IACOBI PIGNATELLI

E CRYPTALEIS IN SALENTINIS
Sacræ Theologiæ, ac I. V. Doctoris.

CONSVLTATIONVM CANONICARVM

Tomus Secundus.

IN QVO PRÆCIPVÆ CONTROVERSIÆ

De ijs, quæ ad Sanctorum Canonizationem, ac Sacros Ritus; ad Sac. Conc. Trid. ad Episcopos, & Regulares; ad immunitatem, libertatem, iurisdictionem Ecclesiasticam, ac huiusmodi alia, potissimùm pertinent; non solùm ex vtroque Iure scripto, sed etiam ex Sacrarum Congregationum decretis, rebus iudicatis, placitis, atque consultis, ex prudentum responsis ex moribus receptis, breuiter, ac perspicuè dirimuntur.

Opus omnibus vtriusque Fori Iudicibus, Iurisconsultis, ac politici studij mystis, in primisque Summorum Pontificum, & Rerumpublicarum Consiliarijs, & Aduocatis vtile planè, ac necessarium.

Cum duplici Indice, altero Consultationum, altero Rerum notabilium in fine quarti Tomi apposito.

EDITIO VENETA, AB AVTHORE RECOGNITA,

Et multis accessionibus, hoc signo ☞ notatis, in ampliorem, & augustiorem formam redacta.

VENETIIS M.DC.LXXXVII.
Apud Paulum Balleonium,
SVPERIORVM PERMISSV, AC PRIVILEGIIS.

NVMERVS, ORDO, ET ARGVMENTA Consultationum Secundi Tomi.

Index Consultationum.

vel

Index Conſultationum.

fiaſticum

Index Consultationum.

CON-

Index Consultationum.

CONSVLTATIO LXIII.

CONSVLTATIO LXIV.

CONSVLTATIO LXV.

CONSVLTATIO LXVI.

CONSVLTATIO LXVII.

CONSVLTATIO LXVIII.

CONSVLTAIO LXIX.

CONSVLTATIO LXX.

Miscellanea.

FINIS.

AD LECTOREM.

QVibus rationibus, quibuſque partium ſtudijs huius Operis auctor ducatur, vbicunque de Fori competentia Eccleſiaſtici cum ſaculari, ſiu de Eccleſiaſtica immunitate, & illuc ſpectautibus ſcribit, non fuit opus te admonere, Candide Lector. Facilimè etenim id & lectura animaduertes, & ni fallor tam ſcribentis gnium, & ſtatum, quàm temporum neceſsitatem, ſeu mauis corrupelam agnoſces; Cæterum ne imprimendi operis permiſſu, quæ continertur approbari, aut ad Fori praxim, aut quocumque alio modo exiſtimares, permittendum fuit eò impreſſorum dumtaxat rationibus, & mercaturæ id datum fuiſſe, ac ſi id ageretur non deeſſe celeberrimos Doctores, ſolidaſque doctrinas, quibus Principibus, & Magiſtratibus, contra nouarum opinionum ſectatores, ſua iura probè conſtent.

D. IA-

D. IACOBI PIGNATELLI
CONSVLTATIONVM CANONICARVM.
Tomus Secundus.

CONSVLTATIO PRIMA.

An Nuncij Apostolici possint exercere Pontificalia, vel licentiam alijs Episcopis concedere illa exercendi in Prouincia sibi commissa, conferendo Ordines sacros quibusuis Clericis cuiuscumque diœcesis absque licentia Episcopi loci, in quo eiusmodi Pontificalia exercentur?

1 MIHI hac in re, si, quod sentio, liberè dicendum sit, respondeo, non posse. Ita decernitur in Sac. Concilio Tridentino *sess.6.cap.5. de reform.* his verbis: *Nulli Episcoporum liceat cuiusuis priuilegij pretextu Pontificalia in alterius diœcesi exercere, nisi de Ordinarij loci expressa licentia, & in personas eidem Ordinario subiectas tantum. Si secus factum fuerit, Episcopus ab exercitio Pontificalium, & sic ordinati ab executione ordinum sint ipso iure suspensi.* Id ipsum repetitur *sess.14. cap.2. & sess.23. cap.8. de reform.* Vbi apertè statuitur, quod vnusquisque à proprio Episcopo ordinetur, & additur: *Quod si quis ab alio promoueri petat, nullatenus id ei etiam cuiusuis generalis, aut specialis rescripti, aut priuilegij pratextu, etiam statutis temporibus, permittatur, nisi eius probitas, ac mores Ordinarij sui testimonio commendentur.* Et luculentiùs *sess.7. cap.11. de reform.* ibi: *Facultates de promouendo à quocunque non suffragentur, nisi habentibus legitimam causam, ob quam à proprijs Episcopis ordinari non possint, in literis exprimendam, & tunc non ordinentur, nisi ab Episcopo in sua diœcesi residente, aut pro eo Pontificalia exercente.*

2 Concinunt Concilia, Nicenum 1. *cap.17.* Arelatense 2. *c.13.* Antiochenum *cap.13.* Sardicense *cap.18. & 19.* Carthaginense 3. *cap.20. & 21.* Aurelianense 3. *cap.5.* quibus adhærent *cap. Nullum, cap. Episcopum, cap. Episcopi, cap. Non inuitati 9. q.2. & cap.1. de tempor. ordin. in 6.* vbi ad id requiritur facultas specialis à Sede Apostolica. Ita quidem, vt *in cap. Quoniam, de offic. Ordin.* post generalem prohibitionem, factam à Concilio Lateranense, ne duo Episcopi sint in vna eademque Ciuitate, vel diœcesi etiam diuersarum linguarum, ac rituum, disponatur, quod Episcopus constituat sibi Vicarium Episcopum pro tali lingua & ritu, ne vna, eademque Ciuitas, siue diœcesis diuersos Pontifices habeat, tanquam vnum corpus diuersa capita quasi monstrum.

3 Idipsum iterum, ac sæpiùs declararunt S. Congregationes, vt patet ex sequentibus declarationibus.

Die 9. Martij 1593. in Taurinensi S. Rituum Congregatio censuit, Nuncium Apostolicum non debere exercere diuina in Ecclesia Archiepiscopi absque eius licentia.

Sacra Congregatio Concilij die 16. Aprilis 1633. in Taurinensi, Nuncius Apostolicus, si promoueat ad ordines sacros sua Prouinciæ clericos absque facultate Sedis Apostolicæ, ipse & ordinati incurrunt in pœnas impositas à S. Concilio Tridentino sess.23. cap.8. de reform.

Tertio in Taurinensi die 23. Augusti 1653. supplicat Nuncius Taurinensis pro resolutione, an ipsi Nuncio ius competat absque licentia Episcopi diœcesani ordines in propria Capella conferendi habentibus literas dimissoriales à proprijs Episcopis, vt possint à quocunque Antistite ordinari?

S. Congregatio &c. respondit, ius ordinandi non competere Nuncio absque licentia diœcesani.

Hinc Innocentius X. ex voto S. Congregationis, Episcoporum & Regularium negocijs præpositæ sub die 30. Septembris 1650. prohibuit Cardinali Sabellio, Legato Bononiensi, ne se ingereret materijs spiritualibus, quas Concilium Tridentinum Ordinario remittit, vt est clausura monialium, approbatio Confessariorum, collatio Ordinum, & huiusmodi. 4

Causæ verò plures sunt. Præcipuæ, quia proprius Episcopus melius cognoscit suos subditos. Dum quia per hoc pax inter Episcopos ac Nuncios seruatur, tolliturque discordia, quæ oriretur ex ordinatione alieni subditi, *can. Illud, & can. Primatus, d.71.* Nauar. *in Summ. cap.25. nu. 68. & 70.* D. Anton. *p.3. tit.14. cap.16. §.16.* Tum quia id officium spectat ad habentes curam animarum cum potestate Episcopali, quæ ordinatur ad animarum salutem. Nuncij autem non mittuntur tanquam pastores ouium, sed potissimum vt gubernent in temporalibus magis, quam in spiritualibus, cum eorum potestas tendat magis ad forum contentiosum, quàm ad voluntarium. Tum quia Nuncij iurisdictionem Episcoporum non debent eneruare, neque confundere, *cap. Peruenit 39. 11. q.1.* neque turbare, vt decernit Tridentinum *sess.24. cap.20. de ref.* ac proinde non possunt exercere pontificalia in aliena diœcesi absque licentia Episcopi loci, id enim est turbare iurisdictionem. Tum quia hoc est eximere à iurisdictione Episcopi presbyteros quod ad examen, & approbationem doctrinæ ac morum, quod Nuncij facere nequeunt, cum sit contra ius comune ex allegatis à Ciarlino *cap. 125. n. 77.* Tum quia sequeretur, quod Episcopi non possent quotcunque suos Clericos, præsertim in sacris constitutos, absque eorum præcedenti examine, & commendatitijs literis quacunque auctoritate promotos, à susceptorum ordinum exercitio suspendere. Quod sanè repugnat Sacr. Concilio Tridentino *session. 14. cap. 3. de reform.* Vnde neque Legatum à latere posse, etiam in casibus intra annum permissis, dimissorias concedere, tradit Glossa *in cap. Dilectus, de prabend. & Nauar. de tempor. ordin. cons. 27.* Neque debere admitti à Collectore, vel Nuncio appellationem illorum, qui à suo

Episcopo reiecti sunt tanquam in habiles, multò minus eis dimissorias dari, declarauit S. Congregatio Episcoporum & Regularium *in vna Bragensi* die 16. Nouembris 1621. Et in his terminis, quod non liceat Archiepiscopo ordines conferre in diœcesi sui Suffraganei absque eius licentia, certum omnino est, vt firmat Gloss. *in Clem. 2. v. etiam celebrare in fin. de priuil.* ibi: *Sed si iurisdictione, vel officio vti vellent, puta ordinando &c. sine licentia Episcopi, id non poterunt*, tenetque Couar. *pract. cap. 9. num. 2.* cum Glos. *in cap. 1. in 2. notab. de offic. Ordin. lib. 6.* & Zerol, *v. Archiepiscopus*, vbi respondet ad textum *in cap. 1.* cum similibus, *de auctor. & vsu pall.* Immò nec Patriarcha habens aliquas Ecclesias, sibi immediatè subiectas in aliena diœcesi, potest dare licentiam in illis exercendi Pontificalia, nec ipse pontificalia munia ibidem obire sine consensu Episcopi diœcesis, vt resoluit S. Congregatio Concilij *in vna Aquileia* die 14. Iunij 1569. Idque etiam in Ecclesijs prætendentibus iurisdictionem spiritualem ab immemorabili tempore citra. Et die 28. Martij 1651. ad relationem Eminentissimi Cardinalis Ludouisij Sanctitas sua decreuit, quod Episcopi, S. Congregationi de Propaganda fide subordinati, non possint exercere Pontificalia in aliis præterquam in propriis Ecclesijs etiam si esset de consensu Ordinariorum sub pœna suspensionis ipso facto incurrenda, ac eidem Pontifici reseruata, dummodo à præfata S. Congregatione non sint in certo loco destinati Vicarii Apostolici, seu administratores alicuius alterius Ecclesiæ.

Nec facultates, quas Sedes Apostolica suis Nunciis concedit ad id extenduntur. Nam non leguntur expresse, solummque iis permittit dispensare arctatos, vt possint promoueri ad ordines extra tempora à suis Episcopis, vel ab aliis de eorum licentia. Verba verò sunt ista: *A suo in veritate fidei, & Sedis Apostolicæ perseuerante &c. tribus etiam continuis Dominicis, &c. promoueri possint, licentiam tribuendi*. Id, quod etiam legitur in facultatibus antiquis concessis à Sixto V. Nunciis Hispaniarum, ac relatis a Garzia *de benef. p. 5. cap. 7. n. 103.* Quare, si nequeunt Nuncii vigore suarum facultatum quidquam aliud facere, nisi concedere licentiam, vt quis ordinetur à suo Episcopo cum eius permissione, iam liquet manifestè, Sedis Apostolicæ intentionem non esse concedendi ipsis Nunciis potestatem ordines conferendi neque per se, neque per alios absque licentia proprii Episcopi.

7 Et quanquam in Breui pro quibusdam Nunciis continetur clausula, *Cum potestate Legati a latere*, tamen aduertendum est, illam non operari, quod possit Nuncius ea omnia facere, quæ potest Legatus, quemadmodum ad rem firmat Cochier. *de iurisdict. Ordin. in exempt. p. 2. q. 2. num. 6.* & clariùs id determinat Innocentius IV. *in cap. 1. de offic. legat. in 6.* vbi ait, quod Legati, etiamsi in facultatibus habeant plenam legationem, non idcircò possunt conferre beneficia, nisi id eis speciatim concedatur, cum hæc sola prærogatiua competat Legatis à latere, qui Cardinales sunt. A quo textu Doctores communiter eliciunt, paritatem cum Legatis à latere in facultatibus non extendi ad res extraordinarias, quæ speciali indigent mentione, vt præ cæteris docet Gambar. *de offic. Legat. lib. 1. in exord. n. 34. cum seqq.*

8 Id autem comprobatur ex eo, quod in Breuibus Nunciorum expressa sunt illa omnia, quæ Sedes Apostolica voluit ipsis concedere, quorum respectu verificari potest dicta clausula, *Cum potestate Legati de latere*, vt ea possint exercere cum præfata potestate. Insuper fortissimum est argumentum, quod elicitur ex textu allegato Sac. Concilii Tridentini *sess. 7. cap. 11. de refor.* vbi decernitur, quod faculates de promouendo à quocunque, concessæ à Sede Apostolica, non suffragantur, nisi habentibus legitimam causam, ob quam à propriis Episcopis ordinari non possint, in literis exprimendam. Quo in casu etiam præscribitur forma, quod scilicet tunc non ordinentur, nisi ab Episcopo in sua diœcesi residente, aut pro eo Pontificalia exercente, ac diligenti præuio examine. Vnde Signatura gratiæ Sanctissimi iamdudum solita est in huiusmodi facultatibus ponere clausulam istam, *de licentia Ordinarij*, quemadmodum annotauit Gallemart ad dictum locum Concilii, & testatur Staphil. *de Sign. Grat.* fol. mihi 191. & Mandos. *in prax. Signat. Grat.* qui rectè animaduertit, per eam plures remoueri abusus. Solent enim, inquit, infames, & imperiti loca propria nationis fugere, ad aliosque Ordinarios confugere, à quibus sæpè ea, quæ ab Ordinarijs obtinere non possunt, extorquent.

9 Itaque si Sedes ipsa Apostolica non concedit licentiam de promouendo, nisi cum præseruatione licentiæ Ordinarii, facultatesque huiosmodi non suffragantur, nisi iis, qui ordines à proprio Ordinario velint suscipere, multò minus poterunt Nuncii per se ipsos ordines conferre, vel licentiam concedere Episcopis titularibus, aliisue, illos conferendi, cum non sit in suis facultatibus expressum. Etenim siue agatur de subditis Ordinarii, in cuius diœcesi ordines conferre prætendunt, duplici modo in sacri Concilii decretum committunt. Primò, quia non præseruant proprii Ordinarii licentiam. Secundò, quia exercent, vel exerceri faciunt ab aliis munia Pontificalia in alterius diœcesi. Siue agatur de clericis non subditis, & etiam delinquunt in S. Concilium, quod tribuit exercitium Pontificalium pro collatione ordinum Episcopo loci.

10 Cessat pariter ratio illa, quòd Nuncii, vti Ordinarii Ordinariorum in suis Prouinciis possint cum illis concurrere, ac proinde possint omnia, quæ Episcopi in suis diœcesibus, vt tradunt Speculator *tit. de dispensat. §. consequenter num. 4. & tit. de Legato §. nunc ostendendum num. 54. & §. nunc dicamus num. 5.* Anchar. *in cap. fin. de transact. num. 1.* Abb. *in cap. 1. de Offic. legat. num. 2. & cap. Quod translationem num. 9. & cap. Excommunicatis, eod. tit. in fin.* Sclu. *de benef. p. 2. q. 3. nu. 2. & p. 4. q. 9.* sub initio, Rosella *v. Legatus num. 4.* vbi Angel. *n. 4.* Tabiena *q. 2.* Armill. *n. 3.* Sylnest. *v. Delegatus q. 12. & 14.* Gregorius Lopez *l. 23. v. No pueden, tit. 9. p. 1.* Gutier. *qq. can. lib. 1. cap. 11. num. 6.* Henriq. *lib. 14. de irregular. cap. 18. n. 2.* Molin, *tom. 1. de iust. tr. 2. disp. 173.* Cuch. *lib. 2. instit. maior. tit. 5. num. 83.* Garz. *de benef. p. 1. cap. 5. n. 282. & p. 12. cap. 2. n. 65.* Villadieg. *de Legat. q. 9. num. 82.* Azor. *tom. 2. lib. 5. cap. 29. q. 14.* Rot. *decis. 459. in antiq. & dec. 1. & 2. de off. legati in nou.* Ricc. *in prax. resol. 383. n. 2.* Vgolin, *de offic. Episc. cap. 52. §. 1.* Ergo cùm Episcopi in suis diœcesibus possint exercere Pontificalia, alijsque Episcopis licentiam concedere illa exercendi, poterunt similiter Nuncii in suis Prouinciis. Ex quo argumento probat Sanchez *de matr. lib. 3. disp. 28. n. 8.* posse quosuis Legatos Pontificios assistere matrimonio, & alii sacerdoti licentiam assistendi concedere, posseque omnia, quæ Episcopis competunt. Augeo vim rationis. Nuncii in Prouincia sibi demandata gerunt vices Sedis Apostolicæ, *cap. mandata, de præsumpt.* ibi: *Proinde super cunctas Ecclesias Siciliæ to vices Sedis Apostolicæ ministrare decernimus*, & asserunt Cuch. *loco cit. n. 22.* Garz. *p. 5. cap. 3. n. 13.* In eaque Summi Pontificis personam gerunt, vt tradunt Vitalin. *in Clem. 2. de offic. ordin. num. 13.* Villadieg. *p. 1. q. 9.* Igitur possunt Episcopis dare facultatem exercendi Pontificalia in aliena diœcesi, vel ipsi ea exercere.

11 Nam hæc non procedunt in iis, quæ à sacris Canonibus, & S. Concilio Tridentino expresse proprio Ordinario reseruata sunt, cùm ad ea non extendantur facultates generales, vt in terminis fortioribus Legati à latere firmat textus *in cap. studuisti, de offic. deleg.* Quod autem Nuncii non possint concurrere cum Episcopis in iis, quæ ad ipsos spectant, clarissimè probatur decreto Tridentini *sess. 7. cap. 13. de ref.* Vbi decernitur, quod præsentati, seu electi, vel nominati à quibusuis Ecclesiasticis personis, etiam Sedis Apostolicæ Nunciis, non instituantur, etiam prætextu cuiusuis priuilegii, seu consuetudinis, etiam ab immemorabili tempore præscriptæ, nisi fuerint prius à locorū Ordinariis examinati, & idonei reperti. Quare Nuncii habent quidem potestatem, Episcopali maiorem, non sanè simpliciter, sed ratione eorum, quę Episcopis non competunt, aut non conceduntur. Maioritas ergo attenditur respectu priuilegiorum, quæ Pontifex Nunciis concedit. Non constat autem Nuncios habere priuilegium exercendi Pontificalia in aliena diœcesi absque Episcopi loci licentia. Deinde promotio ad ordines, facta per Nuncios, inducit exemptionem in promotis, quia ex illa non subijciuntur suo Episcopo, quæ exemptio est reseruata Papæ, Glos. *in cap.*

4. v. re-

4. v. reseruata, *de offic. legat.* & statuit Tridentin. *sess. 22. cap. 7. & sess. 24. cap. 20. de reform.* Vbi potestas, etiam Legatorum à latere limitatur in causis ibi expressis, ita vt non possint procedere, nisi Episcopo prius requisito, eoque negligente. Et quamuis Legati, siue Nuncij in suis Prouincijs dicantur Ordinarij, non tamen sunt Ordinarij naturales, sed quasi extraordinarij, & superinducti, & sic odiosi ex Glos. *in Clem. 2. de offic. ordin. v. nolumus*, & ibi Vitalin. *num. 7.* Abb. *in cap. si quis contra, de for. compet. num. 4* Cassad. *dec. 5. num. 3. & 11. de decret. & reseruat.* Gonzal. *in reg. S. Cancel. glos. 21. n. 38.* Rot. *dec. 206. num. 3. p. 1. diu.* Simonet. *de reseruat. q. 89. num. 3.* & ibi Granut. *lit. A.* Sarnen. *in regul. de valore*, *q. 2.* Crescent. *dec. 20. de prab.* ac Pur. *lib. 2. dec. 45. in fin.*

12 Minus obstat afferta consuetudo, quæ licet non possit hac in re dare Nuncijs iurisdictionem, est tamen signum, eam habere à Papa. Tum quia est sublata à Tridentino per decretum irritans, quod in vnoquoque capite Concilij continetur ex Constitutione Pij IV. confirmatoria eiusdem Concilii. Tum quia ex declarationibus Sacrarum Congregationum iam adductis patet à Sede Apostolica huiusmodi consuetudinem non approbari. Tum quia Nuncii quædam specialia non possunt, nisi ipsis expressè sint concessa, arg. *cap. Quod translationem 4. de offic. legat.* ibi: *Ad ea tamen sine speciali mandato nostro non debuisti manum extendere.* Tum quia Episcopi huic abusui semper se opposuerunt, vt de Archiepiscopo Taurini constat ex citatis declarationibus, & de Archiepiscopo Toletano ex epistola tenoris sequentis, Nuncio Hispaniarum data mense Septembris 1667. *Hauiendo entendido, que V. S. Ilustrissima ha dado facultad al Señor Arcobispo, Obispo de Cartagena para exercer Pontificales en esta Corte, y celebrar ordenes en ella, y pareciendome resolucion muy diuersa de la que V. S. Ilustrissima me informo el otro dia sobre esto mismo punto, debo decir à V. S. Ilustrissima, que ni el pretexto de no haber en esta Corte quien celebre ordenes, concorriendo a ella muchos, que son pobres, ha debido poner a V. S. Ilustrissima en nueue dictamen por tener aqui solo para este effecto el Obispo de Arcadia suffraganeo de mi dignidad, y si fuezzara necessaria la assistencia de otro Obispo, le huuiera llamado, o por mi mismo les celebrara, pero no le he reconocido, por no haber llegado a mi, ni a mis ministros ordenante alguno, a quien se le haya negado la licencia para ordenarse, hauiendose hallado capaz, y sufficiente, ni el Obispo de Arcadia, de para de ordenar a nadie, que tenga estos requisitos, pues fuera ageno de mi obligacion, y de la proffession, que hago de Prelado no tener quien pudiesse ordenar a todos, los que legitimamente deuiessen ser admitidos, tocando tan immediatamente todo esto al derecho del Ordenario, a quien priuatiuamente pertenece dar la facultad para el exercitio de Pontificales, y los de mas actos pertenecientes à ordenes: y sintiendolo assi su Santidad hago memoria a V. S. Ilustrissima, que hallandome Cardenal, y electo Arcobispo de Toledo, y Virey de Napoles, supliqué a su Beatitud se seruisse de nombrar Prelados para mi consacracion, y aunque constaua a su Santidad la justa causa, que concurrio, entonces para no llegar a pedir al Señor Cardenal Filomarino Arcobispo de Napoles, como Ordenario facultad para exercer Pontifical en su diecesis, no vino su Beatitud en concederla por conseruar a los Ordenarios la jurisdicion, que por derecho les pertenece, aun constandole, que no nacia mi suplica por falta de reconocimiento a lo que les tocaua, con que me vi obligado a salir de la diecesis de Napoles, y consagrarme en la de Puzol con licencia, que dio su Obispo. Y hauiendose da celebrar las honrras del Rey mi Señor, que haya gloria, no se hallo medio para excusar el pedir licencia al señor Cardenal Arcobispo, y assi a vista de estos exemplares, que en mi misma persona concurriendo tantas circumstantias no pudieron excusarla, espero, que su Santidad tendra siempre muy presentes estos mismos motiuos para no permetir en caso tan diferente de todos modos, que en prejudicio del Ordenario se den estas licencias, y son tan eosenconuenientes, como la experiencia muestra cada dia. V. S. Ilustrissima haciendo reflexion de todo lo que me ha parecido referirle, y a lo particular deste punto, me prometo no se apartarà V. S. Ilustrissima de la mente, que tan manifestamente ha mostrado su Santidad sobre casos, en que pueda prejudicarse el derecho del Ordenario, ni me prometo merecer menos a su Beatitad, ni en la atencion de V. S. Illustr. que la que se*

tubo con el señor Cardenal Filamarino, y con esta confianza me tendra V. S. Ilustrissima siempre esperando, que la acreditara V. S. Illustr. en esto y en quanto me tocare. Dios guarde &c.

Reclamantibus etiam Episcopis Hispaniarum, quod clarissimè demonstratur ex prouisione facta in Regio Consiliario Castellæ sub die 27. Martij 1619. his verbis: *Que el Nuncio de su Sanctidad no de demissorias, ni haga ordenes so pena de espulsion del Reyno, y para que los Obispos de estos Reynos no ordenen en virtud de ellas, no se hauenao despacho en virtud de testimoniales de las Yglesias, de cuyas diocesis fueren.* Quæ prouisio emissa fuit propter querelas Episcoporum, ac relata est in librum primum nouarum Recopilationum *tit. 8. pag. 43.* Animaduertendo, hanc prouisionem deduci ad effectum excludendi dumtaxat prætensam consuetudinem, atque obseruantiam pacificam, etiam cum Episcoporum consensu, quandoquidem Regium Consilium in hac materia se non immisisset. 13

Et in ordinationibus emanatis ab Eminentissimo Cardinali Fachinetto sub anno 1640. quo tempore munus Nuncii Apostolici in Hispaniis exercebat, pro reformatione Tribunalis Nunciaturæ in exequutionem concordiæ post varios tumultus iam excitatos propter abusum facultatum suorum Antecessorum inter cætera in titulo. *Despachos en materia de gracia* legitur sequens Capitulum sub n. 10. pag. 11. *No queremos dar facultad para recebir ordenes, sino conforme al sacro Concilio de Trento, y solamente en caso de Sede vacante, o en caso de iniusta renitencia; o iusto impedimento del Ordenario, y oyendole primero sobre ello, y en tal caso con las dichas calidades lo cometeremos a los Obispos vicinores, y en caso de Sede vacante tendremos siempre atencion a la necessidad de la Yglesia, y calidad de ella, y con los requisitos del S. Concilio de Trento.* Ex quibus declaratur abusus id, quod Nuncij faciebant, conferendo ordines, ac dando facultatem aliis Episcopis illos conferendi absque licentia Episcopi diœcesani. Quam reformationem Vrbanus VIII. anno subsequenti 1641. sub die 27. Aprilis suo diplomate, cuius particola dst huiusmodi, comprobauit... 14

Et in concedendis licentijs suscipiendi ordines extra tempora a iure statuta tenorem suarum facultatum adamussim obseruet, illarumque fines non excedat, minusque cuique literas dimissoriales ad suscipiendum ordines concedat, sed huius rei curam proprijs Ordinarijs relinquat, quibus qualitas personarum, qua ad ordines volunt promoueri, & necessitas ac vtilitas Ecclesiarum cognita sunt. Et quoad licentias de promouendo, non concedat illas absque clausula solita cum literis dimissorialibus Capituli, sede vacante, prout consueuit, mandantes eidem Nuncio, vt Ordinarios, & Capitula moneat, vt illas non concedant, nisi personis idoneis, & capacibus, ac prout Ecclesia necessitas, aut vtilitas exegerit, atque in hoc regulas a sacris Canonibus prascriptas obseruent, &c. 15

Tandem non obstat, quod Legati, & Nuncii Apostolici omnia illa possint, quæ non sunt excepta, vt tradit Glos. *in cap. si Abbatem, v. transeundo, de elect. in 6.* Nam inde non sequitur, eos exercere posse Pontificalia in aliena diœcesi, cum id munus non spectet ad Nuncios, sed sit reseruatum Episcopis, vt liquet ex locis Tridentini iam relatis. 16

Quę omnia procedunt non solum respectu Clericorum diœcesis, sed etiam exterorum, qui in ipsa reperiuntur, quemadmodum in his terminis loquitur declaratio Sac. Congregationis, superiùs adducta, dum firmat, quod Nuncio non competat huiusmodi facultas ordinandi ne illos quidem, qui habent dimissorias suorum Episcoporum, vt promoueri possint à quocunque Antistite. Ratio est manifesta. Quia licet huiusmodi actus collationis ordinum exerceatur in Clericos extraneos, tamen præsefert vsum Pontificalium, qui in aliena diœcesi vigore cuiusuis priuilegii nemini competit absque licentia Episcopi loci ex decreto S. Concilii Tridentini ea *sess. 6. cap. 5. de ref.* 17

E quibus censeo, Nunciis Apostolicis vel iniungendam esse obseruantiam decretorum S. Concilii Tridentini, vel diplomatis Vrbani VIII. confirmatorii reformationis Tribunalis Nunciaturæ Hispaniarum, vel concedendam à Sanctissimo expressam facultatem huiusmodi Pontificalia exercendi. Quod an expediat, fierique possit absque eo, quod aliquo modo Episcoporum 18

iurifdictio ijs præripiatur, aut turbetur, permittendom videtur eorum iudicio, qui in illis partibus præfentes adfuere, & fyncere iudicium ferre poffunt. Illud autem ex fuperioribus apertè colligitur, oifi neceffitas vrgeat, vel magna vtilitas fperetur, non effe hanc facultatem in præiudicium Epifcoporum Nuncijs concedendam.

CONSVLTATIO II.

An Clericus, fiue miles regularis penfionarius, qui ex difpenfatione poteft retinere penfionem in ftatu matrimonij, & fine habitu clericali, per affecutionem officij laici cum poteftate fanguinis illam amittat?

1 AFfirmatiuè tefpondet S. Rota Romana. Fundatur in incompatibilitate hoiufmodi officij cum clericatu. Illud enim cum mero ac mixto impetio habet mixtam gladij ac fanguinis poteftatem cum iute condemnandi ad mortem, ac mutilationem membrorum, vt de Capitaneatu tradit Thot. tr. de magiftr. Regn. Neap. tit. de Capit. fiue Rector. Regn. pag. 74. & 75. Clericatus autem exprefsè ab huiufmodi minifterijs militaribus abhorret, cap. Clerici, & cap. Quicunque 23. q. 8. & potiffimum à caufis fanguinis, cap. Clerici, vbi Innoc. & Hoftien. eod. tit. ne cler. vel monach. Diaz. in prax. crim. can. q. 54. n. 4. Maiol. de irreg. lib. 2. cap. 5. num. 1. Barbof. de iur. Ecclef. vniu. lib. 1. cap. 39. §. 2. n. 79. Vnde eo ipfo, quod Clericus, fiue miles tegularis fe huiufmodi officio fæculari fubiecit, iuramentumque præftitit de illo adminiftrando, ac de facto adminiftrauit, ftatim, ac ipfo iute priuatus remanfit beneficijs, penfionibus, alijfque priuilegijs clericalibus, Abb. in cap. fed nec procurationes, in fin. fub num. 7. eod. tit. ne cler. vel Monach. Io: Andr. in cap. fin. de Cler. coniug. Clar. lib. 5. de fentent. §. fin. q. 73. num. 6. Gigas de penf. q. 55. num. 1. 3. & 4. & in puncto de Iudice, Notario, & alijs acceptantibus huiufmodi officia a Regibus, & Principibus laicis Io: Andr. in cap. ficut, in fin. eod. t. t. ne cler. vel monach. ibique Butr. num. 8. in fin. & Abb. num. 3. Diaz vbi fupra q. 58. num. 4. Farinac. in fragm. p. 1. num. 220. Maiol. d. lib. 2. cap. 6. num. 5. Franc. Marc. dec. 396. num. 3. p. 2. Petr. Quefad. controu. 29. num. 43. & dixit Rota in Cæfarauguftana penfioois 14. Iunij 1660. §. fiquidem, & per tot. coram bo. me. Verofpio, & in duriotibus terminis in Firmana penfionis 25. Iunij 1649. §. Ita tamen Clericus coram Em. Celfo, confirmata in alia inftantia 1. Iulij 1665. in princ. coram Albergato, & in Romana penfionis 15. Iunij 1668. coram eodem. Et enim per electiooem nouæ militiæ dicitur quis alteri incompatibili renunciaffe. Egtegiè Barbat. conf. 11. num. 11. lib. 1. Lotter. de re benef. lib. 3. q. 26. num. 7. & 8. Laym. theol. mor. lib. 4. tr. 2. cap. 17. n. 5. eadem Rot. in d. Firmana penfionis §. nam per electionem coram Em. Celfo & in principio coram Albergato, & in d. Romana penfionis coram eodem, §. fundamentum in fin.

2 Hinc videmus, Clericum militiam acceptantem ftatim ipfo iute amittere penfionem ob militiæ fæcularis cum fpirituali incompatibilitatem, vt poft Azot. inftit. mor. lib. 8. cap. 10. q. 4. Paul. Rom. de penf. cap. 3. n. 4. inter tract. magn. tom. 15. fol. mihi 311. Caccialup. tit. pariter de penf. q. 15. inter eofdem tract. & eodem tomo fol. 325. Gigas vbi fupra q. 55. num. 4. & 5. Gambar. olim Auditor Rotæ in fuo tract. de offic. & poteft. Legati lib. 6. tit. de penf. num. 743. & feqq. Zacc. de benef. & penf. Ecclef. cap. 11. num. 9. v. Quando eam amittit, Viuian. de surep. lib. 13. cap. 11. n. 55. in fin. verf. vel fi fiat miles, Ricciul. de iur. perfon. lib. 7. cap. 5. num. 26. cum feqq. Ciarlin. contr. for. 130. num. 70. & firmauit Rota in præallegata Firmana penfionis, vbi agebatur de penfionario, qui cuftodiam cuiufdam arcis affumpferat coram d. Em. Celfo 25. Iunij 1649. §. & de penfionibus, confirmata 17. Martij 1656. coram eodem, ac in alia Inftantia coram Albergato fub d. die 1. Iulij 1655. in princ. & in Cæfarauguftana penfionis 14. Iunij 1660. in cafu, quo quis munus fcribæ Curiæ fæcularis obierat, §. hinc ex officij fumptione coram bo. me. Verofpio, & io Abulen. penfionis 14. Ianuatij 1661. coram d. Em. Celfo, confirmata 27. Iunij eiufdem anni coram Reuerendiffimo Ninot.

3 Neque obftat, quod oon probetur, clericum, feu militem regularem fæua exercuiffe. Quia vis non eft in actu exercito, qui merè accidentaliter fe habet, fed in actu primo, quo quis accinctus potentia propofitum induit exercendi, quando cafus euenerit iuxta doctrinam Specul. lib. 1. p. 1. de leg. tit. de difpenf. §. iuxta, n. 10. verf. Aut etiam tales, quàm plures fequuntur in cap. Ad audientiam, de homic. Barbof. de iur. Ecclef. d. lib. 1. cap. 39. §. 2. num. 79. & lib. 3. cap. 14. num. 31. & 32. Ricciull. d. tr. de iur. perfon. lib. 7. cap. 5. num. 22. & feqq. Franc. Marc. d. dec. 396. num. 3. verf. Quia irregularitatem, p. 2. Maiol. de irregul. lib. 2. d. cap. 6. num. 5. & probauit Rota in d. Firmana penfionis 25. Iunij 1649. a §. non obftat vfque ad §. demum, & in d. Cæfarauguftana penfionis coram Verofpio, §. Hinc ex officij, in fin.

4 Hinc vifa funt non applicari, quæ ad incurrendam irregularitatem ex aduerfo deducebantur. Namque aliud eft, quempiam effici irregularem ob aliquod crimen, & inde deducere priuationem beneficiorum. Aliud verò propter affumptionem officij incompatibilis. Primò cafu procedunt auctoritates, vt requiratur trina monitio, & lex expreffa, quæ irroget pœnam priuationis, Ricc. dec. 45. lib. 2. per tot. Sperel. dec. 77. à num. 11. Rot. coram Millino dec. 227. num. 1. & feqq. & in rec. dec. 83. num. 1. & feqq. p. 7. ea ratione, quòd aliqua ignorantia delinquentem excufare poteft. Secundò cafu non eft opus alia monitione, nec lege, dum adeft voluntaria dimiffio ftatus clericalis. Quifquis enim fcire debet, non poffe quempiam dimittere ftatum clericalem, & adhuc clericum permanere, Ideòque ifto cafu penfionem ftatim, & ipfo iute extingui, tradunt Gig. de penf. d. q. 55. num. 2. Gatz. de benef. p. 1. cap. 5. num. 11. Barb. de offic. & poteft. Epifc. p. 3. alleg. 57. n. 216. & de iure Ecclef. p. 3. cap. 14. n. 31. Galcrat. de renunc. cent. 1. renunc. 31. num. 18. Ricciull. qui diftinguendo in fpecie fatisfacit obiecto, d. tr. lib. 7. cap. 5. num. 14. & feqq. Ciarlin. contr. for. 36. num. 43. & d. contr. 136 num. 5. & 6. Tondut. de penf. cap. 77. num 18. Quefad. contr. for. 29. num. 43. Rot. in recent. dec. 118. num. 16. in fin. p. 1. & pro indubitato fupponitur in omnibus decifionibus, fuperiùs adductis.

5 Minus vrget difpenfatio gaudendi, ac fruendi huiufmodi penfione, non obftante quod clericus, fiue miles regularis non incederet in habitu, effetque coniugatus etiam cum vidua. Quia refponfum fuit, difpenfationem non trahi de cafu ad cafum, neque extendi ad diuerfa, etiam ex maioritate rationis, cap. Paftoralis, ibique Glofs. de priuil. Abb. in cap. Ad aures num. 7. & feqq. de refcript. Felin. in cap. Poftulafti n. 3. eod. tit. Rebuf. de difpenf. fuper defect. natal. num. 47. & feqq. Pont. de matr. lib. 8. cap. 21. n. 2. & 3. Barbof. vot. dec. 58. n. 9. lib. 2. Rot. in rec. dec. 497. n. 2. p. 1. & dec. 99. n. 4. & 5. p. 6. Et in his materijs tot requiri difpenfationes, quot reperiuntur obftacula, tradiderunt Gemin. conf. 33. n. 8. Grat. difcep. 397. n. 39. & difcept. 827. n. 17. Rot. penes Caffad. dec. 9. n. 4. de præb. & in diu. decif. 233. n. 22. p. 1. & coram Seraph. dec. 433. n. 8. & in rec. dec. 76. n. 2. & dec. 87. n. 3. p. 2. & in his terminis in d. Firmana penfionis anno 1649. §. Demum non obftat, & 1656. §. fin. coram Em. Celfo & in præallegata Cæfarauguftana, §. neque Breue coram Verofpio. Præfertim verò fi caufa difpenfationis tempore gratiæ non exifteret. Quia mens Pontificis fuper ea cadere oon poteft, vt fubdit eadem Cæfarauguftana, d. §. Neque Breue, verf. Præfertim quia defectus clericatus, & alias in huiofmodi fpiritualibus penfionibus, vti Clerico referuatis femper ineft tacita conditio, fi & quatenus Clericus permanferit, Ciarlin. d. contr. 36. n. 37. & d. contr. 136. n. 8. & feqq.

6 Denique non releuat, quod officium iam terminauerit, & confequenter, ceffante impedimento, ceffat etiam eius effectus. Quia obiectioni refpondet eadem Rota io d. Cæfarauguftana fub §. fin. vt nempè officij dimiffio poffit quidem prodeffe Clerico ad reafsumptionem habitus Clericalis, non autem ad recuperandam penfionem,

iam

iam semel extinctam, & quæ, etiam accedente titularis assensu, absque beneplacito Apostolico reuiuiscere non potest ex Barbos. *de iure Eccles. lib. 1. d. cap. 39. §. 2. num. 79.* & melius *lib. 3. cap. 14. num. 31. & 32.* ac Merlin. *decis.* 382. *num.* 3. Rot. in Ferrarien. pensionis 15. Octobris 1660. §. *non obstat* coram Beuilaqua, & fuit etiam dictum in eadem Firmana sub anno 1665. §. 1. coram Albergato.

7 Et sanè non posse clericos exercere huiusmodi officia, certum existimo. Quia ex eo, quod clerici sunt, id eis prohibetur ex *d. cap. Clerici, de vit. & honest. cler.* ibi: *Clerici officia, vel commercia sæcularia non exerceant, & cap. 1. Ne Clerici, vel Monachi*, vbi redditur ratio finalis, quia iuxta Apostolum, *Nemo militans Deo, implicat se negotijs sæcularibus*. Idem habetur *in cap. Sacerdotibus eod. tit.* Vnde cum finis legis sit, ne ob implicationem in negocijs sæcularibus distrahatur à militia Dei, extenditur dispositio ad illa omnia, quæ personam distrahunt à seruitio Dei, & Ecclesiæ. Clerici autem pensionarij, quamuis incedant sine habitu clericali, sunt tamen reuera clerici, cum sint saltem prima tonsura initiati, & proinde addicti militiæ Ecclesiasticæ, & per accidens est, quod non vtantur habitu clericali, cumque sint sub Ecclesiastica iurisdictione, non possunt se addicere alteri, præsertim si cum iuramento se debeant obligare. Et idcircò sine dispensatione non possunt talia officia assumere. Vnde generaliter non posse illa exercere, tradunt præter citatos Molin. *de iust. & iur. tr. 3. disp.* 108. & Squillant. *de oblig. Cler. p. 2. num.* 106. & notant Doctores *in cap. Sed nec, ne Cler. vel Monach.* vbi prohibetur, ne clericus fiat iustitiarius alicuius Principis. Quia exerceret munus contrarium lenitati, quæ est debita ministris Ecclesiæ. Et ex *d. cap. Sacerdotibus, eod. tit.* generaret scandalum in Ecclesia, atque adeò peccaret mortaliter, quia læderet in re graui disciplinam Ecclesiasticam. Vt proinde ibi etiam statuatur, quod si clerici in administratione officij in fraude reperiantur, non subueniatur eis ab Ecclesia. Et in *d. cap. Sed nec*, decernitur, quod fiant ab Ecclesiastico ministerio alieni. Quod importat pœnam excommunicationis secundum Panormitanum, vel depositionis secundum alios. An etiam pœnam amissionis pensionis ipso facto? Nego.

8 Siquidem rationes, & auctoritates à Rota deductæ, procedunt fortè in clerico pensionario, qui transit ad statum incompatibilem, ac omnino contrarium clericatui, non autem in milite regulari, qui vti laicus, vel saltem vti persona ad summum religiosa officium sæculare, etiam cum potestate sanguinis, assumpsit. Quod autem pensio reseruata fuerit vti militi vel ex eo constare poterit, si legantur hæc verba. *Tibi, qui vt accepimus habitum per milites militiæ N. gestari solitum suscepisti, ac professionem per eosdem emitti consuetam expressè emisisti, &c.* Quæ verba cum sint apposita in præfatione dispositionis, in qua ponitur causa finalis, *l. fin. ff. de hæred. instit.* & sequuntur Doctores communiter, præcipuè Bart. *in l. Cum his, in princ. ff. de transact.* restringuunt, ac regulant dispositionem sequentem iuxta narrata in ipsa præfatione, *l. Cum pater, §. Dulcissimis, ff. de leg. 2.* Item si legantur hæc verba: *Et per te, etiamsi habitum susceperis, & professionem emiseris ante dictos, ac matrimonium etiam pluries, etiam cum vidua, seu viduis, successiuè tamen, & legitimè contrahas, & in habitu, & tonsura clericalibus iuxta formam Constitutionis fel. rec. Sixti V. Prædecessoris nostri, non incedas, percipiendam, & exigendam, &c.* Ex quibus apertissimè patet, pensionem reseruatam fuisse non vti clerico, sed vti militi, cùm non vacet per contractum matrimonij, neque per bigamiam. Quia reducitur ad statum, in quo fuit reseruata, atque apparet, mentem Pontificis fuisse, pensionem durare toto vitæ pensionatij tempore, etiamsi vt laicus in posterum se haberet, Gig. *de pens. q. 54. num. 3. 4. & 6.* Caccialup. *item de pens. q. 30.* Salzed. Gregor. Lop. Couarr. & alij allegati à Sanch. *lib. 7. de matr. disp. 44. num. 7.* Quare cùm pensio non fuerit assignata in titulum, vti clerico, certum est, quod per actum contrarium clericatui, non remanet extincta, Laur. *in Clem. 1. §. eadem, de suppl. negl. Præl.* quem ibi sequuntur Card. *in 6. q. n. 5.* Imol. *num. 3.* & iterum Card. *in Clem. 1. q. 18. n. 19. de reb. Eccles. non alien.* Paul. de Rom. *in tr. de pens. cap. 3. num. 4.* Caccialup. vbi supra q. 15. Gig. *ibid. q. 65.* Nam clericatus non fuit qualitas, sine qua reseruatio facta non fuisset, sed tantum professio militaris, quæ non est incompatibilis cum administratione officij laici, sicuti est clericatus.

9 Quatenus verò dicatur, pensionem fuisse reseruatam vti clerico, illam tamen non esse extinctam ipso facto, sed prærequiri legitimam monitionem, vt, clerico pensionario non parente, & officium sæculare non deserente, extingui posset, certum omnino existimo. Et licet ex plerisque Doctoribus allegatis à Rota significari videatur & supponi, quod ipso facto pensio extinguatur, quos etiam affert ac sequitur Gonzal. *glos. 15. nu. 54.* qui Doctores eodem modo loquuntur de clerico vxorem ducente, ac de illo, qui miles fit, aut officium sæculare assumit, vt constat ex Gloss. in *cap. qualiter, v. quadriennium, & in cap. vlt. v. Redierint, de cler. non resid.* Quare in vtroque loco dicitur vacare ipso facto beneficia. Et quidem de casu matrimonij contracti omnes supponunt ipso facto vacare, & vbi primum constat de matrimonio contracto, posse beneficia, vt vacantia, alijs conferri.

10 Attamen alij, ijque saniores volunt, clericum effectum militem, vel officium sæcolare exercentem, monendum esse antequam pensione Ecclesiastica priuetur, vt militiam, vel officium deserat, & ad statum clericalem redeat. Ita Azor. *2. p. lib. 8. cap. 10. quæst. 4.* Gigas *de pens. q. 55.* & Castropal. *to. 2. tr. 13. de benef. disp. 1. pun. 11. §. 10. num. 9.* & aliquo modo fauet Lotter. *lib. 3. q. 26. num. 90. & seqq.* suffragaturque Thesaur. *in prax. Eccles. p. 2. v. Habitus cap. 1. §. limita 4.* & colligitur ex *cap. Quicunque 23. q. 8.* ibi: *Quicunque est clero esse videntur, arma militaria non sumant, nec armati incedant; sed professionis suæ vocabulum religiosis moribus, & religioso habitu præbeant. Quod si contempserint, tanquam sacrorum Canonum contemptores, & Ecclesiasticæ sanctitatis profanatores proprij gradus amissione mulctentur. Quia non possunt simul Deo & sæculo seruire.* Requiritur ergo monitio, vt reperiatur contemptus. Immò & sententia, cum sine illa mulctari non possint. Vnde in decis. Farinacij 158. *n. 16.* quod quidam Thomas, qui numquam incessit in habitu, & tonsura clericali, sed semper vsus fuerat armis militaribus & inseruiuerat pro duce, & militum ductore, sicuti etiam illo tempore exercebat, quia fuit priuatus pensione vltra ducatorum 60. vigore Bullæ Sixti V. fuit tamen habita pro vera communis opinio, quod requiratur sententia declaratoria, maximè in facto non notorio, & vbi sunt hinc inde probationes, Hect. Capyc. *dec. 73. num. 26.*

11 Atque hinc Cardinalis de Lugo *lib. 5. respons. moral. dub. 22. num. 8.* magnam differentiam agnoscit inter matrimonium & militiam, siue officium sæculare. Nam vt ipse ait, matrimonium affert statum firmum & perpetuum, qualem non afferunt militia, aliaque officia sæcularia, quæ aliquando assumi possunt ad aliquod breue tempus, vel durante aliqua breui speditione, vel necessitate cum animo redeundi statim ad vitam domesticam, & inermem, vt si Princeps in aliqua re vrgenti committeret custodiam arcis alicui clerico, quia non haberet alium, cui confideret, tunc clericus excusaretur si per modum prouisionis munus acceptaret. Vrget enim necessitas, quæ facit licitum, quod alias de iure non est licitum, *cap. Quod non est licitum, de reg. iur. & cap. Quantò, de consuet.* & notant Bald. *in l. Diuus Pius init. not. 2. ff. de petit. hæred.* Felin. *in cap. Querelam num. 19. de iureiur.* Tiraquel. *de pæn. temp. cau. 33. n. 3.* Tusch. *lit. N. concl. 10. n. 12.* Vnde quamuis contracto matrimonio, eo ipso & ante omnem monitionem & sententiam vacent beneficia, & extinguantur pensiones; id tamen non videtur vniuersim verum, quando aliquis militiam profiteretur, vel officium sæculare exerceret. Videtur enim vacatio beneficiorum, & extinctio pensionum fundari in præsumptione, qua miles, vel officialis præsumitur deserere omnino statum clericalem, & assumere statum omnino incompatibilem, vt colligitur ex Glossa *in d. cap. Qualiter, v. Quadriennium, de cler. non resid.* vbi dicitur: *Quandiu non renunciat clericus semper est, & licet vagetur, non habet Ecclesia pro derelicto, nisi contrahat contrariam negotiationem, vt si*

fiat miles, vel si contrahat matrimonium. Et rursus Glossa in *d. cap. fin. v. Redierint, eod. tit.* vbi habetur: *Super hoc tamen distingue. Quia aut habet Ecclesia pro derelicta, aut non. Si habet eum pro derelicto, puta quia contraxit matrimonium, vel factus est miles, vel sæculator, cum de hoc constiterit, Episcopus statim potest Ecclesiam illam alij conferre &c. vel si recepit aliam Ecclesiam habentem curam animarum, cum prius talem haberet &c. si verè non habet eum pro derelicto, monendus est*. Totum ergo reducitur ad præsumptionem relinquendi statum clericalem. Ideòq; idem Cardinalis de Lugo aduertit, quod Iudex, vt ritè ac rectè procedat, deberet prius monere ac citare pensionarium antequam pensionem extinctam declaret. Potest enim multa pensionarius allegare ad excusandum suam actionem, vt in ordine ad vacationem beneficij ob relictum habitum clericalem, & assumptas vestes laicas monuit Lotter. *d. lib. 3. q. 26. à num. 90.* Vnde in casu huius dubij Eminentissimi Patres S. Congregationis Concilij censuerunt, monendum esse Episcopum, vt præmitteret monitionem antequam ad declarandum extinctam pensionem ob assumptam militiam armatam iuridicè procederet, quemadmodum refert idem Cardinalis de Lugo, qui dictæ S. Congregationi interfuit, suumque votum dedit. Id, quod est conforme perpetuæ menti eiusdem Sac. Congregationis, quæ sæpius declarauit, Clericum semper remanere Clericum, donec non fuerit à iure, vel ab homine per declarationem, seruatis seruandis, factam priuatus clericatu, vt declarauit præsertim in vna *Leodiensi* 12. Nouembris 1630. à Sanctissimo approbata. Hic autem non adest declaratio à iure, cum solum *in cap. sed nec, ne Cler. vel Monach.* contra clericos, qui assumunt munus iudicandi in causa sanguinis nulla alia pœna imponitur, nisi excommunicationis, vel suspensionis. Requiritur ergo declaratio Iudicis, vt proinde ante declaratoriam Clericus huiusmodi non sit priuatus ipso facto suis beneficijs, aut pensionibus ex sola præsumptione renunciationis clericatus, quod durissimum planè videtur & ab omni iure alienum. Est enim pœna priuans iure quæsito. Quandoquidem in hoc casu locum non habet irregularitas ex delicto, cùm in hoc clericus officialis nullum committat peccatum, licet peccauerit acceptando tale munus; nec etiam ex defectu lenitatis, quia, vt supponitur, neminem sententiauit ad mortem cum effectu subsequuto, prout requiritur.

12 Et prosequendo hanc materiam *in cap. Clericis, ne Cler. vel Mon.* hæc habentur. *Iubemus sub interminatione anathematis, ne quis sacerdos officium habeat Vicecomitis, aut Præpositi sæcularis. Si quis autem contra hæc venire præsumpserit & commonitus emendare noluerit, excommunicationi subiaceat*. Hæc autem excommunicatio est latæ sententiæ ob particulam *subiaceat*, Gloss. ibi: *v. excommunicationi*, Caiet. *in sum. v. excommunicatio* 16. Nauar. *cap. 17. man. n.* 117. Suar. *de censur. disp. 23. sect. 3. num. 22.* Tolet. *lib. 1. cap. 37. §. 5.* Sayr. *lib. 3. cap. 32. n. 6.* Molin. *tr. 3. disp. 8.* Estque communis sententia. Ad eam tamen incurrendam requiritur antecedens monitio canonica, id est trina, vel vnica pro tribus cum intimatione prædictæ censuræ incurrendæ, vt Suar. *loc. cit. num.* 23. Gloss. *in cap. sacro, v. competenti, de sent. excom.* Laym. *lib. 1. tr. de censur. cap. 6. n.* 4. Et quamuis aliqui extendant hanc constitutionem pęnalem ad omnes clericos, vt Hostien. *ibi*, & de communi testatur Abb. *num. 8.* Alij verò extendant solum ad clericos in sacris, vt Angel. Syluest. & Tabiena apud Sayrum *n. 6.* & sequitur Nauar. *vbi supra*, Abbas & Toletus locis citatis; verior tamen, & hodiè magis communis tenet, hanc pœnam solum in Sacerdotibus locum habere, Barbos. *in d. cap. Clericis num. 6.* cum Suarez & Filliucio, ac de communi testatur Sayr. *num. 6. in fine*.

13 Incurrunt autem Sacerdotes eam pœnam solum si sint officiales Principum sæcularium cum iurisdictione ordinaria, Caiet. *loco allegato*, Syluest. *ibid. num.* 28. Tolet. *§. Aduerte*, Abb. *in d. cap. Clericis n.* 10. Vnde non prohibentur esse Consiliarij Principum, Abbas, Syluester, Sayrus, & Toletus adducti. Neque prohibentur in causa ciuili sibi semel, aut iterum delegata à sæculari potestate iudicare, Cardin. *in d. cap. Clericis, §. Iubemus*, Abb. *n.* 11.

14 Neque hæc excommunicatio est reseruata, Caietanus, Sayrus, & Suarez suis locis allegatis. Quia illa monitio prævia non reddit per hoc excommunicationem latæ sententiæ à iure sub conditione monitionis monenti reseruatam, Gloss. *in Clem. vlt. in fine, de stat. monach.* Item nec textus irritat acta, ac proinde valent processus ac sententiæ Sacerdotis illicitè exercentis laicam potestatem ordinariam mandatam, Abb. *in cap. Decernimus, num. 7. de Iudic.* ibique Dec. *num.* 78. Couar. *in Clem. si furiosus p. 2. §. 5. num. 8. in fin.* Nisi tamen fuerit denunciatus excommunicatus ob eam causam, aut nisi pars excepetit contra eum de excommunicatione huius canonis incursa, Nauar. *d. cap. 27. num.* 21. Gutier. *can. q. lib. 1. cap. 1. n. 82.* Less. *lib. 2. de iust. cap. 29. num. 57.* textus *in cap. exceptionem, de except. & cap. 1. eod. tit. in 6.* Quamuis Sanchez *lib. 3. consil. cap. 1. dub.* 18. dicat, sententiam excommunicati denunciati, seu vitandi validam esse pro foro conscientiæ, si alias sit iusta.

Id certum, quod clericus fit irregularis, si proferat sententiam sanguinis, sequuto effectu mutilationis, aut mortis, textus *in cap. Ex literis, vers. Nos autem*, & ibi Glossa vlt. *de excess. Prælat.* Abb. *in d. cap. Clericis, num. 3.* ibique Canonistæ communiter, ac docent Theologi cum D. Thoma 2. 2. *quæst. 40. art. 2.* & tradit Sayr. *lib. 6. de censur. cap. 15. num. 1.* vbi multos adducit, & Suar. *de censur. disput. 47. sect. 1.* Quæ irregularitas in Clericis non solum dicitur ex defectu lenitatis, sicut in laicis, sed etiam ex delicto, cum in eam incidant ex facto contra Canonum prohibitionem grauem, vt *d. cap. Ex literis*, Valent. *tom. 3. disp. 3. quæst. 16. pun. 4.* Tanner. *tom. 4. disp. 6. qu. 10. num.* 211. Auil. *p. 7. disp. 6. sect. 5. dub. 5. §. Sed contra*, qui notat, irregularitatem non dici ex delicto, quasi ex homicidio iniusto, sed ex delicto ob Ecclesiæ præcepti transgressionem. 15

Non autem Clericus, vel laicus fit irregularis ex ipsa assumptione officij Iudicis criminalis, etiam non sequuta morte, vel mutilatione, vt ex communi sententia tenet Abb. *in d. cap. Clericis num.* 3. Diaz *in prax. cap.* 102. Farinac. *in fragmen. v. Clericus num.* 391. Suar. *d. disp. 47. sect. 1. num. 3.* & Sayr. *lib. 6. cap. 16. num.* 5. contra multos, qui id affirmant, nempè Hug. antiq. Canonist. *in cap. Si quis post.* 51. *d.* Specul. *tit. de dispens. §. iuxta, vers. Sed quid de Iudice*, D. Antonin. *p. 3. tit. 28. cap. 2.* Tolet. *lib. 1. cap. 38. num. 9.* Salzed. ad Diaz *loco cit. lit. C.* Foller. *in prax. p. 2. cap. 24.* Maiol. *lib. 2. cap. 2. num. 3. per d. cap. Clericis, ne Cler. vel Monach.* Quorum sententia potest procedere in eo sensu, vt talis censeatur irregularis ex præsumptione, donec ipse docuerit, mortem, aut mutilationem non esse sequutam ex sua causa, vel ratione periculi effectus huiusmodi futuri. Quia dum pendet iudicium coram ipso inchoatum, non potest promoueri, Henriq. *lib. 14. cap. 12. num. 8.* vel quod durante tali officio, & non dimisso, sit irregularis, sicut alij publica officia exercentes obligati Reipublicæ ratione pacti, vel iuramenti, vel ratiociniorum. Sed hæc non est propriè irregularitas, cum tolli possit de facto absque dispensatione, videlicet deposito officio, & rationibus redditis, Suar. *loco cit. num.* 3. Sayr. *d. lib. 6. cap.* 14. 16

Super irregularitate autem prædicta ex defectu lenitatis solus Papa regulariter loquendo dispensare potest, Nauar. *d. cap. 27. num.* 217. Tolet. *lib. 1. cap.* 88. Suar. *d. disp. 77. sect. 6. nu.* 12. Potest tamen Episcopus dispensare secundum magis communem ad minores recipiendos, vel ad ministrandum in ijsdem iam ante susceptis, Anania, Butrius, Hostiensis, & Abbas *in cap. 2. de Cler. pugn. in duel.* Maiol. *lib. 5. cap. 51. num. 4.* quod est contra Garziam *de benef. p. 7. cap. 11. num.* 34. & alios. Potestque Episcopus dispensare cum promoto ad obtinendum beneficium simplex *d. cap. 2. de Cler. pugn. in duel.* Garzias *ibidem*. 17

CON-

CONSVLTATIO III.

An decretum S. Concilij Tridentini cap. 17. seß. 25. de Regul. & Monialib. disponens, puellas professionem emittere non posse antequam earum voluntatem explorauerit Episcopus, vel, eo absente, aut impedito, eius Vicarius, comprehendat etiam viros, si in ingressu Religionis, antequam habitum suscipiant, prætendatur à parentibus, consanguineis, vel curatoribus non liberos, sed coactos fuisse?

1 Ratio dubitandi est, quia & si id decretum de solis mulieribus loquatur, eius ratio finalis, quæ est libertati ingressus consulere, æquè procedit in viris. Decretum autem ex ratione finali, quæ eius anima est, extendi, aut restringi debet, vt multis citatis, probat Tiraquel. *tract. cessante causa in princip. à num.* 138. Deinde quia videtur solum puellarum mentio facta, causa frequentioris vsus, eo quod illæ frequentius cogantur. At vbi lex gratia frequentioris vsus aliquid decernit, non excludit casum minus frequentem, vt probat Sanchez *lib. 3. de matrim. disp.* 20. *num.* 3. Tandem quia his rationibus ducti Auctores, etiam magni nominis, quos idem Sanchez *lib. 7. de matr. disp.* 12. *num.* 24. refert, pœnas statutas viro rapienti fœminam, extendunt ad fœminam viri raptricem; & pœnam vxoricidio statutam, extendunt alij, quos idem retulit eodem *lib. 7. disp.* 16. *num.* 5. ad viricidium; & decretum Tridentini *sess.* 25. *cap.* 18. *de Regular.* comprehendere eos, qui cogunt ad Religionis ingressum, vel ab eo impediunt viros, tenet Palacius *in 4. quæst.* 38. *disp.* 1.

2 Nihilominus dicendum est, Sac. Concilium Tridentinum circa explorationem virorum nihil innouasse. Eo enim loco de solis mulieribus est sermo, & redditur ibi ratio, vt earum libertati consulatur. Quare viros non comprehendit, neque ad illos extenditur. Nam idem Tridentinum *sess. 24. de matrim. cap.* 9. volens comprehendere eos, qui cogunt siue viros, siue mulieres ad matrimonium, id expressit. Cùm ergo in præsenti decreto exprimat solas puellas, non extenditur ad viros. Nec militat eadem ratio. Nam cum frequentissimum sit, puellas sic cogi, raro autem id accidat respectu virorum, & legis sit frequenter contingentibus prospicere, *l. Nam ad ea, ff. de legib.* consulto Tridentinum solum explorationem puellarum decreuit. Qua ratione cum multis alijs Sanchez *d. lib. 7. de matr. disp.* 12. *n.* 25. *& disp.* 16. *n.* 6. defendit, pœnas statutas raptui fœminæ non extendi ad raptum viri, nec statutas vxoricidio, extendi ad viricidium, *lib. 4. cap. 4. num. 3. in decalog.* sustinet cum Suarez *tom. 3. in 3. p. disp. 23. sect. 5. num.* 8. & Bannez 2. 2. *quæst.* 62. *art. 3. dub. 3. ad fin.* decreto eiusdem Tridentini *d. sess.* 25. *cap. 18. de Regular.* non comprehendi illos, qui cogunt viros ad Religionis ingressum, vel ab eo impediunt. Accedit, quod ex Constitutione Sixti V. circa receptionem Nouitiorum inter alia præcipitur Regularium Superioribus, quod constare faciant, intrare volentem, suscipere habitum sponte sua, non inductum, neque coactum. Quare libertati virorum etiam consultum videtur.

3 Atque ita S. Congregatio Concilij die prima Octobris 1667. in vna Calaritana explorationis censuit, decretum S. Concilii Tridentini *in d. cap. 17. sess. 25. de Regular. & Monial.* non comprehendere viros.

CONSVLTATIO IV.

An Episcopus possit eodem contextu, atque vnico decreto mulctare Canonicum, qui per fere tres annos abfuit à sua Ecclesia, priuatione medietatis fructuum primi anni, integris fructibus secundi anni, & Canonicatu tertij anni?

1 Affirmatiuè videtur respondendum. Quia cum dictus Canonicus citatus fuerit ad valuas Ecclesiæ, in qua acceptauit beneficium, requirens personalem residentiam, fuit profectò satisfactum iuris dispositioni, præscribenti hunc verum modum citandi clericos non residentes. Ita enim statuitur *in cap. ex tua*, ibi: *In Ecclesijs eorum*, vbi Abb. *nu. 2. de Cler. non resid. cap. fin.* & ibi Glos. *v. Ecclesia, de dolo & contum.* Glos. *in cap. causam, eod. tit. v. Ad domum*, ibi: *Denunciationibus ad domum, vel ad Ecclesiam partis absentis.* Quod planè certum est, quando præcesserint diligentiæ reperiendi absentem per plures dies, factæ à nuncio per totam ciuitatem & suburbia, & non fuit repertus, vt habetur in *d. cap. fin.* & apud Put. *decis.* 287. *lib.* 3.

2 Quare iustitia decreti erit perspicua, & quoad primum & secundum annum absentiæ res caret difficultate. Quoad tertium verò annum intrat dispositio Concilij Tridentini, quod non dicit, illum priuandum esse, qui abest per totum annum, sed dicit, non licere abesse vltra tres menses quolibet anno, & sic ad incurrendam pœnam satis est, vt quis absit vltra tres menses quolibet anno, Nauar. *cons. 3. de Cler. non resid.* & Garz. *de benef. p. 3. cap. 2. num.* 142.

3 Quod autem iste sit germanus sensus Concilij patet ex eo, quod dicit, priuetur primo anno medietate, & secundo anno omnibus fructibus, quos etiam illo anno, in quo abfuit vltra tres menses ratione residentiæ fecit suos. Signum euidens, quod etiam si per aliquod tempus illo anno resederit, si tamen vltra tres menses abfuerit, est priuandus. Id ipsum obseruat P. Thesaur. *de pœn. Eccles. p. 2. v. Residentia, cap. 3. num.* 4. Vgolin. *de offic. Episcop. p. 1. cap. 19. num.* 3. Antonel. *de regim. Eccles. lib. 3. cap.* 12. *num.* 1. & declarauit S. Congregatio his verbis; *Si Canonicus vltra tres menses vno anno a seruitio Ecclesiæ abfuerit, dimidia parte fructuum pro illo anno priuandus est.* Quod adeò verum est, vt ad effugiendum dictam pœnam sit necessaria quolibet anno residentia nouem mensium, vt declarauit eadem S. Congregatio ad *d. cap. 12. sess. 24. v. fructuum*, ac tradit Squillan. *de oblig. Cler. p. 1. num.* 120.

4 Et hæc opinio corroborari potest ex eo, quod notat Abb. *in cap. Reprehensibilis, de appel. in 2. notab.* Vbi, quando à iure communi, vel statuto imponitur pœna ipso iure, tunc in eius executione non requiritur citatio. Quod sequitur Socin. *in rub. de citationib.* post alios per eum relatos, traditque Neuiz. *cons. 6. num. 3. & seqq.*

5 Equidem non est dubitandum, quin possit Episcopus pro absentia primi anni procedere ad pœnam statutam pro primo anno. Quod autem expectauerit absentiam secundi anni non inde sequitur, vt prima, & secunda pœna sit remissa. Nam Episcopus huiusmodi remissionem nec expresè, neque tacitè facere potest, Garz. *de benef. p. 3. cap. 2. num.* 149. Imo ex reiteratione, seu continuatione delicti Canonicum grauius puniendum esse, tradit Farin. *q. 23. num.* 12. vbi quod esset absurdum cogitare, quod ratione continuatione, seu reiteratione delicti, mitius cum delinquente procedendum sit, per *l. Illud, §. si idem*, & ibi Bart. *ad l. Aquil.* eoque magis, quia de iure, licet decretum sit emissum vnico actu, tamen retrotrahitur ad tempus culpæ, seu delicti, propter quod est facta condemnatio, *l. 1. ff. de pœn.* Boss. *in praxi tit. de pœn. n.* 37. Iodoc. *in pr. crim. cap. 77. num.* 32.

6 Neq; obstant verba Concilij, ibi: *Si eadē vsus fuerit negligentia, priuetur omnibus fructibus, quos eodem anno lucratus fuerit.*

fuerit. Ex quibus infertur, quod primo anno eſt monendus. Nam huiuſmodi priuationes non ſunt inductæ à Concilio pro monitionibus, neque ex forma Concilij requiritur monitio. Quia ad prædictam pœnam fructuum non eſt neceſſaria monitio, vt redeat, ſicuti elatè colligitur ex dictis verbis Concilii, & cenſuit eius Sac. Congregatio, nempè, *Sacra &c. cenſuit, Canonicos non eſſe citandos, aut monendos ad reſidentiam, neque opus eſſe monitione, vt deſeruiant iuxta formam huius decreti*, & refert Garz. *d. p. 3. cap. 2. num.* 147. Abb. *in cap. qualiter, de Cler. non reſid. n. 3.* Priuatio enim fructuum eſt inducta pro pœna delicti abſentiæ, & proinde condemnatio fieri poteſt, etiam poſtquam Canonicus redierit ad reſidentiam, Abb. *in d. cap. qualiter, de Cler. non reſid.* Innoc. *in d. cap. ex tue num. 4. eod.* Vnde non ſolum non eſt neceſſaria monitio, ſed etiam poteſt Epiſcopus ad dictas pœnas iterum procedere. Præſertim, quia Concilium hac diſtinctione non vtitur, & licet vtatur verbo *priuetur*: quia tamen habet rationem priuationis ipſo iure, Theſaur. *de pæn. v. Reſidentia cap. 3. num. 4. in fin.* Iudex videtur potius declarare, quàm priuare, & propterea hoc iudicium eſt conſiderandum tanquam declarationis, quæ non requirit tot terminorum obſeruationes, ſed ſufficit vnica citatio ad dicendum cauſam, quare, vt abſens alleget impedimenta abſentiæ.

7 Verùm reſpondeo negatiuè. Primò, quia, quando lex præfigit tempus, qui non ſeruat tempus, nec etiam obſeruat legem. Ita Baldus, Salycetus, Iaſon, & Surdus *dec. 80. num. 8.* Siquidem lex non ſeruatur, quando non ſeruatur quod in ipſa præcipitur. Præcipitur autem actus non quomodocumque, ſed affixus tali tempori. Vnde non ſeruat ieiunium, qui alio die à præſcripto ieiunat. Nam quando lex præfigit tempus actui, inducit ipſum pro forma. Et regula eſt, quod, quando aliqua diſpoſitio requirit certum tempus, extra illud locum non habet. Ita Doctores apud Surdus *conſ.* 125. *num.* 4. *& conſ. 88. num. 8.*

8 Deinde, quia non poteſt quiſquam dici creſcere in contumacia iuxta mentem Tridentini, niſi prius citetur, Mantic. *dec. 206. num. 6.* Nam contumacia conſiſtit in eo, quod quis voluntariè nolit facere, quod ſcit, ſe debere facere, vt deſumitur ex *cap. 2. de dol. & contum.* & notant Gloſ. *ibidem, v. Contumaciter*. Nequit enim dici, quod quiſquam ſit contumax, niſi doceatur, quod voluntariè nolit facere, quod ſcit ac debet facere.

9 Poſtremò, quia S. Concilium, mandans eo caſu priuationem fructuum ac beneficiorum, id agit propter contumaciam partis non opponentis, vel non deducentis cauſas ſuæ abſentiæ. At in hac ſpecie Canonicus non poteſt dici contumax, cum Epiſcopus illum non citauerit pro primo & ſecundo anno ad reſidendum, & per conſequens non accuſauerit contumaciam, quod facere debebat, vt illum conſtitueret in contumacia, *l. Properandum, §. Et ſiquidem, C. de Iudic.* quam ad hoc notat Bart. *in l. Conſentaneum in fin. C. quomodo & quando Iudex, & in l. ſi finita, §. Iulianus num. 10. ff. de damn. infect. & in l. 2. in 1. lect. ff. ſi quis in ius voc. non ier. Et in auth. ei, qui in fin. C. de temp. appell. & in l. Arbiter calend. ff. de recept. arbitr.* Anchar. *conſ* 97. *num.* 8. Roman. *conſ.* 454 *num.* 4. Paul. de Caſtro *in d. §. Et ſiquidem num.* 3. & ibi Alex. *in 6. notab. & in conſ. 100. vol. 5.* vbi etiam Iaſ. *num. 7.* Facitque regula *l. ſi ambo, in princ. ff. de compenſ.* vbi negligentia mutua compenſatione tollitur, quam notat Rot. *dec.* 886. *in antiq.*

10 Nec obſtant in contrarium adducta. Non quidem illa de citatione. Quia, vt quis poſſit priuari beneficio propter non reſidentiam, requiritur trina monitio, & poſt vltimam, adhuc per ſex menſes debet expectari, *d. cap. Ex tua*, & ibi Ioan. Andr. Ioan. de Anan. & cæteri, *de Cler. non reſid.* Hæc autem forma in hoc caſu non eſt obſeruata, & ideò ſententia Epiſcopi non poteſt ſuſtineri, Mantic. *dec. 67. num.* 4. Et licet trina monitio cum ſpatio ſex menſium poſt vltimam requiratur, quando quis perſonaliter non poteſt citari, & vnica ſufficiat, ſi perſonaliter fuerit executa, *d. cap. Ex tua*, & ibi Abb. *num.* 10. & 13. Gloſ. *in cap. Quoniam frequenter, §. Porrò, verſ. Canonibus, vt lit. non conteſt.* Ioan. de Selua *de benef. p. 4. quæſt. 4. & ſeqq.* Cum tamen Canonicus iſte non ſit tanquam abſens per trinam monitionem, aut per vnicam perſonaliter monitus, neque adhuc per ſex menſes à ſuo Ordinario expectatus, vtique non poteſt beneficio priuari. Item, quamuis iuxta eandem Rotæ deciſionem apud Manticam num. 6. non refragetur, quod priuſquam procedatur ad priuationem, procedendum ſit ad ſubtractionem fructuum & excommunicationem, *d. cap. Ex tue, §. 1.* cum ſit in electione Epiſcopi, vt declarat *ibidem* Ioan. de Anan. & Imola, & hoc modo eadem Rota dixerit, intelligendum etiam eſſe Concilium Tridentinum *d. ſeſſ. 24. cap. 12. §. Præterea*, quemadmodum per eiuſdem Sacræ Congregationis Interpretes fuit declaratum, vt non afficiat Epiſcopos, qui poſſunt procedere ad priuationem ob non reſidentiam, tametſi illa temporum interualla non fuerint obſeruata; id tamen intelligendum eſt, dummodo trina monitio in abſentem, vel vnica in perſonam præceſſerit, iuxta iam dicta.

Atque ex his eliditur corroboratio. Quia intelligitur vbi lex ſecum affert executionem, ſecus autem in caſu, in quo decretum non habet effectum, niſi ſecuta ordinatione Iudicis, cùm talis priuatio non intelligatur ipſo iure, ſed per ſententiam iuxta Gloſſam communiter approbatam *in l. Iubemus 2. §. Oeconomus, v. Priuetur, C. de Sacroſ. Eccleſ. & in l. In criminali, v. Habeatur, C. de iuriſd. omn. Iud.* Bartol. *in l. Eius, qui in 2. notab. ff. de iur. fiſc. & in l. fin. §. Quod ſi alter, C. de iureiur. propter calumn. dand.* quem refert ac ſequitur Felinus *in cap. etſi Clerici, §. de adulterijs num. 4. & in cap. Cum non ab homine num. 9. & 10. de Iudic.* Abb. *in cap. Clericus in 1. notab. de Cler. vel Monach.* vbi diſtinguit, aut verba futuri temporis denotant executionem actus, & tunc intelliguntur ipſo iure, aut non denotant executionem actus, & tunc requiritur miniſterium Iudicis. Et in terminis decreti loquentis de executione ipſo iure, conſuluit Neuiz. *d. conſ. 6.* 11

Et quatenus replicetur, priuationem propter lapſum terminum cenſeri factam ex diſpoſitione decreti Tridentini, ac proinde non requiri præſentiam partis ſecundum Baldum, Iaſonem, & alios in locis proximè citatis. Reſponderi poteſt, hoc intelligi debere, quando lex, ſiue decretum habet actum pro perfecto quoad effectum iuris, quod non eſt in decreto Tridentini, cum factum Iudicis requiratur; vel intelligi debet, prædicta procedere reuocabiliter vſque ad ſubſequutam declaratoriam, *arg. l. Sancimus, C. de fideiuſ.* quam ad hoc adducit Hippol. *in prax. v. Aggredior num.* 105. poſt Paul. de Caſtr. per eum allegatum, eſtque de mente Felini *in d. §. de adulterijs num. 4.* 12

Et ita declarauit Sacra Congregatio Concilij in vna *Aquipendij* die 9. Decembris 1662. nempè, non potuiſſe D. Epiſcopum eodem contextu, atque vnico decreto mulctare Archidiaconum eius Cathedralis, qui per ferè duos annos abfuerat à ſua Eccleſia, priuatione medietatis fructuum primi anni, & integris fructibus ſecundi anni. At quæres. 13

CON-

CONSVLTATIO V.

An idem Episcopus ex integro possit ipsum Canonicum, nunc tandem residentem, mulctare saltem priuatione medietatis fructuum primi anni? Et quatenus negatiuè respondeatur,

An possit illum ratione prænarrata longa absentia mulctare saltem alijs pœnis ad præscriptum sacrorum Canonum, vel etiam arbitrarijs?

AD vtrumque affirmatiuè videtur respondendum. Quia culpa absentiæ est grauissima, vt apertè colligitur ex Sac. Concilio Tridentino, & toto titulo *de Cler. non resid.* Quare punitio vel est facienda iuxta dispositionem sacrorum Canonum, vel per priuationem fructuum ad præscriptum Tridentini per nouum decretum. Quia talis punitio non fit sub conditione futuri redditus, vti fit punitio priuationis beneficij, sed ob culpam commissam absentiæ præteritæ, & pœnam iam incursam, vt docet praxis ipsa. Nam quando agitur de priuatione beneficij, vt *in cap. Ex tua, de Cler. non resid.* absens debet citari ad redeundum, & illum expectari, & sine tali citatione decretum est nullum. Quando autem agitur de priuatione fructuum, tunc non fit citatio ad redeundum, sed solummodo ad dicendum causam, quare non debeat puniri. Quæ citatio non fit ad effectum monendi, vt redeat ad residentiam, sed ad docendum de legitimo impedimento, quo non iustificato, declaratur incursus in pœnas ad præscriptum Concilij, à quo fit priuatio ipso iure, nec est necessaria monitio, vt firmat Garzia *de benef. p. 3. cap. 2. num.* 135.

2 Quatenus verò hæc non sufficiant, vt Episcopus possit ad præscriptum Concilij nouas decernere condemnationes, videtur, posse Episcopum exequi pœnas decretas *à cap. Siquis in Clero 92. 7. quæst. 1. cap. Contumaces 50. d. & tot. tit. de Cler. non resid.* cum ibi notatis, aut alias pœnas Synodales, & in subsidium arbitrarias, quas omnes, licet Concilium dederit nouam formam puniendi *d. cap. 12. sess. 24. de reform.* non tamen sustulit, Bellet. *disq. Cler. de pœn. Cler. §. 3. num. 5.* Nauar. *cons. 8. num. 2. de offic. Iud. Ord.* vbi quod lex noua, remedium adducens, non censetur tollere quicquid per alias leges fuerat sancitum. Et repetit *cons. 1. n. 3. de cler. non resid.* ac tradit Antonel. *de regim. Eccles. lib. 6. cap. 29. n. 4.*

3 Et quidem Episcopus sicuti peccaret, si non condemnaret, Nauar. *d. consult. 3. de Cler. non resid. numer. 2.* Garz. loco allegato *num.* 151. Vgolin. *de offic. Ep. p. 1. cap. 19. num.* 3. ita etiam, si post condemnationem, per quam fuit quæsitum ius Ecclesiæ, pœnam remitteret, Nauar. *d. consult.* 3. Garz. *ibidem num.* 149. Vgolin. eodem loco *num.* 5.

4 Neque obstat, quod redierit ad residentiam. Quia punitio fit, vt delinquens in futurum non delinquat, & hac de causa non est absoluendus à delicto præterito. Ita in terminis de Clerico non residente, si reuertatur, quod sit puniendus pro modo culpæ, & habito respectu ad quantitatem moræ, seu absentiæ, tradit Abb. *in cap. Ex parte num. 3. & in cap. Qualiter num. 4. de cler. non resid.* Innoc. *in d. cap. Ex tua num. 4. eod. tit.*

5 Nihilominus dicendum est, non posse. Quia requiritur citatio. Nam licet pœna priuationis fructuum, aut beneficij non sit latæ sententiæ, vt ipso facto amittantur, tamen habet rationem latæ sententiæ, quatenus non requiritur ad hanc priuationem fructuum monitio, sed sufficit citatio ad dicendum causam, quare non debeat priuari, Garz. eo loco num. 145. cum Sacra Congregatione, cui subscribitur P. Thesaur. *de pœn. Eccles. p. 2. v. Residentia cap. 3. num.* 4. Atque ita declarauit eadem Sacra Congregatio Concilii in eadem *Aquipendij* die 17. Februarij 1663.

CONSVLTATIO VI.

Cùm iuxta declarationem Congregationis sacrorum Rituum sub die 24. Aprilis 1627. & sub Alexandro VII. non possint celebrari Missæ de Requiem, quando occurrit festum duplex in die assignato pro altare priuilegiato, quæritur, an celebrando Missas de festo occurrenti in eodem altare, satisfiat voluntati testatorum, & eorum animæ lucrentur Indulgentias?

COnueniunt communiter, quod quando testator, 1
siue dans stipendium petit Missam, quæ aut iuxta decreta Congregationis Sacrorum Rituum non potest celebrari, aut nec secundum rubricas Missalis, vt si pro die festo, aut duplici peteretur Missa de Requiem in altari priuilegiato, non consurgit obligatio quoad qualitatem Missæ. Nam quamuis accipiatur legatum, siue stipendium, censetur tantum præberi consensus in celebratione Missæ, quatenus permissa est, cum quælibet voluntas debeat regulari à iure iuxta alias dicta. Et ideò satisfiet obligationi, si celebretur Missa, quæ eo die secundum Rubricas celebranda est. Vnde difficultas remanet circa Indulgentias.

Quare dicendum est. Quando in concessione altaris 2
priuilegiati non exprimitur aliqua specialis Missa, sed tantum dicitur, quod celebrando pro aliquo defuncto, eius anima liberetur à pœnis purgatorij, tunc pro lucrandis Indulgentijs, celebranda est Missa de Requiem. Nam in tali casu mens Pontificis recipit interpretationem à iure. Mens enim, præsertim Principis, si oppositum non constet, presumitur esse conformis iuri, vt obseruant Iason *in l. Causas num. 6. de transact.* Gozad. *consult. 101. num.* 10. Dec. *cons. 64. num.* 7. & Grammat. *cons. 34. num.* 3. Et proindè censetur præscribere celebrationem pro defunctis iuxta præscriptionem Ecclesiæ. Ecclesia autem præscribens celebrationem pro defunctis præscribit specialem Missam. Et licet non obliget absolutè ad illam celebrandam, quando est offerendum Sacrificium pro defunctis, declarat tamen suam intentionem, & disponit, quod sit illa specialis Missa, quæ pro defunctis celebranda est. Præsertim quia intelligitur de celebratione pro defunctis secundum modum concessum Ecclesiæ, qui consistit in Missa de Requiem, quia alio modo celebrare prouenit ex priuata electione celebrantium. Concessiones enim per modum priuilegij debent strictè accipi, vt præ cæteris obseruant Dec. *in cap. 1. de rescript.* & Surd. *cons. 422. num. 12. lib. 3.*

Verùm hodie non esse amplius hac de re dubitandum 3
aliqui aiunt. Nam Alexander VII. pientissimæ memoriæ sub die prima Decembris 1666. ex voto Congregationis Sacrorum Rituum declarauit in vna Hostunensi, celebrantes in altari priuilegiato Missas de festo occurrenti pro defunctis satisfacere obligationi, & priuilegium habere locum pro consecutione Indulgentiarum, etiamsi Missæ non essent de Requiem. At aduerto, hanc concessionem fuisse localem, quam vidi, ac legi. Eam beatiss. recordat. Clemens IX. ex voto Sac. Congregationis Indulgentiarum nuper abs se erectæ, publicari volebat, ac declarari esse intelligendam generaliter pro omnibus locis. Ego tamen illam adhuc non vidi. Quare incertum.

CON-

CONSVLTATIO VII.

De virtute heroica Christiana in canonizando prærequisita. In quo formaliter consistat: Quando, atque vnde cognoscatur, quod sit in gradu heroico.

VIrtutis in heroicam, & communem distributio assumpta est ex 7. eth. initio, vbi Philosophus cum disiunxisset tria circa mores fugienda, vitium, incontinentiam, feritatem, vitio ait opponi virtutem, nempè vulgarem & communiter dictam, continentiæ verò incontinentiam, tandem feritati, quæ est status vitij deterrimus, & immanis, quo homo in bestiam propè degenerat, virtutem heroicam, *Feritati*, inquit, *maximè conuenire*, nempe ex diametro quispiam diceret, *virtutem, quæ supra nos est, heroicam quandam, ac diuinam*. Conueniunt autem omnes communiter, quod tunc virtus sit in gradu heroico, quando est summè excellens, itaut habeat eminentiam quandam supra ordinarias virtutes, & excedat modum communem operandi. Ita inter alios notant Almain. *tract.* 3. *moral. cap.* 12. Ocham *in* 3. *quæst.* 15. Angest. *cap.* 12. *moral. tit.* 1. Aspal. *in cap.* 1. *d. lib.* 7. *moral.* Arist. ad Nicom. qui habetur simul cum Eustratio, Lambinus *in schol.* & Faber *in comment.* ad eundem locum iuxta quos virtus heroica dicitur, quæ siue ob excellentiam operis, siue ob circumstantiam interuenientem, quæ opus reddat difficillimum, erumpit in actum superantem communem modum operandi humanum. Difficultas verò est in quo formaliter consistat ratio ista heroicitatis, ex qua tanquam ex propria & speciali notione cognoscatur, quod virtus sit in gradu heroico.

2 Franciscus Piccolomineus *in Philosoph. moral. tit. de virt. heroica grad.* 6. *cap.* 5. Castellinus *de certit. glor. Sanct. cap.* 4. *sect.* 2. *append.* 1. *num.* 3. alijque non pauci volunt, quod virtus heroica consistat in eo, quod sit supra communem & ordinariam hominis virtuosi conditionem, eleuando ipsum ad finem vltimum supernaturalem, & proinde fundetur in flagranti amore charitatis; itaut charitas sit forma, per quam virtus heroica habeat splendorem, & eminentiam. Ab his parum distat explicatio Fortunati Scacchi *de not. & sign. Sanct. sect.* 2. *cap.* 4. vbi asserit, virtutem heroicam esse illam, quæ habet eminentiam ex habitu charitatis, & quæ importat gradum quendam intensionis charitatis, quo operationes potentiarum ex imperio voluntatis diriguntur ad eminentissimum finem supernaturalem, nempè Deum, vt de proximo illum attingit. Ex quo concludit, quod dum potentia ex frequentatis actibus charitatis, & diuini amoris acquirit augmentum charitatis infusæ, & ratione huius augmenti actus aliarum virtutum diriguntur in Deum, fiunt heroici, quatenus coniunguntur cum augmento prædicto charitatis.

3 Verùm hæc explicatio nihil speciale tribuit virtuti heroicæ, quod non conueniat etiam virtuti, quæ non sit heroica. Omnes enim virtutes, vt sint perfectæ virtutes christianæ, debent dirigi in Deum per charitatem, sine qua virtutes non prosunt, & proinde non sunt perfectæ virtutes iuxta illud Apostoli 1. ad Corinth. *cap.* 13. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, itaut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*. Hinc D. Augustinus hanc doctrinam, quod nimirum sine charitate non possint haberi perfectæ virtutes christianæ, per quam referantur in Deum passim inculcat *lib.* 1. *de nupt. cap.* 3. *& lib.* 4. *contra Iulian. cap.* 3. *& lib.* 21. *de ciuit. cap.* 25. docens, virtutes non esse veras & perfectas, nisi referantur in Deum. *Licet*, inquit, *a quibusdam tunc veræ & honestæ putentur esse virtutes, cum ad se ipsas referuntur, nec propter aliud expetuntur, etiam tunc inflatæ, & superbæ sunt, & ideo non virtutes, sed vitia iudicandæ sunt*. Idem repetit eodem *cap.* 3. *contra Iulianum*, vbi docet sine amore Dei neminem benè vti creaturis, nec etiam exercere actus veræ ac perfectæ virtutis, quia omnis actus virtutis fundatur in bono vsu creaturarum. Similiter *lib.* 3. *de doctr. Christ. cap.* 10. distinguit charitatem & cupiditatem, & ait, quod Scriptura informando mores hominum non præcipit, nisi charitatem, nec culpat, nisi cupiditatem, quia scilicet, vbi sunt virtutes sine charitate non sunt veræ, & perfectæ virtutes, & subdit: *Charitatem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipsum, & se, atque proximo propter Deum. Cupiditatem autem motum animi ad fruendum se, & proximo, & quolibet corpore non propter Deum. Et de gratia Christi cap.* 21. non agnoscit bonam voluntatem, nisi sit informata charitate, qua operetur propter Deum.

4 Id ipsum colligitur ex alio principio doctrinæ eiusdem D. Augustini, quod nempè perfectæ virtutes non sint aliud, quam charitas, seu amor Dei, quo diliguntur bona honesta creata in ordine ad Deum. Vnde *de morib. Eccles. cap.* 15. habet, *quod si virtus ad beatam vitam nos ducit, nihil omnino esse virtutem affirmauerim, nisi summum amorem Dei*. Clarius id explicat *epist.* 29. vbi ait, *quod ad rectè viuendum attinet, virtus est charitas, qua id, quod diligendum est, diligitur*. Rursus ac luculenter ep. 52. *Quamquam* inquit, *& in hac vita virtus non est, nisi diligere quod diligendum est. Quid autem eligamus, quod præcipue diligamus, nisi quo nihil melius inuenimus? Hoc Deus est*.

5 Ratio autem est, quia virtus est actus voluntatis rectus, & bonus, quo homo fit bonus. Non potest autem animus esse verè rectus & bonus, nisi ordinatè se habeat. Quia si non seruat ordinem debitum inordinatus est. Nequit autem ordinatè se habere in suis actibus, nisi teneat illum ordinem, cum quo à Deo institutus est. Est autem institutus cum ordine ad vltimum finem, qui est ordo amoris ipsius. Id, quod explicat idem Augustinus *lib.* 8. *de Trinit. cap.* 3.

6 Quo modo autem quælibet perfecta virtus sit amor, quo homo in Deum se conuertit, declarat ipse Augustinus *lib. de Eccles. morib. cap.* 15. his verbis: *Namque illud quadripartita dicitur virtus, & ipsius amoris vario quodam affectu, quantum intelligo dicitur. Itaque illas quatuor virtutes, quarum vtinam sit in mentibus vis, vt nomina in ore sunt omnium, sic etiam definire non dubitem, vt Temperantia sit amor integrum se præbens ei, quod amatur. Fortitudo amor facilè tolerans omnia propter quod amatur. Iustitia amor soli amato seruiens, & propterea rectè dominans. Prudentia amor, ea quibus adiuuatur ab eis, quibus impeditur, sagaciter seligens. Sed hunc amorem non cuiuslibet, sed Dei esse diximus, id est summi boni, summæ sapientiæ, summæque concordiæ. Quare definire etiam sic licet, vt Temperantiam dicamus esse amorem Deo sese integrum, incorruptumque seruantem. Fortitudinem amorem omnia propter Deum facilè perferentem. Iustitiam amorem Deo tantum seruientem, & ob hoc bene imperantem cæteris, quæ homini subiecta sunt. Prudentiam amorem discernentem ea, quibus adiuuetur in Deum ab ijs, quibus impediri potest*.

7 Hoc ipsum pergit explicare in singulis virtutibus eodem *lib. de morib. Eccles. cap.* 21. vt proinde *cap.* 25. dicat: *Quid amplius de moribus disputem? Si enim Deus est summum hominis bonum, quod negare non potestis, sequitur profectò, quod summum bonum appetere est benè viuere, vt nihil sit aliud benè viuere, quam toto corde, tota anima, tota mente Deum diligere, à quo existit, vt incorruptus in eo amor, atque integer custodiatur quod est Temperantiæ; vt nullis frangatur incommodis, quod est fortitudinis; nulli alij seruiat, quod est iustitiæ; vigilet in discernendis rebus, ne fallacia paulatim, dolusque subrepat, quod est prudentiæ. Hæc hominis est vna perfectio, qua sola impetrat, vt veritatis sinceritate perfruatur*.

8 Denique ponit discrimen inter virtutes Gentilium, quas passim, præsertim *lib.* 4. *contra Iulian. cap.* 3. docet, non esse veras & perfectas virtutes, & Christianorum. Quod illæ ortum habent à cupiditate, quæ à Scriptura culpatur, vt habet *lib.* 3. *de doctr. Christ. cap.* 10. Christianorum verò originem ducunt à charitate. Quod regerit *lib.* 1. *oper. imperf.* contra Iulianum. Quam sententiam Concilium Arausicanum *can.* 17. assumpsit pro determinatione conciliari, & statuit, esse de fide. Cùm ergo omnis virtus, vt sit vera & perfecta virtus, debeat radicari in charitate, & eleuare hominem ad finem supernaturalem,

non

non potest per hoc, quod proueniat à charitate constitui in gradu heroico.

9 Neque etiam ex intensione, seu augmento charitatis, quod ex frequentatis actibus habetur, habet virtus suum peculiarem characterem, ratione cuius constituatur in esse heroico. Est enim certum de fide, quod gratia augetur per bona opera, vt definit Concilium Tridentinum *sess. 6. can. 24. & 32.* Et proinde quilibet iustus exercens bona opera recipit ex actibus augmentum gratiæ, & charitatis iuxta illud Apostoli ad Eph. 4. *Veritatem facientes in charitate crescamus.* Quia sicuti homo per actus bonos se disponit ad gratiam, ita etiam per eosdem fit dignus, vt Deus conferat maiorem gratiam. Charitas igitur in nobis augeri potest, non quidem per hoc quod charitati charitas additur, sed per hoc quod charitas intenditur in subiecto, sic quod subiectum magis ac magis charitatem illam participat, secundum quod magis reducitur in actum illius, & illi magis subditur, sicut ferrum in igne positum magis ac magis ignitur. Vnde quilibet actus charitatis disponit ad augmentum charitatis inquantum ex vno actu charitatis pronior redditur ad agendum secundum charitatem, atque ita habilitate crescente, prorumpit in actum feruentiorem dilectionis, quo conetur ad charitatis perfectionem, & tunc charitas augetur in actu, cui augmento charitatis nullus terminus poni potest in statu viæ. Tum quia charitas secundum rationem propriæ speciei terminum augmenti non habet, eo quod est participatio quædam infinitæ charitatis, quæ est Spiritus sancti. Tum etiam quia causa agens charitatem est infinitæ virtutis scilicet Deus. Tum denique quia crescente charitate, semper in subiecto supercrescit habilitas ad vlterius augmentandum charitatem, quia capacitas creaturæ rationalis per charitatem augetur, & per ipsam cor dilatatur, iuxta illud: *dilatamini in charitate* 2. Cor. 6. & rursus, *Cor meum dilatatum est*: & ideò semper remanet habilitas ad maius augmentum. Quare ait D. Bernardus: *Necesse est, animam crescere, & dilatari, vt sit capax Dei.* Porrò latitudo eius, dilectio eius, vt inquit Apostolus: *dilatamini in charitate.* Nam & si anima, cum sit spiritus, non recipiat corpoream quantitatem, tamen illi confert gratiam, quod negatum est à natura. Crescit itaque & extenditur, sed spiritualiter, non in substantia, sed in virtute. Ex quibus sequeretur, quod omnium iustorum virtutes essent in gradu heroico, si augmentum charitatis ex frequentatione actuum acquisitum, tribuerit ipsis hanc eminentiam, & dignitatem. Deinde virtus heroica, licet non sit diuersæ speciei, cùm eius præstantia maior non est essentialis, sed dumtaxat accidentaria, quia est eadem virtutis communis & heroicæ ratio motiua, eadem item vtriusque natura, & subiectum, attamen est in diuerso gradu, & ordine superiori. Intensio autem hoc non præstat, quia non dat eminentiam ordinis, sed tantum auget, seruato eodem ordine.

10 Itaque asserendum est, quod virtus constituatur in gradu heroico per id, quod ita in ratione virtutis pura & defæcata sit, vt non habeat admixtum quicquam cupiditatis mundanæ siue ratione obiecti, siue finis, siue circumstantiarum, & proinde dicat modum operandi supra conditionem humanæ naturæ corruptæ, quæ cum prona sit ad bonum concupiscibile, trahit voluntatem operantem ad ipsum, & facit, quod etiam in exercitio virtutum interueniat aliquid concupiscentiæ. Vnde quando voluntas se eleuat per gratiam supra impressionem, quam faciunt cupiditates in operationem virtuosam, operatur heroico modo. Et hoc pacto tunc homo habet virtutes in gradu heroico, quando operatur cum perfecto dominio suarum passionum, ita vt in nullo inficiant exercitium virtutis.

Desumitur ex Aristot. *eo lib. 7. cap. 1. moral.* Quam doctrinam approbat etiam ad illum locum D. Thomas, inquiens: *Considerandum est, quod anima humana media est inter superiores substantias, & diuinas, quibus communicat per intellectum, & animalia bruta, quibus communicat in sensitiuis potentijs. Sicut ergo affectiones sensitiuæ partis aliquando in homine corrumpuntur vsque ad similitudinem bestiarum, ita etiam rationalis pars quandoque in homine perficitur & formatur vltra communem modum humanæ perfectionis, quasi ad similitudinem substantiarum separatarum. Et hæc nominatur virtus diuina supra humanam virtutem, & communem.* Huc spectant, quæ D. Bernardus *lib. de dilig. Deo* hunc in modum expressit: *Quando*, inquit, *huiusmodi experitur affectum, vt diuino inebriatus amore animus, oblitus sui, factusque sibi ipsi tanquam vas perditum, totus pergat in Deum, & adhærens Deo vnus cum eo spiritus fiat & dicat: Deficit caro mea, & cor meum, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Beatum dixerim, & sanctum, cui tale aliquid in hac mortali vita, raro interdum, aut semel, & hoc ipsum raptim, atque vnius vix momenti spatio experiri donatum est. Te enim quodammodo perdere, tanquam qui non sis, & omnino non sentire te ipsum, & à temetipso exinaniri, & pene annullari, cælestis est conuersationis, & non humanæ affectionis.* Consentiunt præsertim in hac virtutis heroicæ notione antiqui illi, qui, vt est apud Almainum *tract. 3. moral. cap. 12.* heroicam virtutem appellabant eam, quæ absque passionum motu operatur, quod is modus operandi sit supra communem hominum facultatem. Eodemque reipsa recidit Piccolomineus dicto *grad. 6. cap. 5. & 7.* tametsi distinctiones frustra multiplicat, remque non nihil implexam reddit. Estque in eo planè improbandus, quod *cap. 6.* virtutem heroicam restringit ad appetitum sensitiuum. Et quidem dominari appetitui concupiscentiæ, dum homini insurgunt motus eius, nihil animo moueri, sed ita immobilem perseuerare in suscepta deliberatione Deo placendi, acsi extra ipsum perturbationes existerent, nec ipse agere in ea re quicquam, sed pati potius, omnino heroicum est, quare inquit D. Augustinus ep. ad Galat. cap. 5. *Cæterum qui tanguntur huiusmodi motibus, immobiles, & in maiore charitate consistunt, non solum non eis exhibentes membra corporis ad male operandum, sed neque nutu consensionis ad exhibendum consentientes, non hæc agunt, & ideò regnum Dei possidebunt.*

Difficultatem autem huius imperij non dissimulat Dio 11
Chrysostom. *orat. 49.* Nam pulchra & eximia quæque difficilia. Eo enim loco pronunciat, illum, qui hoc imperium fortiter & moderatè regit, non difficile iam esse, omnium hominum fieri supremum; hoc est arduitatem negocij qui peruicerit, ad ipsum verticem inter homines pertingit, idoneusque censetur, qui supra omnes emineat, id est constituatur in gradu heroico; vt proinde grauissimè S. Chrysostomus *homil. 3. in 2. Corinth. in morali*, demonstrauerit, hac affectuum compressione hominem verè Regem effici. Et mox id comprobat exemplo Abrahami, qui accepto dilectissimi filij mactandi præcepto, tot cogitationibus, siue naturalibus affectibus obsistentibus dominatus est generosissime, sicque ait: *Attamen tum tot cogitationibus in illum armatis, multa erat tranquillitas, stabant tranquille omnes, ornantes illum verius, quam metuentes. Itaque specta iam illum extendentem gladium, & quotquot volueris Reges in medium producito, Augustos, Cæsares; nihil tamen simile dixeris, neque poteris talem exhibere speciem, adeò magnificam, ac cælis dignam.* Idem pulcherrimè *homil. 48. in Matth. in fin.* proponit. Eleganter præterea ostendit Damascenus hoc esse hominis Regnum, & hac sui ipsius repressione, & vt ad idem institutum loquitur D. Chrysostom. *homil. 23. ad popul.* belluarum, quæ in nobis sunt, frænatione, vigere legis diuinitus impositæ potestatem, hominique magnam gloriam parari, quod rebellante licet intestino hoste, diuinis nihilominus mandatis contrarium ferentibus inhæserit. Similiter philosophatur Philo *lib. de Agricol. sub init.* Synes. *orat. de Regn.* Nyssen. *orat. 1. de homin. creat.* & latè Dio Chrysostom. *orat. 5.* Seneca item *Epist. 113. sub finem*, verùm hoc esse regnum hominis confirmat exemplo; atque hanc esse publicam omnium sapientum vocem, ait Dio Chrysostom. *orat. 1.* & apud eundem prosequitur Socrates *orat. 3. de Regno*, ac breuius, sed optimè *orat. 14.*

Nec sit qui obmurmuret, nos inducere impassibilita- 12
tem illam, iuxta nonnullos ethnicos, & hæreticos ab Ecclesia damnatam; quo nomine multa in eos disputant Lactantius *lib. 6. Instit. cap. 15.* & Prosper *lib. 3. de vit. contempl. cap. 31.* D. Hieronym. *ep. ad Ctesiphontem*, Io. Climacus, & Baronius anno Christi 388. in fine, apud quem le-

gere licet, eam sententiam de Stoica indolentia fuisse, aliorum, Euagrio, & Pelagio affinium, quibus alios insuper addit S. Hieronymus *in proem. dialogorum aduersus Pelagianos*. Quoniam in hoc illi à nobis differunt, quod illi hominem ex homine tollunt, nos in corpore constitutos nolumus esse sine corpore. Noster heros vincit quidem affectus omnes, sed sentit, illorum ne sentit quidem. Illi summ heroem constituunt in euulsione affectuum, nos in dominio. De hac virtute heroica agit doctè ac fusè P. Brancatus de Laurea in opere de virtutibus *disp.* 32. cuius ego vestigia procul adoro.

CONSVLTATIO VIII.

Vtrum in muliere sit admittenda virtus heroica?

1 NEgat Aristoteles. Quia cum heroica virtus sit siue eminentia, & splendor virtutis, siue dominium concupiscentiæ pro attengendo fine vltimo, nempè Deo, egeatque instrumentis & conditionibus illustribus, solum, aut saltem maximè in illustrium instrumentorum facultate munitis, quorum actiones splendidiores sunt, locum habebit: at mulier est animal læsum, & per naturam impotentius viro. Neminem enim later, quanta sit sexus illius fragilitas, atque mollities, à qua etiam deriuatum nomen *mulieris* volunt. Vsque adeò sanè infirmitati, & imbecillitati immergitur fœmina, vt tradat Philo *lib. de profugis*, quicquid creatum est, quia infirmum & fragile est, fœmineum haberi, & fœmineo nomine in Scripturis appellari. Nec dissimili ratione S. Ambrosius *lib.* 1. *de Cain. cap. vlt. in fin.* prauos affectus, & vitia, fœmineos animæ fœtus nominat, virtutes autem masculinos. Quod item tradit S. Cyrillus *homil.* 10. *Pasch.* Rationem infirmitatis, & mollitiei muliebris reddit S. Basilius *hom.* 21. ex varijs, quod ita congruum fuerit, vt mulier, quam idcircò vocat tenerum animal, magis afficeretur ad puerorum educationem, & in tantis circa eos laboribus subeundis non fastidiret ætatem teneram, curæ maternæ egentissimam. Nec minores sunt in illa cæteri defectus. Plato enim in Timæo sub fine iniustitiam, intemperantiam, inhonestatem, atque timiditatem, tanquam fœminarum elementa posuit, & in brutorum & hominum confinio ita collocat, vt incertum sit, rationalem ne velit, an brutam esse fœminam. Quod *si virum bonum vnum de mille* repetit Salomon, *mulierem autem nullam*, meritò adducit Hieronymus, *mulierem esse omnium malorum caput*, Longum esset enarrare cæteras mulierum imperfectiones. Audi Tertullianum *lib. de habit. mulieb.* Origen. *in homil. Canan. & in 2. tract. comment. in Iob*, Cyprian. *in lib. de singul. fœmin.* ac Chrysost. *in Matth. cap.* 19. *homil.* 32.

2 Tenendum tamen est cum sententia Theologorum, dari in muliere virtutem heroicam. Omnis enim homo valet heroicè ad futuram vitam disponi, omnisque capax est infusarum virtutum. Deus enim vult omnes saluos fieri. Item in omni hominum gradu feritas locum habet, ac proinde heroica virtus, quæ ei opponitur. Et licet Aristoteles obscurius id concedere videatur, cum fœminam statuat animal quasi læsum, & per naturam impotentius viro; tamen quia ipse in fœmina quoque considerauit feritatem, & opposita in eodem nata sunt fieri, ideò admittenda in ea est virtus heroica. Quare S. Basilius *homil.* 10. *in Genes.* cùm exponeret verba illa *masculum & fœminam fecit eos*, atque item propius illis occurreret, qui imaginem, & similitudinem non ad fœminam, sed ad solum virum pertinere arbitrabantur, hæc addit: *Habet & mulier nihilominus quam vir, quod ad imaginem Dei facta est, honor vtrique natura nihilo dispar, æquales virtutes, vtrique in agone virtutis decertandi propositum, par præmium, consimilis vtrique peccati decreta condemnatio. Noli mihi dicas mulier imbellis sum & infirma conditionis, hæc infirmitas carnis est: nam in anima sibi sedem fixit virtus firma, ac potens. Diuina igitur imago hæc cum in vtroque sexu peræque honoretur, sit & compar in vtroque virtus, qua per bona opera vim suam exerat, & explicet.* His accedit, quod mulierum virtus censenda saltem erit heroica, facta inter virtutes mulierum comparatione. Vt enim viri herois officium est inter viros excellere, ita mulieris inter mulieres, quæ etiam in patefacienda heroica virtute virilitatem præseferunt, & ob id viriles nuncupantur.

Alexander de Ales *p.* 2. *quæst.* 88. *membr.* 5. quatuor assignat causas, cur mulier corpore infirmior facta fuerit, vir autem fortior. Prima est ex parte actionis & passionis, altera ex parte regiminis, & subiectionis, tertia ex parte nutriendæ prolis, quarta propter spiritualem quandam significationem. Hanc tamen tantam mollitiem, ac teneritudinem sexui suo veluti natiuam sanctæ pleræque mulieres, ac virgines christianæ supra sexum, & conditionem, non paucæ etiam, quod Origenes *homil.* 9. in Iudices rectè considerat, supra ætatem audentes, insignibus, ac, si rem humano modo metiare, propè incredibilibus factis, & fortitudinis, qua agendo, qua patiendo perillustribus argumentis exornarunt. Quæ enim & quanta Iulittæ sanctissimæ martyris fortitudo, animique generositas apud eundem Basilium in eius encomio? Agens enim S. Basilius de impij Iudicis decreto, quo ad viuicomburium ob causam fidei christianæ damnabatur, *Hæc*, inquit, *nullam ad rem earum, quæ interim dum viuitur, oblectare nos assolent, visa est fessi ò adeo excurrere, atque ad destinatam sibi flammam concita perrexit, facie, habitu, ipsis, quæ depromebat, verbis, alacritate insuper efflorescente, palam indicans, quod in animo delitescebat profusissimum gaudium. Mulieres quasque sibi astabant proximè, obsecrabat, ne ad tolerandos pro tuenda christiana Religione labores, animos sinerent remollescere, neu causificarentur, aut prætexerent infirmam fœmineæ naturæ conditionem. Eadem quippe massa, qua & viri & ipsæ constamus, dicebat. Ad imaginem Dei perinde ac isti, & nos conditæ sumus. Est sanè mulier ab opifice creata peræque ac vir, capax virtutis. Quid enim mirí est? An non consanguinea & ipsæ sumus viris per omnia? Non enim ad constituendam mulierem sola est assumpta caro, sed & os ex ossibus. Quo fit, vt & ipsæ Domino non minus ac viri, redhibere debeamus firmitatem fidei, atque constantiam, nec non in aduersis patientiam. His dictis, in lignorum struem accensam, insiluit.* Non minorem animi fortitudinem ostendit fœmina christiana apud Baronium anno 371. Valens Imperator Ariano, cum Edessæ congregatos in campum christianos (destructæ quippe fuerant eorum Ecclesiæ) animaduertisset, ira excandescens colaphum Præsidi Modesto incussit, quod eiusmodi conuentum permitteret, iussitque, vt militum cohortem colligeret ad illos virgis cædendos, fustibusque tundendos. Quod vbi diuulgatum est, ecce christiana fœmina infantulo onusta accurrit, & militum agmina penetrat. Rogata quo tenderet, velle se respondet vnà cum infantulo suo participem fieri mortis, ac coronæ Christianis præparatæ. Quibus auditis confusus Imperator destitit, furoremque suum vniuersum in Presbyteros, & Clericos conuertit.

4 Sanè S. Augustinus *lib. de morib. Eccles. cap.* 21. exhibita luculenter fortitudine Iobi, non obscurè ei præfert fortitudinem matris Machabæorum. Quo ipso christianarum parentum fortitudinem antepoluisse videtur fortitudini reliquorum Christi pugilum, cum non alibi fortitudo Iobi ad reliquorum in veteri Testamento virorum fortitudinem, se habere videatur, quam generositas excellentissimi inter Christianos martyres ad fortitudinem cæterorum, qui sub Christo ac pro Christo passi, interierunt. Vnde nemo est, qui sanctas virgines, pudicitiæ ac Religionis causa concertantes, & omni carnificum ingenio, ac Præsidum rabiei fortissimè illudentes satis demiretur. Nolo res omnibus peruulgatissimas deterere dicendo, præsertim cum S. Ambrosius magnam partem floridissimæ scriptionis de virginibus his sertis venustarit. Tantum reuoco lectori in memoriam, vt mentis oculum in ea, quæ christianis auribus perpetuo insonant, & libris, picturis & narrationibus cuiuis perspectissima sunt, tantillum reflectat. Agnoscet enim quantam fortitudinem christiana

na

ni Religio vitis inferat, quæ fœmineum sexum, ipsam inquam fragilitatis, & mollitiei imaginem, tanto robore communiuit, vt illud S. Ambrosius *ep.7.* anteponat celebratissimæ fortitudini Calani, inter Gymnosophistas eo nomine celeberrimi. Lege D. Chrysostomum *homil. 8. in Matth. in morali, & in homil. decollation. S. Ioannis*, Hieronymum super psal. 44. & Valerium quendam in epistola ad Rufinum, & Nazianzenum *in sententijs distichis*, atque inter profanos Plutarchum *de mulierum virtutibus*.

5 Platonem quod attinet, nugæ sunt, quæ delectant imbecilla ingenia, sicuti monstra in picturis. Nos hæc melimela mulierculis, & ambagiosis ingenijs relinquamus. Satis enim est ipsum inconstantiæ notare. Nam in sua Republica, & in libris de legibus affirmat fœminas ad eadem esse aptas, & idoneas, ad quæ accommodati sunt viri. Dixi inconstantiæ, an non etiam stultitiæ & impietatis ita, quod Tertullianus *in lib. de anima* Platonem exagitet, vt omnium hæresum seminatium (Ibi enim illum appellat omnium hæreticorum condimentarium. Idem confirmat D. Hieronymus in Naum Propheram, ad Ctesiphontem, ad Marcellam, ad Anapsychium, & ad Pammachium. Mulier enim Platoni non fuit] producta in prima rerum productione. Nobis Eua in prima rerum creatione. Mulieris materia adulterina Platoni, quo quidem modo realem se fecisse nolens, deceptus est. Nobis Eua ex vera costa. Generationes huiusmodi migrationes potius sunt Platoni. Quas tamen Ecclesia, & naturalis ratio veras generationes existimat. Agentis, & materiæ fœmineæ obscura protius, aut indifferens assertio Platoni. Deus tamen, & ille quidem summus, Euæ animam creat, & ex Adami costa Euæ corpus producit. Trium, aut etiam quatuor hominum, si tanquam duos Androgynos enumeres, Platoni apud conuiuium fit mentio in prima rerum à suo Deo productione, & ægrè sibi apud Timæum respondet. Vnus tamen nobis est Adam, vna hominis productio. Dij iuniores Platoni aliquid hominis concreant, vel saltem comproducunt. Patet autem nos creans, Deus est nobis vnus.

6 Dicimus igitur atque credimus mulierem ex viro productam esse in hunc modum apud Scripturam *Ecclesiast. 17. Creauit ex ipso* scilicet viro, *adiutorium sibi*, scilicet mulierem. Paulus *in act. Apost. 17. Deus fecit ex vno omne genus hominum*. Genes. 2. *De viro sumpta est*. Huius veritatis quatuor persuasiones vide apud D. Thomam 1. *p. qu. 92. art. 2.* & Alphonsum de Castro, qui *lib. 13. aduersus hereses tit. de resurrect. heres. 5.* qua asserebatur, omnes homines in sexu virili esse resurrecturos, exponens illud Genesis 1. *Masculum & fœminam fecit eos*, sic inquit: *Ex quibus verbis constat, sexum fœmineum non esse vitium, aut ex vitio, sed ex natura. Quoniam cum ante peccatum fœmina erat, non ex vitio contigit, vt fœmina fieret. Nec sexus ipse vitium est, quoniam non fuisset à Deo factus, consequens est, vt qui vtrumque sexum fecit, vtrumque etiam reficiat, & qui vtrumque instituit, vtrumque similiter restituat*. Et quidem mulierem debuisse produci in prima rerum productione habetur Genes. 2. *Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi*. Et post reformationem mulieris statim dicitur: *Erunt duo in carne vna*. Vnde euertitur Platonis de fœmina generatio in ortu secundo. Probationes vide apud D. Thomam loco citato *art. 1.*

7 Simile quiddam, etsi non idem, generationi fœminæ ex quatuor illis Platonicis elementis profertur de sententia Manetis, Manichæorum Principis. Nam inter cæteras hæreses asseruit, hominem non à Deo, sed à principe materia factum esse, & Euam similiter, sed inanimatam, & immobilem creatam esse, Adam verò forma feræ. An verò intemperantia & malitia, aliaque mala sint fœminæ efficientes causæ, vt in hoc cum Manete Plato concordet, an potius materialis, alij viderint. Cùm verò interim Platoni nulla ibidem fiat mentio de Deo, tanquam de fœminæ efficiente causa, quemadmodum in hominis productione dictum fuerat, in hoc etiam ab Ecclesia dissidet, quæ Deum credit fecisse virum ex limo terræ, mulierem verò ex costa viri, cuius probationem habes ex D. Thoma loco vbi supra art. 4. Iam vides quomodo Plato fuerit ante Manetem Manichæus.

CONSVLTATIO IX.

De Virtutibus Theologicis in gradu heroico.

HOmo ad imaginem Dei factus ad finem hominem multò superiorem institutus est, & quem proprijs viribus consequi nullo modo potest, ac propterea ad eum est subleuandus non modo ope virtutum moralium, sed etiam virtutibus supra humanis, quales sunt Theologicæ, nimirum Fides, Spes, Charitas, quarum actiones supernaturales sunt, nec à prudentia naturali imperantur, quamuis sine prudentia exerceri non debeant, ex quibus constituitur gradus virtutis omnium perfectissimus, ac planè diuinus, quo non solum propter Deum officia virtutis obimus, sed id diuine quodammodo facimus; quod infinitæ Dei liberalitatis maximum munus est. Mouet enim tunc Deus solus per se ipsum animum hominis ne dum per virtutes theologicas & morales infusas, sed etiam per Spiritus sancti dona, quæ in Isaiæ libro *cap. 11.* numerantur Sapientia, Intellectus, Consilium, Fortitudo, Scientia, Pietas, Timor Domini, Qui sunt supernaturales habitus excellentissimi, semperque charitatem comitantur. Quamuis enim apertum aditum Deus habeat in hominis animum per virtutes infusas, siue theologicas, siue morales, ad quædam tamen altissima virtutis officia exercenda immittit in hominem altissima illa dona, quibus quasi vinculis sibi maximè colligatum verset in omnem partem animum. Vt igitur ad miracula & similia munera explicanda vtitur Deus gratuitus illis charismatibus, quæ dona gratis data nominantur, sic actiones humanas præstantissimas dirigit per dona Spiritus sancti. Vnde, vt ostendatur, quid sit discriminis inter actionem virtutis, doni sancti Spiritus, & beatitudinis illius, cuius octo partes Dominus in Euangelio recenset, dicitur, virtutem, verbi gratia fortitudinis, efficere, vt patienter res aduersæ tolerentur, donum verò fortitudinis, vt alacriter, beatitudinem verò, quæ de persecutionibus est, vt etiam appetantur propter Deum. 1

Appellarunt forsan huiusmodi actiones Philosophi *heroicas*, & *purgati animi*. Sancti Patres, *spirituales*, *Deificas*, & *diuinas* dixerunt. Qui enim hoc diuino spiritu afflantur, non tam homines, quàm quasi Dij sunt, quales fuerunt Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, & viri Apostolici tam multi, qui præstantissimorum horum munerum beneficio à mortalibus & plusquam homines, & tanquam cœlestes viri suspiciuntur. Itaque ad virtutes proprio consilio, & deliberatione, adiutus tamen à Deo, sese incitat homo, ad actiones autem has supernaturales impellitur à Deo, quod expressit Apostolus *Rom. 18.* cùm dixit: *Quicumque spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei*. Mouentur verò non lege, aut ordine communi, sed instinctu diuino singulari, & extraordinario. 2

Sunt igitur tres modi exercendæ virtutis, quos gradus nominamus. Primus cum exercetur virtus propter virtutem. Secundus cum exercetur virtus propter Deum supernaturaliter cognitum. Tertius cum diuinis illis donis imbuti à Deo ad actiones super humanas, & heroicas inducimur, quales sunt rerum humanarum contemptus, perpetua castitas, iniuriarum obliuio, inimicorum amor, mortis denique appetitio propter Deum, quod est diuinè agere. Hos gradus in singulis virtutibus, quoad fieri poterit, breuiter inuestigabimus. 3

De Fide theologica.

Fides est virtus theologica, quæ de Deo est, rebusque à Deo reuelatione traditis, eidemque vni Deo nititur, 4

tanquam vera dicenti, & qui mentiri nequeat, quia est lux infinita, & prima, principique veritas, Est de fide, & traditur communiter à Patribus, nominatim Ambrosio, Athanasio Anselmo, Chrysostomo, Augustino, & probatur ex Apostolo 2. ad Timoth. 2. *Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest.* Infert autem fidelitatem ex impotentia negandi seipsum. Vnde cùm impossibile sit, quod Deus seipsum neget, erit etiam impossibile, quod mentiatur. Idem sequitur ex eius immutabilitate. Sicut enim à Deo remouetur mutabilitas, ita capacitas mendacij, quod importat defectum; nam deficit ei fidelitas, Itaque non potest prouenire, nisi à natura defectibili, Deus autem est omnino indefectibilis,

5 Magnum Dei donum, & primum, quod animæ infundit Deus, Fides est. Quia est primus actus circa finem supernaturalem. Nam actus voluntatis ex natura sua supponit actum intellectus. Inter actus intellectus primus est fides. Per ipsam enim primo innotescit obiectum, in quo creatura debet se promouere. Definitur autem ab Apostolo Ep. 2. Heb. 11. *Sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*, hoc est, fundamentum omnium earum rerum, quæ à Deo reuelatæ, & promissæ sunt, adeòque ipsius æternæ vitæ quasi principium, pignus & via. *Argumentum*, hoc est, vt ait D. Bernardus ep. 190. *certitudo eorum, quæ non videntur.*

6 Actus igitur fidei est credere, quia Deus dicit. Nam omnis actus fundatur in suo obiecto formali, à quo specificatur. Ideò est habitus intellectus fides certior, quam quælibet alia cognitio, aut certitudo naturalis. Quippe certitudo fidei innititur testimonio diuino, à quo causatur. Certitudo verò naturalis causatur ab obiecto naturali, & à lumine naturali intellectus. Hæc autem est minor, quia habet causas inferioris ordinis. Obscura tamen, quia fides debet esse ex testimonio dicentis, quod facit tantum rem innotescere in reuelatione, ac propterea dicitur argumentum non apparentium, sed ita efficax, & potens, vt teste Apostolo 2. Corinth. 10. in captiuitatem redigat omnem intellectum in obsequium Christi.

7 Ad hanc autem captiuitatem stabiliendam vtitur quidem Deus miraculis, alijsque argumentis, & rationibus, quæ à Theologis motiua credibilitatis dicuntur, præcipuè tamen voluntate ipsiusmet hominis, qua intellectum mouet & flectit ad assentiendum ijs rebus, quæ fide proponuntur, ad quam rem adfert Deus voluntati singulare auxilium supernaturale, quo eam ad id suauiter impellit, siue id faciat virtute charitatis, & religionis, siue peculiari habitu, & adhuc innominato, quem in ipsam voluntatem diuinitus immittit, vt ad id præstandum, eam iuuet.

8 Duplex est. Vna dicitur informis estque illa, quæ sine Dei gratia & charitate reperitur in peccatoribus. Altera formata. Informatur autem Dei gratia & charitate, & ab Apostolo propterea Gal. 5. per charitatem operari dicitur, Et hæc est fides proficientis, de qua multa Patres. Eius progressus ex tribus gradibus conflatur, qui auctore D. Gregorio lib. 22. moral cap. 21. & 22. in singulis virtutibus inueniuntur, nempè Proposito, Fortitudine, Alacritate.

9 In fidei exercendæ proposito, quod est primus gradus virtutis, prima actio fidei est credere, quia Deus dicit, Secunda actio est, mente ita adhærere rebus à fide propositis, vt nihil homo dubitet, nihil omnino hæsitet. *Huic vnitate*, inquit S. Leo, *inconcussis mentibus inhærete.* Legendus D. Bernardus *Serm. 4. Natiuit. Chr. ser. de fid. confess. & ep.* 190. Tertia est actio, summa animi simplicitate, & humiliare se fidei, & per fidem Deo, & Ecclesiæ tanquam idiotam, puerumque instituendum subijcere, omni prorsus curiositate abiecta. Sic habet D. Chrysost. *homil.* 10. 1. *Cor.* 3.

10 Fidei secundus gradus continet fortitudinem eius, de qua S. Petrus 1. 5. *Cui resistite fortes in fide.* Sicut contra, qui imbecillæ sunt fidei, modicæ fidei arguuntur. Ad hunc gradum potissimum spectat confessio fidei etiam cum vitæ discrimine, qua hominem teneri vult Dominus *Matth.* 10. & Apostolus *Rom.* 10. Atque ad hunc gradum pertinent illustrissima & propè infinita Martyrum exempla,

Tertius gradus fidei est Alacritas, quam fortassis Apostolus appellat plenitudinem fidei Hebr. 10. Et hic est gradus heroicus. Certè Philippensibus ita scribit. *Manebo & permanebo ad profectum vestrum, & gaudium fidei.* Alacritatis huius effectus ille est, quem idem Apostolus commemorat Hebreis 10. cum sic ait: *Vinctis compassi estis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes*, per fidem nempè, *vos habere meliorem, & manentem substantiam.* Ad eandem igitur suo modo pertinent actiones omnes heroicæ, quæ ob bona inuisibilia ab hominibus exercentur, præsertim autem mundi contemptus, & humanarum diuitiarum, ac rerum omnium perfecta abdicatio. Siquidem ita scribit de Moyse Apostolus ibidem. *Fide reliquit Aegyptum, non veritus animositatem Regis, in inuisibilem enim tanquam videns sustinuit.* Et paulò ante: *Moyses grandis factus negauit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere iucunditatem; maiores diuitias æstimans thesauro Aegyptiorum improperium Christi; aspiciebat enim in remunerationem.* 11

Ad hunc gradum peruenitur exercitatione, & oratione, maximè verò oratione. Quia hæc alacritas plerumque est fructus Spiritus sancti, numeratus ab eodem Apostolo inter duodecim illos, quos ponit *in ep. ad Gal.* 5. & appellat fidem delectationem, vt inquit D. Thomas 2. 2. *quæst.* 5. *art.* 4. *ad* 3. quam ex fidei certitudine percipit fidelis, oppositam illi carnis operi, quæ sectæ nominantur. Signum Fidei perfectæ ponitur à S. Hieronymo in dialogo aduersus Luciferianos, feruor operis, & puritas intentionis. 12

De Spe theologica,

Spes nihil aliud est, quam expectatio boni futuri. Eius obiectum materiale debet esse aliquod bonum. Quia spes est motus quidam appetitus desiderantis. Appetitus autem desiderans est determinatus, vt tendat tantum in bonum. Hoc autem bonum debet esse futurum respectu sperantis secundum quod speratur, non quoad existentiam. Quia speramus etiam ea, quæ iam existunt, sed sufficit, si sit futura possessio. Nam spes excludit tantū fruitionem, quæ per id solum excluditur, quod non sit præsens possessio boni fruibilis. De ratione verò obiecti spei est, vt habeat annexā aliquam arduitatem. Hæc autem arduitas non est aliqua ratio obiecti, quia nec speramus ipsam arduitatem; neque est ratio mouens ad sperandum, quia potius retrahit; sed est conditio quædam per se connexa cum obiecto. Fundamentum tamen talis conditionis importat aliquid pertinens ad obiectum. Hoc determinatur ad esse arduum ex eo, quod ipsius assecutio non dependet totaliter à nobis, sed etiam ab alterius voluntate. Ex quo fit, vt non possit appetitus moueri ad sperandum, nisi cum dependentia ab eo, à quo dependet assecutio. 13

Hæc Spes theologica versatur circa nostram beatitudinem, prout complectitur omnia, quibus integratur. Nam tendit in bonum supernaturale. Bonum autem supernaturale hominis est beatitudo ipsius. Nec solum beatitudo, sed etiam media ad ipsam continentur sub obiecto spei, Vnde etiam bona naturalia, quatenus conducunt ad beatitudinem, pertinent ad obiectum spei. 14

Eius obiectum materiale immediatum est ipse Deus. Merces enim est obiectum spei. At Deus est merces nostra, Item & summum bonum, quod solum per sui communicationem potest satiare nostrum appetitum. Atque ideò beatitudo formalis est ratio, qua obiectum materiali modo completur in esse obiecti sperabilis. Nam obiectum spei debet esse aliquid absens, & futurum, ita tamen vt possit fieri præsens, Deus autem non est obiectum proximè sperabile, nisi ratione beatitudinis formalis. Quia respectu nostri non potest habere rationem absentię, & futuritionis, nisi ratione possessionis, quæ dicit beatitudinem formalem. 15

Formale verò obiectum spei est bonum, vt consequendum ex diuina voluntate; itaut diuina voluntas de 16

com-

communicando tali bono sit ratio motiua spei. Nam illud est obiectum formale, quo formaliter mouemur ad sperandum. Mouemur autem ex diuina voluntate de conferendo tali bono. Quia spes est motus quidam voluntatis expectatiuus boni desiderati. Ideò autem expectamus, quia Deus vult illud communicare.

17 Duplex & ipsa est, sicut fides, Informis sine Dei gratia & charitate, qualem habet peccator. Et eadem Dei gratia & charitate formata, qualis est in viris probis, & præsertim in proficientibus.

18 Primus gradus spei est propositum firmum sperandi ea, quæ sub spem cadunt. Quo autem modo ad primum hunc gradum ascendatur, docet D. Bernardus de Euang. 7. panum serm. 2. Ad primum hoc propositum omnes istæ spes, siue spei actiones spectant. Prima actio est spes beatitudinis æternæ. Secunda actio est spes eorum omnium, quæ nobis necessaria, & vtilia sunt ad beatissimam illam felicitatem obtinendam, qualia sunt Dei gratia, supernaturalia auxilia, & merita. Tertia actio est firma opinio prædestinationis, & electionis diuinæ, qua Dominus misericordia sua infinita elegit nos in Christo, vt essemus sancti, & immaculati, ac demum æternæ salutis in conspectu eius participes. Quarta actio est firma item animi conceptio, hæc omnia per Christum Saluatorem nostrum à Deo nobis fieri, vt ait Apostolus Ephes. 1. & 2. Timoth. 1. Qui propterea ab eodem Colos. 1. dicitur Christus in nobis spes gloriæ, & absolute 1. Timoth. 1. Spes nostra, & in quo habemus fiduciam, & accessum in confidentia per fidem eius.

19 Secundus spei gradus est fortitudo spei, quæ idcircò ab Apostolo 2. Thess. 5. & 2. Cor. 1. comparatur galeæ, & alibi Hebr. 6. nominatur anchora tuta & firma. De quo robore, simulque de rationibus, quibus homo id possit adipisci legendus D. Bernardus *serm. 3. de 7. panibus*.

20 Tertius gradus est alacritas, de qua D. Paulus Rom. 15. *Deus autem spei repleat vos omni gaudio in credendo, vt abundetis in spe, & virtute Spiritus sancti.* Hac perfusus dicebat Dauid psal. 90. *Quoniam tu es Domine spes mea.* In quæ verba idem S. Bernardus *serm. 9. in psalm. Qui habitat* post multa sic: *Saluabit eos. Quare? Quibus meritis? Audi quid sequitur: quia sperauerunt in eo. Dulcis causa, attamen efficax, attamen irrefragabilis. De quacumque tribulatione clamauerint ad me, exaudiam eos. Ecce numera tribulationes, secundum multitudinem earum consolationes eius lætificabunt animam tuam, dummodo ad alium non conuertaris, dummodo clames ad eum, dummodo speres in eum, nec humile aliquid, vel terrenum, sed altissimum ponas refugium tuum.* Hac itaque spe homo efficiet actiones illas heroicas, quibus propter Dei gloriam seipsum, resque humanas omnes animosè, fortiterque contemnit, adiuuaturque ad perseuerandum constantissime in lege Dei.

De Charitate erga Deum.

21 Charitas tertia theologica virtus est maior reliquarum, vt ait Apostolus 1. *ad Cor. cap. 13. v. 12.* Nam Deus, quem fides cognoscendum nobis proponit in ænigmate, & spes desiderandum, vt summum nostrum bonum, charitas affert, & dat amandum, vt summum bonum per se & in se ipso. Quare mandatum de ea dicitur à Domino *primum & maximum*, Matth. 22. & ipsa à D. Augustino *serm. 53. de temp.* appellatur *arx virtutum*, ab Apostolo verò *Rom. 13. & Colos. 3. plenitudo legis, & vinculum perfectionis*. Definitur ab August. *lib. 3. de doctr. Christ. cap.* 10. motus animi ad fruendum Deo propter ipsum, & se, atque proximo propter Deum. Est habitus creatus infusus actu ex Trid. *sess. 6. cap. 7.* Habet enim esse magis & minus perfectum ita, vt sit capax intensionis ad *Phil.* 1. Vt charitas vestra magis ac magis abundet, atque adeò est aliquid creatum inhærens. Item est omnium virtutum perfectissima ex August. *lib. 15. de Ciuit. cap.* 18. Ambrosio *ep.* 74. Leone Papa *ser. de S. Laurentio*, atque earum forma. Nam attingit Deum nobiliori modo, & nos ipsi coniungit, vt summo bono, estque radix omnium virtutum moralium 1. ad Corinth. 13. *Charitas patiens est, benigna est, &c.* Quia in moralibus forma actus attenditur principaliter ex parte finis, eo quod principium actuum moralium est voluntas, cuius obiectum & quasi forma est finis. Semper autem forma actus consequitur formam agentis. Vnde oportet quod in moralibus id, quod dat actui ordinem ad finem, det ei & formam. Per charitatem autem actus aliarum virtutum ordinantur ad vltimum finem, ac proinde ipsa dat formam actibus aliarum virtutum, sicque dicitur forma illarum, & quoniam coniungit nos Deo, habet rationem amicitiæ, Psal. 39. *Nimis honorati sunt amici tui Deus*, Ioan. 15. *Iam non dicam vos seruos, sed amicos.* Hæc autem amicitia est supereminentiæ. Nam Deus longè supereminet creaturis, & amor habet diuersum fundamentum ex parte Dei & hominis. Ex cuius parte adsunt omnes conditiones necessariæ pro amicitia. Amat enim Deum propter se, & Deus redamat ipsum. Hic autem amor nititur communione alicuius boni, nempè participatione diuinæ naturæ ratione gratiæ, 2. *Petr.* 1. Ex parte verò Dei interuenit effectus amicitiæ erga nos. Quia vult bonum congruum nobis, & communicat seipsum, vnde interuenit fructus amicitiæ. Charitatis vim, proprietates, & effectus egregie S. Prosper *lib. 3. de vit. contempl. cap.* 13. describit.

22 Eius obiectum primarium Deus est. Quia Deus est obiectum superexcedens naturalem facultatem. Vnde cum charitas eleuet voluntatem ad illud, quod naturaliter non potest, oportet, vt respiciat Deum, vt obiectum primarium. Eius verò obiectum formale est diuina bonitas cognita lumine supernaturali, vt in se, & propter so amabilis. Talis enim bonitas specificat amorem supernaturalem, contradistinctum ab amore concupiscentiæ, quæ tendit in bonum, vt est conueniens concupiscenti, ac proinde specificat charitatem, cum dicat nouum motiuum supernaturale amandi Deum. Hic vt vltimus finis supernaturalis dicit specialem rationem bonitatis, nempè illam, ad quam se mouet homo, vt constitutus in statu supernaturali, ideòque, vt talis, est speciale obiectum amoris. Quia, vt talis, est propter se diligibilis, & debent omnia ad ipsum ordinari.

23 Primus gradus amandi Deum est propositum amandi, cui coniunctus est ipsemet amor. Prima actio huius gradus est amare Deum quidem, sed propter beneficia accepta, vel sperata. *Diligam te Domine*, inquit Dauid psalm. 17. *fortitudo mea, Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus.* Ad hanc actionem quomodo perueniat homo, docuit D. Bernardus de diligendo Deum. Secunda actio est amare Deum propter se ipsum, & hæc superiore est longè perfectior, de qua S. Augustinus *hom. 38. lib. 50. homil.* & D. Bernardus *ibidem*. Tertia actio est imperare officia, & actus omnium aliarum virtutum, efficereque, vt exerceantur propter Deum solum. Est enim Charitas arx & regina virtutum. Hæc autem actio, si rectè obeatur, gratissima Deo est, & homini vtilissima. Quippe quæ totum hominem Deo dedicat, & complet innumeris, magnisque meritis bonorum omnium.

24 Secundus charitatis gradus est fortitudo, quæ sanè par est dignitati eius, hoc est maxima. Audiatur D. Augustinus *in psal.* 47. Scriptura sacra. *Intellige*, inquit, *vim charitatis. Ipsa est virtus, quam nemo vincit. Huius ignem nulli fluctus seculi, nulla flumina tentationis extinguent. De hac dictum est. Valida est vt mors dilectio.* Ad hunc gradum maximè spectat nobilissima omnium actionum, quæ propter Deum obiri possunt ab homine mortali, nempè martyrium, de quo Dominus dixit: *Maiorem dilectionem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* Et qua proxime Christum imitamur, qui postquam de sua morte, & passione locutus esset, addidit: *Qui mihi ministrat, me sequatur: & qui perdiderit animam suam, inueniet eam.* Nec martyrium solum, sed etiam spiritualis mors, qua homo moritur mundo, vt Christo viuat in perfectionis statu. *Ob id*, pergit D. Augustinus ibidem, *per charitatem multi mortui sunt seculo, vt viuerent Deo. Hac charitate accensi martyres, non simulati, nec vana gloria ventilati, sed tales, quos vera Christi charitas perduceret ad passiones.*

25 Tertius gradus est alacritas. Copulatur enim ab Apostolo charitas gaudio, & prædicatur ab eodem gaudens, immò ipsemet de se testatur *Galat.* 5. *Gaudeo in passionibus*, sine dubio Dei amore toleratis, propter quem etiam 1. Cor. 13. Colos. 1. Act. 5. *ibant Apostoli gaudentes à conspectu Concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati*. Et martyres in tormentis lætitia summa, & inexplicabili perfusi, se nunquam lautius affirmabant epulatos esse. Quod etiam accidit illis, qui genus vitæ humile, & abiectum propter Christum deligentes, posthabuerunt omnia mundi gaudia, delicias que, *omnia vt stercora arbitrantes, vt Christum lucrifacerent*.

De Charitate erga proximum.

26 Certum est de fide, etiam proximum pertinere ad obiectum charitatis, 1. Ioan. 4. *Si diligimus inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est*. Perfectus enim amor erga alterum non solum tendit in ipsum, sed etiam in ea, quæ quocumque modo ad illum pertinent. Amor autem Charitatis est perfectus, & proximus pertinet ad Deum. Nomine verò proximi intelligitur rationalis creatura, vt docet Augustinus *cap.* 23. *de doctr. Christ.* Quia creatura rationalis est apta participare simul cum alia in eadem beatitudine, ex quo consurgit approximatio, qua omnes vniuntur in eodem vltimo fine. Vnde peccatores quoque, quandiu sunt in hac vita, sunt diligendi ex charitate, cum sint capaces beatitudinis. Damnati verò non pertinent ad obiectum charitatis, quia non habent amplius ordinem ad vltimum finem tanquam beatificandi. Eadem enim ratio est de reprobis, quatenus tales sunt. Vnde si de aliquo per reuelationem certò constaret, quod esset damnandus, non posset amari ex charitate. Nec tantùm secundum animam, sed etiam secundum corpus homo est obiectum charitatis. Quia corpus est pars illius naturæ, quæ ordinatur ad beatitudinem. Bona item supernaturalia. Nam sunt media, quæ conferunt ad bonum, quod in proximo diligimus, quare possunt amari ex motiuo charitatis. Ac tandem res omnes possunt aliquo modo pertinere ad obiectum charitatis, quatenus pertinent ad eos, quos ex charitate diligimus, & conferunt ad beatitudinem.

27 Proximus igitur amandus est ex charitate theologica, quatenus substernitur diuinæ bonitati propter se diligibili. Dicit enim proximus habitudinem ad Deum, quatenus pertinet ad bonum ipsius, nempè ad gloriam, & quatenus participat bonitatem ipsius quoad esse supernaturale. Potest itaque terminare vt obiectum materiale secundarium actum charitatis. Quia diuina bonitas, vt propter se amabilis, substernit sibi quicquid pertinet ad bonum Dei. Omnis autem virtus potest attingere quicquid substernitur suo obiecto formali.

28 Actus autem charitatis, quo amatur Deus propter se, & proximus propter Deum non differt specie incompleta, vt partes integrantes eundem actum. Nam actus, qui seorsim elicitur est in specie completa, quia specificatur ex suo motiuo formali. Non potest igitur se habere vt species incompleta, cum habeat suam adæquatam differentiam. Hi autem actus possunt seorsim elici. Nec differunt specie differentia formali. Quia versantur circa idem obiectum formale, & ab eodem motiuo specificantur. Differunt verò differentia essentiali materiali. Tunc enim actus differunt essentialiter materialiter, quando differunt ratione obiecti materialis. Hi autem actus habent diuersum obiectum materiale. Nam vnus attingit solum Deum, alter Deum simul cum proximo.

27 Eadem igitur est theologica virtus, qua Deus, & qua proximus diligitur propter Deum; vtriusque enim amoris Deus vnus ratio est & causa. Hæc proprijs laudibus laudatur ab Apostolo cum ait 1. Cor. 13. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Charitas patiens est, benigna est. Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.*

Primus gradus charitatis erga proximum est propositum firmum diligendi gratis & propter Deum proximos 30
omnes. Gratis, inquam, quia, vt ait S. Bernardus lib. de diligendo Deo, *Licet vera charitas vacua esse non possit, non est tamen mercenaria*. Quippe indigna res est charitati alium finem, quam Deum constituere. Hæc autem dilectio qualis sit, indicat D. Prosper *lib.* 3. *de vit. contempl. cap.* 15. Prima huius gradus charitatis actio est, amando non aliud quam proximi bonum propter Deum quærere. Nam Charitas, inquit Apostolus, non quærit quæ sua sunt. Et alibi 1. Cor. 10. præcipit, nemo quod suum est quærat. Quæ pertinent ad auertendum amorem proprium, qui sese facillime ingerit in huiusmodi actiones, & efficit charitatis amicitiam non gratuitam, sed mercenariam. Secunda actio est amare proximi spirituale bonum, ad quam spectant omnia misericordiæ spiritualia opera, de quibus Apostolus Ephes. 4. & 1. Thes. 5. *Estote inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem, sicut Deus in Christo donauit vobis, & corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes*. Tertia actio est opitulari proximo in iis omnibus, quæ ad eius reliqua bona pertinent, siue corporis, siue externa bona sint. Et huc referenda sunt omnia misericordiæ opera, quæ corporalia nominamus *Filioli mei*, inquit S. Ioannes 1, 3. *non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate*. Quarta actio est ædificatio spiritualis. Vnusquisque, ait D. Paulus Rom. 15. *proximo suo placeat in bonum, ad ædificationem*.

Secundus gradus est fortiter, constanterque proximum 31
diligere. Ad hunc gradum pertinent Apostoli verba: *Charitas omnia suffert*, animo videlicet: *Et omnia sustinet*, etiam corpore, si opus sit. Et quamuis ad primum etiam gradum spectet dilectio inimicorum, maximè propria tamen est huius secundi, qui facit, vt homo vim sibi afferat aduersus tentationes odij, & vindictæ, si quæ insurgunt nobis in eos, qui nos persequuntur, aut iniurias nobis, damnaque afferunt. Ratio autem diligendi inimicum explicatur ab Augustino *ser.* 50. *de temp.* Huius etiam actus est tolerantia imbecillitatum, erratorumq; proximi nostri. *Debemus enim*, inquit D. Paulus Rom. 15. *nos firmiores imbecillitatem infirmorum sustinere, & non nobis placere*. Et Galat. 6. *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi*.

Tertius gradus est charitas erga, proximum iuncta 32
gaudio, prout etiam coniungitur ab Apostolo, cum numerat fructus spiritus, dicens Gal. 5. *Charitas, gaudium, pax*. Ac si charitatem perfecta consequatur, illicò gaudium. Certè idem valdè vult Rom. 12. vt charitatē exerceamus alacriter: *Qui miseretur*, inquit, *in hilaritate*. Et alibi 1. Cor. 9. *Non ex tristitia, hilarem enim datorem diligit Deus*.

Indicium vtriusque charitatis est in primis zelus animarum, 33
qui effectus amoris est, vt scribit S. Augustinus *in psal.* 18. *concl.* 18. Quare cùm Charitas sit amor, & amicitia quædam excellens, ex ea etiam existet zelus. Et quia duplex est charitas, erga proximum vna, altera erga Deum, duplex etiam zelus est. Alter, quo bonum proximi procuratur, & eiusdem malum auertitur. Alter, quo Dei gloria quæritur, & repellitur id, quod contra dignitatem eius est. Qua de re D. Thomas 1. 2. *qu.* 38. *art.* 3. Hunc zelum Sancti Patres commendant. Nihil, inquit D. Chrysostomus *hom.* 3. *in Genes.* ita gratum est Deo, & ita curæ, vt animarum salus. Et mox exponens illud Hier. 15. *Qui educit preciosum à vili, quasi os meum erit*, ita inquit. *Quid hoc? Qui ab errore ad veritatem, ait manuduxerit, vel à peccato ad virtutem proximum induxerit pro virili humano, me imitatur*. Et ad Hebr. appellauit opus Angelicum S. Gregorius verò *in psal. pœnit. Miserere* ait, nullum tam gratum Deo esse sacrificium, quam zelus animarum.

marum. Quod etiam dixit D. Dionysius, Nazianzenus orat. in 5. lum. Abbas Berengosius in serm. de vno confessore, Beda relatus ab Alberto Magno cap. 26. Parad.

Primus zeli animarum gradus est propositum hoc tam insigne charitatis officium obeundi, quacumque occasione oblata. Prima actio zeli huius timor est hac de re reddendæ rationis Deo, si id, quod tam facile, tantoque proximi emolumento præstare potuerimus, negligamus. Nemo dicat, inquit D. Gregorius hom. 6. in Matth. admonere non sufficio, adhortari idoneus non sum. Quantum potes exhibe, ne male seruatum talentum, quod acceperas, in tormentis pendere exigaris. Secunda actio est tantum industriæ in re hac collocare, quantum suggerunt gratiæ diuinæ vires, quibus nos à Deo præuentos, corroboratosque esse intelligimus. Neque enim eadem ab omnibus expectanda sunt, satisque est, si se quisque pro acceptæ gratiæ viribus exerceat. Tertia actio est oratio pro ijs, quos ope nostra spirituali indigere cognoscimus. Orate, inquit D. Iacobus 5. pro inuicem, vt saluemini. Quarta actio est ædificatio sanctæ conuersationis. Hac enim plerumque magis quam verbo peccatores incitantur ad pœnitentiam. Sanctificatur, ait Apostolus 1. Cor. 7. vir infidelis per mulierem fidelem, & S. Petrus 1. 2. Conuersationem vestram inter gentes habentes bonam. Quinta actio est correctio, de qua Dominus in Euangelio Matth. 18. præcipit, & post præceptum ait: Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.

35 Secundus gradus est fortitudo, & constantia zeli, qualis fuit in Apostolo, cum ait Gal. 2. Restiti ei in faciem, quia reprehensibilis erat. Qualis in S. Ioanne Baptista, cum dicebat Herodi Marc. 6. Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Quod si accidat, vt labori nostro fructus, quem optamus, non respondeat, hincque in animo exoriatur mœror, & gemitus, id non tam detrimentum zeli est, quàm indicium fortitudinis, & constantis charitatis, cuius est, vt diximus, omnia sufferre. Hoc enim est quod ait Dauid psal. 78. Zelus domus tuæ comedit me, & alibi psal. 118. Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimici mei.

36 Tertius zeli gradus est alacritas, quæ in Apostolo Paulo excellentissima fuit. Optabam, inquit Rom. 9. anathema esse à Christo pro fratribus meis, & 2. Cor. 12. Ego libentissime impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris, licet plus vos diligens, minus diligar. Ad hunc gradum pertinet oratio Moysis ad Dominum Ex. 32. Aut dimitte illis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti. Et facinus admirandum S. Paulini, qui se vendi voluit, pro filio viduæ redimendo, vt narrat D. Gregorius lib. 3. dialog. cap. 1.

CONSVLTATIO X.

1 PRæter virtutes Theologicas requiruntur etiam in Canonizando virtutes morales, de quibus inquirendum esse, tradunt Doctores in cap. 1. de reliq. & vener. Sanctor. Glos. in cap. vn. eod. tit. in 6. S. Antonin. in Sum. p. 3. tit. 12. cap. 8. §. 1. Goffred. in Sum. num. 2. de reliq. & vener. Sanct. Host. in Sum. eodem tit. Alber. v. Canonizatio, Chassan. in Catal. glor. mundi p. 3. consid. 59. Triumph. de potest. Eccles. quæst. 15. & seq. Panuin. in relat. S. Bonaueturæ p. 1. Maluetius de Canon. Sanct. dub. 3. num. 4. Castell. quæst. 5. in princ. Signius in Reliquiar. cap. 4. Ansosius de reliq. cult. §. 23. num. 27. Mascard. de probat. concl. 262. nu. 4. & seq. Azor. inst. moral. p. 1. 2. lib. 5. cap. 5. Tuschus in repert. v. Canonizatio num. 7. Contilorius de Canon. Sanct. c. 15. n. 9. alijque. Licet non sit necesse, quod Canonizandus in singulis virtutibus se exercuerit, sed satis est, quod se exercuerit in eis, de quibus oblata sibi fuit occasio. Quod notauit etiam Contil. loco cit. & tradunt Collect. in cap. 1. de rel. & ven. Sanct. Panuin. in d. relat. S. Bonau. p. 1. q. 4. & 9. sub princ. Simonetta in relat. S. Francisci de Paula fol. 39. Castell. vbi supra sub init. Bellam. in d. cap. 1. qu. 11. de rel. & ven. Sanct. & patet ex relationibus, quas Auditores Rotæ offerunt Summo Pontifici, in quibus non fit relatio singulatim, nisi de illis virtutibus, in quibus secundum gradum suæ personæ canonizandus se exercuit, vt in relatione B. Corsini p. 1. & p. 3. §. S. Bonauenturæ, B. Thomæ de Villanoua, B. Bertrandi, B. Paschalis, S. Isidori, S. Theresiæ, B. Aloysij. Ideò quæritur, an cum virtutibus theologicis virtutes etiam morales, seu Cardinales per se infundantur? Ita vt constito de virtutibus theologicis in gradu heroico, constet etiam de virtutibus Cardinalibus in eodem gradu?

Virtutes Theologicas esse per se infusas, ac proinde de facto dari, est veritas certa apud omnes Theologos. Desumitur ex cap. 4. ad Rom. ex Innoc. III. cap. Maiores, de bapt. ex Concilio Viennensi in Clem. vn. de sum. Trin. ac præsertim ex Trid. sess. 6. cap. 7. Vnde propterea oppositum habetur, vt error, seu periculosum in fide. At verò de virtutibus moralibus. 2

Prima sententia est negatiua. Ita Scotus in 3. dist. 36. qu. vn. Durand. dist. 35. qu. 2. & ibi Argentina qu. 1. Lichetus dist. 33. q. vn. Bassolis qu. 2. art. 3. Gabriel in 3. dist. 4. qu. 1. art. 2. & 3. Ochamus qu. 3. Henricus quodl. 6. qu. 12. & communiter Scotistæ. Probant. Vel habent eadem obiecta cum virtutibus moralibus, & tunc erunt virtutes naturales, vel diuersa, & tunc non erunt virtutes, quia acquisitæ sufficienter perficiunt in ordine ad materiam moralem. Secundò. Actus harum virtutum possunt esse propter finem supernaturalem ex solo imperio charitatis: ergo ex hoc capite non sunt necessariæ virtutes supernaturales. Tertiò. Iustificatio sufficienter completur per virtutes theologales: ergo non sunt necessariæ morales supernaturales. Quartò. Hæ virtutes non semper infunduntur in iustificatione, vt constat in adultis, qui baptizantur, in quibus nullum apparet vestigium harum virtutum, cùm nec facile operentur, nec sentiant affectus moderatos, & permaneant vitia opposita. Si autem darentur, semper infunderentur. Quintò. Non possunt hæ virtutes esse in appetitu, quia non attingunt honestatem supernaturalem; nec etiam in voluntate, quia deberent esse in eodem subiecto, in quo sunt acquisitæ. Ergo cum non possint habere subiectum, nec etiam sunt admittendæ. 3

Secunda sententia est affirmatiua. Ita D. Thomas 1. 2. qu. 5. art. 3. & qu. 63. art. 3. & 4. & qu. vn. de virt. in com. art. 10. & in 3. dist. 33. quæst. 1. art. 2. quæstiunc. 3. & 4. Caietanus, Medina, & Corradus ad d. art. 4. Hispalens. quæst. 1. concl. 3. & notab. 6. Eandem sententiam tenuit ibi D. Bonauentura art. 1. quæst. 5. Gabriel art. 3. dub. 2. & Ochamus in 3. quæst. 12. art. 4. dub. 5. quamuis hi duo sententiam postea mutauerint, Aluarez disp. 109. Lorca disp. 17. de virtutib. Vasquez disp. 86. cap. 5. Capreolus in 3. dist. 36. quæst. vn. art. 2. & 3. Paludanus quæst. 1. art. 2. Richardus art. 1. q. 2. Suarez lib. 6. de gratia cap. 9. Coquetus lib. 1. de gratia iustific. disp. 15. cap. 3. Vega lib. 7. in Trid. cap. 24. & alij innumeri. 4

Tenendum est cum communi, & vera sententia, omnibus iustis infundi cum virtutibus theologicis virtutes Cardinales, siue morales. Probant primò ex locis Sac. Scripturæ iuxta probabilem satis plurium expositionem, nempè Sap. 7. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, idest cum gratia, & innumerabilis honestas, harum scilicet virtutum, per manus illius. Sap. 8. Sobrietatem, & prudentiam docet, scilicet diuina Sapientia, & iustitiam, & virtutem, quibus vtilius nihil est in vita hominibus. Vbi per sobrietatem, prudentiam, iustitiam, & virtutem intelliguntur quatuor virtutes Cardinales, ad quas morales omnes reducuntur. Ad Galat. 3. Qui ergo tribuit vobis spiritum, & operatur virtutes in vobis. Secundò ex Clem. vn. de Sum. Trinit. in qua Clemens V. cum Concilio Vienensi approbat opinionem, quæ dicit tam paruulis, quàm adultis conferri in baptismo informantem gratiam, & virtutes tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum, ac Theologorum magis consonam, & concordem. Quo in loco cum generaliter sit sermo de virtutibus, immeritò restringitur ad solas theologicas. Tertiò ex Patribus, præsertim Augustino circa illa verba psalm. 83. Ibunt de virtute in virtutem, vbi numeratis quatuor virtutibus Cardinalibus, dicit: Istæ virtutes nunc in conualle plorationis per gratiam Dei donantur nobis. Quartò ex Cathechismo Romano iussu Pij V. 5

edito qui in *cap. de baptismo*, numerans effectus illius, ait: *Huic additur nobilissimus omnium virtutum comitatus, quæ cum gratia diuinitus infunduntur*. Quinto ratione D. Thomæ, quia non minus decet hominem perfici, & esse rectè dispositum in ordine supernaturali, quoad finem, & media supernaturalia, quam in ordine naturali, alias non ita perfectè prouidisset Deus homini in ordine gratiæ, quam in ordine naturæ. Sed in ordine naturali homo perficitur, & est rectè dispositus non solum quoad finem naturalem per virtutes naturales, scilicet synderesim, inclinationem, & appetitum naturalem, sed etiam quoad media per virtutes morales acquisitas. Ergo etiam perfici debuit, & disponi in ordine supernaturali eodem modo quoad finem, & media supernaturalia. Sed in hoc ordine perficitur, & disponitur quoad finem per virtutes theologicas, quæ attingunt Deum, vt finem supernaturalem: ergo in illo etiam debuit perfici, & disponi quoad media supernaturalia, quæ sunt virtutes morales infusæ, & supernaturales.

6 Confirmatur. Quia homo per gratiam, & virtutes theologicas eleuatur ad nouum esse supernaturale, vitam scilicet deificam, & specialem participationem diuinæ naturæ. Ergo debuit etiam habere media proportionata ad talem finem. Sed talia media non sunt virtutes naturales, & acquisitæ. Quia quamuis ordinari possint in talem finem ex imperio charitatis; nihilominus talis ordinatio solum est extrinseca, & non immutat eas talem quoad substantiam, sed potius eas relinquit in suo esse naturali. Assignari ergo debent aliquæ virtutes supernaturales intrinsecæ, & quoad suam substantiam proportionatæ tali fini, quod habent virtutes morales infusæ.

7 Denique sexto, & veluti à priori, quia virtutes morales debent assignari iuxta diuersitatem obiectorum formalium ipsarum. Atqui obiectum formale virtutis moralis acquisitæ est honestas naturalis talis virtutis regulata per rationem, & prudentiam naturalem acquisitam, & ordinata solum ad finem naturalem. Obiectum autem formale virtutis moralis infusæ est honestas supernaturalis ipsius regulata per fidem, & prudentiam supernaturalem, & ordinata in finem supernaturalem. Ergo sicut primum obiectum formale constituit virtutes naturales, ita secundum constituet supernaturales, & per se infusas.

8 Et sanè præter Charitatem, eiusque præuias, & necessarias comites spem, ac fidem, omnes in animam virtutes accersit gratia, non ex humano studio, vel ingenio, sed è cœlo petitas, cœlitusque infusas ad exemplum pulchritudinis diuinæ, cuius desertori Angelo iactantiam exprobans Propheta, inquit: *Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore, in delicijs paradisi Dei fuisti, omnis lapis pretiosus operimentum tuum, sardius, topazius, & iaspis, chrysolitus, & onix, berillus, sapphyrus, & carbunculus, & smaragdus*. Quibus temperantiæ venustas, iustitiæ vigor & fortitudinis, prudentiæ, obedientiæ, humilitatis christianæ, patientiæ, religionis, & castimoniæ pretiosa lumina designantur, quorum spectans Apostolus copiam, genitali lauacro Spiritum Sanctum in nos *abundanter effusum* scripsit, Dauid Reginam sponsam aurea varietate circundit, Salomon auroræ, ac lunæ similem, soli vni secundam fecit, aciesque instructas incessu terribili referentem, hoc est spe, fide, charitate insignem, armatisque cinctum virtutum manipulis, non gregarijs & triuialibus, sed cœlestibus & diuinis. Audiatur Agnes: *Dexteram meam*, inquit, *& collum cinxit lapidibus pretiosis. Tradidit auribus meis inæstimabiles margaritas, & circumdedit me vernantibus, atque coruscantibus gemmis. Annulo fidei subarrhauit me, & tanquam sponsam decorauit me corona. Induit me cyclade auro texta, & immensis monilibus ornauit me*. Atque alia, aliaque quæ in hanc sententiam illa experta addidit, non optima Gratiæ adscribens, sed varia. Ipsa quidem vna est, aut vt maximè trina, sed tercentum gratias vna Gratia facit. Vnica ipsa & constans plurima habenti præstat, intellectui fidem, concupiscentiæ spem, arbitrio charitatem moralium virtutum satellitio circumseptas.

Et quidni hac pompa procederet is, quem Deus amicitia sua dignatur? Scimus enim amicitiæ primum sacramentum esse similitudinem, & communionem bonorum, vt non absurdè quis dixerit, amicos chorum agere. Itaque non potius quisquis in faustissimos illos fastos est relatus, proximus & pius, & prudens, & continens, & sobrius censeri possit, quia est, esse autem, quia debet. Constat enim per iustificationis gratiam reparari in nobis similitudinem Dei, & reddi ei postliminium pulchritudinis suæ, ac proinde nemo ambiget animam ea gratia dignatam pigmentorum omnium arculas ornatu suo absumpsisse. Nam quid est casto simile, nisi castum esse, prudentem, nisi prudentem? Quis iusto æquat, nisi sit iustus? Paradisum olim plantauit Deus, tot illecebris charum, arborum ordinibus frequentem, ordinum frequentia æqualem, fructu diuitem, flore blandum, verbo, patriam ac domicilium voluptatis. Quorsum credimus? Excipiendo homini, quem colonum ei, ac dominum destinauit. Et ambigemus, an ipsum ea varietate induerit, quam calcandam ei præparauit? Et vt absint omnia, amicitia pares hinc inde aut inuenit semper, aut facit. Fateor, Deus inuenire pares non potest, quia nec Deos, sed potest reddere ipse diuinos. Sufficit, vt diligat; non enim amicus est, nisi æquali, est autem amicus par alter, quia amicus. Equidem non potest ad diuinam beneuolentiam subrigi conditione depressus, nisi dignatione erigatur, atque ita, aut deprimit se Deus, quod pati non potest, aut erigit nos, quod facere consueuit. Erigit ergo amicos, & quia tales non inuenit, facit, nec sine amantibus Deum esse decet, nec amicum Dei esse sine virtutibus diuinis, atque adeò sine deitate. Cùm amamus vicem recipimus, cum diligimur, sumus diuini. Ducit nos in sponsas Deus, sed dotatos, & quia indotatos reperit, ditat. Dat ille, quod in nobis videre ipse vult, & inueniri illum decet, non aliter ac olim Alexander Rex amicitiam cum Ionatha sanciuit, ac ne quid suo honori eius societate decideret, misit ei purpuram & coronam, hoc est Regem eum dixit. Ita sanè Deus, qui cum optimus sit, maximus etiam est, ne quando amicitia maiestati detraheret, quod priuatis nobis iungatur, Reges nos dicit, sceptro, & corona omnium virtutum sertatos. 9

Nunc iam ad argumenta respondemus. Ad primum, habere quidem diuersa obiecta motiua, neque hinc fit, quod non sint virtutes, sed quod sint tales in ordine superiori, sicuti etiam ratio motiua est superioris ordinis. Ad secundum negatur assumptum. Quia cum actus sint ex motiuo supernaturali, debent elicitè prouenire à virtute supernaturali. Ad tertium negatur etiam assumptum. Quia iustificatio importat statum supernaturalem perfectum, & integrum, atque adeò requirit vires supernaturales ad omnes actus supernaturales. Ad quartum negatur item assumptum. Nam semper sicuti infunditur charitas, infunduntur etiam hæ virtutes, cum sint cum ipsa arctissimè coniunctæ. Ad probationem non conferre sensibilem facilitatem, quia non tollunt impedimentum, ex quo prouenit difficultas, vt sunt fomes, concupiscentiæ, &c. neque etiam moderantur affectus, nec habitus vitiosos expellunt, quia non sunt illis simpliciter contraria; nam non sunt sub genere. Virtutes enim illæ sunt sub genere habitus supernaturalis, vitia verò sub genere habitus naturalis, atq; adeò possunt esse simul, saltem aliquo modo. Sic etiam in ordine naturali virtus naturalis ad eliciendos hos actus non expellit vitia. Ad quintum negatur secunda pars antecedentis. Nam subiectum harum virtutum est voluntas: formale enim obiectum pertinet ad voluntatem, cum sit aliqua ratio boni honesti. 10

Constito igitur de virtutibus theologicis in gradu heroico, vtique censendum est constare etiam de virtutibus Cardinalibus in eodem gradu propter coniunctionem, ac quandam societatem, & communicationem inter seipsas. Ita sanè, vt Augustino virtutes Cardinales non videantur distinctæ à virtute charitatis, sed in illa contineri. Quod *de moribus Eccles. cap. 15.* plenè explicat. Idem habet *cap. 22.* eiusdem operis, & repetit *ep. 29. ep. 52. & ep. 120. & lib. musices cap. 15. & 16. ac lib. 1. de libero arb. cap. 13.* Quorum plu- 11

ra

ra nos adduximus in *Consult. de virtute heroica*, §. *Quo modo autem*. Quibus in locis absolutè negat dari, aut reperiri veras, aot perfectas virtutes io peccatoribus, & infidelibus. Ex eo enim, quod status, & perfectio virtutum in homine eleuato ad finem supernaturalem consistit in hoc, quod rectificent, iuuent, atque perficiant illum in ordine ad talem finem. Hoc autem oon habeot virtutes Cardinales, nisi coniunctæ cum theologalibus, præsertim Charitate. Igitur quantum ad hunc statum, & perfectionem sunt eum illis connexæ. Vnde infertur huiusmodi virtutes separatas à Charitate debere dici imperfectas theleogicè. Quia deficit illis illa perfectio supernaturalis, quam à Charitate participant, etsi philosophicè, quantum ad suam naturam, & substantiam naturalem perfectæ dici possint in genere virtutum naturalium.

CONSVLTATIO XL

Vtrum præter virtutes omnes infundantur cum gratia habituali dona Spiritus Sancti, quæ sint etiam habitus supernaturales à virtutibus distincti?

1 DIstinguuntur dona à virtutibus. Quia important extraordinarium, atque heroicum modum operandi, videlicet ex speciali motione Spiritus Sancti, per quam homo potius agitur, quàm agat, peculiaremque adduot perfectionem in ordine ad singularem motionem, ex qua censentur propria filiorum Dei, in quibus Spiritus sanctus inhabitat. Ea sunt Sapientia, Iotellectus, Concilium, Fortitudo, Scientia, Pietas, Timor Domini. Atque dona Spiritus sancti vocamus hos habitus, infusis virtutibus excellentiores, ditantesque animam pulchritudine maiori, ac fortitudine dotibusque alijs præstaotioribus perfectiori gratiæ debitis. Ex quibus futuri Messiæ dum sanctitatem Isaias prædicat, eorum etiam beatitatem laudat, quos in corpus eius inserendos eadem manebat inserturi spiritus septemgemina largitas. Ex vnius verò inter dona illa sapientiæ celebratione à Iobo edita, intelligitur quanta sit omnium amplitudo. Copiosiùs autem ex illo septemplici candelabro Dei ipsius inuentione, descriptioneque consecrato. Ardebant interdiu tres eius lucernæ, trium vmbræ donorum ad voluntatem spectantium, quam oportet esse semper ad opus expeditam, reliquæ dumtaxat noctibus, tentationum, vt reor, variarum, in quibus aoimus luce quadruplici ex cæteris quatuor Spiritus sancti radijs recreatur. Porrò in auro, & ex auro gratiæ symbolo tota candelabri surgebat fabrica. Ellichniorum autem calices cum notent aliqui fuisse auricularum specie effictos, scitè horum finem charismatum videntur indicasse. Vt eoim homini virtutes instillat Deus, quibus agendi præstantiam attingat, quam pro naturæ imbecillitate aliter nequiret attingere; sic menti auditui dona hæc septem quasi nauibus vela aptat, qoibus Spiritus sancti afflatus excipiat, exceptosque alacriter audiat, & sequatur. Horum auxilio probi tanquam oubes cœlo proprius volant, virtutum ope veluti columbæ humum volatu radunt. Duobus enim ad rectè agendum mooeri principijs hominem refert ex Philosopho D. Thomas, ratione & Deo, ac debere mouenti proportione quadam quæcunque mouentor respondere, qua tanto maiore opus est, quanto est mouentis natura sublimior. Vt ergo virtute rationis imperio nos subdunt, sic dona Spiritus sancti nos Dei gloriæ, ac nutibus subiugant facilitate mira capessendis, nulla consilij ambiguitate, vt in Phineis, ac Samsonis vindicta, Danielis ac Salomonis iudicio videmus.

2 Sapientia siquidem illuminata mens Deum, ac diuina cognoscit. Res autem creatas scientia, verò de ijs, vsuqoe illarum iudicio, intelligentiæ perspicacitate in Dei mysteria penetrat. Consilio denique iuuatur ad has notitias prudenter operi adhibendas, perficiturque io ea summa prudentia quatuor his veluti partibus. Voluntatem tres aliæ diuini huius septenarij absoluunt cum adiunctis ad eam virtutibus, composita ritè irascendi, appetendique facultate.

3 Tradit prætetea Gregorius Magnus apud Dionys. Carthus. *tr. 1. de don. Spiritus sancti ar.* 10. vtcunque diuersam horum efficaciam donorum ad debellanda tentationum totidem capita. S. Bonauentura ad impedimenta sanctioris vitæ remouenda. S. Thomas 1. 2. *q. 69. ar.* 1. ad consequenda octo illa, quibus plena Christi imitatio contineture, & quorum beatos pronunciauit Christus possessores.

4 Quare gratiam habere annexa dona supernaturalia Spiritus saocti, realiter distincta à virtutibus, docent D. Thomas 1. 2. *q. 68. ar. 1. & 3.* Caietanus, & Medina ibidem, Aluarez *disp.* 117. D. Bonauentura *in 3. dist. 34. ar. 1. q. 1.* Richardus eo loco, Albertus *ar. 1.* Suarez *lib. 6. de gratia cap.* 10. Coquetus *lib. 1. de gratia sanctificante disp. 15. cap. 3.* quos sequuntur Valentia, Tannerus, Ioannes à S. Thoma, Salmanticenses, & alij. Probant Isaiæ *cap. 11. Requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus Sapientiæ, Intellectus &c.* Quod licet de Christo intelligatur, extenditur, tamen etiam ad cæteros iustos. Quia participant eandem gratiam sanctificantem. Vnde etiam Ioan. 14. *Apud vos manebit, & in vobis erit*. Requiescere autem importat habitum. Vocantur enim *Spiritus*, idest inspirationes, seu motiones, ad deootandum, quod altiori modo, & super alias virtutes mouent ad rectè operandum. Secundò D. Gregorius *lib. 1. Moral. c.* 28. distinguit dona à virtutibus. Tertiò ex Aristotele, qui quamuis ea non cognouerit, vtporè supernaturalia, tamen io naturalibus aliqua, quæ cum ipsis proportionem habent, agnouisse videtur 7. *ethic. cap.* 1. dum inquit præter virtutes communes, esse alias heroicas, quæ reddunt homines quodammodo diuinos. Et 7. *magn. moral.* dum air, eos, qui diuino instinctu impelluntur, rationem humanam consulere non debere: *principium enim*, ioqoit, *habens intellectu, & voluntate præstantius*. Quartò. Quo mouens est nobilior, eo nobiliori modo debet homo disponi, vt sequatur motus ipsius. Ergo cum per virtutes disponatur ad sequendum motum rationis, debet per alios habitus disponi ad sequendum motum Spiritus sancti. Denique. Actus donorum distinguuntur specie ab actibus virtutum. Nam habent diuersum modum tendendi. Ergo debent etiam prouenire à diuersis habitibus. Quia actus, seu operationes virtutum proueniunt ab illis secundum regulam rationis, aut prudentiæ humanæ, prout sunt actus virtutum naturalium, vel prudentiæ infusæ, prout sont virtutes supernaturales. Actus autem donorum neqoe procedunt ab ipsis secundom prudentiam humanam, vel secundum prudentiam infusam, sed extraordinario modo superhumano iuxta Durandum, iohumano ioxta Henricum, & ex specialissimo instincto Dei, iuxta suum beneplacitum ad eos mouentis. Atque adeò realiter distinguuntur.

5 Hæc sententia est contra Scotum, Maiorem, Gabrielem, Almainum, Ochamum, quorum rationes diluit Suarez loco allegato.

6 Ex dictis infertur io particulari, *Sapientiam* esse donum, inclinans Intellectum ad cognitionem rerum altissimarum propter altissimas causas, non ex regulis communibus prudentiæ etiam infusæ, sed ex speciali Dei motione. *Scientiam* donum, inclinans ad cognitionem etiam supernaturalem ob motiua inferiora quàm Sapientia, sed non regulata per communem regulam dictæ prudentiæ, sed ex ea speciali motione Spiritus sancti. Pariter *Intellectum* esse donum ad prima principia supernaturalia penetranda, etiam ex peculiari motione. *Consilium* esse donum inclinans ad rectè, & supernaturaliter dirigendom hominem in suis actibus supra communes regulas. *Fortitudinem* ad aggrediendum res arduas. *Pietatem* ad colendum Deum, & *Timorem* ad ipsum reuerendum supra dictas regulas communes, & ex speciali illa motione. De quibus inter alios Ioannes à S. Thoma, Granadus, Salmanticenses, & Suarez *lib. 2. de gratia cap. 78. & seqq.* vbi more suo fusè ac solidè.

CONSVLTATIO XII.

De Beatitudinibus,

1 TRactat hoc argumentum egregiè, vt solet D. Thomas 1. 2. *q.* 60. *&* 70. Adeò vt non explicatione, quàm meditatione, atque exercitatione egeant.

Sunt autem Beatitudines quidam præstantiores actus virtutum, seu donorum Spiritus sancti, per quos homo valdè appropinquat in spe, & inchoatiuè veræ beatitudini alterius vitæ. Esse autem actus, & non habitus rectè probatur ex eo, quod cùm Beatitudo, seu felicitas consistat in operatione, quia debet esse vltimus actus, & vltima perfectio beati, oportet etiam, quod ea, quæ inchoatiuè & in spe sunt beatitudines, consistant etiam in operatione. Quod verò sint actus præstantiores colligitur ex eodem principio, quia scilicet sunt in spe, & inchoatiuè veluti præambula quædam beatitudinis Patriæ, quæ est perfectissima operatio. Ac tandem, quod sint actus virtutum ac donorum Spiritus sancti, manifestè etiam deducitur ex eo, quod virtutes, & dona sunt præstantissimi habitus, ac proinde ab illis beatitudines emanare petunt.

2 Numerantur autem *Matth.* 5. octo Beatitudines, nempè, *Paupertas spiritus*, cui promittitur regnum cœlorum; *Mititas*, seu *mansuetudo*, cui promittitur terræ possessio; *Luctus*, cui consolatio; *Fames, & sitis iustitiæ*, cui saturitas; *Misericordia*, cui offertur misericordiæ consecutio; *Cordis munditia*, cui Dei visio; Pax, cui appellatio filiorum Dei, & denique *Pati propter iustitiam*, cui rursus promittitur regnum cœlorum.

3 Quomodo autem Beatitudines correspondeant donis rectè D. Augustinus lib. 1. serm. Domin. in monte, dicens: *Timor Dei congruit humilibus. Pietas mitibus Scientia lugentibus. Fortitudo esurientibus, & sitientibus. Consilium misericordibus. Intellectus mundis corde. Sapientia pacificis.* Paulò aliter alij.

CONSVLTATIO XIII.

De fructibus Spiritus sancti.

1 FRuctus Spiritus sancti sunt etiam actus virtutum, seu donorum Spiritus sancti. Appellantur fructus, quatenus suauitatem, & delectationem afferunt, suntque veluti vltimi effectus, procedentes à semine gratiæ. Vnde sunt dulcedo quædam in præsenti, vel refectio, siue prægustatio ineffabilis delectationis vitæ futuræ, subsequens in anima beata ex adeptione finis vltimi expectati. Sicut enim fructus corporalis ab arbore procedit ad finem, vt quis eodem fruatur, sic actus nostri procedunt à Spiritu sancto, vt mens hominis benè ordinetur, & eisdem delectabiliter fruatur. In ijs enim præsens miseria fit tolerabilior, & operatione fit homo feruentior; quia conuget operationem propria delectatio, & finis fortius adhæret, ab omni alio subtractus. Eo quod anima sancta perfectioni suæ coniungitur, & in delectationem verissimam immergitur. Quod autem ampliùs delectat, id feruentiùs operemur necesse est. Vnde sicut fructus Spiritus sancti est vltimum expectatum in vita spirituali, vt scilicet fruibiliter quis virtute possideat, tam in agendo, quàm in cauendo, & patiendo: sic etiam in homine summam videtur exigere perfectionem. Sic fermè communiter Theologi cum D. Thoma 1. 2. *q.* 70. & speciatim Salmanticenses, Valentia, Suarez, & Tannerus.

2 Numerantur à Paulo *ad Galat.* 5. duodecim, dum inquit: *Fructus autem Spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.* De quibus Expositores. Nos verò mirari hic oportet assiduitatem occupatissimam diuini Spiritus tot modis, officijs, manibus animam sibi gratam elaborantis, & perpolientis.

CONSVLTATIO XIV.

De differentia inter virtutes, dona, beatitudines, & fructus secundum gradum.

VIrtutes, & dona sunt habitus, beatitudines sunt actus, fructus verò sunt delectationes in actionibus illorum circa obiectum prouenientes. In quolibet genere virtutis dicitur esse opus virtutis, vt virtus est, cum illud agit, vt homo, & humano modo. Dicitur autem opus esse doni, vt donum est, cum illud agit, vt homo, sed modo superhumano, & heroico, quia fit potiùs habitu diuino, quàm humano. Dicitur autem opus esse beatitudinis, vt beatitudo, cùm illud agit vt homo, sed vt iam deificatus, iuxta illud Psalmistæ *Psal.* 80. *Ego dixi dij estis*. Atque ex his patet, quod donum potest in id, in quod non potest virtus, & beatitudo in id, in quo non potest donum secundum rationem doni, & fructus in id, in quod non potest beatitudo sub ratione beatitudinis. Quia non semper beatus beatitudine viæ percipit fructus. Omnis beatitudo est etiam fructus Spiritus sancti. Quia omnis illa est veluti vltimus effectus delectabilis à semine gratiæ procedens. At vero è contra non omnia fructus Spiritus sancti est beatitudo. Quia non omnis habet specialitatem, quod sit in spe, & inchoatiuè beatitudo. 1

CONSVLTATIO XV.

Qua certitudine tenendum sit infundi iustis virtutes morales, & habitus donorum Spiritus sancti distinctos à virtutibus simul cum gratia, & charitate?

QVoad virtutes infusas nonnulli ex Discipulis D. Thomæ censent, id esse tenendum ferè certitudine fieri. Capreolus enim *in* 3. *dist.* 33. *quæst. vn. ar.* 3. *ad* 2. erroneam vocat contrariam sententiam, quamque Conradus 1. 2. *quæst.* 62. *ar.* 3. existimat esse contra definitionem Ecclesiæ. Medina verò *ar.* 3. dicit id esse secundum fidem Catholicam certum de quibusdam virtutibus, de alijs verò esse ingentem temeritatem id negare. Plerique dubitant, an contraria sententia sit probabilis, aut potius censura digna. Communiter tamen aiunt, esse minus probabilem. Quod verò ad dona Spiritus sancti rem esse incertam. 1

Verùm id tenendum est tanquam opinionem theologicam probabiliorem, vtque à pluribus, & melioribus Theologis probatam, & ratione melius fundatam, magisque piam, & modo etiam loquendi Sanctorum, atque Conciliorum magis consentaneam. Ita sensisse videtur Caietanus, Sotus, Valentia, & ferè omnes moderni, quos sequitur Suarez *lib.* 6. *de gratia cap.* 9. qui *cap. sequen. num.* 5. idem censet de donis Spiritus sancti. Tractant de hac re ex instituto Valentia *to.* 2. *disp.* 4. *quæst.* 3 *pun.* 4. Vega *lib.* 5. *de loc. cap.* 2. *& relect. de sacram. p.* 4. *post concl.* 5. Vasquez 1. *p. disp.* 42. *&* 1. 2. *quæst.* 113. *ar.* 2. *disp.* 79. *cap.* 1. *disp.* 85. *cap.* 1. *&* 2. Salas *tr.* 10. *disp.* 3. *sect.* 4. 2

Cùm igitur non sit de fide, infundi virtutes Cardinales simul cum gratia, ideò sit.

CONSVLTATIO XVI.

De virtutibus moralibus in gradu heroico?

1 DE quibus differendum nobis est non quidem scholasticas subtilitates omnes inquirendo, sed parce, ac raptim describendo potius, vt hactenus fecimus, eas virtutum actiones, & gradus, quæ ad inuestigandum earum heroicum splendorem, atq; excellentiam proximè iuuant, proindeque non omnes omnino virtutes, quas exquisitè, & more suo S. Thom. in diuinissima Summa prosequitur, explicandæ a nobis sunt, sed illæ dumtaxat, quas nouisse oportet, vt in Canonizando accuratè examinentur, quasque Scriptura diuina, in primis verò Dominus, & Apostoli memorant, & inculcant Christianorum auribus.

2 Hæ autem præcipuè sunt Cardinales, sic dictæ per similitudinem ad cardinem in corporalibus, eo quod sicut in cardine fundatur motus ostij, cuius interuentu patet aditus in interiorem domum; ita per has virtutes acceditur ad id, quod est in homine intimum, hoc est ad rationem rectè compositam, tandemque ad ipsum hominis finem. Ita colligit Durand. *in 3. dist. 33. q. 5. num. 5.* Verum S. Ambrosius, qui primus virtutum Cardinalium appellationem induxit *l. 5. in Luc. ad cap. 6.* & qui eum sunt imitati Prosper 3. *de vit. contempl. cap.* 18. & S. Gregorius 2. *moral. cap.* 36. intelligunt eas, quæ inter virtutes morum primariæ sunt, ac principales, easque appellasse Cardinales tanquam primariæ, & in quibus voluantur ceteræ.

3 Has S. Nilus *lib. de orat. cap.* 1. ait, esse tanquam diuini thymiamatis quatuor particulas. S. Gregorius loco allegato *cap.* 3. ait, esse veluti quatuor angulos spiritualis ædificij. Hildebertus Cenom. *ep.* 31. cum quatuor currus vnius solis componit. Eandem comparationem adhibet Mancinus *lib. de quatuor virtutibus in proem.* & addit, hoc curru vectum, indubiè triumphaturum. S. Ambrosius interpretatur in hunc sensum quadriformem illam speciem Ezechieli exhibitam, & hominis, leonis, vituli, & aquilæ formas exponit Prudentiam, Fortitudinem, Temperantiam, atque Iustitiam. Aliter hoc quadriforme symbolum ad quatuor has virtutes aptat Pineda *lib. 6. de Salom. cap. 1. num. 5. & 6.* Item S. Ambrosius *lib. de Parad. cap.* 3. hæc ait, esse quatuor fluenta, fontis spiritualis Paradisi. Quod de more desumpsit ex Philone, qui in hoc multus est *lib. 1. alleg.* Idipsum vsurpauit Manasses *in annal.* agens de Ioanne Zimisce Imperatore.

4 Definitur virtus purè moralis ab Aristotele, habitus, qui bonum facit habentem, & opus eius reddit bonum, 2. *Eth. cap. 6.* In hanc definitionem recidit illa alia, quàm vt breuem, & veram commendat D. Augustinus *lib. 5. de Ciuit. cap.* 23. *Virtus est ordo amoris*, aut vt *lib. 1. de morib. Eccles. cap.* 15. latè tradit, *Amor Dei*. Nam eo ipso, quod res quælibet ordinatè amatur, quod fit, cum eius amor virtualiter saltem tendit in Deum, voluntas benè affecta redditur, & opus suum bonum efficit, quæ est proposita ab Aristotele definitio. Quam non est quod quis reprehendat, quia ex mente Philosophi dumtaxat cadit in virtutes morales naturales, præter quas dantur aliæ, & quidem nobiliores, Si enim reuelationis diuinæ cynosura dirigamur, transcendamusque naturæ ordinem, verissimè dicemus, non esse virtuti morali peculiare ac proprium, reddere habentem, bonum, & opus eius bonum efficere. Multò enim sublimius, ac perfectius id præstant virtutes infusæ, quæ moralibus longè sunt sublimiores, & omnino diuersæ rationis ab eis, Quippè in eadem materialia obiecta tendentes sub altiore ratione formali, & cum subordinatione ad longè sublimiorem regulam. Permultum siquidem differt operari circa aliquam materiam, quia actus circa eam est conformis naturæ sensitiuæ, vel rationali per merum naturale lumen directæ, & operari, quia actus circa eam materiam est conformis naturæ, vt euectæ ad diuinitatis participationem per gratiam, & vt directæ per lumen supernaturale prudentiæ infusæ, dictantis de mediocritate in tali materia ob tale, vel tale motiuum, excedens naturæ fines, Vt proinde iure passim explodantur Ochamus *in 4. q. 3. ar. 3. ad 4. dub. lit. S.* & Durandus *in 3. dist. 33. q. 6. num. 7.* qui virtutes morales infusas eiusdem cum acquisitis speciei esse censuerint. In has igitur virtutes morales à naturalibus distinctas, non cadit ex Philosophi mente definitio virtutis, sed benè illa, quæ est de mente Augustini, atque ista, quæ est omnium Theologorum: *Est habitus per se infusus, quo benè disponimur in ordine ad vltimum finem.*

Diuiduntur à D. Thoma 1. 2. q. 61. *ar.* 5. in Exemplares, 5
Politicas, Purgatorias, & Purgati animi. Dicuntur exemplares, quatenus sunt in Deo, modo eminentissimo, Est enim idea, & exemplar omnium virtutum. Politicæ, quatenus sunt in homine secundum conditionem suæ naturæ. Purgatoriæ, quatenus animum abstrahunt à rebus mundanis. Purgati animi, quatenus per eas iam homo diuinum veluti quemdam statum acquirens, habet animum omnino pacatum, & liberum à passionum perturbatione. Vnde istæ virtutes purgati animi dicuntur heroicæ, & diuinæ, ac solum competunt hominibus perfectissimis. Hanc partitionem antiquorum iam olim fuisse scribit Eustratius 1. *Eth. c.* 13. Eam verò ita intelligit Paschal. *in op. de vit. & virt. cap.* 8. vt Politicæ, siue purè morales sint in virtutum exercitu contra agmina vitiorum quasi leuis armaturæ milites; his succedant reliquæ. Primum purgatrices, quod animi sordes defricent, Tum animi purgati, quod in animo vndecumque puro, & mundato luculentius aspiciantur. Tandem verò Exemplares, quæ sint animi à terrena aspergine ita pressi, atque detersi, vt nihil apud ipsum terrenæ fæcis subsidat. Quod commendatur à Niceta *lib. 2. thesaur. cap. 68.* à Caietano ad dictum locum D. Thomæ, & à D. Bonauentura *tom. 1. opusc. lib. de quatuor virtut.* annuitque Suarez *tr. 10. de Relig. lib. 9. cap. 5. num. 55.* Et confirmat Porphirius *lib. de occasionib.* apud Stobæum *ser.* 1. & latè tradit Plotinus *lib. 2. de virtut. Ennead.* 1. quem exscripsit Macrobius *lib. 1. in somn. Scip. cap.* 8. & obseruat Proclus Marini *n.* 20. ac Ficinus, alijque Platonici.

De Prudentia.

Prudentia est habitus cum vera ratione actiuus circa 6
ea, quę humana bona sunt. Hęc definitio est Aristotelica 6. *Eth. cap.* 5. Quę sanè concidit cum illa alia: Prudentia est virtus intellectualis directiua morum. Omninò multas coaceruauit Piccolom. *gr. 5. cap.* 29. Optima est illa, quam tradit D. Thom. 2. 2. q. 47. *ar.* 5. his verbis: *Prudentia est recta ratio agibilium*. Cùm qua recidit definitio, quàm Ægyd. *lib. 1. de regim. Princ. p. 2. cap.* 6. tradit, ac illa S. Basilij *homil. in princ. prouerb.* & D. Augustini *lib. 1. de liber. arb. cap. 13. & lib. 83. qq. q.* 30.

Eius summum decus ex Aristotele 6. *Eth. cap.* 12. licet 7
perspicere. Est enim *animæ ex virtute operantis veluti oculus*. Est mater & dux virtutum omnium, vt loquitur Crito Pythagoręus *lib. de prud. & felic.* & vt Chrysostomus *in Psal.* 13. scitè dixit, est lucerna animę, regina cogitationum, magistra eorum, quę bona sunt, & honesta. Sine illa alias virtutes, prësertim Fortitudinem fieri vim consilij expertem, mole sua ruentem prëclarè ex Ægyptijs expressit Synesius *orat. de Regno*. Quod repetit *lib. de prouid. sect. 1. post med.* habetque Themistius *orat.* 7. Aliter hoc dixit Philosophus 6. *Eth. cap.* 13. nempè virtutem absque prudentia non aliud esse, quàm celerem hominis validi visu destituti progressionem, quæ illi in pręcipitium, & exitium expeditissima prolapsio est. Luculenter etiam 1. *magn. moral.* in ipso fine eam commendat, tamquam architectum quemdam virtutum, & sapientiæ velut atriensem, toti virtutum familię prefectum, dispensantemque in ea, & pręscribentem munera singulorum, vt sapientię tanquam dominę, cohibito affectuum tumultu, & omnibus domi rectè compositis, otium ad functiones suas, & liberum, enubilatis ijs, quę efficere poterant, altissimarum rerum prospectum paret, Vt videas meritò Prudentiam à S. Ambrosio *lib. de Paradiso cap.* 3. *diuitem vtilitatem* nominari. Immò Nazianzenus *Iambico de fort. & Prud.* & approbat dictum illius, qui auaro respon-

dit

dit & prudentiæ stillam pleno fortunæ Oceano præelectum. Tantæ sunt Prudentiæ vtilitates. Quas ob causas à Cassiano *collat. 1. cap. 13. & collat. 2. cap. 2.* commendatur, & plurima habet Laur. Iustin. *in lign. vitæ tr. 4. cap. 1. & 3.* & D. Gregor. *lib. 2. mor. cap. 25.* illam appellans normam virtutum, & D. Bernardus *ser. 49. in Cant.* ordinem virtutum. Sed nemo magnificentius huius virtutis decus exposuit quam Iamblicus *ep.* ad Aphaleum de prudentia.

8 Est igitur prudentia virtutum princeps, reliquisque omnibus vtitur, ipsarumque ordinem, modum, & occasionem in præsentia tamquam oculus quidam mentis vndequaque lucidissimus ostendit. Generatur primum quidem à sincera, perfectaque mente, atque sic genita in ipsam mentem intuetur, à qua perficitur, modumque, & exemplar inde sibi pulcherrimum omnium suarum actionum habet. Quod si qua nobis, etiam cum Deo, intercedit communitas, ea maximè virtutis huius gratia insistit, & per hanc in primis ipsi assimulamus. Huius beneficio bona & vtilia, honesta, & turpia discernimus, factaque conuenientia iudicamus, ac emendamus.

9 Obiectum materiale Prudentiæ, proximum quidem, est actio externa, virtutibus purè moralibus proximè obiecta; remotum autem materia mediocris, externam illam actionem terminans, habensque rationem finis respectu virtutum purè moralium, quibus proinde Prudentia finem, præuia consultatione & omnium, quæ ad finem illum constituendum conferunt, accurata discussione, præfigit. Eiusdem formale obiectum est vera honestas ex mediocritate illa quasi resultans, interuentu iudicij prudentialis, tanquam regulæ, & causæ, honestatem operi, eiusque obiecto imprimentis.

10 Actus Prudentiæ sunt consultatio, iudicium, imperiũ. Iudicij veritas non consistit in conformitate cum appetitione recta, sed proximè per conformitatem ad principia synteresεos, tanquam per regulam; remotè autem ac vltimo per conformitatem cum natura radicaliter rationi constituitur.

11 In actu primo supra naturalis potentiæ, ac specierum impressarum entitatem, posita frequentatione actuum addit habilitatem, quæ rectè definitur habitus cum ratione vera actiuus circa ea, quæ humana bona sunt *6. Eth. cap. 5.*

12 Subiectiuarum Prudentiæ partium atomarum non potest iniri certus numerus. Subalternæ generatim duæ numerantur. Monastica scillicet, & Gubernatrix. Quarum hæc in œconomicam, militarem, legislatricem, & politicam subdiuiditur. E tribus vulgaris potentialibus Prudentiæ partibus Eubulia, Synesi, ac Gnome. Eubulia consultationem principali prudentiæ actui præuiam respicit. Synesis iudicium de recto alterius iudicio. Gnome reflexum iudicium de recta legis extensione, vel reflesione.

13 Quæ dicuntur integrantes Prudentiæ partes non aliunde rectè constituuntur, quam ex subsidio, quod ad perfectum Prudentiæ exercitium præbent, aut ex perfectione, qua idem cumulant, & absoluunt vndecunque. Octo numerantur. Memoria, intelligentia, docilitas, solertia, ratio, prouidentia, circumspectio, cautio.

14 Eius partitio varia est. Alia carnis. Alia spiritus, de vtraque S. Basilius *hom. 12. in princ. prouerb.* Potest etiam rectè diuidi in naturalem, & supernaturalem, siue in acquisitam, & infusam. Naturalem in voco, quæ non excedit limites rationis naturalis. Hanc solam Philosophi agnouerunt. Pendet ex synteresi, quæ est notitia principiorum practicorum, vt Decalogi & similium, & ex virtutibus moralibus sui ordinis, comparaturque vsu; nascitur enim ex actibus. Supernaturalis est, quæ limites notitię naturalis excedit. Pendet ex fide, & ex virtutibus moralibus sui ordinis. Sicut enim sunt aliquæ virtutes morales commensæ prudentię naturali, & tendentes ad honestum naturale, quod est consentaneum naturę rationali, quę talis est: ita etiam videntur esse quędam virtutes morales commensę dictamini prudentiæ infusę, tendentes in honestum supernaturale, quod est consentaneum statui hominis supernaturali, nimirum hominis christiani, filij adoptiui Dei, de quo plura 1. 2. q. 58.

Hęc autem ad rem nostram sic describitur à D. Augustino *lib. de morib. Ecclef. cap. 22. Prudentia est amor, ea, quibus adiuuatur in Deum, ab his, quibus impeditur, sagaciter eligens. Et hunc amorem non cuiuslibet, sed Dei esse diximus, id est summi boni, summæ sapientiæ, summæque concordiæ.* Non describit autem Augustinus prudentiam per amorem, quod existimet, eam non esse intellectus habitum. Nam eodem libro *cap 24.* sic habet: *Ad prudentiam pertinet dignoscentia appetendorum, & vitandorum.* Sed potius, vt significet, eam ab amore, quem summi Dei appellat, hoc est à charitate proficisci, vel ad prudentiam spiritus pertinere ex amore agere, charitateque ferri ad ea eligenda, quibus adiuuatur in Deum. 15

Gradus in Prudentia aliter accipiendi sunt, atque in virtutibus alijs, quæ vel in appetitu sunt tam rationis, quàm sensus, vel ab eo magis pendent, quàm Prudentia, quę habitus intellectus est, ideò penes actiones mentis, quę propriè prudentię sunt, considerantur, quasque tres esse diximus consilium, iudicium, imperium. Aduerto tamen, etiamsi Prudentia sit essentialiter virtus intellectus, tamen ratione materię, & finis meritò ponenda est inter virtutes morales, vt rectè docet D. Thom. 1. 2. q. 58. *ar. 3. ad 1.* quia tota versatur in consideratione, & directione morum. Dicitur autem moralis, non quod sit elicitiua morum, sicut Iustitia, Fortitudo, Temperantia, sed quia morum directrix. 16

Primùs igitur Prudentię gradus est consilium de re agenda, vel non agenda, cum videlicet nos per nos ipsos id cogitamus, vel adhibitis consiliarijs inquirimus idem. Huic prudentię parti adiungit Deus Spiritus sancti donum, quod idcircò consilium etiam dicitur, quod nobis à Deo tamquam consiliariu datur in ijs rebus, quas humana ratione consequi non possumus. 17

Prima Consilij huius regula est diuina lex, ad quam cogitatio, & deliberatio omnis dirigenda est. *Et consilium meum,* ait Dauid *psal. 118. iustificationes tuæ.* Et Apostolus *2. Cor. 5. Contendimus placere illi.* 18

Secunda regula est oratio ad Deum, qua impetretur auxilium eius ad ea cogitanda, & constituenda, quæ eius voluntati, legiue consona sint. *Dirige me,* ait idem *psal. 142. in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui.* Et: *Doce me facere voluntatem tuam quia Deus meus es tu.* 19

Tertia regula est diligens inquisitio, & meditatio eorum, de quibus consilium capitur. Hanc enim industriam exigit à nobis ille, de quo scriptum est *Psalm. 88. Posui adiutorium super potente.* Et Salomon *Prouerb. 9. Labia iusti considerant placita.* Et Dauid beatum cum dixisset hominem, qui non abijt in consilio impiorum, subiungit *psal. 118. Sed in lege Domini meditatur die ac nocte.* 20

Quarta regula est, sibi, suisque cogitatis non multum tribuere. *Ne innitaris,* inquit Sapiens Prou. 3. *prudentiæ tuæ.* Quod vitium insectatur accerrimè D. Bernardus *de resurrect. ser. 3.* 21

Quinta regula in rebus grauibus, adhibendi sunt in consilium alij. Siquidem sapientia de se ait apud Salomonem: *Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus.* 22

Secundùs gradus prudentiæ spiritualis est, rectè de ijs omnibus, quæ in consilium allata fuerint, dijudicare. Quę propriè discretio est, qua discernantur vera à falsis, certa à dubijs, inutilia ab vtilibus, intempestiua ab opportunis, honesta ab inhonestis, iucunda à tristibus, bona denique à malis, & inter hęc, quæ magis, minusue bona, & quę loco, tempori, personæ, rei agendæ magis, minusue conueniant. Nec quid solum, sed quantum, & quatenus in vnaquaque re statuendum, & progrediendum sit. Quam rem amplè Albertus Magnus *in Parad. animæ cap. 34.* Discretionis autem necessitatem, & vtilitatem maximam esse docent Patres apud Cassianum *collat. 2. cap. 4. & collat. 24. cap. 8.* De qua etiam D. Bernardus *ser. 19. in Cant.* D. Gregorius *lib. 30. moral. cap. 14.* & D. Chrysostomus *lib. 2. de Sacerdotio.* 23

Tertiùs gradus prudentiæ est imperium, quo magna vi, & efficacitate imperat animus sibi, & intellectus voluntati ad ea complectenda, & perficienda, quæ post consilium 24

silium

silium ad rem agendam necessaria, & opportuna censentur. *Accidere enim solet*, ait D. Thomas 2. 2. q. 51. *ar.* 3. *ad* 3. *vt quod rectè iudicatum est, differatur, vel negligenter agatur, vel inordinatè, & ideo post virtutem, quæ est benè iudicatiua, necessaria est finalis virtus principalis, quæ est benè præceptiua, scilicet prudentia.* Ex quibus intelligitur, imperari vi & potestate efficaci esse primam prudentis hominis actionem, munusque præcipuum. Ad quam rem necessarium est magnum animi robur, quo superentur omnia, quę quominus exequamur, quod prudentia pręcipit, quodque intelligimus esse faciendum, impediunt. *Vir sapiens fortis est, & vir doctus robustus, & validus*, ait Salomon *Prouerb.* 24. hac videlicet fortitudine. Quia mens prudenti consilio, rectoque iudicio instructa, voluntatem prorsus adigit ad parendum; neque enim præceptio hęc tam suasio est, quàm vis & actio, qua intellectus voluntatem mouet, vt accipiat, exequaturque mandatum, quod ipse proponit. Ad quam formandam quia maximi momenti, & difficillima est, comparatum & institutum diuinitus videtur vniuersum illud donorum Spiritus sancti pręsidium, quo mens adiuta, & roborata concipiat primum proprium hominis bonum, deinde reipsa perfici magna efficacitate iubeat. Ita sentire videtur D. Gregorius *homil.* 19. *in Ezechiel.*

De Iustitia.

25 Virtutis huius dignitatem summam non minori cum fructu coniunctam, vt aperiat S. Ambrosius *lib. de Paradiso*, *cap.* 3. Philonem imitatus *lib.* 1. *allegor.* eleganter tradit quo pacto sapientia Dei, fons virtutum, quæ nos ad æternæ cursum dirigunt vitæ in quatuor initia diuidatur, hoc est quatuor quædam ex fonte illo manantia fluenta virtutum, nimirum Prudentiam, quam exprimit Phison, Temperantiam, cui Geon, alter terreni illius Paradisi fluuius respondet, Fortitudinem, quam exhibet Tygris, tandemque Iustitiam Euphrate expressam, quo nomine fœcunditas, & vbertas, atque lætitia designatur. Cùm ergo tot sint virtutum prima capita, infert S. Ambrosius, necessarium omnino esse, tanto potiorem agnoscere hanc virtutem, quanto pretiosior ex ea, ac numerosior virtutum propago, & insignis fructuum quorumcumque honoris, & honestatis abundantia, omnes pascens animas, ac denique nullo temeranda importuno casu exultatio, deriuatur; nec ipsi tantum habenti, sed & alijs. *Hæc virtus publica, alijs nata, non sibi*, vt idem Auctor eo loco docet, & pulcherrimè *ser.* 16. *in psal.* 118. *v.* 1. *Sibi parcior Iustitia*, ait idem *orat. de obit. Satyri* sub finem, *foris tota est, & quicquid habet*, quadam inclementia sui dum rapitur amore communi, transfundit in proximos. Concludit 1. *offic. cap.* 28. *Magnus itaque Iustitiæ splendor, quæ alijs potius nata, quàm sibi, communitatem, & societatem nostram adiuuat, excelsitatem tenet, vt suo iudicio omnia subiecta habeat, opem alijs ferat, pecuniam conferat, officia non abnuat, pericula suscipiat aliena. Quis non cuperet hanc virtutis arcem tenere?*

26 Hoc nobis contextum ex vno licet Ambrosio Iustitiæ elogium plusquam abundanter in rem præsentem videtur. De hac igitur virtute, & de annis illi partibus temperate, ac cum delectu agendum video, ne in immensum hæc Consultatio excrescat.

27 Ius partim pro iusto, ac lege accipitur, quo sensu ius accipit Aristot. 1. *polit. c.* 2. D. Thom. 2. 2. q. 57. *ar.* 1. & Brisson. *lib.* 9. *de verb. signif. v. Ius.* partim pro iusto moralem facultatem illæsam respiciente, & pro ea ipsa morali facultate. Priori modo sumptum in naturale, & positiuum diuiditur, siue lege positum, vt loquitur D. Thom. 5. *Eth. lect.* 12. De iuris positiui commodis consule Dionem *orat.* 76. & Iul. Imper. *orat.* 3. Naturale est illud, quod est naturæ veluti insculptum, eamque ad modum proprietatis affectatur, estque lumine naturaliter affulgens omnibus. Agnoscunt hoc ius inter Patres S. Chrysostomus *hom.* 12. *ad pop. sub fin. & in psal.* 147. luculenter etiam Tertull. *lib. de cor. mil. c.* 6. vocans illud *naturales tabulas*. S. Augustinus *lib.* 2. *de ser. Dom. in mon. c.* 15. & ad *init. Psal.* 57. ac elegantissimè D. Ambrosius *ep.* 71. & pulcherrimè etiam D. Hieronymus q. 8. ad Algasiam, naturalem illam legem exponit, & ab Apostolo traditam ostendit, & tandem Facundus Hermianensis *lib* 8. *pro trib. cap. c.* 7. Ex Ethnicis Dio Chrysostomus *orat.* 80. Maximus Tyrius *dissert.* 40. *nu.* 237. in qua multus est, Epictetus apud Arrianum *lib.* 2. *cap.* 11. Tullius 3. de Republ. ex quo sua descripsit Lactantius 6. Instit. *cap.* 8. Aristoteles 1. *Rhetor. cap.* 13. & 15, vbi hoc ius vocat legem communem, quæ non est nunc & heri, sed semper, & *lib.* 5. *Eth. cap.* 9. appellat ius primum, & ibidem *cap.* 7. immobile. Et paulò aliter expressit Plato in Timæo, ac Phędro. Rursusque positiuum subsecatur in diuinum & humanum, ad quod ius quoque gentium pertinet, vt rectè censent Molina *tr.* 5. *de iust. disp.* 69. *nu.* 3. & *tr.* 5. *disp.* 5. Valentia t. 7. *disp.* 7. *q.* 5. *p.* 2. & 2. 2. *disp.* 5. *q.* 1. *p.* 2. Suar. 2. *de legib. cap.* 19. & 20. Prateius *in lex. iur. v. Ius gentium.* Posteriore item modo acceptum pro multiplici operationum iustarum facultati morali commensuratarum, adæquatione cum regula rationis. Itemque pro multiplici morali facultate multipliciter diuiditur. Ex his omnibus proxima ratio materialis obiecti Iustitiæ est operatio externa, quæ, tanquam per rationem formalem, restringitur ab æqualitate debita cum alieno iure. Ita accipio D. Thomam 3. *p.* q 85. *ar.* 3. *ad* 1. & liquet ex 2. 2. q. 58. *ar.* 3. & *ar.* 9. *ad* 2. rursusque *ar.* 10. & 11. Cœtera ad obiectum remotum spectant. Finis verò idem, qui virtutum aliarum, id est summum bonum.

Iustitiam Plato definit, animi similitudinem ad seipsum, Aristoteles affectionem animi, qua homines apti sint ad res iustas agendas. Vlpianus *l. Iustitia, ff. de iust. & iur.* quod vsurpauit quoque Iustinianus *in princip. Instit.* ita concepit: *Iustitia est constans, & perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi.* Quam definitionem D. Thomas in debitam formam reducens, ait: *Iustitia est habitus, secundum quem aliquis constanti, & perpetua voluntate ius suum vnicuique tribuit*, aitq; esse definitionem propè eandem cum ea, quæ ab Aristotele traditur 5. *Eth. c.* 5. Quare Iustitia est virtus ad alterum, iuris & moralis facultatis capacem, hoc est naturę intellectualis compotem. Hinc factum est, vt Iustitia ex Aristotele 5. *Eth. cap.* 1. alienum bonum esse videatur. Quod ibi luculenter tradit de iustitia vniuersali, omnes omnino virtutes ad alterum complectente. Ideòque S. Ambrosius hanc virtutem appellauit publicam *ser.* 16. *in psal.* 118. Esto possit etiam proprium bonum quoquo modo respicere. Quod tamen nunquam ita facit, quin inuoluatur semper aliquis ordo ad alterum, saltem moraliter, & rationabili fictione interueniente. 28

Quanquam enim vna sit iustè agendi ratio, ex qua illa oritur, tamen, vt cœterarum virtutum actiones variantur, ita etiam iustitiæ. Quo fit, vt tota illius ratio vel in humanæ societatis æqualitate seruanda consistat, indeque duæ iustitiæ partes nascuntur: vna quæ communis appellatur iustitia, quod ad bonum commune spectat, altera, quæ priuata, quod ad peculiare referatur. At communis quidem illa in duas alias partes distribuitur, in eam, quæ leges continet, quam Legalem appellant, & in epicheiam, id est ęquitatem. Rursus priuata in distributricem, & commutatricem diuiditur. Hanc specificam distinctionem asseruit disertè Aristoteles 5. *Eth. cap.* 2. quem aliter eludere nequiuit Buridanus. Eandem agnoscit communissima sententia, circa quam ambiguus non fuit D. Thomas, vt liquet ex 2. 2. q. 61. *art.* 1. *in corpore*, & *ad* 5. Nam habent obiecta specie distincta in ratione obiecti, siue motiui virtutum. Itaque vna & eadem iustitia, prout varijs in rebus cernitur, quadripartita fit, quemadmodum in vna hominis constitutio corporea quatuor ex humoribus componitur. 29

Iustitia communis habitus est, quo homines ad iustè agendum propensi sunt, iusteque agunt, idque animo libenti. Hęc cum ad bonum commune pertineat, ad alios potius, quàm ad nos ipsos diffunditur, ideòque virtus vniuersa nominatur. Non quod virtutes omnes sint iustitię, sed quia virtus eadem latissimè pateat, & ad bonum commune referatur, cuius participes reliqui omnes sunt. Huius prima pars est legalis. Quoniam iustitię communis officium est, leges, & iura cuiusq; societatis conserua- 30

re.

re. Altera est æquitas. Quæ tametsi legali adiuncta sit, tamen longiùs patet. Nam ad iudicium rationis, præter legem ipsam scriptam, confugit.

31 Iam verò priuata, quæ circa bonum peculiare versatur, sic solet definiri, vt habitus bonus sit, quo ad aliquid iuste agendum feramur. Distat à superiori, quod priuatam cuiusque vtilitatem spectet, vnaque sit ex quatuor virtutibus, quas nos inquirimus, quæque Cardinales dicuntur. Huius duæ partes sunt, vna commutatrix, altera distributrix. Commutatrix est ea, quæ ordinem, & æqualitatem distribuendi commodi, incommodiuè cuique pro conditione ostendit. Quæ cum non in honoribus tantummodo distribuendis, sed in pœnis etiam irrogandis versetur, Magistratuum, ac Principum propria est. Itaque tota illius vis in æqualitate seruanda consistit, ac geometricæ proportioni idcircò comparatur, in qua vt maiorum, ac minorum numerorum æqua ratio seruatur, ita ipsa eundem ordinem obseruet. At verò commutatrix, quæ priuatæ pars altera est, in hominum commercijs, vitæque negocijs versatur. Vt enim eorum societas, quæ communi contractione indiget, tranquilla seruetur, necesse est huius commutatricis vi vti, quæ suum cuique distribuat, non illa quidem distributricis æqualitate, sed ratione quadam debiti, ideòque aritbmeticæ proportioni assimilatur, in qua æquali numerorum est incrementum, non autem æqualis ratio. Ergo proprium distributricis est, dignioribus distribuere digniora; commutatricis suum cuique debitum restituere. Proprium igitur Iustitiæ cuiusque munus est, siue sit ea communis, siue priuata, vt rectè semper agamus.

32 Restant & virtutes aliæ, quæ ex Iustitia tanquam è fonte oriuntur, de quibus differunt Sancti Patres, & Theologi. Inter eas primum locum obtinet Religio, quæ, vt hic accipitur, est Iustitia quædam creaturæ ad Deum, qua ipsa suo Creatori debitum cultum, & honorem persoluit. Huius soboles sunt Oratio, Pietas, Obseruantia, Obedientia, Gratitudo, Veritas, Sinceritas, Amicitia, Tractabilitas, Liberalitas.

33 Primus Iustitiæ gradus hominem ab omni iniquitate custodit, & cum omnibus pacificè conuersari facit, & sic est virtus politica, qua quis debet res mundanas despicere, & vnicuique quod suum est tribuere, scilicet tria & sibijpsi & proximo, & Deo. Sibijpsi, mundiciem cordi, custodiam ori, disciplinam corpori. Proximo, obedientiam Superiori, concordiam pari, beneficientiam inferiori. Deo, honorem Creatori, amorem Redemptori, timorem Iudici.

34 Secundus gradus Iustitiæ mentem ad æterna directè trahit, quia iusto ordini rationis perfectè consentit. Per hanc peruenitur ad illam beatitudinem, quæ *Matth.* 5. dicitur esuries, & sitis Iustitiæ. Et est vehemens desiderium Iustitiæ, vel summi boni, quæ potius beatitudo dicitur, quàm esuries aliarum virturum Cardinalium. Quia per Iustitiam immediatè coniungitur Deo, quod non fit per alias virtutes Cardinales. Nam Iustitia, prout est virtus generalis, sumi potest generaliter pro probitate, bonitate, vel rectitudine vitæ, comprehendens etiam in se virtutes Theologicas, quæ nos immediatè Deo coniungunt. Quare beati dicuntur qui esuriunt, & sitiunt Iustitiam. Quia quanto quis magis habet esuriem Iustitiæ, tanto maiorem habet lætitiæ operandi iustitiam. Non enim amatoribus veri boni satis est, quod iusti sint, sed opus Iustitiæ semper sitiunt, nunquam se satis iustos existimantes, sed semper ardentes profectu Iustitiæ quotidiano cum omni desiderio ad modum sitientis, & esurientis, non solùm in se, sed in omnibus alijs Iustitiæ profectum appetunt. Atque ideò ij dicuntur Beati. *Quia*, vt inquit Augustinus, *qui perfectè iustitiam amat, iam iustus est, etiam si nulla exeat secundum eam forinsecus per membra corporis operandi necessitas*. Et de hac Iustitia loquitur Bernardus: *Nunquam iustus arbitratur se comprehendisse, nunquam dicit: Satis est, sed semper esurit, sititque Iustitiam, ita ut si semper viueret, semper quantum in se est, iustior esse contenderet*.

35 Tertius gradus Iustitiæ mentem in æternis figit, quia illam cum Deo æterno perpetuo fœdere sociat. Tunc enim Iustitia est sic cum superna & diuina mente sociari, vt iam seruet cum ea perpetuum fœdus, illam inseparabiliter amando. De qua D. Augustinus *lib. de Eccles. morib. cap.* 15. inquit: *Iustitia est amor soli amato seruiens, & propterea rectè dominans*: & paulò infra: *Iustitia est amor Deo tantum seruiens, & ob hoc benè imperans cæteris, quæ hominibus subiecta sunt*.

De Fortitudine.

Hæc virtus circa passiones occupatur, sicut & Temperantia. Agit de eis Philosophus 3. *Eth. à cap.* 16. *ad libri finem*. Prior respicit terribilia, quæ sunt humanę vitæ corruptiua. Posterior respicit delectabilia, quibus eadem humana vita conseruatur, siue in indiuiduo, siue in specie. Nam circa illa vtraque obiecta versantur passiones moderationis capaces, eo quod dirigantur per apprehensionem, quæ apta est regulari per rationem, vt philosophatur D. Thomas q. 25. *de verit. art.* 1. *&* 4. & Ferrariensis *lib.* 1. *contra Gentes cap.* 89. Sed quia difficilius est sustinere tristia, & ardua ferrè, quod præstat Fortitudo, frenando passiones circa hęc obiecta, quàm à delectabilibus abstinere, eisque frui cum ea moderatione, quam Temperantia inducit, vt Philosophus supra *cap.* 9. obseruat; idcircò priori loco statuitur Fortitudo, posteriori Temperantia. 36

A multis variè definitur, vt ab Aristotele, virtus irascibilis facultatis, qua non facilè ira perturbamur. A Platone, habitus qui timore non perturbetur. A Tullio, considerata periculorum susceptio, & laborum perpessio. A D. Augustino *lib.* 1. *de lib. arb.* c. 3. qua omnia incommoda, & damna rerum non in nostra potestate constitutarum contemnimus. Alcinous *cap.* 21. Breuiarij Platonici in hunc modum definit, est legitima præcepti ardui, & non ardui obseruatio, id est, facultas conseruatrix præcepti legitimi. Accuratiùs verò Theologi: Est virtus animi, qua labores, ac res arduas, mortisque pericula constanter suscipiuntur, & perferuntur. Ex quibus clarum esse censeo, quid hæc virtus sit, vt propterea non sit amplius insistendum in explicanda Fortitudinis quidditate. 37

Huic virtuti aptatum primò fuisse virtutis nomen confirmat vocis etymologia, & obseruat Guliel. Paris. *lib. de virt.* c. 4. causam inde petens, quod semper quantumuis rudibus hominibus, generositas Fortitudinis apparuerit laudabilis, & commendatione digna. 38

Huius sedes est, vt omnibus placet, iracundia; quoniam ab eadem excitatur, nec fortitudo esse sine animi concitatione videatur. Mihi verò multò magis eorum sententia probatur, qui fortitudinem in voluntate potissimum statuunt, quod tota eius vis in dolore perferendo, ac periculis subeundis consistat. Quanquam enim aliqua iracundiæ commotio ad actionem fortitudinis postuletur, eadem tamen est voluntaria, nec plus efficere illius impetus potest, quàm voluntas, & consilium. 39

Eius obiectum materiale, aliud remotum, aliud proximum. Illud periculis, & malis, pręsertim grauissimis, cuiusmodi sunt mortis pericula. Hoc timoris & audacię, circa ea mala, passionibus continetur. Formale obiectum non honestas, vt Aristoteli dicitur, sed summum bonum. 40

Duo sunt fortitudinis officia: *Sustinere*, & *Aggredi*. Sustinendo quis fortis esse dicitur, si pericula, resque arduas æquo animo perferat. Aggrediendo autem, si difficilia, eaque honesta Dei causa subeat, nec eis propriam salutem anteponat. Ad sustinendum duo requiruntur. Primum est, ne animus difficultate, & asperitate malorum frangatur. Ad hoc valet *patientia*, quę tristitias, & dolores moderatur, animumque continet, ne hisce passionibus victus à recto, & decoro decidat. Alterum est, ne diuturnitate malorum fatiscens, cœpta bona abrumpat, & desinat. Ad hoc est *perseuerantia*. Similiter ad aggrediendum duo requiruntur. Primò promptitudo animi ad periculum suscipiendum. Hanc præstat *fidentia*. Qui enim confidit; se malum imminens superaturum, facilè periculum suscipit. 41

Secun-

Secundò strenuitas in executione. Hanc tribuit *Magnificentia*.

42 Ex his patet qua ratione hæ quatuor virtutes dicantur partes integrantes fortitudinis, nimirum si considerentur, vt versantur in propria fortitudinis materia, id est in periculis, rebusque arduis. Si verò spectentur in alijs quibusdam materijs minus difficilibus, dicuntur partes fortitudinis potentiales, quia fortitudinem imitantur, licet eius perfectionem non assequantur. His partibus fortitudinis tres alias adijcit Macrobius *lib.1. in somn. Scip.* Magnanimitatem, Securitatem, Constantiam. Verùm hæ in illis comprehenduntur. Cætera vide apud D.Thomam.

43 Primus gradus Fortitudinis est propositum. Per hanc enim homo omnem metum pro Deo postponit, & nihil nisi turpia formidat. De ista dicit Seneca sub nomine magnanimitatis: *Scito enim magnum & honestum genus esse vindictæ ignoscere. Eris magnanimus si periculosa non appetas, vt temerarius, nec formides, vt timidus. Nam timidum non facit animum, nisi reprehensibilis vitæ conscientia mala.* Vnde ad magnanimum etiam pertinet, neque perturbationi, neque homini, neque fortunæ succumbere, & ea, quę videntur acerba, ita ferre, vt nihil à statu naturæ discedat, vel à dignitate sapientis.

44 Secundus gradus est ipsa actionis fortitudinis vis, & firmitas. Siquidem vt ait Aristoteles *lib.2. Eth. c.4.* Ad virtutem requiritur firmiter; & immobiliter operari. Quare Fortitudo virtus est communis virtutibus omnibus, ac multò magis in ipsa Fortitudine reperitur, efficitque vt actio, cui aliqquin per se id conuenit, accedente hac communi proprietate, virtutum omnium fortissima, robustissimaque reddatur, & pene dixerim insuperabilis. Huius autem preclarissimę actionis partes exponunt Patres. Presertim verò D. Ambrosius *lib.1. Offic. cap.35. &* 39. & S.Prosper *lib.3. de vit. contempl. c.20.*

45 Ex quibus perspicuum est, martyrium verè & propriè esse actum Fortitudinis, etiamsi solius charitatis, & fidei affectu subeatur, non simplicem, & volgarem, sed excellentissimum, quia in nobilissima fortitudinis materia, vt etiam ex Aristotele *lib. 3. Eth. c.6.* colligitur, nimirum in periculis bellicis, ijsque pulcherrimis versatur. In martyrio enim est bellum contra tyrannum pro defensione Fidei, & Religionis iuxta illud Apostoli ad Hebr.11. *Fortes facti sunt in bello*, vt D.Thomas interpretatur, quod non inuadendo, sed tolerando conficiendum est. At multò difficiliùs tolerare, quam inuadere, vt docet Aristoteles *supra cap.9.* Cuius rei tres causas reddit D.Thomas 2. 2. q. 123. *art.6.* Prima est, quia toleramus valentiorem nobis, aggredimur quem saltem putamus fore debiliorem. Secunda est, quia ferendo, incumbentia mala sentimus, aggrediendo, adhuc futura præuidemus. Tertia est, quia in puncto temporis aggredimur; nonnisi aliquo temporis interuallo sustinemus. Quod fusè ostendit D. Ambrosius loco citato *cap.* 41. Et eleganter prosequitur D. Chrysostomus *homil.85. in Matth.* ac confirmat D.Thom. 3. *Eth. lect.* 18. qua etiam ratione vtitur in hanc rem Iouin. Pontanus *lib. 1. de fortit. c. 12.* & qui multa præterea in hac sententiam constipat Thomas Bosius *lib. de robore bellico* contra Macchiauellum in proęmio. Immò Martinus de Magistris *q.5. de fortit. concl.5.* ait, hoc esse tam certum, vt probatione non egeat. Accedit, quod aggressio est voluntaria, quod non parum imminuit difficultatem, atque etiam laudabilitatem. Quod dixit D.Chrysostomus *homil.10. in 1. ad Thes.*

46 Quia verò actio hæc vires humanas maximè superat, S. Prosper declarat, cuinam nitatur fortitudinis christianæ vis, nempè vni Deo. *Sed hæc*, inquit loco citato, *animi fortitudo ab illo est nobis, cui cum Propheta cantamus Isai. 12. Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem, &c.* Certè non sine causa vna ex beatitudinibus, Christi Domini doctrina celebratis, est pati persecutionem propter iustitiam. Certum enim est, voluntatis & amoris proprij in patiendo minimam, aut nullam suspicionem subesse, maximam in aggrediendo. Et quanquam contra omnia pericula armat fortem virum animi fortitudo, maximè tamen aduersus mortis pericula, & timores. Quia enim timore mortis nullus vehementior, ad huius victoriam hominis animum in primis oportebat roborari virtute præstanti, qualis est Fortitudo. Animum enim tam excellentem & moderatum potentia cœlestis agitat. Non enim potest res tanta sine adminiculo Numinis stare. Quemadmodum radij Solis, terram quidem contingunt, sed ibi sunt, vbi mittuntur. Sic animus fortis conuersatur quidem nobiscum, sed hæret origini suæ.

Tertius gradus est delectatio, siue gaudium. Occupant enim ipsam laudabilis sustinentiæ arcem, atque adeò summum sibi Fortitudinis eminentissimæ decus decerpunt qui propter Deum non modò patienter sustinent, repriмuntque nimium malorum metum, ea mala plus iusto auersantem; sed etiam gaudent de sustinentia, eamque vltro asciscunt, aut magna generositate exterius expressa, imperterritum animum produnt. Nam ita hac fortitudine mens in æternis figitur, vt fiat virtus purgati animi, cuius est non solum passiones corporis vincere, sed ignorare, ita vt irasci nesciat, nihilque nisi æterna cupiat. De qua dicit Ambrosius: *Iure Fortitudo vocatur, cum vnusquisque semetipsum vincit. Nam continuo nullis illecebris inflectitur, aut emollitur, nec aduersis perturbatur, nec in prosperis extollitur: sed quasi vento quodam Spiritus sancti variarum rerum circumfertur prouida mutatione.* Quod in ethnica philosophia locum apud aliquos habuisse agnoscit Nazianzenus *ep.64.* & Clemens Alexandr. *lib.4. Strom. cap.5.* Quod tamen in Ethnicis sustinentia teredine inanis gloriæ ferè vitiaretur, aut contumaciæ rigore obdurescoret monet D.Chrysostomus *homil.1. in 1. ad Thessal.* gaudium de sustinentia purè propter Deum eorum esse qui naturam iam transcenderunt, corpusq; habent nullis vltra passionibus obnoxium. Luculenter hoc Fortitudinis culmen suscipit Theodoretus *ser.10. de prouid.* agens de Sanctis Apostolis Petro & Ioanne, quos pietatis turres, veritatis columnas nominat; obseruatque non modo libenter passos, quod vel ipsum insignis esset Fortitudinis; sed etiam pati gauisos, qui est summus vertex Fortitudinis. Sed & Paulum hanc ipsam Fortitudinis medullam signasse notat, cum scripsit de seipso: *Placeo mihi in infirmitatibus, in contumelijs, &c.* Quam esse vim insignem virtutis, & eximium planè decus sustinentiæ, rectè tradit. Idem pari ratione de christianis Martyribus propè omnibus dicere liceat. Quia in sustinentia, vt ad Fortitudinem spectat, non spectatur dumtaxat grauitas supplicij, vel incommodi, quod sustinetur, sed causa & motiuum patiendi. Quod fusissimè confirmat D. Augustinus *lib. de patient. à cap. 3. & lib. 4. in Iulian. cap. 3. & 5.* Quare *concione 2. in psal.* 34. ait: *Martyrem non pœna, sed causa facit.* 47

Certè si de Fortitudine viri christiani loquamur, vt loquimur, alacritatem illi etiam suam inesse negandum non est, quandoquidem ea ab eodem Patre *lib.7. de morib. Eccles. c.15.* sic describitur, vt sit *Amor omnia propter Deum facilè perferens.* Quod si Aristoteles *lib.3. Eth. cap.9.* id negare videtur, loquitur de delectatione corporis, cuius expers sit vir fortis in medijs doloribus tormentorum, aut mortis positus, non autem de delectatione animi, quæ magna percipitur ex ipsamet actione Fortitudinis, cuius vi cognoscit vir fortis se dolores, vitamque contemnere propter Deum, qualis fuit illius viri fortissimi Eleazari, qui cum Deo agens: *Diros*, aiebat 2. *Machab.6. corporis sustineo dolores; secundum animam verò propter timorem tuum, libenter hæc patior.* Immò auctor est D.Thom. 2.2. q.124. *ar,* 8. & testata res est apud Historicos sacros, eo ipso tempore Dei gratiam aliquando adeò copiosam mentes Martyrum perfundere, vt ne percipiatur quidem ab illis sensus doloris. Quia dum corpore torquentur, animo sic abstrahuntur in Deum, vt omnem corporis vexationem, & afflictionem penè absorbeat diuina illa voluptas. 48

De Temperantia,

Hæc est postrema inter Cardinales virtus, de qua Philosophus 3. *Eth. à cap.10.* post fortitudinem disserit; quia cum ambæ, vt initio eiusdem capitis dicitur, sint virtutes partis animæ irrationalis, hoc est, cum ambæ occupentur in frænandis passionibus, ijs præsertim, quæ 49

sunt nobis, & irrationabilibus animantibus communes, vt interpretatur D.Thomas 3. *Eth. lect.* 19. & altior in eo genere sit Fortitudo, rectè in postremum locum reiicitur Temperantia. De qua strictè accepta, pro virtute, quæ refrenat appetitum in his, quæ maximè alliciunt, & sic vt est virtus magis specialis & Cardinalis, hic agendum.

50 Hanc Cicero definit, firmam, & moderatam rationis dominationem in libidinem, atque alios non rectos animi impetus. Plato, virtutem, quæ voluptates ac libidines rationi subiiciat. Eandem Aristoteles appellat, appetitoriæ animę virtutem, qua impetus voluptatum inhonestarum reprimantur. Finis huius est idem, qui virtutum aliarum, idest summum bonum. Vnde S. Augustinus *lib. de morib. Eccles. cap.* 15. illam definit, *amorem Dei sese integrum, incorruptumque seruantem*. Sedes verò pars animi appetitoria, ex qua omnes appetitiones nascuntur. Obiectum denique voluptas Aristoteli dicitur, non quidem omnis, sed ea solum, quæ ad tactum pertinet. Verior tamen sententia eorum esse videtur, qui voluptates sensuum omnium eidem virtuti subiiciunt. Adæquatè etiam sumptum alias quoque delectationes, & motus eis præuios comprehendit, intra formale huius virtutis, hoc est mediocritatem, ad necessitatis, aliorumque personæ, & negotii adiunctorum, metrum dimensum. Itaque quoniam in moderandis cupiditatibus vera temperantia consistit, potissimum eius officium est, naturæ vim agnoscere, considerareque quantum ea postulet; reliqua, vt immoderata, & vitiosa reiicere. Vera autem moderationis huius ratio est, si nihil rationi, Deique præcepto repugnans committatur, sed naturæ semper modum teneamus. Idem tradit D. August. *lib. de morib. Eccles. cap.* 19. & 21. & D. Hieronymus *in cap.* 44. *Ezechiel.* & facit elegans, & grauis oratio D. Basilii ex variorum Philosophorum sensu docentis, quę mensura circa indulgentiam corpori exhibendam Temperanti sit tenenda. Eam lege *in homil. de legend. cum fructu libris Gentil.* Nec verò solum in corporis cupiditatibus cohibendis moderatio animi cernitur, sed in aliis etiam, quę rationem non minus perturbant. Quocirca benè Plato, Temperantię, inquit, officium esse rationi appetentiam animam submittere. Quod etiam docuit D. Augustinus eo loco *cap.* 19. & fusius, & distinctius expressit D. Prosper *lib. 3. de vit. contempl. cap.* 19.

51 Triplices partes huius virtutis statuit D. Thomas, idque rectius. Integrantes subiectiuas, & potentiales. Integrantes sunt Verecundia, & Honestas, Subiectiuę sunt Abstinentia, Sobrietas, Castitas, & Pudicitia. Potentiales sunt, Continentia, Humilitas, Mansuetudo, Clementia, & Modestia duplex, nempè cultus, & morum. De quibus Expositores.

52 Primus Temperantiæ gradus est voluntas regendi appetitum, rationeque moderandi antedictas voluptates.

53 Secundus gradus est pugna aduersus tyrannidem voluptatum, quæ sanè velut immanes belluæ animum hominis, rationemque suffocant, si in tempore non occurratur illis, hoc est initio. D. Hieronymus *in Ezechiel. c.* 44. comparat temperantiam circumcisioni, vt intelligamus ea quasi gladio debere nos iugulum voluptatis petere. Est autem Temperantiæ christianæ charitati innixæ propria altitudo quædam animi, qua similiter S. Paulo voluptates, terrenasq; delicias *Philip.* 3. arbitratur, vt stercora. *Temperantia*, inquit D. Ambrosius *lib. 3. de Virgin. sacratæ vinculo charitatis, mysteriorumque contemplationem cælestium negligit corporis voluptates*. Hæc autem ex viua fidę pendet, siquidem *fides donum electum* promittitur Temperantibus, *Sap.* 3.

54 Tertius gradus est voluptas spiritualis, quæ carnalem contemnentibus etiam in hac vita à Deo conceditur. *Vincenti enim datur manna absconditum Apoc.* 2. & Dei amor, qui amori carnis in animo Temperantis succedit, & vt voluptatem malam trudit, sic pro ea subiicit Spiritus suauitatem quandam, quæ sui victoriam, quasi quædam palma subsequitur. Sed non exiguam lætitiam affert Temperanti ipsa Temperantiæ pulchritudo, qua in primis pulcher efficitur virtutis amator. Temperantiæ enim est, proportione quadam partes animi, affectusque inter se temperare, & hominem, voluptate reiecta, turpitudinis nota liberare quæ propriè pulchritudo animi est, ad mirabilem sui amorem excitans, cùm animo cernitur, vt reuera cernitur ab his, quæ temperatè viuunt, vt propterea dixerit Sapiens *cap.* 4. *Quam pulchra est casta generatio cum claritate*, & Cicero Temperantiam ornatum vitæ censuerit esse, & in quo positum est maximè illud decorum & honestum, quod tantoperè hominem decet.

Et hæc sufficiant pro Virtutum in gradu heroico, siue 55
purgati animi characterismo.

CONSVLTATIO XVII.

An virtutes Theologicæ sint inter se connexæ?

Virtutes esse inter se connexas nihil aliud est, nisi non 1
posse vnam esse, aut generari sine alia ita, vt repugnet, eam, illa alia virtute seclusa, poni, aut esse in rerum natura.

Hac in re certum est, quod Charitas nequeat esse sine 2
Fide & Spe, vt docet D. Thomas 1. 2. q. 65. *ar.* 4. Fides verò, & Spes possunt esse sine Charitate, vt colligitur ex Concilio Tridentino *sess. 6. cap.* 15. Similiter Spes nequit esse sine Fide, Fides autem potest esse sine Spe. Ita Theologi omnes.

CONSVLTATIO XVIII.

An virtutes morales per se infusæ sint connexæ cum Gratia, & Charitate.

Est certum, Sunt enim veluti passiones ac proprietates 1
Gratiæ, ac dependent à prudentia infusa, quę nequit esse sine Charitate, Quia pendet à rectitudine appetitus circa finem supernaturalem, quem Charitas attingit. Ita Theologi, & nos alibi, cum de earum infusione simul cum Gratia disserebamus.

CONSVLTATIO XIX.

An virtutes morales acquisitæ sint connexæ cum Theologicis, præsertim Charitate?

Assero primò. Vera sententia est, virtutes morales 1
acquisitas non esse connexas cum Charitate, Fide, aut Spe ita, quod sine illis esse non possint quantum ad substantiam, & essentiam. Est communis, nominatim verò Scoti, Gabrielis, Durandi, & Salmanticensium. Primò, quia cùm iustus, in quo erant tales virtutes, amittit per peccatum mortale gratiam & Charitatem, & per infidelitatem ac desperationem fidem & spem, non statim amittit virtutes morales, nisi postquam per actus illis contrarios, acquisiuerit vitia contraria, Et proinde hoc modo non sunt cum illis connexæ. Deinde, Infidelis, in quo non sunt virtutes Theologicæ, potest se exercere in actibus virtutum acquisitarum. Nam honestas harum virtutum est aliquid viribus naturæ commensum, & absque vllo supernaturali auxilio appetibile, cum non transcendat ordinem naturæ, sitque bonum hominem decens, quantumcunque spectetur absque Charitate, et in puris naturalibus.

Et quidem in homine, seclusa gratia fidei, sunt princi- 2
pia sufficientia boni operis moralis naturalis. Ergo poterint exire in actum secundum, & efficere opus bonum morale. Quælibet enim causa potest exire in actum proportionatum suæ virtuti. Quare infideles antequam acquirant fidem, posse efficere bona opera moralia per solas vires naturales docent Caietan. 2. 2. *quæst.* 10. *ar.* 4. Bannes *ibidem*, Vasquez 1. 2. *disp.* 195. *cap.* 2. qui alios citat, Suarez *de grat. lib.* 1. *cap.* 16. & Theologi vniuersim. Possunt igitur virtutes purè morales acquisitæ esse sine virtutibus Theologicis, atque adeò secundum suam essentiam, & substantiam non sunt connexæ cum illis.

Assero

3 Assero secundò. Virtutes morales acquisitæ, considerata quantum ad statum, & perfectionem virtutum, sunt connexæ cum Theologicis. Ita sæpè D. Thomas, & eius sequaces, aliique communiter. Secundum enim hanc considerationem nequeunt dari sine illis. Desumitur primo ex Diuo Paulo 1. *Cor.* 13. Vbi post enumeratas plures virtutes, inquit: *Si Charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*. Secundo ex Patrum testimonijs, quibus affirmatur, qui Deo inuisus sit, & Charitatem non potiatur, nullam veram virtutem habere, in quo multus præter cæteros est D. Augustinus varijs in locis, sed præsertim *lib. 4. contra Iulianum cap. 3. & lib. 13. Trinit. cap. vlt. & lib. 5. de Ciuit. cap.* 12. & sæpè alibi. Insectatur enim frequenter contrarium placitum, quod diuinæ gratiæ hostes Pelagiani, vt *cap.* illo 3. & eas naturæ, voluntatique humanæ, non gratiæ Dei tribuentes, hoc vti argumento, quod eas nonnunquam habeant infideles. Id verò D. Augustinus ait percelli sententia illa Sapientis Prou. 14. *Qui dicit impium iustum esse, maledictus erit in populo, & odibilis in gentibus*. Et mox: *Sed absit, vt sit in aliquo vera virtus, nisi fuerit iustus. Absit autem vt sit iustus vere, nisi viuat ex fide. Iustus enim ex fide viuit. Quis porrò eorum qui se Christianos haberi volunt, nisi soli Pelagiani, aut in ipsis etiam fortè tu solus* (Iulianum alloquitur) *iustum dixerit infidelem, iustum dixerit impium, iustum dixerit Diabolo mancipatum? Nec in istis est vera iustitia, quia iustus ex fide viuit, fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi, finis legis Christus ad iustitiam omni credenti. Quomodo sunt verè iusti, quibus vilis est humilitas veri iusti?* Et paulò post: *Porrò si veram iustitiam non habent impij, profectò nec alias virtutes eius comites & socias. Quia cum non ad suum referuntur authorem dona Dei, hoc ipso mali, his vtentes, efficiuntur iniusti. Si quas habent, veras non habent, ac per hoc nec continentia, siue pudicitia vera virtus est impiorum*. Ita D. Augustinus. Nec aliter fidus eius sectator Prosper *lib. 1. de vocat. Gent. cap. 7.* & sæpè alibi. Immò Rupertus *lib. 3. in Matth. ad cap. 6. initio*, negat, Ethnicos veras virtutes vel cognouisse, nec fuisse in illis, nisi quasi membra corporis capite trunci, latè prosequitur Lactantius *lib. 6. cap. 9.* & subscribit D. Bernardus *ser. 22. in Cantica in fine*.

4 Tertiò ratione. Quia status & perfectio virtutum in homine eleuato ad finem supernaturalem consistit in hoc, quod rectificent, iuuent, & perficiant illum in ordine ad talem finem. Debet enim referre omnia in finem supernaturalem vltimum. Nam finis est principium totius ordinis in rebus agendis, vt habet D. Thomas 1. 2. *q.* 102. *art. 1. in corp.* nec potest esse vera virtus, si in verum finem suum non collimet. Non enim tam officijs, quàm finibus pensanda est vera virtus, vt S. Augustinus *d. lib. 4. contra Iulian. c. 3.* rectè tradit, & Aristoteles sæpè confirmat. Atqui hanc non habent virtutes morales acquisitæ, nisi coniunctæ cum Theologicis, præsertim Charitate. Igitur quantum ad hunc statum & perfectionem sunt cum illis connexæ. Confirmat latè hanc ratiocinationem Lanuellus *in philosoph. christian. p. 1. cap. 6.* vt probet in nullis Ethnicis veras virtutes fuisse. Quod latè etiam prosequitur Ribadeneira *lib. 2. de Principe c. 1.* & Illefonsius Messia *lib. 2. de vera & falsa gloria cap. 8.*

CONSVLTATIO XX.

An virtutes morales acquisitæ inter se sint connexæ?

1 QVi negant ita argumentantur. Primò. Potest quis se exercere, etiam frequenter, circa materiam vnius virtutis tantum, nihil prorsus cogitans de materia aliarum. Ergo acquirere poterit vnam virtutem sine aliis, atque adeò nulla erit inter ipsas connexio. Secundò. Singulæ virtutes morales habent propriam honestatem, & materiam, circa quam operantur. Ergo vnà non dependet ab altera, ac proinde nullam habent connexionem. Tertiò. Quotiescunque aliquod subiectum est perfectibile diuersis perfectionibus partialibus, potest perfici secundum vnam, & non secundum aliam. At potentiæ nostræ sunt perfectibiles per plures

virtutes morales, tanquam per diuersas perfectiones partiales. Ergo possunt perfici per vnam, & non per aliam. Itaque inter ipsas non erit connexio. Quarto. Sunt aliquæ virtutes, quæ non possunt esse in omnibus hominibus. Non enim potest esse in paupere magnificentia, in viduis, aut coniugatis Virginitas, & tamen in illis possunt esse aliæ virtutes. Ergo inter ipsas non est connexio. Sic fermè Scotus, & aliqui Nominales, quibus fauent Vasquez & alij, præsertim ex Patribus Hieronymus, Augustinus, & Bernardus.

Ii verò, qui affirmant inquiunt, esse connexas in statu 2
tamen perfecto. Ita D. Thomas 1. 2. *q.* 65. *ar.* 1. eiusque Expositores, & ex antiquioribus D. Bonauentura, Richardus, Durandus, Capreolus, Henricus, Hispalensis, aliique plures.

In hac re notandum est, virtutes morales acquisitas pos- 3
se dupliciter considerari. Primò in statu imperfecto, quatenus scilicet solum præ se ferunt substantiam, & essentiam virtutum, quemadmodum infans rationem hominis. Secundò in statu perfecto, non quidem supernaturali, quem habent hæ virtutes propter connexionem cum Theologicis, sed alio naturali, & sibi naturaliter debito, ratione cuius ita inclinant potentiam ad actum bonum, vt id faciant in omni occasione, quæ contingere possit, resistendo quibuscunque contrariis. His prænotatis.

Dicendum est primò. Virtutes morales acquisitæ non 4
sunt connexæ primo modo, scilicet quantum ad suam substantiam, & essentiam ac in statu imperfecto. Ita Authores vtriusque sententię cum argumentis iam adductis. Et confirmatur, quia istæ virtutes non acquiruntur in instanti, sed successiuè ac paulatim per plures actus, & circa materias diuersarum virtutum. Immò propter augmentum extensiuum, quod habent, possunt prius acquiri circa vnam materiam eiusdem virtutis, & postea circa aliam. Vt virtus Temperantiæ, primo circa cibum, deinde circa potum. Vlterius, quia prudentia acquisita, cum qua hæ virtutes connectuntur, non acquiritur in instanti circa materias illarum omnium. Potest igitur esse priùs circa materiam Temperantiæ, & postea circa materiam Fortitudinis. Ac proinde non sunt connexæ.

Dicendum est secundò. Virtutes morales acquisitæ sunt 5
inter se connexæ quantum ad statum perfectum. Est D. Thomæ, & aliorum, quos retulimus. Primò. Quia virtutes istæ dependent à Prudentia, nec possunt esse, saltem in statu perfecto, sine illa. Sanè Prudentiam *vniuersæ virtutis ducem primam*, vocat Plato *lib. 3. de legib.* & Aristoteles 2. *Eth. c. 6.* At Prudentia perfecta non potest esse sine omnibus istis virtutibus. Ergo neque illæ inter se separatæ. Siquidem munus Prudentiæ est præscribere medium omnibus virtutibus moralibus, & dirigere, ac mouere illas ad operandum. Tum quia supponit rectum affectum circa fines omnium illarum, qui affectus ab eisdem virtutibus elicitur. Tum etiam quia ipsius quoque prudentiæ munus est circumspicere, ne quid contrarium ipsis fiat. Ergo non potest esse sine illis. Secundò. Quia nulla virtus moralis est perfecta in suo genere, nisi sit potens resistere omnibus sibi contrariis. Sed virtuti non solum contrariatur vitium, quod est circa eandem materiam, verum etiam omnia alia vitia, quæ sunt circa materias aliarum virtutum. Ergo ad resistendum illis indiget consortio aliarum virtutum. Explico, ac probo. Iustitia Iudicis, verbi gratia, non solum corrumpi potest propter motiuum iniustitiæ, sed etiam propter motiua luxuriæ, auaritiæ, gulæ. Hæc autem pertinent ad diuersa vitia. Ergo omnia illa sunt aliquo modo contraria cuilibet virtuti. Itaque ad perfectum statum cuiuslibet virtutis necessarium est consortium aliarum virtutum, vt per illas his vitiis resistat. Bonum enim constat ex integra causa, vt ad rem arguit Mayronius *in 3. dist. 33. quæst. 2. art. 13.*

Adstipulantur in hac parte Rubionius *in 3. dist. 36. q. 2.* 6
ar. 1. Ocham. *quodl. 4. q. 6. & in 3. q. 12.* Gabriel *in 3. dist. 23. q. 1. litt. I.* Iacobus Viterbiens. *quodl. 2. q. 17.* Almainus *tr. 3. moral. cap. 3.* Angestus *cap. 13. moral. tr. 1.* & passim alii. Et videtur mens Philosophi 3. *Eth. cap. 4. & 7. eth. cap. 8.* & optimè *lib. 6. cap. 12.* in calce capitis: Idem insinuat eo-

dem libro *cap.* 13. ad quem locum Gifanius, & videtur tradere 10. *Eth. cap.* 8. Idem sensere Stoici apud D. Augustinum *lib.* 1. *secunda resp, cap.* 34. qui etiam *ep.* 29. hanc fuisse omnium Philosophorum sententiam, testatur. Et consensisse etiam videtur Plato, vt est apud Alcinoum *cap.* 21, *Instit.* ac Seneca *ep.* 67. Qua in senteotia confirmanda multus est Tuldenus *dissert.* 3. *Ethica*, & Piccolomineus *grad.* 4. *à cap.* 39. Et videtur esse non obscurè Galeni *lib. quod optimus med. idem sit & philosoph. sub fin.* Inter Patres idem expressè tradunt D. Gregorius 2. *moral. cap.* 25. *&* 22, *cap.* 1. S. Bernardus *serm.* 49. *in Cant*, & optimè 1. *de consid. cap.* 8. ac luculenter S. Basilius *in constit. monast. cap.* 15. & Cassian. *collat.* 2. *&* 4. *& lib.* 5. *de Instit. c.* 11. Addi potest summus Christi philosophus, S. Franciscus *opusc. de virtut.* passimque alij, præsertim Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, quos referunt recentiores, & immeritò eludere contendit Vasquez.

7 Vnde ad primum & secundum respondeo, solum probare virtutes istas non esse connexas quoad substantiam, & essentiam illarum, non verò quoad statum perfectum. Ad tertium dico, maiorem esse dumtaxat veram in perfectionibus, veluti disparatis, non verò io illis, quæ habent inter se aliquem ordinem, quales sunt virtutes, de quibus loquimur. Etenim quoad statum perfectum consideratæ habent ordinem cum Prudentia perfecta, & inter se sunt connexæ. Quemadmodum propter similem ordinem, intellectus & voluntas in homine, & Angelo; appetitiuum, & cognoscitiuum in animali; quatuor qualitates elementorum in mixto habent similiter inter se connexionem. Ad quartum respondeo, quod licet sint aliqoæ virtutes, quæ non possint esse quoad actus externos, seu quoad id, quod materialiter præ se ferunt in omnibus hominibus, quoad actus tamen internos, & præparationem animi ad exercendos externos, quando possent fieri, omnes virtutes possunt esse in omnibus hominibus, & ita habere connexionem assignatam. Ad quintum ex Patribus, exponendos esse, vt solum negent connexionem virtutum quoad substantiam, non quoad illarum statum perfectum. At de his satis.

CONSVLTATIO XXI.

An Vicarius, seu Capellanus amouibilis, Sacerdos sacularis, administrans curam animarum, annixam Commenda Hierosolymitana, habitans in domo eiusdem Parochialis tam in ijs, qua concernunt curam animarum, & Sacramentorum administrationem, quàm in quacunque delicto, subiaceat iurisdictioni Ordinarij ex decreto S. Concilij Tridentini sess. 24. de ref. cap. 11. & ex Constitutione Gregorij XIII. §. Idcircò?

1 QVoad primam partem dubij certum est, Ordinarium, vti Delegatum Apostolicum in vim S. Concilij, & per Constitutionem Gregorij locis adductis, in ijs, quæ respiciuot curam animarum, & Sacramentorum administrationem, posse, etiam extra visitationem, huiusmodi Vicarios, seu Capellanos sæculares, & regulares, administrantes curam animarum annexam Commendæ Hierosolymitanæ, corrigere, punire, & coercere, ac aliter, vt opus fuerit, prouidere. Ita Passerinus *de homin. stat. q.* 189. *ar.* 10. *insp.* 10. *sub n.* 955. *tom.* 3. Sperel. *dec.* 21. *n.* 79. & Rota in Toletana Iurisdictionis 27. Ianuarij 1662. §. *Non obstat* coram Beuilaqua.

2 Sub ista autem cognitione veniunt non solum ea, quæ directè, & immediatè concernunt Sacramentorum administrationem, seu ipsius curæ exercitium; sed etiam ab eisdem dependentia, quomodo scilicet Sacramenta conseruentur, vasa sacra, Ecclesiastica supellex, & id genus alia, sicque etiam quoad depeodentia iuxta decisionem 1067. Seraphini *num. vlt.* & Doctores relatos à Barbosa *de Episcop. alleg.* 74. *nu.* 20. & ad *Concil. Trid. sess.* 25. *de Regul. cap.* 11. *n.* 15.

Et ex hac ratione omnino veriùs censeo, sub huiusmodi iurisdictione venire etiam illas causas, quæ circa vitam & mores versantur, quæque influunt etiam in exercitium curæ, ac præiudicium salutis animarum ob scandalum, quod Pastor præbet ouibus suis, quas suo exemplo pascere debet. Non potest enim assignari congrua ratio, cur Episcopus possit cognoscere, & punire exemptum ex eo, quod teneat calices, vel pixides parum decenter, vel Sacramenta in loco minus tuto, quorum omnium nihil populo innotescit, & quod oeqneat cognoscere ac prouidere, ne ille incedat personatus, ne meretricum domos, vel tabernas cum populi offensione frequentet. Nam licet delegata iurisdictio sit stricti iuris ita, quod non comprehendat, nisi expressa in rescripto, *cap. Cum super, de offic. Deleg.* Panorm. *ibid. in princ.* textus *in cap. Cum P. & G. eod. tit, & in cap. Cum dilecta in fin. de rescript.* tamen hoc non procedit in connexis, & accessoriis, *cap. Prudentiam*, §. *sexta nobis*, *&* §. *si verò de off. & potest, Iud. deleg*, Panorm. *ibid. num.* 2. *&* 4. textus *in l.* 2. *ff. de iurisd. omn. Iud.* Panorm. *in cap. Cum olim n.* 7. *de rescript.* Et hanc limitatiooem tradunt Felin. *in cap. Veniens* 2. *de testib. nu.* 16. Panorm. *ibid. num.* 8. Atque ita elicio ex mente eiusdem Concilii, & Constitutionis Gregorii ob rationis identitatem, & censuit S. Congregatio Concilii die 17. Septembris 1667. in vna Fauentina, vbi imitata est magna Tribunalia, quæ solent ac debent potius iuxta rationem, quam iuxta doctrinas iudicare, vt rectè adnotarunt Franch. *dec.* 30. *n.* 2. Rot. *dec.* 136. *n.* 7. *p.* 7. cum aliis per Add. *ad dec.* 460. *n.* 18. *& seq. p.* 4. *rec. tom.* 2. & per Ceuall. *com. contra com. in praf. n.* 30. Vnde magna Tribunalia in hoc differunt à Iudicibus inferioribus, quod isti præcisè iudicant iuxta acta & probata, & secundum decisiooes & opiniones magis communes. Illa verò sola facti veritate, etiam secundum conscientiam, inspecta, Felin. *in cap. Pastoralis*, §. *Quia verò de offic. Deleg.* Franch. *dec.* 220. *n.* 5. Apontè *cons.* 83. *n.* 4. *lib.* 2. Capyc. Latr. *consul.* 6. *n.* 75. & Gramm. *dec.* 62.

Hanc tamen doctrinam limitant nonnulli. Primò, quod talis iurisdictio intelligatur in iis, quæ fieri contingunt in actu ipsius visitationis dumtaxat, non extra visitationem, sicuti aliàs declarauit S. Congregatio apud Nouar. *in sum. Bullar, tit. de exempt. priuil. dub.* 4. quod repetit Cesped. *de exempt. Regular, cap.* 22. *dubit.* 321. *n.* 5. *in* 4. *dub.* & generaliter tradit Barbos. *de potest. Episc. alleg.* 74. *n.* 4. *& ad Trid. sess.* 14 *cap.* 4. *n.* 1. & D. Fagnan. *in cap. Graue n.* 31. *de offic. Ord.* Secundò, quod Ordinarius in procedendo, & visitando exprimere teneatur auctoritatem delegatam, ne alias ordinaria processisse censeatur. Quemadmodum teneri firmat Barbosa *in collect. ad cap.* 11. *sess.* 24. *de refor. sub n.* 8. & habetur in Constitutione 130. Pii V. §. 8. ac firmat Rota *in d. Toletana* Iurisdictionis, *& dec.* 798. *n.* 1. *p.* 4. *diu.* vna cum Constitutione Gregorii XV. quæ est 18. §. 4. D. Fagnan. *n.* 32. *de Paroch.* & in *cap. Cum dilectus n.* 41. *in fin. de rel. dom.* Tertiò, quod dicta iurisdictio delegata censeatur cumulatiuè, non priuatiuè ad Superiores Religionis, quibus non fuit per S. Concilium adempta potestas procedendi antea concessa ex priuilegio Apostolico in specie, Rota coram Pegna *dec.* 260. secundum impressionem Venetam, & iuxta Lugdunensem 336. & coram Seraph. *dec.* 1067. *n.* 3. refertque Barbos. *ad cap.* 12. *sess.* 25. *de Regul. n.* 3. *&* 25. Bellarm. *in addit. n.* 5. atque habetur expressè in eadem Constitutione Pii V. §. 7. ac tradunt Pasqualig. ad Lauretum *de potest. Episc. in Regular. quæst.* 3. *num.* 117. Cesped. *de exempt. cap.* 16. *dub.* 243. *num.* 1. referens Vuames. *cons.* 475. *tom.* 2. & D. Fagnan. *in cap. Quanto, de offic. ord. n.* 31. *&* 37. *cum seqq.* Quia persona exempta exercens curam animarum, quoad tale munus assumit qualitates, ob quas subiicitur Ordinario, in reliquis vti exempta, iudicanda est, ac proinde vti duplicem repræsentans personam est tractanda, *cap. Olim, de iud. cap. Ex litteris* 3. *de probat.* Gratian. *discept.* 398. *n.* 49. Seraph. *dec.* 1058. *à n.* 4. & in terminis in eadem Toletana, §. *Non obstat*.

Sed perperam hæ limitationes adducuntur. Prima enim pugnat cum verbis Constitutionis Gregorianæ, ibi: *De eorum excessibus criminalibus, & delictis etiam extra Visitationem, quando & quoties opus fuerit, inquiri, visitari,* 4

sitari, puniri, & corripi possint. Quod etiam aduertit Spe-rell. *dec.21.nu.79.* his verbis: *Et demque Ordinarij, tanquam eiusdem Sedis Apostolicæ Delegati, etiam extra visitationem corrigere, punire, & coercere valent eorundem Equitum Hierosolymitanorum Vicarios*. Et firmauit Rota in Toletana Iurisdictionis 27. Februarij 1662. coram Beuilaqua, ibi: *De eorum excessibus criminalibus & delictis, etiam extra visitationem.*

6 Nouarius verò & Cespedes dicunt id, quod supponitur, registrando quæsita cum responsis. Sed quia in his materijs non defertur attestationibus Doctorum, præsertim Regularium, qui Episcopis præcipuè sunt infensi, scribentes in causa propria, ideòque ipsa decreta authenticè exhibenda sunt, vt dixit Rota in Sulmonensi distributionum 20. Iunij 1653. & 11. Decembris 1654. coram Bichio. Declarationes enim S. Congregationis, quotiescunque non sunt in authentica forma, possunt reduci ad examen rationis, & acceptari, vel reijci. Quia tunc non considerantur, tanquam declarationes Congregationis, sed secundum quod præseferunt veritatem. Idcircò videndum est in quo casu, & cum quibus præsuppositis illæ prodierint. Interim verò conclusio circa iurisdictionem delegatam Episcopi, cum Ecclesijs, vel personis exemptis in solo actu visitationis rectè procedit in terminis S.Concilij Tridentini *sess.14. de refor.cap.4. & sess.24. de ref.cap.11.* in quibus, vel similibus loquuntur Barbosa, & D.Fagnanus iam adducti.

7 Et quidem irrationabile, ac planè absurdum esset, hanc limitationem admittere. Quia cum visitatio fieri non soleat, nisi semel in anno, quandoque biennio compleatur, si huiusmodi Vicarij, cæteriuè curam exercentes post absolutam visitationem in suo munere malè se gesserint, teneretur Episcopus expectare tempus nouæ visitationis, vt illos, expulsis erroribus, ad ritè, ac rectè sua munia obeunda induceret.

8 Secunda limitatio, quod scilicet Ordinarius teneatur exprimere authoritatem delegatam, licet super ea non sit insistendum, cum non respiciat rei substantiam, non tamen videtur necessaria in delegato à iure, sed per rescriptum. Idque non solum, vt euitetur præiudicium exemptorum, sed etiam, ac præcipuè Delegantis, cuius authoritate procedit iuxta regulam *cap. Cum aliquibus, de rescript. in 6.* Non potest enim vltra concessa extendere facultatem, præsertim contra exemptos, & immediatè subiectos Sedi Apostolicæ, vt notant Abb. *in cap.1. n.19. de re iud.* Io:Andr. *in cap. Scienti in fin.de reg.iur.in 6.* Franch. *ibid n.4.* Felin. *in cap. Cum olim n.3. de præscript.* Castrens. *cons.432.n.3.lib.1.* Rota cum alijs in Vlyssiponensi Monasterij 19. Nouembris 1625. coram Coccino, quos sequitur Rota in Gandauensi Monasterij 29. Aprilis 1641. coram Panzirolo.

9 Ea verò, quæ pro tertia limitatione adducuntur, nempè, quod huiusmodi delegata iurisdictio non sit priuatiua, sed cumulatiua cum Superiore Religionis, incongruè aptantur. Nam decisio Pegnæ, & Barbosa loquuntur de visitatione, & exercitio iurisdictionis aduersus Regulares, curam animarum exercentes, non autem contra Vicarios, seu Capellanos Sacerdotes sæculares. Vlterius decisio Pegnæ firmat, quod si Ordinarius & Superior regularis non conueniant, tunc decreta Ordinarij sint executioni demandanda, vt habetur sub *n.3.* Et hanc decisionem sequitur in hac parte Card. Seraphin. *dec.1067.n.* item 3.

10 Ad secundam verò partem dubij quod attinet, negatiuè resoluendum videtur, nimirum, quod Capellanus, seu Vicarius huiusmodi non subiaceat Ordinario in quocunque delicto. Nam in illo concurrunt illa tria requisita in S.Concilio Trid. *sess.24. cap.11. de ref.* & in dicta Constitutione Gregorij XIII. expressa, stante quod Vicarius inseruit Ecclesiæ eiusdem Commendæ, residetque in eius domo Rectorali, & viuit sub obedientia Magni Magistri, & Commendatarij, quibus priuatiuè quoad Ordinarium subiectus existit ita, vt ab eis, eorumque Conseruatore dumtaxat puniri possit ac debeat ex Constitutione 9. Pij IV. §.35. & 37. confirmata ab alijs Summis Pontificibus. Quod sæpius declarauit Sac. Congregatio, quemadmodum refert Lauretus de Franchis *de contr. inter Episcop. & Regular. q.3.* vbi Pasqualig. *num.115. & 118.* ac tradit Monet. *de Conseruator. cap.6. n.49.* & fusè *n.52. ac seqq.* fuitque resolutum in dicta Toletana iurisdictionis coram Beuilaqua, §. *Quibus non aduersatur*. Quo confirmato, superuacaneum est examinare doctrinam Mar. Anton. *var. resol. lib. 1. cap. 18. num. 4.* qui pro contraria sententia solet allegari. Loquitur enim cum supposito, quod domus sit emphyteutica, & non intra septa Commendæ, cuius opinio reprobatur à Moneta eo loco.

Atque hinc videtur stabiliendum, quod extra concernentia curam animarum, & Sacramentorum administrationem, Vicarius Commendæ non subiaceat Ordinario per citatam Constitutionem Pij IV. §. 36. vbi præcisè loquitur de presbyteris animarum curam exercentibus. Hæc autem est vis exceptionis, de qua in ea Constitutione Gregoriana, cum in non exceptis firmet regulam in contrarium, & sic exemptionem, de qua in Constitutione Pij, vt præclarè omnino Spad. *cons. 157. n.16. lib.1.* & Rota *in d. Toletana Iurisdictionis*. Prout etiam hanc limitatam Iurisdictionem in concernentibus curam animarum cum geminata dictione taxatiua exprimit Constitutio 136. Pij V. §. 3. ad quam se refert Constitutio Gregorij, §. *fin.* & tradunt Moneta loco allegato, & Ricc. *dec. 231. per tot. p.4.* ac declarauit S. Congregatio Concilij in vna Ciuitatis Plebis hunc in modum. 11

Infrascriptam facti speciem narrat D. Episcopus Ciuitatis Plebis, citato Procuratore S. Religionis Hierosolymitanæ. Petrus Gentilis, Curatus Parochialis Ecclesiæ diœcesis Plebanæ, ac Equitis Hierosolymitano commendatæ ad Oppidum Castilionis del Lago diœcesis Perusinæ se fortè contulit, vbi publicè Laurentium de Thoma, Parochianum suum pugno impetiuit, eiusque oculum ita allisit, vt sanguinem eliceret. Petri nomen inter reos coram D. Episcopo Plebano Laurentius retulit. Quibus positis, idem Episcopus Ciuitatis Plebis quærit ex hac S. Congregatione, an ipse possit aduersus ipsum Curatum Ecclesiæ Parochialis Hierosolymitanæ, vt supra delinquentem animaduertere? 12

Die 27. Iunij 1665. Sacra Congregatio Em. S.R.E. Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum censuit, non posse.

Nec obstat, quod huiusmodi Capellanus non viuat sub obedientia, nec resideat intra septa, etiam si habitet in domo parochiali. Quoniam eo ipso, quod actu inseruit militiæ, & Commendæ in cura animarum, dicitur viuere sub obedientia Commendatarii, & Religionis, & residendo in domo parochiali sibi assignata pro continua habitatione, dicitur residere intra septa. Nam S. Concilium *sess. 24. de ref. cap. 11.* admittit residentiam in domo. Illa verò obedientia ibidem, & in Gregoriana repetita non potest intelligi de obedientia regulari, ratione voti, militante dumtaxat in professis, in quibus non sunt necessaria illa tria requisita. Satis igitur est; quod Capellanus resideat in domo Ecclesiæ, annexæ Commendæ, illique inseruiat, & quod sit amouibilis ad nutum Commendatarij, vt versemur in exceptis à Constitutione, aliàs frustra priuilegium concessum esset, cum hæc Religio vnicum habeat Conuentum Melitæ, ac ferè omnes degant extra Monasterium, & illius septa, prout vtrumque latè comprobat Moneta *d. cap.6. n.52. & seqq.* Pasqualig. *ad Lauret. de Franch. d. nu.118.* Absentia verò Commendatorum est per accidens pro necessitatibus, ac rebus Religionis, cumque ipsi sint Ordinarij in suo Prioratu, & Commenda iuxta dispositionem Pij IV. §.65. ac decisionem in dicta Toletana, possunt vtique suam iurisdictionem delegare siue Locumtenentibus, siue Conseruatoribus. Quinimmo licet demus, quod nullus vices Commendatarij teneret, non propterea Vicarius huiusmodi subijceretur Ordinario, qui habet remedia, iuris iuxta casuum contingentiam, in quibus potest exemptos punire. Eos autem refert Cochier. *de iurisdict. Ordin. in exempt. par.2. q.45.* 13

At nihilominus tenendum est, Capellanum, siue Vicarium huiusmodi in quocunque delicto subesse Ordinario. Quia Ordinarius in his causis habet de iure fundatam intentionem, Rot. *dec.78. num.1. & 2.* ac tota *p. 1. diu.* absque eo, quod ipsi fuerit præiudicatum per S.Concilium Tridentinum *d. sess.24. cap.11.* & Constitutionem 67. Gregorij XIII. §. *Idcircò*, quoties tamen non 14

concurrant cumulatiuè tria requisita necessaria pro exemptione, Quod scilicet actuali seruitio Ecclesiæ, seu alterius loci Militum addictus sit, Intra illorum septa & domos resideat, Subque eorum obedientia viuat. Id quod aduertit Rota in dicta Toletana eo §. *Quibus non aduersatur*. In præsenti autem deficiunt duo posteriora, vel saltem vltimum. Nam Vicarius sæcularis huiusmodi non viuit sub obedientia Equitis Commendatarij, à quo possit corrigi, & visitari, dum iste in longinqua regione commoratur, & proinde subiacere debet iurisdictioni delegatæ Ordinarij, Passerin. *de homin. stat. d. q. 189. ar. 8. sub nu. 492. tom. 3.*

15 Rursus cum præfatus Capellanus non sit professus in Militia Hierosolymitana, esse non potest sub obedientia Commendatarij, Cocchier. *de iurisd. in exempt. p. 1. q. 30. n. 7.* Prout nec minus dici potest sub illius obedientia ratione muneris, ex quo cura animarum nec actu, neque habitu existere potest penes Commendatarium, vti nullum habentem ordinem sacrum. In defectum autem huiusmodi particularis subiectionis firma remanet regula pro Ordinario, Rota citata *dec. 78. n. 1. & 2. p. 1. diu.*

16 Nec suffragatur, quod Vicarius, seu Capellanus possit à Commendatario remoueri, adeout ex hoc capite dici possit sub illius obedientia. Quia S. Concilium, & Gregorius loquuntur de vera obedientia, principaliter consistente in iudicio subeundo, vt aduertit Brun. *de sedit. cap. 4. n. 5.* & faciunt, quæ tradit Passerin. loco allegato. Cùm enim verba Concilij, & Constitutionum sint verba legis, intelligi debent in propria, & potiori significatione, & sic de obedientia in genere, non in specie.

17 Sicuti etiam prætendi non potest, quod dictus Vicarius, seu Capellanus resideat intra Militum septa, quamuis habitet in domo parochiali Commendæ. Quia verba S. Concilij & Gregorij, ibi: *Intra eorum septa, & domos resident*, intelligenda sunt, vt domus sit intra septa, id est intra clausuram Ecclesiæ, vel Commendæ, in qua reperiatur Commendatarius, sub cuius obedientia ipsi viuant, Mar. Anton, *var. resol. lib. 1. resol. 18. n. 4.* Passerin. ibidem eo *n. 492.*

18 Et cessat difficultas. Nam dato intellectu contrario, huiusmodi Vicarios non posset ab aliquo puniri. Non quidem ab Ordinario. Minus autem à Commendatore non habente aliquam iurisdictionem in presbyteros sæculares, vt probauimus *tom. 1.*

19 Declaratio verò Sac. Congregationis in Ciuitatis Plebis minus commodè affertur. In illo enim euentu Vicarius deliquerat extra diœcesim Ciuitatis Plebis, & proinde mirum non est, si S. Congregatio censuit, Ordinarium illum non potuisse procedere, & fortè concurrebant conditiones pro exemptione à Tridentino, & à Gregoriana requisitæ. Illa vera & apta resolutio est, quæ in fauorem Ordinarij extat in vna Tranensi sequentis tenoris: *Archiepiscopus potest, tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus ex hoc decreto cap. 11. sess. 24. de refor. & ex ordine Gregorij XIII. procedere in criminalibus & morum correctione contra inseruientes, & Clericos Militiæ S. Ioannis Hierosolymitani in Ecclesia S. Sepulchri dictæ diœcesis.* Ita referunt resolutum Leo *in thesaur. for. Eccles. p. 2. cap. 18. num. 106.* & Moneta *de Conseruat. cap. 6. num. 52.* & praxis confirmat.

20 Quod autem Religio Hierosolymitana non habeat, nisi solum Conuentum in Insula Melitæ, in quo residet Magnus Magister nullius est momenti. Quoniam S. Concilium, & Constitutio Gregoriana consultò non loquuntur de Conuentu, sed de domibus, & septis cum copula coniunctiua, & cum verbo *Residere* intra Prioratus Baiuliuatus. Quippè Commendæ habent sua septa, in quibus instar Conuentus more claustrali viuitur. Et quoad Pasqualigum ad Lauret. *q. 3. nu. 118.* aduerto æquiuocationem. Nam ibi agitur de potestate, quæ tribuitur Ordinarijs puniendi Regulares professos degentes extra claustra, & licet non procedat quoad Milites Hierosolymitanos, quorum mos est viuendi extra claustra, & in priuatis domibus, aliud tamen est de ipsis Militibus, aliud de presbyteris sæcularibus, illis inseruientibus, de quibus ibi non agitur.

Atque ideò S. Congregatio Concilij die 17. Septembris 1667. in eadem Fauentina censuit pro vtroque casu *Capellanum, siue Vicarium huiusmodi subesse Ordinario quoad curam animarum, & Sacramentorum administrationem, ac etiam circa ea, quæ Curatus committeret, vnde scandalum oriri & causari populo possit, & hoc tam in visitatione, quam extra, eundemque Capellanum non habere tertium requisitum, nempè quod viuat sub obedientia: ideoque etiam in alijs causis indifferentibus subesse Ordinario*, quod est decretum antiquum in eadem in Fauentina sub die 28. Aprilis 1586. in quo ita habetur: *Capellani seculares qui exercent curam animarum in Ecclesijs Commendarum Equitum Hierosolymitanorum, si non sunt ex ijs, qui militiæ Hierosolymitanæ actu deseruiunt, intra eius septa, ac domos resident, subque militum eorum obedientia viuunt, siue ex ijs, qui secundum eiusdem Religionis regulam professionem fecerint in omnibus perinde ac Parochi Episcopo subiacent.*

CONSVLTATIO XXII.

An Ministri seruientes adscripti, Procuratores, & familiares, qui habitant in Ciuitate extra domum Commendæ Religionis Hierosolymitanæ, subiaceant iurisdictioni Ordinarij tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, & mixtis vigore Concilij Tridentini sess. 24. cap. 11. de ref. & Constitutionis 67. Gregorij XIII. §. Idcircò?

CErtum est, subiacere iurisdictioni Ordinarij, tamquam Delegati Apostolici. Quia non habent cumu- 1
latiuè tria illa requisita, quæ à Tridentino, & à Gregorio locis allegatis desiderantur, quorum duo absque dubio in hac specie deficiunt, Nam habitant in Ciuitate extra domum Commendæ, nec viuunt sub obedientia Commendatarij. Et tamen ad hoc, vt non intret exemptio, defectus vnius ex dictis requisitis sufficit, Rot. in Toletana Iurisdictionis 27. Ianuarij 1662. §. *Quibus non aduersatur*, coram Beuilaqua.

Neque obstat, quod in huiusmodi familiares, atque in- 2
seruientes non possit Ordinarius authoritate delegata procedere, nisi cumulatiuè, non priuatiuè quoad Superiores Religionis, qui procedere possunt, sicuti poterant ex Constitutione 9. Pij IV. §. 35. & 57. antequam dicta Iurisdictio delegaretur Ordinarijs ex dicta Constitutione Gregorij, vt plenissimè Rota coram Pegna *dec. 26.* & Csped. *de exempt. Regular. cap. 16. dub. 233.*

Nam obiectio forsan procederet in viuentibus sub obe- 3
dientia Superioris regularis, non autem in Sacerdote sæculari, non subdito Equiti Commendatori. Item procederet in casu, in quo Superior regularis non conueniret cum Ordinario. Tunc enim istius decreta deberent executioni demandari iuxta citatam decisionem Pegnæ, quam sequutus est Seraph. *dec. 1067. n. 3.* Et ita censuit S. Congregatio Concilij die 17. Septembris 1667. in Fauentina Iurisdictionis.

CONSVLTATIO XXIII.

An Coloni, alijque habitantes in domibus ruralibus Commendæ Hierosolymitanæ, si deliquerint, possint ab Ordinario puniri?

NEgatiuè videtur resoluendum ex adductis pro Ca- 1
pellano amouibili, cum in huiusmodi personis, tamquam habitantibus in domibus Commendæ, concurrant illa tria requisita. Nam præstant obedientiam Commendatario, inseruiunt Religioni & Commendæ, colendo eius villas exemptas, & resident in illarum domibus. Et proinde gaudent exemptione specialiter concessa colonis, alijsque habitantibus in domibus Commendæ à Pio IV. in Constitutione 9. §. 51. & 63. Aliàs nimis restringeretur dictum priuilegium, vt aduertit Lauret. de Franch. *q. 3.* vbi Pasqualig. *n. 118.* ac tradit Monet. *de Conseruat.*

seruat.cap.6.n.59. & resoluit Rota in Toletana Iurisdictionis coram Beuilaqua, §. *Quibus non aduersatur*.

2 Quicquid esset dicendum de illis colonis, qui non essent omni ex parte addicti seruitio Commendæ, quorum respectu procedere potest Constitutio 67. Gregorij XIII. §. *Idcirco*. Parificantur enim in eadem Constitutione Vicarij, Capellani, Ministri seruientes, & Coloni, ac generaliter excipiuntur ij, qui Ecclesijs, alijsque locis Militum dictæ Religionis actu inseruiunt, & intra eorum septa & domos resident, ac sub eorum obedientia viuunt. Vnde, ne ista exceptio respectu colonorum sit superflua, comprobari necessario debet in illis, qui degunt in domibus ruralibus, & in totum addicti sunt seruitio Commendæ, ac Religionis, quodque iurisdictio supra colonos, & alios ministros intelligenda est cum exceptione, ac limitatione, de qua in Constitutione Gregorij, vt differit Spetellus dec. 21. num. 79. Et præcisè, quod exceptio supradicta firmat regulam, & operatur, vt præseruata maneat exemptio Colonorum actu Commendis inseruientium, vt firmauit Rota in citata Toletana Iurisdictionis 27. Ianuarij 1662.

Verùm affirmatiuè respondendum est. Quia isti in Constitutione Gregoriana simul cum alijs ministris seruientibus, & adscriptis declarantur subiecti iurisdictioni Ordinarij in specie quoad delicta, & excessus, de quibus nunc agimus, absque eo, quod ipsis conuenire possit limitatio ibidem adiecta sub illis verbis: *Exceptis tamen ijs, qui Ecclesijs alijsque locis dictorum Militum actu seruiunt, & intra eorum septa & domos resident, ac sub eorum obedientia viuunt*. Considerandum enim est, quod coloni non viuunt sub obedientia, nec resident intra septa, nempè intra Clausuram, minusue inseruiunt Ecclesijs, vel alijs locis Militum. Quibus requisitis deficientibus, vel altero illorum, illæsa remanet iurisdictio Ordinarij, tanquam Delegati Apostolici.

3 Quare nulla ijs conuenit limitatio, cum dici non possit, quod viuant sub obedientia Commendatarij. Alioquin omnes coloni Regularium essent exempti, si subsisteret, quod viuant sub obedientia Superiorum regularium; & tamen obseruantia contrarium ostendit.

4 Rota verò in dicta Toletana Iurisdictionis eo §. *Quibus non aduersatur*, nobis certè non aduersatur. Nam solummodo firmat, quod, concurrentibus tribus requisitis enunciatis, tam per S. Concilium Tridentinum, quàm per Constitutionem Gregorianam, non intrat iurisdictio delegata Ordinarij; sed non dicit, quod coloni habeant præfata requisita. Illud præterea hac in re ponderandum est, quod huiusmodi coloni essent immunes à delictis, atque adeò non possent ab aliquo puniri, si diebus festis laborarent, vel etiam delinquerent in matrimonij Sacramentum, vel alias essent scandalosi. Quod sanè admitti non potest. Eatenus enim non professi iure professorum gaudere censendi sunt, quatenus more professorum viuunt in septis, vt etiam firmat Mar. Ant. *var. lib. 1. cap. 18. num. 4.* grauissimus Auctor, versatus in foro Ecclesiastico, quem sequitur Passerinus *de homin. stat. tom. 3. qu. 189. num. 492.* Ideòque eius authoritas præualere debet authoritati Monetæ, viro claustrali, rerumque forensium imperito. Quod si iuuat Regulares Auctores referre, videatur Nicolius in flosculis *verb. Hierosolymitani num. 6.* vbi tradit resolutum, quod Clerici, presbyteri, vel alij ministri delinquentes, qui actu seruiunt Ecclesijs Hierosolymitanis, puniuntur ab Ordinario iuxta Constitutionem 67. Gregorij XIII. *Circumspecta*, & Concilium Trid. sess. 24. cap. 11. modò non viuant intra claustra subiecti obedientiæ dictorum Militum copulatiuè. Itaque fatendum est, quod subiaceant iurisdictioni Ordinarij, ex quo non viuunt intra claustra sub obedientia Superioris Religionis, sed residēt intra septa & domos Commendæ. Quod etiam resoluit S. Congregatio Concilij die 17. Septembris 1667. in Fauentina Iurisdictionis, nempè *huiusmodi Colonos, ac alios habitantes in domibus ruralibus Commendæ subesse Ordinario in ijs, quæ ad forum Ecclesiasticum spectant*.

CONSVLTATIO XXIV.

An Conseruator, qui est presbyter secularis diœcesanus habitans in domo propria, in causis proprijs, tam ciuilibus, quam criminalibus, seu mixtis subiaceat Ordinario?

Resoluendum videtur negatiuè. Ipse namque dicitur Delegatus Apostolicus, *cap. 1. & fin. de offic. Deleg. in 6.* & plenam habet iurisdictionem sibi concessam in Constitutione 9. Pij IV. §. 41. & 60. estque Iudex Ordinarius, tanquam delegatus ad vniuersalitatem causarum, Tambur. *de iur. Abb. tom. 3. disp. 17. quæst. 1. num. 3.* Lezan. *qu. reg. cap. 10. num. 25. tom. 2.* Minimè attenta dispositione S. Concilij Trident. loquente solum de meris Conseruatoribus iuxta *text. in cap. 1. & fin. de offic. Deleg. in 6.* Qua de re est plena *decisio* 239. coram Vbaldo repetita *1. p. rec. dec.* 616. & in Coloniensi. Iurisdictionis 3. Maij 1646. coram Cardinali Corrado. Ideòque nec in ciuilibus, neque in criminalibus remanet subiectus Ordinario, sed Summo Pontifici à quo iurisdictionem habet, itaut nec ab Ordinario, neque ab alijs Legatis à Latere possit impediri pluribus allegatis firmat Cochier *de iurisd. Ordin. in exemptos, p. 1. quæst. 39. num. 17.* Idque nedum quia vti Delegatus Apostolicus est maior quocumque Ordinario, *cap. Sane 2. de offic. Deleg. cap. Pastoralis, §. Preterea, de offic. Ordin.* Anchar. *cons. 132. num. 22. & seqq.* Minor enim nullum in maiorem habet imperium, *l. Nam magistratus 4. ff. de arbitr. cap. Innotuit, de elect.* Sed quia ipse quoque remanet exemptus ex dicta Constitutione Pij, §. 60. Id quod recenset Monet. *de Conseruat. cap. 6. num. 60.* & Cochier. *eod. tract. p. 2. quæst. 11. num. 2.* Aliàs semper Ordinarius impediret eidem exercitium iurisdictionis, ratione timoris & subiectionis. Indeque fit, vt ipsi Ordinario præcipere ac inhibere possit, eumque coercere pœnis censurarum, etiam excommunicationis, Lezan. *ibidem à num.* 34. Cochier, loco citato, & Moneta *num.* 161. Prout etiam ratione dignitatis, si controuersia sit de iurisdictione inter Conseruatorem, & Ordinarium, ad Conseruatorem spectat cognoscere, Cochier. vbi supra *num. 5.* 1

Portò duæ sunt species Conseruatorum. Vna simpliciter ad tuendum iuxta dispositionem iuris *in cap. 1. & fin. de offic. Deleg.* Altera ex priuilegijs cum ordinaria iurisdictione. Religio autem Hierosolymitana hoc priuilegium habet ex Constitutione Pij IV. §. 41. & 60. ibi: *Et quamcumque iurisdictionem exercere, necnon sententias, censuras, & pœnas, &c.* Qui sanè Conseruatores, tanquam Delegati ad vniuersitatem causarum, dicuntur Ordinarij. 2

Hinc facilè est intelligere resolutionem Sac. Congregationis Concilij verborum inuolucro subobscuratam, quę emanauit instante Magno Magistro post Constitutionem Gregorij XV. super reuocatione Conseruatorum, quæ est 9. inter eius impressas *in Bullar. tom.* 3. Eam enim resolutionem loqui cum distinctione asseuerat Spetell. *dec. 21. num. 59. in fin.* vt scilicet Constitutio non afficiat *S. Religionem Hierosolymitanam, nisi quoad iudices Conseruatores: Et eidem Religioni adhuc ius huiusmodi Conseruatores eligendi competere*, vt scilicet in priori parte intelligatur de Conseruatoribus primæ speciei, in posteriori autem secundæ. Vnde Barbos. *super Concil. sess. 14. cap. 5. num. 6. & seqq.* eandem declarationem intelligit in posteriori parte de Iudicibus Ordinarijs, hoc est Conseruatoribus, quibus potuisset præiudicare Constitutio, cùm alias Iudices Ordinarij sint Baiuliui, & Commendatarij in hac Religione, de quibus Constitutio ne verbum quidem facit. In hoc sensu concordat Lezan. *quæst. regul. tom. 2. cap. 5. num. 52. in fin.* Ex quo sequitur necessaria exemptio huiusmodi Conseruatoris à iurisdictione ordinaria, cùm sit ipse etiam Ordinarius exemptorum, atque adeò nonnisi Superiori, hoc est Papæ subijciatur. 3

Tenen-

4 Tenendum tamen est, Conseruatorem huiusmodi subiacere Ordinario. Quia neque in iure, neque in Constitutionibus Apostolicis reperitur, quod Conseruator presbyter secularis sit exemptus à iurisdictione Ordinarij, ac proinde coram eo, & ab eo conueniri ac puniri potest, etiamsi delinquat in officio. Ita Farinacius *in fragm. crimin. p. 2. lit. I. num. 973. & seq. ac num. 977.* Barbos. *de potest. Episcop. cap. 106. p. 3. num. 37. post med.* & in terminis Conseruatorum Cesped. *de exempt. Regular. dub. 403. num. 1. & seq.*

5 Non obstat, quod sit Delegatus, atque adeò maior Ordinario. Primò, quia Ordinarius ipse in hoc est etiam Delegatus, Deinde quia id procederet in causa sibi delegata, non autem in non concernente ipsam delegationem.

6 Minus obstat, quod sit Conseruator ex priuilegio Pij Quarti. Quia illud fuit sublatum per Constitutionem 9. Gregorij XV. quæ comprehendit etiam Equites Hierosolymitanos quoad ipsos Conseruatores, vt pluries resoluit Sacra Congregatio Concilij *ad sess. 14. cap. 5. de reform.* præsertim in vna Melitensi die 6. Februarij 1627. quam eo loco refert Barbosa *num.* 6. In ea enim declaratur, Constitutionem Gregorij non afficere Religionem Hierosolymitanam, nisi quoad Conseruatores. Quod postea Vrbanus VIII. confirmauit Constitutione sua 78. quæ incipit *Exponi nobis.*

7 Et licet secundum aliquos Conseruator ex priuilegio habeat iurisdictionem ordinariam & iudicet omnes causas exemptorum in prima instantia, si conueniantur, & non ipsi alios conueniant, vt ait Molina *p. 6. disp. 29. num. 1.* vel saltem contineatur nomine Iudicum ordinariorum, quia quoad modum procedendi illis assimilatur, propriè tamen est delegatus, Nauarrus *cons. 3. de offic. Deleg.* & hanc limitationem tenent Molina ibidem *num.* 7. Quarant. *vers. Priuilegia*, §. *Has declarationes*, Nauarrus *cap. 27. num. 125.* Suarez *disput. 23. sect. 4. num. 10. de censur.* Filliucius *tract. 14. num. 18.* Monet. *de Conseruat. cap. 7. num. 587.* Bonacina *de censur. in partic. disp. 2. qu. 2. pun. 35. num. 2.* & Cochier. *de Conseruat. p. 2. qu. 22. num. 2.*

8 Pariter ea, quæ pro iurisdictione Conseruatoris in Episcopum nimis ambitiosè dicta sunt, non habent amplius locum. Nam in allegata Constitutione Gregorii XV. statuitur, vt controuersia orta inter Conseruatores, & Ordinarios de iurisdictione, definiatur per arbitros in forma iuris *cap. Cum speciali 61. de appell.* electos, & interim supersedeatur super causa principali. In quo Pontifex se conformauit Tridentini decreto *sess. 25. cap. 10. de reform.* Ita quidem, vt hodie Conseruatores, si excedant limites suæ iurisdictionis in præiudicium iurisdictionis Diœcesani, seu Ordinarij loci, incurrant in excommunicationem latam in Bulla Cœnæ Domini contra vsurpantes iurisdictionem Ecclesiasticam Ordinariorum. Qua de re vide Barbosam *in cap. Si Clericus laicum num. 2. de iudic.* & Doctores super *cap. 17. d. Bullæ Cœnæ.* Poterit autem in tali casu declarari, incurrisse eam excommunicationem ab ipso Ordinario loci, quem taliter offendit.

Et ita censuit ac declarauit Sac. Congregatio Concilij die 17. Septembris 1667. in vna Fauentina iurisdictionis, nimirum huiusmodi Conseruatorem subesse Ordinario.

CONSVLTATIO XXV.

An Conseruator valeat tribunal erigere, & assumere ministros, vtpotè Promotorem fiscalem, Notarium, & alios officiales; siue potius vti debeat Officialibus Curiæ Episcopalis?

Dicendum videtur, quod Conseruatores Religionis Hierosolymitanæ sunt Iudices Delegati, haben- 1
tes omnimodam iurisdictionem, vt in priuilegio Pij Quarti §. 41. & 60. quod non militat in alijs Conseruatoribus Regularium. Itaut cognoscant etiam de causis criminalibus, & ciuilibus, requirentibus iudicialem indaginem, Monet. *de Conseruat. cap. 6. num. 35. in fin. & cap. 7. num. 267.* Rot. *dec. 606. p. 1. rec.* & propterea licet Sac. Concilium Tridentinum *sess. 14. de reform. cap. 5.* decernat, non licere Conseruatoribus Iudicibus vllum habere tribunal erectum, id tamen intelligitur, vt nempè non habeant tribunal proprium & fixum, at minimè impeditur, quo minus possint in aliquo loco honesto erigere sibi tribunal, & in eo iudiciales actus exercere, vt declarat Monet. *cap. 8. num. 213. & seq.* ac distinguendo inter Conseruatores iuris scripti, & alios habentes amplissimam iurisdictionem ex priuilegio, prout habent isti Religionis Hierosolymitanæ, optimè tradit Cochier. *de Conseruat. par. 2. quæst. 1. num. 7.* ibi: *Illa*, scilicet Conseruatoria iuris scripti, *non habet tribunal erectum. Quia Iudicis officio non fungitur, sed defendit tantum ab iniurijs, atque molestijs manifestis. Hæc autem* (nempè Conseruatoria moderna) *habet tribunal erectum.* Et subdit num. 8. quod Conseruatoriæ iuris scripti plurimum derogauit Sac. Concilium Tridentinum, at verò hodiernis non ita. Quod alibi repetit, quicquid sit, an possit erigere tribunal ex Sacro Concilio Tridentino *sess. 14. de reform. cap. 5.* potest tamen actus iudiciales, & sententias proferre in domo sua, vel alio honesto loco, sibi beneuiso, non tamen in Tribunali Episcopi, vt inquit Monet. eo loco *cap. 8. nu. 213. & seq.*

Atque hinc sequitur, quod potest assumere Procu- 2
ratorem fiscalem, Notarios, & officiales, vt alius Delegatus Apostolicus facere potest per textum *in cap. Statutum*, §. *Notarium, de rescript. in 6.* Ita quod non cogatur recipere Notarios, & officiales Episcopales, vt in terminis Peyrin. *de Prelat. regular. cap. 20. num. 3.* & Nouar. *in Sum. Bullar. ad Bull.* Gregorij XV. *de Conseru. num. 16. & seq. in 2. edit. fol. 104.*

Nec obstat d. Constitutio Gregorii XV. *de Conser-* 3
uatorib. Quia non afficit Religionem Hierosolymitanam iuxta resolutionem confirmatam ab Vrbano VIII. Constit. 78. tom. 4. Bullar. quam refert Barbos. *ad collect. Concil. sess. 14. de reform. cap. 5. sub num. 6.* & adducit Sperell. *decis. 21. num. 59. in fin.* ac Lezan. *quæst. regul. tom. 2. cap. 5. num. 52. in fin.* Conseruatores enim huius Religionis habent omnimodam iurisdictionem ciuilem, & criminalem, tanquam alij Iudices ex dicto priuilegio Pij Quarti. Proindeque sunt ibidem exempti ab Ordinario, & omnia possunt, vt alij Iudices delegati.

Attamen resoluendum est quoad erectionem Tribu- 4
nalis negatiuè, attenta clara dispositione Sacri Concilij Tridentini dicta *sess. 14. cap. 5. de reform.* ibi: *Non liceat quoque Conseruatoribus Iudicibus vllum habere tribunal erectum*, necnon inspecta Constitutione 9. Gregorij XV. quæ quoad Conseruatores comprehendit etiam Milites Hierosolymitanos ad eundem locum Concilij n. 6. Quod autem habere tribunal erectum sit proprium Iudicis Ordinarii ad effectum, de quo agitur Monet. *de Conseru. cap. 8. num. 212.*

Exclusa itaque facultate erigendi Tribunal, sequitur, 5
quod Conseruator vti debeat Notario, & officialibus Curiæ Episcopalis, vt resoluit Sac. Congregatio Episcop. & Regul. in Vicentina die 10. Ianuarij 1605. & alijs allegatis tradit Gauant. *in Manual. Episcop. v. Conseruatores, num. 17. 19.*

17. 19. & 33. Estque id, quod spectat ad secundam partem dubij. Vtramque autem refert decisam Nicolaus *p. 2. lucubr. lib. 1. tit. 29. §. 8.* his verbis: *Non licet Conseruatoribus Iudicibus vllum habere tribunal erectum, sed debent vti Notarijs, & Cancellarijs Episcopalibus sub pœna Regularibus priuationis vocis actiuæ, & passiuæ, præter nullitatem.* Tridentinum ibidem Gregorij XV. Constitut. 9. Sac. Congregat. Episcop. 1605. 10. Ianuarii.

6 Quod verò ad Constitutionem Gregorij XV. illa prodijt ad coercendam potius, quàm ad ampliandam Conseruatorum potestatem. Ideòque licet *in* §.9. potius præsuppositiuè, quàm dispositiuè aliquam illis concedere videatur iurisdictionem cognoscendi causas, in quibus Regulares sunt rei; non tamen inferri potest, voluisse derogare expressæ dispositioni Conciliari, ac tribuere facultatem habendi formale tribunal erectum, cum istæ causæ sint raræ, atque adeò quando occasio se præbet, poterint assumere partes Iudicij absque eo, quod habeant tribunal erectum. Vnde Gemin. *in cap. fin. de offic. Deleg. in 6. & cap. 1. ibidem* apertè dicit, potestatem datam aliquem defendendi, necessariò non includere concessionem potestatis defendendi cum indagine iudiciali, siue in iudicio. Idem docet Ant. Cucch. *Instit. iur. can. lib. 1. tit. 15.* Quare ab Anchar. *in d. cap. 1. de offic. Delegat.* Conseruator definitur, Iudex datus ad tuendum aliquos contra manifestas iniurias omnes, vel certas, iudiciali non vtens indagine. Vnde patet, Conseruatorum officium in hoc consistere, vt illos, quibus sunt deputati defendant à manifestis iniurijs. Text. & Glos. *in d. cap. 1.* Sed quid si iniuria non sit manifesta, sed plenam causæ cognitionem requirat, vtrum Conseruator possit se ingerere? Respondet Glossa *ibidem* quod non; sed pro hoc recurrendum esse ad Ordinarium. De iure igitur Conseruatoribus non plus tribuitur, quàm nuda defensio à manifestis, seu notorijs iniurijs, nihil verò in illis, quæ aliquam iudicialem indaginem, seu cognitionem exigunt; adeò vt qualitas facti, num scilicet iustè, vel iniustè quid fiat, vt & alia omnia, quæ obscura, vel ambigua sunt, ad Ordinarij Iudicis disquisitionem pertineant, & Conseruatores ab ejusmodi cognitione mandatis pœnalibus, puto suspensione ab officio, & condemnatione in expensas, arceantur per text. *in d. cap. 1. & cap. vlt. de offic. Deleg.* Quod tamen ibidem Glossa limitat, nisi in priuilegijs eorum, quibus dati sunt Conseruatores, aliud diceretur.

7 Constitutio verò Vrbani VIII. nil aliud continet, nisi confirmationem cuiusdam decreti S. Congregationis Concilij, per quod dicitur, dictam Constitutionem non afficere Religionem Hierosolymitanam, nisi quoad Conseruatores. Ergo quoad istos Constitutio afficit, ac proinde remanet incorrectum quoad hanc partem S. Concilium Tridentinum, circa quod non licet ponderare Constitutionem Pij Quarti, quoniam est anterior Concilio quatuor annis. Et quoad ipsius Conseruatoris exemptionem ea procedit in concernentibus ipsam Conseruatoriam, & exercitium ipsius delegatæ iurisdictionis. In quibus terminis loquuntur allegati pro cótraria sententia. At nihilominus S. Congregatio Concilij in sæpiùs adducta Fauentina iurisdictionis censuit *quoad Notarium, Conseruatores huiusmodi posse ad sui libitum eum assumere.* Quia illorum interest habere Notarium sibi cognitum, beneuolum, ac confidentem pro omnibus suis causis. Resolutiones verò S. Congregationis in contrarium adductæ in suis casibus particularibus, ac cum suis circumstantijs considerandæ sunt.

CONSVLTATIO XXVI.

An Episcopus possit, vti Sedis Apostolicæ Delegatus, visitare Ecclesiam parochialem Commendæ Hierosolymitanæ, etiamsi prætendatur, quod sit nullius diœcesis, & in Territorio separato cum iurisdictione quasi Episcopali, & in visitatione decreta edere in concernentibus curam animarum, administrationem Sacramentorum, executionem onerum Missarum ex pijs dispositionibus prouenientium?

Videtur respondendum, non posse neque sua iurisdictione Ordinaria, neque delegata. Non quidem Ordinaria, quia dum dicta Ecclesia non est in eius diœcesi, sed nullius, nullam in illa habere potest iurisdictionem. Nam sine territorio iurisdictio consistere nequit, Gail. *lib. 2. obseru. 62. num. 9.* Sperell. *decis. 104. num. 15. & 52.* & Rot. *dec. 310. num. 18. p. 6. rec.* Hinc est, quod res in territorio sitæ, eius esse præsumantur, cuius est territorium, saltem quoad iurisdictionem, donec contrarium probetur. Quia Iurisdictio solo cohæret, Bald. *in l. A procuratore in princ. C. de mandat.* Et sic dominus territorij habet pro se, iuris præsumptione, intentionem suam fundatam, quæ iuris præsumptio reijcit probationem contrarii in aduersarium, vt videlicet probet libertatem, & exemptionem iurisdictionis per text. *in cap. fin. §. 1. de offic. Archid.* text. *in cap. Cum personæ de priuil. libr. 6.* & in cap. *Cùm Episcopus de offic. Ordin. eod. lib.* Glos. *ibid. v. Habere*, & text. *in cap. Cùm olim, de præscript.* Estque textus notabilis *in l. non est verisimile, ff. de his, quæ vi met. caus.* Glos. *ibidem v. Præsumptioni*, text. *in l. Aede sacra, §. 1. ff. de contr. empt.* Bald. *ad rubr. C. eod. tit. nu. 24.* Ias. *in l. 3. num. 32. ff. de acquir. possess. & in prælud. feud. num. 52.* Traduntque Felin. *in cap. Si diligenti num. 2. de præscript.* Dec. *cons. 522. num. 2. & 9.* Natt. *cons. 601. num. 31. vol. 2. & cons. 506. num. 31. eod. vol.* Roland. *cons. 46. num. 35. & 50. vol. 3.* 1

Quod præsertim comprobatur, si Episcopi, quando visitauerint, id fecerint, tanquam Sedis Apostolicæ Delegati. Hoc enim indicat, iurisdictionem Ordinariam eos non habere. Iudex namque delegatus nil proprij habet, sed eius, qui mandauit, vtitur iurisdictione, *l. 1. §. Qui mandatum, ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd.* ibi: *Qui mandatam iurisdictionem suscepit, proprium nihil habet, sed eius, qui mandauit iurisdictione vtitur, l. traditio, ff. de acquir. rer. dom.* text. *in cap. Vt officium init. de heret. in 6.* Ansald. *de iurisdict. par. 2. tit. 11. cap. 30. num. 35. cum seqq.* 2

Non delegata. Quia licet Episcopus vicinior ex dispositione Concilij Tridentini, tanquam Sedis Apostolicæ delegatus visitare possit, etiam Ecclesias nullius diœcesis, & quouis modo exemptas, hoc tamen non procedit, quando, præter exemptionem, Ordinarius loci habet iurisdictionem quasi Episcopalem cùm territorio separato. Tunc enim Episcopus visitare non potest, vt disertè asserit Gratian. *discept. forens. 212. num. 30. cum seqq.* ac firmauit Rot. *dec. 207. num. 5. p. 2. dec. 798. per tot. p. 4. diu.* & coram Mar. Andrea *dec. 54. num. 5.* & in Montis Casinen. Iurisdictionis 27. Maij 1651. *§. fin.* coram Bichio. Ratio est. Quia territorium est propria diœcesis, & Episcopus in hoc casu non est Ordinarius, cum visitatio pendeat ab ordinaria iurisdictione, Gratian. *d. discept. num. 39. & seqq.* 3

Neque obstat, quod ex dispositione Sac. Concilij Trident. *sess. 23. cap. 15.* nullus Sacerdos siue secularis, siue regularis possit audire confessiones sine licentia Episcopi. Nam hæc regula limitatur in presbyteris, qui sunt nullius diœcesis. Quia hoc casu sufficit, quod sint approbati à Commendatario, qui vices Episcopi sustinet, Barbos. *in collect. ad eum locum, num. 28.* & Pegna *dec. 105. num. 1.* Vbi enim concurrit approbatio habentis iurisdictionem quasi Episcopalem, & approbans est nullius diœcesis, 4

fis, satis esse dixit Rota *dec.* 3. post Tambur. *de iur. Abb.*

5 Minus obstat, quod Episcopus habeat assistentiam iurispiose, & donec per rem iudicatam, vel per tres conformas non doceatur de iure Commendatarij, impediri non possit in exercitio iurisdictionis.

6 Nam, prætermisso, quod id non habet locum, quando territorium est separatum, sed tantummodo quando agitur de aliqua Ecclesia in diœcesi existente, quæ prætenditur exempta, & in his terminis loquuntur Auctores, qui in contrarium adduci possunt; cessat planè in hoc casu difficultas. Quia regula limitatur, quando alter est in quasi possessione exercendi iurisdictionem, vt est huiusmodi Commendator, Rota apud Buratt. *dec.* 519. *num.* 5. & ibi Add. & in Barchinonen Iurisdictionis 1. Iulij 1644. §. *Non obstat* coram Bichio. Maximè quando possessio est temporis considerabilis, Rota *in d. Barchinonen. eodem* §.

7 Quod autem Ecclesia huiusmodi sit in territorio separato, nulli Ordinario subiecto, sed immediate Sedi Apostolicæ, ac Religioni Hierosolymitanæ, & in illa Commendatarius habeat administrationem Sacramentorum, potestatem creandi Vicarios, & presbyteros ac omnimodam iurisdictionem in spiritualibus, & temporalibus constare poterit ex Inuentario, quod Cabreum vocant, vigore Statutorum Religionis olim confecto, seruatis omnibus solemnitatibus seruari solitis, & per sententiam confirmato. Ex quibus probari dominium & iurisdictionem Commendatarij consuluit Altograd. *cons.* 14. *num.* 49. *lib.* 2. quem sequitur Rot. in Hortana bonorum 19. Iunij 1656. coram Dunozetto.

8 Præsertim si idem Cabreum sit vehementer adminiculatum ex depositione quamplurimorum testium ad perpetuam rei memoriam examinatorum, & vno ore deponentium, dictam Ecclesiam esse in territorio separato, nullius diœcesis, & in illa Commendatarius semper exercuisse iurisdictionem in spiritualibus, & temporalibus, & sic semper etiam audiuisse à suis maioribus. Qui, etsi non plenè probent, faciunt tamen magnum adminiculum, Bartol. *in l. fin. col. ff. de appell.* Rot. *dec.* 18. *num.* 3. *p.* 3. *rec.* & in similibus terminis *dec.* 230. *num.* 10. *p.* 9. *tom.* 1. & 494. *num.* 13. *p.* 9. *tom.* 2. *rec.* sintque numero plures, & quasi omnes excedant ætatem annorum sexaginta, & concludant probationem verisimilem, Rot. *decis.* 206. *num.* 8. coram Caputaq. *p.* 2.

9 Sique his accedant varij processus, ex quibus appareat, quod contra Clericos, & in causis spiritualibus semper processit Vicarius deputatus à Commendatario. Per quos actus probari, territorium esse separatum cum iurisdictione, firmarunt Menoch. *cons.* 147. *num.* 15. & Rota in Cæsenaten. emphyteusis 10. Iunij 1642. coram Ghisletio, & in Toletana Iurisdictionis 9. Maij coram Bonilaqua.

10 Tollitur que omnis difficultas ex confessione, & actibus ab ipsis Episcopis factis, si in iis non solum ipsi enunciant, dictam Ecclesiam esse nullius diœcesis, sed in pluribus fateantur illam esse exemptam, & subiectam Religioni Hierosolymitanæ, ordinentque Clericos cum dimissoriis Vicarij Commendatoris. Vnde dum ex his constat, Ecclesiam huiusmodi esse in territorio separato cum iurisdictione quasi Episcopali, esseque nullius diœcesis, nulla maior probatio dari potest, vt in terminis stabiliunt Menoch. loco allegato *num.* 24. & *seqq.* Crauett. *cons.* 582. *num.* 6. & Rot. *dec.* 578. *num.* 4. coram Buratto, Hæc enim nedum probant scientiam & patientiam Episcoporum, vt ponderat Rot. *dec.* 184. *num.* 22. apud Posth. *de manut.* Verùm etiam præseferunt proprias confessiones, quæ tanquam emanatæ ab ipsis hac de re informatis, omnium probationum virtutem excedunt, *l. Prondè* 2. §. *Notandum*, *ff. Ad l. Aquil.* Rot. coram Burat. *dec.* 367. *num.* 4. Idque in præiudicium tam confitentium, quam successorum, itaut confessionem in dubio reuocare non valeant, vt in puncto firmauit Rot. iod. Toletana, & in Beneuentana Iurisdictionis 13. Maij 1652. coram Zarate. Ac præcipuè si sint toties repetitæ, vt annotauit Add. ad Gregor. *dec.* 375. *num.* 21. & Rot. in d. Toletana, & alibi.

Quæ quidem probationes simul iunctæ, prout iungi debent, videntur absque dubio suffragari, Aretious *cons.* 42. *num.* 3. cum aliis adductis à Menoch. *cons.* 143. *num.* 48.

Quare siue iurisdictio Episcopi fundetur in assistentia iuris communis, nullum ex traditis prætendere potest iurisdictionis exercitium, nisi prius probet concludenter, Ecclesiam huiusmodi sitam esse intra limites suæ diœcesis. Abb. *in cap. Olim*, *num.* 2. *de censib*, Rot. *dec.* 184. *num.* 6. *post* Posth. *de manut.* & in Bononien. Iurisdictionis 11. Aprilis 1639. coram Carillo. Et quidem non per leuiores præsumptiones, quæ aliàs sufficerent, Rota coram Buratto *dec.* 578. *num.* 13. Sed per duriores, omninoque necessarias, attenta possessione Inferioris, ibidem iurisdictionem exercentis, ac separatione territorij. Quæ efficiunt, vt aliàs manuteneri non possit iuxta deducta in citata *dec.* 184. *nu.* 6. & coram Seraph. *dec.* 1478. *num.* 5. 11

Siue fundetur in facultate à S. Concilio *sess.* 24. *cap.* 9. Episcopis, vti Delegatis concessa visitandi Ecclesias nullius diœcesis, vti vicinioribus, Nam facultas huiusmodi fuit S. Concilio tributa cum præsupposito, quod in ea deficiat, qui visitet, ne quid ad ministerium Sacramentorum, & cultum diuinum desideretur: at cum Commendatarius in ea talem habeat, & exerceat facultatem, ac tanquam in proprio territorio necessarijs omnibus vti Ordinarius prouideat, vtique non potest Episcopus, etiam tanquam Delegatus illam visitare, Rot. *dec.* 307. *num.* 5. *p.* 2. *div.* Non est enim præsumendum, in hoc euentu Sac. Concilium voluisse subditos duplici onere visitationis grauare, vt rectè ac latè ratiocinatur Gratian. *d. discept.* 212. *num.* 39. sequendo Rotam ibidem allegatam in Salamantina Iurisdictionis 9. Maij 1594. coram Seraphino. 12

Demum, his cessantibus, estoque millies quod Commendatarius huiusmodi non habeat iurisdictionem quasi Episcopalem, non idcircò Episcopus in visitatione edere potest decreta circa Capellas, & sacrarium, Barbosa *in collect. ad Concil. sess.* 7. *de reform. cap.* 8. sed dumtaxat circa ea, quæ respiciunt administrationem Sacramentorum, & curam animarum, vt ex Constitutione Pii V. anno 1570. impressa post Statuta Religionis, & Constitutione Gregorii XV. *de exempt. privil.* Quod si locum haberet quorumdam consequentia, profectò Episcopi Ecclesias, etiam non Curatas visitare possent, cùm in iis quoque asseruentur Sanctorum reliquiæ, adsint calices, indumenta sacerdotalia, & huiusmodi, quæ deseruiunt pro administratione Sacramentorum. 13

Verùm enimuerò in hac re illud in primis notandum est, huiusmodi controuersias inter Episcopos, & inferiores Prælatos circa iurisdictionem, præsertim à S. Concilio Tridentino, & Apostolicis Constitutionibus Episcopis delegatam, in causis matrimonialibus, & criminalibus, in collatione Ordinum, in concernentibus curam animarum, & administrationem Sacramentorum, & id genus alia non consistere amplius in iure, sed in facto, an scilicet constet de territorio separato per priuilegium Apostolicum liquidissimum, vel per immemorabilem canonizatam per rem iudicatam, vel tres conformes, vt animaduertisse memini Ioannem Baptistam de Luca, celebre fori Romani ingenium in suis voluminibus non semel. 14

Equidem cùm Sac. Concilium Tridentinum *sess.* 23. *de reform. cap.* 10. prohibeat Abbatibus, aliisque Prælatis inferioribus, licet exemptis ac nullius collationem Ordinum minorum, & concessionem dimissoriarum pro sacris, referuetque id Episcopis, Sacra Congregatio sæpè dubitauit, an hoc decreto comprehendatur Prælati, qui habent plenam iurisdictionem ordinariam cum territorio separato. Qua discussione pendente per modum prouisionis ac sine præiudicio, solita fuit committere Episcopo viciniori eiusmodi ordinum collationem, & speciatim anno 1613. id resoluit cum Ordinario Carpensi, committens dictam collationem Episcopo Mutinæ viciniori in hunc modum: *Reuerendissime Domine, vti frater. Ne subditi Archipresbyteri Terræ Carpensis nullius diœcesis ordinari cupientes ordina-* 15

dinatore careant Sac. Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum Amplitudini tuæ facultatem tribuit, vt donec huius iuris, quod Archipresbyter ad se spectare ex Apostolicis priuilegijs, alijsue iuribus contendit causa in ipsa Congregatione finem acceperit, eosdem subditos ad primam tonsuram, aliosque ordines etiam sacros, atque etiam presbyteratus, alias tamen ritè & rectè, & omnibus requisitis plenè concurrentibus, promouere possit, sicut eiusmodi Ordinum collatio perinde valida habeatur, ac si ab eorum diœcesano Episcopo eam obtinuissent, absque tamen Archipresbyteri, atque cuiusuis alterius præiudicio. atque ita, vt ex huiusmodi concessione sit pro desiderio ordinari volentium consultum, sed ius cuiuslibet quoad ordinandi facultatem saluum, illibatumque permaneat. Romæ die 15. Ianuarij 1613. Idem decreuit pro Abbate *S. Stephani de Bosco*, pro Archipresbytero *Altamuræ* & alijs. At eadem Sacra Congregatio maturè considerans, Concilium loqui expressè de Abbatibus, alijsque existentibus intra fines alicuius diœcesis, sæpius declarauit decreta contra Prælatos inferiores edita non comprehendere eos, qui habent territorium separatum, suntque veri Ordinarii cum plena iurisdictione quasi Episcopali. Quare dictas suspensiones, atque commissiones reuocauit, & speciatim pro dicto Abbate sancti Stephani de Bosco sub 18. Iunij 1652. ac pro alijs sæpè.

17 Ratio autem est, quia Concilium solum disponit non licere Abbatibus, Capitulis, alijsque Prælatis existentibus intra diœcesim Episcopalem, qui propter exemptionem nullius diœcesis dicuntur, de cætero conferre minores ordines, aut pro his, atque alijs maioribus suscipiendis dimissorias concedere. Atqui Abbates, & alij, qui habent diœcesim separatam cum Territorio non dicuntur esse intra diœcesim Episcopalem, sed extra illam, ideòque Concilium illos non comprehendit.

18 Sit itaque regula, & absoluta iuris propositio, scilicet quod donec non doceatur de priuilegio Apostolico, vel de immemorabili canonizata per rem iudicatam, vel per tres conformes, interim fundata sit intentio Episcopi, etiam in omnimoda iurisdictione ordinaria, indubiè verò in delegata, in qua intra hoc tempus manutenendus est, Ita ab anno 1610. resolutum fuit à Sac. Congregatione Concilij, præsertim in vna Theatina, & 1660. in vna Anglonensi, & in vna *Vulturariensi* die 24. Februarii 1652. & iterùm die 5. Iunii 1655. ac tertiò die 7. Ianuarii 1663. Idem obseruat Sacra Congregatio Episcopor. & Regulat. vt in vna Sarzanensi, seu nullius 1667. passimque alibi, & sæpiùs iudicatum est à Rota, nominatim in Toletana Iurisdictionis 26. Martii 1612. & 4. Decembris 1613. coram Pirouano apud Tambur. *de iur. Abbat. dec. 67. & 68.* & frequenter alibi præsertim *in Cauen.* collationis ordinum coram Verospio, latissimè contra Religionem Hierosolymitanam eiusque Priorem, habentem iurisdictionem temporalem ac etiam spiritualem in d. Toletana Iurisdictionis 9. Maii 1659. & 12. eiusdem 1660. coram Beuilaqua, & in eadem 10. Iunii 1661. coram Taia, & 27. Ianuarii 1662. coram eodem Beuilaqua in locum Taiæ suffecto, vbi aliæ constipantur. Ea quippe ratione, quia omnia loca mundi præsumuntur esse in aliqua diœcesi, nec præsumuntur esse nullius, nisi probetur, Nam Ecclesiæ omnes Episcopo loci ipso iure sunt subiectæ, *cap. Cum non liceat 12. de præscript. cap. 1. cap. Abbates cum seq. 18. quæst. 2. cap. De Xenodochijs, de rel. dom.* Glos. *v. In tua, cap. Sicut 8. de excess. Prælat.* nisi speciali priuilegio sint exemptæ, *cap. 1. 16. quæst. 2.* quæ exemptio non præsumitur, donec probetur, *cap. Contra morem 100. dist.* Glos. *d. cap. Sicut, v. In tua in fine.* Vnde in dubio habet Episcopus ratione superioritatis intentionem suam fundatam in Ecclesiis, sibi subiectis, quod in iis omne superioritatis ius habeat, *cap. 2. de restit. spol. lib. 6.* Socin. *cons. 86. num. 5. vol. 1.* Montan. *in tract. fin. regund. cap. 16. num. 4.* Euerhar. *in loc. legal. loc. 16. à tot. ad part.* Schurf. *cons. 26. num. 2. cent. 1.* Quin etiam nominatim in Conciliis Toletano, Cabilonensi, & Antiocheno statutum est, vt omnes Ecclesiæ cum vniuersis earundem bonis, ac iuribus, Episcopis subiectæ, in eorumque potestate sint, vt apparet *ex cap. Decretum, & cap. Quæcumque* cum duobus seqq. 10. qu. 1. Idque vsque adeò verum est, vt non valeat pactum appositum, quod res Ecclesiæ oblatæ non debant ad ordinationem Episcopi pertinere, tanquam pactum contra naturam contractum vt est textus *in cap. Sic quidam, iuncta* Glos. 10. *quæst. 1.* quam videntur sequi Bartol. *in auth. Vt nullas fabricet, num. 3.* & latius Paul. de Cittadin. *de iurep. p. 3. quæst. 9.* Hinc est, quod iure etiam Canonico constitutum fuerit, vt Monasteria continuo postquam erecta fuere, Episcopo, cuius in diœcesi constructa sunt, debeant esse subiecta iuxta *cap. Monasteria 18. quæst. 2. cap. Omnes Basilicæ eodem loco.* Facit etiam *cap. Interdicimus 16. quæst. 1. & cap. Cum persona in princ. de priuil. in 6. cap. Cum venerabilis de relig. dom. cap. Cum Episcopus, de offic. Ord. in 6.* Quæ iura ad hoc allegat Panorm. *in cap. Recepimus num. 4. de priuil.*

Contra verò vbi dicta qualitas præmissis modis est 19
iam probata, ita vt inferiores Prælati habeant omnimodam iurisdictionem quasi Episcopalem, tunc est pariter receptum, delegatam iurisdictionem Episcopis non competere. Quia illis tunc non conuenit nomen Ordinariorum, sed solum restant eis aliqua commissa, tanquam viciniorибus, vt disertè habetur apud Mar. Andr. *dec. 54.* quæ est in hac materia magistralis, apud Emin. Otthobonum *dec. 82. num. 13. & seqq.* Montis Casini Iurisdictionis 17. Martii 1651. coram Bichio, Cauen collationis ordinum 26. Iunii 1654. coram Verospio, Montis Virginis, seu Nullius Iurisdictionis 12. Iunii 1656. & 8. Iunii 1657. coram Dunozetto, ac diffusè Ciarlin. *contr. vlt.*

In præsenti autem non docetur de priuilegio Apostoli- 20
co. Nam priuilegia S. Religionis regesta in Constitutione 9. Pii IV. quantumuis amplissima, procedunt quoad personas Militum, Capellanorum, & seruientium ipsius Religionis, eorumque Conuentus, non autem respectu Cleri & populi secularis, vt ad rem plenè firmatur in allegatis Toletana coram Beuilaqua, & Taia. Quia iurisdictio Ecclesiastica in Clerum, & populum competit Episcopo.

Neque docetur de Immemorabili cum suis requisitis à 21
Glossa præscriptis in *cap. 1. de præscript. in 6.* communiter recepta, & à Rota seruata, vt *in dec. 248. num. 2.* Inter quæ illud præcipuum est, quod præcisè & concludenter de testium ætate appareat, Rot. coram Gregor. *dec. 298. num. 1. & ibi.* Add. *num. 12.* Hoc autem solo requisito cessante, immemorabilis probata dici non potest, Add. ad Greg. *dec. 252. num. 15. in fin.* Buratt. *dec. 673. num. 10.* Ea potissimum ratione, quia requiritur saltem in illis ætas annorum 54. subducto tempore litis motæ, alias immemorabilis nunquam probabitur, Buratt. *d. dec. 673.* ibique Add. *in fin.* Atque etiam illa duo sunt necessaria, sine quorum simultaneo concursu, impossibile est dari Immemorabilem. Primum est, quod de nullo actu contrario constet, cum etiam vnicus, quinimò solus rumor contrarius ad illam impediendam sufficiat. Secundum est, quod testes deponant de vita per annos 40. subducto tempore pupillaris ætatis, & altero litis, vt dictum est, vltrà alia requisita auditus à Maioribus, & famæ publicæ. Nam tunc dici non potest, quod non extet memoria in contrarium, Rota *dec. 203. p. 9. rec. num. 11. & 13.* Etenim quod attinet ad Cabreum, illud nil probat, quia est assertio eius, quod ipsa pars prætendit. Cessat enim probatio per enunciatiuam, quando principaliter dubitatur de veritate enunciata, Rota *dec. 568. p. 2. rec. num. 4. & dec. 166. num. 2. p. 4. diu.* Præsertim quando enunciatiuæ non sunt antiquæ, Rota *ibid. & dec. 723. num. 3. p. 4. diu.* Greg. *dec. 407. num. 1. & 2.* & emanarunt à personis suspectis, & commodum habentibus, Rota *dec. 590. num. 3. & dec. 592. num. 4. p. 4. diu.* Gregor. in *annot. ad d. dec. 407.* Rota *dec. 160. num. 1. & 7. p. 1. rec.* vbi de enunciatiua Instrumenti, quæ adducebatur ad probandum territorium separatum. Sententia verò nihil etiam operatur. Quia verba quoque enunciatiua sententiæ non probant in præiudicium tertii, Rota in Salamantina censurarum 14. Ianuarii 1599. apud Marches. *tom. 2.* Quod maximè procedit dùm agitur de graui præiudicio Episcopi, Rota *dec. 723. num. 3. p. 4. diu.* Preterea constare debet de mandato procuræ, quod Cabreum huiusmodi confectum fuerit nomine Priori.

Sola

Sola enim enunciatio non sufficit ad præsumendum mandatum, nisi cum cursu centum annorum, Put. *dec.* 363. *num.* 1. 2. *&* 5. & loquitur de enunciatiua mandati procuræ septuaginta quinque annorum, Rot. *dec.* 188. *num.* 1. *& dec,* 598. *num.* 7. *p.* 1. *diu.*

22 Quod verò ad testes, nec etiam sunt attendendi, tanquam examinati ad perpetuam rei memoriam, & sine citatione Episcopi, Rota *dec.* 439. *num.* 8. *p.* 4. *rec.* Doctores autem pro contraria sententia allegati possunt fortassis habere locum in testibus præmortuis, & antiquitus examinatis, Mohed. *dec.* 5. *num.* 2. *de testib.* Rota *dec.* 146. *nu.* 8. *p.* 3. *rec.*

23 Ac licet omnes conuenirent, ac per eadem verba deponerent, huiusmodi Ecclesiam esse nullius diœcesis, & in Territorio separato; nihilominus si circa confines nihil in causa scientiæ concluderent, nil probant, dum sufficientem rationem non assignant, prout requiritur ad probandum limites Territorij separati, qui, etsi oculis subijciantur, cùm tamen illorum distinctio non per simplicem visum, sed per actum intellectus haberi debeat, suffragari non possunt absque redditione concludentis rationis, Bald. *cons.* 286. *num.* 4. *lib.* 2. Nec satisfacere possunt ipsorum depositiones vno, eodemque sermone prolatæ, quia in hac materia sola testium scientia non sufficit, nisi rationes scientiæ illam concludant, aliàs si in sola scientia testium posita esset distinctio finium Ecclesiarum, frustra profectò esset diuisio facta per Dionysium Papam, de qua *in cap.* 1. *d.* 1. & Glos. *in cap.* 1. *v. Ante Christi aduentum in fin.* 99. *d.* & dixit Rota *decis.* 203. *num.* 4. *&* 5. *ac seqq. p.* 7. *rec.* Quare in ijs, quæ non pendent à sensu corporis, sed à iudicio intellectus, ac potius iuris, quam facti sunt, testes etiam non interrogati assignare debent rationem, aliàs nihil probant, Mantic. *dec.* 199. *num.* 5. Coccin *decis.* 295. *num.* 5 Buratt. *dec.* 538. *num.* 16. *&* 857. *num.* 9. Gregor. *dec.* 17. *nu.* 2. Nec limites lapidei cum peculiari signo quicquam operantur ad probationem, quod Territorium sit separatum à diœcesi, & à iurisdictione spirituali. Quia certum est, quod à confinibus iurisdictionis temporalis non bene infertur ad spiritualem, cum solus Papa valeat territorium separare à diœcesi, Rot. *dec.* 220. *num.* 9. *&* 10. *p.* 9. *rec.* Immò quoadusque priuilegium speciale à Papa concessum non ostenditur, frustrà prætenditur per testes probari Territorium separatum, cùm ius Territorij separati, ac distincti non valeat acquiri, nisi ex solo priuilegio Principis, ac proinde solius Pontificis, ad quem dumtaxat pertinet partem à diœcesi separare, Rota *decis.* 324. *num.* 1. *p.* 1. *rec.* atque adeò omnia, quæ per priuilegia non ostenduntur, sunt Ordinario reseruata, & remanent sub eius iurisdictione, vt *in dicta decis. num.* 5. vbi diffusè.

24 Et quod spectat ad enunciatiuas Episcoporum planè eo recidunt, frustraque adducuntur. Primò, quia non nocent, quando principaliter disputatur de enunciato, Ruin. *cons.* 160. *num.* 10. *lib.* 3. Rota in Calagurritana, seu nullius Iurisdictionis 16. Iunij 1606. coram Otthembergo, & aduertit ipse Menoch. *eo cons.* 147. *num.* 26. quia non potuerunt sibi præiudicare, Rota opportunè ad rem nostram *dec.* 166. *num.* 3. *p.* 5. *diu.* Neque à se potest Episcopus abdicare visitationem in Ecclesia iam constructa, & fundata, quamuis illam à se generaliter eximat Gregorius *dec.* 4. *num.* 13. Secundò, quia non procedunt in ijs, in quibus nequit Episcopus liberè disponere, vel quando agitur de præiudicio successoris, Rot. *dec.* 288. *num.* 3. *p.* 2. *diu.* Qui enim non potest alienare, vel disponere, non potest confiteri, vt in longè fortioribus terminis Iurispatronatus, quod est minoris præiudicij, vbi solum attenduntur pro adminiculis aliarum probationum, resoluit Caualer. *dec.* 46. *&* 62. Buratt. & Add. *dec.* 111. *&* 919. Et in puncto, quod confessio Episcopi, asserentis, loca esse nullius diœcesis, siue Iurisdictionis non præiudicet, plenè tradit Rota in Aprutina, seu nullius Iurisdictionis 8. Aprilis 1639. coram Dunozetto, quæ est *dec.* 127. *p.* 8. *rec.* Tertiò, quia per S. Concilium Trid. *sess.* 7. *de reform. cap.* 8. sublata fuerunt quæcumque priuilegia, consuetudines, & iura quæsita, etiam ex immemorabili præscripta.

25 Ac demum quoad quasi possessionem concedendi dimissorias nullius est momenti. Tum quia fuit sublata per actus Episcopi posteriores, Rot. *dec.* 382. *num.* 4. *part.* 2. *rec.* nec probatur immemorabilis. Tum quia cùm Concilium Tridentinum *cap.* 10. *sess.* 23. decernat, dimissorias esse concedendas ab Episcopis, quibuscumque priuilegijs, & consuetudinibus immemorabilibus non obstantibus, Ius Episcopi manet integrum, etiam probata immemorabili, vt expressè docet Rot. *dec.* 332. *num.* 2. *p.* 1. *rec.* Immò etiam probato, quod Commendatarius esset Prælatus nullius diœcesis, adhuc potestas concedendi dimissorias esset apud Episcopum, intra cuius limites Commenda existit, vel in subsidium apud Episcopum viciniorem, vt ex verbis, ac mente Concilij *d. cap.* 10. pluries declarauit S. Congregatio, vt *in declarat, ad cap.* 9. *sess.* 23. & apud Barbosam *ad d. cap.* 10. *nu.* 11. *& de iur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 21. Quod etiam resoluit Sacra Congregatio Episc. & Regul. in vna *Polignanen.* 16. Ianuarij 1596. *Nullius Carpi* 15. Decembris 1603. & 22. Nouembris 1604. & 14. Iunij 1606. & nullius *Altamuræ* 9. Augusti 1604. In quibus habetur, quod dimissoriæ subditis nullius non concedantur à Prælato loci, vel eius Vicario, immò neque à Vicario Apostolico, sed ab Episcopo viciniori.

Sed demus aliquando, quod doceatur per immemorabilem, eiusmodi Ecclesiam esse nullius, & in territorio separato cum iurisdictione quasi Episcopali, adhuc non sufficeret. Quia requiritur, immemorabilem esse canonizatam per rem iudicatam, vel per tres conformes, & interim Episcopus manutenetur, vt iam diximus, ac declarauit S. Congregatio Concilij in dicta Vulturariensi die 5. Iunij 1655. per hæc verba: *In causa Vulturariensi inter Episcopum Vulturariensem & Priorem Baruli Religionis Hierosolymitanæ S. Congregatio Eminen. DD. Card. C. Trid. Interpretum censuit, vtraque parte informante, Episcopo Vulturariensi competere ius approbandi Confessarios in Ecclesijs Prioratus Baruli Religionis Hierosolymitanæ, nec non benedicendi, & respectiuè licentiam impertiendi Prædicatoribus, in eisdem Ecclesijs concionantibus, donec constiterit per rem iudicatam dictum Prioratum esse nullius, & habere territorium separatum cum iurisdictione quasi Episcopali.* 25

Dum igitur Ecclesia huiusmodi est intra fines diœcesis, dubitari non potest, quin Episcopus habeat suam intentionem fundatam in illam visitandi, nedum ex dispositione iuris communis, per textum *in cap. De Xenodochijs, de relig. dom.* Rot. *dec.* 165. *num.* 1. *par.* 4. *diu.* sed etiam ex dispositione S. Concilij Trid. *sess.* 7. *cap.* 8. *& sess.* 21. *cap.* 8. *de reform.* etiam quoad esset exempta, *d. sess.* 7. *cap.* 8. & nullius diœcesis, *sess.* 24. *cap.* 9. *de reform.* & tradunt Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 3. *cap.* 40. *in fin.* Merlin. *decis.* 101. *num.* 5. *& dec.* 395. *num.* 3. *p.* 1. *rec.* Et pro Ecclesia Parochiali Equitum Hierosolymitanorum firmat Rota *in d. dec.* 396. *num.* 5. *&* 6. & optimè *in dec.* 493. *p.* 2. *rec.* speciatim *num.* 4. *&* 5. vbi perpendit & declarat omnia priuilegia eorumdem Equitum. Quicquid parum accuratè dixerit Gratianus *discept. illa* 212. Nam præterquamquod ipse loquitur de Abbate habente priuilegium Apostolicum cum immemorabili probata, se fundat in Salamantina Iurisdictionis, à qua Rota pluries recessit, firmando, resolutiones S. Congregationis Concilij procedere indistinctè, & habere locum in Abbatibus & Prælatis inferioribus, habentibus Iurisdictionem quasi Episcopalem, vt videre est *in decis.* 600. *p.* 4. *tom.* 3. *rec. num.* 18. *& seqq.* Atque hinc tollitur, quod dicitur, assistentiam non dare manutentionem, quando est infuscata actibus contrarijs. Quia id procedit, quando actus contrarij essent tales, vt illam infuscare possent, & non concuteret possessio, seu quasi, nec militat quoad concernentia curam animarum, nempè Parochos, & Parochianos, Rota *d. dec.* 600. *num.* 8. *&* 9. 26

Vnde ex ista Iuris assistentia potest Episcopus visitare huiusmodi Parochialem in concernentibus curam animarum, Sacramentorum administrationem, Confessariorum approbationem, benedictionem, & licentiam concionandi impertiendam Prædicatoribus, Rota *dec.* 501. *num.* 1. *circa fin. p.* 2. *rec.* & ex declaratione Sacræ Congregationis Cōcilij *in Vulturariensi* probauimus. Ex hac enim 27

enim assistentia iuris competit Episcopo manutentio, etiam nulla probata possessione, *cap. Cum persona*, & ibi Doctores, *de priuil. in 6.* Rota *decis. 335. per tot. & decis. 491. num. 3. p. 1. rec. & decis. 64. num. 1.* apud Posth, *de man. & decis. 313. num. 1. 15. & 17. p. 4. rec.* vbi quod assistentia iuris præbeat Episcopo probationem liquidissimam, & non solum procedat quoad loca constituta intra fines diœcesis Episcopi, sed etiam quoad loca Episcopo vicina, & contigua, nisi probentur nullius diœcesis, vt docet Rota in dicta Calaguritana, seu nullius coram Ottembergo.

29 Neque dici poterit, quod excedat fines suæ iurisdictionis, si visitauerit Sacrarium, Capellas, & eiusmodi alia, dummodo id non faciat intendendo simpliciter visitare propter ornatum Ecclesiæ, aut alium finem, sed puro ac puro intuitu curæ animarum, administrationis Sacramentorum, ac celebrationis Missarum ex pijs dispositionibus prouenientium. Ex hac enim facultate sunt necessariò visitanda altaria, an habeant requisita pro celebratione Missarum, *cap. Altaria, de consecr. d. 1. & cap. 1. & 3. de consecr. Eccles.* An vestes sacerdotales, calices, aliaque supellectilia pro celebrandis Missis, quæ asseruantur in Sacratio, sint decentia, *cap. vlt. de celebr. Miss. cap. Vasa d. 1. de consecr.* & ad formam Missalis Romani *cap. 18. & 19.* Vulgare enim est, quod, concessa iurisdictione, conceduntur etiam ea, sine quibus iurisdictio explicasi non potest. Hæc enim omnia sunt in ordine ad rectam administrationem Sacramentorum, & curam animarum, atque adeò, tanquam media, sequitur, quod proueniant ex eadem iurisdictione delegata. Siquidem media sequuntur finem; & ab ipso regulantur, *l. Oratio, ff. de sponsal.* & cui competit iudicare de fine, competit etiam iudicare de medijs, vt habetur *1. Eth. cap. 1. & cap. Præterea, de offic. Deleg.* Vnde etiam illius potestatis est ordinare media, cuius est præfigere finem. Et ideò quando finis conceditur per potestatem delegatam, per ipsam etiam censentur concessa media, quibus ad eum peruenitur. Quia talis concessio est quædam extensio principalis concessionis. Nam, concesso vno, statim intelliguntur concessa omnia, quæ ad ipsum obtinendum conducunt, *l. 2. ff. de iurisd. omn. iud. & l. Ad rem mobilem, §. Qui procuratorem, ff. de procur. & l. Aubus, ff. de legat. 3. & l. 1. §. 1. ff. si vsufruct. pet.* Et proinde hæc iurisdictio delegata regulanda est, vt exerceatur pro conseruatione, & institutione eorum omnium, quæ conducunt ad rectam administrationem Sacramentorum, & curam animarum. Quia omnia regulanda sunt secundum exigentiam finis, *l. Et si non sint, §. Peruenimus, ff. de aur. & arg. leg. Et l. Diximus, ff. de excusat. tut.* & notat Bald. *cons. 115. vol. 1.* Crauet. *cons. 137. num. 14. vol. 1.* & alij, ac speciatim ad rem nostram Azor. *Instit. moral. p. 2. lib. 3. cap. 41.* & Barbos. *de iur. Eccles. lib. 1. cap. 14. n. 52.*

30 Ex his autem non sequitur, quod hac ratione poterit Episcopus visitare Ecclesias etiam non curatas. Nam non est delegatus, nisi pro Ecclesijs parochialibus exemptis. Delegatus autem debet seruare formam delegationis, alias inualidè operaretur, vt obseruant Gemin. *in cap. Romana, §. Sed nec, de sent. excomm. in 6.* Felin. *in cap. Cum sit, num. 15. de appell.* Caputaq. *dec. 143. n. 5. p. 3.* & communiter ex *cap. Cum dilecta, de rescript.* Quare cum huiusmodi iurisdictio committatur determinatè Episcopis pro Ecclesijs parochialibus, restringitur delegatio per speciem loci, ita ut non se extendat extra ipsum iuxta *cap. 2. de rescript. & cap. Statuto, de decim. in 6.*

31 Idque tandem perspicuè expressit S. Congregatio Concilij in *Vulturien.* die 24. Febr. 1655. in qua censuit, Episcopum Vulturarien. potuisse, vti Sedis Apostolicæ Delegatum, visitare Ecclesiam parochialem S. Mariæ Terræ Alberonæ Religionis Hierosolymitanæ, & in visitatione decreta edere in concernentibus curam animarum, administrationem Sacramentorum, implementum onerum Missarum ex pijs dispositionibus prouenientium, illaque esse executioni demandanda. Quod verò ad restaurationem Ecclesiæ præfigendum esse ab eodem Episcopo authoritate huius Sacræ Congregationis terminum competentem Priori eiusdem Ecclesiæ. Quod si infra dictum terminum restaurationem distulerit, certiorandam esse eandem S. Congregationem, quæ opportunè tunc prouidebit.

Et inter alia decreta emanata in visitatione sacrorum 32
liminum anno 1654. sub die 23. Ianuarij extat infrascriptum, videlicet: Pro cura animarum Terræ Alberonæ iniungi Priori Ordinis Hierosolymitani, vt & Vicarium perpetuum pro ea deputet, & congruam eidem sustentationem assignet. Et si dictus Prior in facultatibus habeat, vt Vicarius huiusmodi excommunicare possit, & interdicere, talem studeat Sacerdotem ibidem ordinare, qui doctrina, & discretione idoneus prudenter sciat huiusmodi vti iurisdictione.

Quæ omnia tertiò confirmauit die 7. Ianuarij 1663. in 33
eadem *Vulturarien*, in qua dixit standum esse in decretis, monendumque Episcopum, ne se ingerat in ijs, quæ non pertinent ad curam animarum, prout & nos monitum esse volumus.

Et in vna Perusina, Episcopo Sac. Congr. Episcoporum. 34
Essendosi consultato il negotio con la Congregation del Concilio si dice à V. S. che le Chiese curate sottoposte in qualsiuoglia modo alla Religione Ierosolimitana in cotesta diocesi possono esser visitate da lei come Ordinario in ijs, quæ pertinent ad curam & exercitium animarum, come vuole il moto proprio di Pio V. le quali parole si hanno da intendere, che non solo può visitare il Curato circa la sufficienza in amministrare i santissimi Sacramenti, il quale trouato inabile, può leuare, ma anche i Sacramenti stessi, e vedere se sono tenuti con quella decenza, e nel luogo che si conuiene. Può anche V. S. far ristaurare la Chiesa, vedendo che non sia decente e commoda per l'amministratione sudetta, e le altre cose che hanno dipendenza con essa amministratione, come paramenti sacerdotali, baldachino per portare la Santissima Eucharistia agl' infermi, & altre cose simili à questo fine. Et occorrendo la vacanza di queste Chiese, il Caualiere dee presentare vn Sacerdote idoneo à V. S. che lo instituisca, e mentre egli prouede à questo, ella vi metterà vn Vicario, ch'eserciti la cura dell'anime, e assegnerà vn breue termine al Caualiere di presentare detto Sacerdote idoneo, passato il qual termine ella prouederà al beneficio secondo la natura di quello in titolo perpetuo, ò amouibile. Del resto V. S. dourà osseruare i priuilegi concessi nel detto moto proprio come stanno ad literam chiaramente. Di Roma agli 11. di Gennaro 1578.

Et Episcopo Papiensi eadem Sacra Congregatio. *Il me-* 35
desimo Vescouo può inuentariare, e visitare le cose sacre, e destinate all' amministratione de Sacramenti, del Mese d' Agosto 1581.

De Lucensi Collegiata S. Michaelis iurispatronatus 36
exempta à fundatione & dotatione quæsitum est, an per *cap. 8. sess. 7. de reform.* visitari possit ab Ordinario. Et dicendum, posse non tanquam ab Ordinario, sed tanquam à Sedis Apostolicæ delegato. Hinc etiam orta differentia inter Archiepiscopum Tranensem & Sypontinum super Ecclesia seculari S. Iacobi Terræ Baruli Tranensis diœcesis, quæ reperitur per viam vnionis subesse Ecclesiæ Sypontinæ mense Octobris 1581. censuit Sacra Congregatio, Archiepiscopum Tranensem tanquam Ordinarium posse eam visitare, præsupposito quod sit exempta ex *d. cap. 8.* & ex præcedenti *cap. 7.* similiter posse Parochos, qui in eadem animarum curam gerunt, examinare, *cap. per exemptionem, de priuil. lib. 6. & sess. 24. cap. 18.* Item quod examinare debeat præsentatos in dicta Ecclesia ad Capellas, *cap. 13. sess. 7. & cap. 9. sess. 25.* Item quod Clerici Tranensis diœcesis, dictæ Ecclesiæ inseruientes promoueri non possint ad ordines ab alio Ordinario, quam Tranensi, vel de illius licentia, *cap. 10. sess. 25.* Item, quod Clerici dictæ Ecclesiæ curam animarum gerentes, Synodo Tranensi accedere teneatur, *cap. 13. sess. 25. de Regul.* Item quod Archiepiscopus Tranensis eosdem Clericos Sancti Iacobi punire & corrigere possit, etiam extra visitationem, vt Sedis Apostolicæ delegatus, *sess. 24. cap. 4.* Item quod nullus in eadem Ecclesia confessiones audire possit, nisi ab Archiepiscopo Tranensi examinatus, & approbatus existat, *sess. 23. cap. 15.* Item quod Clerici S. Iacobi non possint publicare Indulgentias, *cap. 9. sess. 21.* neque monitoria, & excommunicationes concedere, *cap. 3. sess. 25.* Neque alia animarum curam concernentia facere, *d. cap. per exemptionem*, vbi Gemin.

num. 5. & Franc. *num.* 3. *de priuil. in* 6. Ratio est, quia cum dicta Ecclesia sit in diœcesi Tranensi, Archiepiscopus Tranensis habet fundatam intentionem suam, vt ipse sit illius Ecclesiæ Ordinarius, *cap. Cum Episcopus, de offic. Ordin. lib.* 6. & in omnibus Ecclesijs habet ministrorum institutionem, curam, & regimen, *ca. Præterea, & cap. relatum, de iurepatr.* Felin. *in cap. Cum venerabilis num.* 32. *de except.*

37 Fnitque quæsitum, præsupposito quod Episcopi quascumque seculares Ecclesias curatas, exemptas, siue nullius diœcesis, Monasterijs Casinensium vnitas, vel subiectas visitare possint, & eis deseruientes in diuinis corrigere & reformare, præsertim ex declaratione Sac. Congregationis ad *d. cap.* 8. *sess.* 7. *& ad cap.* 9. *sess.* 24. dummodo in illis vtraque locis iurisdictio non exerceatur ab Abbatibus, an liceat ipsis Ordinarijs Episcopis ordinaria, vel delegata potestate visitare, adeò vt nisi prius expresse declarauerint, se tanquam Sedis Apostolicæ delegatos visitaturos, possit eis obsisti? Responsum *ex d. cap.* 8. *& cap.* 9. *sess.* 24. quod non permittitur Episcopis visitatio, nisi ex Apostolica authoritate. Ergo non est opus declaratione facienda per Episcopum, cum satis se declarat textus *in d. cap.* 8. *sess.* 7. *argum. cap. Cum aliquibus in fin, de rescript, in* 6. Intelligitur enim non posse fieri Iure ordinario, sed delegato. Cùmque *in d. cap.* 8. dicatur singulis annis semel, si tamen necessitas exigit, etiam bis visitabunt, *Glos. in cap. Conquerente, de offic. Ordin.* quod cum non immutetur per Concilium, stare non prohibetur, *arg. l. præcipimus, C. de appell.* Cùmque dicatur Ecclesias quomodolibet exemptas, intellige seculares, non autem Ecclesias Regularium, nisi fuerint Curatæ.

38 In Cremonensi. Per eundem textum *cap.* 8. *sess.* 7. censuit Sacra Congregatio, posse Episcopum visitare Præpositum, qui ab immemorabili tempore prætendit se subiectum S. Sedi Apostolicæ, & receptum sub protectione Beati Petri, iuxta *cap. Si Papa, de priuil. in* 6. quia textus *d. cap.* 8. *& in cap.* 8. *sess.* 21. *& cap.* 9. *sess.* 24. dant hanc facultatem Episcopis, etiam vt Sedis Apostolicæ delegatis, non obstantibus consuetudinibus, etiam immemorabilibus, die 1. Aprilis 1594.

39 In Lucana. Episcopus visitare potest omnes parochiales suæ diœcesis, in quibus sunt Sacerdotes seculares, licet Ecclesiæ sint Regularibus subiectæ.

40 In Veronensi. Exempti in casibus, in quibus Concilium eis absolutè non ademit iurisdictionem, sed tantum si Ordinarij velint, Ordinarijs volentibus, possunt illam exercere. Quando verò Concilium absolutè ademit, & Episcopis præcepit, vt ipsi soli exerceant, non possunt exercere, etiam Episcopis volentibus.

41 In Salernitana. Per *d. decretum cap.* 8. *sess.* 7. non permittitur Ordinarijs visitare Ecclesias Regularium, licet Monasterium Regnlarium non sit subiectum alicui Episcopo, seu Patriarchæ; nihilominus beneficia curata dicto Monasterio vnita sunt visitanda ab Episcopo loci, in cuius diœcesi sunt, & non ab eo, cui subest Monasterium.

CONSVLTATIO XXVII.

An Clericus possit ratione officij, quod habet à Principe seculari, coram ipso conueniri, & ab ipso puniri, si in eodem officio delinquat?

1 IN *cap.* 2. *Ne clerici, vel Monachi*, habetur, Clericos postquam moniti fuerint, ne ministri laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores existant, si facere præsumpserint, non esse subueniendos ab Ecclesia, si occasione ipsius administrationis propter pecuniariam causam, deprehendantur in fraudem. Ex illis enim verbis indignum est eis ab Ecclesia subueniri, aliquam priuilegij fori cessationem intelligi videtur esse receptum, licet Glossa in v. *ab Ecclesia* videatur secundo loco opinari, non esse ibi sermonem de priuilegio fori, sed quod Ecclesia, quæ oppressis subuenit, non debet in fraude commissa in administratione Clericum iuuare pecunia, aut alio simili auxilio, vt possit recompensare.

2 Occasione autem huius textus quidam, quos tacito nomine refert Glossa, & multi ex recentioribus tenent in casu prædicto cessare priuilegium clericale, nulla facta mentione præcedentis monitionis. Quod tamen Glossa intelligit, secuta trina monitione, sicuti reuera insinuat textus. Quæ monitio debet esse publica & per Iudicem Ecclesiasticum. Et licet in textu non habeatur, quod debeat esse trina, colligitur tamen ex alijs iuribus in simili. In similibus enim vna lex declarat aliam. Nec est locus sententiæ aliquorum, qui similia iura auferentia, vel limitantia priuilegium clericale, vtpotè odiosa Clericis, & restrictiua iuris magis communis, quo integrum priuilegium omnibus conuenit, volunt intelligenda esse tantum de Clericis minoribus. Hìc namque expressè dicitur Sacerdotibus, & Clericis tuis denuncies publicè, ne ministri laicorum fiant, &c.

3 Huic textui coniungunt aliqui *cap. fin. de vit. & honest. Cler.* vbi habetur, Clericos secularibus negociationibus intendentes tertiò ab Episcopo commonitos non gaudere priuilegio clericali, seu potius (nam illud non dicitur expressè) statutis & consuetudinibus laicorum subiacere, quibus in fauorabilibus frui volunt in causis suarum negociationum. Ex vtroque autem textu inferunt, in quibuslibet secularibus negocijs Clericum post trinam monitionem excidere ab exemptione Ecclesiastici fori. Ita Carolus de Graff. *de effect. Cler. eff.* 1. *num.* 846. qui ait, hanc opinionem, scilicet quod indistinctè Clericus ob seculare negocium expolietur priuilegio clericali, esse tenendam, Ambrosin. *de Immun. cap.* 17. *num.* 33. Farinac. & alij apud eum *de Inquis. quæst.* 8. *num.* 93. Alij inferunt, quod iste Clericus amittat priuilegium fori, non generaliter & in omnibus, sed tantum in causis illius negocij. Alij tandem, vt Bonacina *cap.* 15. *Bull. Cœn. pun.* 6. *num.* 14. pro se referens Molinam, Suarez & Coninchium, quod nullum personale priuilegium amittatur, sed tantum quoad res & bona.

4 Sed reuera *in d. cap. fin.* non est sermo de omni, sed nec de aliquo negocio seculari, sicuti in *cap.* 2. *Ne Clerici, vel Monachi*, sed tantum de negociatione, seu mercatura, vt patet ex contextu, præsertim ex illis verbis *in negociationum suarum quæstibus.* Et notauit Aufret. *de potest. laic. in Eccles. regul.* 1. *fallent.* 16. *num.* 24. & alij. Et Doctores apud Delbene *de parl. dub.* 4. *sect.* 20. *subsect.* 2. *num.* 5. tenent Iudicem laicum in Bulla Cœnæ excommunicationem incurrere, si trahat Clericum ad suum tribunal, & si eum trahere intendat prætextu officiorum secularium, quæ Clericus exercuit. Quia Bulla generaliter loquitur, & solum excipit casus in iure expressos. Et quia licet Clericus nequeat officia secularia sine Superioris sui dispensatione suscipere *d. cap.* 2. *Ne Clerici, vel Monachi*, nihilominus priuilegium clericale retinet, & exemptus est à laica potestate, *cap. fin. de vit. & honest. Cler.*

5 Itaque tenendum est, non posse, Officium enim non ponit subiectionem in exempto, atque adeò nec dat iurisdictionem Principi. Quia cum assumitur ad tale officium administrandum, censetur assumi citra præiudicium exemptionis. Nam cum exemptio non sit priuilegium singulare personæ, sed status, quandiu persona manet in illo statu, & est de genere exemptorum, manet etiam exemptio, cui per officium, vt quid singularis personæ non potest præiudicari. Ita etiam docent, sed alijs rationibus innixi Duard. *in Bullam Cœn. lib.* 2. *can.* 15. *quæst.* 21 *num.* 25. Megal. *p.* 3. *instit. lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 26. *&* 32. Bonacina *disp.* 10. *de leg. quæst.* 2. *pun.* 1. §. 1. *num.* 24. Ambrosin. *de Immun. cap.* 20. *num.* 54. Squillan. *de priuil. cler. cap.* 7. *dub.* 3. *num.* 87. Carol. de Graff. *de effect. Cler. eff.* 1. *num.* 82. Zanard. *p.* 3. *direct. cap.* 50. Cochier *de iurisd. Ordin. in exempt. tom.* 2. *p.* 3. *qu. vlt. nu.* 1. *&* 2. Alex. *cons.* 98. *vol.* 2. Ricc. *in prax. p.* 3. *resol.* 105. *num.* 1. Dian. *p.* 1. *tr.* 2. *resol.* 19. Thom. de Ben. *de parlam. dub.* 4. *sect.* 20. *subsect.* 2. *num.* 5. & facit *l. Si quis ad declinandum, C. de Episcop. & cler.* Pragmat. Regia Regni *Castbal. pos. in* 2. *vol. Constit. sub tit. de cosas probib. als Clergues*, vbi assignatur ratio, quia non possunt postea Clerici puniri per Regem, si delicta in officijs committerent, & fuit in hoc Rex adeò cautus vt *in* 2. *pragm.* ordinaue-

mauerit, quod propterea antequam isti, de quibus dubitari potest, an priuilegium clericale habeant, prouideantur officijs laicalibus, si de ijs prouidendis tractetur, doceant, & docere debeant publico documento, se esse merè laicos, & de iurisdictione seculari, ne contingat, quod contigisse Neapolis Duci de Alcala Proregi refert Vincent. de Franch. *dec.* 479. *num.* 3. Cùm enim sine hac diligentia quidam officio fuisset prouisus, posteaque in eo deliquisset, ac propterea voluisset Prorex eum punire, fuit ab illo delusus, quia allegauit priuilegium clericale. ob quod oportuit eum remittere ad Iudicem Ecclesiasticum, de quo vehementer, inquit Franchus, Prorex doluit, & conquestus fuit, cum credidisset illum fuisse laicum, nec aliàs eum prouidisset.

Quia nimirum officium seculare collatum Clerico non extrahit ipsum à gradu, atque adeò nec ab exemptione, sed sequitur conditionem personæ, & immunitatem ipsius, sicuti sequuntur bona. Immò & à fortiori, quia exercitium officij est quid personale & adhæret personæ inseparabiliter, cum consistat in proprijs actionibus ipsius. Vnde iudicare de exercitio officij, esset exercere iurisdictionem supra propriam personam Clerici.

7 Non obstat, quod Clericus acceptans officium seculare, censeatur consentire in iurisdictionem secularem. Tum quia non potest Clericus consentire in Iudicem laicum, cum hoc sit in præiudicium status, *cap. Insolitæ* 11. *qu.* 1. *& cap. Placuit, de for. comp.* & docent communiter Doctores. Tum quia exemptus non potest in aliquo exemptionis priuilegio renunciare, cum hoc sit præiudicium Superioris, vt notant Abb. *in cap. Cum tempore, de arbitr. in fin.* Syluest. *v. Exemptio, num.* 10. Archid. *in cap. Conquestus num.* 49. *quæst.* 3. *de for. comp.* Bald. *in l. Si quis ex consensu, num.* 8. *C. de Episcop. aud.* Surd. *cons.* 47. *num.* 24. & Rota *in Gandauen. Monasterij* 29. Aprilis 1641. coram Cardinali Panzirolo.

CONSVLTATIO XXVIII.

An committat contra prohibitionem accedendi ad Moniales causa colloquendi cum illis, qui ad ipsas scribit literas?

1 NEgant Nauarrus *cons.* 16. *de sent. excomm.* Sanchez *lib.* 6. *mor. cap.* 16. *num.* 117. Rodriguez *tom.* 1. *quæst.* 45. *art.* 3. Tambur. *de iur. Abbatiss. disp.* 25. *quæst.* 8. §. *ad* 6. Diana *p.* 3. *tract.* 2. *resol.* 48. §. *Nota quarto*, Pelliz. *de Monial. cap.* 5. *sect.* 5. *num.* 218. alijque apud ipsos. Mouentur ex communi illa regula, quæ habetur *l.* 1. §. *Hæc autem verba, ff. Quod quisque iuris*, vbi dicitur, quod verba cum effectu intelligenda sunt. Quæ regula in præsenti casu non habet locum, stante quod scribere literas non est idem ac loqui, sed quid omnino diuersum, vt constat.

[Et quidem cum per nuncium, aut epistolam quis propriè non loquatur, *l. miles ad sororem, ff. de leg.* 2. Baldus, & alij permulti *in l.* 1. *ff. de verb. oblig. & l.* 1. *ff. de legib.* tradiderunt legem quæ punit cum proscriptis, quos nunc, bannitos vocamus, nec cum monialibus loquentem, admittentes nuncium, vel epistolam, non extendi. Etenim prohibitus à lege actum facere, si per nuncium faciat, legem non offendit, vnde legis pœna coercendus non est, *l. quod sæpe, §. Si quis amico ff. de acq. possess.* Idem quoque si scripto faciat, nam nec Doctor, cui postulatio interdicta est, consilium descripto præstare prohibitus intelligi debet, Bartolus *in l. Paulus §. fin. ff. de legat.*]

Verùm, hac ratione non obstante, contraria & affirmatiua sententia mihi arridet. Nam quamuis sit extra controuersiam, quod per nuncium, aut per epistolam quis propriè non loquatur *d. l. Miles ad sororem, ff. de leg.* 2. Bald. & alij permulti *in l.* 1. *ff. de verb. oblig. & l.* 1. *de legib.* Coras. *lib. miscell. cap.* 24. *num.* 1. Goedd. *de contrah. & commit. stipul. cap.* 3. *num.* 190. Scribere enim & loqui in rei veritate tantum differunt, quantum organa ipsa, manus scilicet & lingua.

Tamen quoad demonstrationem mentis eius, qui scribit, aut loquitur, non tam realis, quàm verbalis videtur hæc loquendi ac scribendi differentia. Immò eadem in loquente & scribente est ratio, vt accuratè ostendit Ferdinand. Vasquius *de succession. tom.* 1. *lib.* 2. §. 15. *requis.* 16. *nu.* 55. Anton. Heringh. *de fideiuss. cap.* 9. *num.* 29. In tantum, vt Imperator Leo *in nou.* 26. *Vt Eunuch. adotar. possess. in fin.* dixerit, eum, cui vocis vsus ademptus est, quæ linguæ munia sunt per manum adimplere, & qui sermonem labijs fundere nequit, per scripturam ad ordinandas res suas procedere non prohiberi.

Estque controuersiæ omnis expers, non minus valere quod scriptura, quàm quod lingua nuncupatur, aut vocibus lingua figuratis significatur, *l. Non figura, ff. de oblig. & act.* Quod in vtramque partem tractatum quoque reperitur apud Vran. *in cap. Ex literis, extra de test. in addit. lit. B.* quò remisisse sat est. 4

Vnde dicimus, quod is, qui scribit, loqui etiam videatur per §. *Superest, v. Loquamur, Instit. de act.* vbi notant Gomes. & Benincasa *num.* 28. *text. in epistola inter claras, C. de sum. Trin.* Et per litteras loqui dicimus *cap. vbi periculum, §. nulli de elect. in* 6. *l. Licet, ff. de constit. Princip.* Idque confirmat textus *in l. heredes, §.* 1. *v. Sua voce, vel literis, ff. qui testam. fac. possess. l.* 1. §. 1. *v. Siue per epistolam, siue per nuncium, ff. quod iussu, l. Obligari, §. vlt. ff. de auct. tut. l. Cum pater, §. Cùm donationis, ff. de leg.* 2. *Nouell.* 44. *in pref. v. Quæ charta loquebatur* [docetque Roman. *in l.* 1. *ff. de verb. oblig.* scribentes, & nuncium mittentes comprehendi, cùm in ijs eadem, quæ in loquentibus sit ratio, ex qua, tametsi in lege expressa non sit, quia tamen vnica reddi potest, proculdubio argumentamur, Acc. *in l. quamuis C. de fideic.* Alia autem ratione cum huiusmodi hominibus non potest dici vetitum colloquium, quàm ne aduersus rempublicam, cuius proscripti, transfugæ, & alij id genus homines hostes sunt perpetui, *l.* 3. §. *fin. ff. ad leg. Cornel. de sicar.* aliquid flagitiosi homines moliantur. Ex hac igitur ratione producenda est, & declaranda legis municipalis dispositio, *l. milites agrum, ff. de re milit. l. his solis C. de reuoc. donat.* Neque enim leges tam in verborum forma, quàm in ratione consistunt, *l. Scire leges ff. de legib.* 5

Quamuis autem ratio statuti in loquente maior videatur, propterea quod multa sint, quæ nec nuncio, neque litteris credere audeamus, non tamen ideò cessabit extensio, *l.* 2. §. *ex his*, vbi Socin. *in pr. ff. de verb. oblig.* maximè cum versetur fauor Reipublicæ, *l. Si quis in graui §. vtrum ff. ad syllan.*]

Ex quibus Doctores decidunt, quod in pœnalibus dispositionibus vetitus loqui cum aliquo, etiam epistolam ad eum mittere prohibeatur, *Clem. Si summus Pontifex*, iuncta Glossa, *de sentent. excomm.* Gloss. & DD. *in cap. Constitutione, eod. tit. in* 6. Sic & cum bannito, aut inimico Domini loqui prohibitus, intelligitur quoque ad eum scribendi literas, aut nuncium mittendi, facultate priuatus, Coras. *lib.* 1. *miscell. cap.* 24. Arnon. *in comm.* 191. Schrader. *in tract. feud. p.* 4. *cap.* 5. *num.* 35. Non secus enim is crimen læsæ maiestatis contrahit, qui epistolam aut nuncium ad hostem mittit, quàm qui oretenus cum eo sermonem habet, *l.* 1. ibique Bartol. & Angel. *ff. ad l. Iul. maiest.* Cœpol. *cons.* 17. *nu.* 30. Gig. *de crim. læs. maiest. sub rubr. qual. & à quib. crim. læs. maiest. commit. quæst.* 21. Laudens. *in tract. eiusdem argum. qu.* 2. 6

Pari etiam ratione, cui cum Cardinalibus in conclaui loqui prohibitum est, eidem quoque literas ad ipsos scribere non est permissum, *d. cap. Vbi periculum, §. Nulli, de elect. in* 6. Vanquell. *in Breuiar. suo concl.* 4. *&* 5. vbi dicit, quod loqui prohibitus, non possit ipsum visitare per nuncium, nec etiam scripto, eo quod hæc sint paria, *text. in cap. Ego enim, de iureiur.* Et probat Vincent. Corat. *dec.* 91. *num.* 7. *&* 8. Et Clericus, qui matronarum domicilia intrare, & fœminas alloqui prohibetur, si nuncium, aut epistolam mandet, deponitur *can. Clericus* 81. *d.* Immò Epistola est procacior lingua, quia non erubescit, eoque detestabilior est loquutio per scripturam, quo est magis deliberata, & Studiosa, *l.* 1. *& tot. tit. C. de famos. libel.* §. *Iniuria, Instit. de iniur.* & in specie tradit Auendagn. *de exeq. mand. Reg. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 17. 7

Quare in hoc casu non sumos in extensione, sed in comprehensione legis, vt diximus alibi, tomo primo,

8 Et quidem loqui & scribere formaliter differunt, cum in illo interueniat articulatus sonus in canna pulmonis natus, in hoc minimè, Cœl. Rhodig. *lect. antiq. lib. 16. cap. 14. in fin.* sed effectu & reipsa non differunt, vti paulò antè allegatus Vasquius quoque sentit. Immò non plus est discriminis, quam si dextera, vel sinistra alicui pecuniam adnumeres, vtrobique enim numerata erit. Vt proinde quoque epistolam, vicarium os, & subsidiariam linguam non inconuenienter dicere liceat, non aliter ac legem dicimus mutum Magistratum, aut Magistratum legem loquentem, Gædd. *de contrah. stipul. cap. 7. concl. 10. num. 149.*

ex his eliditur qood pro contraria sententia deducebatur.

[Cæterum bona fide, & ex causa iusta scribentes, vel etiam nuncium mittentes existimat Socin. *in d. l. 1. ff. de verb. obl.* statuto non contineri, cùm Iul. Paul. dixerit eum dumtaxat numero hostium habendum esse, qui malo consilio, & proditoris animo patriam relinquit, *l. cum autem, §. capi autem ff. de ædil. edic.* vt quæ ex voluntate, & proposito delicta metiatur, *l. verum ff. de furt.* Propterea legimus mulierem quendam, quę amatorio poculo hominem occiderat, ab Areopagitis absolutam, delictum ex animo dumtaxat indicantes, qnia amoris causa fecerat, nos vltimo supplicio dantem afficeremus, *l. si quis aliquid, §. qui abortionis ff. de pœn.*

Verum enimuerò quandoque publicè defendimus, ex iustissima etiam causa scribentes, aut nuncium mittentes statuti pœna afficiendos, cùm lex verbis delictum exprimentibus non vtatur, sed merum & nudum factum puniat. Vnde illud tantum inquirendum est, an factum sit, non quomodo, *l. Cum seruus ff. de verb. oblig.* Et hæc lex est, cui qui non obedierit, morte dignus est 1. *Reg. 13. cap. a. de maior. & obed.* tametsi res fraude gesta non sit, sed bene, & aliquo Reipublicæ commodo cesserit,

Quocirca Heren. Modest. *l. 3. §. in bello ff. de re mil.* eum, qui in bello rem à duce prohibitam, fecit, aut mandata non seruauit, capite puniri voluit, etiam si res bene cesserit. Idcircò laudatur Titus Manlius Torquatus, qui cum esset Consul filium ab eo speculatum hostes missum ea lege, ne pugnaret, securi percussit, qnod hostem, à quo tamen prouocatus fuerat, occidisset. Laudauit item Cyrus magnoperè militem, qui cum in acie strictum iam ensem in hostem esset infixurus, audito interim classico præcepto, istum cohibuit, intactum hostem dimittens.

Iuuerit etiam prædicta & sententiam nostram præclarum L. Domitij factum. Is cum Prætor Siciliam regeret, & ad exturbanda latrocinia, quibus prouincia vastabatur, edixisset, nequis telum haberet, pastor venabulo aprum magnitudinis eximiæ confodit, apertque ad Prætorem adlatus est, qui statim adduci ad se Pastorem, cuius manu occisus erat, iussit, eundemque veritate cognita, crucifixit, non propter confossum & interemptum aprum, sed quia mandatis minimè obediens fuisset, vt qui telum habuisset.]

CONSVLTATIO XXIX.

An pactum, consensus, siue pollicitatio nuda inducat actionem?

1 THeologi prolixè hac de re agunt, & pro negatiua, & affirmatiua sententia plures rationes proponunt, itaut vix quicquam firmare ausim, adeò diuersa non modo apud ipsos, sed in ipsorum orationibus repetiuntur, de quibus nonnulla diximus in nostro Breuiario theologico morali *v. Promissio.* Quoniam verò hæc quæstio est ardua, & vtilis pro vtroque foro, ideò non pigebit, eam iuridicè hic agitare.

2 Et sanè initio negatiuè respondendum esse videtur per regulam, quod pactum nudum, stans in nudis & meris terminis, seu finibus placiti, non pariat actionem per textum in *l. Iurisgentium, §. sed cum nulla, ff. de pactis,* vbi Doctores, & *in l. Legem, C. eod.* Glos. 1. *Instit. quib. mod. re contrah. oblig.* Borch. *de pact. cap. vlt. num. 1.* Afflict. *dec. 120. num. 2.* Osasch. *dec. 2. nu. 3.* Pruchm. *cons. 19. num. 58. tom. 1,*

3 Huius rei rationem hanc ponunt Iurisconsulti, quod lex ciuilis non assistat pactis nudis, & conuentionibus innominatis, *l. Iurisgentium 7. ff. de pact. l. Cum propinas, l. Legem, l. Si certis annis, C. eod. l. Si maior 36. C. de transact. l. Diuisionis, ff. famil. hercisc. l. Lecta, ff. de reb. cred. & si cert. pet.* Vnde & nuda dicuntur. Vbi autem lex non assistit obligationi, quantumuis naturali, ibi non potest nasci obligatio iure ciuili efficax, hoc est, quæ possit ad agendum; nam actiones omnes iuris ciuilis sunt, *l. 2. §. his legibus, ff. de orig. iur.* Bart. *in l. Ex hoc iure, ff. de iust. & iur,*

4 Vbi igitur ius commune in conuentione deficit, ibi ex ea actio ciuilis nasci non potest, Baldus & Doctores *in l. Si vnus 27. §. pactus ne peteret, ff. de pact.* per *l. Licet 42. §. Ea obligatio, de procurat. l. Si pupilli 6. §. Videamus, ff. de neg. gest.* Quod autem lex non assistat his conuentionibus eo factum volunt, ne promiscuè & quadam incogitantia temere prolatis verbis quis obligetur, vt sæpè numero plura ostendendæ beneuolentiæ causa pollicentur homines, quàm seriò præstare velint, *§. 2. v. Cæterumsi, vt plerumque sermonibus fieri solet dixit, &c. Instit. de milit. test.* Hinc & communiter dicitur, verba honoris non obligare. Ex ijs igitur promiscuè obligationem & actionem oriri valdè fuerit iniquum, & iniustum. Bart. *in l. 1. §. Si quis simpliciter, ff. de verb. oblig. per text. in cap. Cum venissent,* vbi Canonistæ, *in instit.* Angel. Castr. Socin. & Doctores *in r. br. de verb. oblig.* Latissimè omnium Andr. ab Exea *in r. a'l. de pact. num. 170. cum seq.* Vuesemb. *paratit. ff. de pact. num. 9.*

5 Itaque & Plato in libris de Republica eadem ratione non vult obligationes ex promissis promiscuè induci fortè in familiari sermone, aut conuiuio factis, sed tum demum cum in foro, vbi contrahi solet, contractus seriò celebrantur, ne scilicet nimium constringatur libertas oris, & sæpè imprudentes in laqueos incidant, si ex quouis dicto temere fortassis prolato, homines obligentur, *d. §. 2. & §. pen. Instit. de milit. test.* Hinc eleganter tradit Nicas *in §. Plane, num. 4. Instit. de test. milit.* quod verba iocosa, verba causa disciplinæ dicta, item propter amorem, vel affectionem, vt si quis dicat: *Tu eris filius meus.* Similiter verba ex amicitia dicta, vt dicendo: *Omnia mea tua sunt,* quæ communiter sunt verba curialia, aut dicendo: *Ego sum tuus.* Item verba commendatoria alicuius in epistola, non obligant. Cui adde Alciat. *in parerg. lib. 2, cap. 12.* dum scribit, non ex omnibus verbis induci obligationem, vt sunt verba adulationis causa dicta, prout fit ab Aulicis. Item verba iactatoria, lubricum linguæ, commendatoria, verba calore iracundiæ prolata, aut nimia alacritate in balneo, vel conuiuio effusa: & ibi ponit ænigma de muliere loquace, quæ tamen præter linguam nihil meretricium haberet, quod in triclinio fuerit Coa, idest, coitum petens, in cubiculo verò Nola, idest renuens, vel negans. Vide quoque Simon. de Præt. *cons. 44. num. 8. cent. 3.* Vbi tradit, verba generalia, dicta animo blandiendi, sperandi, ostensiua affectionis & dilectionis, respicientia futurum, oblatiua, iactatoria, & pollicitatoria potiusquàm obligatoria non obligare scribentem, ad quod allegat. *d. cap. Cum venissent, de Instit.* & ibi notata per Doctores *in l. Obligationum substantia, §. fin. ff. de act. & obligat.* cum pluribus allegatis ibi videndis,

6 Nihilominus affirmatiua sententia sanior est. Primò quia æquitate canonica pactum nudum, hodie non minus quàm vestitum seruandum est per textum *in cap. 1. de pact.* ibi. *Pax seruetur, & pacta custodiantur.* text. *in l. Statuas, ff. de acq. rer. dom. & in cap. Qualiter eod. tit.* vbi ait Summus Pontifex, studiosè agendum esse, vt ea, quæ promittuntur, opere compleantur, Glos. *in l. Quintus, ff. mandati,* vbi habetur, quod verecundia sit alicui negare, qnod promiserit pacto nudo. Et quod pactum nudum ex definitione iuris canonici actionem pariat, testatur Glos. *in d. cap. 1. extr. de pact.* quàm ibidem post

Innoc,

Innoc. Goffred. & Hostien. sequuntur Imola num.9. Panorm. num.2. Felin. num.5. post Butr. Gemin. & alios multos ibi adductos, Fortun. Garſ. num. 30. Eman. Soar. in thesaur. com. opin. v. Pactum, vbi hanc sententiam communem testatur, Paul. de Castr. in l. 7. §. Sed cum nulla, ff. de pact. nu.3. Alex. num.9. Alberic. nu.15. Ias. num.5. vbi similiter communem appellat, Bald. in cap. Adhaec num. 16. de vsur. Socin. in l. legem num.2. Dec. nu.11. C. de pact. Archid. in cap. Iuramenti 22. qu.5. Roman. in l.2. ff. de verb. oblig. Alciat. in cap. Cum contingat num. 137. extra de iureiur. Corn. cons.2. nu.1. Tholosan. syntagm. iur. lib. 21. cap.3. nn.7. vbi dicit, hanc naturalem obligationem ex nudo pacto ortam fouere ius diuinum, ac proinde hodie ex bono & aequo, summaque potestate Curiarum pro huiusmodi pacto iudicari; eo quod vbi de periculo animae agitur sanctionibus ecclesiasticis adhaerendum sit.

7 Quod ipsum etiam nominatim in scripta retulit Salycet. in l. Placuit, C. de iud. Idque eo magis dicendum est, quod inter simplicem loquelam & iuramentum Deus nullam constituat differentiam, cap. Iuramenti 22. quaest. 5. & cap. Quoque suffragio 6. quaest.2. & voluit Glos. in cap. 1. de pactis. Quare iure Pontificio, quod potissimum nunc vsu sequimur, per omnia, vt reliqui contractus ad agendum condictione ex canone firmum est, atque efficax d. cap. 1. vbi Doctores, praeipuè Curt. num. 10. de pact. Dummodo ab idoneis personis sine dolo, metu, de re licita conuentum sit, l. 7. §. Ait Praetor 3. l. 8. 9. 10. 11. cum seq. ff. de pact. l. 3. l. 6. 22. 23. & 25. C. d. tit. Couar. in relect. c. Quamuis 2. §. 4. n. 24.

8 Deinde ex traditione Doctorum, expressè scribentium, quod pactum etiam nudum per Principem cum subdito, aut cum hoste suo super inducijs, & pace initum valeat, & producat actionem, vt docuit Baldus d. c. 1. num. 11. de pact. Ias. in l. Iur. sgentium, §. sed cum nulla, v. 32. ff. eod. Idem l. lecta, v. 12. ff. si cert. pet. & in l. Quoties, num. 7. C. de rei vendic. Marsil. singul. 48. Cremon. singul. 25. Duegn. reg. 16. Exea de pact. num. 384. Asin. plures allegans prax. iud. §. 3. cap. 26. num. 8. Tum, quod verba Principis maioris sunt vigoris, & efficaciae, quàm hominum priuatorum, & ideò inania esse non debeant, l. Digna vox, C. de legib. Tum quod coram Principe, & in his, quae ipse gerit, attendatur ius gentium, non ius ciuile per tradita Asinij loco alleg. num. 8. ad fin. Constat autem ex pacto, iure naturali, seu gentium nasci obligationem naturalem, quae illo iure sit efficax, l. 1. l. Iurisgentium 7. §. 1. ff. de pact. l. legem 10. l. Bonae fidei 13. C. eod. Vnde & Vlpian. in l. 5. ff. eod. ait, congruum esse humanae fidei, hoc est, iurigentium, seu iuri naturae, quod ipsum humanum Liuio vocatur, pacta seruare. Si igitur humano iure pacta seruanda sunt, certè eodem iure efficacia fuerunt tam ad agendum, quàm ad excipiendum. Haec enim vis est verbi seruare, cum ius seruari quid iubet, vt pluribus declarat Panorm. in d. cap. 1. num. 2. 4. & 5. de pact. Sic & Iurisconsultus in l. In ijs 5. §. Imperator, de solut. disertè ait, ex pacto naturaliter deberi, hoc est, iure gentium, l. Cùm amplius 84. de reg. iur. Et quia pacta consensu & conuentione constant, ex qua iuregentium obligatio existit, l. 1. in fin. ff. de pact. l. 1. in fin. de contrah. empt. l. Si non sortem 26. §. Libertus, l. Frater à fratre, ff. de condict. indeb. Ideò & per consequens etiam illo iure actio, seu petitio nascitur, Panorm. in cap. Dilectis de iudic.

9 Nihil autem refragatur adducta initio dubitandi ratio, quod scilicet nulla ex nudo pacto detur actio, quia, vt ex dictis patet, iure Canonico, quod hac in re sequimur, contrarium statuitur, idque obtinet in omni foro, vbi ex aequo & bono, & ex suprema potestate iudicatur, vt sunt Curiae summorum Principum, Arbitratorum, Mercatorum, & similium Bartol. & Doctores in l. 7. §. Quinimo, ff. de pact. & in l. Si fideiussor 29. §. Quaedam, ff. mandati.

10 Etsi verò varie controuertatur inter Iurisconsultos, an in reliquis Curijs, in quibus secundum ius ciuile pronunciatur, ius Pontificium obtinere debeat; tamen communissima est opinio, & ita vsu obseruatur, vt indistinctè ex pactis nudis seriò, & deliberatè initis, etiam in foro ciuili hodie detur actio, Bald. & Salyc. in l. Petens 21. C. de pact. & in l. legitima 6. in prin. ff. de pact. Ias. qui dicit esse communem d. l. 7. Sed cum nulla num. 4. Quod & ipse verius putat, & sequendum statuit Tholosan. d. cap. 3. num. 7. vbi etiam Modestino Iurisconsulto placuisse dicit, nudum consensum sufficere obligationi, cap. 1. & 2. de oper. nou. nunc. Nam eiusmodi pacta cum obligent naturaliter, & ex aequo ac bono, l. 1. in princ. ff. de pact. l. 1. de constit. pr. sequitur, eum, qui pacta non seruat, contra naturam, conscientiam, atque adeò contra officium boni viri facere ac peccare, vt volunt Canonistae, mortaliter, Glos. in cap. 1. de pact.

Et certè D. Paulus ad Roman. 1. 31. eos, qui pacta 11
non seruant in illis numerat, qui capitaliter delinquunt. Est autem definitum inter Doctores, vt quotiescumque agitur de cauendo peccato, deque causa conscientiae, toties etiam in foro ciuili ius Pontificium debeat obseruari, d. cap. 1. & 2. vbi Doctores de oper. nou. nunc. Castr. in Auth. At qui semel num. 3. & 4. C. de probat. cum similibus, Vuesemb. in parat. ff. de pact.

CONSVLTATIO XXX.

An Potestas laica possit imponere collectas rebus Ecclesiasticorum?

SEntentiam affirmatiuam his rationibus laici tueri 1
possunt. Omnia, quae intra territorij Principis septa continentur, in fide & patrocinio illius esse opinione praesumuntur, cap. Omnes Basilica 17. q. 1. Canonistae plerique in cap. Nimis, de iureiur. Alciat. de praesumpt. reg. 2. praesumpt. 20. num. 2. Hier. de Monte tract. fin. regund. cap. 30. 61. 62. & 83. Gabr. lib. 1. com. opin. tit. de probat. concl. 9. Menoch. lib. 3. praesumpt. 100. Mascard. concl. 270. Boss. tit. de Princip. num. 233. Auendan. de exec. mand. lib. 1. cap. 1. Francisc. de Claper. cent. fisc. caus. 15. quaest. 2. Valasc. de iur. emphyt. quaest. 8. Choppin. de doman. lib. 2. tit. 9. num. 2. Lancell. in templ. iud. lib. 1. cap. 6. Azeued. lib. 4. constit. Hispan. tit. 15. leg. 1. num. 57. Brun. cons. 34. num. 5. Ruin. cons. 22. lib. 1. & cons. 13. num. 8. lib. 4. Roland. à Valle cons. 91. num. 17. vol. 2. Crauet. cons. 615. 673. 882. 949. Marant. cons. 105. num. 8. Natt. cons. 313. num. 3. & cons. 501. num. 31. 506. num. 30. Oldrad. cons. 176. Dec. cons. 528. Schurf. cons. 26. num. 1. vol. 1. Mynsing. cons. 16. num. 35. Anchar. cons. 142. Vuesemb. cons. 42. num. 3. Paris. cons. 15. n. 9. lib. 1. Curt. iun. cons. 158. num. 24. & 184. num. 8. Pacian. cons. 3. num. 47. Afflict. dec. 269. num. 5. Capyc. dec. 180. num. 7. Franc. Marc. decis. 542. num. 4. p. 2. Anton. de Amat. dec. 116. num. 23. Caualc. dec. 28. num. 1. p. 1. Concordant cum ijs, quae eleganter tradit Couar. in repet. 2. cap. Possessor malae fidei, §. 10. n. 5. de reg. iur. in 6. vbi scribit, quod iure communi Reges sint patroni Ecclesiarum sui Principatus per tradita Archidiaconi in cap. Lectis 63. dist. Bald. in cap. Quanto, de iud. col. vlt. & in proemio Rex pacificus col. 2. Coriet. in tract. de excell. Reg. qu. 34. neque sine ratione, Guido de Baysio in d. c. Lectis, Franc. Marc. dec. Parlam. Delphin. q. 1024. n. 11. Schurf. cons. 72. n. 10. cent. 1. Caeuall. spec. com. opin. contra com. tom. 4. q. 897. nu. 379. vbi similiter cum Couar. alleg. de Rege Hispaniae hoc testatur.

Quare ex hoc infertur, Principes interdum ad defen- 2
sionem Ecclesiarum in suis Principatibus sitarum triplici vinculo obligatos esse. Vno qua Principes. Altero qua Ecclesiarum Aduocati. Tertio qua earumdem Patroni ac Collatores sunt, quia semper illis, qui ex constructione, dotatione, & fundatione, vel alio titulo iuspatronatus Ecclesiasticum habent, onus defensionis, ne bona illius Ecclesiae dilapidentur, incumbit, cap. filijs 16. q. 7.

Sic etiam regulariter sub territorij dominio veniunt 3
omnia iura in eo existentia, & Dominus territorij fundatam habet intentionem in omni superioritatis, & iurisdictionis iure ita, vt omnia, quae continentur sub finibus sui Imperij, subsint eius iurisdictioni, Alciat. resp. 12. num. 11. in princ. lib. 3. Valasc. loco alleg. quaest. 8. num. 21. & seq. Ioan. Amic. cons. 25. num. 28. potestque eiusmodi iura Princeps intuitu superioris & vniuersalis feudi & dominij exercere in omnes subditos tam mediatos,

quàm immediatos, Claper. dec. cauſ. fiſcal, cent. cauſ. 15. q. 2. n. 77. Coppin. q. 48. n. 2.

4 Talis enim protectio, defenſio, & cuſtodia bonorum, ac perſonarum generalis, præſertim iuris & facti, de potioribus iuribus iuriſdictionis, & ſuperioritatis dicitur, Plat. in l. fin. C. de erog. mil. annon, lib. 12. Chaſſan. in catal. glor. mund. p. 5. num. 195. Bartol. tract. de cuſtod. clau. à num, 54. Vnde ſoli Principi, vel ei, qui iura Principis obtinet, talis protectio de iure competit, vt aſſerit Menoch. caſ. 338. de arb. iud. num. 3. Æralb. de priuil. & iur. Reg. Franc, num. 39, & 40. Boer. dec. 179. à princip. Et quod talis protectio ad Dominos vniuerſales, qui omnem iuriſdictionem, & ſuperioritatem habent, pertineat, dicit Bartol. d. tract. de cuſt. clau. num. 54. Capyc. dec. 27. num. 1. & ſeq. Boer. quæſt. 304. Roland. conſ. 18. vol. 3.

5 Hunc in modnm de iore communi, quoad Eccleſias ſuæ diœceſis intentionem quidem fundatam, quoad ius ſuperioritatis, habere Epiſcopum, docet Menoch. lib. 6. præſumpt. 72. num. 1. non autem quoad eiuſdem iuris poſſeſſionem, ſcribit Abb. in cap. Olim inter, extr. de reſtit. ſpol. eodemque ſenſu Butr. in cap. Cum ad ſedem, num. 28. & d. cap. Olim inter, eod. in iure dumtaxat, non in poſſeſſione, quæ plurimum facti habet, Epiſcopi præſumptionem fundari tradit. Generaliter enim à titulo ad poſſeſſionem non valet illatio, arg. l. naturaliter, §. Nihil commune, de acquir. poſſeſſ. Bart. in l. Celſus, ff. de vſu. cap.

6 Atqui regulatiter collectæ præſtantur ob protectionem, & tuitionem, & eis debentur, qui præſtant protectionem, vt tradunt Vultæus tom. 3. conſ. 35. num. 45. Neuizan. in ſylu. nupt. §. Et vt melius, num. 100. Idemque velle videtur Gryphiand. inter diſcur. Arum. 26. vol. 2. theſ. 87. vbi ſcribit, collectarum & tributorum præſtationes ſubditis incumbere in recompenſationem protectionis, quàm à Domino percipiunt. Quod etiam ſentire videtur Vuhener. obſer. pract. vbi ex communi praxi atteſtatur, hæc eſſe correlatiua, quorum ea eſt conditio, vt poſito ac debito vno, ponatur ac debeatur & alterum, arg. Gloſ. in clem. vn. v. Aeternaliter, de ſum. Trin. & fid. cathol. Polit. in tract. vulg. ſubſt. num. 53. Tiraquell. de vtroque retr. p. 1. §. 9. gloſ. 1. num. 3. & 4. Quodque de vno dictum eſt, de altero quoque dictum eſſe cenſetur, l. vlt. C. de ind. vid. toll. & l. vn. C. de cupr. lib. 11.

7 Verùm nos, his non attentis, contrariæ deciſioni, communi Doctorum ſuffragio ſtabilitæ ſubſcribendo, Eccleſiaſticorum bona à Principe collectis eiuſmodi nullatenus grauari poſſe definimus. Iura, & Auctoritates adduximus tom. 1. Nunc addimus & rationes. Idque ex eo manifeſtum eſt, quod Princeps non poſſit collectas exigere, niſi de bonis, in quibus habet iuriſdictionem, tradente Bartol. in l. vn. C. de mulier. num. 34. vbi dicit, quod ciuitas non poſſit collectas imponere pro rebus, quæ ſunt extra territorium, arg. l. fin. ff. de iuriſd. omn. iud. & per alia ibi per eum adducta. At protectio, ſiue patronatus nec iuriſdictionem, nec collectandi poteſtatem tribuit, cap. Ex parte 18. de priuil. Menoch. conſ. 32. num. 29. lib. 1. Eucrh. lib. 1. conſ. 55. num. 64. Quod & in literas retulit Sixtinus iuriſconſultus famoſiſſimus in tract. de regal. lib. 2. cap. 14. num. 103. licet ius protectionis & patronatus tantum ſit & tam efficax, vt protectores armis etiam & vi contra iniuriam aliorum, & vim maiorem defendere poſſint, ac debeant eos, quos in tutelam, & protectionem receperunt, Vulgat. l. Deſertorem, §. fin. in fin. de re milit. Bart. in proem. ff. in princ. col. 3. Schurf. conſ. 23. num. 1. & 2. cent. 3. Sixtin. eo loco. Id diſertè tradit Vuehner. ſuperius adductus, qui allegat ad hoc Plat. in l. 1. C. de excuſat. mun. lib. 10. & ibi Bartolus. Vnde nec protectorem pœnas, aut mulctas à clientibus exigere poſſe, docet Panorm. in cap. Accepimus num. 3. vbi Addit. v. Receptio, de priuil.

8 Vt maximè enim mulctæ & pœnæ aliud non ſunt, quàm ipſa iuriſdictio, arg. l. 66. in fin. de iur. dot. & l. 8. §. fin. de per. & com. rei vend. Et hinc denegata iuriſdictione, hæ ſtatim denegandæ videntur. Sunt enim fructus iuriſdictionis, eamque ſequuntur l. vn. pr. ff. ſi quis ius dic. non obtemp. Surd. conſ. 152. num. 2. Dec. conſ. 40. n. 3. vol. 4. Menoch. conſ. 604. nu. 38. Roland. à Valle conſ. 78. n. 8. lib. 2. Natt. conſ. 580. num. 15. Chaſſan. in conſuet. Burg. rubr. 9. §. 18. num. 38. Tiraq. de retract. conſangu. §. 5. gloſ. 4. num. 8.

Cum igitur collectæ imponantur ratione iuriſdictionis in perſonas, quæ principaliter ratione rerum obligantur compenentis, Princeps autem nec in perſonam, neque in facultates Eccleſiaſticorum vllam habeat iuriſdictionem, per ſe manifeſtum eſt, nullam ei competere collectandi facultatem, Caſp. Kloch. de contrib. theſ. 26. Natt. conſ. 636. num. 78. Decian. lib. 1. conſ. 41. nu. 41. vbi iuriſdictionem vocat fundamentum collectarum vol. 2. Eo quòd ſtatim vbi iuriſdictio in eſſe producta eſt, publicarum functionum fructus, cenſus ſcilicet, & tributa producere ſoleat, eleganter Thomat. de collect. vnt. num. 6. Schurf. conſ. 59. num. 26. cent. 1. Loſæus de iur. vniu. p. 3. cap. 9. num. 2. Garz. de expenſ. cap. 12. num. 64. Tiraquell. de iur. primog. quæſt. 69. num. 7. Kloch. vbi ſupra concl. 6. Gail. obſeru. 54. num. 5. lib. 2. omnino videndus. Hinc tributum huiuſmodi ideò penditur, vt quandam ſubiectionis teſſeram habeat Magiſtratus. 9

Quæ ratio aliam pleniorem producit ex perſonis Eccleſiaſticorum. Conſtat enim per collectarum impoſitionem ſecreta rei familiaris ad eum, qui collectatur, pertinentis, detegi. Siquidem pro modo facultatum, & viribus patrimonij collectæ imponi debeant, l. 1. C. de mun. patrim. l. 2. C. de annon. & tribut. l. Omnes, C. de oper. publ. ibi: pro viribus, l. 8. C. de exact. trib. Bart. ad l. vn. C. de ſuperind. & Fachin. conſ. 11. num. 34. vol. 1. Roland. à Valle conſ. 66. num. 11. vol. 1. Tap. in rubr. cap. 4. num. 43. Claper. cent. fiſcal. cauſ. 4. quæſt. 1. num. 4. & Bald. in l. 1. §. Quod ſi nemo, ff. quod cuiuſque vniuerſ. At verò inhumanum eſt, protectori, ad quem hoc non pertinet, permittere, vt ſecreta domus perſcrutetur, cùm admodum graue ſit vel rei familiaritatem, ac vtilitatem detegi, vel diuitias eius inuidiæ ſubijcere, l. Quoſdam de metal. l. meminimus, C. quando, & quib. quart. pars, lib. 10. §. Conceptum, inſtit. de oblig. quæ ex delict. naſc. et ibid. Mynſing. in vlt. addit. v. Cum enim requiſito. Ex quibus infertur, durum & iniquum eſſe, protectoris ac patroni curioſitati bona Eccleſiaſticorum ſeruire debere. 10

His inſuper accedit, quod ius imponendi, & exigendi gabellas, ſiue collectas arguat imperium, & ſubiectionis qualitatem, per quas ius territorij fundatur, cap. Si tributum 11. quæſt. 1. cap. Illud 10. quæſt. 3. cap. Tributum 23. quæſt. 8. l. Nulli 27. §. Quod ſi in via, C. de Epiſc. & Cler. et habetur in l. vectigalia, C. de vectigal. Sic docet Bald. in cap. 1. de pace ten. Ita etiam cenſent Canoniſtæ in cap. Super quibuſdam, §. Præterea, de verb. ſignif. & ſequitur Soccin. ſen. conſ. 187. num. 3. Nec imponi, niſi ab habentibus iuriſdictionem, author eſt idem Soccin. in princ. d. conſ. teſtem ad id laudando Bartolum in l. Præſcriptum, §. vlt. ff. de mun. & honor. Rotenthal. de feud. cap. 5. concl. 73. num. 5. Pancirol. conſ. 119. num. 64. Monter. deciſ. 13. Maſcard. de probat. concl. 946. num. 5. vol. 2. Hinc collectarum impoſitionem pendere à ſubiectione, dixit Flamin. de Rub. conſ. 1. num. 621. atque ab exactione collectarum deprehendi, locum, vel villam ſoluentem collectas eſſe de territorio, ſeu iuriſdictione ciuitatis, cui ſoluit, reſpondit Alex. conſ. 35. num. 4. vol. 4. Thomat. de collect. in princ. num. 6. Gurier. 3. quæſt. cimil. 15. num. 20. Quod ipſum teſtatur Vultæ. conſ. 35. num. 143. vol. 3. vbi ſcribit, cum collectæ impoſitio ſit fructus iuriſdictionis, imponi non poſſe, niſi ab eo, qui iuriſdictionem habet, allegans ad id Salyc. in l. Nemo nem, C. de Sacroſ. Eccleſ. Alberic. in l. Imperium, ff. de iuriſd. omn. iud. Alex. in addit. ad Bart. in l. 1. C. de ſuperexact. lib. 10. Brun. conſ. 29. num. 9. vol. 1. Idemque ſequuntur multi alij ita, quidem quod exactio collectarum ſine iuriſdictione ſubſiſtere nequeat, non ſecus atque effectus ſine cauſa, vt quàm effectus ſine cauſa eſſe & produci nequit, tam collectarum impoſitio non poſſit fieri & in eſſe produci, niſi ſubſit iuriſdictio. Quare neceſſariò ex eo quod ius imponendi collectas, iuriſdictio eſt, infertur, eas imponi non poſſe, niſi ijs, qui iuriſdictioni imponentis ſunt ſuppoſiti, 11

idest

Id est subditis per doctrinam Bart. in l. vn. C. de mulier. quam sequitur Alex. in l. 4. §. actor, ff. de re iud. & cons. 52. vol. 5. & cons. 78. vol. 6. Adeò vt sicut collectarum exactio iurisdictionis, arg. l. 6. §. fin. de mun. & honor. Ita earum solutio subiectionis sit tessera, Bruning. de var. vniu. spec. thes. 27. lit. A. Vultæ. tr. feud. lib. 1. cap. 5. n. 7. Mynsing. decad. 11. resp. 1. n. 97. Vvesemb. cons. 27. n. 24. & cons. 45. nu. 8. Anguisol. cons. 5. nu. 1. vol. 7. Natt. cons. 185. n. 4. Crauet. cons. 195. nu. 1. Menoch. cons. 35. nu. 30. & 70. & cons. 983. n. 26. Tiraquel. de iure primog. q. 69. n. 7. Strigon. sing. 53. in fin. Garz. de expens. cap. 12. nu. 64. Petra de fideic. q. 12. nu. 164. & 168. & 395. & 405. cum seq. Coppin. lib. 1. de morib. Paris. tit. 3. fol. 108. Et quamplurimos congerit adstipulatores Loisæus de iur. vniu. p. 3. cap 9. nu. 5. Diaz de Men. pract. qq. q. 51. n. 1.

12 Quia igitur non collectantur, nisi subditi, subiectionem satis manifesto euincit collectarum exactio, l. rescripto 6. §. fin. ff. de mun. & honor. l. 2. vbi Luc. de Penn. notat nu. 1. C. in quib. caus. colon. &c. lib. 11. Io: Bonifac. de furt. §. 4. nu. 54. Becc. cons. 73. n. 9. Et subiectionem, vel è diuerso ius superioritatis potissimum probari ex iure collectandi, tradit Bald. in l. 3. n. 4. C. de nat. liber. & in l. data operarum, 28. C. de his, qui accus. non poss. Felin. in cap. Cum Bertholdus, nu. 28. extra de re iud. Marsil. in rubr. n. 276. C. de probat. Nellus tr. de testib. n. 138. Mascard. de probat. concl. 946. n. 1. Ruin. cons. 2. n. 2. vol. 4. Natt. cons. 675. n. 1. & seq. Crauet. cons. 662. n. 10. Brun. inter cons. feud. diu. cons. 34. n. 16. Mandol. cons. 65. n. 3. Sicut econtra, cessante eiusmodi onerum impositione, subiectio quoque cessat, vt idem operetur propositum in proposito, quod oppositum in opposito, l. fin. §. fin. de legat. 3. Alban. cons. 335. n. 5. lib. 2. At verò Princeps nullam in Ecclesiasticos habet iurisdictionem, nec Ecclesiastici sunt illius subditi, vt sexcentis authoritatibus probat Delbene de Immunitate, ita vt pudeat non solum locos adducere, sed etiam hac de re dubitare.

13 Præterea fulcitur hæc sententia communi Doctorum traditione tenentium, forenses ab onere collectarum præstandarum regulariter esse immunes, vt testatur Rosenthal. de feud. cap. 5. concl. 8. lit. B. vbi multos consentientes adducit, nisi consuetudo, statutum, vel priuilegium eorum exposcat subsidia, Cloch. de contrib. concl. 58. vel catastrum, publicaue vtilitas collectationi eosdem subiuget, idem concl. 29. At verò Ecclesiastici sunt instar forensium respectu subditorum Principis, Ergo ad collectarum onus non tenentur.

14 Neque refragantur his rationes initio adductæ. Quod enim dicitur ob protectionem, atque tuitionem præstari collectas, id verum est, respectu Magistratus ordinarij protegentis suos subditos, non defendentis alienos, vt sunt Ecclesiastici, & clarè docetur à Vultæ. vol. 2. cons. 35. nu. 145. vbi dicit, collectas & contributiones ob hanc causam dominis suis præstari à subditis, quod ab illis defendantur & protegantur, itemque ipsis ius, & iustitia administretur. Quod ipsum disertè etiam scribit Neuizan. in sylu. nupt. d. §. Vt & melius num. 100. quem allegat, & sequitur Vniuers. Lips. cons. 36. nu. 11. & seq. Nec extructio & fundatio Ecclesiarum vllum Patronis & Collatoribus proprietatis dominium tribuit, cap. Omnes 16. q. 7. & cap. 8. de excess. Prel. Abb. in cap. 6. de iurep. Modest. Pistor. cons. 43. nu. 17. vol. 1. Vvesemb. cons. 43. num. 1. p. 1. Duar. de sacros. Eccles. min. lib. 5. cap. 4. sed seruitij duntaxat imponit sollicitudinem, c. Piæ mentis in fin. 16. q. 7. Neque ex solo Patronatus iure Patrono aliqua competit iurisdictio, Cotman. respons. 34. n. 50. Is enim Ecclesiæ à se fundatæ defensor tantum, non dominus fit, arg. cap. 23. de iurep. Bald. in l. fin. C. de edict. D. Hadr. toll. Duar. d. loco, & post Hostien. Butr. & Panorm. Doctores communiter. Vnde Principes protectores non magis ius habent dominij, vel iurisdictionem in Ecclesiasticos, quam auxiliarij milites Reipublicæ, cui inseruiunt, aliquod nanciscuntur in eandem dominium, notante Tholos. de Republ. lib. 11. cap. 11. num. 6.

15 Quod autem personæ Ecclesiasticæ neque ab ijs, in quorum sunt protectione, neque etiam ab illis, in quorum degunt, & bona habent territorio, collectis grauari possunt, habetur l. 5. C. de sacros. Eccles. Auth. Item nulla, C. de Episc. & Cler. cap. 4. de Immun. Eccles. & tradit Sixtin. de regal. lib. 2. cap. 14. n. 107. Quodque sint immunes à muneribus patrimonialibus, quæ scilicet cum erogatione patrimonij subeuntur, siue sit munus patrimoniale personale, quod imponitur personæ, non habita ratione patrimonij quantitatis, vt capitatio, pedagium, & guidagium; siue sit patrimoniale mixtum, quod soluitur, & imponitur ratione habita patrimonij quantitatis; siue hoc mixtum onus imponatur ipsis rebus, vt vectigalia, portoria, gabellæ; siue imponatur personis pro rebus, vt superindictum, vel collecta, de quibus Canonistæ in cap. Non minus, de imm. Eccles. Petr. Antibol. tr. de muner. p. 2. nu. 4. & 5. Remig. Gonni de charit. subsid. q. 61. Suar. disp. 23. de censur. sect. 4. num. 53. Bellug. in specul. Princip. rubr. 46. §. Donum, & §. Restat. videre, & §. Sunt & alia, Vgolin. in cap. 18. Bullæ in Cœna Domini, alijque, definitur in d. cap. Non minus, cap. Aduersus, de Imm. Eccles. cap. 1. eod. in 6. Clem. vn. eod. tit. cap. Quanquam, de censib. in 6. ac præsertim in d. cap. 18. Bullæ in Cœna Domini, vbi fertur excommunicatio speciatim Papæ reseruata contra imponentes collectas, decimas, taleas, præstantias, vel alia onera personis, aut bonis Ecclesiasticis, aut ipsorum Ecclesiasticorum sine speciali, & expressa Papæ licentia, & contra eos, qui talia onera exigunt quocunque modo, vel colore, aut ea sic malè imposita à spontè dantibus, & concedentibus recipiunt, & contra eos, qui talia per se, vel per alios directè, vel indirectè facere, exequi, vel procurare, vel in eisdem auxilium, consilium, vel fauorem præstare non verentur, cuiuscunque sint conditionis, etiam Imperatores, vel Episcopi. Et super his innouantur omnes Canones etiam in Lateranensi Concilio nouissimo editi, cum suis censuris & pœnis.

Quod declaratur primò, vt procedat hæc excommunicatio etiam contra imponentes, aut recipientes onera super bonis patrimonialibus Clericorum, vt patet ex eadem Bulla, ibi: ac eorum bonis, Sayr. lib. 3. cap. 22. n. 9. de censur. Suarez loco alleg. num. 21. Quarant. v. Vectigal. Vgolin. super d. cap. 18. §. 3. estque communis sententia, etiamsi non fuerint ad eorum titulum ordinati, Toler. lib. 1. cap. 59. Garzias de benef. par. 2. cap. 2. Filiuc. tr. 16. nu. 298. & Layman lib. 4. tr. 9. cap. 6. num. 9. Etiamsi sint Clerici in minoribus, sed in habitu & tonsura incedant, Lessius de iust. & iur. cap. 33. num. 8. Gutier. lib. 1. pract. q. 7. Quarant. loc. cit. ampliat. 1. & alij apud Dian. resol. 35. & 36. tr. 5. de Immun. p. 1. dummodo non sint coniugati, vt Doctores in c. Ex parte, de Cler. coniug. Layman. cap. 7. num. 4. ex Tridentino sess. 23. cap. 6. & c. vn. de Cler. coniug. in 6. & dummodo non sint bona negotiationi exposita, vt cap. fin. de vit. & honest. Cler d. cap. Quanquam, de censib. in 6. & Clem. Præsenti, eod. tit. 16

Declaratur secundò, vt procedat de oneribus patrimonialibus quibuscunque, siue sint onera rebus ipsis imposita, siue personis, vt pedagia, & guidagia, vt colligitur ex verbis Bullæ. Et ita docent Syluest. excom. 7. §. 77. & excom. 32. Molin. disp. 670. num. 3. tom. 3. de iust. Alter. lib. 5. disp. 19. cap. 2. §. Sed oritur, Laym. cap. 6. nu. 2. §. 9. Viuald. super cap. 12. Bull. num. 1. in emendatis, Vgolin. ibid. §. 1. vers. 3. asserit, Suar. loc. cit. num. 23. 17

Denique declaratur, vt secundum veriorem sententiam incurrant hanc censuram etiam exigentes onera patrimonialia ab Ecclesiasticis nulla lege, vel statuto, vel edicto imposita, sed propria sua audacia, seu auaritia. Quod tenent Angel. excom. 7. cas. 23. Tabien. excom. 5. cas. 21. Syluest. excom. 9. num. 46. §. 21. Alter. cap. 3. §. 2. animaduerto; Suar. disp. 21. sect. 2. num. 99. Molin. disp. 670. Filiuc. tr. 16. num. 289. satisque probatur ex ipso Bullæ contextu, licet plerique velint, quod textus Bullæ videatur loqui de exigentibus imposita, quodque exigens propria sua audacia incurrat tamen excommunicationem d. cap. Quanquam, censib. in 6. si erant onera personalia, vt pedagia, vel in excommunicationem cap. Clericis, de Immun. Eccles. in 6. si erant onera mixta, vt vectigalia, seu tributa &c. de quo testatur Bonac. super Bulla Cœnæ q. 16. pun. 1. num. 6. cum Sayro, Quaranta, Vgolino, Duardo, Viualdo, Toleto, Suarez, Reginaldo, & Sousa. 18

CON-

CONSVLTATIO XXXI.

Plerisque in locis, Oppidis, Ciuitatibus merum imperium, & criminales est penes laicos, ciuile, & mixtum apud Ecclesiasticos; dubitatur, quisnam ipsorum sit Protector ac Dominus, vocandusque sit verus Patronus?

1 ET quidem haud præter rationem quis inclinare posset, vt existimet Dominum, ius gladij habentem ad defensionem hominum mero suo imperio subiectorum. Nam qui iurisdictionem criminalem habet, Dominus est, habens potestatem, & authoritatem coercendi, ac terrendi, *l. pupilli*, *§. territorium*, & ibi Alciat. *ff. de verbor. oblig.* plenè Lucas de Penna *in lib* a. *C. de exact. & execut. lib.* 12. *col.* 2. & habens criminalem iurisdictionem apposuit custodem in territorio, veluti dignior, referente Capycio *dec.* 27. *col.* 1. cui accedit Boer, *in tract. de custodia clauium col.* 6. idem *dec.* 227. Deinde habens merum imperium dicitur, & est dominus ratione præeminentiæ, quam habet in homines secundum Bart. *in l. Etsi cum de pub. ic*, *& l.* 1. *§. Dominum*, & ibi Io. Igneus, *ff. ad Syllan.* Tertiò commendat hanc eandem decisionem, quod merum Imperium sit nobilius, potentius, & dignius ipsa iurisdictione, sicut per textum *in l. Imperium*, *ff. de iurisd. omn. iud.* & ex Luca de Penna deducit Boerius *d. tr. de custod. clau. num*, 55. Vincent, Cabotius *disp. de iure publ. lib.* a. *cap.* 5. asseuerans, ius animaduertendi, & pœnas irrogandi inter iura supremæ potestatis referri. Atqui iura statuont, quando concurrunt in idem nobilius & ignobilius, potens & impotens, dignius & minus dignum, nobilius, dignius, & potentius semper trahere ad se id, id quod est ignobile, impotens, & indignum, *l. In rem actio*, *§.* 1. *& seq. ff. de rei vendic*, *& l. Cum quidam*, *§. fin. ff. de aur. & arg. leg*, cum similibus per eundem Boerium allegatis. Sic qui exercet curam in Ecclesia, dicitur illam habere, licet bona non teneat, quia cura est nobilior pars Ecclesiæ, nominatim docente Io. Andrea *in cap. compromissa*, *§.* 1. *de elect. num.* 6. Sic & proprietas, tanquam nobilior trahit ad se possessionem, *cap. Cum dilectus in fin.* vbi Canonistæ *extr. de caus. possess. l. Si acceptilata*, *ff. de acceptilat*, Vnde is, qui habet in toto, vel in parte Ciuitatis merum imperium, quod excessiue nobilius & potentius est, quam sola iurisdictio, ad quod pertinet cogere, & coercere, *d. l. imperium*, præferendus est in custodia Ciuitatis, *l. Si pluribus*, *ff. de leg.* 1. & notat Innoc. *in cap. Ad hac in glos. de offic. Archid.* cum ratione nobilitatis imperij quoad custodiam & protectionem tota ipsi Domino habenti merum imperium censeatur esse subiecta, & etiam de proprietate imperantis potius est protegere & custodire, quàm alterius non imperantis, vt notatur *in proemio*, *ff. in princ.*

2 Hanc sententiam in terminis amplecti videtur Lucas de Penna *in l. Quicunque*, *C. de exact. & execut. lib.* 12. vbi dicit, quando sunt duo Domini alicuius Ciuitatis, vel Castri, quorum vnus habet iurisdictionem tantum in parte sua, & alter merum imperium, & habens merum imperium, imminente bello, vult totam Ciuitatem custodire, & alter habens iurisdictionem, etiam vult custodire, nec pati, quod in parte sua exerceat potestatem, quod tunc ad habentem merum imperium spectet & pertineat, totam Ciuitatem custodire. Quanto magis igitur eo casu id procedit, quando quis merum imperium in toto loco habet per *l. Contra pupillum §.* 15. *Qui ad manus*, *ff. de re iudic.*

3 Verùm, præmissis dubitandi rationibus non attentis, hoc in casu dicendum esse puto, ei, qui ius dumtaxat gladij habet, nullam incumbere defendendi necessitatem, nec ipsum, inuito ciuili Domino, Patroni ius vsurpari posse. Ratio decisionis inde colligitur, quia homines illi, in quos alius merum tantum imperium habet, subditi non sunt, sicuti nominatim docet Glos. *in Clem. vn. §. Eiusdem etiam*, *v. subditus extr. de for. comp.* ex qua Glossa singulariter notant Doctores, quod licet ratione delicti forum quis sortiatur illius Principis, vel Domini, sub quo delinquit; non tamen propterea ex hoc eius subditum effici, Dec. *in cap. Ad nostram num.* 3. *de appel. & cons.* 661. *num.* 6. Gig. *tr. de crim. les. maiest. lib.* 1, *rubr. qualiter & à quib. crim. les, maiest. commit. q.* 68. *nu.* 3. Boss. *tit. de for. comp. nu.* 46. Nam aliud est forum sortiri, & aliud subditum esse, vt exquisitè obseruat Gail. *de pignorat. cap.* 15. *num.* 6. docuitque Dec. *cons.* 284 *n.* 9. Gozad. *cons.* 49. *nu.* 13. Alex. *cons.* 157. *num.* 3, *cum seq. vol.* 1. Ita in simili vasallus sortitur quidem forum ratione feudi coram domino feudi, *text. in cap. Cæterum*, *de iudic*, *cap. Ex transmissa*, *& cap. Verum*, *de for. comp.* Felin, *in cap. Licet ratione*, *num.* 23. *eod. tit.* Attamen non est subditus eius, si sub Domino domicilium non habet. Nam feudum non dat imperium Domino feudi in vassallum, si ab eo non habet domicilium. Concessio enim feudi est contractus reciprocus inter Dominum & vassallum, *text. in cap.* 1. *de form. fidelit.* Ex quo contractu nullum resultat imperium, *text. in Clem. Pastoralis*, *de re iudic.* Doctores *ibid. & in d. cap. Transmissa*, *& d. cap. Verum*, Gig. *d. q.* 68. Natt. *cons.* 445. *num.* 9. *vol.* 2. Boss. *tit. de crim. les. maiest. n.* 106. *cum seq.* Capyc. *dec.* 162. *num.* 12. *cum seq.* Roland. a Vall, *cons.* 1. *num.* 26. *cum seqq. vol.* 3. Oldrad, *cons.* 43. *n.* 8.

Quod etiam inde euidentius liquet, quia Domino criminalem iurisdictionem habenti nullum iuramentum homagij præstant, vt nuncupatim asseruit Afflict. *in cap.* 1. *num.* 18. *Qualiter vasal. iur. deb. Dom. fidel.* vbi dicit, quod istud merum imperium videatur a Rege concessum sine vtili dominio, ideoque subditi Domino eiusdem iurisdictionem cum territorio habenti subiectionem iurent, Leopold. *q.* 5. vbi ex Gylm. a. *dec.* 1. asseuerat naturali tantum Domino, non accidentali, qualis est merum imperium habens, homagium præstari. Idem disertè statuit Marin. Frecc. *de feud. lib.* 2. *auct.* 2. *post n.* 2. vbi dicit, iurisdictionem eiusdem cohærere territorio, criminalem verò esse sine territorio. Licet enim merum imperium terminetur territorio, non tamen adhæret ei, sed personæ id habenti, *l. more*, *ff. de iurisd. omn. iud. cap. Cum contingat in fin. de for. comp.* Bart. *cons.* 199 Felin. *in cap. Post cessionem* 1. *not. de probat.* Alex. Ias. & Purpur. *in l.* 1. *num.* 155. *cum seq. ff. de iurisd. omn. iud.* Quare Innoc. *in d. cap. Cum contingat*, *& cap. Ad hac*, *de for. compet.* dicit, Archidiaconum non habentem territorium, sed tantum iurisdictionem, posse de iure canonico cognoscere tam ratione delicti, quam contractus. Et ipsum sequitur Butr. *in d. cap. Ad hac*, Bald. *cons.* 109. *vol.* 3. qui loquitur in Archiepiscopo habente iurisdictionem, ac in omni Prælato, additque Freccia, habentem iurisdictionem ciuilem, dici Dominum Terræ, eum autem, qui habet criminalem non dici Dominum simpliciter, sed cum adiectione certæ qualitatis, eiusque dominationem referri ad causas criminales, & non ad personas, & Terram, ac vulgariter non haberi pro Domino. 4

Vnde etiam Capycius *d. dec.* 27. *num.* 32. concludit, habentem criminalem iurisdictionem non posse dici Dominum Terræ, & iura ab eo in contrarium allegata, loqui in eo, qui largo modo Dominus dicitur, prout ratione connexitatis vitæ, vxor etiam dicitur domina rerum viri, *l.* 1. *ff. rer. amot.* ratione præeminentiæ, seu gubernationis publicanus dicitur dominus vectigalis, *l.* 3. *§.* 1. *ff. de publ.* ratione administrationis, siue dignitatis tutor dicitur Dominus rerum pupilli, *l. Interdum*, *§. Qui tutelam*, *ff. de fur. l. Qui fundum*, *§. Si tutor*, *ff. pro emptore*, ratione honoris patronus dicitur dominus liberti, *l. Cum quis*, *§. Seiam*, vbi Glos. *v. Dominum*, & ibi Bart. *ff. de leg.* 3. Et tamen nemo dixerit, præfatos vocari posse dominos in actibus, contractibus, & commerciis, quæ per ipsos geruntur, vbi ita in terminis per Consilium Neapolitanum iudicatum esse scribit. Hinc porrò est, vt siquis vno in loco habeat iurisdictionem criminalem, alius verò ciuilem, ille dicatur vniuersalis territorij Dominus, cui ciuilis iurisdictio competit, adeò vt etiam insignia eius, qui ciuili, non qui criminali iurisdictione potitur, muris, portis, turribus, apponenda esse interpretes Iuris palam asseruerint. Hinc & Scipio Capycius *in addit. ad d. dec. num.* 45. 5

testa-

testatur in Consilio Neapolitano decisum fuisse, Baronem tantum habentem causas criminales in loco, cuius iurisdictio est alterius, non posse vexillum suum tempore nundinarum extendere in Turribus, vel aliis locis.

6 Prædicta pluribus firmat idem Freccia *auct.47.nu.1.* vbi in causa Marci Antonii, filii Marini cum Domino Priore Barense controuersia de proprietate loci, quia ille habebat in Oppido Rutiliani iurisdictionem criminalem, Ecclesia verò S. Nicolaj iurisdictionem ciuilem, determinatum fuisse testatur, eius insignia muris Oppidi apponenda, qui iurisdictionem ciuilem, non qui criminalem haberet, cum illa præditus vniuersalis Dominus illius Terræ dicatur, hac verò, exceptis causis criminalibus, nequaquam, & ita est duntaxat Dominus quoad quid, oraculo Principis speciali. Quoad qui autem dominium habens, superioritatem sibi asserere nequit, Castr. *cons.44.n.5.vol.1.* Quod etiam speciatim in terminis respondit Surd, *cons.323.num.38.* vbi inter alia dicit, habentem merum imperium in casu delicti tantum, in reliquis autem non dici Dominum, nec posse dicere, quod sui sint homines. Quod ipsum etiam ex Gylmanno defendit Bidembac. *nobil.quæst.3.numer.8.* asserens merum imperium, nullam subiectionem continere, sed de gladii duntaxat potestate intelligendum esse. Idem regulare esse inter modernos ex Iacobo Butrig. *in l.1.ff.de offic. Præf.* docuit Rosenthal. *tr.feud.cap.6.concl.85.n.10.* apertè affirmans, si vnus habeat in Pago, aut Oppido iurisdictionem ciuilem, inferiorem, & mixtum fortè imperium, alter verò Princeps, Comes, Baro, vel Ciuitas ius gladij, seu merum imperium, tunc ius gladij habentem in homines nullum subiectionis, siue competentiæ ius habere, nisi delicto commisso, Theodor. Reincingh. *de regim. secul. & Eccles. lib.1.class.5.cap.3.n.10.* ad hoc allegans Afflictum *in d.cap.vn. qual. vassal.iur. deb.fidel.* & propterea talem malè sibi vendicare superioritatem, aliaque iura, quia illud planè à castris iurisdictionis separatum sit; econtra verò iurisdictionem ciuilem ordinariam animis hominum loci impressam esse, scribit ex Afflicto, & Butrio Andr. Chnic. *comm. de Sax. non prouoc. iur. v. Ducum cap.5. nu.33.* Atque idcircò imperium merum, hoc est purum, dicitur, quod nullius alterius iuris admixtionem habet, vt ex Festo notauit Ferd. Vasquius *illustr.contr.lib.1.cap.4.nu.2.* Sicuti & merum aurum, in quo nihil sit alterius metalli, vocauit Plin. *lib.33.cap.1.*

7 Præterea hanc decisionem suffulcit, quod eius est protegere, cuius est imperare, vt notant Doctores *in proem. seu prima constit. ff. text. in l.3.ff.de offic.præf.vigil.* vbi Doctores, & præsertim Boer. *d. tr. de custod. clau.* post *nu.56.* vbi dicit de proprietate imperantis potius esse protegere, & custodire, quàm non imperantis. At verò eius est imperare, qui habet iurisdictionem ciuilem; siquidem imperare actum iurisdictionalem concernit, nec exerceri potest, nisi ab habente iurisdictionem, ad quam propriè spectat imperium, vti & proclamationes, & edictiones emanatæ, quæ naturalem, & actualem quasi possessionem iurisdictionis probant, Cæphal. *cons.458.n.48.* cuius exercitio iurisdictio manifesto euincitur, Raudens. *resp.2.n.241.* & *resp.3.num.55.lib.2.* Petra *de fideic.q.12.n.401.*

8 Corroboratur hæc decisio per reductionem ad inconueniens, quod in iure vitandum, statuit Legislator *in l. penul. post princip. ff. de impens.* & ab omni dispositione remouendum esse, sanxit Pontifex *in Clem.2. de magistr.* Si enim ius protectionis, siue Patronatus etiam competeret criminalem iurisdictionem habenti, tunc iurisdictionum species inter se facilè confunderentur, & sic inter ipsos ciuilis, ac meri imperij Dominos dissensionis semina spargerentur. At verò per eiusmodi confusionem, et si vnicuique sua iurisdictio non obseruetur, totus ordo Reipublicæ confundatur necesse est, vt ex *text. in c. peruenit 11.q.1.* & *in l. cum vnus, §.1. C. de bon. auctor. iud. possid.* Ex quo & ipsi etiam subditi Dominis scilicet super protectionis iure contendentibus, nulloque interim eorum defendente magnis calamitatibus, ac miserijs implicarentur. Neque enim esse potest societas affectionum, vbi dissidet diuersitas potestatum secundum Oros. *v. ad augmentum.* Nec possunt subiecti eorum inter se dissidentes ad Ciuitatis custodiam counire, *c. in noua 7.q.26.* Nam quoties res aliqua pluribus agenda committitur, dum quisque dissentit ab altero, dispendijs potius, quam vtilitatibus aditus reseratur secundum Gregor. *in regesto lib.1.cap.78.*

9 Denique hanc ipsam decisionem confirmat Frecc. *d. auct.47.n.2. ad fin.* expressè dicens, Domino habenti iurisdictionem criminalem non dari aliquam subuentionem, vel assecurationem vasallorum, Vnde quicunque alius asserens sibi competere ius protegendi alterius subditos, hoc ius probare tenetur, cum præsumptio iuris transferat onus probandi in ipsum, *l. generaliter in fin. ff. de fideicom. libert. l. vlt. in princ. ff. de eo, quod met. caus. l. nuptura in fin. ff. de iur. dot. l. si chirographum, & l. cum de indebito in princip. ff. de probat. l. sine possidetis, C. de probat.* Menoch. *lib.1.præsumpt.1.num.6.* Gail. *lib.2.obseru.128.n.12.* & *de arrest. cap.7.n.4.* Mysing. *cent.5.obser.68.* Gabr. *lib.1. de prob. concl.6.n.4.*

10 Quibus ita firmatis non obstant quæ superius inducta fuere. Quod enim ad primum argumentum attinet, licet criminalem obtinens iurisdictionem ius terrendi, ac coercendi, & potestatem apponendi custodem in territorio habeat? tamen ex eo non infertur, quod idcircò ius defendendi eidem competat. Siquidem ius terrendi maleficos concernat, & nonnisi commisso delicto competat, ius verò protegendi cum maleficiis nihil commune habeat.

11 Secundum verò, quod merum obtinens imperium à nonnullis dicatur Dominus illorum hominum, vbi ei ius gladii competit, ex prædictis decidendi rationibus facilè soluitur, quia tantum est Dominus secundum quid, & in casu delicti, in alijs autem nullum habet in homines loci illius dominium, & consequenter nullum etiam ius defensionis.

12 Ad tertium respondetur, merum imperium esse quidem nobilius, & potentius respectu animaduersionis, seu punitionis corporalis in facinorosos, in quem sensum rectè dixit Cabotius *d.lib.2.cap.5.* in imperio mero nihil esse grauius animaduersione in homines facinorosos; nequaquam verò respectu protectionis, aut defensionis faciendæ extra casum commissi maleficij, quod per carnificem corporaliter puniendum est. Proinde nulla ratione conceditur, potestatem meri imperij extendi ad protectionem, seu patronatum subditorum, sed eandem in terminis suæ potentiæ, nempè in maleficijs puniendis consistentis, relinqui.

13 Ad quartum respondetur, decisionem Lucæ de Penna quantum ad terminos nostræ quæstionis attinet, tanquam à tramite veritatis aberrantem sustineri non posse. Argumentum enim de nobiliori, digniori, & potentiori ad se trahente minus nobile, dignum, ac potens, quo in primis ad decisionem suam corroborandam vtitur, id, quod extruit non concludit, quemadmodum nec aliæ eius rationes in comprobationem suæ opinionis adductæ subsistunt, vti nec illud verum est, vt ipse scribit, ratione nobilitatis meri imperij totam ciuitatem Domino habenti merum imperium censeri subiectam, quia subiectio respicit subditos, at paulò ante probatum fuit, merum imperium nullam in se continere subiectionem, nisi ratione commissi delicti. Si quis autem scire velit quantum Penna aberret à nostro casu, adeat Scipionem Capyc. *in addit. ad dec. patern. consil. Neap. dec.27.n.7.*

14 Cæterùm præmissa decisio in quæstione adducta Patroni nonnisi ciuili Domino competentis, declarari potest, quod in defectum Domini ciuilis in factis quibusdam, aduersus quæ tuitione opus est, etiam Dominus criminalem habens iurisdictionem, defendendo partes suas interponere possit, & debeat, vt si in locis, vel pagis, vbi alter habet ciuile, & alter merum imperium, latrones, fures, incendiarii ac alij nociui homines oberrent, qui subditis ciuilis Domini damna inferunt, ijsque abigendis Dominus ciuilis insufficiens sit, & subditi contra istiusmodi maleficos defensiones indigeant, eo casu non prohibetur sanè Dominus maleficiorum, eos conquirere, capere, atque in illos animaduertere, iubente Vlpiano *in l. congruit 13.ff. de offic. Præsid.* Nam ei congruit malis hominibus prouinciam purgare, eamque pacis, quietis, & tranquillitatis plenissimam reddere, *l.1.§.quies. ff. de offic. Præf. Vrb.* Quo in casu tantum merum imperium exercens potius actum

capti-

captiuitatis, quàm protectionis, & patronatus vsurpasse dicendum est,

CONSVLTATIO XXXII.

An Clerici cogi possint, vel teneantur ad hospitandum milites?

1 NOn possunt. Ita expressè præcipitur *in l. 1. C. de Episc. & Cleric.* quæ est Imperatoris Constantini, estque huiusmodi: *Iuxta sanctionem, quam dudum meruistis,* scribit enim Clericis, *& vos, & mancipia vestra, nullus nouis collationibus obligauit, sed vacatione gaudebitis. Praeterea neque hospites suscipietis,* vbi glossa, & Doctores. Quod in Regno Neapolitano religiosissimè obseruatur ex capitulationibus Caroli II. *tit. de priuileg. & immun. Eccles.* confirmatis à Papa Honorio anno 1285. & tradunt Io: Ant. de Nigr. *in extr. de vit. & honest. Cleric. n.* 131. Paris. *de synd. v. Clericus*, §. *an apparitor*, Prosper de August. ad Quar. *v. vectigal.* Io: Franc. à Ponte *de potest. Proreg. tit.* 1. §. 6. *n.* 54. Tapia *lib.* 1. *de iur. Regni pag.* 28. & prosequuntur Bonacina *de contract. disp.* 2. *q.* 9. *p.* 2. *n.* 5. ac Bellet *disquis. Cler. tit. de exempt.* §. 3. *n.* 4. & 5. aliique, [præcæteris Riccius *in prax. for. eccles. p.* 3. *resol.* 28. vbi ex Tapia id ampliat ad parentes, & fratres habitantes simul cum eorum filijs & fratribus Clericis, idque ratione adiuncti iuxta glos. in *l. fin. C. de mun. & honor.* & latè tradita per Marsil. *in l. de minore* §. *tormenta nu.* 14. *ff. de quaest.* & per Carol. de Grass. *effect. cler.* 3. *n.* 122. Neque magis si consanguinei militum ornatæ militiæ haberent hoc priuilegium non hospitandi in domibus suis ratione ipsorum militum secum commorantium, vt eodem priuilegio debeant gaudere consanguinei Clericorum, qui habitant in eorum domibus simul cum Clericis, qui gaudeat omnibus priuilegijs militum iuxta Glossam communiter receptam *in l. miles ff. de re iud.*]

2 Rationem verò non adducunt, at nos antiquis quæstionibus nouas rationes addemus. Hospitatura enim dicitur munus hospitis recipiendi, *l.* 3. §. 13. *ff. de mun. & honor. l.* 10. §. 2. *de vacat. l.* 10. *C. de sacros. Eccles.* Hospitia autem priscis temporibus publicè assignari solebant, & certi erant homines, quibus hoc munus hospitum recipiendorum à Magistratu imponebatur, & censebatur patrimonij onus, non personæ, *d. l.* 3. §. *nos milites, l. fin.* §. *penult. ff. de mun. l.* 16. §. *angariarum, de vacat. muner. l.* 1. *C. de Episc. & Cler.* Modestin. *in l.* 6. *de excusat.* Atqui patrimonia Clericorum sunt immunia à quocunque onere, vt alibi demonstrauimus.

3 Deinde ius hospitaturæ, si cogatur quis milites hospitari, infert aliquod imperium, ac cohæret superioritati, vt colligitur ex ijs, quæ notat Menoch. *cons.* 302. *num.* 29. vt proinde regalibus accenseat post Baldum Mutius Surgens *in annot. ad tract. Matth. Ant. Surgen. de Praef. Praetor.* quem ad hoc allegat Caspar Kloch. *de contrib. posit.* 56. *in schol. ad eand.* Cùm igitur nulla permittatur Principibus laicis, siue Magistratibus in Clericos superioritas, seu imperium, ergo neque hospitatio ei cohærens.

4 Et quidem sub verbis illis Bullæ Cœnæ *cap.* 18. *collectas, decimas, talias, praestantias, & alia onera*, comprehenduntur omnia grauamina sub quocunque nomine significata, siue adiutorij, subsidij, subiectionis, siue donatiui, *arg. textus in cap. Clerici, de immun. Eccles. in* 6. siue etiam onera, quæ non consistunt in solutione, sed in obligatione aliqua, vt est in specie onus hospitandi milites, ad quod non tenentur Ecclesiastici. Quod intelligendum est non solum quoad bona, & domos, quæ ab antiquo erant de proprietate Ecclesiæ, sed etiam quoad ea, quæ in dies acquirunt sic affecta. Nam, quicquid sit, an onus hospitandi natura sua sit reale, vt voluit Bartol. *in l. vn. sub nu.* 34. *C. de milit.* & concederemus realia transire ad Ecclesiam, in praxi tamen effectum est personale. Quia non expetitur tantum tertia, vel dimidia pars domus, idque sine alio grauamine vtensilium, alimentorum, &c. quo pacto, & non aliter onus esset reale *ex l.* 2. *C. de met. & epid. lib.* 12. *l. vn. C. de salar. hospit. non praest.* sed mittuntur milites ad ratam æstimi cuiuscunque, & facultatum cum obligatione præbendi vtensilia, alimenta, &c. quo modo onus transit in personale, afficiens scilicet personas iuxta res, & habet naturam collectæ, Roland. *cons.* 66. *num.* 11. *& seq. lib.* 1. Thesaur. *lib.* 1. *q.* 93. Gallia *consil.* 59. *nu.* 71. *& seq.* ac declarauit Sac. Congregatio Immunitatis in Papiensi, proponente Eminentiss. Paulucio; nempè Clericos non teneri ad hospitandum milites ne quidem propter bona, quorum titulo non sunt ordinati. Quod etiam constat ex subiectis decretis.

Sacra Congregatio Immunitatis, &c. censuit, Clericos gaudere immunitate ab hospitatione militum, etiam in bonis patrimonialibus, & pro virili. Ita in Dertonensi 4. Decembris 1629. & in Papiensi 10. Decembris eiusdem anni, & in Capuana 20. Aprilis 1649. & in eadem Dertonensi 27. Februarij 1630. censuit, sub nomine hæredum non comprehendi Clericos. 5

Item Ecclesiasticos non posse eijci à proprijs domibus occasione habitationis militum Regiorum, vt in Aquilana 16. Aprilis 1630. & in Nullius Altamuræ 27. Aprilis 1632. 6

Ac sub 30. Iunij 1632. dedit litteras Episcopis Status Mediolanensis pro tuenda libertate Ecclesiastica ab hospitatione militum. Idem decreuit in Dertonen. 27. Martij 1635. scripsitque Episcopo Bobiensi, vt viriliter tueatur Clerum ab hospitatione militum, vt sub 23. Augusti 1633. Idem Episcopo Placentino sub 29. Maii 1634. 7

Censuitque pariter Domos Regularium, & Monasteriorum Monialium exemptas esse ab hospitatione militum vt in Cotronen. 23. Augusti 1633. 8

Quod verò ad Clericos syluaticos, eos exemptos esse censuit ab hospitatione militum, si non adsit consuetudo in contrarium, vt in Alexanen. 10. Maii 1633. & in Sulmonen. 13. Iunii 1640. 9

Neque bona Episcopi grauari possunt hospitatione militum, vt in Regien. 12. Ian. 1649. Immò censuit, Domos Ecclesiasticorum, quanquam laicis locatas, esse exemptas ab hospitatione militum, vt in Nouarien. 9. Iunii 1627. 10

Sed quid si Dominus transeat per fundum feudalem Ecclesiasticis concessum, ipsique ad hoc, vt negocia sua tanto facilius expedire possit, vtile, & opportunum sit, ibi habere copiam hospitij? Respondeo tunc vasallus eum hospitio excipere, & victualia pro pretio communicare tenetur. Ita Ioan. Andr. *in addit. ad Specul.* §. *quoniam, v. si quis id de feud.* Bald. *in l. obseruare* 4. *in princ. ff. de offic. Proconf.* idem *in l. venditor*, §. *si constat, ff. comm. praed.* vbi inquit, quod qui alicui tenetur dare passum, & victuaria, intelligatur pretio soluto. Sequitur ibidem Florian. de S. Petro *in fin.* Innoc. *in cap.* 1. *col.* 2. *extrauag. de consuet.* Angel. *cons.* 139. *col.* 2. Barthol. *Socin. cons.* 120. *n.* 11. *in fin. vol.* 3. latè Io. Cephal. *cons.* 142. *in fin. vol.* 3. Camil. Borell. *cons.* 1. *n.* 111. *centur.* 1. And. de Isern. *cap.* 1. *quae sint regal.* Matt. de Afflict. *dec. Neapol.* 265. & Schrader. *tr. feud. p.* 6. *cap.* 6. *n.* 123. Extatque diploma Carolinum apud Regienses anno Regni Caroli tertiodecimo, Pipini septimo datum. Inde 6. Kal. Octobris Veronæ cum ageret rogatu Geminiani Episcopi Ecclesiæ Mutinensi confirmauit prædia à Regibus, ac Reginis ante concessa, simulque cauit, ne quis Iudex ab Episcopo, aut fodrum exigeret, aut mansiones, aut paratas, aut fideiussores acciperet, aut homines eius vlla ratione vexaret, atque ei plebem Gandaceti, aliaque bona donauit. 11

Hæc autem immunitas ab hospitio debetur Clericis etiam si habitent in communi, & pro indiuiso cum fratribus, nepotibus, multoque magis cum parentibus laicis. Idque ne sustineant incommoda hospitalitatis. Tenentur tamen eiusmodi laici contribuere in pecunia. Et ita in praxi seruari in Regno Neapolitano, ac Siculo testantur Molfes. *in sum. p.* 2. *tr.* 12. *cap.* 22. *n.* 166. & Carol. de Grass. *effect.* 3. *n.* 127. 12

CON-

CONSVLTATIO XXXIII.

1 *An Canonicis, & Dignitatibus habentibus vsum mithra ex priuilegio Apostolico, liceat intra & extra ambitum Ecclesia, puta in processionibus maioribus, & minoribus mithram cum velo appenso penes se perferri facere?*

2 *An in processionibus incipientibus à propria eorum Ecclesia, & longiùs progrediendo, quàm sit ambitus murorum ipsius Ecclesia, sit eis interdicenda mithra?*

3 *An in alijs Ecclesijs exemptis, vel non exemptis, siue intra Ciuitatem, siue intra Diœcesim licitè vtantur mithra?*

4 *An ea iure vtantur in Officijs, & Missis defunctorum, vel in diebus non festis, nec vbique de pracepto? &*

5 *Num ad hac suffragetur consuetudo?*

1 AD primum. Priuilegium Apostolicum strictè interpretationem accipit, *cap. vt Apostolica ad fin. de priuil. in 6.* cum Glossa *in princ.* Vnde per solam mithræ concessionem non censetur concessum velum appensum, vel potestas mithram faciendi deferre post Canonicus, cùm hæc non confundantur, & sint de maioribus Episcopo reseruatis, egeantque speciali expressione, vt contra omnes Prælatos, inferiores Episcopo, habentes vel de iure, vel ex priuilegio plenum vsum mithræ decreuit Sac. Congregatio Rituum die 27. Septembris 1659. *in princ. & in respons. ad* 8. *& in fin.* Rursus in declaratione dicti decreti sub die 20. Iulij 1660. §. *ad* 8. Haud ergo, & multò minus licebit Canonicis, & Dignitatibus, quæ subsunt Episcopo, nec habent plenum vsum mithræ. Quandoquidem pretiosa non vtuntur, nec vti possunt, & vbi agimus de mithræ delatione post se propriè intelligitur de pretiosa, vt declarauit S. Rituum Congregatio contra Capitulum Messinense die 21. Februar. 1617.

2 Ad secundum. Affirmatiuè. Nam inferiores Episcopis, habentes vsum mithræ, in Concilijs synodalibus, & prouincialibus si sunt exempti, possunt vti mithris aurifrigiatis, aut gemmatis. Si verò non sunt exempti, simplicibus, & albis, ac planis tantummodo ex *d. cap. vt Apostolica*. Aliàs Abbas, etiam exemptus extra propriam Ecclesiam mithram, & baculum deferre non potest, neque in processionibus ex S. Congregatione Concilij Tridentini.

3 Ad tertium. Inuitatis, vel alio modo accedentibus ad Ecclesiam siue exemptam, siue non, siue capitulariter, siue seiunctim, siue intra Ciuitatem, siue extra, & in Diœcesi, videtur itidem interdicenda, Sac. Congregatio Rituum in decretis supra relatis vtrobique respondendo *ad* 10. Ratio est, quia priuilegium concessum personis cum adiectione loci, quale est huiusmodi, restringitur ad eum locum, vt in terminis similibus docet D. Fagnan. *in c. Cum capella n. 2. de priuileg.*

4 Ad quartum. Gaudentes mithra ex priuilegio, ea non vtuntur in officijs, & missis defunctorum, neque in diebus feriatis, sed tantùm in solemnioribus, & vbique de præcepto, S. Rituum Cnngregatio in dictis decretis contra inferiores Prælatos, & contra Casinenses.

5 Ad vltimum. S. Rituum Congregatio aliàs, ac sæpè respondit, quod post Episcoporum Cæremoniale euulgatum non suffragantur huiusmodi consuetudines, hodiè penitus abrogatæ, licèt allegaretur immemorabilis, cùm tamen versemur in facilioribus, quia constat de priuilegio, vt initio supradicti decreti sub die 27. Septembris, & sub 20. Iulij §. *Ad* 4. §. *Ad* 8. §. *Ad* 11. *&* §. *ad* 17. Et in specie mithrarum huiusmodi contra Capitulum S. Michaelis Archangeli de Monte Gargano Sypontinæ Diœcesis S. Rituum Congregatio in Sypontina 1. Decembris 1657. ita resoluit.

Visis, ac maturè perpensis iuribus Capituli Collegiata Garganica super vsu mithrarum ab Archiepiscopo Sypontino ad S. Rituum Congregationem demandato transmissis, & ab Eminentissimo D. Cardinal. Franciotto relatis, sacra eadem Congregatio censuit, Bullam Bonifacij Noni, necnon sententiam Archiepiscopi Antonij Marulli, Dignitatibus, & Canonicis Collegiata pradicta nullatenus suffragari. Ideoque mithrarum vsum eis interdixit, ac sub pœnis eiusdem S. Congregationis arbitrio prohibet. Iura tamen, quæ prater deducta ijsdem obuenerint, S. Congregationi exhibeant; ac interim à pradictarum vsu omninò sub ijsdem pœnis abstineant.

Quod firmauit Rota in Sypontina Cathedralitatis 13. Ianuarij 1659. coram Eminentissimu Cerro. Ponderando, quod vsus mithræ extra limites priuilegij est indecens, & scandalosus, *d. cap. vt Apostolica, vers. ne inde scandala*, cum Glossa *v. Dignitatum*. Ideò quoad velum, mithræque delationem vel post se, vel in processinnibus, vel in alijs Ecclesijs, & in officijs defunctorum verè carent priuilegio, vt innuit idem *cap. vt Apostolica ad fin.* ibique Glossa *v. permittunt*. Quod autem initio introducere non potuerunt sine priuilegio, nec tractu temporis licuit inducere consuetudine, Rota in Oppidensi processionum 18. Maij 1646. §. *nam prima*, coram Verospio. Maximè scandalosa ex pluribus, sed præcipuè quod hæc exerceantur coram suo proprio Episcopo, siue mithrato, siue non mithrato. Idque præsertim in priuilegio ex consuetudine, vel præscriptione non inducto, sed in priuilegio mero, adeout eius limites prætergrediendo neque consuetudo, neque præscriptin suffragetur, stante initio infecto, & vitioso, Rot. *decis.* 136. *nu.* 12. *ad med. p.* 1. *rec.* 7

Atque vt omnis de hac materia dubitandi occasio præcidatur operæ pretium duxi decretum generale Sac. Rituum Congregationis hic attexere, quod est huiusmodi. 8

Sacrorum Rituum Congregatio tollendis ac eliminandis circa Ecclesiasticos ritus, qui irrepserunt, abusibus, sedulò intenta, post Episcoporum cæremoniale euulgatum, quo quicquid ad ipsos in sacris cæremonijs pertinet, abundè præscripsit, idem quoad inferiores Pralatos, qui Pontificalium vsu fruuntur, præstandum curare necessarium existimauit, vt excessus aboleantur, vniformiterque inducatur sacrorum ritus in omnibus, & præsertim tempore, quo priuilegia ipsi perperam interpretantes, obtendentesque parum obsequi student decretis pluries ab eadem S. Congregatione hac in re euulgatis, aut ipsa ignorare prætexunt. Quamobrem omnia simul vt vnico conspiciantur obtutu cogere, perque capita digerere constituit, quo faciliùs obseruentur. 96

Super altari, in quo sacra erunt facturi septimum nequaquam apponant candelabrum. 10

Cathedram, seu Sedem fixam, & permanentem in eorum Ecclesijs ne detineant, sed tribus ipsis diebus, quibus ex antiquis decretis tantummodo pontificaliter celebrare est ijs permissum, mobili sede, seu cathedra vtantur, quam nihilominus triplici serico panno coloris festiuitati congruentis obducere poterunt, non autem contexto, aut phrygio, seu basilico opere exornato. 11

Baldachinum adhibere supra sedem poterunt non pretiosum, aut aureum, sed simplex, & eo, quod altari superimponitur, materia & opere inferius. Ad ipsam autem per duos tantum gradus in presbyterij superficio stratos ascendatur. 12

Non abacum alium, præter paruam mensam, & in cornu Epistolæ parare faciant, in quâ duo candelabra cum candelis, necnon mithra, calix, missale, thuribulum, nauicula, & reliqua ad celebrationem necessaria collocentur. Propè verò mensam eandem parieti hærens baculus pastoralis aptetur. 13

Dies verò, in quibus solemniter ipsis operari conceditur, sint de præcepto festiui, vel alij, in quibus ipsis pontificaliter celebrare festiuitatis ratio exigat, nempè Patroni loci, Fundatoris Ordinis, Tituli, & Dedicationis Ecclesiæ. Abstineant autem ab huiusmodi Pontificalium vsu in officijs, & missis defunctorum quocunque die etiam festiuo, & de præcepto. 14

Ad Ecclesiam accedentes, licet pontificaliter diuina peracturi, ijsdemque absolutis ab altari recessuri à suis Canonicis, vel Monachis, vt mos est Episcoporum, nec associari se sinant. 15

Præ-

16 Praterea duos Sacrificij ministros, Diaconum nempè Euangelij, & Subdiaconum Epistola, duo alij tantum Diaconi cum Dalmaticis, & vnicus Presbyter cum Pluuiali eis assistant. Duo insuper Capellani, qui de mithra, & baculo, ac totidem Acolythi pro candelabris inseruiant. Praterea sex alij Canonici, vel Monachi, duo scilicet Pluuialibus, duo Planetis, totidemque Tunicellis induti Diuinis huiusmodi interesse valeant, qui tamen non in sedibus, seu stallis choralibus, sed in scamnis absque postergalibus panno viridi laneo coopertis, situ congruo accommodatis, mox que illinc remouendis, considéant.

17 Mithram pretiosam, nisi illis expressè à Sancta Sede indultam non adhibeant. Sub mithra pileolum nigri tantum coloris induant. Baculum pastoralem albo velo appenso deferant. Ab ijsque, & alijs Pontificalibus, etiam de Ordinariorum licentia extra Ecclesias sibi subiectas prorsus abstineant, & neque in processionibus, qua ab eorum Ecclesijs per vias extra ambitum, vel Parochiam ducuntur, insignijs pradictis vtantur, vel penes se praferri faciant.

18 Regulares rochettum non deferant, nisi ex tali ordine fuerint, cui indumentum huiusmodi competat.

19 Inuitati ad Ecclesiam exemptam, nec in illa Pontificalibus vti valeant, nec ij, qui non fuerint Abbates perpetui, vel benedicti in proprijs Ecclesijs vti possint priuilegio, perpetuis Abbatibus, vel aliàs benedictis indulto.

20 Sacras vestes ex altari non sumant, nisi pontificaliter diuinis vacaturi.

21 Indulgentias impartiri, vel publicare non audeant absque expresso Sancta Sedis indulto.

22 Pontificales benedictiones cum trina Crucis productione in Missis tantum Pontificalibus, necnon vesperis, & matutinis pontificaliter licere sibi tantum meminerint. Priuatim verò populis, quamuis pleno iure subiectis, nisi expressè ipsis permissum fuerit, etiam pontificaliter induti per Ecclesiam incedentes, benedicere non prasumant.

23 Prasente Episcopo sine speciali Sedis Apostolica permissu, etiam pontificaliter celebrantes, à benedictionibus cessent.

24 S. Episcopus aderit, ipsius sedes à cornu Euangelij, vno saltem gradu eminentior Abbatiali, est erigenda, hacque altero gradu humilior; vt dictum est, in cornu Epistola collocetur, A latere Episcopi Canonici Cathedralis, propè Abbatem Canonici, vel Monachi Monasterij, & Abbatialis Ecclesia considéant. Confessionem cum Celebrante Episcopus faciat, ipseque thus thuribulo imponat, Euangeliorum textum osculetur, & populo pontificaliter (quamuis Abbas ipse pontificaliter celebret) benedicat. Episcopus praterea triro ductu, & immediatè Canonici Cathedrales duplici, moxque Abbas, nisi celebret, pariter duplici, ac subinde Canonici, vel Monachi abbatialis Ecclesia vnico tantum ductu thurificentur.

25 Abstineant tamen Episcopi, vbi consuetudo contraria non viget, a frequenti huiusmodi accessu ad Ecclesias exemptas in similibus actibus, vt liberius Abbates valeant suis vti priuilegijs.

26 In ordinationibus Canonicorum, Clericorum, Monachorum, necnon in vestitionibus Monialium, & emissione professionis earundem, etiam pleno sibi iure subiectarum, in benedictionibus sacra supellectilis, cæterisque actibus (missarum, vesperarum, & matutinorum solemnijs ter tantum in anno, vt prafertur, exceptis) neque in Ecclesijs, Oratorijs, alijsque locis, tàm publicis, quàm priuatis, quantumuis exemptis, eisdemque Abbatibus pleno iure subiectis, mithram, baculum, & quauis alia Pontificalia insignia, nisi de expressa Sedis Apostolica concessione, adhibeant.

27 Ecclesiasticam supellectilem pro seruitio tantum suarum Ecclesiarum, vel Monasteriorum benedicant.

28 Reliqua Pontificalia extra loca ipsis Abbatibus subiecta, vel pro seruitio aliena Ecclesia, aut in subditos pariter alienos, etiam de licentia Ordinariorum, exercere non valeant, puta Campanarum benedictiones, Calicum, & similium, in quibus sacra adhibetur vnctio, necnon minorum ordinum collationes.

29 Concionatoribus, qui eorum subditis verbum Dei pradicandi onus acceperint, benedictionem elargiri non prasumant; sed Episcopis, quibus ius huiusmodi priuatiuè competit, omnino dimittantur.

30 In missis priuatis quoad indumenta, cæremonias, ministros, altaris ornatum, & benedictionis largitionem, à simplici Sacerdote non discrepent, ac proinde sacras vestes induant in sacristia, neque vtantur Cruce pectorali, vnico sint contenti ministro, aquam cum peluì, & vrceolo argenteis sibi ministrari non sinant, duasque tantum candelas super altari adhibeant.

31 His autem Sanctissimo relatis, & in Congregatione Sacrorum Rituum ordinaria, habita coram Sanctitate sua per Eminentissimum, & Reuerendissimum D. Cardinalem Brancatium accuratè perlectis, & maturè discussis, Sanctitas sua ea approbauit, & pro omnimoda eorundem obseruatione mandauit typis imprimi, ad valuas affigi, & publicari, vt elapso termino sex mensium à die publicationis eorundem, omnes & singulos vsu Pontificalium gaudentes, tum sæculares, tum regulares, quantumuis exemptos, & speciali expressione indigentes, afficiant, & arctent, ac si omnibus, & singulis eadem exhibita, vel personaliter prasentata, intimata, seu notificata fuissent. Induisitque praterea locorum Ordinarijs, vt auctoritate Sedis Apostolica possint, immo debeant prafatos etiam per censuras compellere.

32 Cumque nonnulli ex dictis Abbatibus, & Pralatis proprium habere possint territorium, itaque Episcopalia, nullisque subdantur Episcopis, qui eos coercere, si excesserint, valeant; eo casu à Sedis Apostolica Nuncijs, si aderunt, sin minus, ab Archiepiscopis, in quorum prouincijs, vel ab Episcopis Romano tantum Pontifici subiectis intra, vel propè quorum Diœcesis limites eorum Ecclesia, vel Monasteria sita fuerint, tanquam à Sancta Sede Delegatis, ad huiusmodi decretorum obseruationem pradicti omnino cogantur. Die 27. Septembris 1659.

33 Verùm hac in re obiter moneo pro Abbatibus Casinensibus indultum, seu declaratum fuisse ijs competere vsum pontificalium in exequijs nobilium virorum pro Monasterio Cauensi tantum. Item competere ipsis associationem intra claustra Monasterij tantum, ac posse adhibere quatuor alios ministros superpelliceo indutos, atque vti mithris ad præscriptum *d. cap. vt Apostolica de priuil. in 6.* Quoad baculum verò teneri ad obseruationem decreti; ac tandem posse vti mithra in actu Ordinationum, & benedictionis sacrorum oleorum cum approbatione Sanctissimi sub die 12. Iunij, & 20. Iulii 1660.

CONSVLTATIO XXXIV.

An Ecclesiastici possint vendere, etiam minutim panem, & vinum, aliaque huiusmodi absque solutione vectigalium, dum ea colligunt à suis bonis patrimonialibus, vel beneficialibus?

1 REspondeO, posse. Habetur ex *Clem. fin. de censib.* vbi Clemens V. ita statuit: *Prasenti Constitutione inhibemus, vt locorum diœcesani contra eos, qui ab Ecclesijs, vel personis ecclesiasticis pro earum rebus proprijs, quas non negotiandi causa deferunt, aut deferri faciunt, vel transmittunt, pedagia, vel guidagia suo, vel alieno nomine exigunt, vel extorquent in animarum suarum periculum, & eorum, à quibus ea exigunt, praiudicium, & grauamen, excommunicationis, & interdicti sententias à iure prolatas, postquam de his ipsis constiterit, omnino publicent, vel à suis subditis, tandiu faciant publicari, donec illis sic exacta restituerint, & de transgressione huiusmodi satisfecerint competenter.* Idem disponitur *in cap. quanquam 4. de censib. in 6.* alijsque iuribus, quæ alibi adduxi; estque propositio certa Theologorum, Canonistarum, & Iurisconsultorum à nemine ex Catholicis impugnata, quod Clerici, eorumque bona, siue patrimonialia, siue hæreditaria, siue empta, siue sibi donata, siue quouis alio titulo acquisita gaudeant priuilegio immunitatis à gabellis, oneribus, & tributis per Communitates, & Principes laicos impositis, vt copiosè iuxta ac solidè firmauit Rota *in Brundusina, & Albanen. Gabella* coram Pegna, & Merlino, & coram Buratto *dec. 780. num. 2.* vbi addit. *lit. A.* & in Barchinonen. & Hydruntina exemptionis coram Cardinalibus Corrado,

do, & Celso *dec.* 412. *n.* 3. *p.* 9. *tom.* 6. *recent.* 24. Maij 1658. Idque cum ex alijs rationibus, tum etiam ex illa, quia personæ Ecclesiasticæ, & earum bona sunt sors, & pars Dei, Num. *cap.* 3. *&* 18. Paral. *c.* 16. Psal. 104. Matth. 17. 2. Timoth. *c.* 2. ad Hebr. *c.* 4. *cap. non minus, de Immun. Eccles.* Ruffin. *lib.* 10. *hist. c.* 2. S. Greg. Magn. *lib.* 4. *ep.* 45. Bellarm. *tom.* 2. *controu. lib.* 1. *de Cler. cap.* 28. Azor. *p.* 1. *instit. moral. lib.* 5. *c.* 12. Anast. Germon. *de sacr. immun. lib.* 3. *cap.* 15. Cuius sunt perfectissimo dominio quæcumque sunt, cum ab eo & facta sint, & conseruentur, Gen. *cap.* 1. *& seqq.* Exod. *cap.* 13. Deuter. *cap.* 6. *&* 32. 1. Reg. *cap.* 2. Psal. 17. 85. *&* 88. Sap. *cap.* 12. Isai. 43. Marc. 12. ad Ephes. *cap.* 4. Apocal. *cap.* 19. Concil. Lateran. sub Innoc. III. *cap. Firmiter*, *& cap. Damnamus de Summ. Trin. & fid. cath.* S. Athan. *in orat. contra Idol. & in Symb.* S. Hilar. *in psal.* 134. Nazianz. *orat.* 29. S. Ambros. *lib.* 1. *de fid. cap.* 9. S. Hieron. *in cap.* 45. Isai. & *in cap.* 4. *ad Ephes.* S. August. *lib.* 1. *de Trin. cap.* 4. S. Greg. Magn. *hom.* 9. *in Euang.* Atque adeo illi non est improperandum, nec cuiquam iniuria fit, si & pro domus suæ honore, atque decore, alimentisque necessarijs, reseruauit sibi quædam pro ijs, quos in sortem suam vocauit, quosque tamquam Principes, aut Duces in Ciuitatibus, ac Regnis posuit, vt alios dirigant in viam salutis; vel qui eius laudibus, & cultui essent specialiter deputati, & pro quorum pace, salute, & custodia debent vigilare Principes ob cultum, & reuerentiam debitam Deo, à quo Regnum, ac opes, & quicquid boni operis, atque honoris habent, receperunt, Gen. *cap.* 47. Concil. Colon. *p.* 9. *cap.* 20. Concil. Lateran. sub Innoc. III. *cap.* 43. Concil. Lateran. sub Leone X. *sess.* 9. Concil. Tridentin. *sess.* 25. *cap.* 20. *de reform.* Ioan. VIII. *can. si Imperator*, *d.* 96. Symmach. Pap. *in Synodo III.* Romana Bonifac. VIII. *in cap. quamquam, de censib. in* 6. Anastas. Germon. *vbi sup. lib.* 3. *cap.* 15. *& seqq.* Azor. *loco cit. & p.* 2. *lib.* 9. *cap.* 8. *& seqq. & p.* 3. *lib.* 5. *c.* 19. Cumque bona Ecclesiasticorum dicantur patrimonium Christi, Abb. *in cap. Cum super, de sepult. n.* 20. sintque Deo consecrata, ac eatenus vocantur bona Dominica *in can.* 40. Apostolorum, quemadmodum Christus non teneretur de huiusmodi rebus gabellas soluere, sic suo modo neque Ecclesiastici. Vnde hanc rerum immunitatem esse de iure diuino cum sanioribus censeo. Qua de re Delbene *de parlam. dub.* 27. *subsect.* 1. *& seqq.*

2 Ex quibus probatur, quod Ecclesiastici omnes quoad personas, & bona ecclesiastica, & omnia alia bona, quæ non ad negociationem, sed ad proprium vsum, vel proprias necessitates possident, aut vendunt, aut vehunt, non debent vectigalia, nec tributum aliquod, & sic non tenentur ea soluere, & qui illa ab ipsis exigunt, incurrunt sententiam excommunicationis, immò aliquando excommunicationem Bullæ in Cœna Domini. Siquidem qui vendit vinum, panem, oleum, aliaque ex reditibus sui beneficij, vel ex suis bonis patrimonialibus collecta, non negociatur, quia dictæ res non sunt fructus emptionis, sed eorum possessionum, atque idcircò vectigal soluere non debent, Molin. *de iust. & iur. disp.* 342. §. *Idem dicerem*, & ex ipsis laicis Gregor. Lopez *lib.* 46. *p.* 1. Mexia *in pragm. tax. panis conclus.* 5. *n.* 29. Gutierez *de gabell. q.* 49. *num.* 25. Cutellius *de immun. Eccles. lib.* 2. *q.* 47. *num.* 11. & alij communiter. Vnde sit regula, Ecclesiasticos ex negociatione sibi canonico iure non prohibita, vectigalia soluere non debere.

3 Et quidem non esse prohibitum, sed permissum Ecclesiasticis aperire, ac retinere tabernam, aut furnum, in quibus non per seipsos, sed per suos conductores, vel ministros vendant vinum, aut panem proprium, est textus *in cap. significante*, vbi notant omnes, præcipuè Anchar. *n.* 1. Anan. *n.* 6. Bec. *n.* 4. Franch. *n.* 24. *de appellat.* vbi etiam Innoc. Andr. Hostien. ac prosequitur Abb. & Gemin *inc.* 1. *n.* 9. ibique Franc. *col.* 2. in Gloss. *v. Ignominiosam, de vit. & honest. Cleric. lib.* 6. Archid. *in cap. nulli n.* 3. *d.* 44. Imol. *in cap. fin. n.* 14. *de censib.* Capr. *reg.* 95. *num.* 14. Syluest. *v. Clericus n.* 4. *q.* 6. & Redoan. *de spol. quæst.* 2. *n.* 47.

Sicuti non est prohibitum Ecclesiasticis molere frumentum, vt in panem redactum vtilius vendant, dummodo non per seipsos id faciant, nec alienum frumentum, sed proprium hoc artificio commutari faciant, Anchar. *in cap. fin. n.* 9. *de vit. & honest. Cleric.* Aym. *cons.* 163. *n.* 3. Redoan. *d. p.* 2. *n.* 42. *&* 45. Farinac. *in fragm. criminal. n.* 172.

Idque maximè iuncta consuetudine antiqua, per quam absolutè permittitur Clericis macellum, furnum, vel tabernam exercere per alios, Præposit. *in d. cap. significante*, & Dec. *n.* 4. *de appel.* post Innoc. *ibi in princ.* traditque Genuens. *in prax. cap.* 77. *n.* 7. Quaranta. *in Sum. Bullar. v. vectigal. col.* 1. *in fin. vers. Neque ex hoc inferatur.* Quæ sanè consuetudo potuit habere, ac præsumitur habuisse iustissimam causam necessitatis ad victum necessarium Clericorum, Imol. *in d. cap. fin. n.* 5. Henric. Boich. *n.* 7. *de vit. & honest. Cler.* Vitalin. *in Clem. fin. n.* 61. *de censib.* Speculat. *de Cler. coniug. n.* 6. Vbi quod licitum est Clericis publicas tenere tabernas propter necessariam, & honestam negociationem, Redoan. *d. q.* 2. *n.* 41. 45. *ac seq.* Salzed. ad Diaz *in prax. crim. cap.* 57. *col.* 2. S. Raymund. *in sum. tit. de negoc. sæcular.* §. 2. Immò tunc liceret retinere, ac locare tabernas, & furnum, etiam pro frumento, & vino empto reuendendo, Boich. vbi supra *n.* 8. Redoan. *d. q.* 2. *num.* 46. Ita tamen, vt non liceat retinere tabernas, & furnum pro frumento, & vino empto reuendendo, faciendo per seipsum dictam emptionem, & venditionem; sed solùm per alios, illis quidem subministrando pecuniam, & curam emendi, ac reuendendi illis relinquendo, vt per Doctores communiter. Hinc Molina *d. disp.* 342. *n.* 10. quærens, verum fas sit Clericis negociari per alios negocia merè lucratiua, tradendo pecunias suo consanguineo, vt ipsorum loco negocietur, aut ineundo societatem cum alijs, vel ijs locando reditus beneficij, aut aliud aliquid, ita ut ipsi totam operam, & industriam adhibeant, adducit Io. Medin. qui *quæst.* 20. *ar.* 2. *de restit.* illos excusat. Tum quia cessat ratio prohibitionis. Quippè cum negotiatio per alium neque distrahat, neque Clerici animum occupet, & modò pecunia ad licitam tradatur negotiationem, peccata, quæ commiserit is, per quem fit negotiatio, Clerico non imputantur. Tum etiam, quoniam iura solum videntur prohibere Ecclesiastico negotiationem per propriam personam, vt patet *ex Clement.* 1. *de vit. & honest. Cler.* quæ solum punit, quando Clericus per seipsum exercet officium macellarij, aut tabernarij. Et *in d. cap. Significante, de appel.* tamquam de re licita dicitur, Canonicos habuisse stallos publicos, in quibus carnes incidebant. Et *in Clem.* 1. *de stat. monach.* licet Monachi prohibeantur per seipsos venari, non tamen prohibentur id per alios exercere.

Vnde quamuis Ecclesiastici haberent ex suis fundis, vnde exciperent accedentes ad tabernam, appositis cibis sua opera mutuatis, tamen indecentissimum esset, Clericos, aut Religiosos fieri caupones, aut tabernarios, idquè illis expressè vetatur *d. Clem.* 1. *de vit. & honest. Cler. c.* 1. *& c.* 9. *Trullano*, rectequè mortalis culpæ id damnat Rebellius 2. *p. lib.* 9. *q. vlt. n.* 9. quem tamen non audio, si tabernæ nomine intelligat etiam locum, in quo Clericus minutatim vinum suum vendat per matrem, aut sororem, aut famulum quempiam, subscribit Layman. *lib.* 3. *tr.* 4. *c.* 17. *n.* 40. Sed perperam id statuunt. Id enim longè aliud est, quam taberna, in qua vina per cauponem coempta bibantur, & cibi apparentur hospitibus; nec prudentum iudicio sordet, aut venditorem Clericum depreciat, sicut faceret taberna. Et ita Gutier. *tr. de gabel. q.* 93. *n.* 37. & Gironda *de gabel.* 7. *p. in princ. n.* 15. Et quamuis idem Molina non existimet, culpam letalem esse ita per alios negotiari, aliquid tamen fœditatis, atque indecentiæ in ea negotiatione inuenire arbitratur ratione status, quando tamen circumstantia, puta necessitatis, non adesset, quæ illam excusaret. Quod etiam aduertit Lessius *lib.* 2. *cap.* 21. *dub.* 1. *n.* 5. *de iust. & iur.* Tunc etiam permittitur Ecclesiasticis necessaria negotiatio, etiam in taberna, Glos. in *c. Negotiatorem*, *d.* 88. sicut etiam artificium & agricultura, *c.* 2.

& 3. d. 92. & sequitur Boich. *in cap. secundum, Ne Cler. vel Monachi, & in cap. Ex literis, n. 7. & seqq. de vit. & honest. Cler.* Illudque obseruat Molina, fas esse Clericis & Religiosis habere domos publicas, quas alijs locent vel ad carnes vendendas, vel ad alia negotia in illis exercenda, atque vnde reditus habeant. Tales autem erant stalii, de quibus *in d. cap. Significante* est sermo.

7 Hinc petitio laicorum super prohibitione vsus furni, macelli, tabernæ, & huiusmodi contra Ecclesiasticos, est omninò reijcienda. Aut enim prætendunt interdici Ecclesiasticis ius locandi cuilibet, sibi beneuiso, apothecas eorum ad coquendum, & vendendum panem, vinum, carnes, & prætensio est exorbitans, atque iniusta. Quia possunt Clerici, habentes apothecas, seu tabernas destinatas ad vsum alicuius artis, eas locare ad illius exercitium, Archid. *in cap. Nulli Clericorum n. 3. dist. 44.* qui loquitur de apotheca destinata ad vendendum panem, Gemin. *in cap. 1. de vit. & honest. Cleric.* Carol. de Grass. *de effect. Cleric. effect. 6. n. 51.* Quemadmodum etiam potest quilibet de populo ædificare in proprio solo furnum nouum ad panem coquendum, cùm hic sit actus merè facultatiuus, ideòque in proprio fundo per dominum liberè explicari potest, quamuis alteri noceat, *l. Cum eo, & l. Imperatores, ff. de serut. vrban. præd. l. Fluminum, §. fin. ff. eod.* notantque Doctores *in d. cap. Significante, de appell.* Io. Faber *in §. de pæn. n. 20. Instit. de act.* Roland. *cons. 22. n. 20. lib. 2.* & Surd. *cons. 127. n. 17. ac seqq.*

8 Aut verò prætendunt, prohiberi Clericis, ne vendant frumentum pistori, cui furnus ab ijs fuit locatus, & hoc multo minus concedendum est. Nam Clerici non emunt frumentum, (idem est iudicium de vino, & cæteris huiusmodi) ab alijs vili pretio, vt illud carius vendant, in quo consistit formalitas illicitæ negotiationis, *c. Eijciens 88. d.* Abb. *in cap. fin. de vit. & honest. Cler.* Redoan. *d. q. 2. n. 39.* Quia qui emit, vt vendat, id agit, vt lucretur, quod est affectus concupiscentiæ prohibitæ in Clericis, de quo loquuntur *cap. 1. in fin. & cap. Sed nec, ne Cler. vel Monach. & 21. q. 3. c. 1. 2. & 3. & Clem. 1. de vit. & honest. Cler. & cap. Clerici, & cap. seq. extra, eod. tit.* Et ita intelligit Turrecremata *d. c. Negotiatorem in fin. d. 88.* Sed vendunt conductori sui furni frumentum recollectum ex prædijs patrimonialibus, siuè beneficialibus, in quo contractu nulla potest esse suspicio illicitæ negotiationis, Abb. *cons. 6. in fin. lib. 1.* Dec. *in cap. Ecclesia S. Mariæ, n. 78. de constit.* Crauet. *cons. 6. n. 116.* Vbi quod non dicitur negotiari vendens in taberna triticum, vinum, vel oleum suum, *& cons. 163. n. 3. vol. 7.* Roland. *cons. 71. n. 12. lib. 4.* Grass. *d. effect. 6. n. 33.* Nam sunt fructus ex eorum fundo collecti, suntque ipsi veri ac legitimi domini illorum non per negotiationem, sed per vsum proprij iuris, quod quilibet habet capiendi fructus sui fundi. Vnde possunt indistinctè Clerici, ac quomodocumque vendere frumentum, vinum, aliosque fructus perceptos è proprijs prædijs, siuè ad plenum, siuè minutim, non obstante quacumque prohibitione laicali, vt in specie tradunt Bertachin. *de gabel. q. 7. col. 4.* Roland. *cons. 71. n. 9. lib. 4.* & inter Hispanos Salzedus ad Diaz *in pract. crim. c. 56. §. ex quibus*, illosque exponere publicè venales in taberna, vel alibi, prout sibi magis interesse videbitur, & commodum est, vt per Innoc. *in d. cap. Secundum*, & ibi Boich. *n. 3.* dummodo id non faciant per seipsos, sed per alios, Franch. *in cap. vn. de vit. & honest. Cleric. in 6.* Redoan. *d. q. 2. n. 46.* Immò quando Clericus non posset aliter vendere suum vinum, nisi teneat tabernam, potest illam retinere per alios exercendam, si habeat, possitque; alioquin per seipsum, vt per Turrecrem. *in d. c. Negotiatorem n. 1.*

9 Immò verò possunt, si id sibi magis expediat, ex suo frumento per pistores deputatos conficere panem, illumque vendere, cùm neque etiam in hoc subsit aliqua negotiatio, sed sit licita venditio fructuum recollectorum ex proprijs bonis, Lassart. *in cap. 19. n. 62. & 66.* vbi quod Clerici, habentes salinas, possunt per suos operarios salem cogere, illumque vendere absque tributo, Syluest. *v. Excommunicatio 9. & Excom. 21. nu. 46.* vbi quod Clerici habentes ferri fodinas in suis prædijs, possunt per ministros conductos ferrum effodere, illudque vendere, itidemque panem ex suo frumento, vinum ex suis vuis, oleum ex suis oliuis, vt rectè Molina *d. disput. 342. n. 7.* Et vniuersim possunt Clerici agros proprios colere, vt fructus vendant, lapides, vel metalla ex suis fundis effodere, eaque in aliam speciem mutare; greges in suis prædijs alere, vt ex fœtu, lacte, & lana pecuniam sibi parent, vel vt ipsa animalia adulta, & saginata vendant, ceu docent Medin. *C. de restit. q. 30. caus. 2.* Molina *vbi supra*, Less. *loco allegato*, Bellettus *in disq. Cler. tit. 1. §. 21. n. 15.* Genuens. *in prax. cap. 62. n. 7.* Prosp. de August. *in addit. ad Quarant. v. Vectigal*, Squillant. *de priuil. Cleric. cap. 8. n. 38.* Alter. *de censur. tom. 1. disp. 19. lib. 5. cap. 6. dub. 7.* Turrian. *in 2. 2. tom. 2. disp. 59. dub. 2.* Rebellius *p. 2. q. vlt. sect. 1. & 2.* Matth. *de iurisd. p. 4. cas. 3. n. 9. & 10.* Azor. *tom. 2. lib. 7. cap. 14. q. 1.* Redoan. *d. q. 2. n. 15.* quibus præiuerant Glos. *in d. c. Negotiatorem 88. d.* Abb. *in cap. 2. n. 1. Ne Cler. vel Monach.* Gemin. & Franch. *in cap. vn. de vit. & honest. Cler. in 6.* Bertachin. *de gabel. p. 2. q. 7.* Roland. *vol. 4. cons. 71. n. 9.* idem Abb. *cons. 6. dub. 2. vol. 1.* Dec. *in cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. col. pen.* Aym. *cons. 163. col. 1. n. 3.* Tiraquel. *de nobil. c. 28. n. 10.* Auendagn. *de execut. mand. Reg. c. 19. n. 34.* Salzed. ad Diaz *d. cap. 56. §. ex quibus*, & ipse Curellius *de Immun. Eccles. d. lib. 2. q. 47. n. 13.* Carol. de Grass. *d. eff. 6. n. 18.* Idque *ex c. Clericus, d. 91. ex c. Nunquam, de consecrat. d. 5.* Glos. *ibid. & d. 41. q. 3. init. & 14. q. 4. c. Canonum*, alijsque pluribus, ac declarauit S. Congregatio Immunitatis & Concilij in vna *Triuentina* 19. Ianuarij 1635. & 24. Martij 1645. & in vna *Arian.* 6. Octobr. 1646. & 4. Maij 1647. & 9. Febr. 1649. in vna *Fundana*, ac alibi sæpè in hunc modum. *S. Congregatio &c. censuit, Oratori licere terras patrimoniales, ac beneficiales per laicos colere, & pro eiusdem cultura vsu animalia, & pro sustentatione animalium pascua necessaria coemere, ipsarumque terrarum, atque animalium fœtus, ac fructus pro sua, & familiæ sustentatione vendere, nec propterea illicitæ negotiationis prætextu vexari posse, ac debere.* Quin quærenti in vna *Tudertina* Procuratori fiscali 17. Iulij 1649. an liceat Clerico ex vrbanitate exercere œconomiam agrorum alterius Clerici absentis, illorumque fructus conseruare, & vendere absque incursu illicitæ negotiationis; eadem Sacra Congregatio respondit, *Licere*.

10 Et in vna *Cassanensi* 23. Maij censuit, esse quidem permissum Clericis conductionem bonorum patrimonialium, & beneficiorum, eorumque culturam pro sua & suorum sustentatione, non verò conductionem aliorum bonorum, nisi ex vrgenti & præcisa necessitate.

11 Et S. Congregatio Episcoporum & Regularium censuit in vna *Melphitana* 15. Decembris 1603. non censeri negotiationem illicitam mittere ad vendendum frumentum, vinum, oleum, & similia collecta in proprio patrimonio, vel beneficio, & in vna *Militensi* 12. Maij 1617. declarauit, non posse molestari pro negotijs illicitis Ecclesiasticos, qui emunt frondes mororum, seu celsorum pro serico. Quin S. Congregatio Concilij 14. Nouembris 1626. censuit, Clericos posse ex vrgenti, & præcisa necessitate frondes celsorum emere, easque subministrare pro alimento vermiculorum ad participandum de serico. Similiter subministrare triticum seminandum ad participandum de messe. Et 17. Aprilis 1627. censuit, licere in necessitate presbytero tutori negotiari pupillorum nomine, dummodo id non sordide faciat, nec cum sui officij detrimento, nec cum ordinis dedecore, lucrumque, quod ex iusta negotiatione prouenit, non in tutoris, sed in pupilli cedat vtilitatem. Idem censuit S. Congregatio Episcoporum & Regularium 30. Aprilis 1627. & 11. Augusti 1628. in vna *Sulmonensi*, & 1. Iulij 1639. & 8. Martij 1641. in vna *Cariatensi*, & in vna *Consentina*, & 22. Martij 1643. in vna

Boni-

Bouinensi, & in vnâ *Vlyssipponensi* 16. Nouembris 1618. censuit, Clericos conducere posse res Ecclesiasticas, dummodo opera manualia per laicos exerceant.

12 Neque dici potest, Ecclesiasticos aperire furnum, siue tabernam ad æmulationem. Nam æmulatio, quæ sapit malignitatem atque dolum, est probanda, alias non creditur alleganti, *l. Dolum*, *C. de dolo*, *l. Quoties*, *§. Qui dolo*, *ff. de probat.* Quinimmò præsumitur furnum ac tabernam aperire ex propria vtilitate, non vt alijs noceant, Glos. *in d. l. flumenum*, *§. fin. ff. de seruit. vrban. prædior.* Cagnol. *in l. Nullus videtur*, *n. 1. ff. de regul. iur.* Menoch. *de arbitr. cas.* 156. *n.* 9. & Surd. *cons.* 127. *n.* 19.

13 Minusque dici potest, hoc exercitium Ecclesiasticis non licere, tum quia diuitias summopere abhorrere debent ex Apostolo 1. *ad Timoth.* 6. Tum quia id redundat in præiudicium publicum. Tum quia ex hoc scandalum populis contingere potest, quod præcipuè euitandum est Ecclesiasticis ex eodem Apostolo 1. *Corinth.* 8. & ex D. Basilio *in Regul. breuior. regul.* 64. Nam etsi ditari modo illicito, aut cum detrimento populi non sit Clericis permissum, id tamen modo licito, aut cum vtilitate populi illicitum non est, sed omni iure permissum, & bono fine factum omninò licitum, vt Doctores cum Innoc. *in cap. 2. Ne Clerici, vel Monachi*, quos sequitur Genuens. *d. cap. 77. n. 1. in annot.* asserentes, Clericum posse ex artificio lucrari etiam sine necessitate. Præiudicium verò publicum, quod prætexitur, est merum figmentum. Immò prætensio laicorum tendit directè in præiudicium publicum. Nam si præiudicium consideratur in ordine ad emptorem, non potest considerari in hoc casu. Quia panis, vinum, oleum, alia quoad pondus & mensuram sunt æqualia cum pane, vino laicorum, & quoad qualitatem, semper sunt meliora. Atqui annona est bonum publicum. Si autem consideretur in ordine ad Magistratum sæcularem, qui vult, quod solùm vendatur panis, & vinum in suis furnis, & tabernis vt ipsi maiori sit emolumento, hoc est commodum merè priuatum, vt disertè Diana, qui alios congerit *p. 1. tract. de Immun. resol.* 69. Menoch. *cons.* 800. *num.* 30. Marth. *de iurisd. p. 4. cent. 1. cas. 2. n.* 10. Bellett. *disq. cler. p. 1. tit. 6. §. 3. n.* 8. Nihilque aliud est, nisi monopolium in præiudicium publicum, quod regulariter est iniquum, Reipublicæque iniuriosum, eo quod Ciues emere cogantur carius à Magistratu, cæteri verò de Republica, quales etiam sunt Ecclesiastici, impediantur iustè & commodè negociari, benignioresque esse in precio alijs ciuibus. Quod cedit in detrimentum Reipublicæ, esto Magistratus iusto pretio vendat. Quocirca meritò id de iure communi *l. vn. C. de Monopol.* damnatur sub pœna amissionis omnium bonorum, atque exilij perpetui. Vtinam haberemus Nemophylaces, hoc est legum custodes, qui exequerentur sancita illius tituli.

14 Eo præsertim quia prohibitio, ne quid vendatur, nisi in taberna Magistratus, vel Baronis non tendit ad vtilitatem publicam, & æquè concernentem Clericos & laicos, ac proindè non comprehendit Clericos, sicuti etiam docent Couar. *in cap. Possessor p. 2. §. 4. n. 8. de reg. iur. in* 6. Bald. *lib. 2. cons.* 198. Rip. *tract. de pest. tit. de remed. ad conser. vbert. n.* 122. Menoch. *lib.* 8. *cons.* 800. *n.* 30. Quin, vt benè notat Mastrill. *de magistr. lib. 4. cap. 18. n.* 55. & Nouarius *de grauam. Vasal. tom. 1. grauam.* 74. Magistratus, siuè Barones id faciendo inferunt iniuriam vasallis, nisi id fortè faciant ex iure acquisito per diuturnam consuetudinem, quapropter monet *n.* 3. vt contradicant in principio, ne sibi præiudicent, ac dent ius ad fauorem Baronum per suam acquiescentiam. Et vt docent Graff. *in dec. tom. 1. lib. 4. cap. 18. n.* 79. Duard. *in Bull. Cœn. lib. 2. can. 5. q. 4. concl. 3. n.* 6. ex Butrio *in cap. Super quibusdam, de verb. signif. n.* 15. Coriolan. *ibid.* & Gambacur. *de casib. referu. cap. 5. in Bull. Cœn. n.* 7. Barones, vel Magistratus id efficiendo incidunt in censuras Canonis quinti Bullæ Cœnæ, quia hæc est species cuiusdam vectigalis. Quamuis oppositum sentiat Filiuc. *tom. 1. tr. 16. cap. 5. n.* 110. motus ex eo, quod talis actio non reuocatur ad compositionem gabellarum, sed potiùs ad monopolium. Quod etiam iniquum est. Neque etiam id scandalum est, nisi passiuum, quod euitari non debet, quando ex mera hominum malitia oritur, & propterea non sunt audiendi, docente D. Gregorio homil. 7. in Ezech. *Si de veritate scandalum sumitur, vtilius permittitur nasci scandalum, quàm veritas relinquatur.*

Ex quibus, cùm appareat, Ecclesiasticis, vltra paci- 15
ficam possessionem, in qua reperiuntur, assistere etiam ius commune, meritò sunt in eadem confouendi. Ex prætensa enim prohibitione vsus furni, siuè tabernæ vinariæ nedum Ecclesiasticis adimeretur facilior modus vendendi suum frumentum, siuè vinum, quinimmò indirectè cogerentur illa vendere Communitati, siuè Magistratui sæculari pretio viliori, sicque conditio Clericorum efficeretur deterior non sine graui iactura Ecclesiasticæ libertatis, quæ nec directè, neque indirectè lædi debet, *auth. Cassa*, *C. de sacros. Eccles. cap. Nouerit, de sent. excom. cap. fin. de immun. in* 6. Felin. *in cap. Ecclesia S. Mariæ n. 69. de constit.* Calderin. *cons. fin. eod. tit.* Alban. *cons. 8. n.* 3. Bellon. *cons. 43. n.* 1. Honded. *cons. 3. n. 15. lib.* 1. & Bulla Cœnæ Domini. Quæ autem efficiunt Clericos deterioris conditionis, quam sunt laici, sunt contra immunitatem ecclesiasticam, vt præ cæteris tradunt Felin. *in d. cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. n.* 3. Zabarel. *in cap. Peruenit, de Immun. n.* 13. Gueuara *in propugn. libert. Eccles. assert. 1. §. 5. n.* 42. Ricc. *in prax. tom. 3. resol. 207. n.* 7. Pechius *de amortiz. cap.* 6. Megal. *in 3. p. lib. 3. cap. 10. q. 1. n.* 51. Valenzuel. *in defens. censur. Pauli V. p. 3. n.* 168. & alij, probaturquè ex *cap. Quanto, de priuil. & ex cap. fin. de immun. Eccles. in* 6. Et in casu, quo non solum concurrit dispositio iuris, sed etiam consuetudo longæua, nempè viginti annorum circiter, dicitur iam acquisitum, & radicatum ius Ecclesiæ. Quod propterea non potest prohiberi sine diminutione Immunitatis ecclesiasticæ, vt resoluit Rota in terminis furni in vna Messanensi 21. Iunij 1591. coram Card. Pamphilio, & S. Congregatio Episcoporum in vna *Reatina*, & Congregatio Immunitatis in vna *Ciuitatis Castelli*. Ideòque stante obseruantia subsequuta, quæ habet vim declarandi, etiamsi res esset dubia, *cap. Cum dilectus, de consuet.* Cæsar de Graff. *dec. 1. eod. tit.* Rot. *dec. 356. num. 6. p. 2. diu.* Clerus est manutenendus in sua possessione, Bald. *in cap. Conquerente col. 1. de restit. spol.* Aym. *cons. 140. n.* 3. Afflict. *dec. 98. n.* 1. Quæ sola obseruantia sufficeret, cùm habeat vim legis, vt sentit Dec. *cons. 48. n.* 1. Gabr. *cons. 161. n.* 8. Tusch. *conclus. 558. n. 18. lit. C.* Ghirlenz. *cons. 40. n. 17. & seq. & cons. 71. n. 18. & cons. 77. n.* 13. Bellet. *disq. cler. p. 1. tit. de exempt. §. 8. n.* 1. Quo casu plerique etiam ex Aduersarijs asserunt, id certum esse, nec posse sine peccato sacrilegij eiusmodi gabellam imponi, vt cùm Salgado fatetur Fontanel. *dec. 305. num.* 26. Quod si aliqua subesset dubitatio, fauore Ecclesiæ pronunciatur, *l. Sunt personæ, ff. de relig. cap. fin. de sent. & re iud.* Mandel. *cons. 8. in fin.* Felin. *in cap. 4. n. 104. de constit.* Ias. *in l. filius famil. §. Diui, n. 82. & in repet. n. 110. ff. de leg.* 1. Decian. *cons. 3. n. 24. lib.* 3. Bellet. *loco cit. tit. 6. §. 4. nu.* 13. Maynard. *de priuil. Eccles. contra Venet. p. 2. ar. 22. n.* 61. Ac præsertim si inter Ecclesiasticos & Communitates sæculares inita sit transactio soluendi singulis de Clero certam & determinatam vini, aliarumque rerum immunitatem, ita, vt non sit amplius locus pœnitentiæ, Ludouic. *dec. 18. n.* 38. cùm transactio contineat exceptionem litis finitæ, *l. fratris, C. de transact. cap. 1. de lit. contest. in* 6. Glos. *in l. 1. ff. de iureiur.*

Et hæc læsio eo esset toleratu difficilior, quia 16
non contingeret in competentibus Clericis ex priuilegio, sed in competentibus ipsis, sicuti cuilibet de populo ex iuris communis dispositione, Dec. *in d. cap. Ecclesia S. Mariæ n.* 3. Alex. *in d. l. filius familias, §. Diui, n. 12. de leg.* 1. Carol. de Graff. *effect. 2. n. 68. & seqq.*

17 Nec minus insolens est in hac re prætensio laicorum, vt Ecclesiastici vendant Communitati laicæ suum frumentum, vinum, oleum, & huiusmodi alia. Quia nemo regulariter, nisi in quibusdam casibus priuilegiatis, cogi potest emere, vel rem suam vendere, *l. Inuitum, C. de contrab. empt. l. Nec emere, C. de iur. deliberandi*, alijsque iuribus, quæ adducit Panorm. *in cap. 1. de empt. & vend.* Couar, 3. *var. resol. cap.* 14. *n.* 1. Valasch. *consul.* 22. *n.* 1. Anton. Gomez *tom.* 2. *var. cap.* 2. *n.* 51. & Molina *disp.* 341. *a n.* 1. Vnicuique enim liberum est de suo ad libitum disponere, *l. in re mandata, C. de mandato, l. Nullus, C. de Iudic.* Nec quis cogitur rem potius vni, quàm alteri vendere, *l. Dudum, C. de contrab. empt.* ac firmat Cam. *cap.* 151. *n.* 1. *& seq. lib.* 3. Et quoniam hoc priuilegium vendendi rem suam ad libitum, & cui quis voluerit competit etiam Clericis, esset profectò contra libertatem ecclesiasticam auferre, quod de iure communi etiam Clericis competit, Butr. & Imol. *in d. cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit.* vbi etiam Felin. *n.* 19. & Fulgos. *in auth. Cassa, C. de sacros. Eccles.* Alex. *cons.* 210. *n.* 12. *& cons.* 211. *n.* 7. *lib.* 2. Mand. Abb. *cons.* 8. *n.* 3. affirmans, id procedere siuè directè, siuè indirectè Clericis auferatur, quod de iure communi reperitur concessum, & in hac sententia persistit etiam Couat. *in regul. Possessor, de reg. iur. tit. de præscript. p.* 2. §. 4. *n.* 8. & Grammat. *decis.* 100. *n.* 10. *ac seq.* Immò non solum esset Clericis auferre, quod de iure communi concessum est, sed prohiberetur indirectè, quod nec iure diuino, vel humano eisdem non reperitur prohibitum, quod est contra libertatem ecclesiasticam, vt tradit Felin. *in cap. Nouerit, de sent. excom.* & Sayt. *de censur. lib.* 3. *c.* 19. *n.* 9. Et multo minus ad id cogendi sunt Clerici ex instantia laicorum, quia sic subijcerentur eorum voluntati, dum possunt suos fructus vendere iusto pretio cui maluerint, illosque extrahere ad vendendum exteris, non obstante quacunque prohibitione, Ripa *de pest. remed. ad conser. vbert. n.* 122. Io. de Amic. *cons.* 18. *in fin.* Roland. *cons.* 6. *n.* 22. *lib.* 4. Grammat. *d. decis.* 100. *n.* 15. Et quando etiam vrgeret necessitas, deberent prius cogi laici, deinde Clerici. Vnde cum eiusmodi prætensio tendat ad efficiendam conditionem Ecclesiasticorum deteriorem, reijcienda omninò est, tanquam iniusta, & præiudicialis ecclesiasticæ libertati. Quod si edicto laicali id Clericis prohiberetur, tanquam nullum ex defectu potestatis, aboleri debet tam ex iuris ciuilis dispositione, *aut. Cassa*, & ibi Cyn. & Salve. *C. de sacros. Eccles.* quam iuris Canonici, *cap. Ecclesia, cap. Quæ in Ecclesiarum, de const. cap. vlt. de immun. Eccles. cap. Nouerit, de sent. excommunic.* & tradit Germon. *de sacr. immun. lib.* 2. *cap.* 11. *n.* 13. *& seq.* Vndè nec sub prætextu, quod Magistratus sæcularis se offerat vendere frumentum, vel vinum Ecclesiasticorum, ad id cogi possunt, cùm hac de causa non possit eis eorum ius retinendi furnum, vel tabernam auferri, neque huic oblationi assentiri queunt, nisi in casu, quo Magistratus reciperet totum frumentum, vel vinum, aut oleum Clericorum in ea quantitate, quam ij voluerint vendere plus, minusue, & eodem pretio, ijsque modis ac commodis, quibus in suis furnis ac tabernis illa venderent.

18 Multoque minus ponenda est vis omnis in assertis fraudibus Ecclesiasticorum, dum emunt alienum frumentum, vuamque alienam, vel inferunt frumentum, vel vuam consanguineorum, & ex ijs lucrum capiunt, ac propterea desiderant laici, vt saltem assistat furno, ac tabernæ Ecclesiasticorum persona laica. Nam primò id præsumi non debet de viris ecclesiasticis. Ideòque non videtur hac in re quicquam statuendum, nisi prius fraus doceatur, cum remedia non sint adhibenda vbi morbus non est, neque est standum simplici assertioni laicorum in re, quæ habet contra se præsumptionem. Vnde ex possibilitate committendi fraudes non potest, neque debet auferri facultas, & vsus earum rerum, quæ alias debentur Ecclesiasticis. Secundò, quod si Ecclesiastici in hoc deliquerint, habent laici eorum Iudicem Ordinarium, qui potest ius suum dicere, & delinquentes Clericos punire, vt respondet Rota coram Cardinale Caualer. *dec.* 286. *sub n.* 5. & coram Cardinale Corrado *in d. Barchinonen.* exemptionis, ac prosequuntur communiter Doctores, speciatim Martha, Squillantes, Salas, & Diana, resoluitque sæpius S. Congregatio Immunitatis. Tertiò in casu etiam, quo fraudes committantur non est dandus assistens laicus. Tum quia tractu temporis posset transire in exemplum huiusmodi assistentia in casibus similibus, cùm non semper probari possit, quod fuerit ab Ecclesiastico deputatus. Tum quia indirectè hoc modo daretur occasio destruendi furnum, ac tabernam Clericorum. Nam hic assistens laicus poterit tam molestè se gerere contra pistores, & tabernario, vt ij facilè possent indignari, & abscedere à furno, & taberna, sicque laici obtinerent indirectè, quod directè non possunt.

Quin fas est Clericis emere necessaria ad proprium, 19
suorumque vsum, & vendere superflua vel ex fructibus suorum agrorum, vel ex redditibus proprij beneficij, aut vndecumque illa habuerint. Immò esto aliquid vilius emerint, non animo reuendendi, fas illis est, aucto postea pretio, illud carius vendere, & lucrari, neque inde vectigal vllum debent, Ita communis omnium sententia, licet pretij augmento attrahatur Ecclesiasticus ad vendendum, intelligens se postea vilius posse emere res similes. Quia, præter dicta, id ad œconomicam gubernationem spectat, quæ in Clericis, atque Episcopis elucere debet iuxta D. Paulum 1. *ad Timoth.* 3. *&* 5. Tum quia ad negotiationem requiritur, vt prior emptio facta fuerit animo reuendendi, Tum quia duplex est negotiatio. Altera merè lucratiua, qua nimirum res emitur, ut integra & immutata manens carius vendatur, quæ Clericis interdicitur, & prohibetur, prout vnanimi consensu docent Doctores, quos refert, ac sequitur Lezana *tom.* 4. *sum. v. Negotiatio*, & dixerat Abb. *p.* 1. *cons.* 6. *in fin.* Federicus de Sen. *cons.* 200. ac declarauit pluries S. Congregatio apud Barbosam *de iur. Eccles. lib.* 1. *c.* 40. *n.* 127. Altera est non lucratiua, sed industriosa, & œconomica, qua scilicet quis sibi, siuè familiæ, & suo statui necessaria, aut conuenientia procurat, quæque impropriè solùm negotiatio est, ac omnibus, etiam Clericis licita. Nam, vt ait Cardinalis de Lugo *de iust. & iur. to.* 2. *disp.* 26. *sect.* 3. *n.* 22. est vtilis & necessaria Reipublicæ. Potest enim honesto fine exerceri ad necessariã familiæ sustentationem, vel ad subueniendum pauperibus. Idem habet Abulens. *in cap.* 25. *Matth. q.* 224. Sà *v. Clericus n.* 20. Rebellius 2. *p. lib.* 9. *q. vlt. n.* 2. & Gutier. *de gabel. q.* 93. *n.* 16. *&* 17. cum Syluestro, Nauarro & Lasarte. Cum enim hæc non sit negotiatio Ecclesiasticis vetita, salua manet eam exercentibus sua immunitas, Poterit autem in hoc euentu abesse iniustitia ab augmento pretij ob mutationem aliquam circumstantiarum, de qua rectè Abulens. *loc. cit. q.* 223. *ad* 2. Estque ea etiam causa germana, cur mercatores possint carius vendere. Quod enim rectè monstrat Sotus *lib.* 6. *de iust. q.* 2. *ar.* 2. *concl.* 4. Iustus enim titulus vendendi carius non est fundandus in persona vendente præcisè spectat, quasi mercator, quia mercatorem agit, possit carius vendere, quam alij, qui mercatores non sunt, si contingat, vt idem vendant, sed titulus vendendi carius, quicumque demum sit venditor, fundandus est in mutatione circumstantiarum, penes quas iustum pretium variari, & crescere potest. Tum etiam quòd alioquin cogerentur Ecclesiastici res emptas sæpè perdere, si eas, cùm sibi supersunt, ampliusque non deseruiant, non possent licitè vendere, vel commutare, vt rectè obseruarunt Molina citato *disp.* 342. *n.* 11. Ricc. *in prax. resol.* 317. *n.* 10. Cutellius *de immun. Eccles. d. lib.* 2. *q.* 47. *n.* 12. Delben. *eod. tit. cap.* 5. *dub.* 3. *sect.* 5. *n.* 15. Ac tandem quia ex *l. vn. C. de impon. lucrat. descript. lib.* 10. habetur, quod si vectigal sit impositum quibusdam rebus, quæ transferuntur titulo lucratiuo, si contractus in suo exordio non fuerit lucratiuus, etsi postea lucri

titulo

titulo in dominium alicuius cecideri t, tale vectigal non debebitur. Quia primordium rei attendendum potius est. Per quam legem Platea inquit, primordium trahere ad se sequentia, sicque, stante statum, quod nemo sub certa pœna extrahat aliquid ad vendendum, si quis ad suum vsum extrahat, licet postea vendat, non incidit in pœnam. Hanc doctrinam amplectitur Bart. & Io. de Por. ab ipso Platea relati. Cùm ergo in hoc casu prima destinatio non sit ad vendendum, sed ad proprium vsum, vectigal non debetur. Idipsum docet Bertachin. *tract. de gabel. p.* 8. *membr.* 2. *n.* 1. & 2. Gregor. Lopez *in l.* 5. *tit.* 7. *p.* 5. *vers. Enolo*, ad quam legem, quæ oppositum disponere videtur, respondimus, eam intelligi, quando statim Clericus venderet rem emptam ad proprium vsum, quia tunc non censetur sui vsus causa illam emptam fuisse; secus verò quando ea re fuit vsus, & postea mutato proposito, vendidit. Idem probant Marcell. Vulp. *in prax. iudic. cap.* 17. *n.* 17. & *cap.* 33. *n.* 11. Molin. *d. disp.* 342. *n.* 11. Castrus Palaus *to.* 3. *tract.* 16. *disp.* 4. *pun.* 13. §. 3. *n.* 6. Pellizzar. *in man. Regul. tom.* 2. *tr.* 6. *c.* 10. *q.* 8. *n.* 1. Erman. Busimb. *in medul. theol. moral. lib.* 3. *tr.* 5. *c.* 3. *dub.* 7. *n.* 15. Genuens. *in prax. cap.* 77. *n.* 12. & Card. de Lugo *de iust. to.* 2. *disp.* 26. *sect.* 3. *n.* 19. quibus assentitur Gabriel Pereyra, immunitatis ecclesiasticæ non iustus arbiter *in tr. de man. reg. p.* 1. *cap.* 10. *n.* 3. ibi: *Illud tamen semper prænotandum duco, quod si contingat, vt Clericus aliquid emat, prout vinum in proprios vsus, & postea illud vendat, quod super excreuerat, vel illo iam non indigeat, quod non ex eo amittit suum priuilegium, vt ab omni tributo sit immunis.* Quod egregiè docuit Nauar. *in man. c.* 25. *n.* 110. quem sequitur Salsed. ad Diaz *in pr. can. c.* 56. §. *Ex quibus, in fin.* vbi ait, quod ex hoc Clericus puniri non potest, nec ex ea venditione gabellam soluere tenetur, subditque quod in pratica est notatu dignum, licet id ægrè audiant publicani, rigidissimi exactores, à quibus interrogatus sæpissimè ita respondit.

20 Sed quid si Ecclesiastici aliqua ipsis non superflua, & quæ alioqui retinerent, statuant vendere, quia offertur lucrum, seque dat occasio merces vili pretio absque reuendendi animo comparatas, iterùm vendendi longè carius ob circumstantiarum mutationem? Admitto cum Syluestro *v. Excommunicatio* 9. *n.* 46. & Gutierez *de gabel. q.* 93. *n.* 23. hanc quoque negotiationem posse per Ecclesiasticos exerceri absque noxa. Quia cum merces sunt coemptæ, aberat animus eas iteratò vendendi, qui animus est veluti forma negotiationis, Ecclesiasticis illicitæ, eo quod sit illi indissociabiliter annexa cupiditatis irritatio, & effusio in res externas, aduehatque varia incommoda, ob quæ talis negotiatio dedecet statum huiusmodi personarum. At venditio, quæ fit occasione lucri animo non præconcepti, cùm facta est emptio, vel vacat ijs incommodis, vel saltem multò minus illis grauatur. Nec censeo, abhorrere ab hac doctrina benè multos recentiores, quos adducit ac sequitur Diana *p.* 1. *tr.* 1. *resol.* 27. affirmantes, negotiationem illam vetari sacris personis, & habere annexum tributi debitum, si à sæcularibus ea ex causa pendatur, in qua lucrum intenditur ex emptione prius facta. Id enim, vt verum sit, accipiendum est de emptione prius facta animo reuendendi, quem animum à viris Ecclesiasticis exclusimus. Quo eodem sensu accipiendus est Canon. 2. Concilij Tarraconensis sub Hormisda anno 517. celebrati, qui sic habet: *Sicut Canonum statutis firmatum est, quicunque in Clero esse voluerit emendi vilius, vel vendendi carius studio non vtatur. Certè si voluerit hac exercere, cohibeatur à Clero.*

21 Vnde falsa est opinio Lassarti, & aliorum, qua *tr. de decim. vend. cap.* 19. *n.* 60. asserit, si Ecclesiasticus emat prædium, plenum fructibus maturis, sibique superfluos postea vendat, debet soluere tributum ex fructibus, quos ita vendit. Quoniam, ait, fructus illi partes sunt rei emptæ, ac proinde, si prædium emat animo sibi superfluos vendendi, interuenit negotiatio, ac proinde debet soluere tributum ex fructibus ita venditis. Quod falsum est. Nam qui tale emit prædium, per se emit prædium, vt & fructibus illius anni ac sequentium potiatur, superfluosque vendat. Per accidens autem est, quod fructus maturi sint. Neque illos postea vendit, tanquam partes rei emptæ, quam emerat, vt reuenderet, sed tanquam fructus perceptos ex agro, effecto iam suo. Quare id appellari non potest negotiatio iure aliquo prohibita, ac proinde ex fructibus ita venditis Ecclesiasticus vectigal pendere non debet.

Sed nondum acquiescunt laici, quin potius à categorijs, tanquam è vestibulo philosophiæ suæ depulsi, ad naturalis iuris castra se recipiunt, vt iuris ecclesiastici fundamentum euertant. Ostendunt igitur, quod licet Clerici possint vendere suum frumentum, vinum, aliaque in suis furnis, & tabernis, debeant nihilominus illa vendere in mensura, pondere ac pretio communi ad præscriptum ordinationis laicæ, cùm sit lex publica, iusta & honesta, sicuti docent Doctores, ac nominatim Michael Ferro *de pragm. pan. p.* 1. *q.* 30. *n.* 7. Castropal. *tom.* 1. *tr.* 3. *disp.* 1. *pun.* 24. §. 6. *n.* 5. & 6. vbi quod aliàs Clerici venderent sine iustitia, & Salas *de contract. tit. de empt. & vendit. dub.* 9. *n.* 4. & *seqq.* & *dub.* 15. vbi loquitur de furnis & frumentis Ecclesiasticorum, solumque aduertunt pro transgressione recurrendum esse ad Episcopum, vel S. Congregationem Immunitatis, Idem docet Nauar. *in man. cap.* 23. *n.* 88. Sperell. *dec.* 13. *n.* 10. & 14. alijque. 22
Quod confirmatur ex dispositione fa. me. Pij V. in suo Diplomate pro Ciuitate Bononiensi anno 1566. in quo præcipitur, quod quæuis persona siue sæcularis, siue ecclesiastica cuiusuis dignitatis, gradus, atque conditionis non possit conficere panem album, neque transgredi ordinationes, consuetudinem, pondus, ac pretium, quod à Magistratu sæculari stabiliri solet, sed omnes debeant in omnibus & per omnia obseruare quicquid hac in re ab ipso Magistratu statuitur. Quod diploma comprehendit etiam Episcopos, & Cardinales, licet eos non exprimat, cum agatur de lege, & causa publica, & de materia, in qua nullum habent peculiare priuilegium, vt firmant Bellenz. *de charit. subsid. q.* 66. *n.* 15. *cum seqq.* Mohed. *dec.* 22. *de renunc.* Sarnen. *in proem. reg. Cancel. q.* 4. *n.* 2. *post med.* vbi asserit, quod, stante clausula cuiusuis status, gradus &c. comprehenduntur Cardinales. Et *n.* 5. vbi ait, quod prærogatiua eorum dignitatis non liberat eos à vinculis legis vniuersalis. Et *n.* 6. *cum seqq.* inquit, quod ligat Cardinales Constitutio prohibens aliquid, quod de se est malum, & inducit peccatum, vt est transgressio legis vniuersalis super pretio, & pondere. Idem tenent Nauarrus, Michael Ferro, & Castropalaus superius allegati. Diploma verò Pij est huiusmodi. *Dilecti fily &c. Alias Bartholomæus de Pennis pistor Bononiensis sub prætextu, quod ipse suo studio, ac maiori impensa pro commoditate scholarium nobilium ægrotantium, ac aliarum etiam personarum in Ciuitate Bononiæ degentium panem venalem album elegantiorem facilioris digestionis ac melioris qualitatis & conditionis conficeret, licentiam, & facultatem panem prædictum conficiendi, ac in eius domo & furno, licet minoris ponderis esset, quàm fieri deberet iuxta metam, & ordinem Calmeriuum nuncupatorum pistoribus ipsis pro modo pretij frumenti per Magistratus huiusmodi licentia & facultate, ne vltra duas vncias in pane valoris vnius bononeni communi pondere minueretur, à Iulio III. tandem tum in minoribus esset constitutus, ac in eadem Ciuitate munere legationis de latere fungeretur, quam postquam ad summi Apostolatus apicem assumptus fuit, illam confirmari, & sibi denuo concedi obtinuit. Et licet idem Iulius re diligentius perspecta, & perpensa, nouisset, id minime publicæ vtilitati expedire, tandem licentiam & concessionem per suas in forma Breuis literas cassasset, & annullasset.; nihilominus præfatus Bartholomæus sub eodem prætextu à Paulo Papa IV. eandem licentiam & facultatem extorsit. Quo exemplo ducti alij pistores similes licentias ac concessiones obtinuerunt, & licentiæ & concessiones huiusmodi Reipublicæ eiusdem Ciuitatis valde perniciosæ exsistant, cum propterea*

pterea tam qui similes licentias habere prætendunt, quàm cæteri pistores huiusmodi ad conficiendum & vendendum panem malæ conditionis & qualitatis inuitentur, & in pauperum præiudicium deterioris conditionis Annona reddatur; Nos attendentes huiusmodi concessiones quasi monopolia à legibus improbari, ideoque & Reipublicæ in omnibus, & præsertim in mercibus & victualibus vendendis æquitatem seruari expedire, vt quisquis absque alia diminutione studeat bonitate mercium huiusmodi alios superare, & sibi pluralitatem ementium allicere &c. concessiones, licentias, ac Indulta tam Bartholomeo præfato, quàm cæteris pistoribus, & quibuisuis alijs personis cuiuscunque status, ordinis, conditionis, seu etiam ecclesiasticæ dignitatis existentibus concessas authoritate Apostolica cassamus annullamus, & dictum Bartholomeum ac omnes alios, & singulos pistores Bononienses, & quascunque alias personas tam sæculares, quàm ecclesiasticas cuiusuis gradus, ordinis, status, conditionis, & dignitatis existentes ad obseruationes Statutorum, ordinationum, confirmationum, & consuetudinum, ac metæ, seu Calmerij huiusmodi per Magistratus prædictos dari solitarum, quæ ad confectionem ac venditionem panis tam in eorum domibus, & furnis, quam extra eos de cætero in omnibus & per omnia teneri, ac iurisdictionem Magistratuum prædictorum quoad præmissa subditos, & æqualitatem inter ipsos in confectione & venditione panis huiusmodi omnino esse seruandum, & seruari debere, nullumque Magistratum de cætero pistoribus, vel alijs quibusuis personis similes licentias super præmissis concedere posse. Quod si per ipsos concedi, & per quemcunque superiorem etiam de latere confirmari contingat, ex nunc illas cassamus, &c. Ditum Romæ die 9. Februarij 1566.

23 Verùm id non difficilè refellitur. Nam edicta laicalia, vt sæpiùs dixi, non ligant Ecclesiasticos ex defectu iurisdictionis. Diploma verò Pij V. non ostenditur authenticè, non est in vsu, estque pro Ciuitate Bononiensi duntaxat. In iure enim, præsertim a facto concessionis procedente, nemo potest fingere: *Temerarium enim, & indignum esse*, dixit Alexander III. in Concilio Lateranensi, *aliquem sibi sua auctoritate præsumere*. Quòd refertur *in cap. sanè, de priuil.* & *in cap. porrò, eod. tit.* sancitum legimus: *Sic enim eos volumus priuilegiorum suorum seruare tenorem, quod eorum metas transgredi minimè videantur*. Proindè, cum catholica, & indubitata sit conclusio, firmata à Concilio Lateranensi, quod iure diuino sæculares incapaces existunt spiritualis, & ecclesiasticæ potestatis, nisi illa expressa, & speciali concessione, & priuilegio Sedis Apostolicæ delegetur, in hisce concessionibus exorbitantibus non expressum censetur exclusum, vt omissis alijs iuribus in specie concessionis, de qua agitur, cauetur in Bullæ Cœnæ Domini. §. 19. ibi: *Quique huiusmodi licentiam ad personas, & casus non expressos extendunt*. Quin constat de vsu contrario, ac in specie pro furno Archiepiscopatus illius Ciuitatis. Præterea in eo nil aliud continetur, nisi reuocatio quarundam licentiarum quibusdam personis concessarum. Et quamuis in secunda sui parte dicat, quod obseruentur mensuræ communes, etiam ab Ecclesiasticis, non idcircò loquitur de Episcopis, & Cardinalibus, qui dum agitur de legibus iuri communi contrarijs, ac odiosis, non intelliguntur comprehensi in quacunque clausula, etiam generalissima, nisi exprimantur, vt præcipuè docet Alban. *de Cardinal. q. 42.* & Germon. *de sacr. immun. lib. 6. cap. 6. n. 55.* Ac demus etiam, quòd comprehendantur omnes Ecclesiastici, non tamen derogat iuri communi, quod nunquam intelligitur derogatum, nisi exprimatur, Menoch. *præsumpt. 40. n. 15. & 25. lib. 6.* Suarez *de legib. lib. 8. cap. 14. n. 8.* & Rota *in recent. dec. 645. num. 5.*

24 Itaque res hæc redigi debet ad terminos iuris communis, quod planè difficultate caret. Nam certum est, quod Ecclesiastici non tenentur ex vi legum sæcularium se conformare pretio, ac taxæ communi, quatenus illæ sunt leges, quæ eos obligent, sed quatenus ratio naturalis, ac diuina illos constringit ad vendendum iusto pretio, quod illud intelligitur, quod in Ciuitate commune, ac vsitatum existit. Quia nullo iure diuino, vel humano eximuntur Ecclesiastici à legibus ciuilibus quatenus eæ cum libertate ecclesiastica non pugnent, sed solum ad Reipublicæ rectam gubernationem pertineant; Quod desumitur *ex c. 1. c. quoniam, c. de capitulis, d. 10. c. cum ad verum, d. 96. & cap. 7. de nou. oper. nunciat.* Ecclesiastici enim in communi vitæ societate sunt etiam ciues, ac membra Reipublicæ, atque idcircò naturali ratione æquum est, quod & ipsi etiam præstent quæ ad communem Reipublicæ gubernationem necessaria sunt; turpis enim omnis pars est, suo vniuerso non congruens, ait D. Augustinus 3. *conf. cap.* 8. & contra Sotum, Victoriam, Medinam, & alios tenentes oppositum, quos citat, & sequitur Salas *de legib. disp. 14. sect. 8. n. 94. & 104.* docent Vasq. *in 1. 2. tom. 2. disp. 276. c. 4.* Tanner. *p. 1. lib. 5. cap. 12. q. 3. & p. 2. lib. 9. c. 7. q. 8. 9. & 15.* Pesant. *tr. de immun. Eccles. disp. 4.* & alij communiter. Quodque id procedat non vi legis, sed vi rationis, idest non quia Ecclesiastici subditi sunt, sed quia ratio dictat ob bonum commune Reipublicæ eas leges ab omnibus esse seruandas, docuit disertè Card. Bellarm. *in Apolog. contra Reg. Angliæ in resp. pro iuram. fid. fol. 251.* & contra Barclaium *cap. 15.* traditque Surd. *conf. 301. n. 19. ad 38. & n. 50. & seqq.* Quocirca peccant mortaliter, si vendant res suas vltra pretium à Republica taxatum, & ad restitutionem tenentur, quia peccant contra iustitiam, sicuti docent communiter Canonistæ *in d. cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. & cap. 1. de nou. oper. nunc.* Legistæ *in l. cunctos populos, C. de sum. Trin.* & Theolog. cum Summistis *in v. lex*, Angel. *num. 5.* Sylu. *q. 15.* Victor. *relect. 1. de potest. Eccles. q. vlt. propos. 4.* Barth. Medin. *1. 2. q. 96. ar. 5. dub. vlt.* Nauarr. *cap. 23. n. 88.* Bellarm. *lib. 1. de Cler. cap. 28.* Vasq. *1. 2. disp. 176. cap. 4.* Suar. *lib. 3. de legib. cap. 34. & lib. 4. def. fid. cap. 16.* Salas etiam *de legib. disp. 14. sect. 8.* Sot. *de iustit. lib. 1. q. 6. artic. 7.* Molin. *to. 2. tr. 2. disp. 31. num. 15.* Salon. *tom. 2. in 2. 2. q. 77. ar. 1. contr. 10.* Ledesm. *tom. 2. tract. 8. cap. 32. diffic. 4.* & alij, quos refert, ac sequitur Salgado *de protect. reg. to. 1. p. 1. cap. 1. n. 64. præl. 2.* Ceual. *tr. de cognit. per viam viol. in prolog. n. 30.* Peyrin. *de priuil. Minim. tom. 1. Constit. Iulij II. §. 33. n. 151.* quosque sectatur Del bene *tr. de parlam. dubit. 4. sect. 16. n. 1.*

Quoties igitur Ecclesiastici vendiderint panem, ac vi- 25
num vno ex pretijs, quæ in Ciuitate sunt, non poterit dici, quod operentur contra charitatem, ac rationem naturalem, quæ in hoc eos duntaxat obligat, vt probant Sperell. *decis. for. eccles. 12. n. 57. & decis. 13. n. 10.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 5. c. 12. ante fin. q. 4.* Molfes. *de contract. tit. 3. de dom. iur. Reg. compet. q. 5. ar. 3. n. 35. in Comm. ad consuet. p. 2. de personis q. 3. n. 45. & seq.* qui alios adducit, ac proinde neque peccant. Vnde non tenentur, nec cogi possunt ad se conformandum mensuræ, & ponderi maiori, ac pretio minori, & minus vsitato. Quia conditio Clericorum deterior redderetur, quod est contra sacros Canones; sed satis est, quod se conforment vni ex modis in Ciuitate consuetis.

Solum autem difficultas consistere videtur in cogno- 26
scendo, quod sit pretium iustum. In quo Doctores distinguunt, si in Ciuitate non existat aliud pretium, quàm taxatum à Magistratu, quod appellant pretium legitimum, id est definitum à lege, in hoc casu Ecclesiastici non possunt eligere, nisi illud pretium, non quia taxatum à Magistratu sæculari, vt perperam censuit Molina & alij, sed quia cum sit pretium consuetum, existimatur iustum. At si in eadem Ciuitate existit aliud prætium minus, vel maius taxatū à Magistratu, quod aliqui vulgare vocant, hoc est quod vulgari æstimatione constituitur, alij naturale appellant, tanquam à naturali prudentia constitutum, vel quia secundum naturam vsui accomodatam currit, possunt quidem Ecclesiastici vni ex ijs se conformare, omittendo taxas Magistratuum. Quoniam satis est, quod Ecclesiastici vendant eo pretio, quod est in praxi, & ab emptoribus recipitur, cum æstimetur iustum, vt tradunt Lessius *de iust. & iur. lib. 2. cap. 21. de empt. q. 1. sect. 6.* Sot. *eod. tract. lib. 6. q. 2. art. 3. conclus. 3.* & alij. Siquidem pretium, quod æstimationis, emptionisue causa constituitur dictum à peritis, quod sic solum

lum possunt rectè id facere. Quare non est audiendus Salas in contrarium adductus. Eodem modo exploditur id, quod dicitur de edictis, quia non obligant Ecclesiasticos, vti emanata à laicis, Azor. *instit. moral. p.1. lib.5. cap.13. q.4.* Vigian. *de immun. Eccles. disp.2. conclus.5.* Vasquez *in p.2. tom.2. disp.167. cap.4. n.29. & 30.* omnesque passim. Quia sicut carent iurisdictione statuendi *cap. Tua, de decim.* ita etiam & iudicandi, *vulg. reg. quod forum sortiri & statutis ligari à pari procedunt.*

27 Neque applicatur distinctio illa, in qua laici persistunt, quod scilicet pretia Magistratus sint priuilegiata. Nam nihil, vel parum refert quod pretium inducatur ex taxa Magistratus, vel ex priuilegio, vel ex communi æstimatione. In quouis enim modo sufficit Ecclesiasticis, quod hoc pretio ematur, vendaturque. Nam eo ipso, quod hoc pretium inducitur, fitque iustum, vel ex priuilegio, vel ex communi æstimatione, vel ex iure municipali, Ecclesiastici non lædunt iustitiam, & charitatem naturalem, dum vendunt eo pretio, quo emptor emere velit. Vnde non iuuat, quod priuilegium est derogatio iuris communis, & supponit prohibitionem extra casum priuilegiatum. Nam id procedit in ordine ad illos, qui subijciuntur legibus prohibitiuis, illique iuri, contra quod priuilegium conceditur. Quia priuilegium nil aliud est, nisi exemptio, atque libertas aduersus vincula legis, qua quis tenebatur adstrictus, vt ait Bald. *cons.245. in princ. lib.3.* Atque adeo hæc conclusio rectè applicatur in ordine ad laicos subiectos legibus prohibitiuis Magistratus secularis, non autem in ordine ad Ecclesiasticos, qui sunt liberi à quauis lege laica, nec aliam legem agnoscunt, nisi directionem naturalem, qua obligantur vendere res suas pretio consueto, & accepto ab emptoribus absque læsione charitatis & iustitiæ, dum præstant emptori eandem panis ac vini qualitatem & quantitatem, quæ ab alijs præstatur, solumq; emptorum commodum attenditur ad cognoscendum iustitiam pretij, vt docet Lessius loco allegato, *dub.2. n.13.* vbi considerat, iustum pretium non esse illud, quod à Magistratibus taxatur, sed illud, quo communiter venditur, quia pretium taxatur in gratiam emptorum.

28 Quæ sanè eo magis amplecti debemus, quia nullum præiudicium publico bono exinde prouenit, quando Magistratus ipsi tabernas, & furnos aperire velint, totumque reducitur ad eorum lucrum priuatum. Quo in casu docent communiter Doctores, nullatenus aliquid concedendum esse, ex quo immunitas ecclesiastica vel in minima sui parte violetur, alioquin, si daretur alia interpretatio huic priuilegio, vtilitati publicæ ionixo, reduceretur ad iniustitiam, cùm reduceretur ad monopolium, à iure damnatum, quemadmodum aduertit Sot. *d. lib.6. q.2. ar.3. concl.4.*

29 Illud tandem, quod intendunt laici alienum est à veritate. Esto, inquiunt, non teneri Ecclesiasticos ad huiusmodi vectigalia, teneri tamen laicos, qui ab illis emunt, atq; adeo licitè Magistratus seculares edicere possunt, ne laici, sui subditi emant res ab immunibus absque solutione vectigalium. Nam de iure vectigal ab emptore, non à venditore debetur, vt latè probat Martin. Monter. *decis. Aragon.20. n.71.* Gratian. *discept. cap.343. n.25. lib.2.* post Bald. *in l. Si prædium 6. n.6. col.2. in princ. ff. de euict.* Mastrill. *dec.87. per tot.* Nigr. *de laude. q.12. n.27.28. & seq.* Id, quod in Regno Neapolitano mordicus seruatur, vt videre est apud Marin. *cap.169. n.4. & 5.* Reuert. *dec.18. per tot. & dec.32. & dec.192. in fin.* Vnde licet vendant Ecclesiastici, qui sunt immunes, attamen, quia immunitas ista est personalis, *l.4. §. Quenquam, de censib. l. Semper, §. Immunitati*, & ibi Bart. & alij, *ff. de iur. immun. l. In honoribus, §. vacationem, ff. de vacat. muner.* quando postmodum panis, vinum, oleum, aliaque huiusmodi sunt emptoris laici, desinunt esse immunita, & ideo laicus emptor tenebitur ad gabellam, Bart. *in l. Locatio, §. Mercatores ff. de public. & vectig.* Vbi quod emens à Fisco non est immunis à gabella, licet Fiscus immunitate gaudeat. Quem textum Bartolus adducit in emptorem fructuum Ecclesiæ, sequiturque Archid. *in cap. vlt. de censib. in 6.* cum alijs relatis à Menoch. *de arb. cas.562. n.44.* de Marin. *var. lib.1. cap.99. n.7. & cap.169. n.4. & 5.* Molin. *de iust. tit. de tribut. tr.3. disp.663. n.5.* Malder. *in 2.2. tr.5. cap.6. dub.11.* Coriolan. *in Bull. Cæn. excomm. n.18. fol.949.* Paul. de Castro *lib.2. cons.323.* Purpurat. *cons.489. n.7. & seq.* Valasch. *de iur. emphyt. q.17. n.5.* Mexia *in prag. tax. pan. concl.5. n.39.* Pellegrin. *de iur. fisc. lib.1. resol.5. n.7.* Eman. Roderic. *in comp. v. Tributum, & qq. regul. tom.3. q.74. ar.7. 10. & 13.* Nec dissentit Sanchez *in opusc. 20. 1. lib.2. cap.4. dub.55. n.40.* Layman *lib.3. tr.3. cap.3. n.4.* Boer. *decis.213.* Lassart. *de decim. vendit. cap.19. n.10.* Tiraquel. *de retract. consang. §.1. glos.13. n.12.* Alexand. Trentacinq. *lib.1. var. tit. de iur. Fisci, resol.5. n.7.* Alder. Mascard. *de interpr. statut. concl.1. n.28.* Carol. de Grass. *de effect. Cler. effect.3. ex n.87.* Bursatt. *cons.42. n.14. lib.1.* allegans inter alios Federic. de Sen. & Archid. Idem prosequitur August. Morl. *in empor. Iur. p.1. tit.9. de contrah. empt. n.102.* Gratian. vbi supra *cap.290. n.24.* quem ad hanc rem adducit Fontanel. *dec.302. n.9. in fin.* Bald. *cons.496. n.4.* licet pro Antesignano opinionis contrariæ in alio *cons.31. lib.1.* referatur à Sperello *decis.41. n.7.* Octau. Gronf. *cons.5. per tot.* & signanter *n.33. & seq.* satisfaciens plene Menochio in eius *cons.136.* ac referens in fine, hanc præualuisse sententiam, atque ita seruari in Regno Neapolitano testatur Rouit. *decis.71. per tot.* Reuert. tota *decis.18. dec.32. & decis.192. in fin.* vbi de Marinis alios refert; & in his terminis Fontanella, plenè discusso articulo per quinque decisiones, vt apud eum legere est *tom.2. à dec.301.* Præcipua verò fundamenta duo sunt.

Primum, quod neque de iure ciuili, neque Canonico sit textus expressus, qui disponat contrarium; nempe 30 quemadmodum venditorem ecclesiasticum, eodem modo emptorem ab eo immunem esse, sed id totum esse positum in opinionibus Doctorum, vt idem Fontanella obseruat *n.24. dec.301. & dec.302. n.18.* Et præcipuam rationem fauore Ecclesiæ illam esse, quod si ab emptore exigeretur, læderetur indirectè immunitas ecclesiastica. Vnde cum opiniones Doctorum inter se pugnent, licet magis communis dici possit fauorabilis Ecclesiæ, vt fatetur Sperellus *cit. decis.41. n.7.* & latissimè Menoch. *cas.136. per tot. lib.2.* & Dian. *resol. moral. p.1. tr.2. de immun. resol.48. & p.5. eod. tract. resol.27. & p.1. resol.52.* idcirco illa opinio, quæ in praxi est approbata, potest sustineri ex Bobadilla in sua *polit. lib.2. cap.18. de iurisdict. real y mixta, n.281.* Salgad. *de retens. Bullar. par.1. cap.2. n.174.* Octau. Gronf. *cons.13. n.11.* alijsque relatis sub *n.20. & seqq. d. decis.302.* addens etiam *cons. Menochij 800. ex n.38.* relata *dec.303. n.1. & seq.* & alios *n.15. & seq.*

Secundum. Quia certum est, pretium gabellæ esse separatum à pretio rei ex relatis in *decis.306. n.17.* Quod non 31 potest hodie difficultatem habere, præsertim in Regno Neapolitano, dum sæpè accidit pretium gabellæ excedere pretium rei, & dum gabella non exigitur à tritico, quod venditur, & emitur, soletque habere certum & determinatum pretium, sed ex frumento redacto in farinam, vel in panem. Atq; adeo eum Ecclesiastici non patiantur damnum, si vendant triticum vel vinum, quod ipsis superest ex recollecto e suis prædijs, sed lucrentur cum certo detrimento Vniuersitatis, siue Reipublicæ, si ex frumento conficiant panem, illumque vendant, hoc lucrum, quod ex solo damno, & iactura Vniuersitatis prouenit, non debet Ecclesiasticis permitti ex multis relatis ab eodem Fontanella d. *dec.306. n.6. & seq.* & ex ipsa forma sententiæ, seu declarationis, de qua sub *n.24.* Atque adeo non est illis permittendum, quod triticum in panem redactum, & vinum vendant ad hunc solum finem, vt vendere possint tanto carius, quanto pretium gabellæ excedit pretium tritici ac vini, quasi sit propria negotiatio Ecclesiasticis non permissa ex textu *in Clem. fin.* & ibi Glos. *v. Non negotiando, de censib.* relata per Reuert. *dec.18. n.1.* Præsertim quia lucrum huius negotiationis ex solo detrimento Vniuersitatis proueniret.

Quare edicta eiusmodi non tenetur Magistratus reuo- 32 care, præcipuè dum sub nomine immunium non comprehenduntur Clerici, & personæ ecclesiasticæ, sed de alijs exemptis comprobatur, vt proinde reuocatio non sit necessaria, Bellet. *disquis. Cleric. §.3. n.4.* vbi quod si statutum laicorum expresse facit mentionem de Clericis, est nullum, estque reuocandum; si verò generaliter loquitur, sub illa generalitate non comprehenduntur Ecclesiastici,

ſtici, Duard. *in Bull. Cœn. lib. 2. cap. 15. q. 19. n. 83. & ſeq.* Sperell. *dec. 10. n. 31. & dec. 12. n. 55. & dec. 100. n. 27. & ſeq. & dec. 135. n. 101.* Eoque minus quando edicta non prohibent, ne laici emant ab immunibus panem, & vinum & alia, ſed præcipiunt res emptas ſolum denunciari, vt propterea dici nequeat eccleſiaſticis perſonis præiudicium inferre, cùm Clerici, licet immunes ſint à ſolutione gabellæ, teneantur tamen oſtendere publicano res, quas deferunt, Graſſ. *effect. 3. n. 257.*

33 Proferunt etiam Magiſtratus ſeculares alias rationes. Prima eſt: Clerici, etſi non ſecundum vim coactiuam, ſaltem ſecundum vim directiuam tenentur ſeruare ſub peccato mortali leges ciuiles propter bonum commune latas circa menſuras & pretia rerum, vt ſopra probatum eſt.

34 Secunda: Huiuſmodi edicta non diriguntur ad Eccleſiaſticos, ſed ad laicos ſubiectos Principibus ſecularibus, ideòque non ſunt contra libertatem Eccleſiaſticam.

35 Tertia: Hæc edicta, quæ fiunt à Magiſtratu ſæculari, non prohibent abſolutè laicis, ne Clericis ſeruitium præſtent, ſed ſtatuunt ſolum ijs illud præſtari cum aliqua forma, & proinde non eſt contra libertatem eccleſiaſticam. Probatur exemplo. Statutum enim, quod cuſtodes animalium ſoluant pœnam pro damno illato, ligat etiam cuſtodes animalium, quæ ſunt Eccleſiaſticorum, vt tradunt Natt. *lib. 2. conſ. 180. n. 4.* Maſcabrun. *conſ. 18. n. 17.* & alij.

36 Quarta eſt exactio temporis longiſſimi, ac conſuetudo, quæ aliquibus in locis eſt, quam Summus Pontifex ſcit, & tolerat, ac proinde tacitè in eam conſentit, Salgad. *de poteſt. Reg. tom. 1. p. 1. cap. 1. prel. 3. n. 139.* Qua in parte etiam non contradicit Couar. *in pract. quæſt. cap. 31. n. 5. & cap. 35.* alijque eorum aſſeclæ.

37 Sed hæc ita commentitia ſunt, vt refellere pigeat. Nam gabella, quæ imponitur ſuper emptore laico contrahente cum Eccleſiaſtico, eſt contra libertatem Eccleſiaſticam, non ſolum, quia propter onus gabellæ impoſitum, Eccleſiaſtici indirectè grauantur, cum ſic vendant vilius res ſuas, ſed etiam quia Eccleſiaſtici de iure poſſunt liberè contrahere cum laicis ſine onere, quod debeant ſubire laici contrahentes cum ipſis. Edictum autem, ſiue ſtatutum, quod coarctat Eccleſiaſticos, eiſque adimit, quod de iure ipſis conceſſum eſt, violat libertatem eccleſiaſticam. Atqui Eccleſiaſtici de iure diuino, canonico & ciuili poſſunt liberè contrahere cum laicis abſque onere gabellæ, vt nominatim affirmant Felin. *in d. cap. Eccleſia S. Mariæ n. 69. de conſtit.* Surd. *d. conſ. 301. à n. 80.* Menoch. *lib. 2. conſ. 136.* Gratianus, qui nobiſcum ſentit in *diſcept. for. tom. 2. cap. 390.* Laderch. *conſ. 103. à n. 8.* Tuſch. *tom. 5. concl. 342. n. 140.* Roderic. *in ſum. tom. 2. cap. 75. n. 14.* Riccius *in prax. to. 2. reſol. 187. n. 2. & reſol. 283.* vbi docet, quod quemadmodum Clericis vendentibus imponi nequit huiuſmodi onus, ita neque ementibus imponi poterit, cum vendentes & ementes ſint correlativi, & ſtatutum contra emptorem habet locum contra venditorem, & è contra, Caſtr. *conſ. 289. col. 1. in fin.* Rota coram Card. Seraph. in vna Camerina prædij 10. Nouembris 1597. Et ideo immunitas conceſſa venditori iuuat emptorem, Felin. *in proem. decret. v. Gregorius n. 6.* Gemin. *in cap. 1. col. 1. de temp. ordin. in 6.* Dec. *conſ. 48. col. 3. in fin. & in l. 1. n. 7. col. 2. ad med. C. de ius voc.* vbi reddit rationem, quia tractatur de eodem actu, Nell. *de bannit. in 2. p. 2. tempor. q. 4.* & in ſpecie gabellæ, de qua agimus. Sicq; concludit Bald. *conſ. 31. poſt med. lib. 1.* vbi, quod huiuſmodi ordinationes & ſtatuta tollant indirectè immunitatem eccleſiaſticam. Siquidem onus gabellæ eſt annexum contractui, & tanto minoris Eccleſia & Clerici vendunt ſuos fructus, quanto maius eſt onus gabellæ, *l. ſi venditor, ff. de ſer. expor.* Quod etiam ſequendo Baldum voluit Surd. *d. conſ. 301. n. 81. lib. 3.* vbi quod priuilegium conceſſum Eccleſiæ, trahitur, quando ipſi Eccleſiæ non prodeſſet, niſi ad eos traheretur. Tum quia immunitas Eccleſiæ etiam ad alterum extenditur, quando aliàs Eccleſia damnum ſentiret, quia ſcilicet vilius venderet. Tum etiam quia ratione coniunctionis gaudet quis beneficio, quo aliàs non gauderet, Nat. *conſ. 590. col. fin.* Idem etiam concludit Rimin. iun. *conſ. 724. n. 48. & 49. lib. 6.* vbi allegat. Alciatum *conſ. 216. n. 7.* Et per conſequens redderetur inane priuilegium immunitatis conceſſum Clericis venditoribus, Menoch. *conſ. 136. per tot. lib. 2.*

38 Et quemadmodum directè non poteſt Princeps ſæcularis imponere onus & gabellam ſuper fructibus, & bonis Clericorum, ita neque indirectè poterit hoc facere exigendo ab illis, qui emunt à Clericis, ſicut in propoſito arguit Dec. *conſ. 48. col. penult. n. 5.* Et quoad Clericos idem dicit Menoch. *d. conſ. 136. n. 8. lib. 2.*

39 Maximè quia hæc gabella eſt onus extraordinarium, quo caſu immunitas conceſſa venditori iuuat emptorem, vt diſtinguit Bart. in d. *l. licitatio, §. vlt. ff. de publican. & vectigal. oneribus.* Doctores verò contrarium tenentes, de quibus per Tiraquellum *de retr. lign. §. 1. gloſ. 13. n. 12.* & Menochium *d. conſ. 136. n. 21.* loquuntur de oneribus ordinarijs. Ac præſertim quia, licet immunitas Clericorum eſſet perſonalis, nihilominus ratione connexitatis priuilegium conceſſum perſonæ venditoris extenditur ad emptorem, qui habebit exemptionem non propter ſe, ſed propter perſonam venditoris, qui poteſt vendere ſine onere gabellæ, Dec. *conſ. 48. in fin. & conſ. 51. col. pen. verſ. Non obſtat ergo,* prout generale eſt, vt immunitas etiam perſonalis tranſeat ad ſocios, & correlatiuos, quando damnum vnius dependet ab alio, Menoch. *d. conſ. 136. n. 13.* Natt. *conſ. 1. n. 10.* & multa adducit Surd. *d. conſ. 301. n. 80. cum ſeq.*

40 Idipſum & perſpicuè expreſſit Zerola *in prax. p. 1. v. Gabella q. 4.* ibi: *In quibuſdam locis ratione grauaminis alicuius vniuerſitatis laici imponunt gabellas ſuper ſerico, vel vino, vel aliquo huiuſmodi, & ſtatuunt, vt ſoluantur duo caroleni, vel quid ſimile pro libra, vel dolio, &c. Et quia vident, ſe non poſſe adſtringere perſonas eccleſiaſticas vendentes, ſtatuunt, vt eos ſoluant laici, qui emunt, & non vident, quod indirectè iſta gabella cadit ſuper perſonas eccleſiaſticas. Nam hoc ipſo propter onus gabellæ ſoluendum laici vilius emunt, & Eccleſiaſtici vendunt; atque adeo talis gabella indirectè eſt lata contra perſonas eccleſiaſticas.* Hoc idem tradit Diana *p. 1. tr. 2. reſol. 49.* vbi teſtatur, quod Senatus Panormitanus, videns, rem eſſe periculoſam, noluerit imponere gabellam vino, quod emebant laici à Clericis, docentq; Homobon. *p. 2. tr. 9. cap. 1. q. 1.* Megal. *in p. 2. cap. 17. q. 6. n. 107.* Alter. *tom. 1. diſp. 19. lib. 5. cap. 6.* Mandel. *conſ. 8. n. 16. & ſeqq.* Aponte *in reſp. ad cenſur. Pauli V. fol. 82.* alijque apud ipſos, quibus addo Delbene *de Immun. Eccleſ. cap. 5. dub. 7. ſect. 1. n. 18. & de parlam. dub. 30. n. 5.* & Cutellium etiam *de immunit. lib. 2. q. 49.* Qui idcircò abſolutè, & veriſſimè pronunciant, onus, quod non poteſt imponi Eccleſiaſticis, non poſſe imponi laicis contrahentibus cum illis.

41 Eodem recidit illud, quod dicebatur de immunitate perſonali, quod falſum eſt. Nam priuilegia immunitatis à gabellis, datijs, & vectigalibus ſunt realia, & proinde tranſeunt de iure etiam ad laicos ementes ab Eccleſiaſticis, quorum bona, prædiaque ſunt in ſe priuilegiata, & immunia ab onere ſoluendi gabellas, vt alibi probatum eſt. Tum etiam quia priuilegium conceſſum Eccleſiæ, ciuitati, ſtatui, alijſque perſonis, quæ non moriuntur vel cenſetur reale, vt tradunt Gloſ. *in l. Quanquam, ff. de cenſib.* Menoch. *lib. 1. conſ. 276. n. 8.* alijque plures, ſpeciatim Bartolus, quem refert, ac ſequitur Genuenſ. *pract. q. 15.* Thor. *priuil. 161. in ſum. priuil. piæ cauſ.* Gabriel *conſ. 161.* vbi quando diriguntur ad bona ſunt æqualiter immunia, Felician. de Solis *in tr. de cenſ. tom. 2. in addit. lib. 1. n. 1. & ſeqq.* & Delbene *d. cap. 5. dub. 7. ſect. 17.* contra Baldum, Cutellium, Auendagnum, Valaſchum, Carocium, Rolandum, & alios. Vel ſaltem cenſetur mixtum, ac proinde tranſit in emptorem, Gloſ. *in Clem. v. Excolendos in fin. de decim.* Paul. de Eleaz. Zabarel. Imol. Vitalin. Abb. Socin. Ruin. Bertachin. Ferrett. Boſſ. Menoch. Riminald. Boer. alijque relati à Sperello *dec. 121. num. 43. & 63.* Habitoque reſpectu ad onera, bona Eccleſiaſticorum ſunt æquè priuilegiata ac bona Eccleſiæ, vt egregiè docet Suarez *contra Reg. Angl. lib. 4. cap. 24. per tot.* qui *cap. 25. in fine* firmat huiuſmodi æquiparationem factam eſſe à iure, ex quo iſta immunitas non ſolum in bonorum ſanctitate, ſed etiam in perſonarum

exem-

exemptione fundatur. Certum autem est, res conditionem sumere à persona, l.1. C. de impon. lucrat. de script. lib. 10. l. fin. ff. de inoff. testam. & tradunt Anchar. cons. 18. n. 5. & alij. Bona enim sunt accessoria ad personas, c. similiter 16. q. 1. resque sunt propter homines, non è contra; ideoque ad dignoscendum, an immunitas à collectis debeatur, attenditur non solum conditio rei, sed personæ, quam rationem in hac re laudat Andr. de Isern. in cap. ver. & plaustr. num. 57. quæ sint regalia, cùm non solum rei, sed etiam possessoris qualitas inspicienda sit, l. 1. C. eod. cum plerisque alijs adductis per Sperell. dec. 121. n. 50. & Valentiam tom. 4. disp. 9. q. 4. Bellettum, Martham, & alios relatos à Diana resol. 22. tr. 3. & resol. 39. tr. 2. p. 1. Quod quidem potiori iure procedit in illis bonis, ad quorum titulum Clerici ordinantur. Hæc namque gaudent priuilegijs, bonis Ecclesiæ concessis, etiam in casibus à iure non enunciatis, Glos. in cap. 2. Episcopus, v. Subsidium, de preb. ibique Dec. n. 20. Sperell. alios adducens decis. 37. n. 77. ac resoluit sæpius S. Congregatio Immunitatis, præsertim in vna Auximana die 22. Ianuarij 1626. & in vna Nullius die 30. Maij 1628. Plures autem ex Doctoribus, in contrarium adductis, non loquuntur in casu, quo emitur immediatè à persona ecclesiastica, sed dumtaxat quando, facta iam emptione, emptor velit iterato vendere; & sic gabella non imponitur contractui, quia læderet Ecclesiasticum contrahentem, sed imponitur actui distincto ab ipso contractu, [vt si Statutum dicat, quod qui vult dolium vini emptum extrahere, siue euehere à Ciuitate, vel in illam inuehere soluat tantum pro gabella. Id enim non respicit immediatè contractum sed alium actum, scilicet extractionis, siue euectionis, vel inuectionis vini iam empti, qui actus nihil commune habet cum Ecclesia, seu cum ecclesiasticis, ac personis immunibus contrahentibus cum laico, & hoc casu statutum non est contra immunitatem ecclesiasticam,] ac proinde cessat immunitas, cum translatum sit dominium in personam non immunem, & ex mutatione personæ possessoris mutatur conditio rei, vt asserit Bartol. in d. l. licitatio, §. Mercatores, ff. de public. & distinxit Bellett. disquis. Cler. p. 1. tit. de exempt. Cler. §. 8. n. 2. ex Baldo cons. 31. quem etiam sequuti sunt Roland. à Vall. lib. 4. cons. 61. n. 18. Riminald. lib. 6. cons. 724. n. 49. & 60. Surd. cons. 127. n. 66. Diana p. 1. resol. mor. tr. 2. resol. 48. Squillant. de priuil. Cler. cap. 8. n. 28. & alij, ac censuit S. Congregatio Episcoporum his verbis: Sacra &c. censuit, res Ecclesiasticorum, quæ venduntur laicis, translato earum in dictos laicos dominio, non retinere amplius exemptionem, neque ab oneribus incertis, & variabilibus 11. Septembris 1598. Vide Carolum de Graffis effect. 3. à n. 87.

42 Quod planè dignoscitur in Fisco. Qui enim emit à Fisco, non tenetur ad gabellam; at si velit postea vendere, tunc ratione noui cõtractus absque distinctione tenetur ad gabellam, sicuti docet Regent Capycius Latro dec. 171. n. 33. vbi n. seq. subdit ad rem in hunc modum. Secus verò si onus gabellæ esset annexum contractui factæ cum persona immuni, quia tunc per indirectum immunis gabellam solueret, & non posset lædi vnus, quin alter læderetur, & sic vt diximus, gabella solueretur per Fiscum, quod non est permittendum. Quo argumento vtitur Dec. cons. 48. n. 5. Quett. cons. 3. in fin. & ita practicatum vidisse, vt emptor emens ab immuni, non soluat, testatur Peregrin. de iur. Fisc. lib. 6. tit. 5. n. 25. Atqui si non est permittendum, quod Fiscus soluat gabellam indirectè, potiori quidem iure permittendum non est, quod illam soluat Ecclesia, vel Ecclesiasticus. Fiscus enim & Ecclesia æquiparantur in omnibus per modum regulæ ita, vt quicquid conceditur Fisco, dummodo militet eadem ratio, conceditur Ecclesiæ, nisi tamen à legibus contrarium disponatur, vt obseruat Euerard. in loc. de Fisco ad Eccles. n. 7. & 8. Tiraquel. priuil. piæ caus. 143. & Canonistæ communiter in cap. 1. de probat. ac Menoch. de arb. cas. 526. n. 27. Quin Ecclesia est magis priuilegiata, quàm Fiscus, qui dicitur vltimus priuilegiatorum, & contra quem in dubio est iudicandum, vt voluit Iurisconsultus in l. Non puto, ff. de iur. Fisc. ac resoluit S. Rota Romana coram Seraph. dec. 594. n. 25. Quod argumentum procedit à maioritate rationis, quemadmodum probat textus in cap. Cum dilecta, de confir. vtil. vel inut. & in cap. Post translationem, de renunc. traditque Glos. in l. 1. C. de condit. indeb. & in his terminis arguit Ghirlenzon. cons. 71. n. 13. & cons. 77. n. 12. Nam maior dignitas residet in Ecclesia, quàm in Principe, vt decernitur in c. Duo sunt, & in c. Si Imperator 96. d. Ita sanè, quod non valeat argumentum à priuilegijs Ecclesiæ ad Fiscum, sed valeat à priuilegijs Fisci ad Ecclesiam, sicuti contestantur Bartolus, Imola, & Iason in l. fructus, ff. solut. matr. sicque firmandum est, Ecclesiam & Fiscum æquiparari in respicientibus fauorem Ecclesiæ, non Fisci. Illud autem, quod ad rem facit, est, quia Ecclesia & Fiscus æquiparantur à lege in immunitate à gabellis, vt ex mente l. 1. C. si propt. publ. pens. firmant Glos. & Salyc. ac expressit Silu. cons. 9. n. 11. Bartol. in d. l. Licitatio, §. fin. Balb. de præscript. 5. p. princip. q. 5. v. Postremo. Quam æquiparationem, tanquam certam supponit Andr. de Isern. tit. Quæ sint Regal. cap. 1. vers. Et Plaustrorum, eamque stabilit Brun. de statut. exclus. fam. ar. 8. q. 22. n. 109.

Fundamenta verò laicorum non sunt ad rem. Primum 43
enim falsò supponit. Nam edictum, siue statutum est contra immunitatem ecclesiasticam, siue directè, siue indirectè conditum sit contra personas ecclesiasticas. Quod habetur expresè in cap. Statutum, de hæret. in 6. & in cap. Quanto, de priuileg. Item siue fiat expresè, siue tacitè, cap. Clericis, §. Nos igitur, de immun. eccles. in 6. Idque etiamsi non loquatur de personis ecclesiasticis, Surd. eo consil. 301. n. 77. Duard. in Bull. Cœn. lib. 2. can. 15. q. 19. n. 2. Maynard. de priuil. Eccles. ar. 22. n. 20. & 70. Marth. de iurisd. p. 4. cent. 1. cas. 62. n. 9. Valenzuel. in defens. cons. Pauli 5. p. 3. n. 123. Mandel. vol. 2. cons. 8. n. 3. Gueuar. in propug. libert. Eccles. assert. 1. §. 5. n. 36. Fagnan. in tr. de valid. censur. eiusd. Pauli V. p. 3. alijque passim, & explicatius habetur in Bulla Cœnæ, vbi non solum excommunicantur, qui Ecclesiasticis directè imponunt gabellas, sed etiam qui indirectè. Nam adhuc reuera Ecclesia læditur, non solum quia per huiusmodi edicta & statuta propter onus gabellæ super emptore laico impositum, Ecclesiastici vilius vendunt res suas, sed etiam quia ijdem priuantur iure, quod habent liberè contrahendi cum laicis, qui emendo ab illis non tenentur ad gabellas. At grauare laicos ementes ab Ecclesiasticis est indirectè contra immunitatem ecclesiasticam, vt supra probauimus, firmatque Suarez in Reg. Angl. lib. 4. cap. 33. n. 6. Bald. d. cons. 31. n. 2. Gemin. in cap. Eis, §. fin. n. 51. de temp. ordin. in 6. Imol. in cap. 1. §. 1. eod. Dec. in l. 1. n. 7. C. de in ius voc. Ias. cons. 112. n. 2. lib. 1. Roland. cons. 61. n. 18. & seq. lib. 4. Menoch. cons. 136. per tot. lib. 2. Gabr. cons. 161. n. 3. & seqq. lib. 2. Surd. in sæpè alleg. cons. 301. n. 8. & cons. 345. n. 8. & cons. 525. n. 18. Rimin. cons. 724. n. 48. lib. 6. Buccaf. cons. incip. Causa, Tusch. lit. E. conclus. 558. n. 4. Gratian. discept. for. cap. 26. n. 16. lib. 1. & cap. 390. n. 2. & 3. lib. Xammar. de offic. Iud. p. 1. cap. 11. à n. 114. vbi id totum stabilit Constitutione Tarraconiæ, Squillan. de priuil. Cler. cap. 8. Bellet. disq. Cler. p. 1. tit. de exempt. Cler. §. 8. n. 4. Homob. de exam. Eccles. p. 2. tr. 9. cap. 1. q. 1. Molfes. in consuetud. Neapol. p. 19. q. 23. n. 6. Ciarlin. contr. for. cap. 22. n. 9. tom. 1. Mandel. cons. 8. per tot. qui omnes asserunt, non suffragari, quod gabella imponatur emptori laico, quia indirectè cedit in præiudicium ac damnum Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum vendentium, nihilque aliud fit, quàm mutatio nominis fraudulenta.

Non est igitur positum duntaxat in opinionibus Do- 44
ctorum, quod laici ementes ab Ecclesiasticis non possint grauari onere gabellarum. Ideoque exemptio concessa Clerico venditori iuuat laicum emptorem, quia si emptores grauarentur soluere gabellam, onus hoc omnino redundaret in damnum, ac præiudicium venditorum, cùm tantò minoris emerent emptores, & sic defraudati remanerent Ecclesiastici sua immunitate, fieretq; fraus legi, quod prohibetur in l. fundo, ff. de rei vend. l. Non dubium, ff. de legib. ac tradit. cons. 48. n. 5. Felin. in proem. decret. n. 6. Gemin. in d. cap. 1. col. 2. de temp. ordin. in 6. Nam dum onus gabellæ annectitur contractui, oportet quod Ecclesia, & Clerici minoris vendant suos fructus, Imol. cons. 184. Sylu. cons. 19. & plures alij, quos sequitur Sperell. dec. 41. n. 70. Eoque præsertim, quia priuilegium vendi-

venditoris transit in emptorem, *l. Rutilia Polla*, vbi Bart. & alij, *ff. de contrah. empt.* nec insolens est frui quempiam priuilegio ratione coniunctionis, quo aliàs non frueretur, Iason *in l. Emancipati, n.3. cum seq. C. de coll.* Estque regula, quod immunitas etiam personalis transit ad correlatiuos, quando damnum pendet ab alio, Menoch. *d. cons.*136. *n.*3. *lib.*2. Gratian. *cap.*390. *n.*12. Ita vt omnis cautio, quam comminisci possunt aduersarij, nihil aliud importaret, quàm vt Clerici sint laicis subiecti ac subdantur oneribus laicalibus, quod est omnino impossibile, ac damnatum, Abb. *in cap. fin. de vit. & honest. Cler.* vbi Dec. *n.*53. Felin. *in d. cap. Ecclesia S. Mariæ n.* 76. *de constit.* Idque etiamsi onus sit ordinarium, siue extraordinarium, & pretium rei impositum sit à lege. Nam adhuc eiusmodi gabella est contra libertatem ecclesiasticam, quia grauatur laicus, cum quo Ecclesiastici habent de iure, vt possint sine onere contrahere, sicut sine onere antea contrahebant.

45 Nec maiori difficultate euertitur secundum fundamentum, cui insistentes plerique se ludunt, præcipuè Gratian. *tom.*2. *discept. cap.*258. *n.*42. Comitol. *in resp. moral. lib.*4. *q.*39. *n.*2. Castill. *lib.*2. *dec.*127. *n.*12. Valasch. *tom.*1. *cons.*60. *n.*14. Megal. *p.*2. *lib.*2. *cap.*17. *q.*6. *n.*108. Parlador. *rer. quotid. lib.*1. *cap.*3. §. 1. *n.*21. alijque contra citati, qui aiunt, gabellam reuera non esse partem pretij, nisi solo nomine, ac proinde posse separari à pretio rei ita, vt Magistratus, siue Princeps imponere possit rebus iustum pretium legale, quod consistit in indiuisibili, nec potest alterari, sicque Ecclesiastici semper habebunt iustum pretium rerum suarum. Nobis verò placet insistere sententiæ illi, quæ docet, gabellam esse partem pretij, quam tradunt Castr. *cons.*433. *n.*2. Vasquez *opusc. de restit. cap.*6. §.2. *dub.*9. *n.*52. Molin. *tom.*3. *disp.*608. & *disp.*678. *n.*2. Less. *lib.*2. *cap.*33. *n.*68. Turrian. *tom.*2. *in* 2.2. *disp.*36. *dub.* 8. Malder. *in* 2. 2. *tr.*5. *cap.*6. *dub.*5. Molfes. *in sum. tom.*2. *tract.*12. *cap.*22. *n.*123. Lassart. *de decim. vend. cap.*15. *n.* 19. Bonacin. *de contract. disp.*2. *q.*9. *pun.*1. *n.*4. Dian. *p.*1. *resol.*48. *tr.*2. Delben. *de Parlam. d. dub.*30. *sect.*9. *n.*2. & alij. Ratio recta est, quia Magistratus, & communis Prudentum æstimatio in impositione iusti pretij rerum multas circumstantias tam intrinsecas, quàm extrinsecas considerat, inter quas præcipuè onus gabellæ, ac proinde gabella semper inuoluitur in pretio rei; atque idcirco iustum pretium rei erit tam pretium immune, quàm gabella, & sic damnum prouenit Ecclesiasticis, cùm propter solutionem gabellæ diminutum pretium rerum suarum recipiant. Quæ ratio procedit etiam quando pretium est taxatum. Nam adhuc gabella detrahitur à pretio; sicque propter gabellam soluendam ab emptore vilior est taxa, Bald. *d. cons.*31. *circa med. lib.*1. Neq; res alteratur pretio ratione gabellæ, sed diminuitur, talique pretio diminuto, si addatur gabella, constituitur iustum pretium rei ex pretio immuni & ex gabella. Quare huiusmodi gabella non potest imponi laicis emptoribus, quia semper illa exigeretur ab Ecclesiasticis mediante persona emptorum, vt scitè resoluit Rota in Barchinonensi exemptionis 13. Iunij 1646. coram Cardin. Corrado, §. *Nam contraria sententia.*

46 Confirmaturque perspicuè. Nam certum est, rem liberam cariori pretio vendi, quam onere affectam, vt constat ex *l. venditor in fin. ff. de seru. export. l. Subsignatum, §. bona, de verb. signif. & l. fundi partem, ff. de contrah. empt.* Estque aperta sententia Valenzuelæ *cons.*69. *n.* 266. Ex sui enim natura iustum pretium rei diminuitur, quando onere grauatur, vt disertè tradunt Bartolus, Baldus, alijq; *in l. per diuersas, C. mand.* Cenc. *de censib. q.*32. *n.*21. & *seq.* Rota coram Gregor. XV. *dec.*563. *n.*3. & in Ariminensi manutentionis 10. Iulij 1652. coram Albergato, cùm onus adiectum semper faciat rem minoris æstimari, *l. Eum, qui, §. vlt. ff. de in diem addic.* Glos. *in l. generali, §. fin. ff. de vsufr. leg.* & plenè exprimunt Luc. de Pen. *in l. agros col.*2. *C. de fund. limit. lib.*11. Angel. *in l. pretia rer.* & ibi Alex. *col.*1. *ff. ad l. falc.* Panorm. *in cap. Ad nostram col.*2. vbi etiam alij Doctores, *de empt. & vendit.* cum pluribus congestis à Tiraquel. *de retract. conuen. in præf. n.*20. & *seqq.* quibus addo Brun. *de stat. excl. fœm. art.*8.9.27. *col.*3. & *seq. in fin.* ac Dec. *cons.*167. *n.*2. Igitur quicquid desideratur in iusto pretio ratione oneris gabellæ, exigitur à venditore ecclesiastico. Atque adeo debet omnino esse immunis emptor eorum rerum, alioquin indirectè soluerent gabellam, quod est contra omnia iura.

Proindeque leges, statuta, edicta, ordinationes huiusmodi, tanquam contra libertatem ecclesiasticam, sunt ipso iure nulla, atque adeo vel reuocanda, vel declaranda. Dicitur autem ordinatio esse contra libertatem ecclesiasticam quando per eam laici contra Ecclesiasticos fiunt audaciores, & Ecclesiastici timidiores, Bartol. & Angel. *in l.*1. §. *qui oneranda, ff. quarum rerum act. non dat.* Abb. *in cap. Nouerit, de sent. excom.* Felin. *in cap. Ecclesia n.*69. *de constit.* siue, vt alij explicant, quando tali ordinatione derogatur iuri communi, vel priuilegio Ecclesiasticorum, vt *d. cap. Ecclesia*, & ibi Canonistæ, Suar. *de censur. disp.* 21. *sect.*2. *n.*93. Vt cùm Superior laicus statuit aliquid de re, aut persona ecclesiastica, aut onera imponit Ecclesiasticis, aut in illos, aut Ecclesias aliter suam iurisdictionem extendit, siue ea præiudicia directè, siue indirectè inferant, Suar. *de legib. lib.*3. *c.*34. *n.*3. Tolet. *lib.*1. *c.*38. Laym. *lib.*4. *tr.*9. *c.*9. *n.*3. Canonistæ *in d. cap. Ecclesia*, & in alijs iuribus citatis. Et probabilius est etiam dici contra libertatem Ecclesiæ ordinationem illam, qua Ecclesijs, seu Ecclesiasticis præiudicatur in ijs, quæ illis competunt vel iure gentium, vel naturali, etiamsi non vt corpori spirituali, sed vt comparti Reipublicæ temporalis, seu ratione conuictus politici, Cardinal. *in cap. Aduersus, §. Cæterum, n.*4. *de immun. eccles.* Sayr. *lib.*3. *c.*34. *n.*17. Lapus *alleg.*92. *n.*3. Tolet. *d. lib.*1. *c.*37. §. *Libertas*, Suar. *disp.*21. *de censur. sect.*2. *n.*93. & Viuald. *super cap.*18. *Bullæ n.*8. Idque etiamsi derogetur priuilegio particulari alicuius Ecclesiæ, quatenus vsurpetur iurisdictio contra res, vel personas ecclesiasticas, Dian. *resol.*60. *tr.*2. *tom.*1. cum multis per eum adductis. Ideoque *ex d. cap. Nouerit*, fertur excommunicatio contra eos, qui fecerint seruari statuta, vel consuetudines introductas contra ecclesiasticam libertatem, nisi ea de capitularibus, seu libris statutorum fecerint amoueri. Item contra scriptores, & statutarios talium statutorum, contra Consules, Potestates, Rectores, Consiliarios locorum, vbi talia statuta, aut consuetudines edita fuerint, vel seruata, contraque eos, qui secundum illa præsumpserint iudicare, aut in publicam formam scribere iudicata, quæ excommunicatio non est reseruata ex hoc textu, Suar. *d. disp.*21. *sect.*2. *n.*79. Et licet textus det terminum ad delenda dicta statuta duorum mensium, hodie tamen non procedit; quia intelligitur illa dilatio solum quoad edita ante hanc Constitutionem, Suar. *n.*80. & Canonistæ communiter. Similis excommunicatio habetur *in cap. Grauem, de sent. excom.* quæ quamuis ibi videatur esse sententia promulgatoria, tamen Doctores eam intelligunt esse declaratoriam, seu Canonem latæ sententiæ, vt Genuens. *in prax. c.*16. *n.*1. Rot. Caualer. *dec.*372. *n.*1. & *dec.*10. *p.*2. *posth.* Farinac. *n.*2. Et in *ca.*15. *Bullæ in Cœna Domini* excommunicantur qui statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, seu quæuis alia decreta in genere, vel in specie ex quauis causa, & quouis colore, etiam prætextu cuiusuis consuetudinis, aut priuilegij, vel alias quomodolibet fecerint, ordinauerint, publicauerint, vel factis, & ordinatis vsi fuerint, vnde libertas ecclesiastica tollitur, aut in aliquo læditur, vel deprimitur, aut aliàs quouis modo restringitur, seu Summi Pontificis, & sanctæ Sedis Apostolicæ, & quarumcumque Ecclesiarum iuribus quomodolibet directè, vel indirectè, tacitè, vel expressè præiudicatur. Et ex §. *Declarantes* eiusdem Bullæ nulla absolutio eis suffragatur, nisi prius dicta statuta, seu decreta, seu ordinationes publicè reuocauerint, & de capitularibus cassauerint, & de tali reuocatione & cassatione Papam certiorauerint. Incurruntq; in hanc censuram qui vtuntur talibus statutis, &c. aut Iudices secundum ea iudicantes, aut procedentes, aut exequutores exequentes, aut publicani exigentes, vt Sayr. *lib.*3. *c.*19. *n.*10. Duard. *q.*24. *n.*1. *super d. ca.*15. *Bull.* Alter. *cap.*3. *col.*8. Filinc. *tract.*16. *n.*268. Item continentur hic statuta, & ordinationes, quæ sunt contra iura, seu priuilegia particularia alicuius Ecclesiæ, etiamsi eo casu non dicantur contra ecclesiasticam libertatem, & ideo non

conti-

contineantur in cap. Noverit, supra citato, Vgolin. §.6. Sayr. lib.3. c.29.n.9. Duard. q.26. n.1. Bonacin. n.42. Suar, d. disp.21. sect.2. n.90. in fine. Continentur etiam hic ecclesiastici Prælati statuentes contra libertatem Ecclesiæ suæ sua ecclesiastica potestate, aut statuentes contra iura Ecclesiarum, Syluest. v. Immunitas 2.§.7. Alter. cap.3. col.1. in fin. quamuis alij putent hic solum agi de laica potestate, vt Nauar. d. cap.27. n.71. Viuald. in Candelabr. super bocca. 15. in fine. Non autem hic continentur consuetudines, nisi quibus corroborentur statuta, & ordinationes prædictæ, Suar. n.86. Item in auth. Casta, C. de sacros. Eccles. statuitur, vt qui per annum contumaces fuerint in non reuocandis statutis contra ecclesiasticam libertatem factis, de capitularibus delendo, bona eorum impunè per totum Imperium ab omnibus occupentur. Requiritur tamen declaratoria. Et in auth. Item quæcunque, C. de Episc. & Cler. si quis per annum obsorduerit in excommunicatione incursa ob præfatam violationem libertatis ecclesiæ, incurrit bannum Imperiale, à quo non extrahitur, nisi absolutione ecclesiastica præcedente à censura. Hæc autem pœna banni Imperialis personalis, operatur, vt reus sit priuatus omni iuris beneficio, & conuersatione ciuium Romanorum, sed non ideo est infamis, nisi infamia facti, Bald. in d. auth. Item quæcunque cum Guil. & Iacob. Butrigar. Requiritur etiam declaratoria. In eadem quoq; auth. Classa statutarij & scriptores, & iudicantes secundum statuta contra libertatem ecclesiasticam sunt ipso iure infames, & priuati ipso facto omni iurisdictione; vnde eorum actus sunt nulli. Prædictæ tamen pœnæ Extrauag. Friderici de statut. & consuetud. de quibus in dictis Authent. procedunt solum pro statutis conditis contra priuilegia concessa Ecclesijs per constitutiones Papæ, vel Imperatoris, Bald. in l. Priuilegia, n.1. C. de sacros. Eccles. Salyc. n.3. Et in cap. Grauem, de sent. excom. statuentes contra ecclesiasticam libertatem, si contumaces existant, priuantur feudis, quæ ab Ecclesia tenent propter felloniam, seu ingratitudinem. Et hanc pœnam esse latæ sententiæ, vt solum indigeat declaratione, tenet Abb. in d. cap. Grauem n.4. Neque illa recuperabit per absolutionem à censura, Goffred. & Cardin. in d. cap. Grauem n.4.

48 Sunt itaque huiusmodi statuta, ordinationes, siue bandimenta reuocanda, vel declaranda. Quando enim Ecclesiastici in ijs non nominantur, Magistratus cogi possunt, vt declarent, quod Ecclesiastici, & Ecclesia in illis non comprehenduntur, vt euitetur omne periculum præiudicij. Ità sapienter statuunt Ancharan. n.1. Gemin. n.4. Franch. n.2. in cap. fin. de immun. eccles. in 6. S. Anton. 3.p. tit.12. cap.3. §.5. Surd. cit. cons.301. n.45. Maynard. de priuil. Eccles. p.2. art.22. n.31. Gueuar. in propugn. libert. Eccles. assert.2. §.2. n.65. Quando verò in edicto, vel statuto Ecclesiastici nominantur, certum est, quod statutum & edictum est nullum, læditque immunitatem ecclesiasticam, etiamsi in publica vtilitate fundetur, sitq; fauorabile Ecclesiasticis, idque defectu iurisdictionis, vt sæpè diximus, ac docent præter alios Caualcan. lib.3. dec.33. n.16. Plot. cons.93. n.2. Ciot. lib.1. cons.81. n.84. Suar. de legib. lib.3. cap.34. & in Reg. Angl. lib.4. cap.16. Aponte in alleg. resp. pro cens. Pauli V. fol.72. & seqq. Maynard. vbi sup. p.2. art.22. n.46. Gueuar. eod. loc. assert.1. §.6. n.55. & 58. & communiter Doctores in cap. fin. de reb. Eccles. non alien. & in cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. & concinit Bald. in l. Cunctos populos, n.20. C. de sum. Trin. Quod si dubium sit, an edictum, siue statutum libertati ecclesiasticæ aduersetur, damnumque Ecclesijs, vel Ecclesiasticis inferat, potest Episcopus cogere statuentem, vt declaret expressè tali statuto, vel edicto Ecclesiasticos, vel Ecclesias non comprehendi. Si autem euidenter constet, esse contra libertatem ecclesiasticam, potest ac debet Episcopus præcipere, vt edictum, vel statutum reuocetur, aboleaturq; Quod si id facere Magistratus recuset, debet ipse Episcopus propria authoritate illud tollere, ac propterea declarare, eiusmodi edicta, & statuta irrita, leges & pragmaticas nullas esse, sicuti apertè tradunt Canonistæ cum Felino in d. cap. Ecclesia S. Mariæ n.145. de constit. Sayr. de censur. lib.3. cap.34. n.17. Alterius lib.5. eiusd. tract. disp.19. cap.16. dub.54. Et prudentissimè ac optimo consilio sæpius resoluit S. Congregatio immunitatis ecclesiasticæ, præsertim in vna Firmana die 19. Nouembris 1632. in Assisa die 8. Aprilis 1631. & in Polignanensi die 21. Martij 1634. ac in vna Neapolitana directa omnibus Archiepiscopis Regni tenoris sequentis: *Illustre, e Reuerendissimo Monsignore, come fratello. Essendosi hauuto notitia, che in Napoli sotto il di 3. Settembre prossimo passato sia stata publicata prammatica, nella quale si ordina, che fino à tanto che le notitie necessarie diano luogo à fare altra determinatione, à tutti quelli, ch'hanno comprato annue entrate con Regio assenso, o gabelle in solutum, ò in altro qualsiuoglia modo, si corrisponda alla ragione di cinque per cento per li capitali, che haueranno sborzato, non volendo che si possa eccedere per nessun conto, o causa la detta somma, non ostante qualsiuoglia franchigia, che si potesse pretendere da' creditori, la Sacra Congregatione sopra le controuersie giurisditionali hauendo fatto di cio matura rifiessione, e venuta in sentimento, che la medesima prammatica, quantunque generale, non si può, nè deue in modo alcuno estendere alle Chiese, Monasterij, luoghi pij, e persone ecclesiastiche, che hanno comprato le sudette rendite tanto per difetto di potestà, quanto di volontà. Perche i laici, sì come è certo, che non hanno alcuna facoltà d'obligare con le loro leggi e statuti espressamente le persone ecclesiastiche e loro beni immuni & esenti da ogni potestà laicale per legge diuina & humana, così nè meno l'hanno o possono esercitarla tacitamente, ò per indiretto con parole generali, & equiuoche; ne si può, nè deue mai interpretare, che gli statuenti con la dispositione generale habbiano voluto includere le cose, che eccedono la loro potestà, e molto meno quelle, che sono ad essi prohibite, e per le quali incorrerebbono nelle censure fulminate da' sacri Canoni, Concilij, e Constitutioni Apostoliche, non rileuando che la prammatica sia stata pubblicata per beneficio publico, o per altri motiui in essa espressi; imperoche nè la causa, benche pubblica, ne gli altri modi sudetti ponno supplire il difetto della potestà, principalmente necessaria per la validità degli statuti. Nondimeno acciòche le parole pregnanti della prammatica non diano materia, ò pretesto à' Ministri, & Esecutori laici d'intenderla sinistramente, o d'abusarla in danno degli Ecclesiastici, la Sacra Congregatione per rimouere ogni occasione di equiuoco, seguendo lo stile de' sacri Canoni con matura consideratione e deliberatione, e con l'approuatione della Santità di Nostro Signore, à cui se n'è dato parte, hà dichiarato per decreto sotto li 23. del presente mese, e dichiara con la presente, che la sudetta pramattica non include in alcun modo le Chiese, Monasterij, luoghi pij, e persone ecclesiastiche secolari e Regolari e rendite e beni loro, & hà ordinato che tutto ciò si significhi à V. S. affinch'ella faccia notificare questa dichiaratione à cotesto Clero secolare e regolare, & Esattori de' luoghi pij, e gli assista con la sua autorità, non permettendo, che venga loro fatto alcun aggrauio, o pregiudicio, ma proceda contro quelli, che non obediranno, o contrauerranno à questa dichiaratione con le censure e pene ecclesiastiche, con far registrare la presente ne' libri della Cancellaria di cotesto Arciuescouado à perpetua memoria, e con notificare alli suoi Suffraganei, & inuiarme copia, & auuisi del seguito, mentre à V. S. prego ogni bene. Di Roma à 23. di Luglio 1652.*

Hinc crassissimè Carol. de Grassis cum Bartolo, alijsque Doctoribus in l. fin. §. Diuus, ff. de publican. errauit, 49
Nam fraudibus quidem occurrendum est, sed maximè cauendum, nedum quis alienis occurrere exquisitis modis intendit, ipse leges fraudet, propriam exercens iurisdictionem, rectamque sacrorum Canonum interpretationem offendens. Non enim prætextu euitandarum fraudum licitum est laicis noua onera & seruitutes ecclesiasticis personis imponere, quibus illæ quouis modo impediantur, vel timidiores reddantur in exercitio iuris, ac libertatis eis competentis, vt in specie respondit Gasp. Calder. inter cons. Anchar. cons.12. sub n.2. & 4. comprobatque Surd. d. cons. 301. sub n.45. & seqq. ac sub n.90. Quale quidem onus prædictum esse, ratio ipsa comprobat, & experientia demonstrat. Nam officiales illi, quibus res emptæ à Clericis denunciarentur ex insita quadam suo muneri asperitate se frequenter quibuscumq; reddere solent difficiles, atq; molestos, vt habetur in l. Quanta, ff. de publican. & vt plurimum Clericis, ecclesiasticisq; personis, vt refertur in c. Laicos, & in c. Laici 2. q.7. & in cap. Clericis, ibique Glos. de immun. eccles. in 6.

in 6. ac præter alios tradit Calder. *d. cons.12. sub n.4.* Ita, vt longiori interposita mora iurgijs, ac contentionibus excitatis venditionem, ac emptionem vel impediunt, vel retardant, eosque diu fatigatos dimittunt. Quod sanè permittendum non est. Satisq; esset, quod Ecclesiastici in ingressu, vel egressu Ciuitatis bona, quæ per se, vel suos famulos, ac ministros inducere, & extrahere ac vendere intendunt, ostendant Officiali ibidem residenti. Quod si oriatur inter eos contentio, vel quia ille negat personam ecclesiasticam, vel bona eius propria, seu prætendat, ea esse negotiationi exposita; prima quidem quæstio ex habitu ecclesiastico, & tonsura quibus incedit deferens bona, vel is, cuius nomine deferuntur, definiri solet. Nam ex illis talis præsumitur iuxta textum *in cap. si Iudex laicus, §. Idem esse censemus, de sent. excom. in 6.* Eoque magis exhibitis literis testimonialibus Ordinarij, quibus præstanda est fides, *cap. Post cessionem*, vbi Doctores *extra, de probat.* Rota apud Card. Seraph. *decis.713. sub n.1.* & coram Vrgellen *dec.430. sub n.2.* & coram Card. Caualer. *decis.483. sub n.2.* Altera verò eiusdem iuramento regulariter terminatur iuxta Glos. *in Clem. præsenti, v. Non negotiandi, de censib.* quam ibi sequuntur Doctores, addentes, quod in casu, quo hæc controuertantur, Iudex ecclesiasticus adiri debet, vt ibidem explicat Lap. Abb. & Imol. *sub n.10. & seq.* Cardinal. *sub n.9.* ac Vital. *sub n.36.* firmatq; Bertachin. *de gabel. p.7. sub n.13. & 24.* Roland. *cons.71. n.24. ac seqq. lib. 4.* Anton. de Nigr. *in repet. extrauag. vn. de vit. & honest. Cler. n.321.* & Rota coram Coccino in Barchinonen exemptionis 20. Iunij 1636. *§. Remanebat solum.* Nec ea, quæ tradunt Bartolus, & Doctores *in d. §. Diuus*, loquentes de denunciatione facienda, & apocha recipienda per exemptos, procedunt in Clericis ac personis ecclesiasticis, qui laicorum constitutionibus, & edictis, ita iubentibus non ligantur, vt notant communiter Doctores *in cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit.* ac respondent Calder. alijque relati à Surdo *d. cons.301. n.12. & seq.* Honded. *cons.3. n. 11.12. & 23. lib.1.* Vnde cum S. Congregationi Immunitatis proponeretur in vna *Sorana* 16. Ianuarij 1663. An Clerici teneantur recipere schedulam à laicis pro molendo suo frumento, respondit, *negatiuè*. Præterea aut personæ, vel rerum qualitas non reuocatur in dubium, & tunc non est necessaria apochæ petitio, neque receptio, quia notoria est illorum exemptio, vt declarat ibidem Bartolus *sub n. 2.* & probat Bertaz. *cons.191. sub n.1. lib.1. crim.* Aut de alterutra dubitari contingit, & tunc cum ad dictum officialem laicum non spectet cognitio, sed ad Iudicem ecclesiasticum, vt diximus, ideo nec ab eo recipi debet apocha, siue illa vim habeat licentiæ, siue attestationis præhabitæ cognitionis, ac iustificationis, quæ hoc casu coram eo fieri non debet, sicut fieri deberet, quando ageretur cum laicis, potestati sæculari subiectis, in quibus terminis loquuntur idem Bart. & Doctores *in d. § Diuus*, & Bald. *cons.79. sub n. 4. lib.2.* Roland. *cons.79. sub n.89. & sub n.9. & seq. lib.3.* Decian. *cons.44. sub n.112. & seq. lib.4.* Cæphal. *cons.451. sub n.269. & seqq.* alijque plures.

50 Aliæ verò rationes immeritò vrgentur. Quippè non negatur, Ecclesiasticos teneri saltem ex vi directiua legibus laicis ob bonum commune conditis, si tamen eæ non pugnant cum libertate ecclesiastica directè, vel indirectè illam lædendo. At quando pugnant grauando Ecclesiasticos, aut eorum iura libera, & priuilegia diminuendo, ijs non ligantur. Sic Molin. *de iust. & iur. tom.1. tr.2. disp. 31. n.15.* Colleg. Bonon. *in respons. pro libert. eccles. contra Venet. n.24.* Villalob. *in sum. tom.1. tract.2. diffic.31. n.1.* Squillan. *de priuil. Cler. cap.7. dub.3. n.94. & cap.8. n.89.* & Aponte *in respons. pro censur. Paul. V. fol.75.* ac omnes.

51 Eodem modo depellitur vis secundæ rationis. Negatur enim, huiusmodi statuta non dirigi saltem indirectè ad Ecclesiasticos, neque redundare in damnum, ac sublationem, vel diminutionem eorum iurium ac priuilegiorum, ac proinde sunt contra immunitatem ecclesiasticam. Quia, vt ex communi tradit Surd. *d. cons.301. n.74.* & nos sæpè docuimus, quicquid disponitur tali modo circa laicos, redundat in damnum Ecclesiasticorum, atque adeo censetur dispositum contra Ecclesiasticos, quia licet loquantur cum laicis, effectus tamen sermonis dirigitur in Ecclesiasticos. Quod rectè notarunt Parisius *cons. 27. vol.1. n.63.* Riminald. *sen. cons.268. n.32. vol.2.* Laderch. *cons.103. n.9.* & ante eos Io. Andr. Anchar. & Gemin. *in d. cap. fin. de immun. eccles. in 6.* Abb. *in d. cap. Ecclesia S. Mariæ n.27. & 31. & cons.8. n.13. & seqq.* alijque passim, quos refert ac sequitur Vgolin. *in resp. ad iurisconsult. Gymnasij Patauini cap.6. n.8.*

Pari facilitate destruitur tertia ratio, vt in specie contra Nattam respondet Carol. de Graff. *de effect. Cler. eff.2. n. 359.* Quia indirectè lædit libertatem ecclesiasticam. Exemplum verò, quod adducitur non conuincit. Quia famuli & coloni Ecclesiarum & Ecclesiasticorum non ligantur statutis, aut edictis sæcularium, siue generaliter, siue speciatim de illis disponant, vt firmant Surd. *d. cons. 301. n.74.* Marth. *de iurisd. p.4. cas.8. n.14.* Duard. *in Bull. Cœn. lib.2. can.15. q.27. n.6.* Delben. *de parlam. d. dub.30. sect.8. n.3.* & nos alibi copiosè. 52

Quarta verò ratio cùm aliàs ex dictis, tum ex his eliditur. Nullo enim temporis, etiam immemorabilis, spatio ius hoc laicis acquiri potuit in Ecclesiasticos, ac eorum bona in grauamen, & perniciem ecclesiasticæ libertatis, ideoque merito quæcumque consuetudo in hac materia expressè reprobatur tanquam iniqua, & irrationabilis *in cap. Nouerit extr. de sent. excom. & in d. cap. Quanquam, §. Cum igitur*, ibi: *Contraria consuetudine quorumcumque, quæ dicenda est corruptela verius non obstante, de censib. in 6. & in auth. Cassa, C. de sacros. Eccles.* Quorum Canonum dispositio repetita fuit in Bulla Cœnæ Domini §. 18. vbi etiam §. 15. damnatur verbis expressis quæuis consuetudo, per quam tollitur, seu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut aliàs quouis modo restringitur libertas ecclesiastica, & §. 25. specialiter derogatur quibusuis priuilegijs, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus, & præscriptionibus quantumcumque longissimis, quibus aliàs à dispositis in dicta Bulla quiuis se tueri possent, licet ad tollendam, seu impediendam immemorabilem sufficiat, quod per sacros Canones quæuis consuetudo fuerit, tanquam improba & irrationabilis, reprobata, Glos. *fin. in cap. Clerici, extr. de iudic.* vbi Abb. *n.5. & 6.* Bald. *in d. auth. Cassa*, Gloss. *in cap. vlt. de consuetud.* Abb. *ibid. n.5.* Roch. *sect.5. n.20.* Io. Lup. *de libert. Eccles. p.1. q.6.* Gabr. *lib.5. de præscript. concl.1. n.9.* Marth. *de iurisd. p.4. cas.64.* Azor. *tom.1. lib.5. cap.13. q.8.* Suar. *lib.4. in Reg. Angl. cap. 34. n.10.* Filiuc. *to.1. tract.16. cap.10. n.256.* Pesant. *de immun. eccles. disp.3. n.2.* Alter. *de censur. to.1. lib.5. disp.16. cap.2.* Acosta *in Bull. Cruc. q.79.* Bellett. *in disq. Cler. p.1. tit.3. §.3.* Comitol. *in tr. apol. contra Venet. cap.3. n.8.* Vigian. *tr. de libert. eccles. disp.2. concl.3. & disp.3. concl.1.* Vgolin. *in resp. ad Iurisper. Gymnas. Patau. cap.7.* Tanner. *in 2.2. disp.5. q.5. dub.4. n.132.* Bonacin. *de censur. disp.2. q.4. pun.2.* Souta *contra Venet. fol.72.* Baldell. *in disp. theolog. tom.1. lib.5. disp.39. n.11.* Malder. *in p.2. q.96. ar.4.* Layman. *lib.4. tr.9. cap.10. n.1.* Fagnan. *in tr. de iust. censur. Pauli V. p.4. fol.116.* Philiarch. *de offic. Sacerd. p.1. lib.3. cap.9.* Et latè probauit Rota in Cracouien iuris legendi 21. Maij 1627. coram Coccino, *in rec. dec.71. per tot. p.5.* confirmata dec.265. *eadem p.* alijque, quos referunt, ac sequuntur Marescot. *resol.101. n.6. & ser. lib.2.* Add. *ad dec. Buratti dec. 435. n. 13. & seq.* ac plenissimè Surd. *d. cons. 301. sub n.1. & seqq.* Rota in Valentina gabellæ 9. Decembris 1598. coram Orano, *§. nec magis*, Gutier. *de gabel. q.92. n. 56.* Io. Franc. Leo *in thesaur. for. Eccles. p.3. cap.7. n.149. & seqq.* Duard. *ad Bull. Cœn. Dom. lib.2. can.18. q.5. sub n.6. & q.20. sub n.5. & can.19. q.8. num.20.* 53

Neque enim hoc casu ex longissimi, ac immemorabilis temporis cursu Ecclesiasticorum consensus ac Sedis Apostolicæ beneplacitum, vt aliàs, præsumi potest. Tum quia repugnat subiecta materia, in qua agitur de re expressè prohibita per sacros Canones, & inductiua peccati, & in qua ipsa consuetudo est à iure improbata, & tardò ac nonnisi ex vrgentissimis caussis maturè cognitis dispensari solet. Et propterea talis consensus ex solo cursu temporis non præsumitur. Immò neque ex tolerantia Summi Pontificis, *cap.1. de consuet. in 6.* Plura enim non innotescunt, vel per patientiam, necessitate cogente, tolerantur, quæ si deducta fuerint in iudicium, exi- 54

gente

gente iustitia, tolerari non debent, vt inquit Innoc. III. *in cap. Cum iamdudum in fin. extr. de præb.* ibique Glos. *fin. v. per patientiam* rectè infert, quod inde non inducitur approbatio, seu dispensatio, & Rot. *dec. 10. sub n. 4. de consuet. in antiq.* & penes Pur. *dec. 365. sub n. 2. lib. 1.* ac in his terminis fuit responsum in d. Valentina gabellæ *d. §. Nec magis, & §. Vnde præsumptus consensus Papæ, & d. dec. 71. num. 15. p. 5. rec.* ac pluribus probat Surd. *d. cons. 301. sub n. 50. ac seq.* & Suar. *de legib. lib. 7. cap. 13. num. 12.* Quia tolerantia sola, supposita scientia, non indicat sufficienter consensum. Multa enim per patientiam tolerantur, quæ non approbantur iuxta *d. cap. Cum iamdudum, de præb.* Quapropter dixit Filiuc. *vbi supra*, quod simplex tolerantia, quando scilicet Princeps non potest commodè prouidere, non satis est ad dispensandum *ex c. Denique, d. 4.* & Colleg. Bononiense *in resp. pro libert. Eccles. n. 57.* asseruit, tolerantiam Pontificis in his casibus non esse approbatiuam animo inducendi, vel confirmandi consuetudinem, sed potius vt scandalum vitetur. Quod desumptum est à Surdo *d. cons. 301.*

55 Tum etiam quia repetita singulis annis publicatio Bullæ in Cœna Domini, siue sub Martino V. circa annum 1420. vt Soto, Nauarro, Graffio, ac cæteris placet, siue antea, vt sentiunt Vgolinus, Filiucius, Sousa, Duardus, ac alij fieri cæpta, in qua Summi Pontifices pro tempore impositiones, & consuetudines huiusmodi, etiam immemorabiles expressè damnant, reuocant, & detestantur, oppositæ præsumptioni resistit, illamque prorsus impedit, ac interrumpit, cùm manifestum præ se ferat Summorum Pontificum dissensum & contradictionem, ac reuocet malam fidem laicorum, Felin. *in cap. Cum non liceat, sub n. 12. extra de præscript.* Prob. *in addit. ad Monach. in cap. Tibi sub n. 8. de rescript. in 6.* Ruin. *cons. 37. sub n. 12. lib. 4.* Nauar. *cons. 1. sub n. 1. de fer.* Rot. in d. Valentina gabellæ *§. secundo exploratum est*, Garz. *de benef. p. 5. cap. 1. sub num. 454. & sub num. 558.* Azor. eo loco *cap. 12. §. Quod verò, & §. seq.*

56 Et demum quia præsumptionem hanc expressè reprobauit, ac reuocauit sa. mem. Vrbanus VIII. in sua Constitutione incipiente, *Romanus Pontifex, §. Nec non*, publicata anno 1641. die 5. Iunij. Ac ita in his terminis contra Carolum de Grassis, & contra consuetudinem, quæ est in Regno Siciliæ, ac alibi docet Ciarlin. *in contr. for. cap. 31. num. 13. & 16.* Et contra casus, quos vocant priuilegiatos, Binsfeldius *in com. de iniur. & damn. dat. cap. 7. concl. 13.* Baron. *to. 11. an. 1097.* ac Hieronymus Cathena in vita Pij V. aduersus Xibeccam, Io: Beltranum de Gueuara, Chassaneum, Bouium. Qua de re videndi Henriquez in Summa *lib. 10. cap. 28. num. 3. & lib. 2. de sum. Pontif. clau. cap. 10. §. 3.* Bonacina *in Bullam Cœnæ to. 3. disp. 1. q. 21. pun. 1. n. 24.* Sebastianus Cæsar *de Eccles. Hierarch. p. 1. disp. 3. §. 1. num. 9.* Goffredus *lib. 4. de reb. gest.* Roberti Guiscardi *cap. 29.* Camillus Borellus *de præst. Reg. Cath. cap. 5. per tot.* Fasellus *lib. 7. poster. decad. cap. 1.* Ferdinandus Matute *in responso pro imposit. gabellæ contra Messanenses fol. 24.* Ioan. *hist. Hisp. lib. 10. cap. 5.* Antonius Costa *lib. 1. cons. 1. num. 75. & 85.* Maurolicus *in histor. Sicul. lib. 3. ar. 98.* Laurentius Anania *in fabric. Mundi tr. 1. fol. 129.* & alij.

57 Atque ita demum, contritis omnibus rationibus laicorum, sæpius declarauit Sac. Congregatio Immunitatis, etiam pro Statu Ecclesiastico, vt liquet ex sequentibus declarationibus.

58 *In Rauennatensi S. Congregatio Eminentissimorum Cardinalium Immunitatis Ecclesiasticæ, & controuersiarum iurisdictionalium præpositorum sæpius censuit, personas Ecclesiasticas vendentes minutatim vinum in proprijs domibus, recollectum ex eorum bonis, non teneri ad solutionem gabellæ nuncupatæ della foglietta ex tenore Constitutionis sa. me. Sixti V. desuper editæ, dummodo ibidem, vt vulgò dicitur non faccino far bettole, nè diano da mangiare, à quibus abstinere debent ratione honestatis clericalis, cognitionemque fraudum, quæ desuper committuntur spectare ad Iudicem Ecclesiasticum.*

59 In vna *Barensi*, ibi: *Il Clero di Casa Massa diocesi di Bari rappresenta humilmente d'essere astretto da' Gabelloti di detta Terra di pagare la gabella almeno da' compratori del vino, che vende à minuto, & è raccolto ne' beni patrimoniali, e beneficiali, il che risultando in pregiudicio dell'immunità Ecclesiastica, e contra quello, che si è osseruato fin'ora, supplica d'opportuna prouisione.*

60 *Sacra, &c. respondit, gaudere, ac proinde dentur declarationes.*

61 Idem respondit in vna *Assisien.* ibi: *Per informatione del memoriale d'alcuni Caualieri di Cristo, che pretendono d'esser'esenti dal pagamento della gabella del vino, il Signor Cardinal Vescouo scrisse che detti Caualieri hanno fatto la loro professione, e che per spatio di molti anni non hanno pagato, si come costa per fede di due gabellieri.*

Sacra, &c. respondit, gaudere, ac dari resolutiones.

62 Et in vna *Reatina. Il Capitolo, e Canonici di Riete espongono, che fino dal tempo della bo. me. del Signor Cardinal Crescentio loro Vescouo in questa sacra Congregatione fu sentita la Communità, che loro fosse lecito aprire il forno per spianare i loro grani, raccolti ne' beneficij Ecclesiastici, l'entrata de' quali consiste in essi grani, e da quel tempo fino al presente giorno hanno goduto il detto priuilegio, anche con l'vtile della pouertà. E perche dagli Appaltatori moderni si è ottenuta vna lettera sorrettitia dalla Congregatione de bono regimine; perciò hauuto ricorso da Nostro Signore, si è degnata Sua Beatitudine di rimettere la resolutione à questa Sac. Congregatione, supplicando perciò di non esser priuati di detto priuilegio, che loro compete per dispositione di sacri Canoni, e di Concilij.*

Sacra, &c. respondit, licere, gaudere, dentur declarationes, & vtantur iure suo.

63 Ac in vna *Bitettensi* 7. Martij 1651. *Il Vescouo informando sopra il memoriale già dato da quel Clero, riferisce esser vero, che quel Principe supponendo d'hauer dall'Vniuersità il ius molendi priuatiuè, hà sempre preteso proibire à' suoi sudditi laici che non vadino al molino del Vescouo, ma solamente alli suoi, che molti anni sono comprò da' particolari; come anche per crescere all'Vniuersità la gabella del macinato, pretende che li medesimi sudditi non possano portare à detto Molino Ecclesiastico franchigie compre, e donategli dagli Ecclesiastici, tenendo opinione, che gli Ecclesiastici, i quali non possono far pane in casa, non possano vendere, ò donare le loro franchigie, perciò supplica d'ordinargli quanto debba eseguire.*

Sacra, &c. respondit, non posse prohiberi quin laici adeant Molendinum Episcopi, emantque franchitias ab Ecclesiasticis, qui possunt habere furnum, & conficere panem ex frumento in suis bonis recollecto, ideoque dentur decreta, procedatque, seruatis seruandis.

64 Rursus in vna *Rauennatensi*, ibi: *Con memoriale rimesse rappresentano l'Abate è Monaci di Classe di Rauenna, che non ostante i decreti di questa sacra Congregatione, che sia lecito à gli Oratori vendere il vino à minuto, purche non diano da mangiare: E non ostanti le risolutioni fatte in Camera del 1624. che la Bolla di Sisto V. hà luogo etiam quando li compratori portano ciambelle e robbe mangiatiue, purche essi venditori non li tengano, si fà tuttauia osseruare il contrario; e risultando da ciò pregiudicio à gli Oratori, & à loro priuilegij, e all'Immunità Ecclesiastica, supplicano per prouisione efficace à loro fauore.*

Sacra, &c. respondit, licere.

65 Item in *Assisiensi* 6. Februarij 1652. *In Assisi vi è vna Compagnia di Confratri, o Suore del terzo Ordine di S. Francesco, che viuono sotto la Regola del Santo, e godono il priuilegio del foro, e dell'esentioni tanto rispetto à i pesi Camerali, quanto d'altre gabelle. Posseggono in commune beni lasciatigli da diuerse persone, i frutti de' quali si dispensano à' poueri, e in altre opere pie. Venendo astrette da quelli Gabelloti à pagar la gabella del vino raccolto in essi beni, ricorsero à questa sacra Congregatione, la quale scrisse al Vicario, che sentite le parti riferisse. Hora nel processo trasmesso, e nella lettera del medesimo Vicario si legge, che da tempo immemorabile habbiano venduto il vino senza mai pagarne la gabella, e ciò attestano il gabelliero precedente, & vn'altro Officiale. All'incontro il gabelliero moderno hà ricusato di consentire nella giurisdittione di detto Vicario, allegando la pendenza della lite auanti Monsignor Tesoriero, producendo vna sua inhibitione.*

Sacra, &c. respondit, personas supradictas connumerandas esse inter Ecclesiasticas, dummodo professionem emiserint, ac proinde gaudere priuilegio fori, & exemptionis.

17 Nec minus insolens est in hac re prætensio laicorum, vt Ecclesiastici vendant Communitati laicæ suum frumentum, vinum, oleum, & huiusmodi alia. Quia nemo regulariter, nisi in quibusdam casibus priuilegiatis, cogi potest emere, vel rem suam vendere, *l. Inuitum, C. de contrab. empt. l. Nec emere, C. de iur. deliberandi*, alijsque iuribus, quæ adducit Panorm. *in cap. 1. de empt. & vend.* Couar, 3. *var. resol. cap.* 14. *n.* 1. Valasch. *consul.* 22. *n.* 1. Anton. Gomez *tom.* 2. *var. cap.* 2. *n.* 51. & Molina *disp.* 341. *à n.* 1. Vnicuique enim liberum est de suo ad libitum disponere, *l. in re mandata, C. de mandato, l. Nullus, C. de Iudic.* Nec quis cogitur rem potius vni, quàm alteri vendere, *l. Dudum, C. de contrab. empt.* ac firmat Cam. *cap.* 151. *n.* 1. *& seq. lib.* 3. Et quoniam hoc priuilegium vendendi rem suam ad libitum, & cui quis voluerit competit etiam Clericis, esset profectò contra libertatem ecclesiasticam auferre, quod de iure communi etiam Clericis competit, Butr. & Imol. *in d. cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit.* vbi etiam Felin. *n.* 19. & Fulgos. *in auth. Cassa, C. de sacros. Eccles.* Alex. *cons.* 210. *n.* 12. *& cons.* 211. *n.* 7. *lib.* 2. Mand. Abb. *cons.* 8. *n.* 3. affirmans, id procedere siuè directè, siuè indirectè Clericis auferatur, quod de iure communi reperitur concessum, & in hac sententia persistit etiam Couar. *in regul. Possessor, de reg. iur. tit. de præscript. p.* 2. *§.* 4. *n.* 8. & Grammat. *decis.* 100. *n.* 10. *ac seq.* Immò non solum esset Clericis auferre, quod de iure communi concessum est, sed prohiberetur indirectè, quod nec iure diuino, vel humano eisdem non reperitur prohibitum, quod est contra libertatem ecclesiasticam, vt tradit Felin. *in cap. Nouerit, de sent. excom.* & Sayr. *de censur. lib.* 3. *c.* 19. *n.* 9. Et multo minus ad id cogendi sunt Clerici ex instantia laicorum, quia sic subijcerentur eorum voluntati, dum possunt suos fructus vendere iusto pretio cui maluerint, illosque extrahere ad vendendum exteris, non obstante quacunque prohibitione, Ripa *de pest. remed. ad conser. vbert. n.* 122. Io. de Amic. *cons.* 18. *in fin.* Roland. *cons.* 6. *n.* 22. *lib.* 4. Grammat. *d. decis.* 100. *n.* 15. Et quando etiam vrgeret necessitas, deberent prius cogi laici, deinde Clerici. Vnde cum eiusmodi prætensio tendat ad efficiendam conditionem Ecclesiasticorum deteriorem, reijcienda omninò est, tanquam iniusta, & præiudicialis ecclesiasticæ libertati. Quod si edicto laicali id Clericis prohiberetur, tanquam nullum ex defectu potestatis, aboleri debet tam ex iuris ciuilis dispositione, *aut. Cassa*, & ibi Cyn. & Salyc. *C. de sacros. Eccles.* quam iuris Canonici, *cap. Ecclesia, cap. Quæ in Ecclesiarum, de const. cap. vlt. de immun. Eccles. cap. Nouerit, de sent. excommunic.* & tradit Germon. *de sacr. immun. lib.* 2. *cap.* 11. *n.* 13. *& seq.* Vndè nec sub prætextu, quod Magistratus sæcularis se offerat vendere frumentum, vel vinum Ecclesiasticorum, ad id cogi possunt, cùm hac de causa non possit eis eorum ius retinendi furnum, vel tabernam auferri, neque huic oblationi assentiri queunt, nisi in casu, quo Magistratus reciperet totum frumentum, vel vinum, aut oleum Clericorum in ea quantitate, quam ij voluerint vendere plus, minusue, & eodem pretio, ijsque modis ac commodis, quibus in suis furnis ac tabernis illa venderent.

18 Multoque minus ponenda est vis omnis in assertis fraudibus Ecclesiasticorum, dum emunt alienum frumentum, vuamque alienam, vel inferunt frumentum, vel vuam consanguineorum, & ex ijs lucrum capiunt, ac propterea desiderant laici, vt saltem assistat furno, ac tabernæ Ecclesiasticorum persona laica. Nam primò id præsumi non debet de viris ecclesiasticis. Ideòque non videtur hac in re quicquam statuendum, nisi prius fraus doceatur, cum remedia non sint adhibenda vbi morbus non est, neque est standum simplici assertioni laicorum in re, quæ habet contra se præsumptionem. Vnde ex possibilitate committendi fraudes non potest, neque debet auferri facultas, & vsus earum rerum, quæ aliàs debentur Ecclesiasticis. Secundò, quod si Ecclesiastici in hoc deliquerint, habent laici eorum Iudicem Ordinarium, qui potest ius suum dicere, & delinquentes Clericos punire, vt respondet Rota coram Cardinale Caualer. *dec.* 286. *sub n.* 5. & coram Cardinale Corrado *in d. Barchinonen.* exemptionis, ac prosequuntur communiter Doctores, speciatim Martha, Squillantes, Salas, & Diana, resoluitque sæpius S. Congregatio Immunitatis. Tertiò in casu etiam, quo fraudes committantur non est dandus assistens laicus. Tum quia tractu temporis posset transire in exemplum huiusmodi assistentia in casibus similibus, cùm non semper probari possit, quod fuerit ab Ecclesiastico deputatus. Tum quia indirectè hoc modo daretur occasio destruendi furnum, ac tabernam Clericorum. Nam hic assistens laicus poterit tam molestè se gerere contra pistores, & tabernario, vt ij facilè possent indignari, & abscedere à furno, & taberna, sicque laici obtinerent indirectè, quod directè non possunt.

19 Quin fas est Clericis emere necessaria ad proprium, suorumque vsum, & vendere superflua vel ex fructibus suorum agrorum, vel ex reditibus proprij beneficij, aut vndecumque illa habuerint. Immò esto aliquid vilius emerint, non animo reuendendi, fas illis est, aucto postea pretio, illud carius vendere, & lucrari, neque inde vectigal vllum debent. Ita communis omnium sententia, licet pretij augmento attrahatur Ecclesiasticus ad vendendum, intelligens se postea vilius posse emere res similes. Quia, præter dicta, id ad œconomicam gubernationem spectat, quæ in Clericis, atque Episcopis elucere debet iuxta D. Paulum 1. *ad Timoth.* 3. *&* 5. Tum quia ad negotiationem requiritur, vt prior emptio facta fuerit animo reuendendi. Tum quia duplex est negotiatio. Altera merè lucratiua, qua nimirum res emitur, ut integra & immutata manens carius vendatur, quæ Clericis interdicitur, & prohibetur, prout vnanimi consensu docent Doctores, quos refert, ac sequitur Lezana *tom.* 4. *sum. v. Negotiatio*, & dixerat Abb. *p.* 1. *cons.* 6. *in fin.* Federicus de Sen. *cons.* 200. ac declarauit pluries S. Congregatio apud Barbosam *de iur. Eccles. lib.* 1. *c.* 40. *n.* 127. Altera est non lucratiua, sed industriosa, & œconomica, qua scilicet quis sibi, siuè familiæ, & suo statui necessaria, aut conuenientia procurat, quæque impropriè solùm negotiatio est, ac omnibus, etiam Clericis licita. Nam, vt ait Cardinalis de Lugo *de iust. & iur. to.* 2. *disp.* 26. *sect.* 3. *n.* 22. est vtilis & necessaria Reipublicæ. Potest enim honesto fine exerceri ad necessariã familiæ sustentationem, vel ad subueniendum pauperibus. Idem habet Abulens. *in cap.* 25. *Matth. q.* 224. Sà *v. Clericus n.* 20. Rebellius 2. *p. lib.* 9. *q. vlt. n.* 2. & Gutier. *de gabel. q.* 93. *n.* 16. *&* 17. cum Syluestro, Nauarro & Lallarte. Cum enim hæc non sit negotiatio Ecclesiasticis vetita, salua manet eam exercentibus sua immunitas, Poterit autem in hoc euentu abesse iniustitia ab augmento pretij ob mutationem aliquam circumstantiarum, de qua rectè Abulens. *loc. cit. q.* 223. *ad* 2. Estque ea etiam causa germana, cur mercatores possint carius vendere. Quod enim rectè monstrat Sotus *lib.* 6. *de iust. q.* 2. *ar.* 2. *concl.* 4. Iustus enim titulus vendendi carius non est fundandus in persona vendente præcisè spectat, quasi mercator, quia mercatorem agit, possit carius vendere, quam alij, qui mercatores non sunt, si contingat, vt idem vendant, sed titulus vendendi carius, quicumque demum sit venditor, fundandus est in mutatione circumstantiarum, penes quas iustum pretium variari, & crescere potest. Tum etiam quòd alioquin cogerentur Ecclesiastici res emptas sæpè perdere, si eas, cùm sibi supersunt, ampliusque non deseruiant, non possent licitè vendere, vel commutare, vt rectè obseruarunt Molina citata *disp.* 342. *n.* 11. Ricc. *in prax. resol.* 317. *n.* 10. Cutellius *de immun. Eccles. d. lib.* 2. *q.* 47. *n.* 12. Delben. *eod. tit. cap.* 5. *dub.* 3. *sect.* 5. *n.* 15. Ac tandem quia ex *l. vn. C. de impon. lucrat. descript. lib.* 10. habetur, quod si vectigal sit impositum quibusdam rebus, quæ transferuntur titulo lucratiuo, si contractus in suo exordio non fuerit lucratiuus, etsi postea lucri

titulo

titulo in dominium alicuius ceciderit, tale vectigal non debebitur. Quia primordium rei attendendum potius est. Per quam legem Platea inquit, primordium trahere ad se sequentia, sicque, stante statuto, quod nemo sub certa pœna extrahat aliquid ad vendendum, si quis ad suum vsum extrahat, licet postea vendat, non incidit in pœnam. Hanc doctrinam amplectitur Bart. & Io. de Por. ab ipso Platea relati. Cùm ergo in hoc casu prima destinatio non sit ad vendendum, sed ad proprium vsum, vectigal non debetur. Idipsum docet Bertachin. *tract. de gabel. p.* 8. *membr.* 2. *n.* 1. *&* 2. Gregor. Lopez *in l.* 5. *tit.* 7. *p.* 5. *vers. Enolo*, ad quam legem, quæ oppositum disponere videtur, respondimus, eam intelligi, quando statim Clericus venderet rem emptam ad proprium vsum, quia tunc non censetur sui vsus causa illam emptam fuisse; secus verò quando ea re fuit vsus, & postea mutato proposito, vendidit. Idem probant Marcell. Vulp. *in prax. iudic. cap.* 17. *n.* 17. *& cap.* 33. *n.* 11. Molin. *d. disp.* 342. *n.* 11. Castrus Palaus *to.* 3. *tract.* 16. *disp.* 4. *pun.* 13. §. 3. *n.* 6. Pellizzar. *in man. Regul. tom.* 2. *tr.* 6. *c.* 10. *q.* 8. *n.* 1. Erman. Busimb. *in medul. theol. moral. lib.* 3. *tr.* 5. *c.* 3. *dub.* 7. *n.* 15. Genuens. *in prax. cap.* 77. *n.* 12. & Card. de Lugo *de iust. to.* 2. *disp.* 26. *sect.* 3. *n.* 19. quibus assentitur Gabriel Pereyra, immunitatis ecclesiasticæ non iustus arbiter *in tr. de man. reg. p.* 1. *cap.* 10. *n.* 3. ibi: *Illud tamen semper prænotandum duco, quod si contingat, vt Clericus aliquid emat, prout vinum in proprios vsus, & postea illud vendat, quod super excreuerat, vel illo iam non indigeat, quod non ex eo amittit suum priuilegium, vt ab omni tributo sit immunis.* Quod egregiè docuit Nauar. *in man. c.* 25. *n.* 110. quem sequitur Salsed. ad Diaz *in pr. can. c.* 56. §. *Ex quibus, in fin.* vbi ait, quod ex hoc Clericus puniri non potest, nec ex ea venditione gabellam soluere tenetur, subditque quod in pratica est notatu dignum, licet id ægrè audiant publicani, rigidissimi exactores, à quibus interrogatus sæpissimè ita respondit.

20 Sed quid si Ecclesiastici aliqua ipsis non superflua, & quæ alioqui retinerent, statuant vendere, quia offertur lucrum, seque dat occasio merces vili pretio absque reuendendi animo comparatas, iterùm vendendi longè carius ob circumstantiarum mutationem? Admitto cum Syluestro *v. Excommunicatio* 9. *n.* 46. & Gutierez *de gabel. q.* 93. *n.* 23. hanc quoque negotiationem posse per Ecclesiasticos exerceri absque noxa. Quia cum merces sunt coemptæ, aberat animus eas iteratò vendendi, qui animus est veluti forma negotiationis, Ecclesiasticis illicitæ, eo quod sit illi indissociabiliter annexa cupiditatis irritatio, & effusio in res externas, aduehatque varia incommoda, ob quæ talis negotiatio dedecet statum huiusmodi personarum. At venditio, quæ fit occasione lucri animo non præconcepti, cùm facta est emptio, vel vacat ijs incommodis, vel saltem multò minus illis grauatur. Nec censeo, abhorrere ab hac doctrina benè multos recentiores, quos adducit ac sequitur Diana *p.* 1. *tr.* 1. *resol.* 27. affirmantes, negotiationem illam vetari sacris personis, & habere annexum tributi debitum, si à sæcularibus ea ex causa pendatur, in qua lucrum intenditur ex emptione prius facta. Id enim, vt verum sit, accipiendum est de emptione prius facta animo reuendendi, quem animum à viris Ecclesiasticis exclusimus. Quo eodem sensu accipiendus est Canon. 2. Concilij Tarraconensis sub Hormisda anno 517. celebrati, qui sic habet: *Sicut Canonum statutis firmatum est, quicunque in Clero esse voluerit emendi vilius, vel vendendi carius studio non vtatur. Certè si voluerit hæc exercere, cohibeatur à Clero.*

21 Vnde falsa est opinio Lassarti, & aliorum, qua *tr. de decim. vend. cap.* 19. *n.* 60. asserit, si Ecclesiasticus emat prædium, plenum fructibus maturis, sibique superfluos postea vendat, debet soluere tributum ex fructibus, quos ita vendit. Quoniam, ait, fructus illi partes sunt rei emptæ, ac proinde, si prædium emat animo sibi superfluos vendendi, interuenit negotiatio, ac proinde debet soluere tributum ex fructibus ita venditis. Quod falsum est. Nam qui tale emit prædium, per se emit prædium, vt & fructibus illius anni ac sequentium potiatur, superfluosque vendat. Per accidens autem est, quod fructus maturi sint. Neque illos postea vendit, tanquam partes rei emptæ, quam emerat, vt reuenderet, sed tanquam fructus perceptos ex agro, effecto iam suo. Quare id appellari non potest negotiatio iure aliquo prohibita, ac proinde ex fructibus ita venditis Ecclesiasticus vectigal pendere non debet.

22 Sed nondum acquiescunt laici, quin potius à categorijs, tanquam è vestibulo philosophiæ suæ depulsi, ad naturalis iuris castra se recipiunt, vt iuris ecclesiastici fundamentum euertant. Ostendunt igitur, quod licet Clerici possint vendere suum frumentum, vinum, aliaque in suis furnis, & tabernis, debeant nihilominus illa vendere in mensura, pondere ac pretio communi ad præscriptum ordinationis laicæ, cùm sit lex publica, iusta & honesta, sicuti docent Doctores, ac nominatim Michael Ferro *de pragm. pan. p.* 1. *q.* 30. *n.* 7. Castropal. *tom.* 1. *tr.* 3. *disp.* 1. *pun.* 24. §. 6. *n.* 5. *&* 6. vbi quod aliàs Clerici venderent sine iustitia, & Salas *de contract. tit. de empt. & vendit. dub.* 9. *n.* 4. *& seqq. & dub.* 15. vbi loquitur de furnis & frumentis Ecclesiasticorum, solumque aduertunt pro transgressione recurrendum esse ad Episcopum, vel S. Congregationem Immunitatis. Idem docet Nauar. *in man. cap.* 23. *n.* 88. Sperell. *dec.* 13. *n.* 10. *&* 14. alijque. Quod confirmatur ex dispositione sa. me. Pij V. in suo Diplomate pro Ciuitate Bononiensi anno 1566. in quo præcipitur, quod quæuis persona siue sæcularis, siue ecclesiastica cuiusuis dignitatis, gradus, atque conditionis non possit conficere panem album, neque transgredi ordinationes, consuetudinem, pondus, ac pretium, quod à Magistratu sæculari stabiliri solet, sed omnes debeant in omnibus & per omnia obseruare quicquid hac in re ab ipso Magistratu statuitur. Quod diploma comprehendit etiam Episcopos, & Cardinales, licet eos non exprimat, cum agatur de lege, & causa publica, & de materia, in qua nullum habent peculiare priuilegium, vt firmant Bellenz. *de charit. subsid. q.* 66. *n.* 15. *cum seqq.* Mohed. *dec.* 22. *de remunc.* Sarnen. *in proem. reg. Cancel. q.* 4. *n.* 2. *post med.* vbi asserit, quod, stante clausula cuiusuis status, gradus &c. comprehenduntur Cardinales. Et *n.* 5. vbi ait, quod prærogatiua eorum dignitatis non liberat eos à vinculis legis vniuersalis. Et *n.* 6. *cum seqq.* inquit, quod ligat Cardinales Constitutio prohibens aliquid, quod de se est malum, & inducit peccatum, vt est transgressio legis vniuersalis super pretio, & pondere. Idem tenent Nauarrus, Michael Ferro, & Castropalaus superius allegati. Diploma verò Pij est huiusmodi. *Dilecti fily &c. Alias Bartholomæus de Pennis pistor Bononiensis sub prætextu, quod ipse suo studio, ac maiori impensa pro commoditate scholarium nobilium ægrotantium, ac aliarum etiam personarum in Ciuitate Bononiæ degentium panem venalem album elegantiorem facilioris digestionis ac melioris qualitatis & conditionis conficeret, licentiam, & facultatem panem prædictum conficiendi, ac in eius domo & furno, licet minoris ponderis esset, quàm fieri deberet iuxta metam, & ordinem Calmeriorum nuncupatorum pistoribus ipsis pro modo pretij frumenti per Magistratus huiusmodi licentia & facultate, ne vltra duas vncias in pane valoris vnius bononen. communi pondere minueretur, à Iulio III. tandem cùm in minoribus esset constitutus, ac in eadem Ciuitate munere legationis de latere fungeretur, quam postquam ad summi Apostolatus apicem assumptus fuit, illam confirmari, & sibi de nouo concedi obtinuit. Et licet idem Iulius re diligentius perspecta, & perpensa, nouisset, id minimè publicæ vtilitati expedire, tandem licentiam & concessionem per suas in forma Breuis literas cassasset, & annullasset; nihilominus præfatus Bartholomæus sub eodem prætextu à Paulo Papa IV. eandem licentiam & facultatem extorsit. Quo exemplo ducti alij pistores similes licentias ac concessiones obtinuerunt, & licentiæ & concessiones huiusmodi Reipublicæ eiusdem Ciuitatis valde perniciosæ existant, cùm propterea*

ptereatam qui similes licentias habere prætendunt, quàm cæteri pistores huiusmodi ad conficiendum & vendendum panem malæ conditionis & qualitatis vtuntur, & in pauperum præiudicium deterioris conditionis Annona reddatur; Nos attendentes huiusmodi concessiones quasi monopolia à legibus improbari, ideoque & Reipublicæ in omnibus, & præsertim in mercibus & victualibus vendendis æquitatem seruari expedire, vt quisquis absque alia diminutione studeat bonitate mercium huiusmodi alios superare, & sibi pluralitatem ementium allicere &c. concessiones, licentias, ac Indulta tam Bartholomæo præfato, quam cæteris pistoribus, & quibusuis alijs personis cuiuscunque status, ordinis, conditionis, seu etiam ecclesiastica dignitatis existentibus concessas authoritate Apostolica cassamus annullamus, & dictum Bartholomeum ac omnes alios, & singulos pistores Bononienses, & quascunque alias personas tam sæculares, quam ecclesiasticas cuiusuis gradus, ordinis, status, conditionis, & dignitatis existentes ad obseruationes Statutorum, ordinationum, confirmationum, & consuetudinum, ac meta, seu Calmerij huiusmodi per Magistratus prædictos dari solitarum, quæ ad confectionem ac venditionem panis tam in eorum domibus, & furnis, quam extra eos de cætero in omnibus & per omnia teneri, ac iurisdictionem Magistratuum prædictorum quoad præmissa subditos, & æqualitatem inter ipsos in confectione & venditione panis huiusmodi omnino esse seruandum, & seruari debere, nullumque Magistratum de cætero pistoribus, vel alijs quibusuis personis similes licentias super præmissis concedere posse. Quod si per ipsos concedi, & per quemcunque superiorem etiam de latere confirmari contingat, ex nunc illas cassamus, &c. Datum Romæ die 9. Februarij 1566.

23 Verùm id non difficilè refellitur. Nam edicta laicalia, vt sæpiùs dixi, non ligant Ecclesiasticos ex defectu iurisdictionis. Diploma verò Pij V. non ostenditur authenticè, non est in vsu, estque pro Ciuitate Bononiensi duntaxat. In iure enim, præsertim a facto concessionis procedente, nemo potest fingere: *Temerarium enim, & indignum esse*, dixit Alexander III. in Concilio Lateranensi, *aliquem sibi sua auctoritate præsumere*. Quòd refertur *in cap. sanè, de priuil.* & *in cap. porro, eod. tit.* sancitum legimus: *Sic enim eos volumus priuilegiorum suorum seruare tenorem, quod eorum metas transgredi minime videantur*. Proindè, cum catholica, & indubitata sit conclusio, firmata à Concilio Lateranensi, quod iure diuino sæculares incapaces existunt spiritualis, & ecclesiasticæ potestatis, nisi illa expressa, & speciali concessione, & priuilegio Sedis Apostolicæ delegetur, in hisce concessionibus exorbitantibus non expressum censetur exclusum, vt omissis alijs iuribus in specie concessionis, de qua agitur, cauetur in Bulla Cœnæ Domini. §. 19. ibi: *Quique huiusmodi licentiam ad personas, & casus non expressos extendunt*. Quin constat de vsu contrario, ac in specie pro furno Archiepiscopatus illius Ciuitatis. Præterea in eo nil aliud continetur, nisi reuocatio quarundam licentiarum quibusdam personis concessarum. Et quamuis in secunda sui parte dicat, quod obseruentur mensuræ communes, etiam ab Ecclesiasticis, non idcircò loquitur de Episcopis, & Cardinalibus, qui dum agitur de legibus iuri communi contrarijs, ac odiosis, non intelliguntur comprehensi in quacunque clausula, etiam generalissima, nisi exprimantur, vt præcipuè docet Alban. *de Cardinal. q.* 42. & Germon. *de sacr. immun. lib. 6. cap. 6. n.* 55. Ac demus etiam, quòd comprehendantur omnes Ecclesiastici, non tamen derogat iuri communi, quod nunquam intelligitur derogatum, nisi exprimatur, Menoch. *præsumpt.* 40. *n.* 15. *&* 25. *lib.* 6. Suarez *de legib. lib.* 8. *cap.* 14. *n.* 8. & Rota *in recent. dec.* 645. *num.* 5.

24 Itaque res hæc redigi debet ad terminos iuris communis, quod planè difficultate caret. Nam certum est, quod Ecclesiastici non tenentur ex vi legum sæcularium se conformare pretio, ac taxæ communi, quatenus illæ sunt leges, quæ eos obligent, sed quatenus ratio naturalis, ac diuina illos constringit ad vendendum iusto pretio, quod illud intelligitur, quod in Ciuitate commune, ac vsitatum existit. Quia nullo iure diuino, vel humano eximuntur Ecclesiastici a legibus ciuilibus quatenus eæ cum libertate ecclesiastica non pugnent, sed solum ad Reipublicæ rectam gubernationem pertineant; Quod desumitur *ex c. 1. c. quoniam, c. de capitulis, d. 10. c. cum ad verum, d. 96. & cap. 7. de non. oper. nunciat.* Ecclesiastici enim in communi vitæ societate sunt etiam ciues, ac membra Reipublicæ, atque idcircò naturali ratione æquum est, quod & ipsi etiam præstent quæ ad communem Reipublicæ gubernationem necessaria sunt; turpis enim omnis pars est, suo vniuerso non congruens, ait D. Augustinus 3. *conf. cap.* 8. & contra Sotum, Victoriam, Medinam, & alios tenentes oppositum, quos citat, & sequitur Salas *de legib. disp. 14. sect.* 8. *n.* 94. *&* 104. docent Vasq. *in* 1. 2. *tom. 2. disp. 276. c.* 4. Tanner. *p. 1. lib. 5. cap. 12. q. 3. & p. 2. lib. 9. c. 7. q. 8. 9. &* 15. Pesant. *tr. de immun. Eccles. disp.* 4. & alij communiter. Quodque id procedat non vi legis, sed vi rationis, idest non quia Ecclesiastici subditi sunt, sed quia ratio dictat ob bonum commune Reipublicæ eas leges ab omnibus esse seruandas, docuit disertè Card. Bellarm. *in Apolog. contra Reg. Angliæ in resp. pro iuram. fid. fol.* 251. & contra Barclaium *cap.* 15. traditque Surd. *cons.* 301. *n.* 19. *ad* 38. *& n.* 50. *& seqq.* Quocirca peccant mortaliter, si vendant res suas vltra pretium à Republica taxatum, & ad restitutionem tenentur, quia peccant contra iustitiam, sicuti docent communiter Canonistæ *in d. cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. & cap. 1. de non. oper. nunc.* Legistæ *in l. cunctos populos, C. de sum. Trin.* & Theolog. cum Summistis *in v. lex*, Angel. *num.* 5. Sylu. *q.* 15. Victor. *relect. 1. de potest. Eccles. q. vlt. propos.* 4. Barth. Medin. 1. 2. *q.* 96. *ar. 5. dub. vlt.* Nauarr. *cap. 23. n.* 88. Bellarm. *lib. 1. de Cler. cap.* 28. Vasq. 1. 2. *disp. 176. cap.* 4. Suar. *lib. 3. de legib. cap.* 34. *& lib. 4. def. fid. cap.* 16. Salas etiam *de legib. disp. 14. sect.* 8. Sot. *de iustit. lib. 1. q. 6. artic.* 7. Molin. *to. 2. tr. 2. disp.* 31. *num.* 15. Salon. *tom. 2. in 2. 2. q. 77. ar. 1. contr.* 10. Ledesm. *tom. 2. tract. 8. cap. 32. diffic.* 4. & alij, quos refert, ac sequitur Salgado *de protect. reg. to. 1. p. 1. cap. 1. n. 64. prel.* 2. Ceual. *tr. de cognit. per viam viol. in prolog. n.* 30. Peyrin. *de priuil. Minim. tom. 1. Constit. Iulij II.* §. 33. *n.* 151. quosque sectatur Del bene *tr. de parlam. dubit. 4. sect. 16. n.* 1.

Quoties igitur Ecclesiastici vendiderint panem, ac vinum vno ex pretijs, quæ in Ciuitate sunt, non poterit dici, quod operentur contra charitatem, ac rationem naturalem, quæ in hoc eos duntaxat obligat, vt probant Spetell. *decis. for. eccles. 12. n. 57. & decis. 13. n.* 10. Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 5. c. 12. ante fin. q.* 4. Molfes. *de contract. tit. 3. de dom. iur. Reg. compet. q. 5. ar. 3. n. 35. in Comm. ad consuet. p. 2. de personis q. 3. n. 45. & seq.* qui alios adducit, ac proinde neque peccant. Vnde non tenentur, nec cogi possunt ad se conformandum mensuræ, & ponderi maiori, ac pretio minori, & minus vsitato. Quia conditio Clericorum deterior redderetur, quod est contra sacros Canones; sed satis est, quod se conforment vni ex modis in Ciuitate consuetis. 25

Solum autem difficultas consistere videtur in cognoscendo, quod sit pretium iustum. In quo Doctores distinguunt, si in Ciuitate non existat aliud pretium, quàm taxatum à Magistratu, quod appellant pretium legitimum, id est definitum à lege, in hoc casu Ecclesiastici non possunt eligere, nisi illud pretium, non quia taxatum à Magistratu sæculari, vt perperam censuit Molina & alij, sed quia cum sit pretium consuetum, existimatur iustum. At si in eadem Ciuitate existit aliud pretium minus, vel maius taxato à Magistratu, quod aliqui vulgare vocant, hoc est quod vulgari æstimatione constituitur, alij naturale appellant, tanquam à naturali prudentia constitutum, vel quia secundum naturam vsui accomodatam currit, possunt quidem Ecclesiastici vni ex ijs se conformare, omittendo taxas Magistratuum. Quoniam satis est, quod Ecclesiastici vendant eo pretio, quod est in praxi, & ab emptoribus recipitur, cum æstimetur iustum, vt tradunt Lessius *de iust. & iur. lib. 2. cap. 21. de empt. q. 1. sect.* 6. Sot. *eod. tract. lib. 6. q. 2. art. 3. conclus.* 3. & alij. Siquidem pretium, quod æstimationis, emptionisue causa constituitur dictum à peritis, quod sic solum 26

lum possunt rectè id facere. Quare non est audiendus Salas in contrarium adductus. Eodem modo exploditur id, quod dicitur de edictis, quia non obligant Ecclesiasticos, vtiemanata à laicis, Azor. *instit. moral. p.1. lib.5. cap.13. q.4.* Vigian. *de immun. Eccles. disp.2. conclus.5.* Vasquez *in p.2. tom.2. disp.167. cap.4. n.29. & 30.* omnesque passim. Quia sicut carent iurisdictione statuendi *cap. Tua, de decim.* ita etiam & iudicandi, *vulg. reg. quod forum sortiris & statutis ligari à pari procedunt.*

27 Neque applicatur distinctio illa, in qua laici persistunt, quod scilicet pretia Magistratus sint priuilegiata. Nam nihil, vel parum refert quod pretium inducatur ex taxa Magistratus, vel ex priuilegio, vel ex communi æstimatione. In quouis enim modo sufficit Ecclesiasticis, quod hoc pretio ematur, vendaturque. Nam eo ipso, quod hoc pretium inducitur, fitque iustum, vel ex priuilegio, vel ex communi æstimatione, vel ex iure municipali, Ecclesiastici non lædont iustitiam, & charitatem naturalem, dum vendunt eo pretio, quo emptor emere velit. Vnde non iuuat, quod priuilegium est derogatio iuris communis, & supponit prohibitionem extra casum priuilegiatum. Nam id procedit in ordine ad illos, qui subijciuntur legibus prohibitiuis, illique iuri, contra quod priuilegium conceditur. Quia priuilegium nil aliud est, nisi exemptio, atque libertas aduersus vincula legis, qua quis tenebatur adstrictus, vt ait Bald. *cons.245. in princ. lib.3.* Atque adeo hæc conclusio rectè applicatur in ordine ad laicos subiectos legibus prohibitiuis Magistratus secularis, non autem in ordine ad Ecclesiasticos, qui sunt liberi à quauis lege laica, nec aliam legem agnoscunt, nisi directionem naturalem, qua obligantur vendere res suas pretio consueto, & accepto ab emptoribus absque læsione charitatis & iustitiæ, dum præstant emptori eandem panis ac vini qualitatem & quantitatem, quæ ab alijs præstatur, solumq; emptorum commodum attenditur ad cognoscendum iustitiam pretij, vt docet Lessius loco allegato, *dub.2. n.13.* vbi considerat, iustum pretium non esse illud, quod à Magistratibus taxatur, sed illud, quo communiter venditur, quia pretium taxatur in gratiam emptorum.

28 Quæ sanè eo magis amplecti debemus, quia nullum præiudicium publico bono exinde prouenit, quando Magistratus ipsi tabernas, & furnos aperire velint, totumque reducitur ad eorum lucrum priuatum. Quo in casu docent communiter Doctores, nullatenus aliquid concedendum esse, ex quo immunitas ecclesiastica vel in minima sui parte violetur, alioquin, si daretur alia interpretatio huic priuilegio, vtilitati publicæ innixo, reduceretur ad iniustitiam, cùm reduceretur ad monopolium, à iure damnatum, quemadmodum aduertit Sot. *d. lib.6. q.2. ar.3. concl.4.*

29 Illud tandem, quod intendunt laici alienum est à veritate. Esto, inquiunt, non teneri Ecclesiasticos ad huiusmodi vectigalia, teneri tamen laicos, qui ab illis emunt, atq; adeo licitè Magistratus seculares edicere possunt, ne laici, sui subditi emant res ab immunibus absque solutione vectigalium. Nam de iure vectigal ab emptore, non à venditore debetur, vt latè probat Martin. Mooter. *decis. Aragon.20. n.71.* Gratian. *discept. cap.343. n.25. lib.2.* post Bald. *in l. Si prædium 6. n.6. col.2. in princ. ff. de euict.* Mastrill. *dec.87. per tot.* Nigr. *de laudē. q.12. n.27.28. & seq.* Id, quod in Regno Neapolitano mordicus seruatur, vt videre est apud Marin. *cap.169. n.4. & 5.* Reuert. *dec.18. per tot. & dec.32. & dec.192. in fin.* Vnde licet vendant Ecclesiastici, qui sunt immunes, attamen, quia immunitas ista est personalis, *l.4. §. Quamquam, de censib. l. Semper, §. Immunitati,* & ibi Bart. & alij, *ff. de iur. immun. l. In hominibus, §. vacationem, ff. de vacat. muner.* quando postmodum panis, vinum, oleum, aliaque huiusmodi sunt emptoris laici, desinunt esse immunita, & ideo laicus emptor tenebitur ad gabellam, Bart. *in l. Licitatio, §. Mercatores, ff. de public. & vectig.* Vbi quod emens à Fisco non est immunis à gabella, licet Fiscus immunitate gaudeat. Quem textum Bartolus adducit in emptorem fructuum Ecclesiæ, sequiturque Archid. *in cap. vlt. de censib. in 6.* cum alijs relatis à Menoch. *de arb. cas.562. n.44.* de Marin. *var. lib.1. cap.99. n.7. & cap.169. n.4. & 5.* Molin. *de iust. tit. de tribut. tr.3. disp.663. n.5.* Malder. *in 2.2. tr.5. cap.6. dub.11.* Coriolan. *in Bull. Cœn. excom. n.18. fol.949.* Paul. de Castro *lib.2. cons.323.* Purpurat. *cons.489. n.7. & seq.* Valasch. *de iur. emphyt. q.17. n.5.* Mexia *in prag. tax. pan. concl.5. n.39.* Pellegrin. *de iur. fisc. lib.1. resol.5. n.7.* Eman. Roderic. *in comp. v. Tributum, & qq. regul. tom.3. q.74. ar.7. 10. & 13.* Nec dissentit Sanchez *in opusc. co.1. lib.2. cap.4. dub.55. n.40.* Layman *lib.3. tr.3. cap.3. n.4.* Boer. *decis.213.* Lassart. *de decim. vendit. cap.19. n.10.* Tiraquel. *de retract. consang. §.1. glos.13. n.12.* Alexand. Trentacinq. *lib.1. var. tit. de iur. Fisci, resol.5. n.7.* Alder. Mascard. *de interpr. statut. concl.1. n.28.* Carol. de Graff. *de effect. Cler. effect.3. ex n.87.* Bursatt. *cons.41. n.14. lib.1.* allegans inter alios Federic. de Sen. & Archid. Idem prosequitur August. Morl. *in empor. Iur. p.1. tit.9. de contrab. empt. n.102.* Gratian. vbi supra *cap.290. n.24.* quem ad hanc rem adducit Fontanel. *dec.302. n.9. in fin.* Bald. *cons.496. n.4.* licet pro Antesignano opinionis contrariæ in alio *cons.31. lib.1.* referatur à Sperello *decis.41. n.7.* Octau. Grons. *cons.5. per tot.* & signanter *n.33. & seq.* satisfaciens plene Menochio in eius *cons.136.* ac referens in fine, hanc præualuisse sententiam, atque ita seruari in Regno Neapolitano testatur Rouit. *decis.71. per tot.* Reuert. tota *decis.18. dec.32. & decis.192. in fin.* vbi de Marinis alios refert; & in his terminis Fontanella, plenè discusso articulo per quinque decisiones, vt apud eum legere est *tom.2. à dec.301.* Præcipua verò fundamenta duo sunt.

Primum, quod neque de iure ciuili, neque Canonico sit textus expressus, qui disponat contrarium; nempe quemadmodum venditorem ecclesiasticum, eodem modo emptorem ab eo immunem esse, sed id totum esse positum in opinionibus Doctorum, vt idem Fontanella obseruat *n.24. dec.301. & dec.302. n.18.* Et præcipuam rationem fauore Ecclesiæ illam esse, quod si ab emptore exigeretur, læderetur indirectè immunitas ecclesiastica. Vnde cum opiniones Doctorum inter se pugnent, licet magis communis dici possit fauorabilis Ecclesiæ, vt fatetur Sperellus *cit. decis.41. n.7.* & latissimè Menoch. *cas.136. per tot. lib.2.* & Dian. *resol. moral. p.1. tr.2. de immun. resol.48. & p.5. eod. tract. resol.27. & p.1. resol.52.* idcirco illa opinio, quæ in praxi est approbata, potest sustineri ex Bobadilla in sua *polit. lib.2. cap.18. de iurisdict. real y mixta, n.281.* Salgad. *de retens. Bullar. par.1. cap.2. n.174.* Octau. Grons. *cons.13. n.11.* alijsque relatis sub *n.20. & seqq. d. decis.302.* addens etiam *cons. Menochij 800. ex n.38.* relata *dec.303. n.1. & seq.* & alios *n.15. & seq.* 30

Secundum. Quia certum est, pretium gabellæ esse separatum à pretio rei ex relatis in *decis.306. n.17.* Quod non potest hodie difficultatem habere, præsertim in Regno Neapolitano, dum sæpè accidit pretium gabellæ excedere pretium rei, & dum gabella non exigitur à tritico, quod venditur, & emitur, soletque habere certum & determinatum pretium, sed ex frumento redacto in farinam, vel in panem. Atq; adeo cum Ecclesiastici non patiantur damnum, si vendant triticum vel vinum, quod ipsis superest ex recollecto e suis prædijs, sed lucrentur cum certo detrimento Vniuersitatis, siue Reipublicæ, si ex frumento conficiant panem, illumque vendant, hoc lucrum, quod ex solo damno, & iactura Vniuersitatis prouenit, non debet Ecclesiasticis permitti ex multis relatis ab eodem Fontanella d. *dec.306. n.6. & seq.* & ex ipsa forma sententiæ, seu declarationis, de qua sub *n.24.* Atque adeo non est illis permittendum, quod triticum in panem redactum, & vinum vendant ad hunc solum finem, vt vendere possint tanto carius, quanto pretium gabellæ excedit pretium tritici ac vini, quasi sit propria negotiatio Ecclesiasticis non permissa ex textu *in Clem. fin.* & ibi Glos. *v. Non negotiando, de censib.* relata per Reuert. *dec.18. n.1.* Præsertim quia lucrum huius negotiationis ex solo detrimento Vniuersitatis proueniret. 31

Quare edicta eiusmodi non tenetur Magistratus reuocare, præcipuè dum sub nomine immunium non comprehenduntur Clerici, & personæ ecclesiasticæ, sed de alijs exemptis comprobatur, vt proinde reuocatio non sit necessaria, Bellet. *disquis. Cleric. §.3. n.4.* vbi quod si statutum laicorum expressè facit mentionem de Clericis, est nullum, estque reuocandum; si verò generaliter loquitur, sub illa generalitate non comprehenduntur Ecclesiastici, 32

stici, Duard. *in Bull. Cœn. lib. 2. cap. 15. q. 19. n. 83. & seq.* Sperell. *dec.* 10. *n.* 31. *& dec.* 12. *n.* 55. *& dec.* 100. *n.* 27. *& seq. & dec.* 135. *n.* 101. Eoque minus quando edicta non prohibent, ne laici emant ab immunibus panem, & vinum & alia, sed præcipiunt res emptas solum denunciari, vt propterea dici nequeat ecclesiasticis personis præiudicium inferre, cùm Clerici, licet immunes sint à solutione gabellæ, teneantur tamen ostendere publicano res, quas deferunt, Grass. *effect.* 3. *n.* 257.

33 Proferunt etiam Magistratus seculares alias rationes. Prima est: Clerici, etsi non secundum vim coactiuam, saltem secundum vim directiuam tenentur seruare sub peccato mortali leges ciuiles propter bonum commune latas circa mensuras & pretia rerum, vt sopra probatum est.

34 Secunda: Huiusmodi edicta non diriguntur ad Ecclesiasticos, sed ad laicos subiectos Principibus sæcularibus, ideòque non sunt contra libertatem Ecclesiasticam.

35 Tertia: Hæc edicta, quæ fiunt à Magistratu sæculari, non prohibent absolutè laicis, ne Clericis seruitium præstent, sed statuunt solum ijs illud præstari cum aliqua forma, & proinde non est contra libertatem ecclesiasticam. Probatur exemplo. Statutum enim, quod custodes animalium soluant pœnam pro damno illato, ligat etiam custodes animalium, quæ sunt Ecclesiasticorum, vt tradunt Natt. *lib.* 2. *cons.* 180. *n.* 4. Mascabrun. *cons.* 18. *n.* 17. & alij.

36 Quarta est exactio temporis longissimi, ac consuetudo, quæ aliquibus in locis est, quam Summus Pontifex scit, & tolerat, ac proinde tacitè in eam consentit, Salgad. *de potest. Reg. tom.* 1. *p.* 1. *cap.* 1. *prel.* 3. *n.* 139. Qua in parte etiam non contradicit Couar. *in pract. quæst. cap.* 31. *n.* 5. *& cap.* 35. alijque eorum asseclæ.

37 Sed hæc ita commentitia sunt, vt refellere pigeat. Nam gabella, quæ imponitur super emptore laico contrahente cum Ecclesiastico, est contra libertatem Ecclesiasticam, non solum, quia propter onus gabellæ impositum, Ecclesiastici indirectè grauantur, cum sic vendant vilius res suas, sed etiam quia Ecclesiastici de iure possunt liberè contrahere cum laicis sine onere, quod debeant subire laici contrahentes cum ipsis. Edictum autem, siue statutum, quod coarctat Ecclesiasticos, eisque adimit, quod de iure ipsis concessum est, violat libertatem ecclesiasticam. Atqui Ecclesiastici de iure diuino, canonico & ciuili possunt liberè contrahere cum laicis absque onere gabellæ, vt nominatim affirmant Felin. *in d. cap. Ecclesia S. Mariæ n.* 69. *de constit.* Surd. *d. cons.* 301. *à n.* 80. Menoch. *lib.* 2. *cons.* 136. Gratianus, qui nobiscum sentit in *discept. for. tom.* 2. *cap.* 390. Laderch. *cons.* 103. *à n.* 8. Tusch. *tom.* 5. *concl.* 342. *n.* 140. Roderic. *in sum. tom.* 2. *cap.* 75. *n.* 14. Riccius *in prax. to.* 3. *resol.* 187. *n.* 2. *& resol.* 283. vbi docet, quod quemadmodum Clericis vendentibus imponi nequit huiusmodi onus, ita neque ementibus imponi poterit, cum vendentes & ementes sint correlativi, & statutum contra emptorem habet locum contra venditorem, & è contra, Castr. *cons.* 289. *col.* 1. *in fin.* Rota coram Card. Seraph. in vna Camerina prædij 10. Nouembris 1597. Et ideo immunitas concessa venditori iuuat emptorem, Felin. *in proem. decret. v. Gregorius n.* 6. Gemin. *in cap.* 1. *col.* 1. *de temp. ordin. in* 6. Dec. *cons.* 48. *col.* 3. *in fin. & in l.* 1. *n.* 7. *col.* 2. *ad med. C. de ius voc.* vbi reddit rationem, quia tractatur de eodem actu, Nell. *de bannit. in* 2. *p.* 2. *tempor. q.* 4. & in specie gabellæ, de qua agimus. Sicq; concludit Bald. *cons.* 31. *post med. lib.* 1. vbi, quod huiusmodi ordinationes & statuta tollant indirectè immunitatem ecclesiasticam. Siquidem onus gabellæ est annexum contractui, & tanto minoris Ecclesia & Clerici vendunt suos fructus, quanto maius est onus gabellæ, *l. si venditor, ff. de ser. expor.* Quod etiam sequendo Baldum voluit Surd. *d. cons.* 301. *n.* 81. *lib.* 3. vbi quod priuilegium concessum Ecclesiæ, trahitur, quando ipsi Ecclesiæ non prodesset, nisi ad eos traheretur. Tum quia immunitas Ecclesiæ etiam ad alterum extenditur, quando aliàs Ecclesia damnum sentiret, quia scilicet vilius venderet. Tum etiam quia ratione coniunctionis gaudet quis beneficio, quo aliàs non gauderet, Nat. *cons.* 590. *col. fin.* Idem etiam concludit Rimin. iun. *cons.* 724. *n.* 48. *&* 49. *lib.* 6. vbi allegat. Alciatum *cons.* 216. *n.* 7. Et per consequens redderetur inane priuilegium immunitatis concessum Clericis venditoribus, Menoch. *cons.* 136. *per tot. lib.* 2.

Et quemadmodum directè non potest Princeps sæcularis 38 imponere onus & gabellam super fructibus, & bonis Clericorum, ita neque indirectè poterit hoc facere exigendo ab illis, qui emunt à Clericis, sicut in proposito arguit Dec. *cons.* 48. *col. penult. n.* 5. Et quoad Clericos idem dicit Menoch. *d. cons.* 136. *n.* 8. *lib.* 2.

Maximè quia hæc gabella est onus extraordinarium, 39 quo casu immunitas concessa venditori iuuat emptorem, vt distinguit Bart. in d. *l. licitatio*, §. *vlt. ff. de publican. & vectigal. oneribus.* Doctores verò contrarium tenentes, de quibus per Tiraquellum *de retr. lign.* §. 1. *glos.* 13. *n.* 12. & Menochium *d. cons.* 136. *n.* 21. loquuntur de oneribus ordinarijs. Ac præsertim quia, licet immunitas Clericorum esset personalis, nihilominus ratione connexitatis priuilegium concessum personæ venditoris extenditur ad emptorem, qui habebit exemptionem non propter se, sed propter personam venditoris, qui potest vendere sine onere gabellæ, Dec. *cons.* 48. *in fin. & cons.* 51. *col. pen. vers. Non obstat ergo*, prout generale est, vt immunitas etiam personalis transeat ad socios, & correlatiuos, quando damnum vnius dependet ab alio, Menoch. *d. cons.* 136. *n.* 13. Natt. *cons.* 1. *n.* 10. & multa adducit Surd. *d. cons.* 301. *n.* 80. *cum seq.*

Idipsum & perspicuè expressit Zerola *in prax. p.* 1. *v.* 40 *Gabella q.* 4. ibi: *In quibusdam locis ratione grauaminis alicuius vniuersitatis laici imponunt gabellas super serico, vel vino, vel aliquo huiusmodi, & statuunt, vt soluantur duo caroleni, vel quid simile pro libra, vel dolio, &c. Et quia vident, se non posse adstringere personas ecclesiasticas vendentes, statuunt, vt eos soluant laici, qui emunt, & non vident, quod indirectè ista gabella cadit super personas ecclesiasticas. Nam hoc ipso propter onus gabellæ soluendum laici vilius emunt, & Ecclesiastici vendunt; atque adeo talis gabella indirectè est lata contra personas ecclesiasticas.* Hoc idem tradit Diana *p.* 1. *tr.* 2. *resol.* 49. vbi testatur, quod Senatus Panormitanus, videns, rem esse periculosam, noluerit imponere gabellam vino, quod emebant laici à Clericis, docentq; Homobon. *p.* 2. *tr.* 9. *cap.* 1. *q.* 1. Megal. *in p.* 2. *cap.* 17. *q.* 6. *n.* 107. Alter. *tom.* 1. *disp.* 19. *lib.* 5. *cap.* 6. Mandel. *cons.* 8. *n.* 16. *& seqq.* Aponte *in resp. ad censur. Pauli V. fol.* 82. alijque apud ipsos, quibus addo Delbene *de Immun. Eccles. cap.* 5. *dub.* 7. *sect.* 1. *n.* 18. *& de parlam. dub.* 30. *n.* 5. & Cutellium etiam *de immunit. lib.* 2. *q.* 49. Qui idcircò absolutè, & verissimè pronunciant, onus, quod non potest imponi Ecclesiasticis, non posse imponi laicis contrahentibus cum illis.

Eodem recidit illud, quod dicebatur de immunitate 41 personali, quod falsum est. Nam priuilegia immunitatis à gabellis, datijs, & vectigalibus sunt realia, & proinde transeunt de iure etiam ad laicos ementes ab Ecclesiasticis, quorum bona, prædiaque sunt in se priuilegiata, & immunia ab onere soluendi gabellas, vt alibi probatum est. Tum etiam quia priuilegium concessum Ecclesiæ, ciuitati, statui, alijsque personis, quæ non moriuntur vel censetur reale, vt tradunt Glos. *in l. Quanquam, ff. de censib.* Menoch. *lib.* 1. *cons.* 276. *n.* 8. alijque plures, speciatim Bartolus, quem refert, ac sequitur Genuens. *pract. q.* 15. Thor. *priuil.* 161. *in sum. priuil. piæ caus.* Gabriel *cons.* 161. vbi quando diriguntur ad bona sunt æqualiter immunia, Felician. de Solis *in tr. de cens. tom.* 2. *in addit. lib.* 1. *n.* 1. *& seqq.* & Delbene *d. cap.* 5. *dub.* 7. *sect.* 17. contra Baldum, Cutellium, Auendagnum, Valaschum, Carocium, Rolandum, & alios. Vel saltem censetur mixtum, ac proinde transit in emptorem, Glos. *in Clem. v. Excolendos in fin. de decim.* Paul. de Eleaz. Zabarel. Imol. Vitalin. Abb. Socin. Ruin. Bertachin. Ferrett. Boss. Menoch. Riminald. Boer. alijque relati à Sperello *dec.* 121. *num.* 43. *&* 63. Habitoque respectu ad onera, bona Ecclesiasticorum sunt æquè priuilegiata ac bona Ecclesiæ, vt egregiè docet Suarez *contra Reg. Angl. lib.* 4. *cap.* 24. *per tot.* qui *cap.* 25. *in fine* firmat huiusmodi æquiparationem factam esse à iure, ex quo ista immunitas non solum in bonorum sanctitate, sed etiam in personarum exem-

exemptione fundatur. Certum autem est, res conditionem sumere à persona, l. 1. C. de impon. lucrat. de script. lib. 10. l. fin. ff. de inoff. testam. & tradunt Anchar. cons. 18. n. 5. & alij. Bona enim sunt accessoria ad personas, c. similiter 16. q. 1. resque sunt propter homines, non è contra; ideoque ad dignoscendum, an immunitas à collectis debeatur, attenditur non solum conditio rei, sed personæ, quam rationem in hac re laudat Andr. de Isern. in cap. ver. & planstr. num. 57. quæ sint regalia, cùm non solum rei, sed etiam possessoris qualitas inspicienda sit, l. 1. C. eod. cum plerisque alijs adductis per Sperell. dec. 121. n. 50. & Valentiam tom. 4. disp. 9. q. 4. Bellettum, Martham, & alios relatos à Diana resol. 22. tr. 3. & resol. 39. tr. 2. p. 1. Quod quidem potiori iure procedit in illis bonis, ad quorum titulum Clerici ordinantur. Hæc namque gaudent priuilegijs, bonis Ecclesiæ concessis, etiam in casibus à iure non enunciatis, Glos. in cap. 2. Episcopus, v. Subsidium, de præb. ibique Dec. n. 20. Sperell. alios adducens decis. 37. n. 77. ac resoluit sæpius S. Congregatio Immunitatis, præsertim in vna Auximana die 22. Ianuarij 1626. & in vna Nullius die 30. Maij 1628. Plures autem ex Doctoribus, in contrarium adductis, non loquuntur in casu, quo emitur immediatè à persona ecclesiastica, sed dumtaxat quando, facta iam emptione, emptor velit iterato vendere; & sic gabella non imponitur contractui, quia læderet Ecclesiasticum contrahentem, sed imponitur actui distincto ab ipso contractu, [vt si Statutum dicat, quod qui vult dolium vini emptum extrahere, siue euehere à Ciuitate, vel in illam inuehere soluat tantum pro gabella. Id enim non respicit immediatè contractum sed alium actum, scilicet extractionis, siue euectionis, vel inuectionis vini iam empti, qui actus nihil commune habet cum Ecclesia, seu cum ecclesiasticis, ac personis immunibus contrahentibus cum laico, & hoc casu statutum non est contra immunitatem ecclesiasticam,] ac proinde cessat immunitas, cum translatum sit dominium in personam non immunem, & ex mutatione personæ possessoris mutatur conditio rei, vt asserit Bartol. in d. l. licitatio, §. Mercatores, ff. de public. & distinxit Bellett. disquis. Cler. p. 1. tit. de exempt. Cler. §. 8. n. 2. ex Baldo cons. 31. quem etiam sequuti sunt Roland. à Vall. lib. 4. cons. 61. n. 18. Riminald. lib. 6. cons. 724. n. 49. & 60. Surd. cons. 127. n. 66. Diana p. 1. resol. mor. tr. 2. resol. 48. Squillant. de priuil. Cler. cap. 8. n. 28. & alij, ac censuit S. Congregatio Episcoporum his verbis: Sacra &c. censuit, res Ecclesiasticorum, quæ venduntur laicis, translate earum in dictos laicos dominio, non retinere amplius exemptionem, neque ab oneribus incertis, & variabilibus 11. Septembris 1598. Vide Carolum de Graffis effect. 3. à n. 87.

42 Quod planè dignoscitur in Fisco. Qui enim emit à Fisco, non tenetur ad gabellam; at si velit postea vendere, tunc ratione noui cõtractus absque distinctione tenetur ad gabellam, sicuti docet Regens Capycius Latro dec. 171. n. 33. vbi n. seq. subdit ad rem in hunc modum. Secus verò si onus gabellæ esset annexum contractui facto cum persona immuni, quia tunc per indirectum immunis gabellam solueret, & non posset lædi vnus, quin alter læderetur, & sic vt diximus, gabella solueretur per Fiscum, quod non est permittendum. Quo argumento vtitur Dec. cons. 48. n. 5. Quett. cons. 3. in fin. & ita practicatum vidisse, vt emptor emens ab immuni, non soluat, testatur Peregrin. de iur. Fisc. lib. 6. tit. 5. n. 25. Atqui si non est permittendum, quod Fiscus soluat gabellam indirectè, potiori quidem iure permittendum non est, quod illam soluat Ecclesia, vel Ecclesiasticus. Fiscus enim & Ecclesia æquiparantur in omnibus per modum regulæ ita, vt quicquid conceditur Fisco, dummodo militet eadem ratio, conceditur Ecclesiæ, nisi tamen à legibus contrarium disponatur, vt obseruat Euerard. in loc. de Fisco ad Eccles. n. 7. & 8. Tiraquel. priuil. piæ caus. 143. & Canonistæ communiter in cap. 1. de probat. ac Menoch. de arb. cas. 526. n. 27. Quin Ecclesia est magis priuilegiata, quàm Fiscus, qui dicitur vltimus priuilegiatorum, & contra quem in dubio est iudicandum, vt voluit Iurisconsultus in l. Non puto, ff. de iur. Fisc. ac resoluit S. Rota Romana coram Seraph. dec. 594. n. 25. Quod argumentum procedit à maioritate rationis, quemadmodum probat textus in cap. Cum dilecta, de confir. vtil. vel inut. & in cap. Post translationem, de renunc. traditque Glos. in l. 1. C. de condit. indeb. & in his terminis arguit Ghirlenzon. cons. 71. n. 13. & cons. 77. n. 12. Nam maior dignitas residet in Ecclesia, quàm in Principe, vt decernitur in c. Duo sunt, & in c. Si Imperator 96. d. Ita sanè, quod non valeat argumentum à priuilegijs Ecclesiæ ad Fiscum, sed valeat à priuilegijs Fisci ad Ecclesiam, sicuti contestantur Bartolus, Imola, & Iason in l. fructus, ff. solut. matr. sicque firmandum est, Ecclesiam & Fiscum æquiparari in respicientibus fauorem Ecclesiæ, non Fisci. Illud autem, quod ad rem facit, est, quia Ecclesia & Fiscus æquiparantur à lege in immunitate à gabellis, vt ex mente l. 1. C. si propt. publ. pens. firmant Glos. & Salyc. ac expressit Silu. cons. 9. n. 11. Bartol. in d. l. Licitatio, §. fin. Balb. de præscript. 5. p. princip. q. 5. v. Postremo. Quam æquiparationem, tanquam certam supponit Andr. de Isern. tit. Quæ sint Regal. cap. 1. vers. Et Plaustrorum, eamque stabilit Brun. de statut. exclus. fœm. ar. 8. q. 22. n. 109.

Fundamenta verò laicorum non sunt ad rem. Primum enim falsò supponit. Nam edictum, siue statutum est contra immunitatem ecclesiasticam, siue directè, siue indirectè conditum sit contra personas ecclesiasticas. Quod habetur expresè in cap. Statutum, de hæret. in 6. & in cap. Quanto, de priuileg. Item siue fiat expresè, siue tacitè, cap. Clericis, §. Nos igitur, de immun. eccles. in 6. Idque etiamsi non loquatur de personis ecclesiasticis, Surd. eo consil. 301. n. 77. Duard. in Bull. Cœn. lib. 2. can. 15. q. 19. n. 2. Maynard. de priuil. Eccles. ar. 22. n. 20. & 70. Marth. de iurisd. p. 4. cent. 1. cas. 62. n. 9. Valenzuel. in defens. cons. Pauli 5. p. 3. n. 123. Mandel. vol. 2. cons. 8. n. 3. Gueuar. in propug. libert. Eccles. assert. 1. §. 5. n. 36. Fagnan. in tr. de valid. censur. eiusd. Pauli V. p. 3. alijque passim, & explicatius habetur in Bulla Cœnæ, vbi non solum excommunicantur, qui Ecclesiasticis directè imponunt gabellas, sed etiam qui indirectè. Nam adhuc reuera Ecclesia læditur, non solum quia per huiusmodi edicta & statuta propter onus gabellæ super emptore laico impositum, Ecclesiastici vilius vendunt res suas, sed etiam quia ijdem priuantur iure, quod habent liberè contrahendi cum laicis, qui emendo ab illis non tenentur ad gabellas. At grauare laicos ementes ab Ecclesiasticis est indirectè contra immunitatem ecclesiasticam, vt supra probauimus, firmatque Suarez in Reg. Angl. lib. 4. cap. 33. n. 6. Bald. d. cons. 31. n. 2. Gemin. in cap. Eis, §. fin. n. 51. de temp. ordin. in 6. Imol. in cap. 1. §. 1. eod. Dec. in l. 1. n. 7. C. de in ius voc. Ias. cons. 112. n. 2. lib. 1. Roland. cons. 61. n. 18. & seq. lib. 4. Menoch. cons. 136. per tot. lib. 2. Gabr. cons. 161. n. 3. & seqq. lib. 2. Surd. in sæpè alleg. cons. 301. n. 8. & cons. 345. n. 8. & cons. 525. n. 18. Rimin. cons. 724. n. 48. lib. 6. Buccaf. cons. incip. Causæ, Tusch. lit. E. conclus. 558. n. 4. Gratian. discept. for. cap. 26. n. 16. lib. 1. & cap. 390. n. 2. & 3. lib. Xammar. de offic. Iud. p. 1. cap. 11. à n. 114. vbi id totum stabilit Constitutione Tarraconiæ, Squillan. de priuil. Cler. cap. 8. Bellet. disq. Cler. p. 1. tit. de exempt. Cler. §. 8. n. 4. Homob. de exam. Eccles. p. 2. tr. 9. cap. 1. q. 1. Molfes. in consuetud. Neapol. p. 19. q. 23. n. 6. Ciarlin. contr. for. cap. 22. n. 9. tom. 1. Mandel. cons. 8. per tot. qui omnes asserunt, non suffragari, quod gabella imponatur emptori laico, quia indirectè cedit in præiudicium ac damnum Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum vendentium, nihilque aliud sit, quàm mutatio nominis fraudulenta. 43

Non est igitur positum duntaxat in opinionibus Doctorum, quod laici ementes ab Ecclesiasticis non possint grauari onere gabellarum. Ideoque exemptio concessa Clerico venditori iuuat laicum emptorem, quia si emptores grauarentur soluere gabellam, onus hoc omnino redundaret in damnum, ac præiudicium venditorum, cùm tantò minoris emerent emptores, & sic defraudati remanerent Ecclesiastici sua immunitate, fieretq; fraus legi, quod prohibetur in l. fundo, ff. de rei vend. l. Non dubium, ff. de legib. ac tradit. cons. 48. n. 5. Felin. in proœm. decret. n. 6. Gemin. in d. cap. 1. col. 2. de temp. ordin. in 6. Nam dum onus gabellæ annectitur contractui, oportet quod Ecclesia, & Clerici minoris vendant suos fructus, Imol. cons. 184. Sylu. cons. 19. & plures alij, quos sequitur Sperell. dec. 41. n. 70. Eoque præsertim, quia priuilegium 44

vendi-

venditoris transit in emptorem, l. Rutilia Polla, vbi Bart. & alij, ff. de contrah. empt. nec insolens est frui quempiam priuilegio ratione coniunctionis, quo aliàs non fruerentur, Iason in l. Emancipati, n.3. cum seq. C. de coll. Estque regula, quod immunitas etiam personalis transit ad correlatiuos, quando damnum pendet ab alio, Menoch. d. conf.136. n.3. lib.2. Gratian. cap.390. n.12. Ita vt omnis cautio, quam comminisci possunt aduersarij, nihil aliud importaret, quàm vt Clerici sint laicis subiecti ac subdantur oneribus laicalibus, quod est omnino impossibile, ac damnatum, Abb. in cap. fin. de vit. & honest. Cler. vbi Dec. n.53. Felin. in d. cap. Ecclesia S. Mariæ n. 76. de constit. Idque etiamsi onus sit ordinarium, siue extraordinarium, & pretium rei impositum sit à lege. Nam adhuc eiusmodi gabella est contra libertatem ecclesiasticam, quia grauatur laicus, cum quo Ecclesiastici habent de iure, vt possint sine onere contrahere, sicut sine onere antea contrahebant.

45 Nec maiori difficultate euertitur secundum fundamentum, cui insistentes plerique se ludunt, præcipuè Gratian. tom.2. discept. cap.258. n.42. Comitol. in resp. moral. lib.4. q.39. n.2. Castill. lib.2. dec.127. n.12. Valasch. tom.1. cons.60. n.14. Megal. p.2. lib.2. cap.17. q.6. n.108. Parlador. rer. quotid. lib.1. cap.3. §.1. n.21. alijque contra citati, qui aiunt, gabellam reuera non esse partem pretij, nisi solo nomine, ac proinde posse separari à pretio rei ita, vt Magistratus, siue Princeps imponere possit rebus iustum pretium legale, quod consistit in indiuisibili, nec potest alterari, sicque Ecclesiastici semper habebunt iustum pretium rerum suarum. Nobis verò placet insistere sententiæ illi, quæ docet, gabellam esse partem pretij, quam tradunt Castr. cons.433. n.2. Vasquez opusc. de restit. cap.6. §.2. dub.9. n.52. Molin. tom.3. disp.608. & disp.678. n.2. Less. lib.2. cap.33. n.68. Turrian. tom.2. in 2.2. disp.36. dub. 8. Malder. in 2. 2. tr.5. cap.6. dub.5. Molfes. in sum. tom.2. tract.12. cap.22. n.123. Lassart. de decim. vend. cap.15. n. 19. Bonacin. de contract. disp.2. q.9. pun.1. n.4. Dian. p.1. resol.48. tr.2. Delben. de Parlam. d. dub.30. sect.9. n.2. & alij. Ratio recta est, quia Magistratus, & communis Prudentum æstimatio in impositione iusti pretij rerum multas circumstantias tam intrinsecas, quàm extrinsecas considerat, inter quas præcipuè onus gabellæ, ac proinde gabella semper inuoluitur in pretio rei; atque idcirco iustum pretium rei erit tam pretium immune, quàm gabella, & sic damnum prouenit Ecclesiasticis, cùm propter solutionem gabellæ diminutum pretium rerum suarum recipiant. Quæ ratio procedit etiam quando pretium est taxatum. Nam adhuc gabella detrahitur à pretio; sicque propter gabellam soluendam ab emptore vilior est taxa, Bald. d. conf.31. circa med. lib.1. Neq; res alteratur pretio ratione gabellæ, sed diminuitur, talique pretio diminuto, si addatur gabella, constituitur iustum pretium rei ex pretio immuni & ex gabella. Quare huiusmodi gabella non potest imponi laicis emptoribus, quia semper illa exigeretur ab Ecclesiasticis mediante persona emptorum, vt scitè resoluit Rota in Barchinonensi exemptionis 13. Iunij 1646. coram Cardin. Corrado, §. Nam contraria sententia.

46 Confirmaturque perspicuè. Nam certum est, rem liberam cariori pretio vendi, quam onere affectam, vt constat ex l. venditor in fin. ff. de seru. export. l. Subsignatum, §. bona, de verb. signif. & l. fundi partem, ff. de contrah. empt. Estque aperta sententia Valenzuelæ cons.69. n. 266. Ex sui enim natura iustum pretium rei dimiouitur, quando onere grauatur, vt disertè tradunt Bartolus, Baldus, alijq; in l. per diuersas, C. mand. Cenc. de censib. q.32. n.21. & seq. Rota coram Gregor. XV. dec.563. n.3. & in Ariminensi manutentionis 10. Iulij 1652. coram Albergato, cùm onus adiectum semper faciat rem minoris æstimari, l. Eum, qui, §. vlt. ff. de in diem addic. Glos. in l. generali, §. fin. ff. de vsufr. leg. & plenè exprimunt Luc. de Pen. in l. agros col.2. C. de fund. limit. lib.11. Angel. in l. pretia rer. & ibi Alex. col.1. ff. ad l. falc. Panorm. in cap. Ad nostram col.2. vbi etiam alij Doctores, de empt. & vendit. cum pluribus congestis à Tiraquel. de retract. conuen. in præf. n.20. & seqq. quibus addo Brun. de stat. excl. fœm. art.8. 9.27. col.3. & seq. in fin. ac Dec. cons.167. n.2.

Igitur quicquid desideratur in iusto pretio ratione oneris gabellæ, exigitur à venditore ecclesiastico. Atque adeo debet omnino esse immunis emptor eorum rerum, alioquin indirectè soluerent gabellam, quod est contra omnia iura.

Proindeque leges, statuta, edicta, ordinationes huiusmodi, tanquam contra libertatem ecclesiasticam, sunt ipso iure nulla, atque adeo vel reuocanda, vel declaranda. Dicitur autem ordinatio esse contra libertatem ecclesiasticam quando per eam laici contra Ecclesiasticos fiunt audaciores, & Ecclesiastici timidiores, Bartol. & Angel. in l.1. §. quæ oneranda, ff. quarum rerum act. non det. Abb. in cap. Nouerit, de sent. excom. Felin. in cap. Ecclesia n.69. de constit. siue, vt alij explicant, quando tali ordinatione derogatur iuri communi, vel priuilegio Ecclesiasticorum, vt d. cap. Ecclesia, & ibi Canonistæ, Suar. de censur. disp. 21. sect.2. n.93. Vt cùm Superior laicus statuit aliquid de re, aut persona ecclesiastica, aut onera imponit Ecclesiasticis, aut in illos, aut Ecclesias aliter suam iurisdictionem extendit, siue ea præiudicia directè, siue indirectè inferant, Suar. de legib. lib.3. c.34. n.3. Tolet. lib.1. c.38. Laym. lib.4. tr.9. c.9. n.3. Canonistæ in d. cap. Ecclesia, & in alijs iuribus citatis. Et probabilius est etiam dici contra libertatem Ecclesiæ ordinationem illam, qua Ecclesijs, seu Ecclesiasticis præiudicatur in ijs, quæ illis competunt vel iure gentium, vel naturali, etiamsi non vt corpori spirituali, sed vt comparti Reipublicæ temporalis, seu ratione conuictus politici, Cardinal. in cap. Aduersus, §. Cæterum, n.4. de immun. eccles. Sayr. lib.3. c.34. n.17. Lapus alleg.92. n.3. Tolet. d. lib.1. c.37. §. Libertas, Suar. disp.21. de censur. sect.2. n.93. & Viuald. super cap.18. Bullæ n.8. Idque etiamsi derogetur priuilegio particulari alicuius Ecclesiæ, quatenus vsurpetur iurisdictio contra res, vel personas ecclesiasticas, Dian. resol.60. tr.2. tom.1. cum multis per eum adductis. Ideoque ex d. cap. Nouerit, fertur excommunicatio contra eos, qui fecerint seruari statuta, vel consuetudines introductas contra ecclesiasticam libertatem, nisi ea de capitularibus, seu libris statutorum fecerint amoueri. Item contra scriptores, & statutarios talium statutorum, contra Consules, Potestates, Rectores, Consiliarios locorum, vbi talia statuta, aut consuetudines edita fuerint, vel seruata, contraque eos, qui secundum illa præsumpserint iudicare, aut in publicam formam scribere iudicata, quæ excommunicatio non est reseruata ex hoc textu, Suar. d. disp.21. sect.2. n.79. Et licet textus det terminum ad delenda dicta statuta duorum mensium, hodie tamen non procedit; quia intelligitur illa dilatio solum quoad edita ante hanc Constitutionem, Suar. n.80. & Canonistæ communiter. Similis excommunicatio habetur in cap. Grauem, de sent. excom. quæ quamuis ibi videatur esse sententia promulgatoria, tamen Doctores eam intelligunt esse declaratoriam, seu Canonem latæ sententiæ, vt Genuens. in prax. c.16. n.1. Rot. Caualer. dec.372. n.1. & dec.10. p.2. posth. Farinac. n.21. Et in ca.15. Bullæ in Cœna Domini excommunicantur qui statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, seu quæuis alia decreta in genere, vel in specie ex quauis causa, & quouis colore, etiam prætextu cuiusuis consuetudinis, aut priuilegij, vel alias quomodolibet fecerint, ordinauerint, publicauerint, vel factis, & ordinatis vsi fuerint, vnde libertas ecclesiastica tollitur, aut in aliquo læditur, vel deprimitur, aut aliàs quouis modo restringitur, seu Summi Pontificis, & sanctæ Sedis Apostolicæ, & quarumcumque Ecclesiarum iuribus quomodolibet directè, vel indirectè, tacitè, vel expressè præiudicatur. Et ex §. Declarantes eiusdem Bullæ nulla absolutio eis suffragatur, nisi prius dicta statuta, seu decreta, seu ordinationes publicè reuocauerint, & de capitularibus cassauerint, & de tali reuocatione & cassatione Papam certiorauerint. Incurruntq; in hanc censuram qui vtuntur talibus statutis, &c. aut Iudices secundum ea iudicantes, aut procedentes, aut exequutores exequentes, aut publicani exigentes, vt Sayr. lib.3. c.19. n.10. Duard. q.24. n.1. super d. ca.15. Bull. Alter. cap.3. col.8. Filinc. tract.16. n.268. Item continentur hic statuta, & ordinationes, quæ sunt contra iura, seu priuilegia particularia alicuius Ecclesiæ, etiamsi eo casu non dicantur contra ecclesiasticam libertatem, & ideo non

conti-

contineantur *in cap. Noverit*, supra citato, Vgolin. §.6. Sayr. *lib.3. c.29. n.9.* Duard. *q.26. n.1.* Bonacin. *n.42.* Suar. *d. disp.21. sect.2. n.90. in fine*. Continentur etiam hic ecclesiastici Prælati statuentes contra libertatem Ecclesiæ suæ sua ecclesiastica potestate, aut statuentes contra iura Ecclesiarum, Syluest. *v. Immunitas 2.§.7.* Alter. *cap.3. col.2. in fin.* quamuis alij putent hic solum agi de laica potestate, vt Nauar. *d. cap.27. n.71.* Viuald. *in Candelabr. super bacca. 15. in fine*. Non autem hic continentur consuetudines, nisi quibus corroborentur statuta, & ordinationes prædictæ, Suar. *n.86.* Item in *auth. Cassa, C. de sacros. Eccles.* statuitur, vt qui per annum contumaces fuerint in non reuocandis statutis contra ecclesiasticam libertatem factis, de capitularibus delendo, bona eorum impunè per totum Imperium ab omnibus occupentur. Requiritur tamen declaratoria. Et in *auth. Item quæcunque, C. de Episc. & Cler.* si quis per annum obsorduerit in excommunicatione incursa ob præfatam violationem libertatis ecclesiæ, incurrit bannum Imperiale, à quo non extrahitur, nisi absolutione ecclesiastica præcedente à censura. Hæc autem pœna banni Imperialis personalis, operatur, vt reus sit priuatus omni iuris beneficio, & conuersatione ciuium Romanorum, sed non ideo est infamis, nisi infamia facti, Bald. *in d. auth. Item quæcunque* cum Guil. & Iacob. Butrigar. Requiritur etiam declaratoria. In eadem quoq; *auth. Cassa* statutarij & scriptores, & iudicantes secundum statuta contra libertatem ecclesiasticam sunt ipso iure infames, & priuati ipso facto omni iurisdictione; vnde eorum actus sunt nulli. Prædictæ tamen pœnæ *Extrauag. Friderici de statut. & consuetud.* de quibus *in dictis Authent.* procedunt solum pro statutis conditis contra priuilegia concessa Ecclesijs per constitutiones Papæ, vel Imperatoris, Bald. *in l. Priuilegia, n.1. C. de sacros. Eccles.* Salyc. *n.3.* Et in *cap. Grauem, de sent. excom.* statuentes contra ecclesiasticam libertatem, si contumaces existant, priuantur feudis, quæ ab Ecclesia tenent propter felloniam, seu ingratitudinem. Et hanc pœnam esse latæ sententiæ, vt solum indigeat declaratione, tenet Abb. *in d. cap. Grauem n.4.* Neque illa recuperabit per absolutionem à censura, Goffred. & Cardin. *in d. cap. Grauem n.4.*

48 Sunt itaque huiusmodi statuta, ordinationes, siue bandimenta reuocanda, vel declaranda. Quando enim Ecclesiastici in ijs non nominantur, Magistratus cogi possunt, vt declarent, quod Ecclesiastici, & Ecclesia in illis non comprehenduntur, vt euitetur omne periculum præiudicij. Ità sapienter statuunt Ancharan. *n.1.* Gemin. *n.4.* Franch. *n.2. in cap. fin. de immun. eccles. in 6.* S. Anton. *3. p. tit.12. cap.3. §.5.* Surd. *cit. cons.301. n.45.* Maynard. *de priuil. Eccles. p.2. art.22. n.31.* Gueuar. *in propugn. libert. Eccles. assert.2. §.2. n.65.* Quando verò in edicto, vel statuto Ecclesiastici nominantur, certum est, quod statutum & edictum est nullum, læditque immunitatem ecclesiasticam, etiamsi in publica vtilitate fundetur, sitq; fauorabile Ecclesiasticis, idque defectu iurisdictionis, vt sæpè diximus, ac docent præter alios Caualcan. *lib.3. dec.33. n.16.* Plot. *cons.93. n.2.* Ciot. *lib.1. cons.81. n.84.* Suar. *de legib. lib.3. cap.34. & in Reg. Angl. lib.4. cap.16.* Aponte *in alleg. resp. procens. Pauli V. fol.71. & seqq.* Maynard. *vbi sup. p.2. art.22. n.46.* Gueuar. *eod. loc. assert.1. §.6. n.55. & 58.* & communiter Doctores in *cap. fin. de reb. Eccles. non alien. & in cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit.* & concinit Bald. *in l. Cunctos populos, n.20. C. de sum. Trin.* Quod si dubium sit, an edictum, siue statutum libertati ecclesiasticæ aduersetur, damnumque Ecclesijs, vel Ecclesiasticis inferat, potest Episcopus cogere statuentem, vt declaret expressè tali statuto, vel edicto Ecclesiasticos, vel Ecclesias non comprehendi. Si autem euidenter constet, esse contra libertatem ecclesiasticam, potest ac debet Episcopus præcipere, vt edictum, vel statutum reuocetur, aboleaturq; Quod si id facere Magistratus recuset, debet ipse Episcopus propria authoritate illud tollere, ac propterea declarare, eiusmodi edicta, & statuta irrita, leges & pragmaticas nullas esse, sicuti apertè tradunt Canonistæ cum Felino *in d. cap. Ecclesia S. Mariæ n.145. de constit.* Sayr. *de censur. lib.3. cap.34. n.17.* Alterius *lib.5. eiusd. tract. disp.19. cap.16. dub.54.* Et prudentissimè ac optimo consilio sæpius resoluit S. Congregatio immunitatis ecclesiasticæ, præsertim in vna *Firmana* die 19. Nouembris 1632. in *Assisia* die 8. Aprilis 1631. & in *Polignianensi* die 21. Martij 1634. ac in vna *Neapolitana* directa omnibus Archiepiscopis Regni tenoris sequentis: *Illustre, e Reuerendissimo Monsignore, come fratello, Essendosi hauuto notitia, che in Napoli sotto il dì 3. Settembre prossimo passato sia stata publicata prammatica, nella quale si ordina, che fino à tanto che le notitie necessarie diano luogo à fare altra determinatione, à tutti quelli, ch'hanno comprato annue entrate con Regio assenso, ò gabelle in solutum, ò in altro qualsivoglia modo, si corrisponda alla ragione di cinque per cento per li capitali, che haueranno sborzato, non volendo che si possa eccedere per nessun conto, ò causa la detta somma, non ostante qualsivoglia franchigia, che si potesse pretendere da' creditori, la Sacra Congregatione sopra le controuersie giurisditionali hauendo fatto di ciò matura rifessione, è venuta in sentimento, che la medesima prammatica, quantunque generale, non si può, nè deue in modo alcuno estendere alle Chiese, Monastery, luoghi pij, e persone ecclesiastiche, che hanno comprato le sudette rendite tanto per difetto di potestà, quanto di volontà. Perche i laici, sì come è certo, che non hanno alcuna facoltà d'obligare con le loro leggi e statuti espressamente le persone ecclesiastiche e loro beni immuni & esenti da ogni potestà laicale per legge diuina & humana, così nè meno l'hanno ò possono esercitarla tacitamente, ò per indiretto con parole generali, & equiuoche; nè si può, nè deue mai interpretare, che gli statuenti con la dispositione generale habbiano voluto includere le cose, che eccedono la loro potestà, e molto meno quelle, che sono ad essi prohibite, e per le quali incorrerebbono nelle censure fulminate da' sacri Canoni, Concilij, e Constitutioni Apostoliche, non rileuando che la prammatica sia stata pubblicata per beneficio publico, ò per altri motiui in essa espressi; imperoche nè la causa, benche pubblica, nè gli altri modi sudetti ponno supplire il difetto della potestà, principalmente necessaria per la validità degli statuti. Nondimeno acciòche le parole pregnanti della prammatica non diano materia, è pretesto a' Ministri, & Esecutori laici d'intenderla sinistramente, ò d'abusarla in danno degli Ecclesiastici, la Sacra Congregatione per rimuouere ogni occasione di equiuoco, seguendo lo stile de' sacri Canoni con matura consideratione e deliberatione, e con l'approuatione della Santità di Nostro Signore, à cui se n'è dato parte, hà dichiarato per decreto sotto li 23. del presente mese, e dichiara con la presente, che la sudetta prammatica non include in alcun modo le Chiese, Monastery, luoghi pij, e persone ecclesiastiche secolari e Regolari e rendite e beni loro, & hà ordinato che tutto ciò si significhi à V. S. affinch'ella faccia notificare questa dichiaratione à cotesto Clero secolare e regolare, & Esattori de' luoghi pij, e gli assista con la sua autorità, non permettendo, che venga loro fatto alcun' aggrauio, ò pregiudicio, ma proceda contro quelli, che non obediranno, ò contrauerranno à questa dichiaratione con le censure e pene ecclesiastiche, con far registrare la presente ne' libri della Cancellaria di cotesto Arciuescouado à perpetua memoria, e con notificare alli suoi Suffraganei, & inuiarme copia, & auuisi del seguito, mentre à V. S. prego ogni bene. Di Roma à 23. di Luglio 1652.*

Hinc crassissimè Carol. de Grassis cum Bartolo, alijsque Doctoribus *in l. fin. §. Diuus, ff. de publican.* errauit. 49
Nam fraudibus quidem occurrendum est, sed maximè cauendum, nedum quis alienis occurrere exquisitis modis intendit, ipse leges fraudet, propriam exercens iurisdictionem, rectamque sacrorum Canonum interpretationem offendens. Non enim prætextu euitandarum fraudum licitum est laicis noua onera & seruitutes ecclesiasticis personis imponere, quibus illæ quouis modo impediantur, vel timidiores reddantur in exercitio iuris, ac libertatis eis competentis, vt in specie respondit Gasp. Calder. *inter cons. Anchar. cons.12. sub n.2. & 4.* comprobatque Surd. *d. cons. 301. sub n.45. & seqq. ac sub n.90.* Quale quidem onus prædictum esse, ratio ipsa comprobat, & experientia demonstrat. Nam officiales illi, quibus res emptæ à Clericis denunciarentur ex insita quadam suo muneri asperitate se frequenter quibuscumq; reddere solent difficiles, atq; molestos, vt habetur *in l. Quanta, ff. de publican.* & vt plurimum Clericis, ecclesiasticisq; personis, vt refertur *in c. Laicos, & in c. Laici 2. q.7.* & in *cap. Clericis*, ibique Glos. *de immun. eccles. in 6.*

in 6. ac præter alios tradit Calder. *d. conf.* 12. *fub n.* 4. Ita, vt longiori interpofita mora iurgijs, ac contentionibus excitatis venditionem, ac emptionem vel impediunt, vel retardant, eofque diu fatigatos dimittunt. Quod fanè permittendum non eft. Satifq; effet, quod Ecclefiaftici in ingreffu, vel egreffu Ciuitatis bona, quæ per fe, vel fuos famulos, ac miniftros inducere, & extrahere ac vendere intendunt, oftendant Officiali ibidem refidenti. Quod fi oriatur inter eos contentio, vel quia ille negat perfonam ecclefiafticam, vel bona eius propria, feu prætendat, ea effe negotiationi expofita; prima quidem quæftio ex habitu ecclefiaftico, & tonfura quibus incedit deferens bona, vel is, cuius nomine deferuntur, definiri folet. Nam ex illis talis præfumitur iuxta textum *in cap. fi Iudex laicus*, §. *Idem effe cenfemus*, *de fent. excom. in* 6. Eoque magis exhibitis literis teftimonialibus Ordinarij, quibus præftanda eft fides, *cap. Poft ceffionem*, vbi Doctores *extra*, *de probat.* Rota apud Card. Seraph. *decif.* 713. *fub n.* 1. & coram Vrgellen *dec.* 430. *fub n.* 2. & coram Card. Caualer. *decif.* 483. *fub n.* 2. Altera verò eiufdem iuramento regulariter terminatur iuxta Glof. *in Clem. præfenti*, *v. Non negotiandi*, *de cenfib.* quam ibi fequuntur Doctores, addentes, quod in cafu, quo hæc controuertantur, Iudex ecclefiafticus adiri debet, vt ibidem explicat Lap. Abb. & Imol. *fub n.* 10. *& feq.* Cardinal. *fub n.* 9. ac Vital. *fub n.* 36. firmatq; Bertachin. *de gabel. p.* 7. *fub n.* 13. *&* 24. Roland. *conf.* 71. *n.* 24. *ac feqq. lib.* 4. Anton. de Nigr. *in repet. extrauag. vn. de vit. & honeft. Cler. n.* 321. & Rota coram Coccino in Barchinonen exemptionis 20. Iunij 1636. §. *Remanebat folum*. Nec ea, quæ tradunt Bartolus, & Doctores *in d.* §. *Diuus*, loquentes de denunciatione facienda, & apocha recipienda per exemptos, procedunt in Clericis ac perfonis ecclefiafticis, qui laicorum conftitutionibus, & edictis, ita iubentibus non ligantur, vt notant communiter Doctores *in cap. Ecclefia S. Mariæ*, *de conftit.* ac refpondent Calder. alijque relati à Surdo *d. conf.* 301. *n.* 12. *& feq.* Honded. *conf.* 3. *n.* 11. 12. *&* 23. *lib.* 1. Vnde cum S. Congregationi Immunitatis proponeretur in vna *Sorana* 16. Ianuarij 1663. An Clerici teneantur recipere fchedulam à laicis pro molendo fuo frumento, refpondit, *negatiuè*. Præterea aut perfonæ, vel rerum qualitas non reuocatur in dubium, & tunc non eft neceffaria apochæ petitio, neque receptio, quia notoria eft illorum exemptio, vt declarat ibidem Bartolus *fub n.* 2. & probat Bertaz. *conf.* 191. *fub n.* 1. *lib.* 1. *crim.* Aut de alterutra dubitari contingit, & tunc cum ad dictum officialem laicum non fpectet cognitio, fed ad Iudicem ecclefiafticum, vt diximus, ideo nec ab eo recipi debet apocha, fiue illa vim habeat licentiæ, fiue atteftationis præhabitæ cognitionis, ac iuftificationis, quæ hoc cafu coram eo fieri non debet, ficut fieri deberet, quando ageretur cum laicis, poteftati fæculari fubiectis, in quibus terminis loquuntur idem Bart. & Doctores *in d.* §. *Diuus*, & Bald. *conf.* 79. *fub n.* 4. *lib.* 2. Roland. *conf.* 79. *fub n.* 89. *& fub n.* 9. *& feq. lib.* 3. Decian. *conf.* 44. *fub n.* 112. *& feq. lib.* 4. Cæphal. *conf.* 451. *fub n.* 269. *& feqq.* alijque plures.

50 Aliæ verò rationes immeritò vrgentur. Quippè non negatur, Ecclefiafticos teneri faltem ex vi directiua legibus laicis ob bonum commune conditis, fi tamen ex non pugnant cum libertate ecclefiaftica directè, vel indirectè illam lædendo. At quando pugnant grauando Ecclefiafticos, aut eorum iura libera, & priuilegia diminuendo, ijs non ligantur. Sic Molin. *de iuft. & iur. tom.* 1. *tr.* 2. *difp.* 31. *n.* 15. Colleg. Bonon. *in refponf. pro libert. ecclef. contra Venet. n.* 24. Villalob. *in fum. tom.* 1. *tract.* 2. *diffic.* 31. *n.* 1. Squillan. *de priuil. Cler. cap.* 7. *dub.* 3. *n.* 94. *& cap.* 8. *n.* 89. & Aponte *in refponf. pro cenfur. Paul. V. fol.* 75. ac omnes.

51 Eodem modo depellitur vis fecundæ rationis. Negatur enim, huiufmodi ftatuta non dirigi faltem indirectè ad Ecclefiafticos, neque redundare in damnum, ac fublationem, vel diminutionem eorum iurium ac priuilegiorum, ac proinde funt contra immunitatem ecclefiafticam. Quia, vt ex communi tradit Surd. *d. conf.* 301. *n.* 74. & nos fæpè docuimus, quicquid difponitur tali modo circa laicos, redundat in damnum Ecclefiafticorum, atque adeo cenfetur difpofitum contra Ecclefiafticos, quia licet loquantur cum laicis, effectus tamen fermonis dirigitur in Ecclefiafticos. Quod rectè notarunt Parifius *conf.* 27. *vol.* 1. *n.* 63. Riminald. *fen. conf.* 268. *n.* 32. *vol.* 2. Laderch. *conf.* 103. *n.* 9. & ante eos Io. Andr. Anchar. & Gemin. *in d. cap. fin. de immun. ecclef. in* 6. Abb. *in d. cap. Ecclefia S. Mariæ n.* 27. *&* 31. *& conf.* 8. *n.* 13. *& feqq.* alijque paffim, quos refert ac fequitur Vgolin. *in refp. ad iurifconfult. Gymnafij Patauini cap.* 6. *n.* 8.

Pari facilitate deftruitur tertia ratio, vt in fpecie contra Nattam refpondet Carol. de Graff. *de effect. Cler. eff.* 2. *n.* 359. Quia indirectè lædit libertatem ecclefiafticam. Exemplum verò, quod adducitur non conuincit. Quia famuli & coloni Ecclefiarum & Ecclefiafticorum non ligantur ftatutis, aut edictis fæcularium, fiue generaliter, fiue fpeciatim de illis difponant, vt firmant Surd. *d. conf.* 301. *n.* 74. Marth. *de iurifd. p.* 4. *caf.* 8. *n.* 14. Duard. *in Bull. Cœn. lib.* 2. *can.* 15. *q.* 27. *n.* 6. Delben. *de parlam. d. dub.* 30. *fect.* 8. *n.* 3. & nos alibi copiosè. 52

Quarta verò ratio cùm aliàs ex dictis, tum ex his eliditur. Nullo enim temporis, etiam immemorabilis, fpatio ius hoc laicis acquiri potuit in Ecclefiafticos, ac eorum bona in grauamen, & perniciem ecclefiafticæ libertatis, ideoque merito quæcumque confuetudo in hac materia exprefsè reprobatur tanquam iniqua, & irrationabilis *in cap. Nouerit extr. de fent. excom. & in d. cap. Quanquam*, §. *Cum igitur*, ibi: *Contraria confuetudine quorumcumque, quæ dicenda eft corruptela verius non obftante*, *de cenfib. in* 6. *& in auth. Caffa*, *C. de facrof. Ecclef.* Quorum Canonum difpofitio repetita fuit in Bulla Cœnæ Domini §. 18. vbi etiam §. 15. damnatur verbis expreffis quæuis confuetudo, per quam tollitur, feu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut aliàs quouis modo reftringitur libertas ecclefiaftica, & §. 25. fpecialiter derogatur quibufuis priuilegijs, & confuetudinibus, etiam immemorabilibus, & præfcriptionibus quantumcumque longiffimis, quibus aliàs à difpofitis in dicta Bulla quiuis fe tueri poffent, licet ad tollendam, feu impediendam immemorabilem fufficiat, quod per facros Canones quæuis confuetudo fuerit, tanquam improba & irrationabilis, reprobata, Glof. *fin. in cap. Clerici*, *extr. de iudic.* vbi Abb. *n.* 5. *&* 6. Bald. *in d. auth. Caffa*, Gloff. *in cap. vlt. de confuetud.* Abb. *ibid. n.* 5. Roch. *fect.* 5. *n.* 20. Io. Lup. *de libert. Ecclef. p.* 1. *q.* 6. Gabr. *lib.* 5. *de præfcript. concl.* 1. *n.* 9. Marth. *de iurifd. p.* 4. *caf.* 64. Azor. *tom.* 1. *lib.* 5. *cap.* 13. *q.* 8. Suar. *lib.* 4. *in Reg. Angl. cap.* 34. *n.* 10. Filiuc. *to.* 1. *tract.* 16. *cap.* 10. *n.* 256. Pefant. *de immun. ecclef. difp.* 3. *n.* 2. Alter. *de cenfur. to.* 1. *lib.* 5. *difp.* 16. *cap.* 2. Acofta *in Bull. Cruc. q.* 79. Bellett. *in difq. Cler. p.* 1. *tit.* 3. §. 3. Comitol. *in tr. apol. contra Venet. cap.* 3. *n.* 8. Vigian. *tr. de libert. ecclef. difp.* 2. *concl.* 3. *& difp.* 3. *concl.* 1. Vgolin. *in refp. ad Iurifper. Gymnaf. Patau. cap.* 7. Tanner. *in* 2. 2. *difp.* 5. *q.* 5. *dub.* 4. *n.* 132. Bonacin. *de cenfur. difp.* 2. *q.* 4. *pun.* 2. Soufa *contra Venet. fol.* 72. Baldell. *in difp. theolog. tom.* 1. *lib.* 5. *difp.* 39. *n.* 11. Malder. *in p.* 2. *q.* 96. *ar.* 4. Layman. *lib.* 4. *tr.* 9. *cap.* 10. *n.* 1. Fagnan. *in tr. de iuft. cenfur. Pauli V. p.* 4. *fol.* 116. Philiarch. *de offic. Sacerd. p.* 1. *lib.* 3. *cap.* 9. Et latè probauit Rota in Cracouien iuris legendi 21. Maij 1627. coram Coccino, *in rec. dec.* 71. *per tot. p.* 5. confirmata dec. 265. *eadem p.* alijque, quos referunt, ac fequuntur Marefcot. *refol.* 101. *n.* 6. *& fer. lib.* 2. Add. *ad dec. Buratti dec.* 435. *n.* 13. *& feq.* ac pleniffimè Surd. *d. conf.* 301. *fub n.* 1. *& feqq.* Rota in Valentina gabellæ 9. Decembris 1598. coram Orano, §. *nec magis*, Gutier. *de gabel. q.* 92. *n.* 56. Io. Franc. Leo *in thefaur. for. Ecclef. p.* 3. *cap.* 7. *n.* 149. *& feqq.* Duard. *ad Bull. Cœn. Dom. lib.* 2. *can.* 18. *q.* 5. *fub n.* 6. *& q.* 20. *fub n.* 5. *& can.* 19. *q.* 8. *num.* 20. 53

Neque enim hoc cafu ex longiffimi, ac immemorabilis temporis curfu Ecclefiafticorum confenfus ac Sedis Apoftolicæ beneplacitum, vt aliàs, præfumi poteft. Tum quia repugnat fubiecta materia, in qua agitur de re exprefsè prohibita per facros Canones, & inductiua peccati, & in qua ipfa confuetudo eft à iure improbata, & raro ac nonnifi ex vrgentiffimis caufis maturè cognitis difpenfari folet. Et propterea talis confenfus ex folo curfu temporis non præfumitur. Immò neque ex tolerantia Summi Pontificis, *cap.* 1. *de confuet. in* 6. Plura enim non innotefcunt, vel per patientiam, neceffitate cogente, tolerantur, quæ fi deducta fuerint in iudicium, exigente 54

gente iustitia, tolerari non debent, vt inquit Innoc. III. *in cap. Cum iamdudum in fin. extr. de præb.* ibique Glos. *fin. v. per patientiam* rectè infert, quod inde non inducitur approbatio, seu dispensatio, & Rot. *dec. 10. sub n. 4. de consuet. in antiq.* & penes Put. *dec. 365. sub n. 2. lib. 1.* ac in his terminis fuit responsum in d. Valentina gabellæ *d. §. Nec magis, & §. Vnde præsumptus consensus Papæ, & d. dec. 71. num. 15. p. 5. rec.* ac pluribus probat Surd. *d. cons. 301. sub n. 50. ac seq.* & Suar. *de legib. lib. 7. cap. 13. num. 12.* Quia tolerantia sola, supposita scientia, non indicat sufficienter consensum. Multa enim per patientiam tolerantur, quæ non approbantur iuxta *d. cap. Cùm iamdudum, de præb.* Quapropter dixit Filiuc. *vbi supra*, quod simplex tolerantia, quando scilicet Princeps non potest commodè prouidere, non satis est ad dispensandum *ex c. Denique, d. 4.* & Colleg. Bononiense *in resp. pro libert. Eccles. n. 57.* asseruit, tolerantiam Pontificis in his casibus non esse approbatiuam animo inducendi, vel confirmandi consuetudinem, sed potius vt scandalum vitetur. Quod desumptum est à Surdo *d. cons. 301.*

55 Tum etiam quia repetita singulis annis publicatio Bullæ in Cœna Domini, siue sub Martino V. circa annum 1420. vt Soto, Nauarro, Graffio, ac cœteris placet, siue antea, vt sentiunt Vgolinus, Filiucius, Sousa, Duardus, ac alij fieri cæpta, in qua Summi Pontifices pro tempore impositiones, & consuetudines huiusmodi, etiam immemorabiles expressè damnant, reuocant, & detestantur, oppositæ præsumptioni resistit, illamque prorsus impedit, ac interrumpit, cùm manifestum præ se ferat Summorum Pontificum dissensum & contradictionem, ac reuocet malam fidem laicorum, Felin. *in cap. Cum non liceat, sub n. 12. extra de præscript.* Prob. *in addit. ad Monach. in cap. Tibi sub n. 8. de rescript. in 6.* Ruin. *cons. 37. sub n. 12. lib. 4.* Nauar. *cons. 1. sub n. 1. de fer.* Rot. in d. Valentina gabellæ *§. secundo exploratum est*, Garz. *de benef. p. 5. cap. 1. sub num. 454. & sub num. 558.* Azor. eo loco *cap. 12. §. Quod verò, & §. seq.*

56 Et demum quia præsumptionem hanc expressè reprobauit, ac reuocauit sa. mem. Vrbanus VIII. in sua Constitutione incipiente, *Romanus Pontifex, §. Nec non*, publicata anno 1641. die 5. Iunij. Ac ita in his terminis contra Carolum de Graffis, & contra consuetudinem, quæ est in Regno Siciliæ, ac alibi docet Ciarlin. *in contr. for. cap. 31. num. 13. & 16.* Et contra casus, quos vocant priuilegiatos, Binsfeldius *in com. de iniur. & damn. dat. cap. 7. concl. 13.* Baron. *to. 11. an. 1097.* ac Hieronymus Cathena in vita Pij V. aduersus Xibeccam, Io: Beltranum de Gueuara, Chassaneum, Bouium. Qua de re videndi Henriquez in Summa *lib. 10. cap. 28. num. 3. & lib. 2. de sum. Pontif. clau. cap. 10. §. 3.* Bonacina *in Bullam Cœnæ to. 3. disp. 1. q. 21. pun. 1. n. 24.* Sebastianus Cæsar *de Eccles. Hierarch. p. 1. disp. 3. §. 1. num 9.* Goffredus *lib. 4. de reb. gest.* Roberti Guiscardi *cap. 29.* Camillus Borellus *de præst. Reg. Cath. cap. 5. per tot.* Fasellus *lib. 7. poster. decad. cap. 1.* Ferdinandus Matute *in responso pro imposit. gabellæ contra Messanenses fol. 24.* Ioan. *hist. Hisp. lib. 10. cap. 5.* Antonius Costa *lib. 1. cons. 1. num. 75. & 85.* Maurolicus *in histor. Sicul. lib. 3. ar. 98.* Laurentius Anania *in fabric. Mundi tr. 1. fol. 129.* & alij.

57 Atque ita demum, contritis omnibus rationibus laicorum, sæpius declarauit Sac. Congregatio Immunitatis, etiam pro Statu Ecclesiastico, vt liquet ex sequentibus declarationibus.

58 *In Rauennatensi S. Congregatio Eminentissimorum Cardinalium Immunitatis Ecclesiasticæ, & controuersiarum iurisdictionalium præpositorum sæpius censuit, personas Ecclesiasticas vendentes minutatim vinum in proprijs domibus, recollectum ex eorum bonis, non teneri ad solutionem gabellæ nuncupatæ della foglietta ex tenore Constitutionis sa. me. Sixti V. desuper editæ, dummodo ibidem, vt vulgò dicitur non faccino far bettole, nè diano da mangiare, à quibus abstinere debent ratione honestatis clericalis, cognitionemque fraudum, quæ desuper committuntur spectare ad Iudicem Ecclesiasticum.*

59 In vna *Barensi*, ibi: *Il Clero di Casa Massa diocesi di Bari rappresenta humilmente d'essere astretto da' Gabelloti di detta Terra di pagare la gabella almeno da' compratori del vino, che vende à minuto, & è raccolto ne' beni patrimoniali, e beneficiali, il che risultando in pregiudicio dell'immunità Ecclesiastica, e contra quello, che si è osseruato fin'ora, supplica d'opportuna prouisione.*

Sacra, &c. respondit, gaudere, ac proinde dentur declarationes. 60

Idem respondit in vna *Assisien.* ibi: *Per informatione del memoriale d'alcuni Caualieri di Cristo, che pretendono d'esser esenti dal pagamento della gabella del vino, il Signor Cardinal Vescouo scrisse che detti Caualieri hanno fatto la loro professione, e che per spatio di molti anni non hanno pagato, sì come costa per fede di due gabellieri.* 61

Sacra, &c. respondit, gaudere, ac dari resolutiones.

Et in vna *Reatina. Il Capitolo, e Canonici di Riete espongono, che fino dal tempo della bo. me. del Signor Cardinal Crescentio loro Vescouo in questa sacra Congregatione fù sentita la Comunità, che loro fosse lecito aprire il forno per spianare i loro grani, raccolti ne' beneficij Ecclesiastici, l'entrata de' quali consiste in essi grani, e da quel tempo fino al presente giorno hanno goduto il detto priuilegio, anche con l'vtile della pouertà. E perche dagli Appaltatori moderni si è ottenuta vna lettera sorrettitia dalla Congregatione de bono regimine; perciò hauuto ricorso da Nostro Signore, si è degnata Sua Beatitudine di rimettere la resolutione à questa Sac. Congregatione, supplicando perciò di non esser priuati di detto priuilegio, che loro compete per dispositione di sacri Canoni, e di Concilij.* 62

Sacra, &c. respondit, licere, gaudere, dentur declarationes, & vtantur iure suo.

Ac in vna *Bitettensi* 7. Martij 1651. *Il Vescouo informando sopra il memoriale già dato da quel Clero, riferisce esser vero, che quel Principe supponendo d'hauer dall'Vniuersità il ius moliendi priuatiuè, hà sempre preteso proibire à' suoi sudditi laici che non vadino al molino del Vescouo, ma solamente alli suoi, che molti anni sono comprò da' particolari; come anche per crescere all'Vniuersità la gabella del macinato, pretende che li medesimi sudditi non possano portare à detto Molino Ecclesiastico franchigie compre, e donategli dagli Ecclesiastici, tenendo opinione, che gli Ecclesiastici, i quali non possono far pane in casa, non possano vendere, ò donare le loro franchigie, perciò supplica d'ordinargli quanto debba eseguire.* 63

Sacra, &c. respondit, non posse prohiberi quin laici adeant Molendinum Episcopi, emantque franchitias ab Ecclesiasticis, qui possunt habere furnum, & conficere panem ex frumento in suis bonis recollecto, ideoque dentur decreta, procedatque, seruatis seruandis.

Rursus in vna *Rauennatensi*, ibi: *Con memoriale rimesso rappresentano l'Abate è Monaci di Classe di Rauenna, che non ostante i decreti di questa sacra Congregatione, che sia lecito à gli Oratori vendere il vino à minuto, purche non diano da mangiare: E non ostanti le risolutioni fatte in Camera del 1624. che la Bolla di Sisto V. hà luogo etiam quando li compratori portano ciambelle e robbe mangiatiue, purche essi venditori non li tengano, si fà tuttauia osseruare il contrario; e risultando da ciò pregiudicio à gli Oratori, & à loro priuilegij, e all'Immunità Ecclesiastica, supplicano per prouisione efficace à loro fauore.* 64

Sacra, &c. respondit, licere.

Item in *Assisiensi* 6. Februarij 1652. *In Assisi vi è vna Compagnia di Confratri, e Suore del terzo Ordine di S. Francesco, che viuono sotto la Regola del Santo, e godono il priuilegio del foro, e dell'esentioni tanto rispetto à i pesi Camerali, quanto d'altre gabelle. Posseggono in comune beni lasciatigli da diuerse persone, i frutti de' quali si dispensano à' poueri, e in altre opere pie. Venendo astretti da quelli Gabelloti à pagar la gabella del vino raccolto in essi beni, ricorsero à questa sacra Congregatione, la quale scrisse al Vicario, che sentite le parti riferisse. Hora nel processo trasmesso, e nella lettera del medesimo Vicario si legge, che da tempo immemorabile habbiano venduto il vino senza mai pagarne la gabella, e ciò attestano il gabelliero precedente, & vn'altro Officiale. All'incontro il gabelliero moderno hà ricusato di consentire nella giurisdittione di detto Vicario, allegando la pendenza della lite auanti Monsignor Tesoriero, producendo vna sua inibitione.* 65

Sacra, &c. respondit, personas supradictas connumerandas esse inter Ecclesiasticas, dummodo professionem emiserint, ac proinde gaudere priuilegio fori, & exemptionis.

In vna loci Pignæ diœcesis Ventimilien sub die 18. Maij 1649. *Sacra Congregatio Em. Cardin. controuersijs iurisdictional. præpos. inhærendo declarationibus aliàs factis, censuit exemptionem competere à gabella molituræ frumenti recollecti in prædijs beneficiorum existentis in dominio Ecclesiæ, & beneficiatorum, etiamsi farina eiusdem frumenti per easdem Ecclesias, & beneficiatos postea vendatur, vel donetur, aut conuertatur in vsum aliorum.*

66 Item in vna *Tranensi* proponente R. P. D. Paulucio. *Il Vicario Apostolico auuisa, come si debba gouernare nella controuersia che fà l'Vniuersità à' Clerici, che non debbano godere l'esentione della gabella del vino mosto de' beni donatigli pro titulo patrimonij clericalis, pretendendosi dall' Vniuersità di non far buona detta esentione se non quando si truouano ordinati in sacris, e massimamente quando in detti Clerici non concorre il requisito necessitatis, & vtilitatis Ecclesiæ.*

Sacra, &c. respondit, gaudere, & ideò dentur resolutiones.

67 Et in vna *Asculana* proponente eodem Paulucio, ibi: *Li Monaci Oliuetani espongono, che non ostanti le dichiarationi di questa sacra Congregatione, vengono impediti di vendere i vini raccolti ne' loro beni ecclesiastici senza pagare la gabella, e patendo in ciò danno notabile, supplicano d'ordine preciso per la detta esentione.*

Sacra, &c. respondit, gaudere, & detur decretum.

68 Necnon in vna *Rheginensi*: *Dal regimento di detta Città fù imposta gabella sopra il pane, vino, e carne con comprensione delle persone Ecclesiastiche, sotto pretesto d' ottenerne assenso Apostolico. E benche detto assenso le sia stato assolutamente negato, nondimeno continua ad esiggerla in pregiudicio di esse persone Ecclesiastiche tanto regolari, quanto secolari; perloche i Padri Gesuiti ricorrono per opportuna prouisione.*

Sacra, &c. rescripsit *Archiepiscopo, qui non permittat Ecclesiasticos sic grauari.*

69 Idem declarauit in vna *Lauretana* 18. Iulij 1629.

70 Et in vna *Auersana* sub die 19. Nouembris 1658. *Il Collegio Romano nella Terra di Giuliano hà vna Residenza per assistere alla cultura di alcuni suoi terreni vicini, nella quale si suppone essersi sempre pacificamente venduti à minuto i vini raccolti in altra Massaria. E perche i Gabellieri pretendono di astringerlo alle gabelle, che si pagano da' secolari, supplicò che si ordinasse à Monsignor Nunzio di Napoli, ò al Vicario generale di Auersa à non permettere simile molestia, e grauezza. Al che per informatione risponde detto Vicario, che essendosi nella detta Terra del mese di Maggio publicato editto, che niun secolare possa vender vino à minuto senza hauer pagato la gabella, e licenza de' Gabelloti, e che niuno ardisse comprar vino fuori de' magazzeni, e luoghi stabiliti dalla Comunità, esso Vicario li 20. di detto mese con editto dichiarò non essere in quello de' Gabelloti compresi i chierici, e persone Ecclesiastiche, e che però poteuano vendere liberamente i loro vini à minuto, e comprarsi da' laici senza incorso di pena veruna.*

Al che in nome dell'Vniuersità, e de' Gabelloti fù risposto, che se bene gli Ecclesiastici, e Chierici erano immuni e franchi, non essere però i Padri Gesuiti del detto Collegio per non hauer vigne in detta Terra, ma fanno trasferire i loro vini dalle massarie di Cacciabella fuori del territorio di Giuliano, e che conforme alla depositione di tre Gabelloti per il passato haueua pagato carlini sette per botte di lagrima. All'incontro i detti Padri esibirono fede di Francesco Felice loro Agente, il quale asserisce, che per il passato il vino è venuto sotto nome suo, e in casa sua si è venduto à minuto, e perciò hauer pagato carlini sette per botte, e che hora i Padri fanno venire il vino in nome loro, e lo ripongono, e vendono nella propria loro casa di Giuliano. S. Congregatio censuit gaudere, nempè deberi immunitatem.

71 Et in vna *Nolana* his verbis: *Il Capitolo, e Clero supplicano per la dichiaratione d'vn decreto fatto à lor fauore da questa sacra Congregatione sotto li 26. Gennaro 1644. cioè non comprehendi sub gabella imposita vendentibus vinum minutatim, si ex proprijs bonis ipsorum sit recollectum, che s' intenda non solamente de vendentibus, ma ancora de ementibus, e che perciò i Laici non ponno, nè han potuto nè direttamente, nè indirettamente impedire i venditori, e i compratori del vino, benche secolari, che non lo vendano, e comprino senza pagamento di gabella. Sacra, &c. respondit detur solitum decretum.*

Expressius in vna *Tarentina* die 17. Iulij 1668. ibi: *Rappresentò altre volte il Capitolo delle Grottaglie à questa Sac. Congregatione, che il Gouernatore in criminalibus in detto luogo ad instanza della Comunità per ordine del Regente della Real Giurisdittione di Napoli hauesse fatto publicare, & affiggere bando, col quale si proibiua, à gli Ecclesiastici che non potessero vendere il vino che raccoglieuano da' loro beneficij, e beni patrimoniali à secolari, e l'Em. Vostre rescrissero, curet Archiepiscopus pro reuocatione, & D. Nuntio, vt assistat. Laonde ritrouandosi in Napoli l'Arciuescouo procurò la riuocatione di detto bando, e l'ottenne. Successiuamente dal medesimo Gouernatore ad instanza dell'istessa Comunità, e d'ordine dell'istesso Regente è stato publicato, & affisso vn nuouo bando, col quale si proibisce che niuna persona secolare possa comprar vino à minuto da persone, che del detto vino non non ne hauessero pagato la solita gabella, e comprandolo siano tenuti à pagare la gabella pro rata del vino, che compreranno; dal qual bando viene impedito à gli Ecclesiastici la vendita de' loro vini, e pure saranno sforzati per poterlo vendere pagarne la gabella. E benche per parte della Comunità si asserisca, che il bando non tocca gli Ecclesiastici, ma i secolari soggetti, ad ogni modo non si può negare, che indirettamente sia contro gli Ecclesiastici.* 72

Sacra, &c. resoluit, *vt procedatur etiam ad censuras, à quibus Gubernator, alijque non absoluantur, nisi integrè satisfecerint.*

Et in Conuersanensi 14. Ianuarij 1653. ac in Rauennaten 20. Augusti 1635. & in Vritana 24. Iulij 1628. & in Ianuen 9. Aprilis 1647. in quibus expressè habetur, Clericos gaudere debere immunitate à gabella vini, ac etiam ementes ab eis. Et in Iuuenacen 14. Maij 1633. vbi ementes vinum ab Ecclesiasticis non tenentur ad gabellam impositam. Et in Terracinen 24. Martij 1654. vbi emptores fructuum ab Ecclesiasticis non tenentur ad gabellam extractionis. Clarissimè in Panormitana 7. Iunij 1633. his verbis. Sacra, &c. censuit sub gabella imposita à laicis contra emptores vini, quod minutim venditur, non comprehendi emptores vini, quod ab Ecclesiasticis venditur. Ideòque Eminentissimo Archiepiscopo, vt immunitatem Ecclesiasticorum tueatur, & contra violatores procedat, prout iuris est. Idem in Bituntina sub die 18. Iunij 1672. & in Recinaten, & Auximana 9. Septembris 1670. tenoris sequentis: Ecclesiastici possunt vendere sua olea collecta ex suis bonis etiam minutim; ideòque non possunt impediri, dummodo illud vendant in proprijs domibus, decenter, ac priuatim id faciant, cum non deceat, neque liceat incedentibus in habitu & consura, ac inseruientibus Ecclesiæ aperire apothecas. Et in Martyranen 10. Ianuarij 1671. rescripsit Episcopo ad formam decretorum, scilicet non esse impediendam Ecclesiasticis venditionem vini, etiam vt dicitur à minuto, dummodo non aperiant tabernas. 73

Idipsum declarauit S. Congregatio Episcoporum in vna *Tranen.* 13. Ianuarij 1610. nempè, *Communitas non potest imponere gabellam super vino collecto in proprijs vineis Clericorum etiam minorum ordinum, quod ipsi vendunt laicis, quia vinum Clericorum non potest ad gabellam obligari.* Idem expressit in vna *Sypontina* 11. Septembris 1612. & 1613. & in alia *Tranen.* 22. Ianuarij 1617. & in vna *Lauellensi* 24. Septembris eiusdem anni. 74

Idem etiam censuit S. Congregatio Concilij. Cùm enim Syndicus *Oppidi S. Viti* Hostunen diœcesis, de consensu Proregis imposuisset gabellam super vino laicorum, exigendam partim à Dominis, partim ab emptoribus, & prætenderet, Clericis vendentibus vinum minutatim, debere ministros exigere hanc gabellam ab emptoribus. 76

Sacra Congregatio Concilij censuit, Episcopum nequaquam permittere debere, vt huiusmodi exactio fiat, per quam immunitas ecclesiastica violatur.

Quod etiam censuit in vna *Lancianensi* 21. Septembris 1624. 77

Quæ

77 Quæ quidem pro Regno Neapolitano certissima omnino sunt, vt patet ex sequentibus pro Episcopis Regni. *Illustre, e molto Reuerendo Monsignor come fratello. Venendo riferito à questa sacra Congregatione sopra le controuersie giurisdittionali, che da' ministri Regij si dia ordine, che alle persone ecclesiastiche non si conceda la franchigia solita, nè godano la douuta immunità ne' beni che posseggono, con essere astrette alle impositioni, e gabelle. Quando ciò sia, non douerà V. S. in niuna maniera vbbidire, ma mantenere il possesso, nel quale sempre sono state le persone Ecclesiastiche di cotesto Regno non solo per dispositione di sacri Canoni Concilij, e Constitutioni Apostoliche, ma ancora per priuilegij particolari, consuetudini, e conuentioni con questa santa Sede, procedendo con i mezi delle censure, e altri prescritti da' medesimi sacri Canoni, Concilij, e Constitutioni Apostoliche. E del seguito non lascerà di darne continuato ragguaglio per riferire alla Santità di Nostro Signore, e opportunamente prouedere. E Dio nostro Signore la consoli, e prosperi. Di Roma li 25. Gennaro 1650.*

78 Et pro Archiepiscopo Neapolitano: *Essendosi nella sacra Congregatione, tenuta per ordine di Nostro Signore martedì prossimo passato 22. di questo mese, considerato maturamente il decreto fatto dalla Regia Camera sotto li 15. di Nouembre dell'anno passato 1649. sopra la esentione, che deono godere gli Ecclesiastici dal pagamento delle gabelle, fù risoluto, che non può in modo alcuno sussistere, nè tolerarsi, come contrario alli sacri Canoni, alle Constitutioni Pontificie, e alle Conuentioni particolari stabilite con la Sede Apostolica nelle Inuestiture di cotesto Regno, e troppo pregiudiciale all'Immunità ecclesiastica. Primo, perche quel Magistrato secolare si arroga l'autorità di far decreti, e precetti in materia spettante al foro ecclesiastico. Secondo, perche limita, e restringe à certo numero di persone, & à portione determinata di vittuali la immunità competente alli medesimi Ecclesiastici libera, e assolutamente per quello che raccogliono ne' loro beni. Et ance per quello, che comprano per lo bisogno delle persone proprie, e di tutti gli altri, che viuono à spese di essi. E così li priua in effetto di quel più, che per legge diuina, & humana si dee loro onninamente senza diminutione alcuna. Terzo, perche ordina che sia loro restituito nelle medesime specie di vittuali quello, che viene prima da essi nell'atto della compra, o dell'introduttione, è estrattione pagato in danari, benche per le proprie in qualsiuoglia quantità non sia lecito à i laici d'esiggere gabella alcuna, nè meno per quelle d'altri per la quantità che serue per vso de' medesimi Ecclesiastici. Per quelle poiche comprano à minuto nel foro, e botteghe communi si deue per ogni ragione di giustitia restituire ad essi puramente in danari tutto ciò, che sono astretti di contribuire nello sborzo del prezzo alterato da simili impositioni, senza che vengano grauati di hauerlo à ripetere con varij circuiti, li quali in fine doppo molti disagi, e incommodi, che portano seco congiunti, riescono di niuno, è molto poco profitto. Quarto, perche modera, e riuoca parimente le osseruanze precedenti, le quali erano più fauoreuoli, ouero meno dannose al Clero.*

79 *Quanto poi agli Arrendamenti tanto di Corte quanto di Città douuti agli Ecclesiastici secolari e Regolari, Chiese, e luoghi pij, nella sacra Congregatione si determinò non esser ragioneuole che per fatto, e colpa di altri restino priui delle proprie sostanze, inuestite in essi sotto la fede publica. E che vengano occupate, e impedite loro l'esattioni ance per la rata degli Arrendamenti riposti con termini peggiori, e più rigorosi di quelli che si vsano con laici.*

80 *Onde non essendo stati basteuoli gli officij, e le diligenze fatte fin'ora per la reintegratione dell'Immunità, e solleuamento degli Ecclesiastici dalli sudetti aggrauij, douerà l'Eminenza Vostra subito riceuuta la presente lettera far formare processo, se pure non è già formato, nel quale apparischino i detti pregiudicij, e successiuamente in esecutione dell'obligo strettissimo, che le impongono i sacri Canoni procedere seruatis seruandis alla declaratoria delle scommuniche contro i Ministri, e altri colpeuoli tanto nell'esattione delle gabelle, e nella ordinatione e publicatione de' decreti, e precetti, quanto nella occupatione, e denegatione degli Arrendamenti, è rendite sudette, comminando anche di più l'interdetto generale nell'istessa Città e sua Diocesi, accioche riconoscano gli errori loro, e si dispongano di emendargli: poiche Sua Santità non intende in modo alcuno di tollerare così graui eccessi con tanta offesa di Dio, e in esempio perniciosissimo della Christianità.*

Tutto questo significo à Vostra Eminenza in risposta dell'vltima sua delli 5. per espresso commandamento di Sua Beatitudine, accioche certificata in che maniera debba conformarsi nell'adempimento dell'obligo proprio alla sua santa mente, possa operare con quella intrepidezza di animo, che richiede il seruitio di sua Diuina Maestà, e della santa Sede. Et attendendo quanto prima l'auuiso di quello che sarà seguito con la copia de' processi per fine bacio humilmente le mani all'Eminenza Vostra. 81

Itaut in Regia Camera summaria die 10. Maij 1536. fuerit latum Arrestum contra Vniuersitatem Ariani, per quam eiusmodi edicta fuerant publicata, fueritque pronunciatum, *talem ordinationem non comprehendere Clericos, & licere Clericis vina prouenientia ex eorum territorijs & beneficijs vendere sine solutione dict. anoua impositionis, & sine alicuius pœna incursu ab ementibus,* vt legitur apud Regentem de Marinis post *dec. Reg.* Reuerteræ *n. 33. in ordin. fol. 789.* Idemque disponitur *Arresto 56. num. 6.* vbi habetur, *Clericos tractandos esse vti exemptos à contributione datij, & gabella, etsi venderent omnes fructus suorum territoriorum, seu fruges, & fœtus animalium, ibidem pascentium.* Hoc ipsum determinatum fuit *Arresto 704.* vbi refert idem de Marinis ita semel ac iterum Regiam Cameram iudicasse, quo etiam in loco inserit Epistolam Eminentiss. Cardinalis Granuelæ tunc temporis in Regno Neapolitano Protegis ad Philippum Secundum, in qua hæc leguntur: *Sarà informata la Maestà Vostra, che in questo Regno à i Clerici, e persone Ecclesiastiche si osserua indiminutamente l'esentione à rispetto di' beni di legittima successione, e de' beni Ecclesiastici in qualsiuoglia maniera acquistati per causa Ecclesiastica.* 82

Ratio verò ritè ac rectè formandi hac de re processum videtur esse huiusmodi. Quoad gabellas probari debet, Primò, quod Ecclesiastici tam seculares, quàm Regulares, Ecclesiæ, loca pia coguntur ab Officialibus, ac Ministris laicis ad illarum solutionem, tanquam laici, quamuis debeant esse immunes tam pro rebus, quas inuehere faciunt, quam pro emptis in Ciuitate in proprium vsum, & illorum, qui viuunt eorum sumptibus. 83

Secundò poni debent in processu Decreta, & Præcepta Regiæ Cameræ, aliorumque Tribunalium laicorum super limitatione, & taxa Immunitatis eisdem Ecclesiasticis competentis, & speciatim Ordinationes, quas dederunt ac publicarunt pro eorum obseruatione. 84

Tertiò maior indigentia quantitate taxata pro sustentatione eorumdem Ecclesiasticorum ac illorum, qui viuunt eorum sumptibus. 85

Quartò diuexationes, atque incommoda, & labores, quos præter grauamen solutionis Ecclesiastici patiuntur pro recuperatione illius etiam paruæ partis, quæ ab ipsis exigitur ratione earumdem gabellarum. 86

Et successiuè, præmissis debitis monitionibus, tam contra Ministros, & exactores Gabellarum, vt desistant ab exactionibus, grauaminibus ac præiudicijs contra Ecclesiasticos seculares, & Regulares, Ecclesias, & loca pia, sintque omnes, & quilibet eorum redintegrati in puro, ac libero statu Immunitatis, quæ ijs competit iuxta dispositionem sacrorum Canonum, Conciliorum, & Constitutionum Apostolicarum vna cum integra restitutione totius pecuniæ, quæ ratione Gabellarum, vel impositionum ab ipsis quoquo modò mediatè, vel immediatè, directè vel indirectè exacta est; quàm contra Iudices ac Ministros, qui condiderunt, ordinarunt, ac publicarunt decreta, declarationes, ac præcepta, & quemuis alium actum præiudicialem Ecclesiasticis pro illorum vigore ac executione, vt illa reuocent, deleant, abrogent, atque exhibeant in actis Curiæ Episcopalis fidem authenticam de illorum reuocatione, & abolitione. 87

Sicque procedendum erit contra quemlibet illorum, seruatis seruandis, ad declaratoriam excommunicationum, quæ à sacris Canonibus, Constitutionibus Apostolicis, & Concilijs infliguntur, ac in Bulla Cœnæ Domini renouantur. 88

Non tamẽ procedetur ad appositionẽ Interdicti vniuer- 89

salis in Ciuitate, vel diœcesi absque nouo ordine S. Congregationis immunitatis, qui solet dari statim ac cognoscitur, non sufficere solam declaratoriam excommunicationem contra supradictos particulares pro redintegratione immunitatis Ecclesiasticæ.

90 Quod verò ad Arrendimenta formandus est processus, in quo iustificetur creditum Ecclesiasticorum, Ecclesiarum, ac locorum piorum, atque instantiæ ab ipsis factæ ac replicatæ pro solutione, recusationes, vel tergiuersationes eorum, qui tenentur ad solutionem, & exactio, quam laici faciunt, præmissisque debitis monitionibus contra eos, qui ad solutionem tenentur, vt saltem satisfaciant pro rata Arrendamentorum repositorum, poterit successiuè procedi, seruatis seruandis contra eosdem obligatos, ac contumaces iuxta dispositionem S. Concilij Tridentini *sess.22. de reform. cap.11.* & prout melius videbitur prudentiæ Episcoporum.

CONSVLTATIO XXXV.

1 *An Canonici Cathedralis possint continuare solitum ex antiquissima consuetudine, etiam sine habitu canonicali existentes, retinendi in incedendo, & in sedendo locum digniorem respectu Magistratus in quibuscunque functionibus, in quibus simul esse contigerit, etiamsi vti singuli incedant?*

2 *An introducendus sit vsus duorum thuribulorum, vt eodem tempore incensetur Capitulum & Magistratus, vel saltem Magistratus thurificandus sit statim post Canonicos ante omnes alios de Choro contra hucusque obseruatam consuetudinem?*

3 *An incedentibus Canonicis in habitu canonicali, associando Episcopum, præsertim Cardinalem, debeant ipsi habere locum post Cardinalem, dum Magistratus incedit ante cum alijs laicis, vel ire post spectet ad Magistratum sub prætextu, quod Canonici sine habitu canonicali non censeantur incedere collegialiter, & quod ita seruetur in alijs Ciuitatibus, in quibus est Episcopus Cardinalis?*

1 QVod ad primum aliàs respondit sacra Congregatio super Episcopis, præcedentiam deberi Magistratui in concursu cum Canonicis non incedentibus in habitu canonicali, & capitulariter. Sic enim censuit in vna *Veronensi* 1594. *Canonici Cathedralis dum extra Ecclesiam incedunt, vti singuli, nullam habent iurisdictionem. Vnde cedere debent habentibus iurisdictionem & Ciuitatem repræsentantibus, præsertim, si de consuetudine in contrarium non constaret.* Verùm in hac re nulla habetur expressa dispositio Cœremonialis, quæ cogat Canonicos ad probandam consuetudinem ad suum fauorem, & propterea admittenda est probatio antiquæ consuetudinis, quæ attendi debet, quia in omnibus suis casibus est rationabilis, etiam ex relata declaratione.

2 Nam quando Episcopus interuenit extra Cathedralem in aliqua Ecclesia ad audiendam nimirum concionem, vel ad quemcunque alium actum, & etiam extra Ecclesiam in quibusuis actibus publicis, Canonici verò interueniunt collegialiter quidem quoad numerum, sed sine habitu canonicali, valdè consentaneum est honestati, vt illi habeant locum honorabiliorem propè Episcopum, cum quo simul existentes semper constituunt vnum corpus, *cap.1. dist.12.* Gemin. *in cap. Quamuis*, §. *Quanquam num.3. de præb. in 6.* Abb. *in cap. Cum licet*, vbi etiam Felin. *num.2. de præscript.* Gregor. XV. *dec.284. num.2. & seq.* ibique Add. & in terminis extat decretum S. Rituum Congregationis *in Balneoregiensi* die 25. Ianuarij 1602. apud Barbosam *in sum. decret. v. Capitulum in principio*. Nulla enim est necessitas constituendi Collegium, & Capitulum, vt Canonici interueniant cum habitu canonicali, cessante statuto, vel consuetudine. Quia Canonici, hoc est personæ, & non habitus constituunt Capitulum, & Collegium, *cap. Porrectum, de Regul.* cum similibus.

Præterea quando etiam Canonici sine habitu canonicali soli sine Episcopo in numero sufficienti ad constituendum Collegium, & repræsentandum Capitulum versantur in aliquo actu publico simul cum Magistratu, consuetudo, vt præcedentia, & dignior locus detur Canonicis simili modo est laudabilis, atque adeò seruanda. Sunt enim Clerici primi ordinis, dicuntur membra Episcopi, qui est eorum caput, & appellantur Episcopi fratres, *cap. 2. de offic. Deleg. in 6.* Innoc. *in cap. Sedes, de rescript.* Lælius Zecch. *de Republ. Eccles. cap.24. num.1.* Gratian. *in discept. cap.3. num.2.* Rota *dec.3. num.3. p.5. rec.* Vnde conueniens est, quod à Magistratu recipiant maiorem honorem, quàm recipit quilibet singularis inferior de Clero. 3

Hac igitur consuetudine existente ad fauorem Canonicorum, opus non videtur discutere, an & quo pacto Magistratus repræsentet Principem, & an Canonici repræsentantes totum Capitulum, in quo adsunt Dignitates, habendi sint pro Dignitate, & an præeminentiæ competant habitui, an vè personæ. Sufficit enim Canonicis vincere ex virtute consuetudinis, etiam vti singuli ex declaratione iam adducta. 4

Quod ad secundum manutenendi sunt Canonici omnes in sua possessione habendi thus ante Magistratum, quod est conforme libro cœremoniali *cap.23. ad fin. lib.1.* Prætensio autem simultaneæ thurificationis mediantibus duobus thuribulis est improbata à sacra Rituum Congregatione, præsertim in vna *Interamnensi*, ibi: *Magistratus contra eiusdem Cœremonialis dispositionem, prætextu cuiusdam decreti episcopalis thurificationem exigit ab Archipresbytero, altero thurificando immediatè Vniuersitatem præfatam & interim continuando primo thuribulo thurificationem aliorum Sacerdotum, S. Rituum Congregatio, duplicis thuribuli vsum improbando, mandauit seruari Cœremoniale Episcoporum die 4. Iunij 1644.* 5

Idque procedit etiam respectu Parochorum, qui Ecclesiæ Cathedrali inseruiunt tanquam Canonici supranumerarij, ac respectu Clericorum in sacris constitutorum inseruientium similiter choro Cathedralis, vt scilicet ex consuetudine Magistratus thurificetur post eos omnes. Quia huiusmodi Parochi Canonici, qui etiam deferunt almutium, & Clerici in sacris, tanquam tales digniores sunt laicis, præsertim in choro cum habitu Ecclesiastico induti. Quam ob causam S. Rituum Congregatio in vna *Asculana* loci Pennæ die 17. Martij 1629. respondit, Magistratum thurificari debere post omnes Clericos de Choro. Ita enim habetur: *Priores Terræ Pennæ Asculanæ diœcesis supplicauerunt definiri, an ipsi thurificandi sint immediatè post Canonicos ante alios presbyteros inseruientes? Et S. Rituum Congregatio respondit, thurificandos esse post omnes de Choro die 17. Martij 1629.* 6

Quod ad tertium. Quando Episcopus, præsertim Cardinalis accedit ad Ecclesiam, vel recedit cum cappa, Canonici collegialiter eum associando cum habitu canonicali subsequuntur, & Magistratus simul cum alijs laicis antecedit iuxta Cœremoniale *lib.1. cap.15.* Idemque dicendum, si obseruatum fuerit, quando Canonici intersunt sine habitu canonicali, in casu quo Cardinalis incedit siue in habitu Cardinalitio, siue camerali. Nam ex vniuersali obseruantia Cardinalium omnes laici illos antecedunt, & soli Prælati subsequuntur, quorum Prælatorum loco Cardinalis Episcopus consueuit habere, dictoque loco honorare suos Canonicos, qui repræsentant personam in dignitate Prælato similem, Innoc. *in cap. Cum non ignores, n.2. de præb.* cum allegatis à Gratian. *discept. 111. n.10.* Adden. ad Burat. *dec.903. num.16.* Lotter. *de re benef. lib.1. quæst.16. num.69.* & Rot. *dec. 57. num.10. p.5. rec.* 7

Vltra quod esset nimis damnanda æmulatio Magistratus, si prætenderet Canonicos priuare hoc honore, attento præsertim, quod omnis alteratio, quæ in hac materia fieret, esset fomes discordiarum. Nam siue Magistratus incederet post, simulque cum Canonicis, siue Canonici ince- 8

incederent ante vnà cum Magistratu, adhuc inter ipsos contenderetur de praecedentia; priuare autem Canonicos suo antiquo loco, illumque dare Magistratui, esset iniuria. Verum vide *Consult. de praecedentia Vicarij generalis*, vbi refertur decretum S. Rituum Congregationis pro varijs Gubernatoribus.

CONSVLTATIO XXXVI.

An donatio facta à Moniali suo Monasterio sit nulla ex praetextu, quod illam fecerit de sola licentia Vicarij Monialium, non autem Vicarij generalis, ad quem duntaxat pertinere eiusmodi licentias saepè declarauit S. Congregatio Concilij, praesertim anno 1634.

1 IN hac specie videtur respondendum, negatiuè. Primò, quia Episcopus duos constituerat Vicarios generales, pro secularium causis vnum, pro causis Monialium alterum, prout de iure potest, *Clem. Et principalis, de rescript.* vbi Glos. & Cardin. *nu.* 3. *cap. Quoniam in plerisque, de offic. Ord.* Felin. *in cap. Causam n.* 8. *de offic. Deleg.* Vgolin. *de offic. Episc. cap.* 4. §. 6. *nu.* 4. Quare Vicarius Monialium erat Vicarius generalis. Sic namque seipsum semper subscribebat, praesertim in huiusmodi licentijs firmandis.

2 Secundò, etiamsi daremus, non fuisse Vicarium generalem constitutum, praesumitur tamen concludenter ex innumeris coniecturis habuisse speciale mandatum, & facultatem ab Episcopo ad hoc actus. Mandatum autem plenissimè probari ex praesumptionibus, & coniecturis, firmauit sempre Rota, vt in Aretina Commendae coram Pirouano, in Perusina fideicommissi coram Remboldo, & in *dec.* 44. *nu.* 1. Gregorij XV. ac in alijs. Idque etiam si non constet ex literis patentibus, vel scripturis, Rota in Romana officij coram Pirouano, Seraph. *dec.* 1376. *nu.* 2. Etiamsi illud à lege, vel statuto requireretur speciale & expressum, Rota *dec.* 44. *n.* 6. Gregorij XV. & *dec.* 86. *nu.* 3. Immò ex antiquitate temporis praesumitur adhuc ipsius ratificatio, Soc. iun. *cons.* 139. & 146. *lib.* 3. Gozad. *cons.* 11. *col.* 2. Dec. *cons.* 295. *col.* 7. Immo etiam circumstantiae, & qualitates ipsius, Dec. *cons.* 297. *nu.* 4.

3 In hoc autem Vicario innumerae concurrunt coniecturae & praesumptiones pro mandato ad has licentias. Prima, quia illas dabat publicè, & ad praesentiam Episcopi, itaut reputaretur communiter habens authoritatem. Per hanc coniecturam firmauit, Rota validam fuisse dispensationem super defectu natalium, datam à Vicario, licet aliàs non constaret per literas patentes de mandato huius potestatis. Rursus per eandem coniecturam etiam firmauit Rota in Mantinensi pensionis coram Pirouano 15. Iunij 1626. validas fuisse dimissorias data à Vicario Capituli, quamuis non constaret, habuisse hanc facultatem à Capitulo. Item per eandem coniecturam resoluit Rota *in nou. dec.* 1. *de offic. Vicar.* valere gesta per Vicarium reputatum communiter tanquam iurisdictionem habentem, etsi non constaret per literas patentes iurisdictio.

4 Secunda coniectura est diuturnitas temporis, & multiplicitas actuum coram tribus Episcopis successiuè gestorum. Nam per plures annos continuos, & innumeris vicibus eiusmodi licentiae concessae fuerunt nouitijs Monialibus à quatuor Vicarijs Monialium, quam praesumptionem plenissimè probare, firmauit semper Rota in Romana domus coram Manzanedo, in Malaspina iuris votandi coram Sacrato *p.* 2. *rec. dec.* 440. *n.* 2. & *dec.* 123. *n.* 3. & in Conchen beneficij coram eodem Sacrato.

5 Tertia coniectura est qualitas Vicariorum, qui has licentias dederunt, qui cùm fuerint tot numero, nec non doctrina, dignitate, ac morum probitate insignes, praesumi omnino non potest, voluisse sempet & tot annorum spatio delinquere in officio vel ex ignorantia, vel ex malitia. Sic in his terminis de Vicario firmat Rota in d. Mantinensi pensionis coram Pirouano, & *p.* 3. *diu. dec.* 675. *num.* 3.

Quarta coniectura, quia semper hanc iurisdictionem exercuerunt praefati Vicarij Monialium priuatiuè ad Vicarium generalem pro secularibus deputatum. Cum tamen notum sit in dubio semper concessam intelligi iurisdictionem cumulatiuè cum illo, qui aliàs habet illam ordinariam, vt habet Vicarius generalis. Sic Rota in Piscen iurisdictionis coram Card. Plac. 15. Iunij 1590. Dec. *cons.* 3. *n.* 3. & S. Congregatio Concilij. Quod est euidentissimum argumentum innotuisse Vicario generali mentem & concessionem dictae iurisdictionis praedictis Vicarijs ab Episcopo concessam. Qua ratione Vicarij generales nunquam restiterunt Vicarijs monialium. Quod si praesumatur, illos quandoque restitisse, & conquestos fuisse apud Episcopum, cùm tamen Vicarij Monialium non destiterint dictas licentias concedere, concluditur manifestè, ipso Episcopo adiudicante non destitisse, & prosequutos fuisse illas impertiri. 6

Quinta coniectura sit amplissima potestas illis concessa ab Episcopo, qua poterant cognoscere de omnibus causis ciuilibus, criminalibus, & mixtis ad Monasteria Monialium pertinentia. Quae potestas cùm ita semper intellecta & seruata à quatuor Vicarijs doctissimis, vt scilicet comprehenderet etiam facultatem concedendi dictas licentias, sic fuisse datam ab Episcopo fatendum est, cùm consuetudo sit omnium dispositionum & scripturarum optima interpres, *cap. Cum dilectus, de consuet. l. Minime, ff. de legib.* Praesertim cum decennij lapsus interuenit, Molin. *de iust. & iur. to.* 3. *disp.* 590. *concl.* 9. Gutier. *pract. lib.* 3. *q.* 62. *n.* 29. alter Molin. *de primog. lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 57. 7

Tertiò denique probatur valere dictas licentias datas, quia error communis dat iurisdictionem, *l. Barbarius, ff. de offic. Praetor.* Rot. apud Crescent. *dec.* 4. *de off. Vic.* Non quidem ex eo valebant gesta à Barbario, quod is communi errore pro libero homine habitus fuerit, sed publica vtilitate id exigente; aliàs innumera sequerentur absurda in hoc casu. Nam tot donationes, & professiones factae à Monialibus per tot annorum interualla essent inualidandae cum intolerabili tot Monasteriorum iactura. Essent enim condemnanda omnia ad restitutionem nedum sortium principalium, verùm etiam fructuum perceptorum iuxta praxim & perennem consuetudinem Regni Neapolitani, quae etiam cum Regularibus seruatur. 8

Atque ita censuit S. Congregatio Concilij in vna Neapolitana die 23. April. 1651.

CONSVLTATIO XXXVII.

An qualitas homicidij proditorij excludentis immunitatem Ecclesiae iuxta formam Constitutionis Gregorij XIV. debeat plenè, legitimè & concludenter probari? Vbi quid de cadaueris sanguinatione ad homicidae praesentiam, deque eius causa?

ITa sanè, ac ita quod non sufficiat probatio per praesumptiones & coniecturas, vt in specie probant Ambrosin. *de immunit. cap.* 11. *num.* 4. Mat. Ital. *eod. tract. lib.* 1. *cap.* 6. §. 1. *num.* 80. & *seqq.* Farinac. eodem pariter *tr. cap. vlt. num.* 374. & antea *cons. crim.* 76. *num.* 2. & *seqq.* cui subscripsit Falconius, & eandem opinionem probat *num.* 21. *vol.* 1. quam etiam tenent scribentes inter eius consilia criminalia *cons.* 168. *num.* 8. *cum seqq. vol.* 2. Giurb. *cons.* 10. *n.* 24. *de exeq. mand. p.* 1. *cap.* 22. *n.* 5. Aret. *in cap. Cum non ab homine*, vbi Abb. & alij *de iudic.* Vermigliol. *cons.* 105. *nu.* 1. Molin. *de sacr. homin. c. fin. nu.* 149. & *seqq.* & in terminis dictae Constitutionis latissimè firmat Ciarlin. *contr.* 50. *n.* 61. & *seqq. lib.* 1. Dian. *p.* 5. *tr.* 1. *resol.* 9. *num.* 1. Donat. *de Asyl. resol.* 191. *nu.* 3. & *seq.* Ric. *dec.* 168. *nu.* 5. *p.* 1. & post alios Bonacin. *de cens. tit. de immun. Eccles. disp.* 3. *q.* 7. *prop.* 2. *n.* 4. Castill. *dec.* 156. *à n.* 4. *p.* 2. & declarauit S. Congregatio Immunitatis in Theatina 30. Iunij 1651. Ita vt neque admittatur probatio aequiuoca, quae possit esse & non esse, Vermigl. in his terminis *cons.* 94. *num.* 9. & *cons.* 495. *num.* 3. 1

num. 3. Farinac. *conf.* 128. *num.* 8. & *conf.* 175. *num.* 12. *lib.* 2.

2 Primò, quia captus in Ecclesia habet pro se regulam immunitatis, vt probat textus in *cap. Inter alia*, & *cap. penult. ac fin. extr. de immun. Eccles.* Qui autem habet pro se regulam, dicitur etiam pro se habere iuris præsumptionem ad textum *in l. ab ea parte, ff. de prob.* Aleiat. *reg.* 1. *præsumpt.* 28. *n.* 6. Ac ideò qui dicit casum non esse comprehensum in regula immunitatis Ecclesiæ, debet concludentissimè, ac euidentissimè id probare, cum faciat assertionem contra præsumptionem iuris.

3 Deinde, quia qualitas tribuens iurisdictionem non præsumptiuè, & per indicia, sed concludenter probari debet, vt inquit textus *in l.* 2. §. *sed si dubitetur, ff. de iudic.*

4 Præterea, quia, quando lex probationem requirit, intelligitur de vera & plena probatione, non autem de præsumptiua, vt colligitur ex textu *in l. non omnes*, §. *à barbaris, ff. de re milit.* & notant Canonistæ *in cap. pro humani, extr. de homic. in* 6. ac post alios Ricc. *in pr. resol.* 38. *num.* 3.

5 Postremò, quia Constitutio Gregoriana super immunitate Ecclesiarum non solum in specie, sed per modum conditionis volt prius constare de veritate criminum commissorum, antequam rei Curiæ seculari tradantur, ibi: *Nisi cognito, an verè crimina superius expressa commiserint.* Et ideò non sufficit probatio præsumptiua, vt pluribus comprobant Farinac. *d. conf.* 76. *n.* 6. Ambros. *ad d. Constitut. d. cap.* 11. *n.* 4. & *seqq.* Mar. Ital. *loc. cit.* Scribentes ad Farinac. *d. conf.* 168. *n.* 9. & *seqq.* Ricc. *vbi supra n.* 4. Castill. *d. dec.* 156. *num.* 5. *p.* 2. Cum dicta verba requirant probationem plenam, certam, & concludentem, Donat. de Asyl. *resol.* 191. *num.* 6. & *seq.* Maximè ad fundandam iurisdictionem Iudici laico in præiudicium extracti ab Ecclesia, Donat. *d. resol.* 191. *n.* 4. Vermigl. *conf.* 90. *n.* 3.

6 Quare si testes non concludant pernecesse, quod prætensus reus homicidium proditoriè commiserit, non potest prætendi probatio plena & concludens delicti pro pœna, & pro non immunitate, sed merum indicium, vt pluribus illustrat Petr. Barbos. *in repet. l.* 2. *repet.* 1. *n.* 87. & *seq. ff. solut. matr. in rubr. de probat. n.* 253. Folin. *in cap. Afferte post n.* 10. *de præsumpt.* ac fusè Farinac. *de indit.* & *tort. q.* 37. *n.* 53. & *q.* 52. *n.* 50. vbi, etsi dicat, dari arbitrium Iudici torquendi, vel condemnandi ex dicto indicio, tamen *n.* 65. declarat, hoc procedere quoad pœnam extraordinariam, & de reo confesso, ac conuicto. Quod repetit *q.* 86. *n.* 55. alijsque in locis.

7 Præcipuè si testes fuerint examinati in foro seculari, qui non probant in Ecclesiastico. Quia, licet deponant super eisdem personis, tendunt tamen ad diuersum finem, pro quo Iudex Ecclesiasticus non debet stare processui Iudicis secularis, vt alias latè probauimus, ac tradit Ricc. *in pr. resol.* 450. *n.* 3. stante præsertim quod cognitio huius articuli speciatim demandata est Episcopo Iudici ordinario, vt benè considerat Farinac. *d. tr. de immun. n.* 367. *ac seqq.* & *cit. conf.* 76. *n.* 2. atque ideò non potest attendere, quod ipsi constat extra sua acta, declarauitque S. Congreg. Immunit. in Salernitana 18. Martij 1631. dicens, in concernentibus delicta confugientium quod nulla ratio habeatur processui Curiæ laicalis. Et licet aliquando præstetur fides processui laicorum ante confugium facto, id tamen non sufficere, declarauit eadem S. Congreg. in Castrimaris 18. Decembris 1629. cum alijs declarationibus, quas 1. *tom.* retulimus.

8 Vnde quamuis proditio dicatur quando est homicidium commissum sub specie amicitiæ, vel post pacem, aut fidem susceptam, vt explicat Farinac. *de delict.* & *pæn. quæst.* 18. *n.* 73. & *seqq.* Attamen id procedit quando verè, & concludenter probatur per contestes, idoneos de visu, homicidium esse perpetratum proditoriè nullis dictis verbis, sed sub velamine amicitiæ, vt pluribus ostendunt Vincent. de Franch. *dec.* 713. *num.* 15. & *seqq. p.* 4. Farinac. *d. quæst.* 18. *num.* 74. & Scribentes ad ipsum *d. conf.* 168. *num.* 74. Castil. *d. decis.* 156. *n.* 38. ac Giurb. *conf. crim.* 60. *num.* 15.

9 Dum igitur hoc legitimè non probetur, non potest Fiscus laicus ex solis præsumptionibus proditionem prætendere, sed rectè præsumere vel illud commissum fuisse ex noua causa, quæ potuit oriri inter ipsos amicos, cùm homicidium in amicum semper præsumatur potius casuale, quàm deliberatum & proditorium, vt tradit idem Farinac. *de homic. q.* 126. *p.* 3. *n.* 182. & *conf. crim.* 1. *n.* 5. ibique Add. *lit. A.* & *conf.* 19. *n. item* 19. vbi etiam Add. *lit. X.* vel ab homine ignoto, cùm semper in dubio sit capienda præsumptio in fauorem amici, & carcerati, atque in exclusionem delicti, vt notant Glossa & Doctores *in l.* 1. *C. ad leg. Corn. de Sicar.*

Idque etiam si vulneratus illicò nominaret, atque inculparet amicum pro delinquente ac proditore. Quo- 9
niam ipsius assertio nullum facit indicium, non præcedente inimicitia, & non concurrentibus alijs requisitis, de quibus plenè Farinac. *de indit.* & *tort. q.* 46. *num.* 36. & 153. *ac seqq.* & ante ipsum Clar. *in* §. *fin. q.* 21. *num.* 14. ibique Baiard. *n.* 56. & Castill. *d. dec.* 186. *n.* 10.

Ac præsertim si testes non sint examinati, ac repetiti 10
citato prætenso reo carcerato, sicuti necessarium esse de iure ac vigore dictæ Constitutionis Gregorianæ demonstrant Scribentes ad Farinac. *d. conf.* 168. *n.* 39. Vel si non appareat verificatum corpus delicti. Nam si Curia secularis prætendat probatum per testes corpus delicti ex vulneribus, quamuis proditoriè illatis, & animo occidendi, non idcircò quia excluditur ab immunitate Ecclesiæ, vt probat Farinac. *eod. tr. de immun. cap.* 9. *n.* 145. Si verò per mortem inde secutam, debet apparere probatio corporis delicti per visum ac repertum, vt in praxi seruari docet Foller. *in pr. crim. v. Capiat informationem n.* 429. & *seqq.* Clar. *in pr.* §. *fin. q.* 4. *num.* 3. *per tot.* & Farinac. *de inquis. q.* 2. *n.* 4.

Quare huiusmodi prætensus reus restituendus erit 11
Ecclesiæ, à qua fortè extractus fuit prætextu, quod commiserit homicidium proditorium ad textum *in c. miror* 17. *q.* 4. *ac l. præsenti*, vbi Bartol. & alij, *C. de his, qui ad Eccles. confug.* & ad fusè notata per Farinac. *de delict. ac pæn. q.* 28. *nu.* 1. & *seqq.* & de *immun. cap.* 2. *nu.* 48. sæpiusque citatos Scribentes *d. conf.* 168. *n.* 49. *lib.* 2. ac declarandum, gaudere immunitate.

Hinc nota, quod ad licentiam extrahendi concedan- 12
dam, vt nimirum reus retineatur tutò in carceribus, donec probetur delictum, non requiritur certitudo delicti, sed sufficit dubium, neque est necesse, quod talis opinio, vel dubium resultet ex notitia iudiciali, sed sufficit extraiudicialis, etiam quæ resultat ex processu Iudicis laici, iuxta declarationes S. Congregationis Episcoporum in Neapolitana 23. Aprilis 1602. in Messanen 4. Maij 1604. & iterum in Neapolitana 1. Iulij 1622. Ad consignandum verò delinquentem Curiæ seculari plena probatio requiritur, ex eadem S. Congregatione in Cremonen 24. Februarij 1612. & 27. Iulij 1618. Nec potest consignari propter solum processum factum à Iudice laico, ex eadem S. Congregatione in Neapolitana 13. Iunij 1600. & in Vestana 15. Octobris 1613. & regulariter ad consignandum reum foro seculari non sufficit notitia extraiudicialis ex eadem S. Congregatione in d. Neapolitana 1. Iulij 1622. Quod etiam declarauit S. Congregatio Immunitatis in Meleuitana 15. Iunij 1638. dicens ad effectum extrahendi delinquentes non requiri probationes concludentes, sed pro arbitrio, & conscientia Episcopi, secus verò ad extrahendum, & Curiæ sæculari consignandum. Et luculenter in Lauden 7. Nouemb. 1651. his verbis. Ad priuationem priuilegij immunitatis requiritur concludens, & plena probatio.

Ex quibus reijciendi sunt Gambiras. *decis.* 281. Sanfel. 13
dec. 135. *n.* 3. Dian. *p.* 5. *tr.* 1. *resol.* 9. Graffett. *de prædit.* §. 29. *an.* 172. & *seqq.* Lezan. *v. Immunitas n.* 28. Delbene *de Immun. cap.* 16. *dub.* 42. *sect.* 1. *n.* 13. alijque allegati à Cortiad. *dec.* 21. *num.* 62. & 75. ac Merlin. *controu. for.* 64. *n.* 10. quatenus asserunt ad amittendam immunitatem Ecclesiæ requiri probationem saltem sufficientem ad torturam, inter quos etiam Gama *dec.* 189. *num.* 149. & *seq.* ac *dec.* 281. sibi contrarius, cùm in *dec.* 279. refetur contrarium vidisse iudicatum, & non sufficere præsumptiuam probationem. Nam qualitas proditionis requisita in Constitutione Gregoriana ad effectum non gaudendi immunitate

debet

debet in primis constare & verificari pro parte Fisci, vt firmant Bart. in l. Si quis posthumo, §. 1. ibique Ias. num. 5 t. ff. de lib. & posth. in l. 1. §. quod autem, ff. ne quid in flumine publico, Surd. cons. 33. n. 3. & cons. 131. n. 25. lib. 1. & cons. 179. n. 4. lib. 2. Gratian. discept. 619. n. 17. ac seqq. p. 2. fusè Giurb. cons. crim. 10. num. 24. vbi alios congerit, ita, vt pro qualitate non sufficiant indicia resultantia ex delicto principali, sed debeant esse separata & concludentia super ipsa qualitate, vt probat idem Farinac. de inquis. quæst. 11. num. 63.

15 Et licet amicitia operetur proditionem, vt inquit Bartol. in l. respiciendum, §. delinquunt, ff. de pœn. & in Extrauag. ad reprimendum, v. rebellis, Luc. de Pen. in l. fin. C. de delat. lib. 10. ac alij, quos cumulauit Farinac. de carc. q. 28. num. 24. & de immunit. cap. 9. n. 135. ac seqq. id tamen procedit, vel quando amicitia est simulata, vt dicunt Felin. & cæteri in cap. 1. de homic. Alex. cons. 145. num. 5. lib. 7. Decian. tr. crim. lib. 7. cap. 29. num. 19. & seq. Villag. de extens. leg. super immun. Eccles. lib. 5. q. vn. n. 52. Mastrill. de indult. cap. 29. num. 2. & seq. Ambrosin. d. Bull. Gregor. cap. 9. n. 3. Farin. de delict. q. 18. post n. 74. & de immun. d. cap. 9. n. 173. Caball. de homicid. n. 396. Caral. de indul. cap. 31. n. 6. & seqq. ibique Io: Bapt. de Leonard. in sua alleg. n. 14. & seqq. ac plenè Hieron. Campan. tract. diuers. iur. canon. rubr. 11. cap. 32. num. 7. & seqq. Card. Tusch. v. Proditor, concl. 869. num. 4. & seqq. à quibus non dissentit Bartol. vbi supra, & notat Carol. de Graff. de effect. amicit. n. 242. cum seqq. Vel quando constat amicum sinè diffidatione, & nullis præcedentibus verbis, ac nulla interueniente rixa occidisse amicum. Tunc enim verè dici homicidium proditorium probat Bartol. in d. l. respiciendum, §. delinquunt, v. 1. ac d. v. rebellis num. 4. & seq. Glos. in cap. Cleric. 46. d. vbi Turrecr. & alij, Io: Andr. in cap. 1. extr. de feud. Par. de Put. de re milit. lib. 2. q. 7. n. 2. Gigas de crim. les. maiest. tit. de prodit. q. 1. num. 16. & seq. & q. 9. n. 5. Gutier. pract. quæst. lib. 3. q. 2. num. 4. ac seqq. Couar. var. resol. cap. 20. n. 7. Gomez de delict. cap. 3. num. 5. Azeued. ad reg. const. t. lib. 1. tit. 2. leg. 3. num. 11. Remig. de Gon. de immun. fallent. 14. Afflict. dec. 265. n. 64. Cœphal. cons. 65. num. 13. & seq. lib. 1. Giurb. cons. crim. 60. n. 2. & seq. Villagut. loc. cit. nu. 53. & 54. Bayard. ad Clar. §. homicidium à num. 22. & q. 68. n. 107. Caualc. de brach. reg. p. 1. num. 75. & seq. Cabal. de homic. n. 396. vbi alij, Gratian. discept. 380. n. 39. p. 2. Ambros. in eundem loc. n. 3. & seqq. Campanil. d. cap. 31. n. 8. vbi & alij, Ceuall. comm. contra com. q. 817. n. 1. Farin. d. q. 18. n. 74. & de immun. d. cap. 9. n. 137. & seq. ac cons. crim. 132. n. 2. & Scribentes ad cons. 168. n. 74. vol. 2. p. 1. & post alios Guazin. defens. 1. cap. 38. n. 39.

16 Non autem quando ex processu datur vera, & solida amicitia inter occisum & occidentem. Quia tunc non præsumitur homicidium proditorium, sed casuale, ac improuisum, vt scilicet ex noua alia causa, & inopinata inter ipsos tunc contingente prouenerit, ac tale delictum patratum fuerit, Alberic. in l. 1. §. Diuus sub num. 3. vbi etiam Angel. n. item 3. ac Marsil. n. 43. ff. ad leg. Cornel. de sicar. Glos. in l. 1. v. non occidendum, C. eod. idem Marsil. in l. vn. num. 207. C. de rapt. Virg. cons. 51. n. 47. Io: de Amic. cons. 65. n. 11. & cons. 85. Flam. de Rub. cons. 41. num. 47. lib. 1. Signorol. cons. 63. n. 10. & seq. Bertac. cons. crim. 208. n. 13. & seq. lib. 1. Card. Alban. cons. 1. alijque innumeri, quos sequitur Farinacius de homic. q. 126. n. 182. & seq. ac cons. crim. 1. n. 5. ibique Addit. lit. A. vol. 1. & cons. 142. n. 3. vol. 2.

17 Quia cum proditio habeat in se animum deliberatum, ac præmeditationem, vt ait Farinac. d. q. 18. num. 73. Cabal. de homic. n. 37. & Bellizon. in alleg. impres. in tract. Catal. post cap. 31. n. 15. numquam censetur inter amicos commissum delictum animo deliberato, vel proditorio, nisi dictus animus cum prædicta qualitate probetur, vt præter relatos tradunt Io: Andr. Host. & alij in cap. Inter alia, de immun. Eccles. Viu. dec. 391. n. 7. Ios. Ludou. dec. Lucen. 37. Mar. Anton. var. resol. lib. 3. resol. 10. num. 4. & Giurb. cons. 10. post n. 24. Atque adeò cùm non constet de negatiua interuentus rixæ, neq; de affirmatiua præmeditationis, meritò excluduntur termini homicidij proditorij, Gutier. pr. quæst. lib. 1. q. 2. n. 3. & 9. Dec. tr. crim. lib. 7. c. 19. n. 9. Cabal. de homic. n. 397. & seq. ac Peguer. dec. 54. n. 9.

Ideòque minimè sufficiens est ad existentiam homicidij proditorij probatio amicitiæ inter interficientem & occisum. Tum quia generalis regula est, quod licet ex parte interficientis non comprobetur pura rixa, homicidium tamen non censetur præmeditatum, Cason. de mand. cap. 5. num. 5. in tr. nouis. tom. 11. p. 1. fol. 282. Blanc. de indic. d. tr. tom. 11. p. 1. fol. 265. num. 54. Menoch. de arb. cas. 361. n. 23. Farinac. q. 126. num. 106. Giurb. cons. crim. 82. num. 25. Tum quia probatio amicitiæ magis ostendit, animum & intentionem non fuisse ad occidendum, sed quod occidens id fecerit ex superueniente rixa, vel improuiso casu, Carter. in pr. crim. §. homicidij autem num. 72. Menoch. præsump. 40. n. 22. & seq. lib. 1. Bertaz. cons. crim. 29. num. 14. & cons. 133. n. 15. lib. 1. cum alijs. 18

Neque aliud censendum ex iteratione vulnerum. Quia licet ex illorum qualitate aliquando insurgat animus occidendi, non tamen quando nulla apparet præcedens occidendi causa, insurgit præsumptio præcedentis deliberationis; quia animus potuit superuenire ex superueniente rixa, Clar. §. homicidium num. 6. v. ex opposito post med. vbi quod Senatus Mediolanensis ita sæpiùs iudicauit, Menoch. de arb. d. cas. 361. n. 33. & seqq. ac Farin. q. 126. n. 188. Sed quia pro exclusione præmeditationis præualent præsumptiones prouenientes non solum ex omissa præparatione armorum, vestium, pecuniarum, & huiusmodi alijs de quibus Bertaz. cons. crim. 85. n. 14. Abb. cons. 46. n. 9. ac Mant. cons. 325. num. 16. & 152. num. 8. Farin. cons. 61. num. 11. lib. 1. idcircò ad effectum immunitatis maximè confert ratio textus sacræ paginæ in Deuteron. cap. 19. v. 6. quia nullum contra eum, qui occisus est odium prius habuisse monstratur; dum enim disponit immunitate gaudere homicidam, quem non monstratur prius odium habuisse, satis exinde insurgit, quod proditio absque hac demonstratione non præsumitur, vt etiam textum præfatum ad præmeditationis exclusionem adducit Menoch. d. præsumpt. 40. num. 24. 19

Nec mirum; quia proditor non dicitur is, qui amicum occidit, sed qui nulla præcedente inimicitia, vel diffidatione, seu rixa sub colore & figura amicitiæ aliquem consulto & cogitato occidit, hoc est quando actibus amicitiam profitetur, sed in corde ac mente aliud gerit, & sic requiritur amicitia positiua, sub cuius fide, & tutela amicus ab amico occidatur, & sine amicitia non datur proditio iuxta doctrinam Bartol. in d. extrauag. ad reprimendum, v. rebelles, & d. l. respiciendum, §. delinquunt, ff. de pœn. quem cæteri sequuntur, relati à Sperel. dec. 23. num. 6. & seqq. vbi adducuntur exempla sacræ Scripturæ, Cœphal. cons. 57. num. 13. lib. 1. Vinc. de Franch. dec. 78. num. 15. Prax. Neapol. cap. 76. num. 1. & per tot. vbi, quod ita fuit declaratum, ac nos alibi. Dum igitur non apparet præcessisse inter amicos aliquam inimicitiam, contentionem, rixam, vel aliud simile, quod potuerit præbere causam dolosè dissimulandi animum, & expectandi occasionem occidendi, prout requiri videtur à Cœphal. vbi supr. num. 15. à Menoch. de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 40. num. 24. ab Eugen. cons. 65. num. 22. lib. 2. ab Honded. cons. 87. n. 99. lib. 2. profectò dici non poterit, homicidium proditoriè commissum fuisse. 20

Et licet Clarus in d. §. homicidium num. 10. consideret proditionem, quando nulla præcessit inimicitia, id tamen intelligi debet vbi insimul constet de non causa, & non diffidatione, ne alias dicamus omne homicidium commissum in personam, quæ non erat inimica, proditorium esse; cum alio non probato regulariter præsumatur commissum in rixa, nisi probetur, quod abfuit omnis rixa, & omnis casus fortuitus, qui tunc oriri potuit ad tradita per Menoch. d. cas. 361. sub num. 33. 21

Sanguinationem autem cadaueris quod attinet, an sit certum argumentum perpetrati homicidij pernegamus. Aiunt enim accidisse frequentissimè, vt homicida adducto ad cæsi cadauer, sanguis inde vbertim effluxerit, si homicida intra viginti quatuor à cæde & morte horas, aut vt Ficinus ad Conuiu. orat. 7. cap. 3. memorat, intra septem inducatur. Alij longè etiam prolixiorem moram admittunt. Nam Loyer lib. 4. de spectr. cap. 21. affirmat, se hanc cadaueris sanguinationem deprehendisse factam post diem circiter quintum à cæde. Boerius decis. 162. 22

exem-

exemplum refert; quo idem contigit post dies octo, & alterum quo idem deprehensum est post duos menses à cæde. Euentum verò ipsum absolutè, seu nulla temporis limitatione apposita tradunt plurimi Iurisconsulti apud Farinac. *in pract. crimin. q.* 52. *num.* 154. & alij, quos referunt Magius *lib.* 3. *miscell. cap.* 5. Læl. Bisciol. *tom.* 2. *lib.* 15. *cap.* 1. Delrius *in Octau. Senec. ad vers.* 117. & Collius *lib.* 4. *de sanguine Christi d.* 3. *cap.* 1.

23 Huius autem effectus varij varias causas proferunt sanè inanes, quas legere est apud Pelbart. *rosar.* 3. *v. Homicidium* 4. *tit. de pœna homicidij, vers. tertia pœna*. Sed reliquis prætermissis, Aponensis *in sect.* 7. *problem. q.* 5. id refert in spiritus inimicitijs succensos, & specie iræ quasi fœtos, quos homicida ei impressit, quem occidit. Expetunt enim ad proprium domicilium regredi, ideòque accedente ad cadauer eo, à quo impressi sunt, desiderium remeandi, ebullitione produnt. Magnifacit & approbare videtur hoc placitum Loyet *supra*. Affineque est placitum Collij *loc. alleg. cap.* 6. affirmantis, hunc effectum oriri ex virtute quadam per homicidam, odij & irarum stimulis actum, impressa ei, quem obtruncat. At Dandinus *lib.* 2. *animæ digress.* 39. prædictum effectum tribuit spiritibus occisi nondum sedatis, & idcircò commouentibus sese ad commotos in præsentia cadaueris spiritus homicidæ. Quo fortasse reuoluitur quod nuperus Porphirij interpres dixit *ad lib.* 2. *de abstinentia*, nempè rationem huius effectus reddi posse ex eo, quod animæ è corporibus per vim auulsæ, desiderio corporis non longè ab eo sedem figant post diruptam vnionem, vt fert sententia Aegyptij, quem eo loco refert Porphyrius. Hæc si admittantur, fatendum consequenter erit, affectum iræ ab occiso conceptum, gignere commotionem corpoream in cadauere iuxta posteriorem sententiam. Vel idem præstari per iram ab occidente conceptam iuxta alterum placitum.

24 Neutrum tamen admittendum est. Quis enim non videat, siue ab occisoris, siue ab occisi spiritibus ira succensis, fateamur proficisci effectum illum, idem contingere debere cadaueri bouino, aut asinino, si ab aliquo ex his occidatur? At nemo finxit effectum illum sanguinationis in asini, vel bouis, alteriusue vllius bruti cadauere deprehendendum. Deinde spiritus sunt naturæ supra modum euanidæ & dissipabilis, vt propterea ridiculum sit existimare, eos post non modò horas, sed & dies plurimos præstolari in cadauere occursum homicidæ. Quod verò commoueantur ad occursum homicidæ ob incensos adhuc eius spiritus, & insulse fingitur. Sic enim omnes, qui commoti, vel irati accederent ad cadauer, periclitarentur insimulari cædis patratæ. Nec magis sapit quod dicitur, spiritus appetere redire postliminio ad eum, à quo occisi sunt, illumque occurrentem internoscere, & suum emigrandi desiderium ebulliendo prodere. Quæ omnia tam nullo fundamento, imo cum tam perspicua inanitate philosophandi afferuntur, vt non videantur longa confutatione egere. Paria propè opponere licet aduersus illam virtutem impressam, à spiritibus distinctam, quam Collius fingit, vultq; sopitam iacere absente occisore, ad cuius autem aduentum excitari ad operandum, & sanguinem attrahere. Qui operandi modus causæ inanimæ, præsertimque attractrici, nullo fundamento, aut verisimilitudinis colore tribuitur. Æquè sanè, vt cætera omittamus, à quocunque altero succensente imprimi deberet virtus illa attractiua alieni sanguinis, sicque ad præsentiam, & occursum iteratum irascentis oporteret sanguinem sequi in alterò, quod est apertè ridiculum.

25 Sapientioribus verò ea videtur optima philosophandi ratio, vt cum effectus ille contingit (sæpè enim non contingit, vt certis experimentis deprehensum est, ac præter cæteros testatur Bellus *in auct. aphorism. polic. p.* 2. *lib.* 2. *discurs.* 40.) Deo humani sanguinis vindici, eaque via clancularium homicidam detegenti, adscribatur. Tunc enim solere hanc cadaueris sanguinationem accidere, cum homicidium fuit occultum & proditorium affirmat Comestor apud Pelbartum *supra*. Ad Deum certè, non ad iram, vllamue aliam naturalem causam effectum istum refert Sybill. *decad.* 3. *cap.* 8. *q.* 4. post Henricum de Assia. Idem habet Ægydius *quodlib.* 5. *q.* 25. Idem velle videtur Maior *in* 4. *dist.* 15. *q.* 19. explicare autem Thesaurus *dec.* 174. Item Maiol. *colloq.* 1. qui addit insigne exemplum, quo id totum debere referri ad miraculum, videtur perspicuè demonstrari. Nempe S. Thomæ, Herefordiensis in Anglia Episcopi, cuius sacra ossa omni iam carne prorsus nudata, eum in Tuscia obijsset, tandem in in Angliam asportata sunt. Obuiam autem illi facto Comite Glouerniæ, per quem S. Episcopus admodum fatigatus, & magnis atrocibusque iniurijs affectus, non tamen occisus fuerat, multo sanguine manarunt. In qua narratione omnes præclusæ videntur ambages ad vtcumque stabiliendas responsiones propositas, tantumque non apertè affirmatur, Deum esse, qui clamantem ad se humanum sanguinem vltum velit. Qua ferè ratione accidere dixerim quod Boethus, & Lassæus in descriptione Scotiæ referunt de halecibus non vltra reuenientibus, si eorum piscandorum, vel coemendorum causa fundatur humanus sanguis.

26 Itaque, quicquid sit de alijs causis, quas citati Authores varias proferunt, & expendunt, negamus eas, quæ superius adductæ sunt, ad probandum certo perpetratum homicidium, validas esse.

27 Sed adijciamus nostra parerga quoad extractionem è loco immuni. Et quidem potest Episcopus ex Constitutione Gregoriana extrahere delinquentes, etiam ab Ecclesijs Religionis Hierosolymitanæ, vt decretum à S. Congregatione Immunitatis in Messanen 6. Maij 1653. Item potest extrahere in casibus non expressis in Bulla Gregoriana ad effectum correctionis tantum: eadem S. Congregatio in Interamnen 27. Martij 1640. & in Aretina 31. Augusti 1649. & in Neapolitana 28. Februarij 1640. & in Cathacen 1. Septembris 1643.

28 Extracti à loco immuni, dum articulus discutitur, debent retineri sub custodia Curiæ ecclesiasticæ: eadem S. Coogregatio in Neapolitana 30. Septembris 1626. S. Congreg. Episc. 30. Septembris 1617. & Constit. Gregorij XIV. Confugientes verò non debent retineri ligati in Ecclesia: eadem S. Congregatio in Casinen 8. Februarij 1639.

29 Episcopus non potest expellere confugientem ab Ecclesia, ne incidat in manum Curiæ secularis, eadem S. Congreg. in Cæphalunen 19. Martij 1647.

30 Extractio à loco immuni non est permittenda, nisi solis Episcopis, non autem inferioribus, & ante illam requiritur processus: eadem S. Congregatio Nullius Orbitelli 23. Martij 1638.

31 Extrahentes indebitè, & apponentes custodes loco immuni sunt excommunicati. Eadem S. Congreg. in Aprutina 1. Octobris 1641. & in Neapolitana 2. Iunij 1632. & in Andrien 6. Feb. 1635. & in Bitetten 22. Maij 1635. & in Theatina 20. Iunij 1651.

32 Nemo potest extrahere delinquentes absque facultate Apostolica, exceptis casibus in Bulla Gregoriana. Eadem S. Congreg. in Consentina 30. Ianuarij 1628. & in Romana 12. Decembris 1628. & in Caietana 1. Decembris 1637. & in Neapolitana 14. Octobris 1630.

33 Extractio non permittitur ad effectum examinandi delinquentem. Eadem S. Congreg. in Mutinen 13. Iulij 1638.

34 In casibus non exceptis in Bulla Gregoriana non licet Iudici ecclesiastico extrahere reum, & tradere Curiæ seculari, absque incursu censurarum. Eadem S. Congreg. in Vallisoletana 19. Iunij 1627.

35 Extractio non debet fieri per laicos, sed cum assistentia Iudicis ecclesiastici. Eadem S. Congreg. in Cathacen 11. Augusti 1631.

36 Extractus à Curia laicali debet restitui eidem Ecclesiæ, etiam superuenientibus probationibus super alijs delictis. Eadem S. Congregatio in Ianuen 8. Decembris 1632. Deinde est extrahendus seruatis seruandis iuxta formam Bullæ Gregorianæ. Eadem S. Congreg. in Mediolanen 13. Nouembris 1663. Aliquando tamen restitutio extracti fit alteri Ecclesiæ cum dispensatione Pontificis. Eadem S. Congreg. 29. Nouembris 1034.

37 Legatus Apostolicus non habet facultatem extrahendi. Eadem Sacr. Congreg. in Bononien 8. Aprilis 1630. & in Ferrarien 15. Maij 1637.

In-

38 Inductus solos blandis ac subdolis verbis, vt exeat ab Ecclesia, ad quam confugerat, si exeat, & capiatur, est restituendus Ecclesiæ. Eadem S. Congreg. in Aquapendij 24. Ianuarij 1668. & in Anagnina 10. Maij 1670. de quo nos latè rom. t.

39 Pro perquisitione & extractione rerum confugiatarum ad Ecclesiam à dolosis debitoribus, vel decoctoribus, vel à reis furto ablatarum. Item pro extractione, atque eiectione reorum abutentium confugio Ecclesiarum solet expediri à S. Congregatione Immunitatis facultas in forma iuxta stylum apud Secretariam dictæ S. Congregationis.

40 Attentans extrahere à cancellis ferreis, vulgo à ferrata Ecclesiæ, reum illi adhærentem, incidit in excommunicationem. Eadem S. Congreg. in Perusina 4. Aprilis 1671.

41 Die 12. Iulij 1672. in Beneuentana super trina extractione delinquentium facta per ministros Regiæ Audientiæ Montis Fusculi Regni Neapolitani ex territorio Beneuentano Status Ecclesiastici S. Congregat. Immunitatis censuit, mandantes, extrahentes, & retinentes præfatos extractos incidisse in censuras in Bulla Cœnæ Domini, & ideò committendum Auditori Cameræ Apostolicæ, vt procedat, & exequatur, ac iniungendum Nuncio Neapolitano, vt assistat, omnesque extracti retineantur in carceribus laicis nomine Ecclesiæ.

42 Vt autem reus extractus retineatur in carceribus laicis nomine Ecclesiæ requiritur licentia S. Congregationis Immunitatis. Eadem S. Congregat. in Squillacen 19. Iulij 1667.

43 Cognitio, an extractus gaudeat immunitate tam secularis, quàm Regularis de iure communi spectat ad Episcopum, etiam præcisa Bulla Gregoriana, quæ loquitur de laicis. S. Congreg. Episcop. in Meliten 25. Octobris 1602. & in Rossanen 10. Martij 1610. Non ad Nuntium, nisi specialiter fuerit commissa. Eadem S. Cong. Episc. in Florentina 16. Iulij 1627.

44 Cognitio delictorum commissorum à confugis spectat ad Ordinarium, cui concessa fuit extrahendi licentia. Eadem S. Congreg. 26. Iunij 1607.

45 Licet multiplicitas delictorum aggrauet delinquentem, non tamen addit eam qualitatem, quæ requiritur, vt Curia ecclesiastica possit tradere reum seculari. Eadem S. Congreg. in Montis Alcini 11. Maij 1640.

46 Obseruandumque est, quod delinquentes, à loco immuni extracti aliquando conceduntur liberè Curiæ laicæ, vt ex S. Congregatione Immunitatis in Bononien 25. Septembris 1637. & in Mutinen 11. Iunij 1627. & in Cremonen 29. Decembris 1625. & in Auersana 25. Septembris 1627. & in Ferrarien 23. Iulij 1632. Interdum conceduntur ex gratia, ex eadem S. Congreg. in Papien 2. Iulij 1624. & in Mediolanen 2. Iunij, & in Lauden 29. Septembris eiusdem anni, ac iterum in Mediolanen 16. Decembris 1625. Sæpè conceduntur citra pœnam sanguinis, vt in Ianuen 19. Nouembris 1625. & in Romana 22. Ianuarij 1627. & in Sutrina 9. Martij 1627. & in Imolen 22. Decembris 1631. & aliquoties ratione publici boni eijciuntur ab Ecclesia, vt in Nepesina 9. Nouembris 1626.

CONSVLTATIO XXXVIII.

An qui non ex industria, sed casu, vel ex subita ira, siue excandescentia mutilat, vel occidit in Ecclesia, vel Cœmeterio, priuetur Ecclesiæ immunitate? Vbi de homicida, vel mutilatore amente, puero, inuito, coacto, ob sui suorumque defensionem; & huiusmodi alijs, eorumque causa.

1 AFfirmant ex probabiliori sententia Abb. *in cap. Inter alia, de immun. Eccles. nu.*8. Couar. *lib.*2. *var. cap.* 22. *nu.*15. eius magister Nauar. *cap.*25. *nu.*20. Suar. *de Relig. to.*1. *lib.*3. *cap.*11. *nu.* 6. Clar. *in pr.* §. *fin. q.* 30. Farinac. *de carc. q.*28. *nu.* 54. Laym. *lib.* 4. *tr.*9. *cap.*3. *num.* 6. Peregrin. *de immun. cap.*6. *n.*15. Gambacurt. *eod. arg. lib.*5. *cap.* 23. Barbos. *de iur. vn. lib.*2. *cap.*3. *nu.*104. Lezan. *v. Immunitas, nu.* 11. Decian. *lib.*6. *cap.*28. *nu.* 5. Germon. *de sacr. immun. lib.*3. *cap.* 16. *nu.*79. Bonacin. *disp.*3. *q. de immun.* 7. §. 4. *nu.*7. Cutell. *de immun. Eccles. lib.*1. *q.*11. quibus adstipulatur Thomas del Bene *eod. tract. cap.* 16. *dub.* 19. *sect.* 4. *vbi nu.*3. ait, quod ita declarari videtur à consuetudine.

2 Ratio autem præcipua est, quia tam Innocentius III. *in d. cap. Inter alia*, quàm Gregorius XIV. *in constit.* sua *de immun. Eccles.* generaliter sine distinctione homicidis, & mutilatoribus in Ecclesia, in qua delinquunt, hanc pœnam inferunt.

3 At nos negatiuam partem amplectimur cum Farinacio *in append. de immun. nu.*238. *&* 240. vbi recedit ab opinione, quam antea tenuerat *in alleg. q.*28. *num.*54. *de carcer.* ac dicit esse veriorem, eanque sequuntur Tusch. *v. Ecclesia concl.* 11. *n.*13. *&* 14. Azor. *p.*2. *lib.*9. *cap.* 9. *q.*6. Gutier. *pract. quæst. lib.*3. *q.*1. *nu.*3. *& seqq.* Azeued. *lib.*1. *tit.*2. *leg.* 3. *nu.*24. *& seqq.* Zambell. *in repert. moral. v. Ecclesia quoad eius immun. nu.*13. Mar. Ital. *de immun. Eccles. lib.*3. *cap.* 5. §. 3. *nu.* 1. *& seqq.* Sperell. *dec.* 59. *nu.* 36. Nouar. *in sum. Bullar. tit. de immun. Eccles. n.*58. Chartar. *dec. crim. Cur. Mediol.* 74. *nu.*12. Dian. *p.*1. *tr.*1. *de immun. resol.* 11. *& p.* 6. *tr.*1. *resol.*7. vbi testatur ita pluries decisum, præsertim in Vrbe sub annum 1639. occasione homicidij commissi in Ecclesia Lateranensi, quæ est caput & mater omnium Ecclesiarum, de quo casu in specie loquitur Vermigliol. *cons.* 103. eumque refert Ioseph Sesse *dec. Regni Arag.* 141. vbi *nu.*8. *ac seqq.* ait, ab hac sententia, tanquam à communi, non esse recedendum, & confirmat Dian. *p.* 4. *tr.* 1. *resol.* 107. & ante omnes docuit Io. Andr. *in d. cap. Inter alia nu.*1. 2. *&* 5. quibus adde Villagut *de extens. leg. cap. fin. nu.* 417. vbi prolixè iuribus ac Doctorum authoritate id firmat, fuitq; obseruatum in Ciuitate Neapolis anno 1640. occasione cuiusdam rixosi homicidij perpetrati in Ecclesia Domus professæ Societatis Iesu, dum ibi expositum erat Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum diebus bacchanalibus, ac censuit S. Congregatio Immunitatis in vna Puteolana die 14. Iunij 1661. in qua cum quæreretur, an qui ob rixam è fenestra domus immuni a Ecclesiæ sclopo occiderit existentem in Ecclesia, gaudeat immunitate, respondit, gaudere. Et clarissimè in Algaren 24. Martij 1637. ibi: *Occidens in Ecclesia prouocatus in rixa, gaudet immunitate*, vt proinde mirum sit, quam facilè dixerit del Bene, pro contraria sententia consuetudinem extare.

4 Nec desunt rationes. Nam textus *in d. cap. Inter alia, de immun. Eccles.* in quo priuantur immunitate occidentes, vel mutilantes in Ecclesia, inquit, quod *nonnulli impunitatem suorum excessuum per defensionem Ecclesiæ obtinere sperantes &c. nisi per Ecclesiam, ad quam confugiunt, crederent se defendi, nullatenus fuerint commissuri.* Ergo ex argumento contrario, qui occidunt, vel mutilant in Ecclesia non sub spe immunitatis, & per excessum, sed ex pura ac subita iracundia, vel casu aliquo, non sunt priuandi immunitate. Id, quod etiam annotauit Hostiensis ad hunc locum, *n.*2.

5 Deinde, quia, vt homicidium, vel mutilatio priuet immunitate, ita debet esse grauiter culpabile, vt simul etiam sit grauiter Ecclesiæ iniuriosum. Quia homicidium, vel mutilatio priuans immunitate est homicidium, vel mutilatio propriè dicta. Hoc autem est cum iniuria, quia lædit reuerentiam Ecclesiæ, & in vita ius occisi: Qui autem occidit, vel mutilat ex casu, vel ex subita & pura iracundia, non lædit reuerentiam Ecclesiæ, neque ius occisi. Quia primi motus non sunt in nostra potestate, animusque cuiuslibet, licet sapientis, ex huiusmodi primis motibus rapitur, & officium mentis, ac rationis quodam modo peruertunt citra animum committendi in legem, & Ecclesiæ iniuriam inferendi, vt egregiè ratiocinatur Gutier. *pr. quæst. lib.* 3. *&* 4. *q.*1. *num.* 10. *in fin. & n. seq.* Peguer. *dec.* 14. *num.* 15. Sesse *d. dec.* 141. *n.* 11. *&* 12. & optimè Vermigl. *cons.* 103. *n.* 5. *&* 6. *cum seqq.* Quare debet esse cum culpa mortali. Quia absque peccato mortali non interuenit actio iniuriosa Ecclesiæ, & lædens reuerentiam ipsi debitam. Quod requiritur, vt homicidium, vel mutilatio priuet Ecclesiæ immunitate.

Confir-

6 Confirmatur. Quia priuatio immunitatis propter homicidium vel mutilationem in Ecclesia, est iniuria, quæ fit Ecclesiæ. Vnde necesse, quod actio sit iniuriosa. Non potest autem esse iniuriosa, nisi humano modo exerceatur. Quia iniuria est quid mortale fundatum in actione humana. Non potest autem humano modo exerceri, nisi libero modo exerceatur. Atqui id, quod fit ex ira antecedente, & præueniente voluntatem, quæ ita mouet, atque excitat ad actum voluntatis, vt absorbeat iudicium rationis, non exercetur libero modo; quia talis vehemens passio tollit cognitionem: ergo etiam rationem voluntarij, ac liberi, cum dependeat à cognitione, ac proinde non est voluntarium liberum, sed necessarium, vt notat Aristoteles 2. *Ethic. cap.* 11. & Theologi communiter. Oculo enim mentis per subitam iram hebetato, atque obducto tollitur notitiæ claritas, vnaque cum ea voluntarium. Sicut ergo omnium consensu vehemens, ac subita excandescentia tollit liberum, ira eodem iure tollit voluntarium; quia quicquid libero officit, siue cognitionem, siue principiationem internam minuendo, vel tollendo, officit item voluntario, ad quod illa quoque duo interueniunt. Hanc ob causam Plotinus *Ennead.* 3. *lib.* 1. *cap.* 9. videtur asserere concupiscentiam, cuius nomine ira, & dolor, aliæque huiusmodi passiones intelliguntur ex Aristotele 3. *Ethic. cap.* 1. reddere actum violentum, atque adeo inuoluntarium.

7 Suffragantur leges ciuiles, quæ volunt, hoc casu pœnam *l. Corneliæ* temperandam esse; quia is, qui furore commotus aliquem occidit, non punitur. Satis enim suo furore torquetur, *l. Diuus, ff. de Offic. Præsid.* Quippe iuxta Philonem insanimus omnes, cum irascimur. Estque Sapientum consensus, qui iram furorem breuem, & temporariam insaniam esse dixerunt. Sic enim Cato apud Plutarchum *in vit.* iratum ab insano non nisi tempore distare pronunciauit. Alia ex alijs in hanc rem congerit Bisciol. *tom. 2. subseciu. lib. 2. cap.* 17. Antoninus optimè *lib. 7. de vita sua num.* 21. Irati vultum omnino esse contra naturam affirmat, indeque constare vult iram à ratione esse alienam, atque adeò insipientiam & insaniam quandam esse. Id porrò ne ex vano prolatum videatur ratione insuper confirmat Seneca initio *lib. 1. de ira. Aeque enim*, ait, *ira ac insania impotens sui est, decoris oblita, necessitudinum immemor, in quod cœpit pertinax & intenta, rationis, consilijsque præclusa, vanis agitata causis ad dispectum æqui, verique inhabilis, ruinis simillima, quæ super id, quod oppressere, franguntur.* Ex his inconditis motibus effectum, vt iratos grauissimi Patres cum energumenis conferant. Lactantius *cap. 5. libri de ira Dei*, iram esse ait, velut sæuam tempestatem, quæ in animo, in quem incidit, tantos excitat fluctus, vt status mentis immutetur, ardescant oculi, os tremat, lingua titubet, dentes concrepent, alternis vultum maculet nunc suffusus rubor, nunc pallor albescens. Subijcit idem Seneca insignem irati simulacrum vt appareat quantum sit furentis & insani ab irato discrimen loco præallegato.

Allegaturque ob id textus notabilis *in l. si adulterium, §. Imperatores*, ibi: *Difficillimum enim est iustum dolorem temperare, ff. ad leg. Iul. de adult.* de quo latè Marsil. *singul.* 455. Carter. *in §. homicidium n.* 170. ac textus *in l. respiciendum, §. delinquunt, ff. de pœn.* Vbi distinguitur delictum, quod fit ex proposito, vt in publicis latronibus, ab eo, quod fit ex impetu iræ. Et *in l. si non conuicij*, vbi Doctores, *C. de iniur. & in l.* 1. *§. quæritur, ff. ad S.C. Turpil.* estque Glos. *in l. quicquid calore, de reg. iur.* & tenent Butr. *in cap. Olim* 1. *de restit. spol.* Abb. *in cap.* 1. *col.* 1. *de iniur.* Primi enim motus non sunt in potestate hominis, & tale homicidium commissum per iram non videtur dolosè & ex consilio perpetratum, Aretin. *cons.* 80. *col.* 2. Abb. *in cap. dilecti filij ante fin.* ibique Felin. *de exc.* Facit, quod, etsi iuramentum semper seruandum sit, & contrauenient actui iurato mortaliter peccet, *toto tit. extr. de iureiur.* 22. q. 2. 3. 4. & 5. quando tamen per iracundiam iuratum est, iuramento quis non est adstrictus, Ant. Bau. *in tr. de virt. iuram. num.* 14. Vt propterea idem tenuit in delicto, quam opinionem sequitur; Frideric. de Sehen. *in virid. concl. iurid. concl.* 51. Iacob. Nouel. *in tr. ad defens. inuito sub n.* 64. ac prolixè Tiraquell. *de molliend. pœn. cau.* 1. & Plaza *in epit. delict. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 19. & iudicauit Senatus Pedemontanus apud Thesaur. *dec.* 178. *num.* 4.

Non obstat textus *in l. aut facta, §. causa, ff. de pœn.* Vbi dicitur puniri eum, qui per iram extraneum pulsat. Quandoquidem omnia ferè delicta vulnerum & homicidij per iram committuntur. Quod si propter calorem iracundiæ excusarentur, rarò punitioni foret locus, vt aduertit Cagnol. *in d. l. quicquid calore, n.* 9. *de reg. iur.* vnde & hebraica lege mortis pœnam non euitabat is, qui per iram alterum occiderat, *Num. cap.* 35. Nam id quidem verum est. Sed quia textus non exprimit qua pœna sit puniendus, ideò intelligendus est de mitiori pœna ex allegatis per Tiraquel. *d. cau.* 1. 9

Hac enim ex causa, quæ ob doloris, vel iræ impetum perpetrantur mitius plectuntur, ac sæpè etiam inultæ abeunt, miserante Iudice conditionem animi dolore iusto, vel ira agitati. Vt idcircò M. Pompilius Prætor neque damnare, neque absoluere voluerit mulierem, quæ matrem fultè percusserat dolore necatorum liberorum, quos auia filiæ infensa peremerat, vt refert Valer. *lib.* 8. *c.* 1. In non dissimili causa simile iudicium tulit Areopagus authore Gellio *lib.* 12. *cap.* 7. & constat ex *Deuteronomij* 19. Deum illam mitiorem pœnam eius, qui per animi impotentiam ex dolore conceptam deliquerit, ratam habuisse. Et hinc etiam oritur, quod Arist. 7. *Ethic. cap.* 4. notauit, vt peccatum eo minus sit ac leuius, quo vehementior cupiditas, quæ ad illud propulit. Nimirum, vt rectè censuit Philo *lib. de special. legib. sub med.* Dimidiatum videtur facinus, cui non accessit longa deliberatio. At hanc inhibet iracundia ex superius adductis. 10

Minus etiam obstat, quod is, qui dat operam rei illicitæ, etiamsi propositum delinquendi non habeat, tamen si inde oriatur aliquid mali, tenetur tanquam principaliter delinquens ex *cap. Continebatur*, vbi Doctores, *de homic. vol. vel cas.* Quoniam dat quidem operam rei illicitæ, sed non ex spontanea voluntate & dolo malo. Siquidem vt inquit Tull. *lib.* 3. *Tuscul.* humanum id est, non enim ex silice nati sumus, sed est naturale, vt in animis teneatur quiddam, quod ægritudine quasi tempestate quatiatur. Et vt egregie Aristoteles 4. *Ethic. cap.* 5. scribit, vlcisci iniuriam magis naturam attingit humanam, atque, vt idem ait, Omnis sunt sensus & doloris expertes, qui irasci nesciunt. *Defectus, ait, siue ira vacuitas quædam sit, siue quippiam aliud, vituperatur. Nam qui & ob quæ oportet, & sicut oportet, & quando & in quos oportet non irascuntur, hi profectò esse stolidi videntur. Qui enim non irascitur, neque vitatur sentiro, neque dolore affici, neque esse idoneus ad vlciscendum.* Quod rectè. Illud verò, quod addit posset trahi in malum sensum, nisi dextre interpretemur. *At tolerare, inquit, si lacessoris, patique, vt tui contumelia afficiantur, seruile profectò est.* Nec mollius 3. *ad Eudem. cap.* 5. vbi eos, qui lacessiti faciles, humilesque se præbent ad contemptum, seruiles & insensatos nominat. Hoc, ne cum christianis legibus, imò etiam cum naturali patientiæ honestate pugnet, ita accipiendum est, vt is tantum in culpa sit, & seruilitatis ac stoliditatis damnetur, qui quo tempore prudentia dictat repellendam esse debito modo suam, vel suorum contumeliam, frigeret nihilominus, & debitam illam repulsam negligeret, nec exsuscitaret in sese moderatæ iracundiæ impetum ad eam alienæ petulantiæ abactionem opportunissimum. Id tamen non obstat, quominus aliàs, cum vel nulla est repellendi iniuriam obligatio, vel consecuturus alioqui alienæ nequitiæ progressus acrimoniam aliquam, & vigorem læsi non deposcit, fas illi sit, immò laudis, & meriti plenissimum, patientiæ suæ in toleranda citra repulsam aliena petulantia specimen dare. Neque hoc Aristoteles inficiatur. Legendus Diadoch. *de perfect. spirit. cap.* 62. Isidor. Pelus. *lib.* 2. *Ep.* 239. tractans illud, *Irascimini & nolite peccare*. Quod sanè cum cesset dolus, res videtur clarissima, quia mens & animus in delictis præcipuè inspicitur, quæ in demente ac iracundo non sunt. 11

Hæc verò nostra sententia multas patitur ampliationes & limitationes, quas latè recensent Cagnolus & Decius *in d. l. quicquid calore, de reg. iur.* & prolixius Tiraquel. *in d. cau.* 1. Præ cœteris hæc videtur præcipua, vt non quælibet 12

bet leuis causa iræ excuset, vt ait Cagnol. *ibid. num.* 6. post Io: Andr. Abb. Felin. & alios. Ideòque Iurisconsultus *in d. l. si adulterium*, §. *Imperatores* excusat iracundiæ calorem quando ex iusta causa processit. Hoc tamen iudicium quando iusta causa, vel iniusta sit iracundiæ difficillimum esse, testatur Aristoteles *lib. 4. Ethic. cap. 5. Ergo*, ait, *quantum quisque, vel quomodo modum egressus vituperandus sit, non est facilè explicare oratione. In rebus enim singulis, atque in sensu positum iudicium est.* Quapropter totum adiudicantis religioni & arbitrio relinquendum, qui discernet quam ob causam, & quomodo irascendum, affectiones, quæ modum excedunt, habitum & naturam irati. Nam sicuti mitius punitur mulier, quam vir, *l. sacrilegij*, *ff. ad leg. Iul. pecul.* ebrius, quam sobrius, *l. omne delictum*, §. *per vim*, *ff. de re milit.* & minor quam maior, *l. auxilium*, §. *in delictis*, *ff. de minor.* ita etiam mitius cum eo agendum, qui facilius ad iram sui natura prooocatur, quam cum alioqui tardius excandescit. Videtur enim magis deliberate hic, quam ille ad delictum procedere, & vnus ex proposito, alter ex impetu delinquere, vt dicitur *in l. respiciendum*, §. *delinquit*, *ff. de pœn.* Thesaur. *d. dec.* 178. *num.* 5. Considerabit insuper Iudex ea, quæ in simili Moyses ex ore Dei in casuali homicidio consideranda proposuit *d. cap.* 35. nempè si neque inimicus eius, neque illi quæsierit malè facere occisor. Vnde hac consideratione vsum Egnatium Taurinum Beticæ Proconsulem laudat Hadrianus Augustus apud Vlpianum *l. 4. inst. ff. ad leg. Cornel. de sicar.* de quo Pith. *in Mosaic. & Roman. leg. collat. tit.* 1.

12 Deinde limitatur quando delictum ex iracundia non ex interuallo, sed incontinenti fit, id est dum adhuc feruet iracundiæ calor, *d. l. quicquid calore*. Vt enim inquit Tullius *lib. 1. offic.* iniuriæ sunt vel repentinæ, vel consulto. Leuiores sunt repentinæ. Si itaque refrigescat ira, & deinde quis delinquat, non videtur ex motu iræ deliquisse, sed ex proposito, & cum animi deliberatione, vt fusè per Cagnol. *loc. cit. n.* 22.

13 Intra autem quod tempus dicatur durare iracundiæ calor variè differunt Doctores, quarum opiniones enumerat Luc. de Pen. *in l. omnes*, *C. de Decur. col. 2. lib.* 10. vbi videtur residere in ea sententia, vt excusetur is, qui intra triginta dies ex ira motus delinquit. Quod sequitur Decius *in d. l. quicquid calore in fin.* Grammat. *not.* 32. Id tamen displicet Cagnolo *ibid. num.* 17. Esse autem arbitrarium Iudici existimat Thesaur. *d. n.* 5. prout dicitur de verbo incontinenti, vt videatur Incontinenti & calore factum, quando non est deuentum ad alios extraneos actus, vel intra duodecim horas iuxta illud Apostoli *ad Ephes. 4. Sol non occidat super iracundiam vestram*, atque ita iudicatum testatur.

14 Ampliatur verò, vt non solum excuset iracundia, quæ prouenit ex iniuria nobis illata, sed etiam propinquis. Nam, vt inquit Cicero *lib. 1. Offic.* Qui non obsistit iniuriæ tam est in vitio, quàm si parentes, aut amicos, aut patriam deserat. Fuitque mens Aristotelis *d. lib. 4. Ethic. cap.* 5. & firmauit Clar. *in §. homicidium*, *vers. item locum lib.* 5. ac Thesaur. *cit. dec. in fine*.

15 Et vt propius accedamus non obstat, quod Constitutio Gregoriana loquatur absolutè de occidentibus ac mutilantibus in Ecclesia, vel cœmeterio. Quia recipit interpretationem à iure communi, scilicet à dicto *cap. Inter alia*, *de immun. Eccles.* quod abrogat tantum immunitatis priuilegium occidentibus, vel mutilantibus sub spe immunitatis.

16 Tandem non obstat, quod qui in Ecclesia delinquit, semper præsumatur in dubio sub spe immunitatis delinquere, & sic quod defendi non debeat ab Ecclesia, donec non probauerit, se casu, & fortuitò, non autem ex proposito deliquisse, quia contra se legem habet, vt docent Azor. *dict. q.* 9. Farinacius *in append. de immun. cap.* 16. *nu.* 241. Gutier. *pr. quæst. lib. 3. q. 1. num.* 8. Bobadil. *lib. 2. polit. cap. 14. num. 24. & seqq.* Aacued. *leg. 3. num. 25. lib. 1. tit.* 25. quos sectatur Delbene *d. sect. 4. n. vlt.* Nam contrarium in iure verius est, quia in dubio iuris præsumitur homicidium, vel mutilationem fuisse potius rixosum, quam excogitatum, vt benè Cœphal. *cons. 206. à num.* 1. Farinac. *de homicid. q. 126. num.* 106. Et dum confugiens ad Ecclesiam habet pro se regulam generalem, pro qua stat præsumptio, ille, qui allegat limitationem resultantem à certa qualitate, debet eam concludenter probare, tanquam fundamentum suæ intentionis, Mant. *dec. 251. num.* 4. Fontanel. *de pact. nupt. claus. 5. glos. 1. p. 2. num. 19. & seqq.* ac nos alibi.

17 Præsertim si aliqui ex testibus à Fisco laico inductis deponant, mutilationem, vel homicidium perpetratum fuisse extra locum sacrum, vel in loco sacro, sed casu, vel ex ira. Tunc enim, cùm fuerint inducti ab ipso Fisco, contra eum bene probant. Quio etiam contra ipsum in criminalibus sufficere vnus testis, quicquid sit in ciuilibus, Bursat. *cons. 311. n. 21. lib.* 3. Farinac. *cons. 37. n. 4. & cons. 67. n. 3. lib. 1. & cons. 185. n. 23. & cons. 142. n. 15. lib. 2. & in tr. de testib. q. 62. n.* 237. cum binis *seqq.* Vermigliol. *cons. 95. n.* 1. & Castill. *dec. 286. n.* 14. Ac etiam si testes pro reo essent pauciores iuxta doctrinam Baldi *in l. testium sub num.* 36. Almont. Sciaz. *cons. 2. n. 71. & cons. 10. n.* 38.

18 Hinc consequenter ad dicta non priuatur Ecclesiæ immunitate per homicidium, vel mutilationem in ea commissum amens, vel puer ante vsum rationis. Quia cum non sint capaces actionum humanarum, neque etiam possunt Ecclesiæ iniuriam inferre, qua seclusa, cessat pœna priuationis.

19 Idem dicendum est de ebrio, si tamen mutilatio, vel homicidium neque in causa illi sit voluntarium ob eandem rationem. Secus autem si ab ipso ante ebrietatem præuisum fuerit; nam tunc est ipsi voluntarium in causa, quod sufficit ad inducendam iniuriam. Quinimo sufficit præuideri, quod possit sequi in Ecclesia, quamuis non determinatè præuideatur sequuturum. Eo enim ipso, quod præuidetur posse sequi, & nihilominus ponitur causa, est volitum in causa, si sequatur. Oportet tamen, quod ebrietas sit talis, vt auferat vsum rationis, & non relinquat actionem in esse humano. In dubio autem ex coniecturis dijudicandum est. Quod si ex ipsis non possit vinci dubium, præsumendum est pro vera ebrietate, quia de ipsa constat, & quod non fuerit perfecta ebrietas, coniecturæ non sufficiunt.

20 Idipsum dicendum videtur de committente mutilationem, vel homicidium in ludo, aut ioco, si tamen actio ex se sit talis, vt non sit in ipsa aliquo modo voluntarium. Ratio est eadem, quia dum tollitur voluntarium, tollitur ratio, seu fundamentum humani actus, & consequenter ratio iniuriæ, & irreuerentiæ. Quod verum est, etiamsi actio, in qua consisteret ludus, esset illicita. Nam, quamuis ludus sit illicitus, non idcircò fit, quod in ipso præuideatur homicidium sequuturum. Dum ergo non præuidetur, neque etiam est voluntarium, siue ludus sit licitus, siue illicitus. Quia, quod sit illicitus non facit præuideri homicidium. Dum autem non præuidetur, neque etiam est voluntarium, atque adeò neque iniuriosum. Non obstante *cap. Continebatur*, *de homicid.* Nam Pontifex ibi declarat irregularem Clericum, non quia exercuit actionem illicitam, sed quia ludus, quem exercuit, continebat periculum homicidij, quia ludebat falce, seu cultro succinctus, & ideò potuit ac debuit præuidere periculum. Dum autem non cauit periculum, indirectè voluit homicidium. Et ideò sequitur solum, quod tunc ludus, sequuto homicidio, sit causa priuationis immunitatis, quando in se continet periculum homicidij.

21 Contrarium dicendum est de eo, qui in Ecclesia occidens Paolum, putat esse Bernardum ita, vt nec cogitet posse esse alium, nempè non gaudere immunitate. Quia licet homicidium non sit voluntarium terminatiuè quoad personam occisam, est tamen voluntarium in actione occisiua, cum sciens & volens exerceat actionem physicam occisionis hominis. Hoc autem sufficit, vt homicidium sit voluntarium, quamuis error sit in persona. Nam homicidium consistit in actione de se auferente vitam homini. Quod autem auferat huic, vel illi, materialiter se habet. Confirmaturque, quia verè vult, & intendit occidere illum hominem in indiuiduo, in quem dirigit actionem occisiuam, & quamuis erret, putando esse alium, vult tamen ipsum occidere. Ergo tale homicidium est omnino ipsi voluntarium.

Quia

Qnia intentio reuera fertur in illud indiuiduum præsens.

22 Sic etiam priuatur, qui in Ecclesia volens occidere Franciscum, occidit Antonium, eo quod ictus aberret. Quoniam adhuc homicidium est ipsi voluntarium, quamuis ex accidenti sortiatur effectum in alia persona ab intenta. Deinde priuatio immunitatis refunditur in homicidium, non quia homicidium est, nam si casu fiat, non sequitur priustur, sed quatenus est effectus actionis iniuriosæ eidem Ecclesiæ, atque adeò actionis moralis. Quamuis autem aberret ictus, & alius ab intento occidatur, adhuc tamen actio occisiua est moralis, & iniuriosa Ecclesiæ, quia continet eandem iniuriam, siue hunc, siue alium occidat, estque iniuriosa Ecclesiæ, quia est voluntaria, tanquam occisiua, eo quod exercens intendit per ipsam occidere. Scio aliter censuisse S. Congregationem Immunitatis in vna Ceruien 2. Aprilis 1669. nimirum: *Qui occidit alium inuoluntariè in Ecclesia, credens occidere suum inimicum, non excluditur à Constitutione Gregoriana, ac proinde gaudet immunitate*. Idcircò pareamus.

23 Item priuatur occidens in Ecclesia inuitè, aut ignoranter, sed vincibiliter. Nam occidens inuitus adhuc tamen voluntariè occidit. Quia quod fit ab inuito, solum secundum quid est inuoluntarium, absolutè verò est voluntarium, vt tradunt omnes in materia de actibus humanis. Rursus, ignorantia vincibilis est culpabilis, & proinde imputatur ad culpam, quod inde sequitur. Quare homicidium huiusmodi imputabitur ad culpam, & erit iniuriosum Ecclesiæ.

24 Priuatur quoque occidens in Ecclesia coactè. Quia, vel is nihil omnino suarum virium confert ad occidendum, & tunc quamuis cogens occidere, eo vtatur tanquam instrumento ad occidendum, si coactio sit physica, se habebit merè, vt instrumentum inanime, sicut esset ensis, & proinde non dicetur occidere, sed esse instrumentum occisoris. Vel confert aliquo modo suas vires, & tunc voluntariè se habebit ad illud homicidium, saltem secundum quid. Quia potentia executiua, tanquam omninò subordinata voluntati, non mouet exterius vllo pacto, nisi consentiente voluntate. Quocunque autem modo consentiat, redditur aliquo modo voluntaria illa actio. Si verò coactio sit moralis, adhuc manifestius est, quod homicidium sit voluntarium, quia hæc coactio non excludit consensum, sed inducit voluntatem ad consentiendum.

25 Pari modo priuatur qui instigat canem, aut aliud brutum ad aliquem occidendum in Ecclesia, & sequatur occisio. Quia huiusmodi homicidium est voluntarium in se. Nam intenditur ab instigante, & ad assequendum applicat medium canis, aut alterius bruti instigati. Deinde concurrit etiam ad ipsum physico modò, nempè instigando, & excitando furorem bruti in hunc effectum, atq; adeò est concausa simul cum bruto ad occidendum. Siquidem brutum sine furore non occideret, cum furore, nisi ex instigatione dirigeretur contra occisum. Nec dici potest, quod instigans sit causa remota, & quod brutum non sit instrumentum. Nam eodem modo potest dici, quod applicans ignem non esset causa conbustionis, quia ignis est causa principalis, & non instrumentum. Est igitur causa principalis, quia applicat brutum ad occidendum, excitando furorem ipsius, & dirigendo in occisum. Minusque dici potest, quod huiusmodi homicidium sit tantum volitum, non autem voluntarium. Quia cum applicatio actionis occisiuæ sit voluntaria, erit etiam voluntarium homicidium. Deinde sufficit, si homicidium sit volitum, & physicè procuratum per applicationem causæ physicæ.

26 Vnde, quando causa est per accidens quamuis sit directè volita, homicidium ex ipsa in Ecclesia sequens non priuat immunitate. Quia huiusmodi homicidium non est voluntarium in causa. Vt enim aliquid sit voluntarium in causa, requiritur, quod sit volita causa, tanquam causa illius, atque adeò cum ordine ad effectum. Causa autem per accidens, quia non est vera causa, non habet hunc ordinem, ac proinde eo ipso, quod est volita, non est volita propter effectum. Secus autem si sit volita in ordine ad effectum. Quia eo ipso, quod causa est volita in ordine ad effectum, effectus quoque cadit sub intentione volentis, atque adeò est ipsi voluntarius. Vt autem sit volita in ordine ad effectum, sufficit, si sit volita, vt coniuncta cum causis per se. Nam tunc ratione ordinis ad effectum est implicitè volitum fundamentum huius ordinis, atque adeò effectus est volitus in causa per accidens, quatenus coniuncta cum causis per se.

27 Homicidium quoque volitum in causa remota nec priuat immunitate, si sequatur in Ecclesia, si tamen volitio sistat in causa remota. Secus verò si causa remota sit volita, vt inferens proximam, tanquam causam homicidij. Ratio prioris est, quia nullus effectus potest esse voluntarius in causa, nisi in ea præuideatur. In causa autem remota non potest præuideri effectus, quia tanquam remota non dicit ordinem determinatum ad ipsum, quia est determinanda à proxima, alioquin esset causa determinata talis effectus, atque adeò non remota. Ratio autem posterioris est ex opposito. Quando enim causa remota est volita cum ordine ad proximam, tanquam causam, remota est volita cum ordine ad effectum, licet mediatè, nempè mediante proxima. Immò est volita etiam causa proxima, tanquam causa. Ergo est etiam volitus effectus tum in ordine causæ remotæ, tum etiam in ipsa causa proxima.

28 Similiter homicidium, vel mutilstio volitum in causa dubia, quæ sit merè dubia non priuat immunitate, si sequatur in Ecclesia. Secus autem si causa sit probabilis ex vtraque parte. Primum probatur. Quia causa dubia non habet determinatam connexionem cum effectu, sed contingentem; ac proinde non potest effectus præuideri, vt futurus in causa. Sicuti nec etiam actus liberi possunt præuideri in causa libera, alioquin si præuiderentur, esset causa certa & determinata. Effectus autem non potest esse voluntarius in causa, nisi in ipsa præuideatur. Probatur secundum. Quia cum causa sit probabilis, cognoscitur etiam effectus homicidij contineri in ipsa probabiliter. Igitur eo ipso, quod est volita causa, est etiam volitus effectus, qui probabiliter cognoscitur in ipsa contineri. Et eo ipso, quod executioni mandatur, mandatur in ordine ad effectum, quia cognoscitur posse sequi.

29 Si verò causa, in qua est volitum homicidium sit tantum partialis, sequuto in Ecclesia homicidio ex alia causa, non priuat immunitate, dummodo tamen non sit præuisus concursus aliarum causarum. Si tamen sit præuisus. priuabit immunitate, etiamsi aliæ causæ non agant humano modo. Quia, vt effectus sit voluntarius in caula, requiritur, vt dictum est, quod in ipsa præuideatur, & si non præuidetur, non est voluntarius in causa. Quia nihil volitum, quin præcognitum. In causa autem partiali, secluso concursu aliarum, non potest præuideri effectus, quia in ipsa non continetur secundum se totum, sed tantum inadæquatè. E contra verò quando præuidetur concursus aliarum causarum, præuidetur etiam sequuturus effectus, & ideò qui applicat talem causam partialem, fit voluntarius cooperator talis effectus.

30 Quare si vnus sanæ mentis, & alter impos percutiant aliquem in Ecclesia, qui postea in ea moriatur, & vterque percutiat letaliter, homicidium priuat immunitate. Nam homicidium est humano modo, & voluntariè commissum ab eo, qui est sanæ mentis. Et quamuis non fuerit solus occisor, fuit tamen sufficiens occisor, quia vulnerauit letaliter. Immò etiamsi non percuteret letaliter, dummodo tamen præuideret, interire posse, accedente percussione amentis, esset verus homicida, & proinde priuabitur Ecclesiæ immunitate, nam coniungeret suam percussionem cum aliena, & faceret vnam totalem causam sufficientem pro inferenda morte.

31 Sic etiam, si amens percutiat aliquem letaliter in Ecclesia, & alter sanæ mentis percutiat non letaliter, aut cum dubio, an percussio sit letalis, & sequatur mors in Ecclesia, tunc homicidium non priuabit immunitate. Quia sumenda est illa interpretatio, quæ excludit delictum, vt tradunt Bartol. *in l. non solum, §. sed vt probari, ff. de non. op. nunc.* cum vulgo alijs. Vnde cum constet de auctore vulneris letalis, & de altero saltem sit dubium, an per-

percusserit letaliter, excludendum est delictum respectu istius, & tribuendum homicidium mentis impoti, atque adeò censendum, non priuato immunitate.

32 In casu verò, quo aliquis sanæ mentis percutiat quempiam in Ecclesia letaliter, & post aliquod interuallum temporis mentis impos eundem percutiat, qui statim in Ecclesia moriatur, videndum est, an secundus percussor tali percussione percusserit, vt ex vi ipsius esset secutura statim mors, seclusa priori percussione. Si enim ita percussit, non priuabitur immunitate. Si verò non ita percussit, sed solum secunda percussio intulit statim mortem, quia reperit primam percussionem, qua percussus dispositus fuerat ad mortem, tunc secundus percussor non est ex se solo, sed simul cum primo causa mortis, immo solum accelerat mortem, & proinde homicidium erit voluntarium, & causatum à primo percussore, quia secunda percussio fuit causa, quod statim sequeretur mors, quatenus coniuncta cum prima. Quod etiam dicendum est, si primus percussor sanæ mentis non percusserit letaliter, & secunda percussio esset letalis non secundum se, sed quia reperiret primam. Nam tunc secunda percussio vniretur cum prima in vnicam causam sufficientem pro morte. Nam adhuc primus percussor esset causa iniuriosa, & voluntaria mortis. Non obstante, quod non posuerit causam de se adæquatam, & non præuiderit mortem ob coniunctionem alienæ percussionis. Quia hoc haberet locum, quando percussio huiusmodi fuisset tantum volita in causa; cùm autem sit volita secundum se, sufficit, quod voluntariè, & iniuriosè percusserit, vt sit cooperator mortis.

33 Præterea, vt mutilatio, vel homicidium in Ecclesia perpetratum priuet immunitate, sequi debet per aliquam vim physicam externam. Quia licet homicidium absque externa vi, vt per venenum, sit verum homicidium, non tamen videtur habere illam qualitatem, quæ est necessaria, vt priuet immunitate. In tantum enim homicidium, vel mutilatio inducit priuationem immunitatis, in quantum lædit reuerentiam debitam Ecclesiæ, atque adeò est iniuriosum Ecclesiæ. Siquidem cum priuet ratione circumstantiæ loci, in quo fit; oportet, quod ratione ipsius acquirat aliquam specialem qualitatem, qua maculat in hominum opinione sanctitatem Ecclesiæ, quæ non potest esse alia, nisi quia, stante sanctitate Ecclesiæ, lædat reuerentiam ipsi debitam. Hanc autem qualitatem non videtur habere homicidium, quod committitur absque externa vi, siquidem non adest fundamentum apprehendendi læsionem reuerentiæ debitæ. Cum enim Ecclesia læditur tantum in hominum opinione, non in re, oportet, quod in hominum opinione remaneat læsa reuerentia ipsi debita. Et ideò per causas occultas non læditur. Quando autem homicidium sequitur absque externa vi, non remanet læsa reuerentia debita Ecclesiæ in hominum opinione, quia non apparet actio aliqua iniuriosa Ecclesiæ, vnde apprehendatur huiusmodi læsio. Vnde si quis in Ecclesia procuraret abortum absque externa vi, etiamsi fœtus sit animatus, atque media tendant directè ad ipsum abijciendum, non idcircò ex hoc capite priuaretur immunitate. Quia non apparet actio externa iniuriosa Ecclesiæ, ex qua formari possit conceptus, quod sit læsa reuerentia ipsi debita. Accedit etiam, quod occidens partum in vtero non tenetur de homicidio, quia non occidit hominem in esse productum, sed hominem in spe, & ideò non est in rigore homicidium, *l. Cum inter cæteras, ff. de fideic.* Bald. *ibid.* Alex. *in l. Quod dicitur, ff. de lib. & posth.* Iacob. Butrig. *in l. fin. ff. de sicar.* vbi Angel. & Salic. Vnde cum simus in materia, in qua homicidium debet propriè accipi, non habebit locum in præsenti casu. Quod locum habebit etiamsi ex remedio pro abortiendo mulier prægnans moreretur.

34 Sequitur tandem non priuare immunitate homicidium in Ecclesia commissum ob iustam & necessariam defensionem propriam, quando est secundum iura permissum, atque adeò seruato moderamine inculpatę tutelæ. Quia tale homicidium non habet conditiones requisitas ad priuandum immunitate. Nam non est culpabile, cum sit ad defensionem, quæ permittitur etiam cum morte aggressoris. Vnde illa actio non est propriè homicidium, sed iusta defensio, & ideò materialiter tantum est homicidium, non autem formaliter, ac proinde non est in specie homicidij, sed in specie defensionis, ideoque actionis licitæ. Neque etiam est iniuriosum, quia non est contra ius aliquod, immo secundum ius. Nam omnia iura concedunt occidere aggressorem cum moderamine inculpatæ tutelæ, *l. vt vim, ff. de iust. & iur. cap. dilecto, de sent. excom. in 6. & Clem. vn. de homic.*

35 Quod si excessus moderaminis reddat homicidium peccaminosum moraliter atque iniuriosum, non videtur illicò pronunciandum, quod priuet immunitate, sed videndum est, an in hominum æstimatione lædat reuerentiam debitam Ecclesiæ. Quia sine hac læsione non consurgit opinio priuationis. Vt autem lædatur reuerentia, requiritur, quod excessus in defensione apprehendatur, tamquam excessus notabilis. Quia dato, quod sit notabilis, & non apprehendatur, putabitur illa actio iusta defensio cum debito moderamine, atque adeò non læderet debitam reuerentiam Ecclesiæ. Vt autem possit apprehendi, debet ex se esse talis, vt constet esse extra terminos defensionis, & transire ad terminos vindictæ, & quod de hoc clarè constet. Nam in dubio non est præsumendum delictum, ac proinde quod non sit extra terminos defensionis. Maximè, quia iste excessus non prouenit ex animo inferendi iniuriam, sed propulsandi, atque adeò est iuxta *cap. significasti 2. de homic.* ibi: *Id debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed ad iniuriam propulsandam.* Igitur non reddit homicidium iniuriosum, quoniam adhuc iste excessus est effectus animi se defendentis, & idcircò quod excessus in defensione, si non sit ex dolo, non debeat puniri, docent Abb. *in d. cap. significasti, in fin.* Felin. *num. 14.* Anchar. *in Clem. 1. not. 3. de homic.* Florian. de S. Petro *in l. si ex plagis, §. Tabernarius, ff. ad leg. Aquil.* Alex. *in addit. ad Bart. l. 1. C. vnde vi.* Si autem non debet puniri, neque etiam debet priuare homicidam immunitate, cùm non priuet, nisi sit punibile.

36 Confirmatur ex eo, quod excessus in defensione non trahit excommunicationem contra inijcientes manus violentas in Clericum, *cap. Olim, de rest. spol.* vbi Glos. *v. Excessisti in fin. & cap. perpendimus, de sent. excom.* Item Glos. *in d. cap. significasti 2. v. moderamine, de homic,* & tradunt Grass. *p. 1. dec. lib. 2. cap. 65. n. 14.* ac Farinac. *in pr. p. 5. q. 125. n. 418.* Ergo cùm talis excessus non puniatur à iure, neque etiam debet priuare immunitate. Quia sicuti non reddit homicidium iniuriosum respectu personæ, ita neque etiam respectu Ecclesiæ. Ratio autem est, quia feruor defensionis non permittit, quod defensio ita ponderetur, vt sit omnino iuxta mensuram necessariam, & ideò non potest præscribi defensori quod vsque ad talem terminum, & non vltra extendat defensionem, vt notant Bald. *in d. l. 1. n. 10. C. vnde vi,* Hyppolit. *in l. is, qui, n. 6. C. ad leg. Cornel. de sicar.* Obrecth. *de neces. defens. cap. 12. n. 25.* Et proinde excessus, nisi sit cum dolo, habendus est pro defensione necessaria.

37 Sitque regula generalis, quod quoties homicidium defensiuum est licitum, numquam inducit priuationem immunitatis, si contingat in Ecclesia. Ratio perspicua est, quia vim vi repellere licet, ac proinde quotiescumque pro defensione & vi repellenda est licitum homicidium aggressoris, si committatur in Ecclesia, non priuabit immunitate, quia tunc non est homicidium, nisi materialiter, sed est iusta defensio, atque adeò actus licitus, & nullam inferens iniuriam Ecclesiæ, per quam reuerentia ipsi debita lædatur.

38 Ex quibus fit, quod si aggressus ab innocente in Ecclesia, illum occidat ad sibi prospiciendum, non priuabitur immunitate. Hoc autem contingere potest, si aggressor sit furiosus, quia non peccat aggrediendo. Debet tamen aggressus, quoad fieri potest, declinare aggressionem, præsertim quia non est indecorum, etiam personæ nobili, & honestæ fugere, quando aggrediens est furiosus. Desumitur *ex Clem. si furiosus, de homicid.* Quia in tali casu occidens neque peccat, ideoque nullam iniuriam infert occiso, neque lædit reuerentiam Ecclesiæ debitam.

bitam. Et quamuis numquam liceat occidere innocentem, hoc tamen intelligitur, quando occisio est in specie occisionis, ac proinde ex specificatione sua tendit ad auferendam vitam, secus autem quando est in specie defensionis, quia tunc tendit ad propulsandam vim, qoam cùm propulsare omnia iura permittant, permittunt etiam media necessaria, atque adeò cędem aggressoris, aliàs innocentis, cùm vim inferat, nec alio modo propulsare queat.

39 Fit etiam, quod si quis defendens proximum iniustè inuasum, occidat inuasorem in Ecclesia, non priuabitur immunitate. Nam adhuc cædes ista non est in specie homicidij, sed iustæ defensionis, ideoque est cædes licita, non autem iniuriosa occiso, neque Ecclesiæ. Quia cùm ex præcepto charitatis vnusquisque teneatur diligere proximum sicut seipsum, quæ sunt ipsi licita in fauorem proprium, sunt etiam licita in fauorem proximi.

40 Pariter fit, non posse vniuersaliter subsistere, quod non priuabitur immunitate, quando quis in Ecclesia occidit pro defensione propriorum bonorum externorum, aut etiam bonorum proximi. Quamuis enim aliqui teneant, quod pro defensione huiusmodi liceat inuasorem occidere; opposita tamen sententia vera est. Quia quando iura concedunt, quod vis vi repelli possit, intelligunt de vi illata contra personam. Quod autem non liceat occidere furem, etiam si res ablatæ non possent postea recuperari, habetur ex d. *l. Si ex plagis*, §. *Tabernarius*, *ff. ad leg. Aquil.* ibi: *Sed si ab eo non prior vapulasset*, & ex *l. furem*, *ff. ad leg. Cornel. de sicar.* & ex *cap. Si perfodiens*, *de homic.* ibi: *Quia poterat discernere, quod ad furandum, non ad occidendum venisset*, & ideò non debet occidi, & ex *cap. Suscipimus*, *de homic.* Quod etiam constat ex *l. 12. tabularum*, quæ recitatur in *l. Itaque*, §. *Lex duodecim*, *ff. ad leg. Aquil.* vbi dicitur, quod, præmisso clamore, licet occidere furem nocturnum, non autem diurnum, nisi se armis defendat. Quia secundum debitum ordinem charitatis plus est amanda vita proximi, quam externa bona, quia vita proximi magis participat de motiuo charitatis iuxta communem doctrinam D. Thomæ 2.2. *q.26. art.4. & 5.* Non obstante, quod possit fur se subtrahere periculo, relinquendo bona aliena. Nam adhuc stat, quod iuxta ordinem charitatis non possit eius vita postponi bonis externis. Quia hoc prouenit ex natura obiectorum, quæ non immutatur per maliriam furantis. Itaque cum tale homicidium sit peccaminosum, & iniuriosum, est contra reuerentiam debitam Ecclesiæ, atque adeò priuabit immunitate. Solùm verò non priuabit, quando licita est cædes pro defensione bonorum externorum. Tunc autem solum est licita, quando fur est nocturnus, & clamore præmisso, non fugit, aut quando est diurnus, sed cum armis paratus inferre vim, si defendantur bona externa; quia tunc plus est quam fur, vt dicitur *in d. cap. Si perfodiens*, *de homic.* In his enim duobus casibus iura permittunt cædem, vt iam dictum est. Nec quod fur occidi possit, colligitur ex *cap. Interfecisti*, *de homic.* sed oppositum. Nam ei, qui interficit latronem, imponitur pœnitentia, & in §. *Si autem* supponitur licita occisio, quando non solum est pro defensione bonorum, sed etiam personæ, vt satis declarant illa verba, *Te, tuaq; liberando*.

41 Itidem fit, quod priuetur immunitate, si quis in Ecclesia occidat pro defensione solius honoris. Dixi solius honoris, vt excludatur casus, in quo aggressus posset fugere, sed cum dedecore, & proinde non fugit, vt manuteneat proprium honorem. Nam tunc non occidit pro defensione honoris, sed pro defensione propriæ personæ. In quo sensu loquuntur plures Doctores, dum volunt, licitum esse occidere pro defensione honoris & famæ, vt alibi diximus. Nam honor & fama reputantur inter bona externa, atque adeò sunt inferioris ordinis, quàm sit vita proximi, & minus participant de motiuo charitatis, quam proximus ipse. Et ideò secundum debitum ordinem charitatis sunt postponenda saluti spirituali proximi.

42 Fit insuper, quod si inuasus occidat in Ecclesia inuasorem quando fugere poterat, non priuabitur immunitate. Nam dato, quod ratione circumstantiarum deberet fugere, & proinde peccet non se subtrahendo inuasioni, non tamen peccat, quando amplius non potest se subtrahere, se defendendo, & occidendo, si opus sit pro sui defensione. Sunt enim diuersæ actiones, se subtrahere inuasioni, & se inuasum defendere. Et ideò si peccatur in prima, non implendo obligationem se subtrahendi, non sequitur, quod peccetur in secunda, quando iam defensio & cædes aggressoris facta est necessaria. Nam hæc semper est secundum ius naturæ, & ideò licita.

43 Denique fit, non priuari quempiam immunitate per homicidium parantis inuadere in Ecclesia, quamuis nondum actu inuaserit. Nam adhuc occisio est medium licitum pro defensione. Quamuis enim nondum actu inuadat, dum tamen parat inuadere, habetur pro inuasore, quia disponit inuasionem, quam si forte inuadendus expectaret, non posset repellere. Et ideò iusta & inculpata defensio potest aliquando exigere, quod præueniatur inuasio, vt contingit, quando scit quis ab aliquo sibi insidias strui, & mortem moliri.

44 Cæterum occidens à porta Ecclesiæ existentem in scala ante ipsam, gaudet immunitate ex S. Congregatione Immunitatis in Dertonen 9. Septembris 1670.

CONSVLTATIO XXXIX.

An statutum Apostolorum can. 17. iuxta versionem Dionysij Exigui, nempè: Si quis post baptisma secundis fuerit nuptijs copulatus, aut concubinam habuerit, non potest esse Episcopus, nec presbyter, aut Diaconus, aut prorsus ex numero eorum, qui ministerio sacro deseruiunt, assertum à Syricio ad Pontificatum euecto pridie idus Ianuarij anno Christi 385. in epistola ad Himerium Episcopum Tarraconensium data 3. idus Februarij Consulibus Arcadio, & Baurone, sicq; anno 387. n. 11. relatumq; in can. 5. d. 84.** ibi: **Quisquis Clericus aut viduam, aut secundam duxerit vxorem omni ecclesiastica dignitatis priuilegio mox denudetur, laica sibi tantum communione concessa; ac decretum Gregorij X in generali Concilio Lugdunensi, relatum in cap. vn. de bigam. in 6. quo declarauit, bigamos omni priuilegio clericali nudatos, & coercioni fori sacularis addictos esse, contraria consuetudine non obstante, procedant etiam in Clericos gracos, qui ritu graco in Italia viuunt?

1 AFfirmatiuè respondendum arbitror, non solum quia *in cap. Licet Gracos*, §. *volentes igitur*, *de baptismo* generaliter præcipitur Græcis, vt se nostris moribus conforment, sicut in specie notat Host. *in sum.* §. 1. *n. 3.* ex eoque repetit Stephan. de Gaet. *in repet. c. ad limina 30. q. 1.* §. 5. *de sacram. pænit. n. 132.* loquens de Græcis, ac Leo Primus creatus 12. Maij anno 440. contra Epistolam Nicetæ Abbatis, loquens de gradibus Clericorum in vniuersum ait, quod Clerici constituti in minoribus Ordinibus, scilicet Ostiarij, Lectores, Exorcistæ, & Acolythi si extra votum, & habitum monachi inueniantur, & continentiam profiteri noluerint, vxorem ducere virginem cum benedictione Sacerdotali permittuntur, non autem viduam, aut repudiatam, quia propter hoc deinceps nec ad subdiaconatum prouehi poterunt, quia nec laicus, nisi Virginem sortitus vxorem, aut bigamus ad Clericatum potest ascendere. Ac insuper quia Ecclesia græca vigore vnionis obligatur recipere leges Apostolicas, vt diserte ostendi *tom. 1. consult. 150. n. 27.*

2 Sed etiam quia Petrus Arcudius *de concordia Eccles. Occident. & Oriental. lib. 7. de sacram. Ordin. cap. 40. vers. Quocirca*, id etiam Græcis vetitum esse agnouit, asserendo verba Matthæi Blastarij græci ad dictum *can. Apostolorum 17.* dicentis: *Quare Lectores, qui duas vxores duxerunt contra Canones faciunt, proprium gradum adhuc retinentes.*

Qui-

Quibus videtur innuere, matrimonium non esse dissoluendum, sed gradum Clericatus ab eis relinquendum, cum Ecclesiasticæ dignitatis priuilegio denudentur, laica tantum communione eis relicta iuxta decretum Syricij, quod ibidem ad hoc ipse perpendit.

3 His accedit, quod S. Congregatio Interpretum Concilij Tridentini, teste Nicolio *in suis flosc. v. Græci* in fine, rescripsit Ordinario, vt abstineat à promotione Græcorum bigamorum in Brundusina 23. Augusti 1652. Ferturque etiam eandem S. Congregationem sub die 2. Decembris 1617. respondisse, bigamum, licet græcum, omni priuilegio clericali denudatum esse, contraria consuetudine non obstante. Idque ipsum declaranit S. Congregatio Immunitatis 22. Aprilis 1624. & in Rossanen 22. augusti 1628. & 26. Decembris 1663. decernens, Clericos bigamos ritu græco viuentes non gaudere priuilegio fori, neque exemptione ab oneribus. Quod quidem intelligendum est de ordinatis in minoribus iuxta Glos. *d. cap. un. de bigam.* nam qui in sacris sunt non perdunt priuilegia clericalia per bigamiam *cap. nuper, & c. fin. de bigam.* sicut neque professus in Religione approbata, Sayr. *de censur. lib. 6. c. 5. n. 2.* Vnde si bigamus promoueretur ad sacros ordines, valeret ordinatio, & non esset priuatus, nec priuari posset priuilegio clericali ex capite bigamiæ, cum ordinatus in sacris non possit redire ad sæculum, vt ex *cap. tuæ, de apostat.* habet Gemin. *n. 6.* Addo pariter prælibatam S. Concilij Congregationem in Larinen die 17. Iunij 1645. censuisse dispensationem petitam à Clerico Andrea Albanensi Terræ Campi Marini ritu græco viuente ducendi secundam vxorem, retento habitu clericali cum priuilegijs, non esse Oratori concedendam, vt ex *lib. 51. memorial. pag. 654.*

4 Aduertendum autem est, non subsistere, quod S. Congregatio Immunitatis, à qua sub die 28. Septembris 1666. Archiepiscopus Rossanensis petijt declarari, an Clerici bigami ritu græco gaudeant priuilegio fori, & immunitatibus clericalibus, asserens coram se exhibita fuisse mandata Auditoris Cameræ de parendo decretis fermè contrarijs sub die 17. Augusti 1655. emanatis, quatenus præseruant consuetudinem immemorabilem, vt dixit, probatam per depositiones testium, quorum vigore subdidit sub die 9. Decembris 1609. manutentionem concessam fuisse à Cardinali Crescentio, tunc Cameræ Auditore, censuerit, eiusmodi Clericos gaudere. Et licet ex regesto litterarum eiusdem S. Congregationis constet, illam Episcopo Bisignanensi respondisse in hunc modum: *In risposta della lettera di V. S. e dell' instanza fatta da i Cherici bigami douer à conformarsi con l'accluso decreto altre volte fatto da questa sacra Congregatione. Cosi eseguirà, mentre &c. Di Roma à 17. di Agosto del 1655.*

5 Tenor decreti. *Sacra Congregatio &c. censuit, Clericos bigamos in minoribus Ordinibus constitutos, ritu græco viuentes, non gaudere priuilegio fori, & exemptionis, nisi concurrat ad eorum fauorem consuetudo immemorabilis, vel adsit priuilegium Apostolicum.* Quia tamen decretum Concilij Lugdunensis sub Innocentio IV. dixit, *contraria consuetudine non obstante*, resoluendum est quoad Græcos, iussos in omnibus se nostris moribus conformare, non esse persistendum in dicta præseruatiua, cum fuerit à citato Concilio Lugdunensi explosa, vtpotè contra Canones Apostolorum. Atque ita eadem S. Congregatio Immunitatis sub die 28. Septembris 1666. semel, atque iterum re maturè discussa, censuit, Clericos bigamos ritu græco non gaudere, non obstante quacunque consuetudine.

6 Et sanè differentia inter latini ac græci ritus Clericos circa statum coniugalem esse videtur in sacris ordinibus, ac voto continentiæ illis annexo iuxta ritum latinum. Ex consuetudine enim per Sedem Apostolicam approbatam permissus est status coniugalis cum vnica & virgine iuxta ritum græcum, tametsi diuersa sit forma conferendi dictos Ordines in vno ac altero ritu ex deductis per D. Fagnan. *in cap. Cum venisset, de sacr. vnct.* Verum quoad primam tonsuram, & simplicem Clericatum in minoribus nulla dignosci videtur differentia, cum, vtroque ritu attento, status coniugalis sit compatibilis cum tali clericatu. Vnde propterea nihil releuare videtur, an quis clericali militiæ iuxta vnum, vel alterum ritum sit adscriptus, nisi ad eum effectum, quod quando vellet suscipere sacros Ordines, non obligaretur ad cœlibatum, & votum continentiæ. Hinc quando agitur de conferenda solum prima tonsura, locorum Ordinarij, qui sunt Episcopi latini, illam promiscuè conferunt siue iuxta vnum, siue iuxta alterum ritum quis promoueri intendat. Quoniam ex veriori Theologorum sententia prima tonsura non est Ordo, sed dispositio ad Ordines, vnde nulla dignoscitur differentia inter vnum & alterum ritum. Quando verò agitur de conferendis sacris Ordinibus intrat differentia etiam circa collationem, quæ de Ordinariorum delegatione fit solum ab Episcopis græcis, non autem à latinis per *text. in cap. 3. & 11. de temp. ordin.* ac tradit Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 3. c. 48. c. 4.* & nos alibi. Et sic quoad Clericos in minoribus nulla dignosci videtur differentia.

7 Eoque magis quia in iure non est expresè determinatum, an immunitas à vectigalibus, alijsque publicis oneribus, quam certum est competere Clericis in sacris, competat etiam Clericis in minoribus, in quibus plerique id negant, vt patet ex deductis à Fagnan. *in d. cap. peruenit n. 15.* & à Delbene *de immun. cap. 1. dub. 5. sect. 1. n. fin.* Licet magis communis, & recepta opinio sit, quod disposita per sacros Canones, ac etiam per leges ciuiles circa Clericorum exemptiones, & immunitates locum quoque habeant in Clericis minoribus, sed cum certa qualitate, quatenus scilicet sint cælibes, non autem coniugati, & quoad forum, etiam quatenus non sint bigami. Atque ita ob deficientem qualitatem, quæ annexa est clericatui in minoribus ad effectum immunitatis, & exemptionis à muneribus, & à foro, ista indefinitè cessat, cum super hoc in iure non videatur statuta aliqua differentia.

8 Id, quod etiam suadetur ratione. Nam videtur prorsus incongruum, quod in Ecclesia latina magis fauorabiles, ac priuilegiati esse debeant ij, qui ab eius instituto aberrant. Ideoque probabilior videtur opinio Baldi, & aliorum, de quibus Io. Ant. de Nigr. super *cap. Regni 98. n. 17. & 18.* & Carol. de Grass. *eff. cler. 3. n. 45.* vt etiam Clerici græci, seu orientales coniugati ad collectas teneantur. Et quamuis Grassus de hoc dubitet, attamen non descendit ad hanc distinctionem, an scilicet agatur de Clericis orientalibus vxoratis, qui sint in sacris, vel in minoribus. Vnde propterea hæc opinio rectè recipienda videtur vbi agitur de existentibus in sacris ita, vt, non obstante statu coniugali, fruantur ijsdem priuilegijs, quibus fruuntur Clerici latini cælibes, non autem vbi sunt in minoribus, quia tunc de facto reputantur potius laici, quàm Clerici; ideoque esset opinio irrationabilis, quoad vectigalia, licet secus quoad forum, si non fuerint etiam bigami. Futilisque videtur ratio differentiæ, quam aliqui contrarium tenentes assignant ex eo, quod Clerici orientales, quamuis coniugati, vel bigami, sint veri Clerici. Quoniam etiam latini coniugati, ac bigami sunt veri Clerici, habentq; characterem. Sed vera ratio est, quod Clericis in minoribus, vtpotè nullum ordinem habentibus; non nisi cum dictis qualitatibus ex sensu Doctorum magis, quam ex dispositione iuris expressa, in bonis patrimonialibus hæc species immunitatis & exemptionis concessa est, expresè verò negata bigamis exemptio fori. Aliàs enim omnes Clerici coniugati, ac bigami, qui ritu græco in Italia viuunt, possent legem eludere, dum naturaliter, ac de facto non sunt Orientales, sed nati ac genin in Italia, in qua suos etiam atauos habent, quibus solum ex quadam antiqua origine permittitur iuxta ritum græcum sacros Ordines in statu coniugali suscipere. Vnde propterea illis congruere non videntur illæ rationes, quæ veris Orientalibus congruunt.

9 Hoc verò pro Græcis non prætermittam. S. Congreg. Immunitatis Archiepiscopo Rossanensi. *Non lascerà V. S. conforme all' antica e immemorabile consuetudine di cotesto tribunale Arciuescouale, che ella suppone, di conoscer le cause delle mogli de Cherici greci, ouero Albanesi, mentre sono rimaste vedoue, & anche de loro figliuoli laici, quando doppo la morte del padre Cherico greco hanno vissuto con le loro madri vedoue durante il letto vedouale, già che concerne la conseruatione della giurisdittione ecclesiastica, come al cap. Quoniam, de immun. Eccles. in 6. la quale i Vescoui sono tenuti per obligo di defendere. Di Roma à 13. di Settembre 1642.*

10 *In d. Rossanen. eadem S. Congregatio die 15. Nouembris 1642. censuit, seruandam esse consuetudinem, si sit legitime præscripta, quod vxores Clericorum græcorum, quæ remanserunt viduæ nec non filij eorundem post mortem patrum viuentes in communi cum matribus viduis, gaudeant priuilegio fori ecclesiastici.* Idem censuit in eadem Rossanen sub die 17. Maij 1654. & 4. Septembris 1657.

11 Clerici græci gaudent sicuti Clerici latini. S. Congr. Immun. in Rheginen 27. Septembris 1632.

12 Sunt exempti à gabella imposita super vino. Eadem S. Congr. in Licien. 2. Iulij 1647.

13 Clerici Albanenses gaudent priuilegijs clericalibus. Eadem S. Congr. in Bisignanen 26. Iunij 1646. Gaudent etiam immunitate ab oneribus realibus. Eadem S. Congreg. 22. Ianuarij 1645.

CONSVLTATIO XXXX.

An Princeps laicus possit suis edictis Ecclesiasticos adstringere ad obseruandum ea, quę pro sanitate tuenda tempore pestis à se decernuntur? Quidue in hac re ab Ecclesiasticis hactenus receptum fuerit?

1 AFfirmatiuè videtur respondendum. Nam in hoc genere gubernij vniuersalis, œconomici, ac politici spectantis ad custodiam ac præseruationem à peste in omnibus Prouincijs atque Regnis totius Orbis procedunt priuatiuè Magistratus sæculares, ex quorum auctoritate rerum omnium procuratio habetur. In hac possessione est etiam Regnum Neapolitanum; semper enim, cum casus euenerit, speciatim sub annis 1629. & 1630. occasione pestis Panormitanæ, ac Venetæ, aliarumque Ciuitatum Galliæ Cisalpinę pragmaticas sanctiones, atque edicta pro conseruatione sanitatis prouidè emisit, absque eo quod Ecclesiastici in huiusmodi ordinationibus se vllo modo immiscerent, multoq; minus edicta è suo munere promulgarent.

2 Et sanè his in rebus non agitur de acquirendo, neque de auferendo aliquid Ecclesiasticis, qui, non ideò, quod Ecclesiastici sunt, desinunt esse vassalli, vicini, & habitatores Ciuitatum, ac Regni, atque pars corporis politici, & ideò comprehenduntur in communi vtilitate, in salute publica, & in vi rationis, ad quam obligat defensio naturalis, & obseruatio eorum, quæ in hac materia edicuntur. Vnde Ecclesiastici non possunt sibi vsurpare in regimine politico id, quod suum non est neque priuatiuè, neque cumulatiuè. Quod si vsurpauerint, poterit Magistratus sæcularis declarare, quod edicta in rebus ad pestem spectantibus ligent etiam Ecclesiasticos. Et in his præcisis terminis extat in Regno Neapolitano pragmatica prima Regis Ferdinandi sub anno 1407. his verbis concepta: *Che ciascuna persona habitante di questa Città tanto secolare, come ecclesiastica, &c.* ac inferius *num. 7. In simili pene incorrano le persone ecclesiastiche.* Et ita obseruatum in Hispanijs, in Germania, in Gallia, in Belgio, ac in Italia, præcipuè in Ciuitate Neapolitana sub anno 1528. & sub anno 1657. tenoris sequentis.

PHILIPPVS DEI GRATIA REX.

D. GARSIA DE AVELLANEDA, ET HARO Comes de Castrillo, Vnus ex Clauicularijs Cubiculi Suæ Catholicæ Maiestatis, eiusq; Consiliarius Consilij Status, necnon Americorum Regnorum Senatus Præses, &c. Et in præsenti Regno Vicerex, Locumtenens, & Capitaneus Generalis.

VNo delli principali pensieri, e particolari diligenze, che hauemo interposto con occasione del passato contagio per preseruar la Salute di questa Fedelissima Città, e di tutti li habitatori di quella, e nel Regno è stato l'havere prohibito generalmente l'entrata (senza Nostra licenza) di quelli, che venissero per mare, ò per terra da parti infette, ò sospettose, e che non si mutassero da vno luoco ad vn'altro, per il risico, che potria risultare dalla communicatione, sotto le pene contenute nelli Banni publicati sopra l'vno, e l'altro, alli quali ci rimettiamo; & hà permesso la Diuina Prouidenza, che da sette mesi à questa parte, che si cominciò ad esperimentare la Salute, habbia continouato felicissimamente. Al presente hauemo inteso che per l'Ecclesiastico si è publicato, & affisso in alcune parti della Città vn certo Editto fatto a' 20. d'Ottobre dell'anno passato, il quale contiene, che senza sua licenza in scriptis, nessuna persona Ecclesiastica di qualsiuoglia stato, grado, e conditione che sia ardisca intrare in questa Città, nè nelli suoi Borghi, e Casali sotto pena di relegatione alli Nobili, & a quelli che non lo saranno di Galera. Ma perche li referiti Banni emanati da Noi, e di Nostro ordine, come concernenti alla vtilità publica, e conseruatione della Salute comune, e natural Difesa, comprendeno, e ligano tutti senza distintione, ancorche le persone siano Ecclesiastiche, Secolari, ò Regolari, senza che per quello si necessiti di altra cosa, mentre il permettere, ò prohibire l'ingresso, del quale si tratta, tocca al Rè Nostro Signore priuatiuamente, come il Gouerno, Dispositione, & Ordini, che escono in simili materie del Bene vniuersale, e Quiete del Regno. E che per l'istesso fine della conseruatione della Salute diedimo ordine, si formasse la Deputatione di questa Fedelissima Città, la quale per li suoi Deputati, e Medici riconosce quelli che vogliono intrare, ò vscire, in conformità delli Ordini, & Instruttioni date per Noi, le quali sempre se sono practicate, & osseruate, come al presente si practicano, & osseruano con l'istesse persone Ecclesiastiche, & è certo, e stilato in tutti l'altri Regni, e Prouincie. Per tanto (per euitare ogni genero di nouità, e per la conseruatione del Dominio, Giurisdittioni, e Gouerno del Rè nostro Signore, e che in nessun tempo possa patir pregiuditio, ancorche l'atto dell' Editto in se stesso sia seguito de fatto, e senza che possa tener forza, nè effetto,) con voto, e parere del Regio Collateral Conseglio appresso di Noi assistente, renouamo per il presente Banno, omni tempore valituro tutti quelli che stanno dati prima di questo, e li confirmamo; Et ordinamo, e comandamo à tutte, e qualsiuogliano persone di qualsiuoglia stato, grado, e conditione, che non possino, nè presumino intrare in questa Fedelissima Città, nè nelli suoi Borghi, e Casali, nè per il Regno mutarse da vna Terra ad vn'altra senza Nostra licenza priuatiua in scriptis, nè con altra alcuna, sotto le pene contente nelli detti Banni. Et ordinamo alli Deputati, Guardiani, e Guardie delle Porte, Rastelli, e Marine di questa Città, suoi Borghi, e Distretti, & altri nostri Giudici, e Ministri, che non permettano, nè consentino entrare persona alcuna, tanto Secolare, come Ecclesiastica senza nostra licenza in scriptis, nè ammettano altra alcuna sotto pena di morte naturale, e se alcuno fosse entrato, ò entrasse senza la licenza predetta, ò con altra, tenga obligo quello che lo saperà di reuelarlo frà ventiquattro hore, e se non lo farà, incorra nella detta pena di morte naturale. Per lo che, & acciò venga à notitia di tutti, e nessuno possa allegare causa d'ignoranza, ordinamo, che questo Banno si publichi nelle parti, e posti soliti, e che la detta publicatione tenga forza, & effetto, come si personalmente si fosse intimato à tutti. Datum Neapoli die 17. mensis Martij 1657.

EL CONDE CASTRILLLO.

Vidit Sobremonte Regens.
Vidit Burgos Regens.
Vidit Musettula Regens.
Vidit Zufia Regens.
Vidit Galeota Regens.

Donatus Coppola Secretarius.

In Bann. 1. fol. 79. Criuella.

Adi 20. di Marzo 1657. Io Carlo Stefano Giardino Lettore delli Regij Banni dico, e declaro di hauer publicato il retroscritto Banno con li Regij Trombetti nelli luoghi soliti, e consueti di questa Fedelissima Città di Napoli.

Io Carlo Stefano Giardino.

Qui-

Quibus in locis solum Magistratus seculares priuatiuè abique interuentu Curiæ ecclesiasticæ edixerunt, atque exequuti sunt pœnas extraiudicialiter & iudicialiter in personas seculares; extraiudicialiter tantum, politicè, atque œconomicè in personas ecclesiasticas respectu concessionis, vel derogationis ingressus, vel exitus à Ciuitatibus, & Oppidis, ac aliarum rerum, quæ respiciunt regimen politicum & vniuersale, quod est munus priuatiuum Principis temporalis, qui suum dominium vndique quibus rebus potest diligenter, ac pro virili parte tueri tenetur, & à suis iniuriam propulsare, alioquin iniustè faciet. [Referam litteras hac de re Proregis Neapolitani in compendium redactas, & Sedi Apostolicæ missas occasione pestis Neapolitanæ sub anno 1657. quæ sunt huiusmodi.

Che l' Arciuescouo con l'editto publicato, che nessuno Ecclesiastico potesse entrare in quella Città, e suoi borghi senza sua licenza inscritto, e pigliandosi la mano, che non gli toccaua in questo genere di gouerno vniuersale, economico e politico della custodia e preseruatione da vna peste, in ordine alla quale in tutti i Regni e Prouincie del mondo procedono priuatiuamente i Tribunali secolari, e danno gli ordini, bandi, e prouisioni necessarie, e in questo possesso si stà in questo Regno, da doue in tempo de' miei antecessori, e in occasioni similianti sono vscite prammatiche e prouisioni per la conseruatione della salute, particolarmente negli anni 1629. e 1630. con l' occasione della peste di Palermo, e di alcune Città di Lombardia, di Venetia, e in tutte le parti del mondo succede l' istesso senza che gli Ecclesiastici habbiano hauuto parte, nè siano interuenuti ne' detti ordini, e molto meno ne habbiano fatto di loro officio, e così, come si è veduto nell' Arciuescouo. E questa è vna introduttione, e vsurpatione, che diè causa e obligo a cauare il bando dato, per il quale non si ha trattato nè di acquistare, nè di leuare a gli Ecclesiastici, i quali non per questo lasciano di esser vassalli, vicini, e habitanti di questa Città, e Regno, e parte del corpo vniuersale, e interessati e compresi nel ben commune, e salute publica di quella, e sua conseruatione, e nella forza della ragione, alla quale obliga la difesa naturale, e osseruanza degli ordini, che si danno a queste materie.

In riguardo dell' editto del Cardinale &c. vsurpandosi nel gouerno politico quello che non era suo nè priuatiuamente, nè cumulatiuamente, fu necessario di dichiarare, che i bandi in materia di peste legauano ogni genere di persone così Ecclesiastiche, come secolari. Poiche ne' termini precisi habbiamo nel Regno la prima Prammatica del Re Ferdinando dell' anno 1407. con parole, che seguono. Che ciascuna persona habitante di questa Città tanto secolare, come Ecclesiastica &c. e più a basso n. 7. in simili pene incorrano le persone Ecclesiastiche.

Così l'hanno risoluto i Sommi Pontefici predecessori di V. Santità nella materia della salute publica ne' tempi del contagio, e comandi V. Santità di informarsi, come si sono praticati i rimedij contro la peste, che habbia hauuto la potestà di concorrere a darli, & hauer pensiero di essi, e trouerà V. B. per cosa certa che in Spagna, Alemagna, Francia, Fiandra, e Italia, e in questa stessa Città nella peste dell' anno 1528. e in questa che adesso si è patita solamente i magistrati secolari priuatiuamente senza interuento della Corte ecclesiastica diedero gli ordini, e gli eseguirono estragiudicialmente, e giudicialmente contro le persone secolari, & estragiudiciale, politica, & economicamente toccando gli Ecclesiastici rispetto al concedere, o negar loro l'ingresso, o l'vscita della Città, e terre, e altre sorti di atti, che risguardano il gouerno politico, e vniuersale, che è carica priuatiua del Principe temporale, che guarda e difende il suo dominio.

Ancorche per quelli, che controuenissero, e meritassero pena, e castigo sappiamo le dispositioni giuridiche in fauore dell' immunità ecclesiastica, nè in questa parte dice il bando alcuna cosa, che risuoni, nè nella pratica si è mai trattato di procedere a verun atto giuriditionale, e penale contro gli Ecclesiastici auanti, nè doppo il bando. E quando è venuto il caso si sono rimessi al Nuntio di V. Santità alcuni Religiosi conuinti, e presi in fragrante, ma però con minor frutto, e dimostratione dell' aspettatione, con la quale si staua de' ministri Ecclesiastici, poiche il maggior castigo che si è dato a quelli che controuennero auuenturando la salute e quiete di questa Città, è stato l'hauere i proprij Conuenti, e residenze con apparenza di carcere, o i giardini delitiosi dentro i medesimi borghi della Città.

Resti seruita V. B. di palesarmi gli ordini, ch'hebbero il Signor Cardinale Arciuescouo di quella Città, e il Nuntio, accioche i loro Tribunali giuntamente con i secolari hauessero cura della salute e sicurezza della medesima Città, e che per commun consiglio degli vni degli altri si trattassero, e disponessero le materie, eseguendo contro i trasgressori le pene nelle quali fussero incorsi. Sopra di che deuo assicurar V. Santità che giammai ne fu propalato tal' ordine, e che se io ne hauessi hauuto notitia subito hauerei supplicato V. Santità in ordine a detta notitia.

Quel, che sapessimo, e si lasciò intendere il Nuntio fu, che con pietà e zelo Cristiano per alcune querele contro gli Ecclesiastici, che quì si hebbero di loro espresse controuentioni, e per nostre instanze, si mosse la S. V. di ordinare all' Arciuescouo, che con interuento del Nuntio procedesse contro gli Ecclesiastici, che haueuano controuenuto in questa materia ad instanza e per parte de' ministri Regij, ch'era l' istesso, che condannare la nostra ragione, e compartirne il braccio ecclesiastico, quando si fusse chiesto per l'impositione & esecutione delle pene fauorendo il fine principale, e non per distruggerlo per quella strada.

E tanto si tenne lontano l' Arciuescouo dal guardare, & osseruare l'ordine di V. Santità che per l'editto riferito, che stampò sotto li 20. di ottobre dell' anno passato, s'intende, che la commissione che teneua dalla S. V. era assoluta senza dipendenza, nè communicatione col Nuntio, ne co' ministri Regij, non hauendo domandato tale aiuto, nè ne haueuano di bisogno, perche nell' estragiudiciale e politico della custodia di questa Città e Regno osseruauano quello, che loro toccaua priuatiuamente, e gli Ecclesiastici non se gli erano opposti. E generalmente osseruauano gli ordini, e le querele che haueuano, erano contro gli Ecclesiastici, che de fatto gli trasgrediuano, o si prouauano a trasgredirli, entrando in questa Città malitiosamente. E questi erano trattenuti, e messi prigioni, poiche altrimenti non si sarebbe conseguito il fine della preseruatione della salute publica.

E quando i casi erano tali, che ricercauano qualche pena o castigo si ricorreua al Nuntio. Ne nel bando, che si publicò a' 17. di Marzo si dispone di cosa differente, ne di pena particolare, quando specialmente non si parla degli Ecclesiastici, che contro le guardie, deputati, e persone che li lasciassero entrare. E secondo a me ha detto il Nuntio, che non fu mente di V. Santità quel che eseguì l' Arciuescouo, e publicò de fatto, dando occasione a quel che appresso è seguito senza cercare di rimediare, ancorche no fusse richiesto in tempo che non l'ignorò l' Arciuescouo, che lasciò di accommodarlo, ma tenendolo stampato dalli 20. di ottobre, tanto si è differita la risolutione della S. V. se questa era sua mente, ha sospeso di publicarlo più di tre mesi doppo quando era meno necessario.

Et è bene che sappia ancora V. Santità che nel rigore del contagio si trouò questa Città senza Arciuescouo, e senza Nuntio; perche al principio si allontanarono dalle loro case, e poi si ritirò l' Arciuescouo a S. Martino Conuento di Certosini molto lontano dalla Città, e il Nuntio in una casa nella più rimota parte del Borgo con pochi seruitori senza lasciarsi vedere da nissuno, nè fare speditioni, nè dare audienze, nè il Nuntio venne alle mie, ancorche tenessi le mie porte sempre aperte per lui, e per tutti. E l' Arciuescouo a pena tra cancelli sentì alcune imbasciate che gli inuiai in materia del conforto spirituale per proueder le Chiese di cure, di confessori, e di chi amministrasse i Santissimi Sacramenti a gl'infermi, essendo arriuati a termine di morirsi nelle loro case e per le strade senza godere di quei suffragi. E quando sicuramente cessò il contagio nella Città, e rinfrescò il tempo, l' Arciuescouo calò a basso da' Certosini, doue stette rinserrato, e le attioni, che si videro a prò della salute, furono indur de fatto in questa Città senza ordine, e contro gli ordini il frate Capuccino leuandolo da luogo bandito, e dandogli publicamente il pulpito nella Chiesa catedrale con rischio di far tornare l'infettione con orrore vniuersale e di tanto cat-

tiuo esempio. E perche essendo uscito, e venuto da Roma con suoi compagni nel mezo del maggior contagio di quella vn'altro Religioso Capuccino fratello dell'Arciuescouo non se gli permise l'ingresso, sbarcò fraudolentemente nel Conuento de' Capuccini della Città di Sorrento che staua sana. E questo spinse l'Arciuescouo a publicar l'editto riferito.

Gli vffici poi del Nuntio per la sua parte tutti furono indirizzati a sollecitare e a persuadermi l'ingresso degli Ecclesiastici, e moderationi, e quarantene, che non si poteuano permetter loro senza molto pregiudicio delle regole date, e di ciò, a che nell'altre parti si è hauuto, e si ha riguardo con tanto rigore, e massimamente contro i Religiosi delinquenti, e segli hanno rimessi, non si è veduto alcun castigo, nè competente soddisfattione. Si risentì, e si dolse dell'Arciuescouo per non hauerli partecipato l'editto, che publicò, dispiacendogli segli leuasse quello, che V. Santità gli haueua conceduto, dando conto a me delle parole è del senso degli ordini di V. Santità, e che non era a nostro danno, nè in pregiudicio del nostro gouerno, ma solo a fauore della materia per castigar gli Ecclesiastici, che contrauenissero a gli ordini. E doppo sarà possibile che si fussero fomentati altri discorsi.

E subito che si publicò l'editto per parte dell'Arciuescouo, ricorsero a lui i ministri di Sua Maestà per rimediarlo. E per non hauere il Cardinale pigliato alcun temperamento, parue necessario di far quel bando de' 17. di Marzo con l'espressione &c. acciochè con questo mezo restasse dichiarato per sempre, che nè espressamente, nè tacitamente si acconsentì per parte nostra in ciò che il Cardinale haueua operato. E ciochè in quello si presuppone, intendiamo che non offenda in cosa alcuna la giuridittione è Immunità Ecclesiastica, e che è molto compatibile con quella.

Io scrissi subito al Duca di Terranoua, acciochè dasse conto a V. Santità se ne arriuaua notitia del caso, e informasse i suoi ministri, dolendomi dell'editto del Cardinale, e segli commandasse il rimediarlo, e trasmisi il bando publicato per nostro riguardo, e non credei, che douesse esser preso in mala parte nè costà, nè qui. E la risposta, che hebbi dal Duca di Terranoua fu nella conformità, nella quale mi haueua parlato il Nuntio, che l'animo di V. Santità non era stato, che il Cardinale s'intromettesse in quel che non gli toccaua, che questo era il senso de' ministri di Roma. E doppo tanti giorni mi giunge ora questo Breue di V. Santità.

Non posso trascorrere il caso, che per incidenza si serue la Santità V. d'inferir nel Breue citato sopra l'Ortatoria, che s'intimò all' Auditore del Nuntio; poiche se tale fusse stato riferito alla Santità V. quale è, conoscerebbe la ragione, con la quale han proceduto i ministri Regij.

Fu adunque il caso, che vn secolare instituito per suo erede vniuersale vn cugino, e in caso di morte senza successione gli sostituì vna Congregatione, o Confraternità. Morì l'erede instituito senza successione onde il sostituto pretendendo fusse arriuato il suo caso comparue nella gran Corte della Vicaria, acciochè se gli spedisse il preambolo, e se gli desse il possesso, come si fece senza citatione di quelli, che poteuano essere interessati. Comparuero alcuni nella medesima Gran Corte, allegando la nullità degli atti del preambolo, e impugnando il testamento, in vigor di che si diede loro licenza, e introducendo la causa per appellatione nel Sacro Conseglio la Confraternità, ch'era stata la prima ad accudire alla Gran Corte, supponendo essere Ecclesiastica, accudì all' Auditore del Nuntio, il quale diede monitorio contro la Gran Corte, e Sacro Conseglio, acciochè gli rimettesse la causa, e non turbassero il possesso alla Confraternità. Gl'interessati domandarono l'Ortatoria, parendo che la cognitione della nullità, e appellatione degli atti del preambulo spettasse, a' Giudici, che haueuano concessa loro la licenza, che in ciò vi sia offesa della giuridittione Ecclesiastica, e così si stimò, e vscì l'Ortatoria conforme molte volte in casi somiglianti ne sono state concesse.

E se bene il Nuntio da principio mostrò dispiacere, che contro il suo Auditore si procedesse con Ortatorie, che mai si erano date, e con l'errore del fatto, senza dubbio douette premere nel darne notitia a V. Santità, ma il suo presupposto non sussiste per esser cosa certa, che molte volte si sono spedite ortatorie somiglianti ad altri Auditori quando non si sono quietati alla giustitia de' Tribunali Regij, e quì si è conuinto il Nuntio.

E mi rallegrerebbe molto, se quando si duole con V. Santità de' ministri di Sua Maestà è delle ortatorie, che si spediscono contro i Prelati di questo Regno, specificasse giuntamente le cause, e i requisiti degli eccessi, che tutto il giorno si augumentano, e la giusta occasione, che danno i ministri Ecclesiastici, e la giustitia è lo stile, e costume osseruato in casi somiglianti, essendoui Vescoui omicidiarij, e fattionarij publici, e che ricettano fuor giudicati, banditi, e delinquenti, proteggendoli e difendendoli con violenze è vsurpationi dell' azienda de' sudditi, e di quella di Sua Maestà con pregiudicare alla sua Real giuridittione, ordinando frequentemente molti loro diecesani è particolarmente i ricchi, che gli regalano, e per questa strada si va augumentando con eccessi il numero de' Chierici in fraude delle leggi, e degli ordini Reali, mancando in questo a gli ordini di V. Santità, la quale resti seruita d'intendere, che se sono molte l'ortatorie, sono moltissime le cause, che si concedono secondo le regole, e lo stile solito, e la qualità è conditione, e portamenti degli Ecclesiastici, sopra di che mi potrei stender molto, e dolermi con ragione appresso V. Santità. Perciò piego qui il foglio per non esser proprio di questo luogo, e in altra occasione informerò V. Santità di quel, che giudico necessitoso di rimedio per scarico della mia conscienza, essendo certo, che nel gouerno di questo Regno è questa la materia, nella quale trouo maggiori inciampi, e imbarazzi, procurando per mia parte di sfuggire il darne a V. Santità, che auanti succedino i casi, e impegni, procuriamo tutti di conoscere la ragione, risparmiando l'ortatorie per quanto è possibile.

Di Napoli al primo di Settembre 1657.

Santissimo Padre.

Bacia il piè di V. Santità il suo Vmilissimo Seruo

Il Conte di Castilla.

Hinc quicumque Ecclesiastici tamquam inobedientes mandatis Principum iustis licitè possunt e Principatibus ab ipsis Principibus expelli, vt cum pluribus alijs docent Ramirez *de leg. Reg.* §.27. *n.*12. Io. de Heuia *in Curia Philip. p.*1. §.5. *n.*35. Bobadil. *in polit. to.*5. *lib.*2. *c.* 10. *n.*66. Pradil. *p.*2. *cap.*8. *n.*4. Pereir. *de man. reg. cap.*12. *n.*12. Giurb. *cons. crim.* 48. *n.*16. Fusch. *de visit. lib.*2. *cap.*20. *n.*25. Ant. de Ball. *tr. var. lib.*5. *pragm.* 1. *tit.*10. *n.*4. Ceual. *de cognit. per viam violent. glos.*6. *n.*65. Humad. *in leg.*65. *tit.*5. *p.*1. *glos.*8. Salgad. *de protect. reg. tom.*1. *p.*1. *cap.*2. *a num.* 273. Sotomaior *de tertijs tom.*7. *cap.*21. *num.* 190. Cened. *quest. can.*45. *num.* 24. Auezed. *tom.*2. *lib.*4. *tit.*1. *leg.*4. *n.*12. & Cutellius *ad leg. Frider. cap.*22. *notab.*25. *num.* 5. Non quidem per viam iurisdictionis contentiosæ & iudicialis, quia sic in ordine ad illos ius & superioritatem iudicialem sibi assumerent, quod plane damnatum est; sed per viam iurisdictionis œconomicæ ac politicæ. Quia tunc in ordine ad eosdem ius & superioritatem iudicialem sibi non vsurpant, vt per Oliban. *de iur. fisc. cap.*9. *n.*28. Bobadillam, Ceuallos, Cenedum, & alios allegatos. 3

At nihilominus tenendum est, edicta Principum sæcularium publicata causa pestis, quæque comprehendunt personas ecclesiasticas, sunt omnino inualida, ac repugnant 4

pugnant iurisdictioni ecclesiasticæ. Constat generaliter ex dispositione sacrorum Caoonum, Conciliorum, ac Bullæ in Cœna Domini, de quibus Doctores passim, & nos alibi fusiùs. Pro Regno Neapolitano ex Coostitutione Honorij III. ex Inuestitura Iulij II. & pro alijs locis ex obseruatione sequuta diuersis temporibus, in quibus semper edicta quoad personas laicas promulgarunt laici, quoad ecclesiasticas Episcopi. Extant exempla. Mediolani sub anno 1577. edictum promulgauit S. Carolus. Sub anno 1630. Cardinalis Fridericus Borromæus. Neapolis sub anno 1624. & 1630. Archiepiscopus Neapolitanus. Barij sub anno 1657. Barensis. Ianuæ sub anno 1630. & 1656. Ianuensis. Ragusiæ sub anno 1636. ac alibi Archiepiscopus Ragusinus.

5 Quæ conclusio firmata etiam fuit tempore S. Caroli occasione oon ferendi orizam ad conseruandam aeris salubritatem, vt ex consilio Surdi 301. vbi alij, ac stabilita à S. Congregatione Immunitatis decretis suis in Mutinen sub anno 1639. in Casalen 1628. in Meleuitana 1648. in Tarraconen 1650. in Melphien 1655. ac in alijs sæpè, Ratio autem petenda est à defectu potestatis. Quia non est causa, quæ laicis tribuit auctoritatem in Ecclesiasticos, sed potestas. Qua de re fusè *tom. 1. consult. 49. & 165.* nos egimus. Vide Marchin. *de bel. diuin. p. 4. c. 2.* vbi cum Martha *de iur. sd. p. 4. cent. 1. cas. 74.* docet, non posse Principem laicum tempore pestis adstringere Clericos ad obseruanda sua edicta pro bono publico, & pro tuenda sanitate promulgata, sed debere eum Episcopos pro executione illorum rogare, & ita declarasse S. Congregationem facto verbo cum Saonissimo sub die 31. Ianuarij 1631. Quapropter Episcopi tempore pestis vel suam potestatem in Ecclesiasticos quantum ad arcendam ab Vrbe pestem, & ad conseruandam sanitatem opus est, Magistratui seculari delegent, vel laicis sanitati præsidentibus admisceant assessorem ecclesiasticum, qui in Ecclesiasticos iurisdictionem exerceat. Vnde etiam tempore summæ caritatis annonæ Iudices laici obtinere solent à Nuncijs Pontificijs licentiam compellendi Ecclesiasticos ad frumentum reuelandum, & vendendum, vt pro Regno Neapolitano notat Danz. *cap. 3. de qualit. Offic. n. 14.*

6 Prouisiones verò, siuè cautiooes, quas ponderant Doctores, & quibus Sedes Apostolica vtitur, multæ sunt. Præcipua est procurare monitionibus, exhortationibus pastoralibus, alijsue medijs reuocationem eiusmodi edictorum secularium, atque figere noua edicta, quæ excludant personas ecclesiasticas, aut procurare illorum abolitionem, vel suspensionem, de qua constet per actus publicos, vel alio mitiori remedio vti. Item quod à Sede Apostolica per Breue, aut à S. Congregatione Immunitatis per decretum fiat declaratio annullatiua, atque irritans & reuocatoria eorundem edictorum, cuius exemplum mittatur ad Nuncios Apostolicos, Archiepiscopos, & Episcopos cum præcepto pœnali, quod nulla ecclesiastica persona ijs edictis obediat, vti contrarijs immunitati ac iurisdictioni ecclesiasticæ, ac cum ordine, quod huiusmodi declaratio, litteræ, ac præceptum seruentur ad perpetuam rei memoriam, vt excludatur quæuis patientia, & conniuentia sanctæ Sedis.

7 Pro executione autem harum prouisionum plurimæ fieri solent querimoniæ à Nuncijs Apostolicis, per Breuia, per negociationes ministrorum, per declarationem, quod procedetur nedum ad fulminationem excommunicationum, sed etiam interdictorum, proponendo etiam, quod laici contraueniant Inuestituris, alijsque iuribus eiusmodi. Et persistentibns illis in cōtumacia, procedi poterit, seruatis seruandis, ad dictam publicationem excommunicationis, & appositionem interdicti. Atque ita in praxi seruatum est.

8 Non obstant, quæ à laicis adducuntur. Quia licet verum sit, quod debeaot Ecclesiastici obedire edictis Principum iustis, ac leges eorum seruare, quoniam pars Reipublicæ sunt; ad id tamen, vti pluries dictum est, non tenentur secundum vim coactiuam, sed solum secundum vim directiuam. Atque adeò si ijs non obediant, non possuot licitè Principes illos punire, vt præ cæteris docent Molin. *tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 3. concl. 6.* Vasquez *in p. 2. tom. 2. disp. 167. cap. 4.* Becan. *in sum. theolog. p. 2. tr. 3. cap. 1. sect. 11. n. 11.* Doctores, quos citat Bonacin. *de legib. disp. 1. q. 1. pun. 6. n. 29.* & ex Iuristis Valenzuol. *in defens. monit. Pauli V. par. 4. num. 101.*

Negandum tamen non est, quod si in huiusmodi casibus Episcopi, id iustè poscentibus Principibus ob bonum commune, Ecclesiasticos tempore pestis in Rempublicam delinquentes non reprimerent, neque punirent, & Summus Pontifex consuli non posset, tantaque esset necessitas, quod euidenter periculum esset in mora, tunc illis liceret in Ecclesiasticos per modum iustæ defensionis, nullo autem pacto per modum alicuius iurisdictionis, facere id, quod recta ratio ad impediendam perniciem, Reipublicæ imminentem, opus esse dictauerit, vt rectè docuit Molin. *loc. cit. disp. 31. concl. 4.* Salas *de legib. tr. 14. disp. 14. sect. 9. n. 111.* Vgolin. *in Bul. Cæn. cap. 11. p. 2. §. 1. n. 3.* & Tanner. *in 2. 2. disp. 4. q. 4. dub. 1. n. 30.* Secus verò si res ita sese non haberet. Quia quando periculum non est in mora, noo habet locum modus iustæ defensionis. Nam ad iustam defensionem conditio necessaria est, vt fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ. Quando autem Princeps potest à Pontifice, vel ab Episcopo defensionem petere inculpatè se non defendit. Adi Suarez *in Reg. Angl. lib. 4. cap. 94.* 9

Et quod speciatim ad edicta pertinet, hæc extant S. Congregationis Immunitatis decreta. Ecclesiastici quoad pascua non sunt subiecti edictis Commuoitatis. in Firmana 13. Iulij 1637. 10

Ecclesiastici non comprehenduntur edicto super prohibitione pascendi. in Sutrina 13. Augusti 1639. 11

Clerus non tenetur ad obseruationem edicti publici Gubernatoris Ciuitatis, sed Ordinarius debet facere simile edictum. in Tarentina 12. Decembris 1651. 12

Vineæ emphyteoticæ Ecclesiæ non comprehenduntur sub edictis laicalibus. in Montisfalisci 23. Augusti 1632. 13

Officiales Ciuitatis possunt cogi ad declarandum, quod sub eorum edicto non comprehenduntur Clerici. in Aliphana 23. Februarij 1938. 14

Bandimenta laicalia super venditione vini non comprehendunt Ecclesiasticos. in Licien 30. Iunij 1632. 15

Clerus secularis, & Regularis non potest ligari bandimentis Magistratus Ciuitatis. Forolitien 14. Decembris 1655. 16

Vinum, quod laici emunt à Clericis non comprehenditur sub impositione Communitatis. in Monopolitana 7. Augusti 1640. 17

Ordines facti à Iudicibus laicis non comprehendunt Clericos. in Papien 10. Septembris 1629. 18

Vigore statuti laicalis non potest exigi gabella ab Ecclesiasticis. in Tudertina 25. Septembris 1627. 19

Ecclesiastici non comprehenduntur in Statuto Communitatis super gabella olei. in Assisien 20. Aprilis 1649. 20

Pragmatica Neapolitana non potest comprehendere Ecclesiasticos. in Neapolitana 20. Februarij 1652. 21

Edictum laicorum, ne seculares emant vinum ab Ecclesiasticis, est cootra libertatem ecclesiasticam, & reuocandum. in Tarentina 24. Ianuarij 1668. 22

Edictum, siuè bandimentum tabaci à Nuncio Neapolitano emanatum sustioetur, non obstante Archiepiscopo Neapolitano. in Neapolitana 13. Nouembris. 1668. 23

Et hæc alia S. Congregationis super Episcopis. Statutum, in quo Ecclesia, siuè personæ ecclesiasticæ prohibentur, aut impediuntur vti rebus, aut facultatibus à iure communi sibi concessis, est contra libertatem ecclesiasticam. Tale est edictum, siue statutum Principis, vel Iudicis laici, prohibens ne vllus laicus eligat in arbitrum personam ecclesiasticam. in Acheruntina 23. Martij 1614. 24

Edictum, siue statutum Magistratus, siue Principis laici scire volentis numerum Clericorum ad quos Ordines sunt promoti, cuius sint ætatis, si filios, aut nepotes habeant, si artem aliquam exerceant, &c. suspectum est, esse posse præiudiciale libertati ecclesiasticæ. in Neapolitana 3. Augusti 1621. 25

Est item contra libertatem ecclesiasticam edictum, siue statutum Principis laici circa capiendum, seu comparandum salem, quem Ecclesiastici, eo edicto non obstante, accipere possunt, vbi magis ipsis commodum fuerit. in Tarentina 21. Octobris 1607. 26

Item

27 Item statutum, siue edictum puniens contrahentes matrimonium cum hominibus alterius Ciuitatis, infringit ecclesiasticam libertatem, & non est validum. Vnde Gregorius XIII. declarauit nullum statutum loci Tarani, Sabinensis diœcesis, quod mulier habens hæreditatem nubere non posset extra locum.

28 Edictum Episcopi, quod Ecclesiastici teneantur mundare vias in seruitium laicorum est etiam contra ecclesiasticam immunitatem 13. Aprilis 1612.

29 Item edictum, vel statutum, ne quis amplius molat intra muros, quando Ecclesiastici habent ibi molas 5. Februarij 1616. & 1. Augusti 1620.

30 Multò magis si prohibeatur ipsis Ecclesiasticis habere molas domi, præsertim pro eorum vsu. in Hydruntina 27. Ianuarij 1612.

CONSVLTATIO XXXXI.

An Episcopus tam de iure, quàm de consuetudine possit in suo foro cognoscere causas criminales inter laicos consentientes eius iurisdictioni?

1 AFfirmamus. Et ad ius quod attinet asserunt Michael Fer. *quæst. moral. & crimin. p. 1. q. 30. n. 18.* cum duobus *seqq.* & Antonel. *de regim. Eccles. episcop. lib. 6. cap. 1. n. 15.* quod si laicus accusatus coram Iudice ecclesiastico non decliner illius iurisdictionem, sed ei consentiat, possit ab eodem Iudice puniri, Et generaliter omnes admittunt, quod laici possunt consentiendo prorogare iurisdictionem ecclesiastici ad *text. in l. si qui ex consensu 8. C. de Episcop. aud.* & in *cap. significasti 18. de for. comp.* ibique Abb. *n. 4. & 15.* Felin. *sub init.* Mar. Socin. *n. 40.* & August. Barbos. *in collect. n. 5.* Concinunt Lap. Ab, *in cap. 1. n. 4.* & infra *eod. tit. in 6.* Petrus Barbos. *in l. 1. de iudic. art. 3. n. 133.* cum pluribus *seqq.* dicens communem, Natt. *cons. 413. n. 14. & cons. 636. n. 61.* Aufrer. *de potest. Eccles. super laic. n. 25. tr. tom. 13. p. 1. fol. 127.* inquiens, esse casum clarum, Marth. *de iurisd. p. 4. cap. 92. & n. 2.* Carol. de Grass. *de eff. cler. eff. 2. n. 75.* Bellett. *disquis. cler. tit. de fauor. cler. real. §. 5. n. 52.* Ciarlin. *contr. for. lib. 1. cap. 44. n. 21. & lib. 2. cap. 195. n. 7.* Carleual *de iudic. lib. 1. disp. 2. q. 8. sect. 3. n. 1120.* Chartat. *disp. pro Eccles. immun. n. 136.* Genuen. *in prax. cap. 13. n. 2.* Boer. *decis. 65. n. 5.* Franc. Marc. *dec. 554. n. 1. p. 2.* Viu. *dec. 125. n. 2.* Cacher. *dec. 78. n. 2.* Gratian. *decis. March. 111. n. 14.* Sperell. *dec. 98. n. 33. p. 1.* Clar. *in pr. §. fin. q. 42. n. 1.* & Rot. *dec. 643. n. 12.* apud Posth. *de manut.*

2 Sed quia, circumscripta prorogatione, regula stat pro Iudice sæculari, quod scilicet in causis versantibus circa temporalia non subsunt iurisdictioni Iudicis ecclesiastici per *text. in cap. licet ex suscepto 10. cap. ex tenore 11. de for. comp. cap. causam 7.* vbi Abb. *n. 1. qui fil. sint legit.* cum similibus; quare Bald. *in d. l. si qui ex consensu n. 1. C. de Episcop. aud.* sic ait: ***Veritas, est quod inter laicos in temporalibus causis, nec olim, nec hodie habent Episcopi iurisdictionem, nisi prorogetur***, ideò statuendum est.

3 Primò, an prorogatio locum habeat in criminalibus. Nam pro negatiua vrgere videntur verba taxatiua dictæ *l. si qui ex consensu*, ibi: ***Sed experientur illius in Ciuili dumtaxat negocio more arbitri, sponte reddentis iudicium.*** Ex *v. in Ciuili* arguit, quod in criminali non sic tenet. Siquidem illa dictio taxatiua exponitur negatiuè æquè ac si diceret non in criminali, vbi idem subdit Bald. *n. 2.* Quod etiam expressè tenet Glos. *in c. Insolita 42. v. Pontifici 11. q. 1.* ibi: ***Laici autem sine consensu Ordinarij eligant alium Iudicem in Ciuili negocio, sed non in criminali***, & in *cap. Si diligenti 12. v. pacto priuatorum ante fin. de for. comp.* ibi: ***Laicus vere bene potest alium Iudicem sibi eligere in Ciuili negocio, sed in criminali non***, dictum Innoc. *in cap. Ad petitionem 23. n. 1. vers. Potes etiam, de accusat.* in alijs iudicijs obtinere, quod quis possit in alium Iudicem consentire, secus in inquisitione, cum non pendeat ex voluntate partium, sed ex Iudicis officio, quod nulli licitum est tollere, vel impedire, ac Specul. *tit. de compet. Iudic. adit. §. 1. n. 14.* respondentis cum Iacobo, in causa criminali non posse consentiri in Iudicem alterius iurisdictionis, nec iudicium ab eo peractum tenere. Ratio autem ponderata per Baldum in præcitata *l. si qui ex consensu n. 1.* ea est, quia si iurisdictio in criminalibus esset prorogabilis in alium Iudicem, facilè posset colludi ad impediendum competentiam Iudicum. Quod videtur absurdum. Nam immediatè postquam aliquis delinqueret, procurabit per aliquem Iudicem, suum amicum contra se inquiri, & absolui, & sic erit præclusa via de cætero procedendi ad congruam vindictam delicti ab eo commissi.

Verùm communiter receptum est, prorogationem in criminalibus fieri posse in Iudicem habentem merum Imperium ad textum *in l. 1.* iuncta Glos. *v. inchoata in princ.* & Castr. *sub n. 4. C. vbi de crim. ag. oport. l. 1.* cum Glos. *v. militarem in fin. C. ad leg. Corn. de sicar. & in l. 4. vnica exposit.* Glos. *in v. Et obtinet, C. ad leg. Fab. de plagiar.* Bartol. *in l. 1. n. 9. ff. de iudic.* vbi Castr. *n. 20.* appellans communem, Cagnol. *num. 45. cum seqq.* testans communiter receptam, & Petr. Barbos. *art. 4. à num. 2.* idem Bartol. *in l. Inter conuenientes 28. n. 1. ff. ad municip.* Bald. *in cap. de causis 4. n. 16. de offic. deleg.* Abb. *in cap. P. & G. 40. n. 15.* ibique Imol. *n. 48.* & Felin. *n. 9. eod. tit.* Mar. Socin. *d. cap. Significasti n. 36. de for. compe.* Natt. *cons. 82. n. 5.* Clar. *in d. §. fin. q. 42. n. 1.* Gail. *de pac. public. lib. 1. cap. 12. & n. 12.* Decian. *tr. crim. lib. 4. cap. 23. n. 2.* Cancer. *var. resol. p. 2. cap. 2. n. 194.* & alij fuso calamo relati à Carleual *de iudic. lib. 2. disp. 2. q. 8. sect. 5. n. 1217.* Etenim, si Iudex ecclesiasticus in causis temporalibus non habet iurisdictionem, nisi prorogetur, vtique dicendum est, hanc prorogationem habere locum tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, cum in vtrisque de materia temporali agatur, nec videtur esse maior ratio de vna, quam de alia. Nam si dicatur ex tali prorogatione etiam in criminalibus inferri præiudicium Reipublicæ ex eo, quod delicta non puniantur competentibus pœnis, cum immediatè postquam aliquis delinqueret, curare posset per ecclesiasticum Iudicem tamquam mitius agentem contra se inquiri, & consentiendo in eius iurisdictionem per ipsum etiam absolui. Respondetur, quod ad hunc effectum non est in arbitrio delinquentis electio Iudicis, sed tantum consensus in iurisdictionem illius, coramquo fuerit accusatus. Nec propterea tolleretur congruitas pœnarum, & vindictæ pro qualitate commissi delicti. Quia si pro eo veniret imponenda pœna citra sanguinem, clarum est, non esse differentiam inter ecclesiasticum & sæculare iudicium in huiusmodi pœnis infligendis. Si verò veniet pœna mortis, nec etiam delictum impunitum remaneret, cum tali casu Curia ecclesiastica etiam delinquentes priuatiuè foro gaudentes sæculari tradat, vt commensuratam pœna plectantur, licet hic casus vel numquam, vel raro potest accidere, cum concedamus generaliter non posse, neque debere Iudicem ecclesiasticum in similibus delictis inter laicos procedere ex officio, sed solum ex accusatione. 4

Minusque dicatur præiudicium Reipublicæ versari etiam in pœnis pecuniarijs, quæ Fisco solent applicari. Quia cum per Iudicem ecclesiasticum applicentur locis pijs, non præiudicatur Reipublicæ, quin immò plurimum interest, quod in vsus pios, quam quod in alios applicentur. Quod si restringatur præiudicium ad commodum Iudicis sæcularis, cum id respiciat mercedem sportularum, & similium, vt considerauit Felin. *in d. cap. significasti, de for. comp. n. 2.* & innuit Clar. *d. q. 42. n. 1.* hoc etiam tollitur ex alia consideratione Abb. *ad d. cap.* relati per eumdem Felinum *loc. cit.* ac dicentis, incommodum sportularum compensari cum euitatione onerum & laborum. Vltra quod si haberetur ratio talis præiudicij in causis criminalibus, esset quoque habenda in causis ciuilibus. At in his non habetur. 5

Hanc tamen assertionem non simpliciter omnes admittunt, sed aliqui ita varijs declarationibus illam recipiunt, vt ferè destruant, sicuti per Cagnol. *d. l. n. 46. ff. de iudic.* Inter cæteras tres sunt præcipuæ. Prima, quod dicta conclusio procedat, quando laici sunt subditi Domino perpetuo, non autem simplici administratori Iustitiæ ad tempus. Non enim hi possunt absque consensu talis Domini prorogare iurisdictionem alterius Iudicis, illi non subditi eodem modo, sicut in terminis inquiunt Alex. *in l. 1. §. Et* 6

post

post operis n. 17. *& 18. ff. de oper. nou. nunc.* exemplificans in subditis Ciuitatis Venetiarum, Felin. *d. cap. significasti* 18. *n.* 3. *fallent.* 5. *de for. comp.* loquens de prorogatione, per quam receditur à Iudice perpetuo, puta Principe, vel Populo libero, Menoch. *cons.* 322. *n.* 19. *in fin.* cum tribus *seqq. vol.* 4. agens de subdito Cæsareæ Maiestatis, qui consenserat in Iudices ecclesiasticos. Nam considerato, quod dominium Imperij erat perpetuum, negat illum suo consensu potuisse eorum iurisdictionem prorogare.

7 . Secunda, quod admissibilis sit tantum, quando contra reum proceditur per viam accusationis, secus si per viam inquisitionis, quæ prerogationem non admittit defectu consensus efficacis in prorogantes, cum dari nequeat in eo, contra quem à Iudice fit inquisitio. Quare processus ab eo confectus non tenet, vt rectè docent Innoc. *d. cap. ad petitionem* 23. *n.* 1. ibique Felin. *n.* 6. propè finem, *de accus.* Bald. *in l.* 1. *n.* 10. *C. Vbi de crim. ag. opo*r*t. ac d. l.* 1. *n.* 2. *C. ad leg. Corn. de sicar.* Barbos. *d. l.* 1. *de iudic. art.* 3. *n.* 14. *& ar.* 14. *n.* 15. Alex. *cons.* 216. *n.* 16. *vol.* 6. Socin. sen. *cons.* 108. *n.* 21. *vol.* 4. Natt. *d. cons.* 82. *n.* 5. Clar. *ea q.* 42. *n.* 3. Decian. *d. lib.* 4. *cap.* 23. *n.* 4. Greg. Lopez *in l.* 15. *tit.* 1. *p.* 7. *glos.* 2. Carleual *ead. disp.* 2. *q.* 8. *sect.* 5. *n.* 1220. Et hunc locum sibi vindicat, etiamsi Iudex prorogatus contra delinquentem procedat via accusationis, & alter Iudex competens velit contra eum procedere via inquisitionis; valebit enim processus istius competentis iuxta regulam *cap. de his, de accus.* quæ locum habet etiam quando contra iam accusatum proceditur denuò per viam inquisitionis ex notatis per Castr. *d. l.* 1. *n.* 20. *fin. ff. de iudic.* & Cler. *d.* §. *fin. q.* 57. *n.* 7. Id verò declaratur à Carleual *loco cit. sub num.* 1221. vt caute accipiendum sit quoad illa crimina, in quibus de iure procedi potest per inquisitionem, non autem quoad crimina priuata, in quibus Iudex competens nequit via inquisitionis procedere, sed per accusationem tantum ex iustitia, & petitione offensi. Nam cum accusatus hoc casu consenserit in Iudicem electum ab accusante, prorogatio non lædit ius publicum, admittens processum per inquisitionem, ne delicta remaneant impunita. At ista declaratio in eo fundata, quod inquisitio non sit remedium ordinarium de iure, sed extraordinarium pro delictis exceptis, prorsus corruit, animaduertendo, quod de generali consuetudine euasit ordinarium, cum hodie inquisitio formari possit in quolibet delicto, vt inquiunt relati per Farinac. *q.* 1. *n.* 10. adeo, vt semper locus sit dictis à Petro Barbosa *vbi supra*.

8 Tertia, quod prorogatio in criminalibus teneat solum in præiudicium prorogantium, non autem, vt ex ea inferatur præiudicium Iudici competenti, & ille impediatur, quominus procedat aduersus delinquentem ad eum congruè puniendum, & sarciendum ius Reipublicæ, ex illius delicto offensæ malo exemplo, sicuti tradunt Io. Andr. *ad Specul. d. tit. de compet. Iud. adit.* §. 1. *n.* 14. Bald. *in d. l. si quis ex consensu sub n.* 6. *C. de Episcop. aud.* ibi: *Breuiter ego teneo, quod in causis criminalibus non possit prorogari iurisdictio Iudicis incompetentis quoad generandum præiudicium Iudici competenti, & suæ Reipublicæ, cui debet pœna applicari.* Nam ius publicum non potest mutari per consensum priuatorum, Castr. *d. l.* 1. *n.* 20. *ff. de iudic.* ibi: *Vnde dic, quod potest prorogare in sui præiudicium, secus Reipublicæ.* Vnde si fuerit ibi absolutus, iterum hic poterit puniri, & accusari; quasi videatur collusum; si autem condemnatus, tunc aut pœna corporali & debita, & amplius non accusabitur, ne delicto eodem pluries condemnetur. Si autem ad pœnam pecuniariam, aut non debitè fuerit punitus, non tenebitur Iudex Paduanus habere ratum, quod factum est, Calefat. *ibid. n.* 81. & Petr. Barbos. *ar.* 3. *n.* 188. *& ar.* 4. *n.* 23. Abb. *d. cap. P. & G. n.* 15. *post med. de offic. deleg.* ibi: *Datur tamen singularis limitatio, vt solum possit fieri in præiudicium prorogantis, &c. sed in præiudicium proprij Iudicis, vel Reipublicæ, cui condemnatio veniebat applicanda non potest fieri ipsa prorogatio, quia aliàs posset fieri fraus, & circumduci vindicta, quia criminosus subijceret se amico Iudici, à quo obtineret absolutionem.* Vbi etiam Imol. *n.* 104. Marian. Socin. *d. cap. significasti n.* 57. Clar. *d. p.* 42. *n.* 1. Antonel. de Matth. *de prorogat. Iurisdict. n.* 15. *post med. tr. tom.* 3. *p.* 1. *fol.* 109. Marant. *in specul. p.* 4. *dist.* 12. *n.* 14. Gail. *de pac. publ. lib.* 1. *d. cap.* 12. *n.* 15. Decian. *d. lib.* 4. *cap.* 23. *n.* 5. Gregor. Lopez *d. l.* 15. *tit.* 1. *p.* 7. *glos.* 4. Carleual *d. disp.* 2. *q.* 8. *sect.* 5. *n.* 1223. quibus accedunt relati per Giurb. *cons.* 59. *n.* 109.

Verum hæ limitationes remanent elisæ tum ex superius adductis, tum quia etiam Episcopus habet merum & mixtum imperium, estque subditus domino perpetuo prorogare volenti, nempè Summo Pontifici, & insuper in Ciuitate, & diœcesi sua exercet ordinariam iurisdictionem; quare limitationes procederent solum si prorogatio fieret in alium Iudicem extra ditionem Principis sæcularis, vel si intra illam in alium, nullam habentem iurisdictionem in Ciuitate, vel loco prorogare volentis. 9

Quod verò ad consuetudinem affirmatiuè respondendum est. Sufficitque ad legitimam illius inductionem, si fuerit præscripta saltem spatio annorum triginta, sicut in terminis consuetudinis, quod Iudex ecclesiasticus possit in causis criminalibus procedere contra laicos, ait Lup. *in recept. cap. Per vestras, notab.* 2. §. *sed & pulchra dubitatio, n.* 40. *de donat. inter vir. & vx.* In ijs verò, quæ contra ius sunt, sufficit ad præscriptionem tempus quadraginta annorum ex Sperel. *dec.* 89. *n.* 22. *&* 25. *lib.* 1. debetque adesse probatio scientiæ, ac patientiæ Principis, vel Magistratus, de cuius præiudicio agitur ex inductione talis consuetudinis, quod in specie probat Lup. *d.* §. *n.* 33. *post med. vers. Dux autem*, negans posse dici legitimè præscripta à Iudice ecclesiastico, nisi probetur interuenisse scientiam ac patientiam Regis, cuius est iurisdictio in laicos sibi subiectos, subdens *n.* 36. quod regulariter ista scientia non præsumitur, etiamsi probetur, cum ipsa consuetudo sit quid facti, & consistat in facto, cuius ignorantia præsumitur, *cap.* 1. *de constit. in* 6. Verùm cum agatur de consuetudine fauore Ecclesiæ introducta, non est eius scientia necessaria. Vltra quod ex multiplicatis actibus, & per tot annos repetitis iustè præsumitur, dato quod esset simpliciter necessaria, prout posset negari ex Sperello *loc. alleg.* & Rot. *dec.* 37. *p.* 5. *rec. n.* 4. Debetque etiam probari, quod Curia episcopalis fecerit eiusmodi actus animo deliberato inducendi talem consuetudinem, cum citra eum fieri potuerint de facto, ac vice versa tolerari ex gratia. Quod sanè pro illius inductione non sufficeret, Ias. *cons.* 192. *in fin. vol.* 2. Gratian. *discept.* 298. *n.* 8. Carol. Marant. *contr. iur. p.* 4. *respons.* 38. *n.* 27. Gregor. XV. *dec.* 162. *n.* 10. *cum seq.* inquiens, multa per patientiam tolerari, quæ si fuerint in iudicium deducta, exigente iustitia, tolerari non debent. Vnde non debent videri actus facultatiui, qui non inducunt consuetudinem coactiuam, Abb. *in cap. ex parte* 10. *n.* 7. *in vlt. not. de concess. præb.* Ias. *in l. quominus n.* 28. *ff. de flumin.* Calder. *cons.* 1. *&* 3. *de consuet.* Castr. *cons.* 340. *ad fin. p.* 2. Dec. *cons.* 175. *n.* 6. Roland. *cons.* 53. *n.* 38. *vol.* 3. Aym. *cons.* 96. *n.* 4. Gratian. *discept.* 298. *n.* 10. Greg. XV. *dec.* 162. *n.* 10. Rot. *dec.* 778. *n.* 5. *p.* 1. *diu. & dec.* 536. *n.* 4. *p.* 7. *rec.* & alias passim. At non præsumuntur facultatiui ex eorum pluralitate per longum & continuum temporis interuallum, maximè cum agatur fauore Ecclesiæ, vt firmat Add. ad Gregor. XV. *dec.* 162. *n.* 15. 10

Et ita declarauit aliquando S. Congregatio Immunitatis in vna Spoletana 15. Septembris 1637. nimirum, in cognitione causarum, etiam merè laicalium, seruanda est consuetudo ad fauorem Episcopi.

CON-

CONSVLTATIO XLII.

An & quibus priuilegijs gaudeat Clericus coniugatus?

1 DE his ita statuit S. Concilium Trid. *sess. 23. c. 6. de ref. In Clericis vero coniugatis seruetur constitutio Bonifacij Octaui, quæ incipit Clerici, qui cum vnicis, modo hi Clerici alicuius Ecclesiæ seruitio, vel ministerio ab Episcopo deputati, eidem Ecclesiæ seruiant, vel ministrent, & clericali habitu & tonsura vtantur, nemini quoad hoc priuilegio, vel consuetudine, etiam immemorabili suffragante.* Habet autem Constitutio Bonifacij, quæ est *in cap. vn. de Cler. coniug. in 6.* Clericos, qui cum vnicis, & virginibus contraxerunt, gaudere priuilegio Canonis, nec posse ad laicum tribunal trahi, vel per Iudices laicos condemnari pro excessibus, vel delictis tam ciuiliter, quàm criminaliter procedendo, in cæteris autem non gaudere priuilegio fori in ciuilibus, ac proinde in his trahi posse ad tribunal laicum sine excommunicatione.

2 Et cum hæc verba sint satis clara, adhuc non conuenit inter Interpretes nedum in alijs, sed nec in ipso puncto principali, quod scilicet in ciuilibus non gaudeant ij priuilegiu fori, gaudeant autem in criminalibus. Gaudere enim etiam in ciuilibus tenet Lap. *alleg. 41. & 118.* & vtrobique Doctores, quos Addens adducit, Archid. *in d. cap. vn. de Cler. coniug. in 6.* Franch. *ibid. col. 3.* Ceuall. *in tr. de cognit. per viam viol. p. 2. q. 93. n. 4.* Ricc. *p. 3. dec. 120. n. 5.* Bonac. *in Bull. Cœn. pun. 3. n. 3.* Diana *p. 1. tr. 2. resol. 5.* Duard. *ad d. Bull. Cœn. lib. 2. can. 15. q. 4. concl. 3.* asserens, quod mirum est, hanc esse sententiam veriorem & magis communem, ita vt ab ea in iudicando nullatenus sit recedendum, Mart. *de iur. sd. p. 4. cas. 153.* appellans similiter communem. Qui duo posteriores probant ex prædicto textu *cap. vn.* Nam ibi declaratur ad hos Clericos coniugatos extendi priuilegium Concilij Parisiensis, quod est *in cap. Nullus, de for. comp.* Hoc autem est vniuersale tam quoad causas ciuiles, quàm quoad causas criminales, & vtens Pontifex in *d. cap. vn.* verbo *declaramus*, insinuat, non inducere nouam dispositionem, sed veteri esse adhærendum, secundum quam Clerici coniugati indistinctè cum alijs Clericis omni priuilegio clericali quoad forum gaudebant. Igitur cum dispositio *d. cap. vn.* sit restrictiua antiquioris iuris, ac proinde odiosa, minus ac sit possibile de priuilegio forensi debet dimiouere.

3 Patitur autem reuera interpretationem, vt nec quoad causas ciuiles subdatur Clericus coniugatus Iudici laico. Nam dicitur primò, quod pro delictis trahi non possit ad tribunal sæculare tam ciuiliter, quàm criminaliter procedendo. Deinde dicitur, quod non potest per laicos contra ipsos procedi personaliter, nec pecunialiter. Vt igitur hoc postremum non sit superfluum, accipiendum est de causa ciuili. Causa enim pecunialis dicitur ciuilis, & è conuerso. Atqui causam criminalem pecunialiter tractatam videmus exclusam ex superioribus. Et considerandum est verbum *nullatenus*, quo Pontifex vtitur, dum ait: *Nec ab ipsis secularibus Iudicibus eos debere personaliter, vel etiam pecunialiter vllatenus condemnari.* Quod verbum omnem modum excludit per ea, quæ tradit Dec. *in cap. super litteris n. 3. & in cap. Eam te, n. 33. de rescript.* & confirmant tandem ex illo effato, quod in dubijs iurisdictionem ecclesiasticam tangentibus, potius pro ea, quàm contra sentiendum est, cum pium sit pro Ecclesia iudicare.

4 Hinc ad effectum, vt Iudex laicus cognoscere, & punire non valeat personam, sufficit, Clericatum esse dubium, ac confluere probationes hinc inde ita, vt tutior pars eligenda sit. Quia non peruersum & incongrueos à Iudice ecclesiastico laicum cognosci ac puniri, sed è contra peruersum & incongruens est, Clericum cognosci ac puniri à laico. Atque idcircò iuxta benigniorem ac tutiorem Ecclesiasticorum opinionem sufficit etiam probatio adminiculatiua Clericatus, quodque casus reddatur hinc inde probabilis, aut dubius, *arg. text. in l. proxime, ff. de his, quæ in test. delent.* Natt. *cons. 671. in fin.*

Ex altera verò parte nec in criminalibus, multo minus autem in ciuilibus, gaudere huiusmodi Clericos priuilegio fori tenet Beluisius, & Iordanus Bretius *in repet. cap. 1. §. contrahentes n. 90. de for. comp. lib. 6.* inquientes, constitutionem prædictam *cap. vn. de cler. coniug. in 6.* tantum in temporali ditione Pontificis seruandam esse, vt refert Couar. *pract. quæst. cap. 31. n. 7.* & videtur opinio Glossæ finalis & Abbatis *in cap. Ex parte* per illum textum *de Cler. coniug.* vbi Honorius III. rescribit Reginæ Anglorum à Clericis vxoratis iustitias & seruitias consueta exigi posse, non secus ac ab alijs subditis. Et facit *cap. Ioannes eod. tit.* ibi: *Etiam tonsuratus non potest clericali priuilegio gaudere.* 5

Constantissimè tamen asserendum est, Clericos coniugatos, qui cum vnicis & virginibus contraxerunt, præsumitur autem in dubio contraxisse cum Virgine, quia ius semper præsumit exclusionem delicti, vt per Gomez *lib. 3. var. c. 10. n. 4.* gaudere priuilegio canonis, & fori quoad personam, nempe exemptione ab oneribus personalibus, tam in criminalibus, quàm in ciuilibus, & quoad res in criminalibus, non autem in ciuilibus, vt apertissimè statuit textus *d. cap. vn. de Cler. coniug. in 6.* addens in cæteris eos gaudere nolumus priuilegio clericali. Et hic est intellectus Glossæ *ibi*, Io. Andreæ, Geminiani, Ancharani, Cardinalis, Imolæ, & aliorum, quos citat & sequitur Couar. *loc. alleg.* testans esse communem. Eundemque sequitur Graff. *lib. 4. dec. aur. cap. 18. n. 128.* inquiens esse sententiam omnium, Alter. *de censur. tom. 1. lib. 5. disp. 16. cap. 1.* Coriolan. *in Bull. Cœn. excom. 15.* latè Sanch. *lib. 2. consil. cap. 4. dub. 49. n. 2.* Castropal. *tom. 2. de Relig. tr. 12. disp. vn. pun. 9. n. 12.* Doctores, quos sequitur Delbene *de immun. c. 4. dub. 11. n. item 12. & seq.* referens aliquas S. Congregationis declarationes. Et declarauit S. Congregatio immunitatis in Policastren 3. Aprilis 1643. quatenus proposito dubio, an Clerici coniugati gaudeant priuilegio fori etiam in ciuilibus, respondit, gaudere etiam in ciuilibus attenta consuetudine, quæ non est improbanda, & in Neritonen 17. Ianuarij 1628. & in Nullius Garopoli 9. Septemb. 1631. quare cogi non possunt ad lustrationem, vt milites, accedere, S. Congregatio super Episcop. in Agrigentina 30. Ianuarij 1621. & in Alessanen 30. Martij 1621. Nec puniri à foro sæculari, ne pro delictis quidem commissis quando non deferebant habitum, eadem sacra Congregatio in Nullius Rutiliani 2. Decembris 1611. 6

Vxores verò huiusmodi Clericorum coniugatorum gaudent priuilegio fori tam in ciuilibus, quàm in criminalibus ita, vt non possint carcerari, nec personaliter adstringi (non autem immunitate à vectigalibus, nisi adsit consuetudo) durante tamen vita Clericorum & cohabitatione cum ipsis. Idemque dicendum de ipsis Clericis coniugatis, Sacra Congregatio Immun. in eadem Neritonen 17. Ianuarij 1628. Sacra verò Congregatio Concilij in Catanen 12. Aprilis 1925. censuit, causam inter laicum & Clericum coniugatum, in qua de crimine, aut personali districtione non agitur, ad laicos Iudices esse reijciendam. 7

Non obstant opposita. Quia Pontifex non absolutè extendit totum priuilegium Concilij Parisiensis, sed præmittens, ex dicto Concilio desumi priuilegium Clericorum quoad personalem districtionem, declarat quousque pro Clericis coniugatis sit extendendum hoc pacto. *Et cum iuxta Parisiense Concilium nullus Clericus distringi, aut condemnari debeat à Iudice sæculari, præsenti declaramus edicto &c.* Præterquam quod valde probabile est in eo *cap. Nullus, de for. compet.* vbi refertur Concilium Parisiense, de solo iudicio in criminalibus sermonem esse, cum vtatur solis verbis *distringere & condemnare*, quæ punitionem pro crimine, vt plurimum important. Et concedendum quidem est hanc dispositionem esse restrictiuam, & odiosam, vt communissimè docent Doctores. Sed in contraria opinione non esset quid restringeret, si antiquum priuilegium integrum relinqueret. Non enim valet recurrere ad subiectionem tributorum. Huic enim tenebantur Clerici, etiam ante hanc decretalem Bonifacij per textum *in cap. Ex parte, de Cler. coniug. in antiq.* Tandem nihil est superfluum in eo iure. Quia cum pro delictis dixisset, 8

xisset, non posse nec ciuiliter, nec criminaliter procedendo trahi ad Iudices laicos eiusmodi Clericos, deinde quasi explicans antedicta, dicit non posse puniri ab ijsdem Iudicibus laicis nec in persona, quomodo proceditur criminaliter, nec in pecunia, quomodo proceditur ciuiliter. Vbi etiam aduertendum, prius statui contra eos, qui trahunt ad iudicia sæcularia, deinde verò contra ipsos Iudices, qui puniunt. Vnde verum quidem est, omnem actionem pecuniariam esse ciuilem, quando quis pro crimine punitur pecunialiter. Quia non dicitur tunc causa ciuilis, sed causa criminalis expedita ciuiliter. Ex quibus constat, verbum *nullatenus* non plura excludere, quam importent antecedentia verba, quæ dicimus de solis criminalibus disponere. Significat enim nullo modo, & nullo in casu pro crimine Clericum coniugatum trahendum esse ad Iudicem laicum. Quicquid verò sit de illo effato, in dubijs pro Ecclesia sentiendum esse, dicimus saltem non habere locum, quando lex canonica iuxta obuium & communiorem intellectum permittit iudicandum pro laicis, vt est in præsenti.

9 Nec pro ijs, qui negant, hos Clericos coniugatos gaudere priuilegio clericali in criminalibus aliquid euincunt *cap. Ex parte*, & *cap. Ioannes*, *de Cler. coniug.* Quamuis enim admittatur, hæc iura illi opinioni suffragari, tamen *cap. vn. in 6.* quod magis recens est, attendendum venit. Deinde aut *in cap. Ex parte* est sermo tantum de subiectione onerum & tributorum, vt est communius Interpretum placitum; aut certè sermo est de ijs, qui vxores ducunt, relicto habitu, & tonsura, vt patet ex initio illius textus; vel de ijs, quibus non permittitur simul Clericatus & coniugium. Sicut & in *cap. Ioannes* sermo est de ordinato in minoribus tantum, qui vxorem duxit, statu clericali sponte relicto. Hic enim, etiamsi cogeretur tonsuram deferre, non per hoc gauderet priuilegio aliquo clericali.

10 Ex eo autem, quod textus Concilij Parisiensis insistit in eo, quod personalis districtio personæ sacræ non est laico Iudici permittenda, quod intelligitur, non præcedente demerito, de quo alibi, inferri potest, nec etiam in causis ciuilibus personaliter capi, aut detineri posse Clericum coniugatum, nisi accedat licentia Prælati ecclesiastici. Sicut enim regulare videtur, & commune ratione priuilegij Canonis pro ciuili causa, aut alio modo, Clericum conuentum apud Iudicem laicum non posse per ipsum pœna corporali puniri, nisi in iure expressè concessum sit, vel ex eo deducatur, ita etiam sequitur, quod nec detineri, aut carcerari ad custodiam, vel alio modo possit, cum sit id contra idem priuilegium Cannnis, contra quod non est audendum, nisi sit in iure permissum, vt in *cap. In audientia, de sent. excom.* & alibi. Detineri quippe per ministros laicos resultat in magnum clericatus dedecus, quod non videtur concedendum, etiamsi Clericatus sit in persona coniugata, quia consecratio tam est in coniugato, quàm in cœlibe. Ita Anchar. *in d. cap. vn. de Cler. coniug. lib. 6.* Rip. *lib. 1. resp. cap. 13. col. 3.* Lap. *d. alleg.* 88. Alter. *loc. cit.* Capel. Tolos. *dec.* 184. & apud Guid. Pap. *dec.* 13. & à fortiori qui tenent neque in ciuilibus Clericos coniugatos priuari foro ecclesiastico. Et hanc sententiam testatur Couarruuias esse communem. Vnde sicuti iuxta eam sic detinens innodaretur ex *c. Si quis suadente*, ita etiam dicendum esset, quod innodetur ex Bulla Cœnæ.

11 Attamen Couarruuias *d. cap.* 31. Montaluus *leg. 25. tit. 9. par.* 1. tuentur praxim Hispaniæ, quia passim absque vlla controuersia Iudices sæculares capiunt & detrudunt in carcerem huiusmodi Clericos pro causis ciuilibus, & Duard. *ea q. 4. concl.* 1, vocat sententiam priorem improbabilem. Nam si quoad causas ciuiles non eximuntur huiusmodi Clerici à potestate laica, ergo remanent subiecti eodem modo ac laici, atque adeo poterunt aliorum instar capi & in carcerem conijci. Vnde negat primam sententiam esse communem. Quia vbi meliores rationes & resolutiones militant, ibi est communitas opinionis, non vbi plurium etiam si grauiorum Doctorum numerus. Verùm illa prior sententia antiquioribus magis arrisit, ego tamen secundam arbitror congruentiorem dicto *cap. vn. in 6.* ac S. Concilio Tridentino *d. cap. 6. sess. 23. reref.* Videndi Clarus *q. 36. vers. Quæro*, & Guazzinus *tom.* 1. *def. 4. cap. 3.* vbi latè tractant, an & quando Clericus coniugatus possit puniri per Iudicem laicum.

12 Hinc huiusmodi Clerici coniugati tenentur de iure ad solutionem vectigalium per Glos. *in d. cap. vn.* vbi cæteri, Couarr. *loc. alleg. n. 9.* Squillant. *de priuil. Cler. cap. 7. n. 28.* Mat. Ant. de Marin. *resol. 59. lib. 1.* D. Fagnan. *in cap. peruenit n. 16. de immun. Eccles.* Grass. *effect. cler. 3. n. 24.* Bellett. *disquis. Cler. p. 1. tit. de exempt. Cler. §. 6. n. 2.* Cohel. *in eam. Bull. bon. regim. cap. 50. sub n. 147.* Secus autem de consuetudine. Vnde cum quæreretur in S. Congregatione Immunitatis, an Clerici coniugati teneantur ad impositiones laicales, quæ ad capitationem imponuntur, respondit, probata legitima consuetudine, non teneri. Ita in vna Cassanen sub die 9. Maij 1649. præcepitque Episcopo, vt eam consuetudinem mandet seruari. Et quidem vt in hac re procedatur in executionem decretorum S. Congregationis, certum est, huiusmodi Clericos non esse immunes ab oneribus realibus, sed à personalibus duntaxat, quemadmodum declarauit eadem S. Congregatio tum alibi, tum præsertim in vna Rossanen sub die 21. Ianuarij 1631. dicens, illa esse onera personalia, quæ per personam adimplentur. Idem declarauit in Rheginen 20. Septemb. 1667. nempe quod Clerici coniugati non gaudent immunitate ab oneribus impositis super bonis. Et quoad foculare, in quo præcipua laicorum cura consistit, quamuis S. Congregatio alias in vna Oppiden die 17. Nouembris 1654. declarauerit, onus focularis non esse soluendum à Clericis coniugatis, neque à Diaconis, vt vocant, syluaticis, tamquam onus personale, nihilominus in alijs causis contrarium respondit, vt in vna Cathacen die 23. Maij 1647. & alibi pro eorum immunitate se fundauit in sola consuetudine, quæ si verè probetur seruatis seruandis, citatoque Fisco laicali, obseruanda est, vt censuit in vna Rossanen die 19. Ianuarij 1638. & in vna Anglonen die 22. Septembris 1639. Immò paucis ab hinc annis, tenore supradictorum decretorum maturè perpensis, auditisque relationibus ferè omnium Regni Neapolitani Ordinariorum, ac Eminentissimi Cardinalis Spinolæ tunc temporis Nuncij Apostolici hunc articulum noluit resoluere in fauorem Clericorum, nec postea voluit assistere Episcopo Oppidensi pro eiusmodi prætensione cum Principe Cariati, inter quos compositò factum est, vt hæc differentia finem acciperet.

13 Idem dicendum est de solutione donatiui Regij. Cùm enim Episcopus Cathacensis supplicaret S. Congreg. Immunitatis, *che gli si ordini quello che dourà fare co' Regij nell'esattione del donatiuo, che fà il Regno al Re quanto à Cherici coniugati, perche essendosi stabilito, che si esigga à carlini 39. per fuoco secondo che i fuochi sono numerati per tutti i luoghi, e trouandosi che in tutte le Terre non sono tanti, quanti sono numerati, e che molti di quelli sono impotenti à pagare, si è determinato, che per i fuochi mancanti e impotenti si accresca tanto più per fuoco à quelli, che sono potenti secondo la robba da essi posseduta, nel quale accrescimento crede siano compresi i Cherici potenti, i quali vorrebbono pagare solamente i trentanoue carlini a fuoco, e non il detto accrescimento per gl'impotenti e mancanti, com'è ordinato, senza essere essi intesi. Al che dice risponder la Città, che se eglino si sentono grauati, ricorrano ai Deputati per ottener lo sgrauio preteso da essi. Di più auuisa, che hauendo ordine da questa S. Congregatione sotto li 27. di Maggio 1647. di far godere a' Cherici coniugati il lor beneficio del cap. vn. de Cler. coniug. in 6. mentre per legittima consuetudine non siano in possesso di godere più che essi allegano, non douer concorrere al detto donatiuo, non hauendo mai pagate. Ma i Regij rispondono ciò esser seguito, perche mai più si è riscosso per testa, come si fà ora, e che mentre i detti Cherici hanno pagate l'altre gabelle, e tasse fatte per altri debiti communitatiui, non debbono essere immuni dalla detta tassa del donatiuo.* Sacra Congregatio Immunitatis sub die 2. Maij 1651. respondit, *focularecst onus reale, ideo Clericos coniugatos teneri, nisi concurrat legitima consuetudo.*

14 Hinc etiam Clerici coniugati nullo alio priuilegio clericali gaudere possunt, quàm Canonis, *Si quis suadente* 17. q. 4. & fori, vt *in d. cap. vn. de Cler. coniug. in 6.* in reliquis verò reputantur meri laici, vt in specie *cap. Odoardus* videre est apud Cæphal. *cons. 221. n. 1.* Natt. *cons.*

319. *n.* 6. & 356. *n.* 1. *lib.* 2. Cost. *de remed. subsid. cap.* 29. Castagn. *in tr. de benef. deduct. ne eg. q.* 10. *fall.* 9. *sub n.* 13. Ricc. *dec.* 293. *n.* 4. & de veriori testatur Campanil. *in d. sur. Can. rubr.* 12. *cap.* 10. *n.* 50. D. Fagnan. *in repet. d. cap. Odoardus n.* 13. Couar. *pr. q. cap.* 31. *n.* 9. quibus authoritatibus non resistit resolutio S. Congregationis Concilij sub die 18. Septembris 1595. quia non loquitur in terminis Clerici coniugati, sed Clerici initiati prima tonsura, inter quos intercedit in hoc differentia, vt bene explicat D. Fagnan. *vbi supra n.* 23. & ita iudicauit Rota in Romana *cap. Odoardus* 5. Martij 1668. coram Otalora.

15 Notandumque primum est, irritum euasisse votum Specular. *in tr. de Concil. par.* 2. *cap.* 4. vbi appetijt, quod hæc constitutio *cap. vn.* tamquam restrictiua iuris communis concedentis integrum clericale priuilegium Clericis, etiam vxoratis, à generali Concilio reuocaretur, vtpotè ecclesiasticæ Reipublicæ præiudicialis, irritasque fuisse querelas Ioannis Monachi *in d. cap. vn.* dolentis de illius editione. Tantum enim abest, quod reuocata fuerit per generale Concilium, vt potius Tridentinum approbauit, immò magis restrinxit, addendo prætet delationem habitus necessarium, seruitium Ecclesiæ, cuius defectu talis Clericus nec in criminalibus gauderet. Iure enim optimo, sicuti ostendit Couarruuias, inductum est, vt Clerici coniugati, quibus maior est viuendi licentia, & minor quædam personæ sanctitas defectu cælibatus, ac sæcularium negociorum maior incumbentia, non gauderent in totum priuilegio clericali; immò nec quoad excessus, nisi cum habitu clericali, & seruitio Ecclesiæ religiosè viuerent, quæ religiositas olim cum non cerneretur, querelis Principum sæcularium, inquit Io. Andr. *in d. cap. vn.* editioni prædictæ Constitutionis occasionem dedit iustissimam. Immò addunt Farinac. *de inquis. q.* 8. *n.* 60. & Bonac. *d. pun.* 3. *n.* 3. ex Iulio Claro, & Fulgosio hoc tempore nulli parti priuilegij forensis locum esse, quia Clerici vxorati non deferunt habitum. Quod intelligendum est de Clericis nostratibus, non autem de Græcis, qui deferunt.

16 Secundò notandum contra aliquos, qui ex *cap. Ioannes, de Cler. coniug.* volunt, prædicta non sufficere ad gaudendum priuilegio fori in ciuilibus, sed vlterius necessarium esse, quod non se immisceant negotijs sæcularibus, nec deferant arma ij Clerici, qui gaudere voluerint, non inueniri aliquid speciale circa id dispositum, neque ex *d. cap. Ioannes* aliquid satis euidens inferri, vt examinanti occurret. Ideò in hoc de Clericis coniugatis idem est ferendum iudicium, ac de alijs. Quinimmò Franchus *in d. cap. vn. de Cler. coniug. in* 6. Alex. *cons.* 8. *vol.* 1. & Couar. *loc. cit.* asserunt, Clericis coniugatis permittendam esse aliquam honestam negotiationem ad victum quærendum, familiam sustentandam absque periculo amittendi priuilegium clericale. Quia, licet negotiatio alijs Clericis sit interdicta, necessitas tamen alendæ familiæ bis eam debet permittere contra Imol. *in d. cap. Ioannes col.* 2. & Bonacin. *pun.* 3. *n.* 4. Quod etiam declarauit S. Congregatio Immunitatis, quæ in dubio, an Clerici coniugati, qui ob paupertatem se exercent in agricultura, vel in alio opere, non tamen sordido, debeant esse immunes à solutione capitationis, quæ imponitur personæ absque vlla consideratione bonorum, respondit affirmatiuè in Oppiden 7. Augusti 1641. Vt proinde nec possint cogi ad desistendum per priuationem priuilegiorum clericalium, quibus gaudent. Quia nullibi id cauetur de Clericis coniugatis, vt per Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 46. *n.* 25. An verò possint exercere officia Magistratus sæcularis, puta Syndici, Prioris, & similia d. S. Congregatio in vna Ciuitatis Castellanæ 2. Maij 1651. rescripsit, quod ab huiusmodi officijs abstineant.

17 Notandum tertiò, præfatam Constitutionem *cap. vn. de Cler. coniug. in* 6. loqui generaliter de omnibus Clericis, idque propter Couarruuiam, qui initio illius *n.* 7. videtur supponere, loqui tantum de Clericis prima tonsura initiatis, & Bonacinam *pun.* 3. *n.* 3. qui expressè asserit, loqui tantum de Clericis in minoribus. Quod fortè dictum est, quia in Ecclesia latina non reperiuntur Clerici vxorati, nisi in sola prima tonsura, vel solis minoribus constituti. Quoad Clericos autem Ecclesiæ græcæ, qui cum susceptione sacrorum ordinum non admittunt votum integræ castitatis dispositio generaliter locum non habet.

Item notandum quartò, sufficere ad hoc, vt hi Clerici 18
gaudeant priuilegio canonis & fori in criminalibus, si vestem superiorem detulerint clericalem, ita vt communiter censeantur incedere in habitu clericali, vt de alijs Clericis alibi dicemus. Quod est aduersus Couarruuiam & alios apud ipsum, qui ex eo quod in dicto *cap. vn.* habeatur in plurali, *vestes detulerint clericales*, infert non sufficere habere vnam vestem clericalem, sed ait omnes vestes debere esse honestas. At post Tridentinum, quod in singulari ait, *clericali habitu* & tonsura vtantur, non est de his diuersè sentiendum, ac de alijs Clericis. Immò regulariter dicitur is vestes deferre clericales, qui aliquot, licet laicis delatis, adhuc ita incedit, vt ex vestibus communiter censeatur Clericus. An verò vsus possit inducere, vt Clericus coniugatus diuersis, licet vestibus à cæteris Clericis vtens, dicatur adhuc incedere in habitu clericali, Couarruuias *ibidem*, reiecta, seu potius redacta ad bonum sensum opinione eorum, qui dicunt consuetudine induci posse, vt Clerici coniugati licitè incedant, sicuti vestiunt alij homines eiusdem conditionis honestè incedentes, ait quod cum ius canonicum non definierit clericalium vestium qualitatem & modum, potuit consuetudo definire, quæ vestes censeantur clericales in Clericis coniugatis. Illud quippe esse certum, Clericos coniugatos non teneri vti ijsdem vestibus, quibus alij Clerici. De qua sententia quicquid sit, meliores putant, præsertim post Tridentinum, id necessarium esse in re præsenti, ita vt vsus contra non possit, vel quod habitus in colore & qualitate sit valdè similis aliorum Clericorum habitui, quamuis in aliquo sit diuersus, aut quod sit talis, vt à communi laicorum habitu distinguatur ita, vt ex ipso quis Clericus possit agnosci. Alioquin poterit iste reputari Clericus aliunde, sed non ex habitu, quod non concordat cum Tridentino, neque cum ipsa Bonifaciana decretali. Et aduerte reassumentes habitum recuperare posse priuilegium, vt de alijs Clericis aliàs dictum est, contra aliquos apud Dianam *p.* 1. *tr.* 2. *resol.* 79. qui id inficiantur.

Quintò notandum est, Clericum coniugatum, defun- 19
cta vxore vnica & virgine, vel exercitio incompossibili relicto, habitum reassumendo, acquirere totum priuilegium clericale, quia non dicitur amplius Clericus coniugatus, sed simpliciter Clericus, Couarr. *vbi supra*, inquiens hanc opinionem vnanimi ferè sententia amplecti scribentes ad dictum *cap. vn.* Abb. *in cap. Clericus* 2. *de vit. & honest. Cler.* Iul. Clar. *pr. crimin. lib.* 5. §. *fin. q.* 36. *n.* 12. testans de communi, Carol. de Graff. *de effect. Cler. eff.* 2. *n.* 90. Bonacin. *d. pun.* 3. *n.* 4. posseque ad vlteriora promoueri, vnde non debet impediri, licet consultius sit ab Episcopo, vel à S. Congregatione licentiam impetrare, vt ex S. Congregatione super Episcop. in Baren 3. Iunij 1597. & in Hieracen 24. Martij 1645. Modo non sit inquisitus in foro sæculari, neque habeat aliud canonicum impedimentum, ex eadem S. Congregatione in Rossanen 17. Nouembris 1601. puta si sit obligatus ratiocinijs. Et generaliter in assumentibus, vel reassumentibus habitum in fraudem seruandum est *cap. Ex parte* 27. *de priuil.* vt ex eadem S. Congregatione in Neapolitana 11. Aprilis 1620. Intellige tamen posse recuperare priuilegium, exceptis causis, in quibus Iudex sæcularis præuenit. In illis enim licere Iudici laico causam finire procedendo quoad bona, censuit S. Congregatio Concilij in Callien 7. Septembris 1624. Quæ etiam in vna Tudertina 16. Martij 1619. declarauit, Clericos coniugatos, reassumpto habitu, gaudere priuilegio *cap. Odoardus*, licet non seruiant. Et supradicta locum habent, licet interim plura delicta, & etiam homicidia commiserint. Nam si postea, seruatis seruandis, reassumant habitum, & alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi inseruiant, gaudent priuilegio fori, licet de rigore iuris ministrare non possint in functionibus Ordinum propter irregularitatem, vt ex eadem S. Congregatione Concilij in Motulen 1. Februarij 1620. Verum S. Congregatio hanc declarationem in casibus particularibus edere non solet, ne inde Clerici libentius delinquendi occasionem arripiant. Vnde S. Congregatio

gatio super Episcop. in Auersana 12. Ianuarij 1598. respondit, Clericum, qui, dimissn babitu, iuerat ad bellum, & postea illum reassumpserat, posse tolerari, modò bellum non fuisset iniustum, & per consequens aliquam exinde irregularitatem non incurrisset.

20 Denique notandum, ex eo quod dicitur, Clericos, qui cum vnicis, & virginibus nnn contraxerunt, bigamos tam vera bigamia, quàm interpretatiua, quæ est ex matrimonio cum cognita ab alio, excidere prorsus ab omni priuilegio clericali, *cap. 1. de bigam. lib. 6.* Et ideo trahentes huiusmodi bigamos ad Tribunal laicum non comprehendi sub *can.* 15. Bullæ in Cœna Domini. In qun nulla debet esse difficultas, quia textus sunt perspicui. Vnde malè Carol. de Grassis cum alijs, quos citat *d. eff. 1. n. 994.* & Bonacin. *loc. cit. n. 3.* inquiunt, id verum esse de illis vxoratis Clericis, qui sunt in minoribus, non autem de illis, qui sunt in sacris. Et malè etiam addit idem de Grassis *n. 997.* stante consuetudine, quod bigami gaudeant, eam seruandam esse. Nam S. Concilium Tridentinum expresè ait, nemini quoad hoc, priuilegio, vel consuetudine, etiam immemorabili suffragante. Quod idem babetur *in d. cap. vn. de bigam.* licet quoad eas, qui sunt in sactis, aliter censui cum communi *in consult. de bigamis græcis.* Et ratio esse potest, quia sicuti bigamus prohibetur esse Clericus, ita, si fiat, non debet priuilegio Clericali donati. Si tamen dispensetur super bigamia, vt bigamus esse possit & Clericus, censetur cum eodem dispensatum, vt gaudeat priuilegijs, nimirum viuente vxore, instar aliorum Clericorum coniugatorum, mortua verò, simpliciter, & in totum. Quia non est congruum ritè manere quem in statu, & exercitio clericali, & omnino subdi laicæ potestati. Quod declarauit sæpiùs S. Congreg. Immunit. vt in Cotronen 15. Ianuarij 1658. ibi: *Bigamus non gaudet priuilegio clericali*, & in Bisignanen 17. Augusti 1655. in Hydruntina 15. Ianuarij 1658. in Dertonen 17. Septembris eiusdem anni, in Alexandrina 30. Martij 1666. ibi: *Clerici bigami non gaudent priuilegio fori*, & in Tolentina 24. Septembris 1668. ibi: *Clerici bigami non gaudent priuilegio clericali, nisi exhibeant dispensationem Apostolicam.* Et notandum, quod cum effecto bigamo bigamia interpretatiua, etiamsi ante constitutus esset in ordine ostiariatus, non potest, mortua vxore, dispensari per Episcopum, vt in ordine suscepto ministret, ex S. Congreg. Concilij in Feretrana 13. Aprilis 1630.

21 Quod si quis contraxerit ignoranter cum corrupta per alium, putans esse virginem, adhuc nullo fruitur priuilegio. Quia textus requirit, quod de facto illa, cum qua contrahit, sit virgo, nec ob ignorantiam desinit esse bigamus, vt latè Doctores in materia bigamiæ. Dixi per alium, quia si fuisset corrupta per ipsum ante matrimonium, ex matrimnnio non contrahitur bigamia, Glos. recepta *in d. cap. fin. de bigam.* & *cap. 2. de Cler. coniug.* Quapropter etsi in rigore textus *cap. vn. de Cler. coniug. in 6.* is non contrahat cum virgine, tamen actus contrahendi censetur retrotrahi ad tempus cognitionis, *arg. cap. tanta est, qui fil. sint legit.* Si tamen contrahit cum secretò corrupta, non censetur non participare priuilegium, donec corruptio latet. Quia mulier non aliàs nupta, nec publicè corrupta, præsumitur virgn, donec contrarium probetur, ex eodem Gomez *d. cap. 1. n. 4.*

22 Secus videtur de bigamis quoad alias species interpretatiuæ bigamiæ, vt quia quis cngnouerit vxorem suam, quæ cum alio post matrimonium adulterauerit, vel quia cum duabus contraxerit, consumandn tamen cum vna sola. Hi quippe non amittunt priuilegium clericale *d. cap. vn.* Quia, etsi in eo dicatur, *qui cum vnicis contraxerunt*, aliunde tamen constat, bigamiam sola carnali coniunctione induci, vel ex contractu cum corrupta ante matrimonium. Vnde ibi contractus consumationem includit, præsertim cum dispositio sit restrictiua, & proinde, velut odiosa, rigorosè eam interpretari debeamus.

23 Decreta autem, ac resolutiones S. Congregationis Immunitatis quoad Clericos coniugatos summatim sunt ista.

24 Clerici coniugati gaudent priuilegin Canonis, & fori tantùm. in Bouinen 29. Decembris 1625. in Neocastren 6. Maij 1631. in Bouinen 13. Nouembris 1629. & in Alessanen 9. Octobris 1628.

Non tenentur pro oneribus personalibus, prout est fo- 25
culare. Pro mixtis verò tenentur, nisi concurrat legitima consuetudo ad eorum fauorem. in Nuscana 24. Aprilis 1646.

Habentes requisita *cap. vn. de Cler. coniug. in 6.* gaudent 26
priuilegin fori, in Perusina 27. Aprilis 1638. etiam in causis merè ciuilibus. in Oppiden 6. Martij 1635. Non dependentibus à criminalitate. in Bouinen 27. Februarij 1630.

Gaudent immunitatibus, siue franchitijs, supposita 27
legitima consuetudine. in Theatina 20. Aprilis 1649. in Oppiden 23. Augusti 1633. in Hydruntina 7. Augusti 1640.

Gaudent exemptinne ab impositione capitationis, siue 28
super capita. in Rossanen 23. Martij 1638. in Tropien 26. Iunij 1629.

Sunt exempti ab officijs laicalibus Communitatis. in 29
Mileten 26. Augusti 1636.

Eximuntur ab officio Æratiarus. in Auellien 12. Ia- 20
nuarij 1649.

Possunt habentes requisita *d. cap. vn. de Cler. coniug. in 6.* 31
interesse cnnsilijs publicis Communitatis, & similibus, & non potest ab Ordinarijs prohiberi. in Auellinen 3. Octobris 1634.

Non debent exercere officia publica laicalia sub pœna 32
priuationis priuilegij: in Anagnina 2. Maij 1640.

Gaudent priuilegio fori & poli, & onerum personalium, 33
seruata tamen legitima consuetudine. in S. Seuerina 19. Aprilis 1627.

Non eximuntur ab nneribus fiscalibus, nisi adsit legiti- 34
ma consuetudo. in Oppiden 6. Martij 1635.

Tenentur ad impositiones reales & mixtas, cessante 35
legitima consuetudine contraria. in Ciuitatis Plebis 20. Ianuarij 1654.

Aliquando non gaudent exemptione à collectis, in Ca- 36
thacen 6. Octobris 1626.

An Clerici coniugati, qui habent requisita *d. cap. vn. de* 37
Cler. coniug. in 6. & S. Concilij Trident. *sess. 23. cap. 6. de ref.* & Clerici vulgo Syluatici, qui habent requisita decreti S. Congregationis sub 22. Iunij 1623. teneantur in Regno Neapolitano ad solutionem oneris Carolenorum 24. pro foculari, siue capitatione, seruanda est locorum consuetudo in fauorem dictorum Clericorum introducta, in Castren 20. Martij 1668. Idem in S. Seuerina, in S. Marci, in Bouinen, in Sorana, in Sulmonen, in Acernen, in Marsicana, ac alibi eodem die atque anno.

Non gaudent exemptione ab oneribus impositis super 38
bonis. in Rheginen 20. Septembris 1667.

Qui exercent officia incompatibilia, possunt etiam à Iu- 39
dice Ecclesiastico cogi ad soluenda debita. S. Congreg. Episcop. in Oppiden 25. Nouembris 1646.

Ij, qui præditi sunt qualitatibus requisitis tam *in d. cap.* 30
vn. quam in decreto S. Concilij Trid. *cap. 6. sess. 23. de ref.* non gaudent priuilegio fori in ciuilibus, nisi vbi de crimine etiam ciuiliter ageretur; sed illi ob tales causas ciuiles à crimine non descendentes non possunt à Iudicibus laicis in carcerem conijci, aut personaliter distringi. S. Congr. Concilij 13. Februarij 1610.

Gaudent priuilegio fori etiam in ciuilibus, præsertim in 41
Regno Neapolitano, in quo adest consuetudo. S. Congreg. Immun. 27. Febr. 1630.

Nnn incedentes in habitu, neque inseruientes diuinis, 42
non gaudent priuilegio fori. eadem S. Congreg. Episcop. 2. Augusti 1619. Alia alibi.

Vxores Clericorum coniugatorum gaudent priuile- 43
gijs, quibus gaudent mariti viuentes. S. Congregatio Immun. in Baren 22. Septembris 1648. & in Mileten 31. Ian. 1633.

CONSVLTATIO XLIII.

An pueri, ætate legitima minores, ex dispensatione tamen à Religione Hierosolymitana recepti, & cum fide receptionis ad paruam auream Crucem admissi, quique viaticum consuetum exoluerint, ad hoc vt ætate superueniente ad vigesimumquintum vsque annum possint nouitiatum agere, ac regularem professionem emittere, eo medio tempore fori priuilegio fruantur?

1 ET negatiuè resoluendum videtur. Quia non sunt Religiosi, neque Religioni incorporati ita, vt censeri possint personæ Ecclesiasticæ antequam habitum receperint, & professionem emiserint, vt in specie firmat Farinac. *dec.*449. Cabal. *resol. crim.* 65. & in *addit. ad q. crim.* 8. *n.* 46. Guazzin. *in def. cap.* 20. *n.* 17. Giurb. *cons. crim.* 59. *n.* 73. Bellett. *disq. Cler. de fauor. Cler.* §. 4. *n.* 19. Quorum sententia comprobatur ex S. Concilio Trid. *sess.* 25. *cap.* 6. *de ref. vers. Is etiam fori priuilegio*.

2 Neque Doctores pro contraria opinione aduersantur. Nam Rodriquez, Ambrosinus, Marchinus, Riccius, Peregrinus, & Diana loquuntur de ijs, qui fuerunt in Religione ante legitimam ætatem recepti ad nouitiatum peragendum iuxta dispositionem Trid. *sess.* 25. *de Regul. cap.* 15. vt patet ex eorum lectione, atque ex summa Angelica per eos allegata *v. Nouitius n.* 21. Ac licet Peyrinis *in addit. ad Constit. Sixti IV. cap.* 3. *n. item* 3. loquatur etiam de eo, qui habitum nondum suscepit, ibi tamen agit de foro pœnitentiali, cuius materia est fauorabilior, ac nemini præiudicialis, & quando propediem quis ad professionem & habitum recipiendus est, vt declarat Barthol. de Vecch. *in pr. recip. Nouit. disp.* 9. *dub.* 1. *n.* 3. Cæteri verò vt Scipio Rouitus, Nouarius, & Carleual loquuntur de Nouitijs, qui licet in Religione Hierosolymitana non suscipiant habitum formalem, nisi in actu professionis, vt in *Stat. eiusdem Relig. tit. de recept. in fratr. n.* 9. nihilominus dum commorantur in Conuentu, agentes probationis annum, gaudent priuilegio ex dispositione textus *in cap. Religioso*, §. *fin. de sent. excomm. in* 6.

3 Quare hæc quæstio decidenda videtur iuxta Constitutionem Clementis VII. relatam à Pio IV. *Constit.* 9. *incip. Circumspecta* sub anno 1560. *p.* 2. *Bullar.* §. 43. quod illi tantum fratres gaudent priuilegijs Religionis, qui à magno Magistro, seu de eius licentia habitum suscepissent, & professionem emisissent, seu de huiusmodi habitu suscipiendo, & professione emittenda intra certum tempus arctati fuissent, cui non fuit derogatum per Concilium Trid. *sess.* 24. *de ref. c.* 11. & Constit. 6. Gregorij XIII. *incip. Circumspecta* in omnibus, *ead. p.* 2. *Bullar.* nisi eo respectu, quod ante professionem actualem Episcopis, locorum Ordinarijs, tamquam Sedis Apostolicæ delegatis subijciuntur, quamuis se obligauerint ad illam emittendam, habitumque suscipiendum intra certum tempus, quemadmodum declarat Carleual *de iudic. disp.* 2. *n.* 444.

4 Quæ Constitutio, tametsi videatur posse applicari eiusmodi pueris, quia vigore dispensationis cessat defectus ætatis, & alter defectus professionis & habitus suppletur vigore obligationis, qua ad illam emittendam intra certum tempus adstringuntur, in quibus terminis emanauit declaratio sacræ Congregationis ad fauorem Equitis Arconati sub die prima Aprilis 1626. ibi: *Con obligo però di fare il nouitiato, e la professione innanzi al vigesimoquinto anno*. Pro negatiua tamen vrget, quod dicta Constitutio Clementis à Pio confirmata intelligitur de ijs, qui validè, atque legitimè obligari possunt ad suscipiendum habitum, & professionem emittendam, non autem de illis, qui validè obligari non possunt *ad l.* 4. §. *condemnatum, ff. de re iudic.* Lap. *alleg.* 46. *n.* 5. quales sunt infantes nondum habentes vsum rationis, vt explicat Sanch. *in prec. decal. lib.* 1. *c.* 4. *n.* 24. Bonac. *de censur. tom.* 1. *disp.* 2. *q.* 4. *p.* 3. *prop.* 2. *sub init.* qualesque sunt impuberes, qui licet mediante tutore obligentur, eorum tamen obligatio, adueniente pubertate, resoluitur, & in sua pristina libertate remanent, *cap. cum simus, de Regular.* & alijs relatis à Sanchez *loc. cit. lib.* 4. *c.* 18. *n.* 9. ac Bordon. *de profess. regul. c.* 3. *sub q.* 32.

Dispensationes autem illis concedi solitæ supplent ætatis defectum ex forma Statutorum dictæ Religionis, impedientem illorum recipi probationes, sed non supplent defectum consensus, qui tamquam iuris naturalis ab ipso quidem Summo Pontifice suppleri nequit, Rot. *dec.* 458. *n.* 11. *p.* 3. *lib.* 3. *diu.* cum alijs adductis à Gonzal. *ad reg.* 8. *glos.* 47. *n.* 60. Neque potest suppleri defectus professionis, & habitus requisiti in præfatis Constitutionibus Clementis VII. & Pij IV. quia illis non est derogatum. Accedit, quod dispensatio strictè intelligi debet in ijs, quæ præiudicium alterius præseferunt, nimirum Principis sæcularis, cuius iurisdictio in proprios subditos abrogatur, ita quod plures defectus sanare non valeat, *cap. Pastoralis, de priuileg. cap.* 1. *de fil. presbyt. in* 6. Mandos. *reg.* 20. *q.* 7. *n.* 5. *& seq.* Gonzal. *glos.* 13. *n.* 93. Rota apud Pegnam *dec.* 488. *per totam*. 5

Quapropter tutius videtur in hac re abstinere saltem à declaratione generali, ne præbeatur occasio cœteris quoque in alijs Religionibus tam claustralibus, quàm militaribus eadem forma receptis idem prætendendi, ac inferendi etiam ad immunitates reales, vt minus rectè infert Diana *resol. moral. p.* 6. *tr.* 8. *miscell. resol.* 7. neue detur Principibus materia conquerendi. 6

At nihilominus tenendum est, hosce impuberes gaudere priuilegio fori. Ratio autem est, quia quicumque in sacra Religione Hierosolymitana sunt recepti, gaudent priuilegio fori, quamuis non habeant ætatem ad peragendum Nouitiatum requisitam, vt in terminis tradunt Ambros. Marchin. Archiep. Calagur. *in resol. pro Ordinib. milit. ar.* 6. *n.* 58. vbi quod reputantur Ecclesiastici, & gaudent priuilegio tam Canonis, quàm fori, Idem asserunt Peregrin. *in Constit. p.* 2. *c.* 5. *lit. R.* §. 6. Dian. *d. resol. miscell.* 7. Ricc. *in pr. c.* 4. *resol.* 243. *n.* 3. & Rouit. *cons.* 96. *per tot. lib.* 1. Et quidem huiusmodi impuberes pertinent ad personas exemptas, quia sunt destinati ad habitum religiosum, & in via ad ipsum suscipiendum, vt alibi diximus, suntque verè ac legaliter admissi ad Religionem, & proinde licet non sint propriè Nouitij, quatenus non sunt intra annum probationis, sunt tamen cooptati ad communicandum cum Religione, & verè Deo dicati. 7

Id, quod facilius affirmandum est, quia hic articulus sub annum 1626. in sacra Congregatione Immunitatis affirmatiuè decisus fuit pro Equite Arconati, qui tertiò anno ætatis suæ fuerat in hac Religione cum dispensatione receptus. Quæ resolutio, licet in casu particulari, nihilominus habet vim legis vniuersalis, vt per Salas *de legib. tr.* 14. *disp.* 21. *sect.* 12. Narb. *de appell. Vicar. ad Episcop. p.* 1. *n.* 189. Rodriq. *tom.* 1. *q. regul.* 11. *ar.* 2. 8

Et confirmatur, quia isti impuberes antequam recipiantur faciunt nobilitatis legitimas probationes, soluunt Religioni solitum, ceu dicunt, panagium, literasque patentes receptionis, ac licentiam deferendi Crucem auream recipiunt, & sic efficiuntur de corpore ipsius Religionis, ac fiunt Ecclesiastici, cùm tamen ad effectum gaudendi priuilegio fori sufficiat etiam sola habitus assumptio, Barbos. *in remiss. Doctor. ad l. Lusit. lib.* 2. *tit.* 12. vbi in Hispanijs decisum testatur, ac Ricc. *in pr. tom.* 4. *resol.* 250. *n.* 2. *&* 3. Immò sola animi destinatio, vt speciatim comprobat Peyrin. *in addit. ad d. Const. Sixti IV. cap.* 3. *sub n.* 3. 9

Neque obstat, quod non sunt in Conuentu, & in clausura. Nam in his terminis affirmatiuè resoluit S. Congregatio Immunitatis in prædicta causa Equitis Arconati, quia sufficit, quod deferant habitum Religionis absque clausura, cum Religio Hierosolymitana clausuram non requirat, vt in hac specie Carleual *cit. lib.* 1. *tit.* 1. *disp.* 2. *q.* 6. *sect.* 3. *sub n.* 442. Nouar. *q. for.* 42. *n.* 7. *lib.* 1. quibus concinit Giouagnon. *cons.* 40. *n.* 15. *lib.* 2. Maximè cum de licentia Superiorum extra Conuentum morentur. Sunt enim paria intra monasterium morari, & extra illud cum Superioris licentia degere, vt in puncto Carleual *loco alleg.* & Lezan. *cons.* 9. *à n.* 23. per doctrinam Abb. antiq. *in cap. Cum illorum, de sent. excom.* Panorm. *in cap. Ex rescripto, de iureiur. n.* 5. Angeli, Syluestri, Nauarri, Henriquez, Suarez, Sanchez, Vecchij, Peyrinis, & aliorum. 10

CON-

CONSVLTATIO XLIV.

Cuinam competat discussio Clericatus, quando dubium esse potest, an quis sit Clericus, vel gaudeat priuilegio fori, nec ne?

Item quando habitus esset dubius, nec videatur omnino Clericalis?

1 AD primum suntqui arbitrantur eiusmodi cognitionem pertinere ad Iudicem laicum. Fundantur in eo, quod sit nuda cognitio facti, nec aliquid spiritualis cognitionis attingatur. Ita plures apud Dianam *p.1. tr.2. resol.27.& p.3.tr.1.resol.*15.Confirmatur ex consuetudine multis in locis. De Lusitania testatur Salzed. *ad pr.crim.* Diaz *cap.62.n.*14. Legiturque in decreto Regio Philippi Secundi Hispaniarum Regis, quod est apud Sousam *relect. Bull.Cœn.* conuentum esse in eadem Lusitania, quod vterque Iudex simul cognoscat, vel Iudex ecclesiasticus cum Assessore laico. De Gallia testatur idem Salzedo *loc. cit.* & Couar.*pr.cap.*33.*n.*1. ac Germon. *de sacr. immun. lib.* 15. *n.*56. improbantes prædictam consuetudinem, quam tutantur Guidopapæus & alij. De Statu Mediolani testatur Clarus *pr.cr.§.fin. q.36.vers. Regular ter*, eamque improbat Scaccia *de Iudic.p.1.c.11.n.*88.*&* 90. De Regno Neapolitano testatur Camillus de Curte, id approbans in *diuers. Iur. feud. p.2.cap.2.n.*116. & Carol. de Grass. *effect.* 1. *n.* 1258. De Sicilia idem de Grassis & Intrigliolus *singul.* 1. *n.3.lib.*3. quam Neapolis & Siciliæ consuetudinem ipse Carolus de Grassis non improbat, si fiat, vt ipse fieri supponit, per modũ summariæ informationis, ad hoc, vt cognito Clericatu Iudex laicus possit remittere ad ecclesiasticum. Et placet hæc opinio, ita intellecta Bonacinæ *ad Bull. Cœn. c.15. pun.6. n.*31. & Farinacio, qui multos congerit *de inquis. q.8.n.*34. At illam omninò improbant Carauita, & Martha, quos alibi adduximus. Posseque hæc obseruantia ex eo coadiuuari, quod in simili videmus, quoniam si opponitur coram Iudice sæculari exceptio excommunicationis, vt si dubitetur, an quis sit excommunicatus, hoc potest cognosci à Iudice sæculari. Si verò de excommunicationis validitate, spectat ad Iudicem ecclesiasticum, Gemin. *in cap. Si quis* 2.*n.*15. *de except. in* 6.

2 Hac nihilominus opinione reiecta, vera sententia est, quæ asserit, discussionem Clericatus agitandam esse coram Iudice ecclesiastico. Tum quia sic habetur *in cap. Si Iudex laicus, de sent. excom. lib.* 6. Tum quia Clericatus est res ecclesiastica & spiritualis, vt ex eo textu desumitur. Rebus autem spiritualibus non potest Iudex laicus se ingerere, *arg. cap. tuam, de ord. cognit. & cap. per venerabilem, qui fil. sint legit.* Et ita firmant Doctores *in d. cap. Si Iudex laicus*, Couar. *d.cap.*33.*n.*1. inquiens, hanc esse satis communem, & oppositam consuetudinem damnat, Salzed. *loc. alleg.* Carol. de Grass. quamplurimos citans *d.n.* 1257. Bonacina cum alijs apud ipsum *d.p.6.n.*31. Diana plures referens locis antea relatis, Marth. *de iurisd. p.2. c.31.n.*16. alijque, ac declarauit sæpius S. Congregatio Concilij & Immunitatis, vt alibi retulimus, quibus addimus declarationem in Papien, in qua cum Curia secularis prætenderet, posse capturare ac retinere Clericos delinquentes, qui incedunt etiam cum habitu & tonsura etiam tempore capturæ, donec fuerit cognitum ac resolutum, an gaudeant priuilegio fori eo sub prætextu, quod dispositio *cap. Si Iudex laicus, de sent. excom. in* 6. fuerit reuocata per Concilium Trid. Sacra Congregatio Immunitatis, proponente Eminentissimo Paulucio, respondit, seruandam esse dispositionem *d. cap. Si Iudex*, quæ non est reuocata.

3 Debet tamen vocari Iudex sæcularis vel pars, siue actor, *d.cap. Si Iudex*, Gemin. *in cap. vn. in fin. de Cler. coniug. in* 6. Boss. *tit. de for. comp. n.*51. & Guazzin. *tom.* 1. *def.* 1. *c.3. &* 11. ac interim remanere in carceribus Iudicis laici, Rip. *in cap. decernimus, n.4. extr. de re iud. c.* Idem resolutum à Congregatione Concilij in Maceraten 11. Ianuarij 1620. & in Ianuen 18. Martij 1628. & à dicta Congregatione Immunitatis in Licien 6. Februarij 1635. & in Alessanen 20. Nouembris 1637. decernere, allegatum ritum cognoscendi de Clericatu esse detestandum. Et 15. Ianuarij 1647. dixit, ritum cognoscendi clericatum per laicos non esse permittendum.

Quoniam autem hæc sententia, quæ magis pia est ac fa- 4
uorabilior Ecclesiæ desumitur ex *d. cap. Si Iudex laicus, de sent. excom. in* 6. ideò videndum est, quid expresse in illo habeatur, quid verò arbitrio opinantium, vel exinde deducentium relinquatur. Primò igitur habetur, quod si Iudex laicus malefactorem captum detineat, & is se Clericum dicens, ad Curiam ecclesiasticam petat remitti, vel ipsa Curia ecclesiastica eum tamquam suum repetat, Iudice laico inficiente, illum esse Clericum, ac ob id minimè remittendum, cognitio, an sit Clericus pertinet ad Iudicem ecclesiasticum, vocato tamen, vt iam dictum, Iudice sæculari, vel alio, cuius interest. Vbi notandum, quod non præcipitur, quod is statim sit remittendus, & ante discussionem. Quod sermo est tantum de Clericatu, non autem de participatione priuilegij dubia. Vnde fortè non est necessaria consequentia ab vno ad aliud. Ac item quod sermo est, quando Iudex ecclesiasticus, vel ipse reus petit remissionem ad Curiam ecclesiasticam, non autem quando non petunt. Vnde, etiamsi Iudex ecclesiasticus dubius sit, sed non petat, non est locus prædictæ dispositioni.

Secundò dicitur, sed subobscurè, quod si notorium sit, 5
malefactorem esse Clericum, & talem Clericum, qui priuilegio fori gaudeat, esse remittendum statim ad ecclesiasticam Curiam absque vlla cognitione. Vbi obseruandum, id duplicem sensum habere posse, nimirum vel vt omninò auferatur locus cognitioni, etiam post remissionem, cum in notorijs dubitatio subrepere non debeat, vel vt ei locus esse non possit ante remissionem, bene tamen post remissionem. Priorem sensum magis reddit textus; sed in praxi non apparet, quomodo poterit Iudex laicus distringere notorium Clericum, nisi aliquam probabilitatem prætexerit, quod poterit capere. De hac ergo cognoscendum erit, & certiorandus Iudex laicus, quod probabilitas illa non subsistat. Rursus obseruandum, dispositionem hanc habere locum, etiamsi nec reus, neque Iudex ecclesiasticus excipiat de Clericatu & priuilegio.

Tertiò dicitur, quod si de Clericatu gaudente priuile- 6
gio constet fama publica, vel communiter habetur pro Clerico, remissio facienda est statim ante cognitionem. Vbi vides, quod non aufertur locus cognitioni, sed post remissionem instituenda est coram Iudice ecclesiastico, saltem vt probetur fama.

Quartò dicitur similiter, statim ante cognitionem re- 7
mittendum esse Clericum, si deprehensus fuit cum habitu, & tonsura, qui ante deprehensionem publicè non se gerebat pro laico. Vbi aduertendum, cognitioni esse locum post remissionem, quæ fieri debet coram Iudice ecclesiastico, & onus probandi oppositum esse Iudicis laici, vel partis. Quia ratione habitus & tonsuræ præsumptio stat pro ecclesiastico, vt ibidem dicitur. Item quoad Clericos minores non beneficiatos hanc partem esse correctam per Tridentinum. Non enim ijs sufficit deferre habitum & tonsuram, & non se gerere pro laicis, sed requiritur etiam seruitium Ecclesiæ, vel studium.

Denique dicitur, quod iste deprehensus in habitu & 8
tonsura, si ante deprehensionem pro laico publicè se gerebat, & pro tali communiter habebatur, restituendus non est, donec Clericatum probauerit, cuius probationis onus ad ipsum deprehensum spectabit. Interim tamen quiuis processus Iudicis laici contra ipsum penitus conquiescat. Vbi considerandum, quod non decernitur coram quo Iudice Clericatum debeat iste reus probare. Vnde, etsi Glossa *ibi v. fecerit*, citans Io. Monach. & Archid. sentiat, id fieri debere coram ecclesiastico, tamen id expresse non est definitum. Imminò ratione præsumptionis, quæ stat pro Iudice laico, quatenus scilicet captus pro laico habebatur, videtur ad ipsum pertinere discussio. Sed forte ratione habitus, in quo deprehensus est, pertinere potest æqualiter ad ecclesiasticum, cum pro ipso stet hæc alia præsumptio. Quin etiam in æqualibus dignioris habendam esse rationem inferius dicemus, qui in proposito est ecclesiasticus.

9 Atque hæc sunt, quæ ibi disposita inueniuntur in hac materia, contra quæ non potest esse legitimè inducta aliqua consuetudo. Censetur enim esse contra libertatem ecclesiasticam quicquid contrariatur illi dispositioni, quæ præsumitur ordinata iuxta exigentiam libertatis à foro laico. Et ideo Authores, inter quos Barbosa *in collect. iur. can. tom. 3. lib. 5. tit. 15.* frustra conantur fulcire dictas consuetudines, assumendo fieri ex specialibus concessionibus & priuilegijs, quæ an verè extent, alij viderint.

10 Nec suffragatur, quod sit quæstio facti, & nihil spiritualis inuoluat. Quia, quicquid sit de hoc, habetur expressa lex in contrarium, quod illa cognitio ad ecclesiasticum pertineat in dictis casibus. In alijs autem non comprehensis in dicto *cap. Si Iudex*, prudens arbitrium potest habere locum, habito tamen respectu legitimæ consuetudinis iam inductæ in fauorem Ecclesiæ. Et in remissione Clerici à Iudice laico ad ecclesiasticum semper seruandum est quoad fieri potest, decus Clericatus, factaque declaratione Clericatus, & sufficienter intimata Iudici laico, is non potest notabili tempore, quale dicitur esse vltra viginti horas, demorari, vt ex alijs obseruauit Diana *d. resol.* 27. & nos alibi.

11 Ad secundum respondeo, quoties discutiendum est, an habitus, cum quo incedit Clericus, sit clericalis, vel non, coram Iudice ecclesiastico id præstandum esse. Tum quia ad ipsum pertinet cognoscere de Clericatu, vt diximus. Tum quia conditio vestis clericalis illi nota præsumitur, qui ipsam præscribit. Præscribit autem Iudex ecclesiasticus. Tum quia in dubijs inter vtramque iurisdictionem, ecclesiasticam nimirum & laicam, dignioris semper habenda est ratio secundum Butr. *in cap. Cæterum col. 3. de iudic.* Felin. & Dec. *in cap. Pastoralis in pr. de rescript.* Ias. *in l. 2. col. 5. ff. si quis in ius voc. non ier.* Dignior autem & maior est authoritas ecclesiastica, *cap. Solitæ, de maior. & obed.* Ita Couar, *pr. q. cap.* 33. *n.* 1. inquiens, ita seruari apud Hispanos, & esse communem omnium, Carol. de Graff. *d. eff. 1. n.* 1263. Suar. *lib. 4. contra Reg. Angl. cap. 27. n.* 12. Farinac. *de inquis. d. q. 8. n.* 68. Zerol. *in pr. Episc. p. 1. v. Clericus, n.* 3. Bonac. *d. p. 6. n.* 31. Menoch. *de præsumpt. lib. 6. q. 76. n.* 341. Dian. *p. 3. resol.* 10. citans Bellettum, & Barbosam, ac referens sententiam Paponj *lib. 1. tit. 5. Arest.* 4. asserentis, Iudicem laicum non posse cognoscere de tonsura, benè tamen de vestibus. Quam opinionem circa vestes tenent Guido Pap. *q.* 138. Io. Gallus *q.* 38. Iul. Clar. *d. q. 36. n.* 11. Mascard. *de prob. concl.* 91. *n.* 4. Carol. Molin. in Alexandr. *cons. 8. col. 3. lib.* 1. Io. Rupellan. *lib. 4. forens. institut. cap.* 6. alijque, & à fortiori ij, qui putant agnoscere de Clericatu spectare ad Iudicem laicum.

Quoad eum verò, qui communiter pro laico habetur, si sit in minoribus & sine beneficio, non est necessaria probatio vestium, quod sint clericales. Quia defectu cæterarum conditionum, quas Tridentinum præscribit, certum est, ipsum non gaudere priuilegio fori. In cæteris autem non habet locum discussio, ac proinde si opponat de clericatu, non videtur audiendus. Quod si cætera obseruet, vel censeatur communiter obseruare, habet locum discussio, & ad Iudicem ecclesiasticum pertinet.

12 At quoad Clericum beneficiatum, vel in sacris constitutum semper locus est discussioni. Quia ex beneficio, vel sacro Ordine semper quis præsumitur gaudere priuilegio, ac proinde habere omnia requisita ad statum clericalem, donec contrarium probetur.

13 Illud moneo, quod cum Clericus aliquando non gaudeat priuilegio fori, ita tamen, vt non exciderit à priuilegio canonis, Iudex laicus non potest eum personaliter distringere sine alia cautela absque periculo excommunicationis Bullæ Cœnæ, vel saltem illius, quæ est *in c. Si quis suadente* 17. *q.* 4. Durante enim priuilegio canonis, de quo *caput 6. sess. 23. de ref.* non loquitur, communis sententia est, quod personalis violentia Clerico nullatenus inferri valeat sine excommunicatione *d. c. Si quis suadente*, nisi supponatur consensus, aut licentia Iudicis ecclesiastici, qui consentiendi facultatem habeat, & degradatio, dum pœna capitalis imponenda est. Priuilegium autem Canonis regulariter participatur per susceptionem Ordinis, vel primæ tonsuræ, aut ingressum in Religionem.

14 Nec obstant consuetudines contrariæ. Quia sunt abusus detestandi, vt eos semper detestata est S. Congregatio Immunitatis. Hi enim perniciosi & schismatici abusus vel ex nimia conniuentia, vel ex necessaria, aut fortassis aliquandiù rationabili tolerantia Pontificum sensim serpentes eò tandem perueniunt, vt abusus, & vsus in stabilem abeant consuetudinem, & consuetudo demum vim legis obtendat, minimusque in principio error temporis beneficio fiat maximus, habeatque demum suos patronos, qui doceant, & scribant licere ac deberi, quæ neque licent, neque debentur.

CONSVLTATIO XLV.

Grauiter dubitatur, an Episcopi, aliique Prælati Pontifice summo inferiores, possint delegare causam aliquam Clerici Iudici laico, seu permittere Clerico, vt adeat Iudicem sæcularem?

1 Rationem dubitandi ingerunt aliqui textus iuris Canonici. Et quidem licet quoad causam criminalem, vel spiritualem videatur recepta pars negans, quia omninò incongruum est per laicos distringi Clericum personaliter, vel de spiritualibus iudicium ferri, nihilominus quoad causam temporalem, & ciuilem affirmatiuam partem tenet Gloss. *in cap. 2. v. non præsumat, de iudic.* Syluest. *in sum. v. Iudex*, §. 4. Tolet. *lib. 1. instr. Sacerd. cap. 28. n.* 10. Alter. *de censur. tom. 1. lib. 3. disp. 16. cap. 1. col.* 12. Duard. *lib. 2. Com. Bull. Cœn. ad can. 15. q. 11. n.* 93. & Diana *p. 3. tr. 2. resol.* 112. inquiens, ita in praxi seruari, & obseruandum esse. Quamuis distinguat tantum inter causas temporales, & spirituales, non autem inter ciuiles & criminales.

2 Suadetur autem hæc sententia argumento à contrario sensu ex *cap. 2. de Iudic.* vbi præcipitur Episcopis, ne negocia ecclesiastica laicorum iudicio supponant, quasi causas non ecclesiasticas possint supponere. Et ex *cap. 1. de for. comp.* vbi dicitur, nullus Iudicum sæcularium neque presbyterum, neque diaconum, aut Clericum vllum, aut minorem Ecclesiæ sine permissu Pontificis per se distringere, aut condemnare præsumat. Et ex *c. Clericum nullus* 11. *q.* 1. vbi habetur Clericum nullus apud secularem Iudicem, Episcopo non permittente, pulsare præsumat. Permittente ergo Episcopo, poterit. Pro quo etiam facit *cap. Vt famæ, de sent. excom.* Quod confirmari potest, quia qui habet iurisdictionem ordinariam, immò etiam delegatam, eam delegare, vel subdelegare potest in capacem. Sed Episcopi habent iurisdictionem ordinariam in causis Clericorum, ergo illam delegare possunt in ipsos laicos, qui hoc modo capaces sunt iurisdictionis in Clericos, cum iam non sit eorum propria, sed ecclesiastica. Alioquin enim nec Summus Pontifex posset eam delegare.

3 Contraria tamen sententia verior est. Eam sequuntur Glos. in *cap. significasti, v. Clerici, de for. comp.* Bald. *in l. 1. circa fin. C. de indict.* vid. Bartol. *in l. si quis pro eo, ff. de fideiuss.* Aufret. *in Clem. 1. n. 86. de offic. Ord.* Carol. de Graff. *de eff. Cler. eff. 1. n.* 652. qui alios octo Auctores citat, Graff. *lib. 4. decis. aur. cap. 18. n.* 127. addens, idem esse de compromisso, quicquid alij velint, posse fieri in laicum, saltem dum accedit licentia Episcopi, Sousi. *relect. Bull. Cœn. disp. 81. n.* 6. & Anguian. *de legib. tom. 1. lib. 2. contr.* 25. Habeturque expressè *in d. cap. significasti, de for. comp.* vbi dicitur, Clericum non posse consentire in Iudicem non suum, etiam accedente sui Episcopi voluntate, nisi sit persona ecclesiastica. Optima huius rei ratio insinuatur *in cap. si diligenti eod. tit.* iunctis ijs, quæ *ibi* Glossa & Doctores adducunt. Cum enim priuilegium fori sit commune toti Ordini clericali, & inductum in odium laicorum, sicuti non est in potestate Clerici ei renunciare, ita non debet esse in potestate singulorum Episcoporum eidem præiudicare per delegationem, vel consensum in Iudicem laicum. Vnde sicuti non potest Episcopus in causis suis consentire in Iudicem laicum iuxta *d. cap. si diligenti*, ita etiam non potest con-

consentire in caussis suorum Clericorum. Quod enim iuris quis pro se non habet, nec pro alijs congruit habere. Eademque de causa non potest facere, consentiendo in personalem læsionem Clerici, quin sit locus priuilegio canonis, & excommunicationi, *arg. cap. Contingit* 1. & *cap. Vniuersitatis, de sent. excom.*

4 Non obstant, quæ ex aduerso deduximus, Argumentum enim à contrario sensu est validum, quando contrarium non reperitur expresse damnatum, Vnde ex eo, quod interdicitur Episcopis committere causas spirituales laicis, possemus inferre, quod valeret committere ciuiles, seu temporales, nisi esset inhibitum *in d. cap. Significasti, de for. comp.* Sicut etiam in eodem *cap.* habetur quasi Iudici non suo permittere possit Episcopus Clericum iudicandum, nimirum personæ ecclesiasticæ. Quod ius, quia posterius est, ideo attendendum. Quia verò dicitur persona ecclesiastica, non autem Iudex ecclesiasticus, autumare poterit aliquis, quod in causis Clericorum delegari possit persona ecclesiastica, quæ Iudicem laicum, vt ministrum Principis laici ageret. Quod sanè reijciendum non puto. Quia dum agit quatenus delegatus, non agit, vt Iudex laicus, siue vt pollens auctoritate laica, sed vtens delegata, quæ ecclesiastica est, & cuius est hic Iudex congruè capax, cùm sit persona ecclesiastica. In *cap. Vt famæ de sent. excom.* habetur quidem à laicis citra excommunicationem trahi posse Clericos, si oporteat etiam violenter, ad iudicium suum de mandato Prælatorum. Sed cum sit sermo de Clerico, qui non poterat per Episcopum corrigi ac puniri, nihil aliud deducitur, nisi quod laicus se potest ingerere, vt inuocatus in auxilium ab ecclesiastico. Quæ non est delegatio iuris, sed executionis. Alioquin enim etiam in criminalibus posset Episcopus delegare laicos, quod tamen Aduersarij non concedunt.

5 Ad confirmationem negatur, iurisdictionem posse delegari, quando delegatio resultat in præiudicium tertij. In præsenti autem delegatio facta laico resultat in præiudicium immunitatis Clericorum à foro sæculari; & ideò non debuit Episcopis facilè committi. Seu potius dicas, delegationem alias fuisse licitam; nisi esset prohibita per dictum *cap. Significasti, de for. comp.*

6 An autem Clericus possit consentire in Iudicem laicum, tamquam in arbitrum, communior sententia affirmat, dummodo hæc concurrant. Quod causa sit ciuilis, & temporalis, non autem criminalis, aut spiritualis. Quod Iudex ecclesiasticus non obnitatur, & quod arbitrium nullam coactionem inducat, id est non possit cogi per arbitrum laicum Clericus stare sententiæ.

7 Dixi Prælatos Pontifice summo inferiores; nam quod ipse Pontifex & ciuiles, & criminales & spirituales causas possit laico delegare, constat ex *c. Mennam 2. q. 5. c. in Synodo d. 63. & c. Illud. 10. q. 3.* Henric. *in cap. Et si Clerici, de Iudic.* allegans *c. ad hæc 22. d.* ibique notat Host. ac tradit Io. Andr. & Sicul. *in cap. 2. de iudic.* Archid. *in cap. ab arbitris, de offic. deleg. in 6.* Bald. *in l. rescripta, C. de precib. Imper. offer.* Io. Fab. *in auth. Statuimus, C. de Episc. & Cler.* per Io. Andr. *in cap. vn. de Cler. coniug. in 6.* Aufrer. *de potest. sæcul. in Eccles. reg. 1. fall. 12.* & *in Clem. 1. de offic. Ordin.* per iura vtrobique congesta, cùm huiusmodi delegationis incapax laicus non sit, vt docent Glos. *in c. valde d. 49.* & patet ex iuribus adductis à Suar. *lib. 4. de Immun, ad Reg. Angl. cap. 2. n. 12.* Grat. *consf. 61. n. 12. & 23.* Osasch. *dec. 70. n. 16.* Thesaur. *dec. 31. n. 12.* Carol. de Grass. *eff. 5. n. 372. & seqq.* Menoch. *de retin. poss. remed. 3. n. 35.* Pacian. *cons. 116. & 117.* Sesse *in ep. ad Regul. n. 46. & 100. & de inhib. c. 8. §. 3. n. 152.* Nauar. *in man. c. 27. n. 6.* Dian. *p. 1. tr. 2. res. 112.* Quia cum non agatur de articulis fidei, potest Summus Pontifex reliquo iuri diuino dispensare, vt per Glos. Archid. Innoc. & Doctores communiter, quos sequitur Marth. *de iurisd. cent. 1. art. 4. cas. 62. n. 15.* & Cutell. *in C. polit. not. 36. ad leg. Martini n. 4.* & *de immun. lib. 2. q. 4. n. 21.* & non is, qui iurisdictionem exercet, sed qui præcipit exercendam ius dicere videtur, *d. cap. Vt famæ 35. de sent. excom. cap. audientiam, de præscript. & l. Obuenire, ff. de verb. signif.* facitque textus *in cap. Aduersus, de immun. eccles.* Ita circa Tribunal, vt aiunt de la fuerza, affirmat Pesantius *de immun. disp. 3.* licet Ceual. *de cognit. per viam viol. in proem. glos. 6.* neget id ex priuilegio haberi, sed ex alio capite iustificari. Circa monarchiam Siciliæ Gueuara *de orig. & vs. monarch.* Circa priuilegia Regis Francorum pro conferendis beneficijs Regni sui Grassal. *Regal. Franc. lib. 2. iur. 1. & 2.* Circa priuilegium Reipublicæ Venetæ procedendi in aliquibus casibus contra Clericos Zanard. *tom. 3. c. 50.* Quæ an reuera existant; & non reuocentur quotannis in Bulla Cœnæ non est nostrum, neque huius loci disserere.

CONSVLTATIO XLVI.

An magistratuum sæcularium decreta, vt nullus scholaris ad Doctoratum admittatur, nisi fidem ab Actuarijs maleficiorum reportauerit, quod de quibusdam delictis non fuerit inquisitus, ac nisi coram Fisco sæculari probauerit, se per quinquennium in Vniuersitate studiorum illis operam dedisse, ab eoque declaratione reportata, quod requisita in eo concurrant, tendant in præiudicium Episcoporum, qui in aliquibus Vniuersitatibus Studiorum Cancellarij auctoritate Apostolica, & Imperiali deputati sunt, ac etiam libertatis Clericorum, quos sub dictis decretis comprehendi ijdem Magistratus prætendunt?

Affirmatè. Quoniam cùm ad præfatos Episcopos, vti Cancellarios, insignium doctoratus collatio spectet, vtique omnia præparatoria ad dictum gradum conferendum necessaria, censentur eisdem concessa. Ita Abb. *in q. 7. n. 47.* vbi iniquit, quod vno concesso censeantur concessa ea omnia, sine quibus non potest exerceri, *cap. præterea, de offic. deleg. l. 2. ff. de iurisd. omn. Iud.* cum alijs vulgò. De iure autem nemo ad doctoratum promoueri potest, nisi per quinquennium studuerit, vt habetur in proemio Digestorum, & tradit Abb. *in cap. Super specula, de magistr.* vbi Add. *lit. D.* & Cancellarij munus est doctorandi ex ipso Abb. *in Clem. 2. n. 7. eod. tit.* Igitur omnia requisita probanda ad gradum Doctoratus obtinendum debent comprobari coram ipsis; quemadmodum etiam innuit Bartol. *in l. Magistros, C. de profes. & med. lib. 10.* 1

Neque obstat, quod cùm respectu scientiæ iuris ciuilis, & artium agatur de priuilegio concesso ab Imperatore, possint Magistratus sæculares manus apponere, Nam primò respondetur, Summum Pontificem, non solum facultatem doctorandi in iure Canonico concedere posse, sed etiam in iure Ciuili, vt tradit Cagnol. *in d. proem. ff. n. 247. & 250.* vbi respondens Fabro, & Aretino contrarium asserentibus *in §. responsa prudentum, Instit. tit. de iur. natur. gent. & ciuil.* inquit, quod sine auctoritate Apostolica quis doctorari nequit; & ideò præstat auctoritatem iuri ciuili, vel quia Sedes Apostolica etiam Imperatori præest, vel quia scientia, & leges sunt donum Dei, ac proinde illas auctorizat Ecclesia, atque idcirco communiter Episcopi sunt Cancellarij. 2

Deinde esto, quod contrarium assumptum possit dici aliquo modo subsistere, adhuc non officeret. Nam, si Imperator priuilegium à se concessum Ecclesiæ, non potest amplius reuocare, quia concessum non subdito, propter quod transiuit in contractum, vt per Abb. *cons. 63. n. 1. p. 1.* & post concessionem assumpsit naturam rei Ecclesiæ, vt firmat idem Abb. *cons. 9. n. 2.* eiusdem *1. p.* multò minus poterint manum apponere Magistratus ipso Imperatore inferiores, *cap. Cum inferior, de maior. & obed.* cum similibus. 3

Minus obstat, quod huiusmodi decreta non prohibeant absolutè doctoratum Clericis, ad illum promoueri volentibus, sed solum addant modum. Quia nihilominus non valent, tamquam in præiudicium libertatis ecclesiasticæ, Abb. *cons. 85. d. p. 1.* 4

Sicuti etiam non refragatur, quod Clerici ligentur statutis laicorum, bonum commune respicientibus. Quia numquam ex vi statuti laicalis, etiam pro bono publico, ac publica vtilitate editi, Clerici ligantur, Mascard. *concl. 1. num. 203.* Idque defectu potestatis, vt per Surd. *cons. 301. num. 15. & seqq.* Bellett. *disq. Cler. p. 1. tit. de exempt. Cler. à stat. laic. §. 2. num. 34.* & nos *tom. 1.* ac alibi. 5

Pariter non obstat, quod vbi agitur de iurisdictione voluntaria Clerici possunt se Iudici laico submittere. Nam id negatur à Decio *cons.* 150. *per tot.* ac ita, vt nedum id nequeant facere ordinaria subiectione, qua scilicet instar laicorum, & subditorum iudicentur potestate laica, vt ex *cap. si diligenti, de for. comp.* deducitur, quia laica potestas est incompetens, nec acquirit ius ex sola renunciatione priuilegij, eo quod talis renunciatio legitimè fieri non potest, siquidem est proprio Iudici, ac toti Ecclesiæ præiudicialis; in præiudicium enim alterius non renunciatur, Glos. recepta *in d. cap. si diligenti*, sed neque ad modum delegationis, aut prorogationis. Nam delegatio debet fieri à Superiore, non ab eo, qui se iudicandum subijcit, & prorogatio debet esse in maiorem. Laici autem respectu Clericorum, & in ordine ad illos sunt priuati, & incapaces iurisdictionis, *arg. l. sed si manente, ff. precar.* Ias. *in l. est receptum. ff. de iurisd. omn. Iud.* præterquam quod hæc prorogatio includit priuilegij renunciationem, quam diximus inualidam. Similiter neque per modum compromissi, tamquam in arbitrum, vt firmauit Glos. & Innoc. *in cap. dilectis, de arbitr.* Neque tandem de expresso consensu Episcopi, Glos. *in cap. significasti, de for. comp.* Bald. *in l. 1. circa fin. C. de indict. vid. toll.* Bartol. *in l. si quis pro eo ff. de fideiuss.* & Marth. post plures *de iurisd. p. 2. c. 6. num.* 40. Vnde circa hanc rem nihil est licitum quàm quod Pontificum legibus permittitur, cum sit ex grauioribus, & inuoluat ius diuinum. Præterea non potest in hoc casu dici, quod agatur de voluntaria iurisdictione, cum adsit initium necessarium, immò iudicium formale contentiosum, nempe persona Iudicis, qui est Magistratus, actoris, qui est ipse promouendus, & rei, qui est Fiscus sæcularis, quo citato omnia fieri debent, ac etiam adsit declaratio super requisitis huiusmodi à Magistratu prætensis.

CONSVLTATIO XLVII.

Cùm sæpè contingat, quod Curia Episcopalis procedat contra laicos pro causis spectantibus ad forum ecclesiasticum, vtaturque in ipsis etiam testimonio personarum sæcularium, forus sæcularis ad auferendum ecclesiastico in hisce causis iurisdictionem, vel saltem earum exercitium operatur, quod inquisitus coram Iudice ecclesiastico de falsitate testium apud Curiam sæcularem postulet, contra quos adeò rigidè proceditur, vt ab eorum exemplo nemo ferè inueniatur, qui se velit in Curia Episcopali examini subijcere. Quod si etiam censuris, alijsuè canonicis remedijs huiusmodi testes ad deponendum compellantur, aut illas tolerant, aut potius ad falsò iurandum inducuntur. Ideò quæritur,

1 *An huiusmodi falsi testes puniri possint à Iudice ecclesiastico priuatiuè quoad Iudicem sæcularem?*

2 *Item quæritur, an postquam Iudices sæculares remiserint ad Iudicem ecclesiasticum causas, & processus, in quibus prætendunt extare indicia contra Clericos, possint prosequi in capiendis nouis indicijs contra ipsos Clericos?*

3 *Quæritur etiam, an potestas laica habeat iurisdictionem in sodalitates laicorum, auctoritate Apostolica, vel Ordinaria erectas, & habentes Ecclesias formales cum omnibus requisitis?*

1 AD I. videtur affirmatiuè respondendum. Quia cùm testis laicus falsum deponens coram Iudice ecclesiastico, illius offendat iurisdictionem, ab ipso puniri debet per textum *in l. nullum, C. de testib.* & ideò non potest Iudex laicus contra eum procedere, sed si pars, quæ prætendit testem ad sui præiudicium falsum deposuisse, illum puniri velit, debet coram Iudice ecclesiastico agere, in cuius Tribunali extat processus & depositio, Estque incongruum, quod vnius iurisdictio offendatur, & alter puniat.

At dicendum est, punitionem huiusmodi spectare 2
cumulatinè ad Iudicem ecclesiasticum, ac ita, vt inter ipsum & Iudicem laicum detur præuentio, Bald. *in d. l. nullum*, Afflict. *decis.* 219. vbi testatur ita decisum fuisse in Sacro consilio, Boss. *de for. comp. num.* 159. Couar. *in pr. q. c.* 18. *num.* 8. Clar. *in pr. cr. §. fin. q.* 34. Salzed. ad Diaz *in pr. crim. can. cap.* 94. *§. si autem*, Capella Tholos. *dec.* 379. Franch. *dec.* 149. alijque, ac declarauit S. Congregatio Immunitatis in Papiensi, proponente Eminentissimo Paulucio, ipsius olim S. Congregationis Secretario, & in Rhegien 18. Martij 1631. vbi etiam declaratum, posse Episcopum procedere contra laicum, qui subornare attentauit testes in causa pendente coram Iudice ecclesiastico. Ratio autem præcipua illa est, quia hic testis est periurus. Periurium autem est mixti fori, Doctores communiter *in cap. testimonium, de testib.* Abb. *in cap. cum sit generale, n.* 21. *de for. comp.* & Couar. *in cap. quamuis pactum p.* 1. *§.* 7. *n.* 2. *de pact. in* 6.

Dictumque in eodem S. Consilio apud Afflictum loco 3
allegato, quod si Curia ecclesiastica velit inquirere super falsitate testium, possit, etiamsi in Curia sæculari accusatio falsitatis fuerit prius inchoata, quàm incepta per Iudicem ecclesiasticum inquisitio, & in ijs, quæ concernunt iurisdictionem per præuentionem, attendatur præuentio per citationem, vt *in l. si quis postea, ff. de iudic.* & notat Bald. *in l. pluribus, ff. de leg.* 1. Eaquidem ratione, quia per pœnam falsi imponendam à Iudice laico, non tollitur pœna imponenda per Iudicem ecclesiasticum iuxtà ea, quæ tradit Cyn. *in l. 2. C. de sport.* & Bald. *in l. executorem C. de exec. rei iudic.* & Bartol. *in l. sepulchri, ff. de sepul. viol.* idem Bald. *in l. cunctos populos vers. modo circa hoc, C. de Sum. Trin.* Io. Andr. *in cap. felicis, de pœn. in* 6. Abb. Sicul. *in cap. de causis col. vlt. de off. deleg.* cum alijs, Quod si Iudex laicus absolueret, & ecclesiasticus condemnaret testes de falsitate, quia meliores testes haberet, qui deponerent de falsitate eorum testium, eius sententia valeret, ex Bald. *in cap. fin. de re iud.* iunctis adnotatis à Io. Andr. *in d. cap. felicis* cum concordantibus.

Non obstat, quod sicuti Clericus deponens falsum testificando coram Iudice sæculari, non potest ab isto, ne in bonis quidem puniri, ita non poterit laicus falsum deponens puniri à Iudice ecclesiastico, Nam, reiectis ijs, qui volunt, Clericum sine censura trahi posse ad Tribunal laicum, si coram eodem Tribunali deliquisset per falsitatem, puta quia testificando falsum deposuisset, vel aliquem falsò calumniatus esset, aut falsum instrumentum exhibuisset, vt Glossa, Baldus, Cynus, & alij Ciuilistæ *in d. l. nullum, C. de testib.* quos ad numerum sex supra viginti refert Carol. de Grass. *de effect. Cler. eff.* 1. *n.* 1147. & alios citat Diana locis infra citandis, ac de praxi multarum Prouinciarum testatur Cenedo *in collect. iur. can. p.* 1. *collect.* 37. *n.* 10. qui fundantur *in d. c. nullum*, in qua decernitur testem, qui aures Iudicis offendit, posse ab eo Iudice puniri, non obstante quacumque exemptione, facitque ad id *d. l. 2. C. de sportul. l. si quis forte, §. si quos, ff. de pœn.* cùm vera sententia sit negatiua, quam sequuntur Couar. *pr. q. d. c.* 18. *n.* 8. Afflict. *dec.* 230. *col.* 1. Iul. Clar. cum alijs *in pr. cr. lib.* 5. *§. fin. q.* 38. *n.* 14. Marth. *de iurisd. p.* 4. *cas.* 128. *n.* 9. cum triginta vno Auctoribus, Farinac. *de inquis. q.* 8. *n.* 26. Ceual. *tr. de cognit. per viam viol. p.* 2. *q.* 74. *n.* 7. Cabedo *dec.* 87. Gutier. *pr. q. lib.* 1. *q.* 24. Layman. *lib.* 4. *tr.* 9. *c.* 4. *n.* 9. Ricc. *p.* 4. *dec.* 87. Viuius *com. opin. v. Clericus n.* 103. Carol. de Grass. *loc. cit. n.* 1148. cum quinquaginta tribus Doctoribus, quos refert Diana cum alijs *p.* 1. *tr.* 1. *resol.* 109. vbi etiam refert, sed reprobat, aliquos opinantes pœna pecuniaria, vel etiam captura cum remissione ad Iudicem ecclesiasticum puniri per Iudicem laicum posse Clericos delinquentes contra ministros iustitiæ sæcularis, vel coram ipso Iudice, aut non exhibentes ei signa reuerentiæ; pro qua sententia alios etiam refert *p.* 3.

tr. 1.

tr.1.resol.60. teneturque Bonac. *ad Bull. cœn. cap.15. pun.5. n.15.* & Duard. *q.11. n.34.* Quia iure canonico id non reperitur permissum, immò oppositum colligitur *ex cap. cum non ab homine, de iudic.* Neque *l. Nullum, C. de testib.* aut aliæ, cùm sint ciuiles, extendendæ sunt ad præiudicium Clericorum. Præterquam quod eis opponitur textus *in auth. statuimus, C. de Episc. & Cler.* ibi: *Statuimus, vt nullus ecclesiasticam personam in ciuili, vel criminali trahere ad iudicium sæculare præsumat, & l. Diuus Pius, ff. de fals.* ex qua infertur crimina incidentia in iudicio, non posse puniri ab eo, qui iurisdictionem aliquam non habet super eis. Concinit *cap. si diligenti, de for. comp.* & prosequuntur Butr. & Io. Andr. *in cap. at si Clerici, de iudic.* & communiter Canonistæ *in cap. dilectus filius, de pæn.* & *in cap. 2. de crim. fals.* quos sequutus est Bartol. *in d. l. diuus Pius,* & confirmat *text. in auth. de testib. §. & licet,* vbi ille Iudex potest punire falsum testem, qui super eum authoritatem habet. Quod etiam tenent Archid. *in 5. q.6. c. presbyteri,* & Anchar. *in l. quoties, C. de iudic.* latèque Martha *vbi supra.* Et licet aliquibus visum, has opiniones conciliari posse, vt prior procedat quando traheretur Clericus pro falso puniendus ciuiliter tantùm, & in bonis, non autem personaliter, cuius conciliationis auctor est Iason. *in l. 1. §. 1. col. 3. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd.* & habet sectatores Aufret. *in tr. de potest. laic. sup. ecclesiast. reg. 1. n.6.* ac alios apud Dian. *d. resol.109.* Id tamen negant de Grassis, Diana, & alij locis allegatis, cum æquè sit contra exemptionem ecclesiasticam, quia pœna, licet ex re exigatur, in personam tamen principaliter indicitur, vnde neque à persona, neque à bonis Clerici à non suo Iudice exigi potest, facitque *l. si qua pœna, ff. de verb. signif. & l.3. C. de vectig.* vbi pœna fraudati vectigalis à milite, tamquam exempto, peti nequit, licet is vectigal reficere teneatur, & ita, vt neque illud, quod apud omnes receptum esse fatetur Couarruuias, quod scilicet saltem possit Iudex laicus cognoscere de falsitate, vt sciat quæ fides Clerico sit adhibenda, & quid in causa operetur eius dictum, quid verò non, & vt possit excipere de attestatione, scriptura, & similibus, admittant Hostiensis, & Jo. Andreas apud Dian. ea *resol.109. ad fin.*

5 Ratio disparitatis est, quia Iudex ecclesiasticus habet iurisdictionem in laicum ratione periurij, sicque potest contra eum procedere; sed Iudex sæcularis non habet iurisdictionem in Clericum, qui coram eo deposuit falsum, sicque non potest contra eum, ne in bonis quidem, procedere, vt per Ricc. *d. par.4. dec.81. per tot.*

6 Ad secundum. Licet *cap. sæculares, de for. comp. in 6.* videatur statuere, vt Iudices sæculares ab ecclesiastico compellantur ad desistendum per censuras ecclesiasticas, stante tamen remissione iam facta, videtur, Iudicem laicum nullo modo posse se excusare, vnde dicendum puto, illum ipso facto excommunicationem incurrere ad tradita per Grass. *effect.1. n.216. & seq.* & per Guid. Pap. *q.77.*

7 Ad tertium. Si præcepta Confratribus transmissa respiciant spiritualia, quorum omninò est incapax Iudex laicus, etiam quoad Confraternitates sæcularium ex Bart. *in l. fin. n.5. ff. de colleg. illic.* illa nullatenus sustineri possunt. Sicut enim spiritualia dare, ita etiam circa ea prohibitionem facere nequit, vt in simili tradit Suarez *de releg. lib.2. c.12. tit. de dieb. fest.* maximè si Confraternitates fuerint erectæ auctoritate Apostolica, vel Ordinaria, in earumque Oratorijs adsint campanile, campanæ, ac missæ celebrentur, ex quibus subesse Episcopo, tradit Verall. *dec.328. n.3. p.1.* & loca religiosa & pia dici, ac in omnibus ad ipsas Confraternitates spectantibus tum circa formam electionis, regiminis, & aliorum eiusdem Episcopi potestati subijci, asserit Barbos. *de offic. & potest. Episc. alleg.75. n.14. & 26.* Neque est inconueniens, vt inquit Nauar. *cons.3. de for. comp.* quod earum confratres diuersis respectibus diuerso iure censeantur, & sic, vt quoad temporalia eorum bona, & personas subsint Iudici laico, & ab eo iudicentur, quod autem ad actus, quos faciunt in locis sacris, & alios ceu processionum ac similium ad religiosum, & ecclesiasticum ordinem pertinentes, iudicentur ab Episcopo, & pro rebus ipsarum Confraternitatum coram eo conueniantur, vt firmat Garzia *de benef. p.5. c.1. n.606.* Vnde videtur, ipsos Iudices sæculares, qui huiusmodi præcepta faciunt, tamquam vsurpatores iurisdictionis ecclesiasticæ declarandos esse incursos excommunicationem Bullæ, in Cœna Domini legi solitæ ex Riccio *in pr. var. resol. cap.413.*

Facit ad hanc rem sequens epistola scripta Archiepiscopo 8
Mediolani à S. Congregatione Immunitatis in hæc verba: *Questa Sacra Congregatione dell' Immunità ecclesiastica per rimediare à gli abusi che si vanno introducendo in Milano da quegli Assistenti Regij, che deputa il Senato à tutte le Congregationi, e Capitoli di Confraternità, Hospidali, e luoghi pij, doue congregandosi persone laiche, questi trapassano i limiti della propria autorità, & instituto, non solo ingerendosi nell' amministratione dell' entrate, distributione d'elemosine, adempimento di legati, elettioni d'Officiali, e gouerno spirituale de' medesimi, ma col voler' ancora hauer voto negl' istessi Capitoli in graue pregiuditio dell' Immunità ecclesiastica, doppo matura riflessione hà risoluto, che V. Eminenza prohibisca à detti Assistenti Regij l'uso del votare nelle Congregationi, e Capitoli, che si fanno negli Ospedali, Confraternità, e luoghi pij, e che inoltre s'incarichi alla pastoral sua vigilanza di così far' eseguire & insieme di non permettere, che tali persone laiche s'ingeriscano all' amministratione, e gouerno de' sudetti luoghi pij, al qual effetto si vaglia V. E. delle sue facoltà ordinarie, il cui esercitio ben si promette la medesima S. Congregatione di hauer sempre mai ad osseruare con zelo vnite alla solita prudenza dell' E. V. alla quale bacio humilmente le mani á 20. di Settembre 1667.* Item alia Episc. Nolano missa ad hunc tenorem. *Questa S. Congregatione hauendo sentito da quanto le hà fatto rappresentare V. S. col suo memoriale il pregiudicio, che vien inferito alla libertà, e giurisdittione ecclesiastica dal Regente della giurisdittion laica per hauer egli ordinato, che i fratelli di alcune Confraternità di cotesta Diocesi per venire all' elettione de' loro Officiali non si radunino più come prima per vso inueterato, ma si raguninò nelle piazze, senza che v'interuengano gli Ecclesiastici, è venuta in parere, che V. S. in ciò debba procedere seruatis seruandis, come di ragione, e per quanto le occorrerà l'assistenza di Monsignor Nuntio, basterà che V. S. glie ne accenni il bisogno, hauendo già egli hauuto l'ordine di prestargliela secondo che da lei ne verrà richiesto, á 22. di Nouembre 1667.* Quod etiam declarauerat ipsa Sacra Congregatio in Papien 10. Septembris 1629. ibi; *Confraternitas authoritate Apostolica, vel ordinaria erecta subest iurisdictioni Episcopi, ac etiam Confratres, vbi agitur de interesse spirituali.*

Ceterùm Confraternitatum huiusmodi domus gaudent immunitate, etiam quoad confugientes. Eadem S. Congr. in Ciuitatis Castelli 23. Iulij 1652. Locatæ verò laicis non gaudent in Reatina 14. Decembris 1628.

Episcopus verò debet cogere administratores Confraternitatum sibi appropiantes redditus pro reddenda ratione in Guardien 18. Iunij 1652.

Custodes animalium Confraternitatum eximuntur à gabella panis. in Potentina 24. Ianuarij 1651.

Officialium Confraternitatum canonicè institutarum electio ad confratres, eorundem verò Officialium confirmatio ad loci Episcopum, vel eius Vicarium generalem pertinet; Societatibus tamen sub protectione Regia semper exceptis. S. Congreg. Episc. in Bononien. 11. Augusti 1627.

CONSVLTATIO XLVIII.

Vtrum ad decimas ab hominibus, & ab Vniuersitatibus impositas ex transactione inita cum Baronibus intuitu exemptionum personalium sub reseruatione tamen assensus Regij, teneantur etiam Ecclesiastici pro prædijs post dictam transactionem acquisitis? Vbi de recursu ad Iudices laicos non multa.

NEgatiuè. Primò, quia cum nec Regius assensus, ne- 1
que ratificatio vnquam subsequutus fuerit, frustrà petitur executio dictæ transactionis ac decimæ conuentæ, ob non custodiam pacti resolutæ, Rot. *in Sauonen. Cantua-*

rua

riæ 27. Iunij 1642. coram Peutingerio, *& in Cæsenaten. censuum* 3. Iunij 1644. & 29. Iunij 1645. coram Cardin. Cotrado, vbi in fortioribus de ratificatione non sequuta intra tempus præfixum. Maximè si ratificatio promissa non fuerit sub clausula, quatenus opus sit, sed simpliciter, & sub pacto resolutiuo transactionis, quo casu, quamuis non necessaria, sequi tamen debuit, ac produci, Gregor. *dec.* 192. *nu.* 1. Buratt. *dec.* 374. *num.* 12.

2 Quinimò circumscripta dicti Regij assensus reseruatione, adhuc ille de iure in impositione collectæ omninò necessarius erat, cum non sufficiat Vniuersitatis ac Baronis consensus, Nouar. *de grauam. vasallor. grau.* 335. *num.* 3. Criuel. *dec. Dolan.* 11. *n.* 14. *lib.* 2. Castil. *contr. lib.* 7. *cap.* 42. *num.* 78. Præsertim in Regno Neapolitano, in quo præter rationem directi dominij Sanctæ Sedis, beneplacitum Apostolicum in vectigalium indictione requiri quamplures cum vera sententia affirmant, vt allegati per Marth. *vot.* 160. *per tot. in fin.* Capyc. *in sua Inuest. cap. feudorum clauf. v. Irrogatur*, Isern. *in tit. quæ sint regalia, v. Extraordinaria collatio n.* 62. Regens de Curtis *in* 3. *p. diuers. iur. feud. cap.* 3. *v.* 148. & Molfes. *in sum. tom.* 2. *tr.* 12. *cap.* 22. *num.* 63. qui tradunt, quod ad euitandam iniquitatem impositionum, quas immanis ille Fridericus Imperator Regnis vtriusque Siciliæ imposuerat, intercessit inter Papam Honorium, & Regem Neapolitanum capitulatio, quod solum in quatuor casibus, nempè pro defensione Regni graui, non procurata, pro Regis persona redimenda ab hostibus, pro militia sua, cum se, vel fratrem suum, vel aliquem ex liberis decorabit cingulo militari, & pro maritanda sorore, vel aliqua ex filiabus, aut neptibus suis, possit Rex gabellas imponere, in alijs minimè absque consensu Summi Pontificis directi domini, qui Regnum concessit. Regna enim vtriusq; Siciliæ sunt patrimonium B. Petri, & Sedis Apostolicæ, vt post alios docet Molfes. *tom.* 3. *ad consuet. Neapol. in princ. q.* 3. *num.* 25. Azor. *p.* 2. *mor. lib.* 11. *c.* 5. *q.* 4. Restaur. Castald. *in tract. de Imper. q.* 53. *num.* 18. & Regens de Ponte *de potest. Proreg. tit.* 1. *n.* 26. subdentes, quod cum Rex habeat hoc Regnum ab Ecclesia, nullo modo subsit Imperio. Qua de re latè, quamuis contrarium haud rectè sequatur Donat. Ant. de Marin. *quotid. resol. cap.* 156. *per tot.*

3 Non obstat, quod Regius assensus, ac beneplacitum Apostolicum ex cursu temporis præsumatur. Nam, præterquam quod ad hunc effectum vltrà cursum temporis requiritur obseruatio, non quidem præsumptiua, sed plenè probata, vt per Rotam *in Pamp. lonen. Vicariæ* 17. Maij 1653. §. *nihil*, coram Meltio, quæ prorsus destruitur ex lite semper agitata inter Ecclesiasticos, & Vniuersitates, versamur in impositione vectigalis ac decimæ, cui, resistente Bulla in Cœna Domini, non sufficit tacitus, seu præsumptus ex tempore immemorabili Summi Pontificis consensus, sed expressus ostèndi debet, Sperell. *dec.* 37. *à num.* 47. *p.* 1. & Rota *in Barchin. nen. exemptionis* 13. Iunij 1646. coram Eminentiss. Othobono.

4 Secundò, quia huiusmodi decima imposita est per vassallos ratione exemptionum personalium ab angarijs, ipsis à Baronibus concessarum; quæ quidem angariæ & perangariæ sunt omnibus omninò prohibitæ, etiam in Regno Neapolitano, Grammat. *cons.* 47. *per tot.* Marth. *cons.* 1. *num.* 27. *& seqq.* Nouar. *de grauam. vasal. grau.* 2. *num.* 4. vbi, quamuis in inuestituris adesset clausula cum angarijs, & perangarijs. Et per consequens, stante iniquitate causæ dictæ impositionis, hæc prorsus corruit, nec exigi valet, Trentacinq. *var. resol. lib.* 1. *de iur. fisc. resol.* 5. *num.* 5. Farinac. *q. crim.* 172. *n.* 7. *& seq.* Barbos. *in collect. Doct. ad l. non solent, num.* 5. *C. vectig. nou. instit.*

5 Tandem, quia ne Ecclesiastici ad onus decimæ teneantur, satis est dicere, quod illud, tamquam impositum per Vniuersitates non rebus propter res, sed rebus intuitu exemptionum personalium ciuibus concessarum, mutata persona laici imponentis, non potest transire in Ecclesiasticos, ac alios regulariter exemptos, vt scitè distinguit Bartol. *cons.* 180. *num.* 4. Barbos. *de iur. Ecclesf. lib.* 1. *cap.* 39. §. 5. *num.* 59. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 4. *cap.* 5. *num.* 2. Non enim huiusmodi onus est reale; sed vti impositum rebus contemplatione personarum, illarumq; exemptionum est mixtum, Bartol. *in l. placet num.* 9. 17. *&* 27. *C. de Sacros. Eccles.* Sperell. *dec.* 36. *num.* 16. Ac proinde ad successores exemptos non transit, Sperell. *dec.* 35. *&* 36. *per tot.* Merlin. *dec.* 902. *num.* 46. *& seq.* sub qua distinctione Doctores omnes, qui ab aduersarijs adduci possunt, conciliantur. Et censuit S. Congregatio Immunitatis in Hydruntina 10. Iunij, & 19. Augusti 1653. & 24. Maij 1658. Qua etiam in re extat decisio Rotæ in Hydruntina exemptionis coram Card. Celso.

Hinc non refragatur, quod vasalli hoc onus imponen- 6
tes territorium effecerint tributarium, paciscendo, illud esse merè reale, prædijs infixum, ac proinde ad quoscumque successores transire. Quia cùm ex supra firmatis eiusmodi onus non sit merè reale, sed mixtum in fraudem, & præiudicium successorum exemptorum, vtique contrahentes suis pactionibus illius naturam immutare non possunt, *l.* 2. *ff. de vsuf. quæ vs. consum.* ibi: *nec enim naturalis ratio auctoritate Senatus commutari potuit*, quam sequitur in his terminis Natt. *cons.* 447. *num.* 16. Ad cognoscendum enim, an onus reuera sit mixtum, vel reale, non partim conuentiones, neque statuta illud indicentia, sed oneris origo & causa, vnde prouenit, attendi debet, *l. tutor datus, ff. de fideiuss. l. si procuratorem, ff. mandati*, Petr. de Vbald. *de collect. num.* 21. Lancellott. Gall. *cons.* 50. *n.* 61.

Ex quibus clara videtur nullitas inductionis eiusmodi de- 7
cimarum, & ideò Barones non solùm nequeunt illas exigere, sed exactas de facto cogendi sunt censuris ad restituendum, Carol. de Grass. *de eff. Cler. eff.* 3. *num.* 8. Sperell. *dec.* 37. *num.* 70. *&* 71. cum in hac materia immunitatis per viam censurarum, non autem capturæ personarum procedendum sit, idem Sperell. *dec.* 42. *n.* 6. vbi refert resolutionem S. Congregationis. Præcipuè si dicti Barones incurrerint in excommunicationem Bullæ Cœnæ ob recursus habitos ad Iudices laicos, quapropter non solum denegatur eis audientia, Rot. *dec.* 491. *num.* 6. *p.* 2. *rec.* sed publicè denunciandi sunt, Farinac. *dec. crim.* 212. *num.* 1. Rot. *dec.* 8. *n.* 1. *p.* 4. *rec.* Etiamsi non sint personæ ecclesiasticæ, sed laicæ, ex Constitutione Vrbani VIII. 62. §. 13. *Bullar. tom.* 3. vbi etiam laici sic recurrentes dicto anathemate feriuntur. Idque, etiamsi causam prosequantur in S. Congregatione. Quoniam adhuc sunt denunciandi, donec recursibus purgatis, ac in se reuersi, absolutionem à Santissimo obtinuerint, Rot. *dec.* 173. *num.* 12. *& seq. p.* 6. *rec.* Ac non obstante, quod agatur de decima feudali, cuius propterea qualitas cognoscenda videtur in Tribunali Regio. Nam etiam id decidendum est coram Ecclesiastico, Marth. *cons.* 2. *num.* 2. Franc. Marc. *dec.* 369. *num.* 1. *p.* 2. & indicauit Rota Romana sub die 21. Maij 1631. apud de Marin. *quotid. resol. cap.* 207. ac S. Congregatio super Episcop. in Larinen 28. Ianuarij 1606. & in Rossanen. 26. Septembris 1614. & in Consentina 20. Martij 1616. atque resoluit S. Congregatio Immunitatis in Cassanen 9. Nouembris 1631. Quia, licet dominium talium decimarum, hoc est illarum fructuum omninò spectet ad laicos, & feudum censeatur sæculare, attamen quia oritur, ac dependet à iure spirituali, seu ecclesiastico, non potest de illis cognoscere, nisi Iudex ecclesiasticus. Illud denique monendum, non esse faciendas nouas Constitutiones, neq; augendas pœnas contra recurrentes ad Tribunalia sæcularia, cum sufficiant iam editæ, præsertim in Bulla Cœnæ. Quod censuit S. Congregatio Concilij 7. Augusti 1624. & Sanctissimus approbauit.

CONSVLTATIO XLIX.

An Clerici, qui viuunt in communi cum laicis possint cogi ad diuidendum sua bona vt colligetur portio laicorum?

Respondeò affirmatiuè, idque per Iudicem ecclesiasti- 1
cum, etiam ex officio. Ita S. Congregatio in Marsicana die 16. Ianuarij 1663. Hinc non proteguntur *can.* 18. *Bull. Cœnæ* bona, quæ indiuisim Clericus cum fratre, vel alio propinquo laico possidet, nisi pro rata suæ portionis, vt optimè distinxit Specul. *in tit. de Cleric. coniug. n.* 13. & ex eo Carol. de Grass. cum alijs tredecim Doctoribus *eff.* 13. Alter, *c.* 6. *n.* 2. ac Bonac. *ad d. can.* 18. *Bull.* §. 1. *n.* 19.

Quia

Quia non est ex quo sumatur tanta extensio priuilegij, & aliàs publicæ vtilitati multum veniret derogatum. Ideoque benè addunt aliqui ex prædictis Authoribus, posse Iudicem ex officio cogere laicum, vt Clerico diuidat vel saltem, quod designentur portiones, & instare, vt per Iudicem ecclesiasticum cogatur Clericus renuens.

2 Non obstat Glossa finalis *in cap. vn. de iurepatr. in 6.* quatenus ait, quod si Ecclesiasticus & laicus simul habent præsentare, currit eis tempus sex mensium, quod Ecclesiasticis conceditur, cùm tamen laici habeant tantum quadrimestre; quia, inquit Glossa, ratione communionis priuilegium Ecclesiæ transit ad laicum ad instar eius quod dicitur de eo, qui habet rem, esse communem. Et ideò contrariam opinionem sequitur Marth. *de iurisd. p.4. cas.* 12. citans Decium & alios, & in terminis Bullæ Cœnæ Duard. q.9. per textum *in l. Si communem, ff. quemadmodum seruit. amit.* & ex illa regula, quod maius dignum trahit ad se minus dignum.

3 Nam respondetur, id procedere in rebus indiuisibilibus, & quæ ab inuicem separari non possunt, non autem in hoc casu, in quo cuiuscumque bona separari possunt, vel censeri diuerso iure. Ratio autem, cur non amittatur immunitas, etiam pro parte spectante ad Clericum, quando non est diuisa, sumitur ex illa regula, quod vtile non debet per inutile vitiari, *cap. vtile, de reg. iur. in 6.* Hinc eadem S. Congregatio in Rheginen 20. Septembris 1667. declarauit quoad consanguineos & famulos Clericorum quod dentur solita decreta, quod scilicet gaudeant immunitate, si viuant expensis & in domo Clerici.

CONSVLTATIO L.

An & quatenus pro parte fructuum, quæ Rustico, Colono, conductori, aut emphyteutæ bonorum Ecclesiasticorum aduenit, possit à Principibus laicis imponi, vel exigi collecta, aut aliud onus?

1 GRauis est apud Doctores hæc causa ob rationum hinc inde momenta. Nos verò rem consultam, agitatam sæpius & exploratam in iudicium deducimus.

2 3. Qui id negant fundantur efficaciter tum in eo, quod obliquè grauaretur Ecclesia, quandoquidem cogeretur minori pretio bona sua locare, si Colonus, seù conductor pro rata teneretur ad onera. Nam ratione oneris res minoris æstimatur, Glos. *fin. in l. generali, §. fin. ff. de vsufr. leg.* Ofasch. *dec.*83. *n.*9. Vnde Ecclesiastici non ita facilè inuenirent rusticos, qui eorum prædia colere vellent, vt animaduertit Frider. de Sen. *conf.* 111. *n.*10. Obliqua autem, siue indirecta grauatio simul cum directa damnatur passim in Iure, & in Bulla Cœnæ can. 18. ibi: *indirectè prædicta facere.* Quare bona ecclesiastica sunt hoc casu etiam ex persona colonorum immunia, vt *l. 1. & 2. C. de Episc. & Cler. c. Ecclesiarum,* & ibi Glos. *v. Clericorum* 12. q.2. Tum in eo, quod loquendo de collectis, & tallijs propriè dictis, imponuntur quidem hæ, & exiguntur iuxta fructus, & prouentus, sed principaliter fundantur in ipsis prædijs, prout fructifera sunt, ita vt bona sint principaliter & fundamentaliter censita, licet onerata in ordine ad fructus ex doctrina Bartoli & Baldi *in l. Colonos, C. de Agric. & censit. lib.* 10. Alex. *conf.* 37. *lib.*4. *& conf.*4. *lib.*5. Natt. *conf.*409. *nu.*5. & aliorum. Ideoq; per textum *l. in censibus, C. eod.* idem Bartolus *ibi* notauit, ad solutionem collectæ non teneri colonos prædiorum, sed dominos. Sed prædia & bona sunt ecclesiastica. Igitur ecclesiastico iure censeri debent. Tum etiam quia immunitas competens bonis ecclesiasticis est realis, & ideò comprehendit quoscumque Colonos, vt declarat Glos. *in Clem. 1. v. Excolendas,* quam sequuntur Iac. & Imol. vbi etiam Abb. *n.*10. qui dicit esse notandam ad similia, *de decimis,* idem Abb. *in cap. ex parte num.*4. *eod. tit.* & *in conf.*8. *n.*3. Rot. *dec.*4. *n.*1. *de priuil. in antiq.* & in Caurien coram Cantucio *dec.*23. *n.*6. *p.*2. Grat. *conf.* 130. cui subscripserunt Alciatus, Salutiola, Berous, Augustinus, & Ianettus *n.*4. vbi pluribus fundamentis hæc conclusio stabilitur, eamque prosequitur Surd. *conf.*301. *n.*62. 63. & 78. *vol.*3. Additque Baldus *in l. Cum duobus, §. si in coeunda, ff. pro soc. & in l.2. not.*3. *C. de Episc. & Cler.* quod si Coloni isti grauarentur, de facto grauarentur, non autem de iure. Tum quia hi Coloni nec possessionem habent, neque dominium, sed tantum detentionem, *auth. item nulla communitas, & l. de his, C. de Episc. & Cler.* Alex. *conf.*35. *n.*12. *lib.*4. & Card. Tusch. *pr. concl. lib.*2. *n.*1. & 2. Ideoque si grauarentur ratione fructuum, quos ex prædijs percipiunt, possent persoluta à dominis prædiorum repetere, vt tradit Alex. *d. n.*12. & *conf.*4. *lib.*5. *per textum in l. Si pendentes, §. Si quid Cloacary, ff. de vsufr.* Atque ita per indirectum ab Ecclesiasticis extorquerent, ac proinde inciderent in excommunicationem Bullæ Cœnæ. Tandem ex generali illa ratione, quod scilicet colonus non tenetur subire onera pro fructibus portionis colonicæ, quia huiusmodi fructus habentur loco operæ laboris, & sumptuum factorum in cultura agrorum, & ideò propriè non dicuntur fructus, cum fructus dicantur, deductis sumptibus, *l. 1. C. de fruct. & lit. expens.* & ibi Bartol. *l. fructus,* vbi communiter Doctores, præsertim Bart. Alex. & Ias. *ff. sol. matr. l. diuortio, §. impendia, ff. eod. ac* Paul. de Castr. *conf.*338. *n.*17. *vol.*1. Et propriè colonus partiarius dicitur, qui suis sumptibus, non domini colit, eiusque periculo, non domini stant fructus, Abb. *in cap. ex parte n.*2. *de decim.* Ofasch. *d. dec.*83. *n.*7. Vnde hanc sententiam inter alios tuentur Bartol. & Bald. *in l. placet, C. de sacros. Eccles.* Abb. *conf.*9. *p.*1. Gratus latè *conf.*130. *lib.*1. cui multi adstipulantur, Natt. *conf.*409. vbi respondet ad Frider. de Sen. Ægyd. Thomat. *de collect. §. Si quispiam, n.*8. Nicol. Feltas. *de estim. num.*50. *& seq.* Barsat. *conf.*25. *lib.*1. Doctores, quos sequitur Menoch. *lib.*2. *de arb.* 162. *n.*46. Tambur. *de iur. Abb. to.*1. *disp.*15. *q.*21. *n.*9. Peyrin. *in priuil. Minimor. to.*1. *Const.*2. *Iulij II. §.*33. *n.*142. Io. Franc. Leo *in thes. for. Eccles. p.*3. *c.*8. *nu.* 219. Dian. *p.*3. *resol.*19. qui alios referunt, sicut etiam plures refert Carol. de Graff. *eff.*3. *n.*50. & 51. ac Bellett. *d. sq. cler. tit. de exempt. §.*7. & Delben. *de immun. cap.*5. *dub.*7. *sect.*18. *n.*1. Tapia *lib.*2. *de iur. Regni sub tit. de Episc. & Cler.* quatenus subdit, quod si ex hoc indirectè grauarentur Clerici, scilicet quia grauantur nimis rustici & coloni eorum ita, vt non inueniretur, qui velint eorum possessiones colere, non esset id tolerandum à Prælatis. Idemq; sentiunt Vincent. de Anna *sing.*99. & Megal. *conf.* 75. *n.*6.

Ii verò, qui sentiunt oppositum, fundantur tum in eo, quod pars illa fructuum, vtpotè omninò spectans ad colonum, vel conductorem, non debet censeri iure ecclesiastico. Separatorum enim separata ratio esse debet. Ac proinde ea pars, cùm sit temporalis, subiecta domino laico, & per consequens ab eo onerabilis dici poterit. Tum in eo, quod collecta est onus personale, in quo persona magis attenditur. Hæc autem in præsenti laica est & subiecta. Quod si etiam loco rei fructus attendi dicatur, nil obstat. Quia etiam fructus supponimus esse ipsius coloni. Tum à pari secundum communem & veriorem opinionem, quod fructus Clericorum in laicos per emptionem, commutationem, aut alium similem contractum traslati, non amplius gaudent priuilegio immunitatis ecclesiasticæ. Et ideò hanc opinionem tenuerunt Frider. de Sen. *conf.*109. & 111. secundum aliam editionem, Gemin. & Franch. *in cap. quamquam, de censib. lib.* 6. Gloss. & Aretin. *in d. l. placet, C. de sacros. Eccles.* Bertachin. *de gabel. p.*7. *q.*7. Thesaur. *in dec. Pedem. dec.*116. Alter. *in Bull. Cœn. cap.*6. *n.*5. Nauar. *in man. cap.*22. *nu.* 118. Megal. *d. conf.*75. Zerol. *in pr. v. Clericus, §.*9. Surd. *conf.*301. *nu.*89. *lib.*3. Vrsill. de Afflict. *dec.*129. Add. *ad dec.* Franch. *dec.*79. *num.*11. & alij apud Dian. *loc. cit.* & apud Carol. de Graff. *à n.*53. & subscribit ipse cum viginti vno Doctoribus *num.*56. 3

Verùm in hac controuersia cum distinctione procedendum est. Distinguendum est autem inter onera imposita ratione collectionis fructuum, & ratione transuectionis, aut alienationis eorundem. Quia si conductor, aut colonus transuehat, vel vendat fructus tamquam suos, non debet gaudere immunitate, neque protectione Bullæ Cœnæ, cum fructus non amplius pertineant ad Ecclesiasticos, sed eodem modo conductoris, aut coloni sunt, 4

ac si

ac si à proprijs prædijs eos desumpsissent. Et ita intelligendi sunt Authores, qui oppositum sentiere, neque eorum rationes aliud euincunt. Quoad onera verò imposita ratione collectionis militat ratio, quod sint super fructibus bonorum ecclesiasticorum. Atque ita loquentes de parte colonica & conductitia distinxerunt, asserendo posteriora onera damnati, non autem priora, Vgolin. *in d. Bull. Cœn. cap.* 15. §. 3. Filiuc. *to.* 1. *tr.* 16. *c.* 11. *n.* 301. Carol. de Grass. cum alijs *loc. cit. n.* 68. & approbat Dian. *resol.* 19. Molin. *disp.* 663. *n.* 5. *tom.* 3. Marth. *cas.* 112. *n.* 7. *p.* 4. Alter. *de censur. lib.* 5. *cap.* 6. *disp.* 19. *lit. B.* Gutier. *q.* 44. *&* 87. *n.* 11. Bonac. *in Bull. Cœn. disp.* 1. *q.* 19. *pun.* 3. Cutell. *de immun. Eccles. lib.* 2. *q.* 49. *n.* 14. & Thom. del Ben. *d. sect.* 28. *num.* 9.

5 Item distinguendum est inter colonos diuersi generis, diuersique generis conductores, & præsertim emphyteutas. Coloni enim quadrupliciter dicuntur. Alij sunt adscriptitij, de quibus est textus *in cap. multorum, de Iudæis*, qui scilicet sunt addicti, & obstricti prædio colendo, redituri domino omnes fructus præter sumptus & victum, Et hi sunt omninò immunes ab oneribus. A personalibus quidem, quia totum laborem addictum habent prædio, vt ex tali onere non possit non remanere grauatus dominus ratione culturæ, qua tunc prædium priuatur. Quamuis quoad canonem Bullæ Cœnæ horum grauatio non excommunicetur, quia non sunt personæ ecclesiasticæ, neque grauatio est super bona, quæ colunt, nisi tamen ita essent serui, vt inter mancipia computarentur. Quia tales serui onerum realium non sunt capaces. Eorum quippè res acquiruntur domino. Personalia verò apertè redundant in grauamen domini, quia interim priuatur obsequio, quod ab ijs exhibetur. Quæ immunitas Ecclesiasticorum quoad mancipia durat etiam tempore aduentus Principis, primique ingressus eiusdem, quod tempus leges ciuiles vocant fœlicis Embolæ, quicquid statuatur contra *in l. Neminem, C. de sacros. Eccles.* In hac autem materia ius ciuile præiudicans non est attendendum, Filiuc. *loc. alleg. n.* 301. Multò magis eo tempore durat immunitas quoad bona, vt habet Diana cum alijs *p.* 3. *tr.* 1. *resol.* 11. referens & impugnans sentientes oppositum, innixos legibus ciuilibus. A realibus verò sunt immunes hi Coloni, quia tam fructus, quàm prædia nullo modo pertinent ad ipsos, sed ad dominum. Quare eos gaudere omni immunitate, Clericis & Ecclesiæ concessa, docent Abb. *in cap. non minus, de immun. Eccles.* Rip. *tract. de pest. in tit. de remed. ad conser. vber. n.* 128. Frider. de Sen. *d. cons.* 111. *n.* 10. Thesaur. *d. dec.* 116. *n.* 12. Duegn. *regul.* 300. Squillant. *de priuil. Cler. cap.* 8. *n.* 22. & alij, ac declarauit sæpius sacra Congregatio Concilij, præsertim sub die 28. Augusti 1637. dum quæreretur, an familiares & Coloni Ecclesiasticorum teneantur insti ire ad bellum, & seruire in alijs functionibus pro seruitio Principis, seu Communitatis, & ad onera consistentia in solutione frumenti, & aliorum fructuum? Respondit, Colonos habentes qualitates Coloniæ, & famulos Ecclesiasticorum non posse cogi ire ad bellum, nisi ex ingenti, & præcisa necessitate, nec ad solutionem oneris consistentis in frumento, vel imbottatus vini, nec ad hospitationem militum in bonis Ecclesiarum, vel Ecclesiasticorum.

6 Alij sunt Coloni liberi, sed partiarij, quia pars, vel medietas fructuum ad ipsos spectat cum obligatione insumendi propriam operam in cultura. Et de his quoad onera personalia distinguendum est. Vel enim prædij cultura totum hominis laborem expostulat, vt eo non impenso prædium deterioretur, nec solitum fructum reddere possit, & tunc ea nequeunt imponi. Quia Colonus pro toto labore est addictus prædio, defectu cuius infertur domino damnum. Et id censuetim ex *l.* 2. *C. de Episc. & Cler. & d. cap. non minus, de immun. Eccles.* vbi vetantur angariæ & vexationes hominum ad Ecclesiasticos pertinentium, certum esse. Angariæ enim per Glossam ibi dicuntur personalia obsequia, quæ ex contextu non ideò videntur reprobari, quia fuissent expetita à Clericis, sed quia ab eorum ministris, & Colonis. Quoad onera autem realia militant maximè de his colonis pro parte fructuum ad ipsos spectantium ea, quæ pro prima sententia deduximus, nempè esse immunes. Quod etiam declarauit S. Congregatio super Episcopis in Oppidensi die 18. Septembris 1618. determinans, colonos affictuarios, siue nummarios, vel partiarios bonorum ecclesiasticorum gaudere immunitate collectarum tam ordinariarum, quàm extraordinariarum pro portione colonica. Idem censuit in Imolen sub 19. Iulij 1622. in vna Barnabitarum 5. Martij 1624. & in Neritonensi 27. Augusti 1627. Ac etiam declarauit S. Congregatio Immunitatis in d. Imolen 20. Februarij 1629. inquiens, colonos partiarios Cardinalium gaudere immunitate ab oneribus. Quod Vrbanus Octauus sub die 6. Martij eiusdem anni approbauit. Idipsum censuit in Casalen sub d. die 28. Augusti 1637. in qua cum dubitaretur, an propriè dicantur Coloni, & proprias Coloniæ qualitates habeant illi, qui colunt agros, & vineas Ecclesiasticorum, appellanturq; Coloni partiarij, vulgò mezaruoli, diuidendo cum dominis certam fructuum partem? resolutum, *Colonos partiarios Ecclesiasticorum dici etiam illos, qui vulgo vocantur mezaruoli.* Et in Rauennatensi, *Sacra &c. censuit, Colonos Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum esse exemptos ab huiusmodi oneribus di accompagnare le guardie che caminano la campagna pro defensione à damnis.* die 10. Februarij 1632. & luculenter in Fauentina tenoris sequentis. *Al Vescouo. Il senso della sacra Congregatione sopra le controuersie giurisdittionali circa l'esentione precisa de' Coloni di cotesto Vescouato è, che i Coloni partiarij, i quali viuono de' frutti, che si raccogliono ne' beni della Chiesa per il tempo della detta colonia, habbiano à godere l'esentioni tanto rispetto a' pesi personali, quanto a' pesi reali. Dourà V. S. percio procurare l'esecutione di esso, e dar conto del seguito, e Iddio la consoli, di Roma à 27. di Nouembre del* 1628. Et in Cæsanaten pro Clero fuit dubitatum, an Coloni Ecclesiasticorum possint adstringi à Gubernatore Ciuitatis ad onera & munera personalia, ac sordida præstanda & exercenda, puta actuare, personaliter laborare curru, plaustrisq; gestare paleas, fœnum, ligna, frumentum, vinum, aliaque similia facere tam pro seruitio ipsorum, quàm in transitu militum, & aliorum, die 16. Iulij 1626. *Sacra &c. censuit, Colonos non teneri ad seruitia sordida, nec ad ea, quæ retrahunt à cultura agrorum ecclesiasticorum.* Et in Rauennaten pro Clero sæculari & Regulari die 22. Iunij eiusdem anni *Sacra &c. censuit, Colonos ecclesiasticos esse exemptos ab angaria transportationis palearum, & aliorum onerum personalium.* Idem declaratum in Carpien 29. Martij 1667. Hoc ipsum post maturam discussionem Romæ anno 1620. definitum fuisse, testatur Gauant. *in manual. Episc. v. fori priuilegium.* Extantque in hanc rem litteræ Pontificio iussu Friderico Cardinali Borromæo Archiepiscopo, & Duci Feriarum Gubernatori Mediolani scriptæ tenoris sequentis.

Illustrissime, & Reuerendissime D. Obseruantissime. Delata est nuper ad Sanctiss. D. N. complurium expostulatio, quod istic à secularibus Ministris bonorum Ecclesiæ conductores ad milites hospitandos vel in ipsis ecclesiasticis ædibus compellantur, quasi ratione portionis, quam vocant colonicam, ab huiusmodi onere se tueri, ac vindicare nequaquam possint. Quodue in Ecclesiasticorum domus instituant census taxæ, ac super fructibus bonorum Ecclesiasticorum, Datij Imbottatus nomine nuncupatos; personasq; ecclesiasticas Naulijs expurgandis, ac vijs instaurandis, alijsque id genus oneribus, varijs nominibus premant, atque opprimant. Quæ omnia, vt cedunt in grauem ecclesiasticæ libertatis offensam, istiusque Ecclesiæ detrimentum, itidem Sanctitas Sua istinc summoueri, atq; euelli opera pretium ducens, consultis hac de re Illustrissimis Patribus Tridentini Concilij interpretibus, Amplitudinis V. Illustrissimæ partes, ac pastorale officium hisce litteris compellat, contestaturque, vt maiorum suorum, suique ipsius zeli, ac probitatis memor, ne sinat bona Ecclesiæ, seu illorum Colonos istiusmodi oneribus, atque exactionibus aliqua ex parte vexari. Quinimo in eos, qui aduersus hæc quicquam facere, vel moliri præsumpserint ad sacrorum Canonum præscriptum, atque apostolicorum Constitutionum, illius præsertim, quæ die Cœnæ Domini legi consueuit, seuerè animaduertat. Ita enim harum iniuriarum vindici Deo, summique Pontificis iussioni, atque Ecclesiæ suæ pro suo munere respondebit. Nos vero quod superest

rest Amplitudini V. Illustrissime perpetuam precamur fœlicitatem, omniaque in illam summa, ac singularia studia debemus. Rome die 20. Decembris M. DC. XVII. Amplitudinis V. Illustriss. ac Reuerendiss. Humill. Seruitor, Ho. Cardinalis Lancellottus.

Illustris. e Reuerendiss. Sig. mio Osseruandiss. Per gli auuisi, c'hà hauuto Nostro Signore della risolutione fatta in cotesto Senato di collettar l'ottaua colonica dei massari de' beni ecclesiastici gli è parso di parlarne, com'hà fatto in buona forma al Sig. Cardinale Borgia, e di scriuerne vn breue al Sig. Duca di Feria, qual s'è consignato all'istesso Sig. Card. Borgia, perche glie lo inuij. E se bene la Santità Sua è certa, che V. S. Illustrissima non è per mancare alle sue parti, acciochè vna risolutione così pregiudiciale non habbia effetto, nondimeno per la grauità del negotio hà voluto, ch'io le ne scriua, dandole parte di quello, che la Santità Sua ha fatto, e ricordandole di far' officij con i Vescoui dello Stato, ch'anch'essi faccino, in quel che possino, il debito loro, e non si lascino far pregiudicio, e se à V. S. Illustrissima, o à i medesimi Vescoui occorrerà di raccordare cos' alcuna per seruitio della causa à Sua Santità, sarà caro d'intenderle. Et io le bacio humilmente le mani. Di Mondragone a' 8. di Giugno 1619. Di V. S. Illustris. & Reuerendiss. Humiliss. & affett. Seru. Il Card. Borghese.

Illustris. e Reuerendiss. Sig. mio Osseruandiss. Non hauendo questi miei Illustrissimi Signori Deputati dalla Santità di Nostro Signore sopra il negotio della portione colonica potuto, come haurebbero desiderato, pigliarui per adesso risolutione per le difficoltà, che nella trattatione di esso si sono incontrate, particolarmente nel procurar d'aggiustar' il fatto col Senator Visconte, e col fiscale Schiaffinato mandati quà per quest' effetto dal Duca di Feria Gouernatore di cotesto Stato per Sua Maestà Cattolica, & essendosi riferito il tutto alla Santità Sua, mi hà la medesima Santità Sua ordinato di scriuere à V. S. Illustrissima, che non lasci far pregiudicio alcuno alla libertà, & immunità ecclesiastica, ma che la difenda conforme alla dispositione de' sacri Canoni, e delle Constitutioni Apostoliche. Et à V. S. Illustrissima humilmente bacio le mani. Roma li 28. Agosto 1620. Di V. S. Illustrissima, e Reuerendissima humiliss. & affettionatissimo S.ru. Il Cardinal Giustiniano.

Illustrissimo, & Eccellentissimo Signore. La Santità di N. S. hà ordinato à questi miei Illustrissimi Signori della Congregatione deputata sopra la colonica, & à me, che si dia parte à V. E. di quanto si è qui negotiato intorno alla causa di detta Colonica, con ministri mandati da V. E. acciochè ella del tutto resti informata. E stato bisogno spender lungo tempo in disputare, & intendere la giustitia di questa causa, essendo cosa nuoua, molto graue, e di grand' essempio, & conseguenza, e particolarmente è conuenuto auuisare i Vescoui, & Clero, & i Regolari di cotesto Stato, acciochè venissero, o mandassero à rappresentar le ragioni loro, poiche si trattaua immediatamente del loro interesse. E perche per risoluere per ragione il negotio era fra ministri regij, & noi varietà di parere, s'è passato à vedere, se era possibile trouar temperamento, & accordo, ch'acquetasse l'animo, & la conscienza di Sua Santità, la quale desideraua molto di compiacere à Sua Maestà, & à V. E. in quanto si fosse potuto; ma è stato conosciuto impossibile il terminare per hora alcuna cosa, e ciò per due ragioni principalmente; l'vna è, perche tra ministri regij, & i Deputati del Clero non si concordaua nel fatto, specialmente intorno al chiarire, se i Coloni delle Chiese anticamente, o per tempo immemorabile, o almeno dal 1594. indietro concorreuano alli carichi camerali, e militar, & in che quantità, & in che modo, & in che tempo. L'altra ragione è, perche hauendo scritto di Spagna Monsignor il Nuntio di Sua Santità, che i Regenti Caimo, & d' Aroerano stati da lui d'ordine di Sua Maestà adergli, che facesse sapere à S. Santità, che la pretension loro era di sostenere, che l'impositione sopra la portione Colonica non si paghi, se non per quei carichi, e da quelli, e per quella quantità, ch'è stato solito ab immemorabili tempore citrà, non douendosi hauer riguardo à qualsiuoglia altra possessione exigendi, ancorche fosse di trent' anni, e dicendo questi ministri regij d'hauer' ordine contrarij, ò molto differenti, e però dichiarandosi di non voler cedere in parte alcuna per quello, che tocca a qualsiuoglia peso, o contributione, supposto ancora, che constasse che i fittaiuoli della Chiesa per il passato non hauessero pagato alcuna cosa, e che voleuano, che nell' auuenire fossero tenuti a tutte l'impositioni, come i coloni laici, eccetto in qualche parte dell' hospitatione attuale; Sua Santità ha determinato per maturar meglio questo negotio così graue dar' ordine, che si piglino l'informationi, che si potranno hauere dello stato delle cose per il passato, & in particolare dal 94. indietro, & anco ordinare al suo Nuntio, che ne tratti con Sua Maestà, dandole conto particolare di quanto si è fatto, e mentre s'aspetterà la risposta, con la relatione di quello si farà negotiato con Sua Maestà, si spera, che V. E. sia per ageuolare la verificatione del fatto, ch'è tanto necessaria per poter venire alla risolutione conueniente, e crediamo ancora, ch'essi ministri regij debbano cooperar costì à questa intentione, e far fede à V. E. della buona volontà di Sua Santità, e nostra. Questo medemo sono andato à dir' io col Sig. Card. Millino per commandamento di Sua Santità al Sig. Duca de Alburquerque, essendo stati anco presenti i detti ministri. Ch'è quanto occorre far' intendere à V. E. alla quale si desidera compita felicità. Di Roma li 22. Decembre 1620. Di V. E. Seru. Il Cardinal Giustiniano.

Illustris. & Reuerendiss. Sig. mio Osseruandiss. Per ordine della santa memoria di Papa Paolo V. si scrisse a V. S. Illustrissima sotto li 28. d' Agosto prossimo passato, & a' Vescoui di cotesto Stato ancora, acciochè difendessero la libertà, & Immunità ecclesiastica in occasione della portione chiamata colonica, e tentata da i ministri regij con danno notabile delle Chiese, e loro beni. E perche ad alcuni de i sudetti Vescoui parue, che quella lettera fosse troppo generica, & alquanto contraria, o diuersa dalla lettera, che per ordine del medesimo Papa Paolo fu già sotto li 20. Decemb. 1617. scritta a V. S. Illustrissimo dal Cardinal Lancellotto, che sij in gloria, la cui copia vien qui allegata: Ha hora la Santità di N. S. (hauendo prima sentito il parere di questi Illustrissimi miei Signori Deputati dalla Santità Sua a questo negotio) ordinato di replicarle, che le sudette lettere non sono contrarie, anzi vniformi, eccetto che come quella del già Cardinal Lancellotto contiene diuersi capi d'aggrauij, che da' ministri laici si tentano à danno de' beni ecclesiastici, come Imbottato, Tasse, Censi, Colonica, e simili, così questa de' 28. d' Agosto fu ristretta alla Colonica solamente, e che però V. S. Illustrissima sia contenta d'ordinare, che per questo punto della Colonica la libertà, & immunità ecclesiastica sia intrepidamente difesa, e solleuate le Chiese di cotesta Città, e Diocesi, e loro beni da simil' aggrauio, commettendo che proceda sempre conforme alla dispositione de' sacri Canoni, e delle Constitutioni Apostoliche, e particolarmente della Bolla in Cœna Domini. Et à V. S. Illustrissima bacio humilmente le mani. Di Roma li 5. di Giugno 1621. Di V. S. Illustrissima & Reuerendiss. humilissimo & affettionatissimo Seruitore Il Cardinal Millino.

Illustris. e Reuerendiss. Sig. mio Osseruandiss. Per ordine della Santità di Nostro Signore si scrisse à V. S. Illustrissima, & à tutti li Vescoui di cotesto Stato sotto li 5. di Giugno dell' anno precedente, acciochè prouedesse, che la libertà, & Immunità ecclesiastica fosse intrepidamente difesa, e che i beni delle Chiese di cotesta Città, e Diocesi fossero solleuati dagli aggrauij, che riceueuano da i ministri secolari per conto della portione colonica. Hora essendosi veduta copia d'vna lettera, che il Sig. Cardinal Giustiniano, che sia in gloria scrisse al Signor Duca di Feria, nella quale i ministri regij fanno fondamento, & alcuni Vescoui si mostrano perciò alquanto tepidi nell' esseguire l'ordine dato loro, & essendo anco stato dato alla Santità Sua a nome del medesimo Sig. Duca memoriale sopra di questo, hà Sua Beatitudine ordinato, che si scriua all' istesso Sig. Duca, e si dichiari la sudetta lettera, come V. S. Illustrissima vedrà dalla copia, che viene qui annessa, la quale se l'inuia per commissione della Santità Sua, affinche conforme al tenore di essa possa V. S. Illustris. con la solita sua pietà, e zelo continuare d'adempire le sue parti nella difesa, & manutentione della sudetta libertà, & Immunità ecclesiastica conforme all' ordine già datole. Che io per

fine

fine humilmente bacio le mani à V. S. Illustrissima. Di Roma li 20. Maggio 1622. Di V. S. Illustrissima, & Reuerendissima, humilissimo, & affettionatissimo Seruitore. Il Card. Millino.

Illustrissimo, & Eccellentissimo Signore. Al contenuto del memoriale ch' à nome di V. E. fù dato dal Sig. Duca d' Alburquerque alla Santità di Nostro Sig. in materia de gli aggrauij, ch' alcuni Sindici delle Communità di cotesto Stato pretendono di riceuere dal Sig. Cardinal Borromeo per conto della portione colonica, hà Sua Beatitudine doppo hauer sentito il parere di questi Illustrissimi miei Signori Deputati à questo negotio, ordinato di rispondere, che la lettera, che per ordine della santa memoria di Paolo V. fuscritta à V. E. sotto li 22. Decembre 1620. dal Sig. Card. Giustiniano, che sia in gloria, non riuoca in dubbio quel che riguarda la ragion commune nel sudetto negotio, mà solamente lascia dubbioso quello, che tocca il fatto, quale da' Procuratori degli Ecclesiastici si rappresentaua in vn modo, e da' ministri di Sua Maestà, ch' all' hora si trouauano qui per questo, si presupponeua in vn' altro, onde sicome per dispositione di sacri Canoni, e della Bolla in Cœna Domini i violatori dell' Immunità ecclesiastica incorrono nelle censure, così non suffraga loro, che i Vescoui non procedino alle dichiarationi, le quali non seruono ad altro, ch' à pubblicarsi gl' incorsi in esse, affin che siano schifati dagli altri, ne commettano nuoui peccati col conuersare con i fedeli. Per quello poi, che tocca la petitione di V. E. intorno al soprasedere da simili dichiarationi, alla Santità Sua sarà carissimo, che se ne leui a' Vescoui l'occasione, poiche altrimente mancherebbero al debito loro, se pregiudicandosi all' Immunità ecclesiastica, essi restassero di valersi di quei rimedij, che sono prescritti da' sacri Canoni. Sarà però officio della pietà di V. E. e de' ministri di Sua Maestà il prouedere, che non s'apporti pregiudicio all' Immunità ecclesiastica, poiche col rimuouere la causa s'euiterà l'incorso delle censure, e la necessità delle dichiarationi, e V. E. riceuerà dalla benigna mano di S. Beatitudine tutte quelle dimostrationi di paterno affetto, che saranno possibili. Et io con questo à V. E. bacio le mani. Di Roma li 20. Maggio 1622.

Di V. E. Seruit. Il Card. Millino.

7 Et licet aliqui voluerint, quod vbi adest consuetudo collectandi Colonos pro parte colonica, illa sit obseruanda, moti ex communi conclusione, qua disponitur in collectis exigendis seruandam esse consuetudinem, vt Ias. *in l. 1. n. 32. C. de iur. emphyt.* Paris. *cons. 25. n. 54. & 95.* Ossasch. *d. dec. 83. n. 9.* per textum in *l. l. tium, §. hac de redditibus, C. de agric. & censit. lib. 11.* Et ita declarasse, ac moderatum esse Leonem X. quasdam exemptiones concessas Ecclesiasticis sæcularibus, & Regularibus traditio est, & ita etiam declarasse fertur S. Congregatio Concilij in vna Ferrariensi. Attamen S. Congregatio Immunitatis sæpius censuit, id intelligi de colonis affictuarijs, non verò de partiarijs. [Et de Colonis affictuarijs, cum exponeretur S. Congregationi Immunitatis *da Girolamo Cerichelli d' Assisi, Affittuario della Badia di S. Maria di Val di Ponte, che pretende di non pagare alla Città d' Assisi la gabella del transito del grano, da lui venduto alla Communità di Spello, risponde il S. Cardinal Rondanini, che' l gabelliero non vuol menar buona detta esentione, perche i grani non sono dell' Abbate, ma dell' affittuario ch' è persona laica, che il medemo gabelliere ne ha ottenuto decreto fauoreuole da Monsignor Tesoriere, S. Congreg. Immunitatis sub die 4. Decembris 1657. respondit, gaudere.*]

8 Alij sunt Coloni conductitij. Ij non potiuntur hac immunitate ex persona dominorum, cum priuilegium hoc sit personale, Bertachin. *de gabel. par. 7. n. 16.* Ruin. *cons. 157. lib. 3. n. 9.* Abb. *in cap. ex parte 1. de decim.* & alij apud de Graff. *n. 62.* qui tamen *n. 69.* ex Ancharano *in cap. quamquam de censib. in 6.* & Bursatto *cons. 42. n. 17. lib. 1.* ait, quod si Prælatus nomine proprio fundos suos coleret per proprios operarios, non tenebitur aliquid soluere pro parte rustica, vt etiam Additionator *ad dec. 79.* de Franch. *n. 11.* inquit, si Monachi, & Ecclesiastici vellent habere famulos, & boues, & ipsis suis bobus agros colere, quod sint immunes, & non possint collectari. Immò Regia Camera consueuit expedire prouisiones ad fauorem Clericorum pro solutione immunitatis frumenti, carnium, & similium, non solum pro eorum familia, sed etiam pro omnibus & quibuscumque prædiorum Ecclesiæ, & beneficiorum eius cultoribus, vt testatur Riccius *in prax. resol. 329.* & Squillant. *d. cap. 8. n. 25.*

Alij sunt coloni conductores, quos etiam fittabiles dicunt, qui fructus faciunt suos, licet in pecunia, vel etiam in fructibus soluant pretium locationis. Et licet de his magis quam de alijs probabile sit quoad fructus nulla gaudere immunitate, vt tenet de Graffis cum pluribus *n. 62.* quia fructuum omnium proprietas, & dominium verè conductoris est, & nullo modo locantis, qui ius habet tantum ad pretium locationis, attamen, quia non seruata immunitate, per indirectum sequitur præiudicium Ecclesiastici, qui cogeretur locare eodem pretio, quo laici obligati oneribus locant, ideò tenendum est, hos gaudere immunitate iuxta declarationem in dicta Oppidensi superius relata. 9

Tandem alij sunt coloni conductores in emphyteusim, & de his Alterius *loco citato dub. 6.* Bonacina alios adducens *in Bull. Cœn. can. 18. pun. 3. §. 1. n. 9.* Auendagnus, Velascus, Caroccius, & Rolandus apud Dianam *resol. 24.* & alij quatuordecim Doctores apud Carolum de Graffis *n. 74.* non solum quoad omnes fructus, sed etiam quoad ipsa prædia conducta asserunt subijci oneribus, licet Bonacina cum quibusdam excipiat, quando esset cum præiudicio Ecclesiæ, & damno, vt quia ob huiusmodi onera minori pretio in emphyteusim concedere cogeretur. Quod tamen præiudicium nescio, an possit à locatione separari, quam ob causam non recipiunt prædictam sententiam Vgolin. *ad d. can. 18. Bull. Cœn. §. 4.* de Graff. *n. 77.* & sexdecim Authores apud eum, & Fœlician. de Solis cum alijs *de censur. tom. 2. in addit. lib. 1. praef. n. 1. & seq.* Probant, quia dominium vtile bonorum translatum est. Vnde benè excipit Bonacina, secus esse de oneribus dominium directum respicientibus. Translato autem per contractum censuarium, aut alio modo, dominio bonorum, cessat omnis bonorum exemptio, etiamsi aliquod ius remaneret Ecclesiastico alienanti, vt ius redimendi, ius recognitionis, superioritatis, &c. Et id vult cum Feliciano Diana *in fine cit. resol. 24.* Nihilominus ratione connexionis dominij vtilis cum directo emphyteutam Ecclesiæ non teneri ad collectas, & onera realia per statuta laicorum super rebus & bonis imposita, iudicauit S. Rota Romana die 28. Maij apud Anton. de Marinis *quotid. resol. cap. 207. n. 4.* & antea in Romana domus de Scappucijs 19. Ianuarij 1611. coram Coccino, traditq; Sperell. *dec. 121.* & resoluit S. Congregatio Immunitatis tum alias, tum præcipuè in Imolen 27. Maij 1654. fuitq; aliàs sub die 18. Decembris 1668. Episcopo Senogalliensi ab eadem S. Congregatione rescriptum, vt tueatur ad tenorem decretorum, quod scilicet bona emphyteutica Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum non possunt à laicis collectari. Decreta in fine huius Consultationis adducemus, vbi alia pro emphyteutis eiusmodi. Tametsi non desint vt ante diximus, qui defendant, emphyteutam non teneri ad solutionem collectarum, quando collecta imponitur ratione prædiorum, in quibus reseruatum est Ecclesiæ dominium directum, secus verò si illa imponatur pro vtili dominio, idest ratione fructuum, vt latè per Bellett. *in disq. Cler. tit. de exempt. §. 8. sub n. 5.* & alij supra citati. 10

De oneribus verò impositis colono pro habitatione, siue ciuilitate dubitatur. Et quod ad illa teneatur multi sunt qui doceant, quia in hoc nihil interest Ecclesiæ, neque aliquo modo læditur, siue consideretur Ecclesiæ priuilegium tamquam personale, siue tamquam reale, Cardin. *in Clem. 1. num. 21. q. 22. de decim.* Bald. *cons. 31. in fin. lib. 1.* Abb. *in cap. ex parte n. 4. & 5.* Bertachin. *de gabel. p. 7. n. 16.* cum alijs, quos refert ac sequitur de Graff. *eff. 3. n. 62.* & Menoch. *cons. 276. n. 7.* Collecta enim, quæ imponitur pro habitatione est merè personalis tamquam imposita ciuibus, qui munera Ciuitatis subeunt ratione habitationis, Bartol. *in tr. de represal q. 2. n. 7.* Soccin. sen. *cons. 292. n. 4. lib. 2.* Ruin. *cons. 209. n. 12. lib. 2. cons. 120. n. 7. lib. 4.* Menoch. *cons. 1060. n. 33. & 39.* Vnde cum huiusmodi 11

modi munera personalia propria subeant ciues, certum est, quod Coloni Ecclesiasticorum non desinunt per coloniam esse ciues, ideoque ad huiusmodi onera personalia ratione habitationis tenentur, *l.2. C. de muner. & honor. lib.2.* Petr. Antibol. *de muner. p.2. n.7. tom.12.*

12 Præsertim si agatur de colonis temporalibus, non autem perpetuis, aut adscriptis glebæ, qui soli sunt exempti à iurisdictione laicali, Specul. *de compet. Iud.* §.1. *n.27.* Archid. *in cap. Clericum* 11. *q.1.* Alber. *in l.1. de Episc. & Cler.* Abb. *in cap. non minus nu.14. in fin. de immun. Eccles.* & *in cap.2. n.5. de for. comp.* vbi etiam Butr. *n.4.* Aretin. *n.8.* Natt. *cons.576. n.3. 6. & 17. lib.4.* Couar. *pr.9. cap.35. n.2.* Clar. *in pr. crim. §. fin. q.35.* de Grass. *loc. cit. n. 62. & eff.1. n.149.*

13 Et sicut non sunt exempti à iurisdictione seculari, ita nec à collectis, quæ imponuntur per statuta laicalia; nam forum sortiri & statutis adstringi pariter incedunt, Glos. *in cap. quod Clericis, de for. comp.* Alex. *cons.157. num.15. vol.2.* Crauet. *cons.441. n.4.* Cæphal. *cons.309. num.66. & cons.526. n.7.* Purpur. *cons.320. n.8.* Menoch. *cons.74. n.3. & cons.364. n.10.* Becc. *cons.62. n.7.* ac Thesaur. *dec.123. n.11.* Siquidem collectarum impositio est actus iurisdictionis, qui exercetur à Superiori in suos subditos, Alex. *cons.78. n.8. lib.6.* Soccin. *cons.129. n.1. lib.2.* Surd. *cons. 262. n.27.* ac Rot. *dec.63. n.8. p.5. rec.* Præcipuè si causa impositionis sit publica, publicamq; respiciat vtilitatem, quo casu Clericos & personas ecclesiasticas teneri, probatur per textum *in l. neminem, & l. ad instructionem, C. de sacros. Eccles.* vbi notant Bald. Cyn. & alij, idem Bald. *in §. ad hæc sancimus nu.1. in auth. de Eccles. & in cap.1. §. Imperialis n.15. de pac. Const.* Felin. *in cap. Ecclesia S. Mariæ n.106. de constit.* Bertachin. *de gabel. d. p.7. princ. q.7. num.31.* & notant Canonistæ *in cap. non minus, de immun. Eccles.* Natt. *cons.2. n.1. & cons.180. n.6.* Syluan. *cons.30.* Ondeh. *dec.184. n.4. & seqq.*

14 Et quamuis non desint, qui teneant contrarium, tamen quod si non per viam iurisdictionis, saltem per viam dictaminis rationis, aut ex iure canonico teneantur ad subeunda hæc onera, quando communis est vtilitas Clericorum & laicorum simul, tradit Surd. *cons.301. sub n.29. & 30.* In illis autem casibus, in quibus Clerici obligantur ad subeunda onera, multò magis obligantur coloni Ecclesiasticorum, in quibus non militat ratio defectus iurisdictionis, Lud. Cat. *cons.740. n.5. inter cons. Reminal. sen. lib.4.* Carol. de Grass. *d. eff.3. num.67.* ex regula vulgari, quod nemò plus iuris in alium transferat, quam ipse habeat, *l. nemo plus, ff. de regul. iur.* Maximè cum collectentur, vt ciues, & habitatores, non vt Coloni Ecclesiasticorum, nec plus, aut magis quam alij ciues, vt ponderat Sperell. *dec.42. n.17. & seqq.*

15 Neque est attendendum, quod inde Ecclesiastici per quandam consequentiam & secundario damnum aliquod sentiant, siue lucrum facere impediantur. Nam huiusmodi damnum non attendi, deducitur ex *l.1. ff. de author. tut. l.1. §. demonstrari, ff. de ventr. inspic.* & pluribus Ias. *in l. quoties col. fin. de iudicic.* Glos. Alex. & alij *in l. de vnoquoque, ff. de re iudic. & in l. Quamuis, de pact.* Felin. *in cap. Cum M. col.13. de const.* Estque ad idem textus *in l.1. §. simili modo, ff. de his, quæ in fraud. cred. l.1. §. Si manumissio in fin. ff. quar. rer. amot. act. non dat.* Paul. de Castr. *cons.357. lib.2.* Sic secundarium hoc damnum sentit Ecclesia, quæ cum alienauerit laicis bona penes se immunia, oneribus illa deinceps ij fecerint obnoxia cum damno proculdubio eiusdem Ecclesiæ, quæ si alienare cum libertate non prohiberetur, carius venderet, tamen damnum ipsum considerari non posse, liquet ex traditis per Ias. *in auth. quas actiones, C. de sacros. Eccles.* Bertach. *de gabel. d. p.7. q.7.* & Boer. *dec.213. n.18.* Quia immunitas Ecclesiasticorum est personalis, nec præiudicium allegari potest, quod ex re effecta contingit, vt in hoc casu, in quo agitur de collectando Colono subdito laico ob seipsum, & non ob Ecclesiasticum, quod si huius colonus magis grauaretur, quàm colonus laici, non esset inficiandum, quin læderetur ecclesiastica libertas, de quibus latè apud Sperel. *d. dec. 42.* vbi alios cumulat.

16 At nihilominus non teneri ad huiusmodi onera, verius est. Quia vel sunt merè personalia, vel mixta. Si merè personalia magis communis opinio est, eos esse immunes, Rimin. sen. *cons.740. n.12. & 13. lib.4.* Surd. *d. cons.301. num.90.* & fuit resolutum à S. Congregatione Immunitatis in Casalen 18. Augusti 1637. Si mixta, ratione quidem exercitij in bonis cultis sunt etiam immunes ab eiusmodi oneribus, Grass. *d. eff.3. n.51.* Ciarlin. *contr. for. cap.22 n. 21.* & Sperell. *d. dec.42. n.50. & seq.*

Decreta S. Congregationis Immunitatis conferamus ad 17
compendium. Coloni Ecclesiasticorum partiarij gaudent
priuilegio fori, & exemptione ab exactionibus in Neoca-
stren 13. Augosti 1629. in Vrbeuetana 29. Decemb. 1625.
in Firmana 20. Ianuarij 1654. in S. Agathæ Gothorum 16.
Iulij 1626. in Viterbien 6. Decembris 1627. & in Fulgina-
ten 7. Nouembris 1651.

Eximuntur ab oneribus, & contractibus Communita- 18
tis in Ceruien 20. Martij 1630.

Eximuntur à solutione affidæ & aliarum impositionum 19
in Spoletana 9. Octobris 1629.

Eximuntur à portione colonica in Placentina 12. No- 20
uembris 1652.

Non tenentur ad gabellam furni, seu foculatij in Auxi- 21
mana 25. Maij 1655.

Nec ad solutionem affidæ pro animalibus proprijs, nisi 22
Ciuitas sit verè domina pascuorum, & affida sit pretium
herbarum. ibid.

Coloni non possunt conscribi inter milites in Perusina 23
11. Decembris 1646.

Eximuntur ab hospitatione militum in Rhegien 14. De- 24
cembris 1649.

Eximuntur ab onere Ærariatus & alijs oneribus perso- 25
nalibus in Bouioen 1. Septembris 1648.

Non sunt priuandi quasi possessione non soluendi 26
affidas, & iuris pascendi in Maceraten 18. Februarij
1653.

Eorum animalia eximuntur à seruitio publico viarum in 27
Maceraten 15. Decembris 1654.

Non tenentur ad seruitia sordida in Cæsenaten 16. Iulij 28
1626.

Neque ire ad molendina Communitatis in Vrbeuetana 29
25. Maij 1655.

Eximuntur ab angaria transportationis palearum in 30
Recineten 25. Iunij 1655.

Eximuntur à solutione macinatus pro rebus inseruien- 31
tibus culturæ Monialium in Auximana 4. Nouembris
1631.

Coloni Monialium eximuntur à gabella iuris pascendi 32
pro animalibus Monialium tantum in Spoletana 18. Iulij
1629.

Ex S. Congregatione super Episcopis in Oppiden 18. Se- 33
ptembris 1618. Coloni, aut affictuarij, vel partiarij bo-
norum ecclesiasticorum exemptione collectarum tam or-
dinariarum, quàm extraordinariarum pro portione colo-
nica gaudent.

Ex Pio V. Const.10. sub 18. Kal. Decembris 1566. Co- 34
loni, arrendatarij, locatarij, affictuarij, negociorum ge-
stores Ordinum Mendicantium sont immunes à cunctis
exactionibus tam rusticis, quàm vrbanis.

Bona emphyteotica Ecclesiasticorum non possunt à lai- 35
cis collectari. S. Congr. Immunit. in Balneoregien 15.
Februarij 1633.

Fundus patrimonij emphyteutarum non potest col- 36
lectari eadem S. Congr. in Caputaquen 27. Augusti
1627.

Molendina & alia ædificia Ecclesiæ sunt exempta ead. 37
S. Congr. in Montis regalis 15. Ianuarij 1647.

Bona Ecclesiarum in emphyteusim concessa sunt im- 38
munia ab oneribus laicalibus ead. S. Congr. 23. Iulij
1652.

Cognitio causæ super bonis emphyteuticis spectat ad Iu- 39
dicem ecclesiasticum eadem S. Congr. in montis Falisci 14.
Ianuarij 1634.

Emphyteuta Ecclesiasticorum eximitur ab oneribus 40
Communitatis eadem S. Congr. in Imolen 27. Maij 1654.
& in Oppiden 29. Maij 1646.

Emphyteuta Ecclesiæ non potest recedere à foro eccle- 41
siastico eadem S. Congr. in Casalen 14. Febr. 1628.

Emphyteuta Ecclesiæ non potest declinare forum re- 42

spectu solutionis Canonis, vel quando agitur de dominio Ecclesiæ, & Statutum & consuetudo, vel edictum Principis sæcularis, quo prohibetur extractio fructuum extra territorium non comprehendit Ecclesiasticos eadem S. Congreg. in montis Falisci 24. Ian. 1634.

43 Cognitio causæ super bonis emphyteuticis Ecclesiasticorum spectat ad Iudicem ecclesiasticum priuatiuè quoad alios, etiamsi dubitetur, dicta bona esse emphyteutica, cum ista cognitio spectet ad ecclesiasticum. Eadem S. Congr. in Oppiden 23. Iulij 1652.

44 Bona Ecclesiasticorum, & locorum piorum in emphyteusim laicis concessa, siue canones, qui pro dictis bonis soluuntur, licet sint tenues, siuè fructibus corrispondentes, esse exempta ab omnibus oneribus & impositionibus laicalibus. Ibidem.

45 In dicta Caputaquen 27. Augusti 1627. Episcopus ratione feudi emphyteutici non permittat collectari.

46 Emphyteutæ bonorum Ecclesiasticorum gaudent immunitate ab oneribus laicalibus. Eadem S. Congregat. in Imolen 27. Maij 1654. & in Oppiden 29. Maij 1546.

47 An meri laici possint conueniri in foro ecclesiastico ob bona emphyteutica, & redditiua Ecclesijs quoad dominium directum, S. Congregatio censuit, affirmatiuè in Cariolen 4. Septembris 1668.

48 Die 24. Maij in Casalen. Ad 1. respondit, Colonos personarum ecclesiasticarum teneri ad solutionem oneris nuncupati del Tasso pro bonis proprijs duntaxat.

49 Ad 2. Eos colonos teneri ad solutionem oneris vnius solidi pro bobus tantum proprijs, non destinatis ad culturam bonorum personarum ecclesiasticarum.

50 Ad 3. Non teneri ad solutionem oneris sex denariorum ratione industriæ, & exercitij, quod habent ratione culturæ bonorum earundem personarum ecclesiasticarum.

CONSVLTATIO LI.

An & quatenus Coloni, serui, famulius Ecclesiæ, Cardinalium, Episcoporum, & Clericorum gaudeant fori priuilegio?

1 IN hac quæstione duo videntur prius adnotanda. Primum. Aliud est ratione seruitutis, vel familiaritatis participare priuilegium fori. Aliud ratione earundem cogi ad iudicia ecclesiastica, eo quia causæ, vel crimina ad forum ecclesiasticum spectent, vtpotè versantia circa res, vel personas Ecclesiasticorum. Illud enim inducit fauorem, de quo quærimus. Hoc verò inducere potest odium, vt quando talis seruus vellet potius coram Iudice laico conueniri. Vnde in primo casu quis iudicatur coram Iudice ecclesiastico, quia participat priuilegium fori. In secundo verò, quia causa de se ad ecclesiasticum forum spectat. Non rectè igitur aliqui ex eo, quod horum quædam causæ coram Iudice ecclesiastico discutiendæ sunt, inferunt, eos gaudere priuilegio fori. Secundum. Est distinctio inter seruos Ecclesiæ, & seruos proprios Clericorum in temporalibus. De prioribus enim, qui Conuersi, Oblati, Donati, aut Deo deuoti dicuntur, alibi egimus. De posterioribus autem nunc agendum. Hos autem multi confundunt. Alij autem male in priuilegijs priorum inferunt communicationem posteriorum. Et tandem plures Doctores referuntur pro sententia affirmante, seruos Clericorum gaudere priuilegio fori, qui tamen solum loquuntur de seruis Ecclesiæ, sacro seruitio addictis.

2 Est igitur multorum sententia, quod serui omnium generaliter Clericorum fruantur eorum priuilegio fori, si sint perpetui, vt mancipia, vel etiam in seruitio permanenti, & de domo, & mensa eorum. Immò etiam Rustici, & Coloni, si easdem conditiones habeant. Secus de simpliciter seruis ac dietim seruientibus, Colonisque & conductoribus, qui de domo Clericorum non sunt. Ita Glossa, Archidiaconus, & Præpositus *in c. Clericorum 1. 11. q. 1.* Glos. *in c. Eos 11. d.* Hostien. *in sum. de for. comp. §. quibus ex causis col. 6.* Capyc. *dec. 12.* Grammat. *vot. crim. 33.* Barbat. *in addit. ad Abb. in cap. 2. de for. comp.* Soccin. *in cap. 1. & 2. eod. tit.* Marant. *de ord. iudic. p. 4. dist. 11. n. 4.* Sum. Angel. *v. Clericus, §. 14.* Cardinal. *in clem. 1. q. 17. de vit. & honest.* Bald. *in l. 2. not. 3. C. de Episc. & Cler.* Alberic. *in l. 1. C. eod.* Calcan. *consf. 70.* Episcop. Minoric. *in pr. Episc. v. Episcopus, §. Decimoprimo p. 1.* quos citat & sequitur Martha *de iurisd. p. 4. cas. 19.* vbi ait, quoad mancipia & seruos perpetuos nullam esse difficultatem apud Doctores. Quibus adde Glossam *in cap. 2. v. Minores, de for. comp. & l. 1. & 2. C. de Episc. & Cler.* Confirmaturque à similibus. Regulariter quippè libertus sequitur heri forum ex *d. l. 2. & ex l. assumptio, ff. ad municip.* Et priuilegia concessa scholaribus in *auth. Habita, C. ne filius pro patre*, quoad declinatoriam fori, & alia ibi contenta, extenduntur ad eorum seruos, ibi: *tam ipsi, quam eorum nuntij*. Et sicut ser, ac familiares militum gaudent militum priuilegio, vt notat Baldus, & Cynus *in l. 1. C. ne vxor pro marito*.

Immò extendunt id aliqui, inter quos Duard. *ad Bull. Cœn. can. 15. q. 7. n. 10.* ad vxorem Clerici coniugati non solum græci, sed etiam latini in minoribus constituti, si simul cohabitent iuxta Abb. *in cap. 2. n. 7.* & Barbat. ad ipsum *de for. comp.* Quin Abbas hoc intelligit etiam de iam vxore Sacerdotis latini, quando de consensu vxoris maritus separatur, & ad sacros ordines promouetur. Ratio autem, quia vir & vxor sunt vna caro, ideoque eidem foro debent esse subiecti, *arg. l. fin. C. de incol.* vbi vxori statuitur forus mariti, ibi: *Mulieres honore maritorum erigimus, & genere nobilitamus, & forum ex eorum persona statuimus.* Idemq; sentiendum alij putant de filijs, immò & de concubinis per Glos. *in c. Eos, qui 32. d.* 3

In specie autem famulos domesticos, ac familiares Cardinalium gaudere priuilegio fori tenet Iulius Clar. *in pr. crim. §. fin. q. 35. num. 11.* ex Cardinali *in Clem. Ne Romani, de elect.* Et quoad familiares Episcoporum esse communem opinionem Canonistarum *ad cap. Dilecto, de offic.* Archid. per illum textum testatur Marth. *d. cas. 19.* Quod antea testatus fuerat Abb. *in cap. 2. n. 6. de for. comp.* vbi Felin. & alij. Citantque alios pro eadem sententia Clar. *loc. relat.* Farinac. *de inquis. tr. 1. q. 8. n. 46.* Ambros. *de immun. cap. 22. n. 13.* Carol. de Graff. *de effect. Cler. eff. 1. n. 128.* Mar. Antonin. *lib. 3. var. resol. 37.* Barbos. *de potest. Episc. p. 3. cap. 107. n. 9.* vbi hoc extendit ad Notarios Curiæ episcopalis, Fiscalem, Custodes carcerum, lictores, aliosque consimiles ministros necessarios pro regimine Tribunalis tam in ciuitate, quàm in diœcesi iuxta declarationes sacræ Congregationis super Episcopis, præsertim in vna Osthunen 6. Augusti 1602. & in Sorana 25. Aprilis eiusdem anni, & in Messanen 16. Septembris 1622. & in Turritana 10. Martij 1624. & S. Congregationis Immunitatis in Bellicastren 4. Decembris 1629. Dummodò non sint ab Episcopo excogitati de nouo, puta Commissarius festorum, Architectus Ecclesiæ, sarcinator paramentorum, & similes iuxta aliam declarationem eiusdem S. Congregationis super Episcop. in Cathacen 3. Iulij 1609. de quibus nos alibi fusius. Quare sutores, calcearij, ac similes artistæ Vniuersitatibus, Collegijs, Monasterijs, Hospitalibus, & alijs locis pijs, aut ecclesiasticis inseruientes, non gaudent priuilegio fori, vel Conseruatoriarum, si suis sumptibus extra dicta loca morantur, vt declarauit S. Congregatio Concilij 13. Ianuarij 1618. in Tarraconen *ex cap. Quidam 32. de priuil.* Alij tandem idem priuilegium extendunt ad duos familiares Referendariorum vtriusque Signaturæ, non solum ex generali ratione familiaritatis Clericorum, sed etiam ex speciali dispositione Pauli III. in Constit. *Debita consideratione*. 4

Non desunt tamen, qui sentiant oppositum. Suntque Abb. *in cap. 2. de for. comp.* Frider. de Sen. *consf. 19.* Aufrer. *de potest. secul. in Ecclesiast. reg. 2. n. 36.* cum alijs adductis ab Octauian. Vulpel. *in tract. de libert. Eccles. p. 3. n. 24.* ab Io. Ant. Nigr. *in repet. Extrau. vn. de vit. & honest. Cler.* & Clar. *d. q. 35. vers. quarto nota*, quos omnes citat Martha *vbi supra*, ita tamen, vt loquantur tantum quoad famulos conductitios, non autem quoad mancipia. Sed generaliter loquitur pro hoc Bonac. *de censur. in part. disp. 1. q. 16. pun. 3. n. 7.* & Suar. *lib. 4. defens. fid. aduersus Anglos cap. 29. n. 10.* referens ad idem Felinum, Abbatem, Archidiaconum, & Clarū supracitatos. Nititur autem Suarez, quia ex vi iuris cō- 5

munis

munis nullibi reperitur tale priuilegium seruis, familiaribus, domesticisque communicatum, & affert optimam coniecturam, quod de facto post Concilium Tridentinum non gaudeant. Si enim Concilium *sess.23. cap.6. de refor.* non vult gaudere Clericos in minoribus constitutos, nisi habeant tales, vel tales conditiones, sine quibus adhuc sunt personæ ecclesiasticæ, multò minus poterit seruus laicus tali priuilegio frui.

6 Et quidem in iure non satis expressè arbitror cautum, quod serui huiusmodi eo priuilegio gaudeant. Quippè ex *cap. Ecclesiarum seruos* 2. *q.*2. non aliud colligitur (& quidem sermo est de seruis Ecclesiæ, non Clericorum) grauandos non esse oneribus labore corporis exequendis. Quod si, vt vult Glossa, etiam inde infertur, non esse alijs oneribus vectigalium, & collectarum afficiendos, id non arguit exemptionem fori in iudicijs. Quia immunitas ab oneribus competit eis ratione bonorum Ecclesiasticorum, quæ conducunt, seu colunt. In *c. Iudicatum* 89. *d.* supponitur quidem conuenire Ecclesiasticis pro vltione suorum rusticorum, qui à conductoribus prædiorum Ecclesiasticorum vexati fuerant, in dictos conductores procedere. Sed id non est, quia rustici priuilegio fori gaudeant. Siquidem etiam conductores foro ecclesiastico ibi adiudicantur. Sed quia agebatur de deprædationibus, & damno bonorum Ecclesiasticorum, quæ causæ speciale quid habent, vt etiam coram Iudice ecclesiastico definiri conueniat, ex *cap. Cum sit generale, de for. comp.* Quod etiam notauit Gloss. *ibi v. Inter eos*. Et tandem *in cap.*2. *eod. tit. de for. comp.* præter alias interpretationes, de quibus alibi, Glossa, Abbas, Felinus, & alij, qui citantur, tanquam interpretantes verbum *Minores* de seruis Clericorum, loquuntur tantum de seruis Ecclesiæ, illis scilicet perpetuò adscriptis, & oblatis in seruitium spirituale, non autem de seruis Clericorum in seruitio temporali. Quod verò ad illas leges ciuiles *C. de Episc. & Cler.* loquuntur de mancipijs Clericorum, quæ exempta dicuntur, non à foro, sed à tributis, & oneribus, quatenus inter bona Clericorum computantur, vt scilicet pro illis non teneatur Clericus soluere tributum, nec ea concedere in publicis oneribus, sicuti non concedit domum ad hospitandum milites, boues, equos, & cætera in publicis laboribus. Negandum denique, libertum sequi forum heri, vt si herus sit Ecclesiasticus, de foro Ecclesiastico debeat esse etiam libertus. Sed illud ad summum reperitur dispositum inter ipsa Tribunalia sæcularia, vt ad eundem particularem laicum Iudicem vocetur libertus, ad quem vocaretur dominus. Cætera exempla nil suadent. Nobis enim satis est, non reperiri expressam hanc extensionem priuilegij fori pro seruis Clericorum, sicuti reperitur pro illis, qui adducuntur in exemplum aliorum priuilegiorum, cum tamen eo, quod sit res multi momenti, debuisset reperiri.

7 Idem de vxoribus, concubinis, & filijs dicendum est. Esse enim duo in carne vna per coniugium, aut concubitum non faciunt, quin vxor, aut concubina remaneant personæ distinctæ & laicæ, ac proinde coram laico conueniendæ. Nec *l. fin. C. de incol.* extenditur ad forum ecclesiasticum, sed inter laicos decernit ad eum vocandam esse vxorem, ad quem vocaretur maritus. Quoad concubinas etiam nihil aliud verum est, nisi quod ratione criminis concubitus cum Clerico fit in hoc de foro ecclesiastico, quia ad ipsum pertinet de tali crimine cognoscere.

8 Quoad familiam Cardinalium ait Bonacina *d. n.*7. se à fide dignis viris audiuisse tunc temporis nec etiam Romæ manuteneri illi præsumptam communicationem priuilegij fori, & contra illam testatur Farinac. *cit. q.*8. *num.*46. Carol. de Graff. *cit. eff.*1. *n.*137. *& seqq.* & Scac. *de Iudic. p.*1. *c.*9. *n.*22. Quoad familiam Episcoporum non suffragatur illud *cap. Dilecto, de offic. Archid.* Ibi enim nihil aliud habetur, nisi quod petebat Archidiaconus Senonensis iurisdictionem super quodam Monasterio, & nullum esse prius apud Archiepiscopum conueniendum, quàm apud se. Rescribit autem Pontifex, nonnisi circa causam Monasterij, & ait, legitimam consuetudinem super hoc examinandam esse, & seruandam, si talis detur. Nihil autem dicitur de iure. Postremò quoad familiares Referendariorum dicendum est, vel priuilegium illius Constitutionis non fuisse vsu receptum, vel nunc esse abolitum, vel prædictos non eximi ibi à laica potestate, sed tantum ab ecclesiasticis Iudicibus inferioribus, vt immediatè soli Summo Pontifici subijciantur, vt se perpendisse ex tenore Constitutionis, ait Bonacina *d. n.*7. Sed quia expressè dicitur: *Etiam laica quacunque fulgens dignitate*, fatemur eximi quidem à laica potestate, non ita tamen, vt communicetur generale priuilegium fori, de quo loquimur, sed vt soli Pontifici subijciantur, pro quo non solum de cæteris Iudicibus ecclesiasticis, sed etiam de laicis mentio erat necessaria.

Concluditur ergo cum Suarez loco citato quoad omnes 9
prædictos consuetudini standum esse, quæ potest quod & lex. Immò consuetudo in materia hac, vtpotè fauorabili Ecclesiæ, censenda est facilè subsistere.

Hinc Doctores in hac re grauiter inter se dissentiunt. 10
Farinacius enim *in tr. crim. lib.*1. *q.*8. *nu.*46. quem refert Ricc. *dec.*192. *p.*2. asserit hoc fori priuilegium minimè concedi famulis Clericorum, sed tantum Episcoporum. Idem etiam tenent Bobadil. *lib.*2. *cap.*17. *n.*7. Calcan. *cons.*72. Capyc. *d. dec.*12. *n.*1. Thesaur. *dec.*22. Gratian. *dec.*133. *n.*2. Tusch. *tom.*3. *lit. E. concl.*27. *n.*31. Guazzin. *to.*1. *def.*20. *c.*9. *n.*23. & Aust. *d. reg.*2. *n.*36. Idque ob personæ dignitatem, cui multa conceduntur, quæ non conceduntur alijs ex *cap. fin. de sent. & re iud. in* 6. *cap. fin. de priuil. eod. & cap. Quia periculosum, de sent. excom. pariter in* 6.

Quamplures verò distinctione vtuntur. Nam aut serui, coloni, & famuli sunt perpetuo Clericis, & Ecclesiæ 11
obligati, & tunc eo priuilegio gaudere, censent Gloss. *in d. c. Iudicatum d.*99. Menoch. *de arb. cent.*6. *cas.*562. *n.*3. Carauit. *rit.*46. *num.*27. Bellett. *p.*1. *disq. Cler. fol.*227. *v.*12. Thesaur. *d. dec.*22. & alij post Abb. & Felin. *in cap.*2. *de for. comp.* apud de Graff. *d. eff.*1. *n.*149. Aut non sunt perpetui, sed ad tempus conducti annua, vel menstrua mercede, & hoc casu priuilegio fori eos non gaudere, tradunt Capyc. *d. dec.*12. Clar. *d. q.*35. Couar. *pract. q. cap.*35. *n.*2. & alij. Plerique tamen eo gaudere defendunt. Quia isto casu familia non gaudet priuilegio propter se, sed propter fauorem domini sui. Quæ ratio militat tam in familiaribus, colonis, ac seruis perpetuis, quam ad tempus. Ita Glos. *in d. c. eos, d.*32. & *in d. c. Clericum* 1. 12. *q.*1. Rebuf. *de priuil. schol. priuil.*166. Menoch. *d. cas.*562. *n.*8. Carauit. *d. rit.*46. *n.*27. & alij. Quamuis de Graffis *n.*150. hanc opinionem in seruis conductitijs admittat, quando Clericus non posset commodè vti suo priuilegio, nisi etiam eo vtantur sui familiares, coloni, & serui ex Felin *in cap.*2. *de for. comp.* & de Nigr. *in d. Clem. vn. de vit. & honest. Cler. n.*93.

Tenendum nihilominus est, tam de iure, quàm de consuetudine solos famulos, colonos, & seruos Ecclesiæ, Cardinalium, & Episcoporum, durante famulatu, colonia, & seruitio, gaudere fori priuilegio in delictis etiam extra suum officium commissis ex Doctoribus, quos citat Menoch. *loc. alleg. n.*7. & sequitur Dian. *p.*3. *tr.*1. *resol.*47. & Narbon. *in* 3. *p. recopil. lib.*4. *tit.*1. *l.*20. *glos.*1. *n.*27. & del Ben. *de immun. cap.*4. *dub.*15. *sect.*1. *n.*28. Et declarauit S. Congr. Immunitatis sub die 6. Decembris 1627. nempè Sacra &c. *censuit, Colonos Episcoporum, durante colonia, etiam fori priuilegio gaudere.* Idem quoad Colonos partiarios Cardinalium ob eorum dignitatem sentimus. Quoad Colonos verò Clericorum, aliarumue Ecclesiasticorum in ciuilibus conueniuntur coram Iudice laico, in criminalibus secundum consuetudinem, prout censuit S. Congregatio super Episcopis in Rheginen, & Firmana 21. Februarij 1581. Siquidem Coloni partiarij Cardinalium, & Episcoporum peculiari priuilegio eorundem Cardinalium, & Episcoporum gaudent priuilegio fori. Quod indubitatum censetur de iure ex *d. c. fin. de offic. Archid.* vbi Abb. *n.*5. *c. Iudicatum* 89. *d.* Bursat. *cons.*23. *n.*2. Thesaur. *d. dec.*22. Surd. *dec.*35. *sub n.*8. vbi respondet obiectioni, quod non morentur in eadem domo. Quodq; passim SS. Congregationes Concilij, Immunitatis, & Episcoporum approbarunt, ea ratione, quia cum habitent in domibus bonorum mensæ Episcopalis, & se alant ex fructibus eorundem bonorum, dicuntur de familia ipsius Episcopi, vt per Bursattū vbi supra cum alijs apud ipsum. Quinnimo cum quæreretur in S. Congregatione Immunitatis, an delicta famulorum inseruientium Colonis 12

mensæ Episcopalis, siue Ecclesiasticorum, commissa tamen in possessionibus ecclesiasticis cognosci debeant à foro laicali, S. Congregatio sub die 25. Septembris 1663. in Auximana *respondit negatiuè, sed spectare ad Curiam ecclesiasticam.* At nihilominus pro Colonis etiam Ecclesiasticorum extant decreta S. Congregationis Immunitatis: vnde sub die 13. Nouembris 1668. in Vrbaniensi scriptum Vicelegato, qui faciat illa obseruari, scilicet, quod Coloni partiarij mensæ Episcopalis, Ecclesiasticorum gaudeant priuilegio fori, dummodò ex fructibus coloniæ viuant pro maiori parte anni.

Decreta ac resolutiones Sacrarum Congregationum à me in arctum collecta, vt legentes boni consulant, hæc sunt.

13 Episcoporum serui sunt exempti ab oneribus personalibus. S. Congreg. Immun. in Bononien 10. Nouembris 1648.

14 Seruus Equitis Hierosolymit. gaudet priuilegio fori, Ead. in Aquilana 10. April. 1628.

15 Familiares Episcopi gaudent priuilegio fori, & possunt deferre arma. Eadem in Montis Politiani 13. Iulij 1647.

16 Familia laica Episcopi titularis gaudet priuilegio fori. Eadem S. Congreg. 17. Ianuarij 1628. his verbis: Sacra &c. censuit, familiares etiam Episcopi titularis gaudere debere priuilegio fori ita tamen, vt conueniri debeant, & sint puniendi ab Ordinario loci vbi degunt, non ab Episcopo, seu Archiepiscopo titulari.

17 Familiares Aduocati pauperum non gaudent fori priuilegio. Eadem S. Congreg. in Interamnen 6. Maij 1657.

18 Familiares Episcopi non possunt deleri iussu & decreto Magistratus secularis à numero eiusdem Magistratus, neque priuari quacumque prærogatiua ex eo, quod recusant acceptare officia dicti Magistratus. Eadem S. Congr. in Forosempronien 1. Septembris 1671.

19 Familiares Regularium pro delictis ante familiaritatem commissis non gaudent exemptione fori. Eadem S. Congr. in Assisien 15. Nouembris 1672.

20 Famulus Vicarij generalis gaudet priuilegio fori. Eadem S. Congr. in Ferentina 13. Iulij 1647.

21 Famuli Clericorum sunt exempti ab impositione, vt dicitur, a testa. S. Congreg. in Rossanco 24. Ianuarij 1645.

22 Famuli laici, qui inseruiunt alumnis Collegij Seminarij sumptibus ipsius Collegij gaudent priuilegio fori. Eadem S. Congr. in Perusina 23. Septemb. 1653.

23 Familiares Cardinalium, & Episcoporum, etiam pro delictis extra officium commissis gaudent priuilegio fori. S. Congr. Episcop. 2. Martij 1611.

24 Fiscalis, quem Episcopus tenet in aliqua Ciuitate, vel Castro, in quo spiritualem, & temporalem iurisdictionem exercet, tamquam ipsius Episcopi familiaris, gaudet priuilegio fori, nec ad personalia Ciuitatis munia tenetur. Eadem S. Congreg. Episcop. 11. Decembris 1625. Nec pro debitis, vel delictis etiam extra officium commissis, capi, carcerari, vel iudicari potest per laicam potestatem. Eadem S. Congreg. in Grossitana 30. Septembris 1616.

25 Ad euitandas tamen occasiones dissensionum cum seculari Curia, expediret, Episcopum non vti Officialibus laicis, præsertim vxoratis. Quia licet de iure regulariter vxor sequatur forum viri, vt declarauit S. Congreg. Immun. 17. Ianuarij 1628. in Neritonen, in executione tamen non deerunt difficultates. Eadem S. Congr. Episcop. in Oppiden 23. Iunij 1620.

26 Et etiam archiui custodiæ debet Episcopus præficere personam ecclesiasticam. Eadem S. Congr. Episc. in Cathacen 26. Augusti 1642.

27 Priuilegia concessa per sacros Canones ministris, officialibus, vel familiaribus Episcoporum ita sunt clara, vt in dubium reuocari non valeant, & in materia Immunitatis procedendum per viam censurarum, non autem capturæ. Ead. S. Congr. Episcop. 18. Maij 1603. & S. Congreg. Immun. 14. Decembris 1626.

28 Familiares laici Episcopi sunt exempti à laica iurisdictione. Eadem S. Congr. Episcop. 7. Iunij 1595.

29 Familiam suam armatam licet Episcopo augere, dummodò tamen circa numerum & qualitatem eorum, quos sibi duxerit assumendos, prudenter ac moderatè se gerat. S. Congregatio Concilij in Agrigentina 4. Decembris 1627.

Familiares Cardinalium actu seruientes sunt ab Ordinariorum iurisdictione exempti. Leo X. Const. 10. sub 4. Non. Maij 1512. & coram Auditore Cameræ conueniuntur. Iulius II. Const. 28. 5. Kalend. Aprilis 1512. 30

In Vrbeuetana 6. Martij 1635. & in Fulginaten. 13. Iulij 1637. Sacra &c. censuit, cognitionem causæ Macharij filij Coloni mensæ Episcopalis spectare ad Curiam Episcopalem. Idem declaratum in Arimineo 13. Iulij 1631. 31

CONSVLTATIO LII.

An Laicus offendens familiarem, vel ministrum Episcopi, vel Cardinalis puniendus sit à foro Ecclesiastico?

DIstinguimus. Si offendit, vt talem intuitu officij sui in officij executione, puniendus est ab Ecclesiastico. Nam in hoc casu offendit illius iurisdictionem, ac dignitatem, ideoque intrat conclusio, quod turbans iurisdictionem Iudicis punitur ab illo Iudice, cuius iurisdictio turbata est, vt per Menoch. *cons.* 230. *n.* 82. Eugen. *cons.* 31. & alios, ac censuit S. Congregatio Immunitatis in Anconitana 9. Iunij 1671. & Sac. Congregatio Concilij in Panormitana his verbis: *Officiales Curiæ Episcopalis in actu exercendi suum officium offendentes, vel aliàs Episcopi iurisdictionem impedientes, etiamsi Milites Hierosolymitani sint, vel aliter exempti, ab Episcopo coerceri, & puniri possint.* Si verò offendit vt priuatus ex inimicitia, est delictum mixti fori, ideoque potest puniri à præueniente, Nam in hoc casu læditur sola persona ipsius offensi. 1

Disparitas vtriusque casus declaratur exemplis. Offendens enim Consiliarium Principis, si id faciat intuitu officij, est reus læsæ maiestatis. Si ex inimicitia, non item, vt obseruant Fals. de Ann. *cons.* 67. *n.* 2. *vol.* 1. Odd. *cons.* 88. & alij. Rursus offendens ministros S. Officij ex odio particulari extra officium, non includitur in pœnis Bullæ, *Si de protegendis*, vt docet Caren. *de mod. proced. in S. Offic. tit.* 10. §. 6. *n.* 23. Hinc cum in carceribus fori secularis Narniæ detineretur quædam mulier cum alijs carceratis, vbi etiam reperiebatur suspectus de hæresi oomin S. Officij, contigit, quod claues carcerum ad manus carceratorum peruenerint, qui, ianuis reseratis, aufugerunt, relicto solum dicto suspecto de hæresi, qui in alijs secretioribus carceribus detinebatur. Sed is cum sæpius requisiuisset dictam mulierem, vt vellet etiam sibi aperire, tandem illi satisfecit, & simul cum alijs fugam arripuit, mulier tamen saluam se fecit in quadam Ecclesia. Ex quo insurrexerunt duo quæsita. Primum, an debeat gaudere hæc mulier immunitate ecclesiastica. Secundum, an inciderit in Bullam, *Si de protegendis*. Et ad primum fuit affirmatiuè responsum, cum in dicta muliere non fuerit consideratus vllus dolus. Et ita fuit decretum coram Eminentissimis Cardinalibus 13. Septembris 1645. Ad secundum fuit eadem die decretum, dictam mulierem non incurrisse pœnas dictæ Bullæ, in qua requiritur, quod fuerit factum in contemptum S. Officij, qui contemptus nullo modo potest considerari in dicta muliere. Et denique offendens Romipetas, non vt euntes ad Romanam Curiam, non incurrunt excommunicationem Bullæ Cœnæ, vt Doctores communiter cum Duardo *lib.* 2. *can.* 9. *q.* 32. Et confirmatur à maiori, quia laicus offendens Clericum puniri potest à Iudice laico præueniente, vt ex generali textu *in cap.* 1. *de for. comp.* obseruant Valbon. *cap.* 4. *n.* 34. & alij, quos citat, & sequitur Chattar. *dec. crim.* 6. *n.* 2. contra Bartol. *in l.* 1. *n.* 144. *C. de sum. Trin.* Et hanc sententiam tenent Farinacius, & Merlinus apud Dianam *p.* 6. *tr.* 8. *resol.* 3. 2

CON-

CONSVLTATIO LIII.

De homicidio proditorio ad effectum priuandi reum ecclesiastica immunitate multa curiosa, ac breuiter excutiuntur.

Primò. An salutationes mutuæ per capitis detectionem, aliaue signa, atque actus vrbanitatis ita satis sint ad aliquem metu liberandum, vt si occidatur, dici possit incautè occisus? Secundò. An occidens sub fide data de non offendendo, excludatur ab immunitate? Vbi eiusmodi fides quomodo probetur? &

Tertiò. An propter incertitudinem letalium vulnerum à pluribus inflictorum locus sit immunitati?

1 AD primum affirmandum videtur. Quoniam proditor ille dicitur, qui fingens se alicui amicum, aliud exterius simulans, aliud in pectore gerens sub ipso amicitiæ signo mortem infert non cogitanti, non præcauenti, nulla prius exorta rixa. Ita Sperel. *dec.* 23. *n.* 6. Giurb. *cons.* 20. *n.* 13. *& cons.* 60. *nu.* 1. 17. *&* 31. Sanfelic. *dec.* 241. *n.* 3. Nouar. *super pragm. de abolit. pragm.* 2. *collect.* 3. *n.* 25. Baron. *de effect. inimic. effect.* 14. *n.* 4. Signum autem amicitiæ, ac pacis est salutatio per capitis detectionem; vnde si quis sub hoc signo aliquem occidit, dicitur proditor, Suar. *de relig. lib.* 3. *de reuer. debit. loc. sacr. cap.* 11. *nu.* 12. *vers. vel qui dat signum pacis*, Sanfelic. *d. dec.* 241. *n.* 4. vbi refert ita decisum, & exequutioni demandatum, Peregr. *de immun. Ecclesi. cap.* 7. *n.* 10. Nam cùm occisus fuerit redditus securus, non potuit sibi præcauere, Grasset. *de prod.* §. 16. *n.* 20. Et proinde homicidium redditur proditorium iuxta doctrinam Bartoli communiter approbatam *in l.* 1. §. *delinquunt*, *ff. de pœn.* Franch. *dec.* 713. *nu.* 14. Cathalan. *de indult. c.* 31. *n.* 6. Gizzarel. *dec.* 16. *n.* 12. Ricc. *dec.* 80. *n.* 2. *& dec.* 168. *n.* 1. Giurb. *cons.* 20. *n.* 13. Clar. *in* §. *homicidium*, ibiq; Baiard. *n.* 23. Sperel. *d. dec.* 23. *n.* 6. Grasset. §. 13. *n.* 18. *&* 19. & nos in 1. *tom.* Præsertim si præcedentes salutationes fuerint mutuæ, pluribusq; mensibus continuatæ. Istę enim faciunt, vt homicidium sequutum, nulla exorta rixa, vel causa, dicatur proditorium, Tancred. *de relig. tr.* 1. *lib.* 4. *disp.* 8. *q.* 5. *n.* 22. Nouar. *in sum. Bullar. p.* 2. *tit. de immun. Eccles. n.* 50. Mant. *cons.* 173. *n.* 6. *lib.* 2. Mascard. *de prob. concl.* 1161. *n.* 17. Baron. *de effect. inim. in prælud. nu.* 117. *&* 149. Rimin. iun. *cons.* 524. *nu.* 33. Ex quibus signis excludi omnem inimicitiam tradit Bal. *in l. si quis testis*, *vers. nota quod leges C. de testib.* Io. de Amic. *cons.* 7. *n.* 41. Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præsumpt.* 45. *n.* 1. idem Bald. *lib.* 3. *de litt. dispens. cas.* 1. *q.* 2. *n.* 31. Grasset. *de prodit.* §. 14. *à n.* 29. vbi etiam dicit, sufficere vnicam salutationem per capitis denudationem, aut per aliud signum amicitiæ.

2 Ad 2. Pariter affirmandum videtur. Vnde occisorem sub hac fide data de non offendendo excludunt ab immunitate, Giurb. *cons.* 60. *n.* 16. *&* 22. Thom. del Ben. *de immun. c.* 16. *sect.* 3. *n.* 1. Peregrin. *eod. tr. cap.* 7. *n.* 10. Ambros. *eod. tit. cap.* 6. *n.* 4. Farinac. pariter *eodem arg. n.* 137. Decian. *lib.* 7. *cap.* 30. *n.* 6. *& cap.* 29. *n.* 23. & definitum testatur à Sacra Consultatione Farinac. *in addit. cons.* 168. & comprobat Grassett. *de prodit.* §. 12. *n.* 29. Præcipuè si fuerint prolata verba per occisum in actu vulnerum, asserentem occidi sub verbo dato de non offendendo. Assertatio enim vulnerati facit indicium contra vulnerantem, etiam ad torturam, concurrentibus adminiculis, Mascard. *de probat. lib.* 1. *conclus.* 144. *n.* 3. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *q.* 89. *n.* 81. Farinac. *de indic. q.* 46. *n.* 35. vbi testatur de communi. Et si accedat fama publica statim exorta, ex qua, concurrentibus alijs inditijs, & adminiculis, oriri inditium ad torturam, probat Clar. *in pr.* §. *fin. q.* 21. *vers. cæterum*, Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *q.* 89. *n.* 24. atque obseruantia subsequuta verbi dati per multum tempus, quo occisus numquam fuit ab occisore molestatus, sed semper inter ipsos signa amicitiæ intercessferint, ex qua in omni materia dubia tam facti, quam iuris interpretatio sumi debet, Seraphin. *dec.* 1410. *n.* 16. Vermigliol. *cons.* 485. *n.* 4.

3 Immò quemadmodum ex cautione data de non offendendo plures voluerunt cessare præsumptionem, & indicium inimicitiæ, vt Hippol. Rimin. *cons.* 88. *n.* 17. *lib.* 1. Eugen. *cons.* 27. *n.* 22. *lib. etiam* 1. Farin. *de indic. q.* 49. *nu.* 121. Baron. *de effect. inim. in præl. n.* 16. Ita & multò magis debet cessare inimicitia ex confirmatione amicitiæ, & ex verbo dato de non offendendo, quæ per contrauentionem inferunt verum crimen proditionis, cùm per dictum verbum, licet simulatè datum ab occisore, sed ab occiso vti verum acceptum, fuerit adempta dicto occiso omnis occasio sibi præcauendi, & fuit inducta proditio, Grassett. *loc. cit.* §. 5. *n.* 19. *&* 29. *&* §. 14. *n.* 27.

4 Cessaretque omne dubium, si occisor iam citatus ad præstandam cautionem de non offendendo affines, & consanguineos sui inimici, inter quos aderat à se occisus, explicitè in actis fassus fuerit, nullam cum eo habere inimicitiam, & propterea non teneri præstare cautionem de non offendendo. Hæc enim confessio facit rem manifestam, inducit notorium, & habet vim rei iudicatæ, nullaque maior probatio exclusiua inimicitiæ reperiri potest, quam illa, quæ oritur ex propria confessione Rei, *l. Cum pretium*, *C. de liber. caus.* textus *in cap. vestra*, *& cap. fin. de cohab. Cler. & mul.* Boss. *de confess. n.* 82. Onded. *cons.* 15. *n.* 2. *& cons.* 19. *n.* 4. *& cons.* 35. *n.* 18. Farin. *de reo confess. q.* 81. *n.* 4. Vnde cum vigore dictæ suæ confessionis euitauerit dare fideiussionem de non offendendo, æquum non videtur, vt ex suo manifesto dolo commodum reportet, cum dolus nemini patrocinari debeat, *l. ita demum*, *ff. de arb. l. nec ex dolo*, *ff. de dol. mal.* cum alijs.

5 Ad probandum verò verbum datum de non offendendo, testes etiam singulares nobiles coniunguntur ad faciendam plenam probationem, Marsil. *in pr. crim.* §. *diligenter n.* 17. *& sequl.* 114. Immò plures voluerunt, dictum verbum datum probari etiam per vnicum testem mediatorem, concurrentibus adminiculis, vt fuisse resolutum in dicta S. Consultatione, & seruatum refert Farinac. *cit. cons.* 168. *in addit.* Et quod probent testes mediatores, licèt singulares, verbum datum in iudicio Immunitatis, tuetur Grassett. *loc. cit.* §. 29. *n.* 298. 300. *&* 301.

6 Ad 3. Modus etiam adhibitus in committendo homicidium, & pluralitas vulnerum indicat præmeditationem occidendi, vt ex Cason. Ricc. Pers. Carpzou. Boss. & Blanc. reprobatis Vermigliolo, Farinacio, & Chartario, defendit Grassett. §. 32. *n.* 31. Ergo censetur proditorium.

7 Neque est necesse probare negatiuam rixæ, stante præcogitatione homicidij, excludente rixam, vt probat idem Grasset. *cit.* §. *n.* 32.

8 Minusque refragatur incertitudo letalitatis vulnerum, vt quemadmodum in Curia sæculari inferentes vulnera letalia essent absoluendi, ita quoque debeant omnes gaudere immunitate. Tum quia contrarium est verius, stante dicta præmeditatione homicidij inter omnes communicata. Tum quia, si hoc admitteretur, sequeretur, quod omnia homicidia proditoria, perpetrata à pluribus præmeditatè cum sclopis, remanerent impunita. Quod videtur nedum contrarium omni iuri, sed expressè contra mentem Gregorij XIV. & ostendunt exempla sequuta sub Clemente VIII. & Paulo V. quorum iussu fuerunt huiusmodi delinquentes traditi Curiæ sæculari. Vnde eos immunitate non gaudere firmat Grasset. §. 20. *n.* 105.

9 Hinc videtur reijcienda qualitas assertæ defensionis occidentis, & prouocationis occisi. Primò, si non probetur, vt ex doctrina Bartol. *in l. Aurel.* §. *idem quæsiuit*, *ff. de libert. legat. n.* 2. cum pluribus congestis à Farinac. *de homic. q.* 125. *n.* 419. Secundò, si contra dictam qualitatem adsint plures probationes, licet satis essent indicia, & præsumptiones, vt in puncto pro pœna ordinaria, reiecta qualitate, decisum refert, disputato pluries articulo, Sanfelic. *dec.* 228. & probat Vermigl. *cons.* 282. *n.* 11. Chartar. *decis. crimin.* 49. *n.* 37. Pers. *cons.* 29. *n.* 7. & Grasset. §. 33. *n.* 32.

10 At nihilominus ad primum negandum puto. Etenim

duo copulatiuè requiruntur, vt homicidium dici queat proditorium. Quod nempè fiat à fingente se amicum, & quod fiat cum amicitiæ signo, vt optimè explicat Anonim. apud Campanil. *in diuers. iur. Can.* §. *Industria col.* 1. Dum molitur, inquit, damnum quis in aliquem, vtitur dolo, machinatione, diligentia, obseruat tempora, occasionem, insectatur vestigia, quærit opportunitatem, non tamen ad extremum vsque nequitiæ gradum progreditur, vt dum comedere intendit, accipiat pro medio, & instrumento amicitiam, & fidem, hic insidiosus tantum est, nondum proditor. Cùm verò accipit pro medio, & instrumento amicitiam, iam progressus est ad eum gradum, iam proditor factus est. Quæ desumpta sunt ex doctrina Bartoli *in d. l. respiciendum*, §. *delinquunt*, *num.* 1. *ff. de pœn.* exemplificantis proditorem in occidente socium itineris, vel commensalem, vel amicum à parte posteriori, nulla precedente inter eos rixa, vel rancore. Cui sententiæ, vt inquit Clarus *in* §. *homicidium*, *n.* 10. omnes subscripserunt, & ex recentioribus præter alibi allegatos Rouit. *ad pragm. Regn. tit. de absol. pragm.* 11. Bardol. *cons.* 40. *num.* 9. Guaz. *def.* 1. *c.* 38. *n.* 4. del Bene *de immun. c.* 16. *dub.* 20. *sect.* 2. *n.* 8. & Donat. Anton. de Marin. *cap.* 174. *per tot.* ac Vermigl. *cons.* 93. *n.* 9. *& cons.* 98. *n.* 5.

11 Vt igitur ex actibus simulatæ amicitiæ arguatur proditio, requiritur, quod actus sint cõtemporanei aggressioni, & maleficio, & quod occisus ijs fuerit allectus ad confidendum de occisore, vt conuincunt exempla Bartoli *in d.* §. *delinquunt*, & exempla Absalonis, & Ioab relata à Suarez *tom. de Relig. lib.* 3. *cap.* 51. *n.* 12. & à Sperello *dec.* 23. *n.* 6. *& seqq.* & in specie quod debeant esse contemporanei, Farinac. *cons.* 168. *n.* 70. Garon. *in com. ad tit. de Senat. nou. constit. Mediol. lib.* 1. *tit.* 4. *art.* 13. *n.* 101.

12 Nullum autem ex salutatione interuenit contemporaneum amicitiæ signum. Non quidem quando eodem tempore cum sinistra quis caput detegit, cum dextera occidit. Huiusmodi enim contemporanea capitis detectio non potest aliquam gignere confidentiam. Debet enim, vt aiunt Doctores, amicitiæ signum præcedere, vt alliciat ad confidentiam, ex qua allectus reddatur incautus. Præterea huiusmodi capitis detectio est nimis æquiuoca. Nam potest esse casualis, vel ad pileum in capite comprimendum, vel referri potest ad socios inimici. Accedit, quod si occisor vellet occisum securum reddere, præueniret veram salutationem, vt decet inter nobiles & amicos, qui non solent expectare, vt alter caput aperiat, sed præuenire. Vnde potius censeri debet signum animi inimici, dum non præuenit in salutando, vt par est, inter amicos. Et ideò capitis detectio neci contemporanea non potest reddere quempiam securum, sed ad summum est quid valdè æquiuocum, adeò vt nequeat inducere indubitatum amicitiæ signum, quod ad proditionem omninò requiritur. Neq; etiam, quando salutationes mutuò præcesserint. Primò, quia salutationes præcedentes non possunt dici contemporaneæ homicidio, vt ex dictis exigitur. Secundò, quia salutationes non sunt signa veræ, ac sinceræ amicitiæ. Fiunt enim ad honestatem; ea enim, quæ fiunt ex causa honestatis, vel vrbanitatis adscribi non possunt amicitiæ formali, requisitæ ad inducendam proditionem, Farin. *cons.* 98. *n.* 4. Cumque sint signa communia, non constituunt veram amicitiam: & quia non resalutando salutantem esset instantanea causa rixandi, ideò non possunt necessariò inferre proditionem, vt rectè firmat del Ben. *d. c.* 16. *dub.* 20. *n.* 8. & Farinac. *d. cons.* 98. *n.* 4. Quod etiam admittit Grasset. *de homic. prodit.* §. 34. *n.* 74. cum binis *seqq.* & Chrysspolt. *cas. milit.* 10. *n.* 8. vbi refert ad rem verba illa Ecclesiast. *cap.* 12. *vers.* 10. *Non credas inimico tuo in æternum: Sicut enim æramentum æruginat nequitia illius. Et si humiliatus vadat curuus, adijce animum tuum, & custodi te ab illo.* Tandem ex hisce salutationibus nihil aliud resultare potest, quàm remissio iniuriæ per modum reconciliationis, non autem per modum fidei datæ, ex qua resultare possit proditio, Guazzin. *de pac. q.* 80. *num.* 8. *p.* 1. Vermigl. *cons.* 93. *n.* 13. Inimicus autem interficiens inimicum reconciliatum gaudet immunitate, Vermigl. *cons.* 93. *n.* 7. vbi ex authoritate Riccij *dec.* 168. *n.* 2. *& seqq. p.* 1. testatur ita etiam decisum in Curia Archiepiscopali Neapolitana ex communi omnium voto, Prat. *resp.* 13. *num.* 17. *& seqq.* & in fine refert in magna Curia Vicariæ sub die 17. Septembris 1652. ordinatum fuisse homicidam sub instrumento pacis reconciliatum gaudere immunitate Ecclesiæ. Vide tamen quæ tradidi hac in re *to.* 1. Deficiente igitur formalitate proditoris, quod requirit reassumptionem strictæ amicitiæ per conuersationem, seu commensalitatem, non autem in forma communi per signa simplicis salutationis requisitæ ex debito honestatis, homicida gaudere debet beneficio immunitatis.

Præsertim quia probandum est homicidium fuisse præ- 13
meditatum. Regula namq; est, quod potius non deliberatè, sed fortuitò, & in rixa commissum ex iuris communis præsumptione censeatur, etiam inter inimicos, Clar. *in d.* §. *homicidium nu.* 6. Caball. *de homicid. n.* 382. Giurb. *cons.* 84. *n.* 14. Mastrill. *dec.* 297. *n.* 48. Valenzuol. *cons.* 128. *n.* 38. *lib.* 2. Aldobrand. *cons.* 128. *nu.* 20. *&* 30. *in fin. lib.* 2. Farin. *cons.* 61. *n.* 7. *lib.* 1. *& cons.* 138. *n.* 17. *lib.* 2. Quæ sanè iuris præsumptio redditur efficacior, si occisus cum multis associatus incedebat, & occisor vel solus, vel cum paucis. Ex hoc enim conuincitur, quod fortuitò homicidium sit perpetratum, vt aduertunt Farinac. *cons.* 61. *num.* 12. *lib.* 1. Bertaz. *cons.* 88. *n.* 16. *lib.* 1. Bursat. *cons.* 272. *num.* 14. *lib.* 2. Eugen. *cons.* 65. *nu.* 7. Giurb. *cons.* 84. *n.* 15. Castil. *dec.* 273. *n.* 10. & Mastril. *dec.* 279. *n.* 56. *lib.* 3. Debetque probari negatiua rixæ, Vermigliol. *cons.* 89. *n.* 1. Ciarlin. *p.* 1. *cap.* 10. *n.* 114. ac esse perpetratum sedato, ac deliberato animo, nec præcessisse subitum casum, qui causam dederit impulsioni, Carpan. *in com. ad cap. homicidium*, *nou. const. Mediol. n.* 1116. Grasset. §. 32. *n.* 19.

Neque dicatur, quod satis dicitur constare de præme- 14
ditatione, quando inimicus casu obuians inimico, nullo dicto verbo, & sine vlla causa in illum irruit ex Farinac. *q.* 126. *n.* 216. Quia, vltra quod opinio Farinacij pugnat cum magis communi, vt proindè potius dicatur occidere ex subito aliquo casu, vel ex memoria receptarum iniuriarum, illicò iram excitante, Molin. *de iust. & iur. tr.* 3. *disp.* 23. *n.* 2. Cabal. etiam *de homicid. n.* 382. Villaq. *de extens. leg. fol.* 554. *n.* 15. Fagund. *in* 5. *precept. Eccles. lib.* 5. *cap.* 1. *n.* 16. Baron. *effect.* 19. *num.* 14. & Bertazol. *cons.* 208. *num.* 8. *lib.* 1. cessat difficultas, quando non est probatum, quod nulla intercesserit causa nouæ rixæ, & quod occisor, nullam tunc habens causam, fuerit aggressus: alioquin cessat proditorium, & homicida semper gaudet immunitate, vt in terminis firmat Grasset. §. 32. *n.* 19. Ciarlin. *contr.* 10. *n.* 111. *tom.* 1. Vermigl. *cons.* 89. *sub n.* 1. Idemque tradunt Bartol. *in d. l. respiciendum n.* 1. Cephal. *cons.* 57. *n.* 13. Gomes. *var. resol. tit. de homic. n.* 5. & Ricc. *dec.* 168. *n.* 1. *p.* 1. Vnde probandum est, quod fuerint amici, Ciarlin. *p.* 1. *cap.* 10. *n.* 100. *cum seqq.* Anton. de Ball. *var. lib.* 3. *q.* 2. *cas.* 1. *n.* 10. Idque concludentissimè, cum ad effectum proditorij huiusmodi qualitas amicitiæ essentialiter requiratur, Prat. *resp. crim.* 13. *n.* 15. *& seqq.* Rouit. *in d. pragm.* 2. *de abol. n.* 56. Giurb. *cons.* 20. *n.* 13. Donat. *de immun. loc. resol.* 140. *in fin.* Dian. *p.* 4. *tr.* 1. *resol.* 34. Baron. *de effect. inimic. eff.* 14. *n.* 5. Franch. *dec.* 713. *n.* 14. *& seqq. &* 22. ac Sperell. *dec.* 23. *nu.* 13. *& seq.* Quod adeò verum, vt amicitia, seu eius simulatio in ipsomet actu homicidij, & prætensæ proditionis iustificanda sit, vt tradunt Farinac. *cons.* 168. *n.* 70. *in fin. lib* 2. quem sequitur Vermigl. *cons.* 97. *nu.* 5. cum priuet immunitate ex Ciarlino, & alijs, & euehat delictum ad diuersam, & grauiorem speciem, Giurb. *cons.* 10. *n.* 24. Farinac. *cons.* 10. *nu.* 23. *&* 57. *lib.* 1. Præcipuè quod occisus præsumitur aggressor, vt per Honded. *cons.* 99. *num.* 4. *cum seqq. lib.* 1. Mastril. *dec.* 297. *nu.* 52. non refragante, quod occisor, eiusque famuli deferrent tormenta ignea; nam stante inimicitia, nullum exinde oritur indicium, Castill. *dec.* 173. *num.* 9. Immò quando hinc inde adessent præsumptiones, superare debent coniecturæ pro reo, Peguer. *dec.* 14. *n.* 20. Mastril. *d. dec.* 297. *n.* 73. vbi quod sufficit, præsumptionem animi præmeditati reddi aliqualiter dubiam. Quare, exclusa præmeditatione, omnes concedunt, homicidium non dici proditorium, ac proindè gaudere immunitate, Chartar. *dec.* 95. *n.* 3. Ciarlin. *contr.* 116. *nu.* 78. *p.* 2. Grasset. §. 2. *n.* 4. *&* 6.

Et cùm agatur de incursu in crimen proditionis, ac 15
de adimendo beneficio immunitatis constare debet plenè, & concludenter, confugientem ad Ecclesiam cri-

men exceptum commisisse, vt alibi copiosè diximus. Debet itaque ad proditionem cum delicto concurrere actus positiuus amicitiæ, vt benè Grasset. §. 17. *n.* 10. Vnde non obstant Sanfel. *alleg. dec.* 241. *n.* 4. & alij. Quia loquuntur quando salutatio præcedit ex parte homicidæ, & cum salutatione, & allocutione tutus interficitur.

16 Quoad secundum. Pariter negatiuè. Quia testis, qui de verbo dato deponit, facit se mediatorem, ex quo fit, quod possit reputari offensus, dum verbum de non offendendo non fuerit seruatum, ac etiam redargui, quod assumptum munus conciliandi, atque tollendi conceptas suspiciones, ac securum vtrumque reddendi non benè, ac perfectè absoluerit, atque hinc reputari non potest testis idoneus, sicuti in specie probauit Ciarlin. *d. contr.* 116. *n.* 32. *cum seqq.* ex Farinac. *q.* 60. *n.* 409. Gabriele, Hondedeo, & alijs. Et idem in fortioribus terminis, quod ne dotis quidem fauore attendendus sit, communiter tradunt Paul. de Castr. *cons.* 250. *n.* 4. *vol.* 2. Alex. *cons.* 13. *n.* 14. *lib.* 1. Ruin. *cons.* 164. *n.* 6. *&* 7. *vo.* 4. Bursat. *cons.* 320. *n.* 109. *lib.* 3. Bertaz. *cons.* 364. *n.* 6. *lib.* 2. Surd. *cons.* 327. *n.* 44. *lib.* 3. Eugen. *cons.* 97. *n.* 31. *& seqq. lib.* 1. Gratian. *discept.* 753. *n.* 4. *& seqq.* Ioseph Ludou. vbi in terminis Sacerdoti, *dec. Perus.* 95. *n.* 38. Dum enim deponit, occisorem non seruasse fidem, innuit reputari se offensum, vnde adimitur ei fides, Ciarlin. *loc. cit. n.* 33. Maximè si dictus mediator erat amicus occisi. Censetur enim ad animum reuocare illius necem, ex quo infertur, euasisse inimicum occisoris amici sui, Farinac. *q.* 53. *n.* 36. Grass. *de effect. amic. n.* 200. Ideòque illi non creditur, quamuis sit nobilis, vt contra Marsilium deducit Canter. *q. crim. pag.* 346. *col.* 1. Quandoquidem ad effectum, vt omni exceptione maiores dicantur, necesse sit, quod ne friuolam quidem testes patiantur exceptionem, Vermigliol. *cons.* 144. *n.* 10. Rot. *dec.* 85. *n.* 5. *in fin. p.* 5. *recent.*

17 Deinde promissio de non lædendo, sicuti & pax, operatur, vt quis præsumatur offensus ex noua, non ex antiqua causa, Herculan. *de caut. de non offend. cap.* 9. *n.* 12. Bertaz. *cons.* 85. *n.* 26. *lib.* 1. Bald. Paris. & alij citati à Grassett. §. 32. *n.* 41. Ac proinde si præsumatur in dubio noua causa ad dictam præsumptionem tollendam, & sustinendum, quod homicidium dicatur commissum sub pace, vel sub verbo de non offendendo, necesse erit probare negatiuam rixæ, seu nouæ causæ, quæ rixam excitauerit, Ciarlin. *contr.* 10. *n.* 113. *cum seq.* Vermigliol. *cons.* 89. *n.* 1. & alij deducti à Grassett. *d.* §. 32. *n.* 19. Præsertim quod prouocatio possit oriri illicò ex facto aliquo iniusto, vel pro iniusto reputato, Caraf. *de duel. tr.* 1. *sect.* 9. *q.* 7. *n.* 1. Farinac. *cons.* 67. *n.* 4. *&* *q.* 90. *n.* 43. Giurb. *cons.* 63. *n.* 6. Et ad excludendum prætensam proditionem, ac fidei violationem quamlibet leuem superuenientem causam sufficere statuat Farin. *q.* 10. *n.* 460. & Ciarlin. *contr.* 116. *n.* 54. *in fin. & n. seq. tom.* 1. Sicuti etiam ad excludendum deliberatum homicidium omnis interpretatio sumenda sit, Rot. *in Romana fideicommissi de Chrispoltis* 11. Martij 1647. coram Royas. Quæ noua causa non excluditur ex quantitate vulnerum: quia quantitas, & qualitas vulnerum potest quidem inducere coniecturam animi occidendi, qui tunc in actu rixæ poterit superuenire, non autem probare, quod homicidium fuit commissum præmeditatè, Chartar. *dec.* 95. Et ideò ex noua causa superueniente, etiam post prætensam reconciliationem, fit, quod immunitate priuari non possit, vt in puncto Bonac. *de excom. in part. extra Bul. Cœn. disp.* 2. *q.* 3. *punct.* 16. §. 8. *n.* 5. Thom. del Ben. *de immun. cap.* 16. *dub.* 20. *sect.* 3. *n.* 7. Soccin. iun. *cons.* 103. *n.* 7. *vol.* 3. & per plures Ciarlin. *d. contr.* 116. *n.* 54. *& seqq. & contr.* 151. *n.* 36. Neque excluditur ex his, vel similibus verbis: Volo tibi esse seruus, & amicus, cum nullum tribuant signum amicitiæ, sed dicantur ex debito honestatis, Farin. *cons.* 97. *n.* 7. neque importent dispositionem, Menoch. *de arb. cas.* 496. *n.* 56. *cum seqq. cent.* 5.

18 Neque assertio offensi aliquam meretur fidem præterquam dum scit, se esse in articulo mortis, & cum iuramento, Vermigl. *cons.* 223. *n.* 6. *& seq.* Farinac. *cons.* 46. *nu.* 50. Immò per offensionem cùm fuerit effectus inimicus, nullam probationem facit ne quidem in articulo mortis, Farin. *q.* 53. *n.* 11. Baron. *eff.* 66. *n.* 1. Maximè si delatus ad domum, numquam amplius conquestus fuerit de impicta proditione sub verbo dato. Vnde sequitur, in via illud dixisse ad dedecus euitandum, vel honorem consequendum, quo casu nemini fides præstatur, Farin. *q.* 60. *n.* 2.

19 Minusque officit, quod Grassett. §. 29. *n.* 298. *&* 300. ac Farinac. *d. q.* 18. *n.* 76. *in fin.* contrarium senserint, quando quis per insidias, & à parte posteriori inimicum occidit. Nam homicidium proditorium dici non potest, etiamsi per insidias, & à tergo quis inimicum occidat. Vnde non est recedendum à doctrina Bartoli, quæ est verissima, & magis recepta, quam & idem Farinacius, re melius perpensa, & in seniori ætate amplexus est, ita, vt prima opinione retractata, à Bartoli sententia recedendum non esse, firmauit *in addit. ad d. q.* 18. impressa post *lib.* 3. *cons. nu.* 76. *post med.* Ac ita, vt neque refragetur præceptum de non offendendo, cum non inde resultet homicidium dici posse proditorium, ac proinde, adhuc occisor gaudet immunitate, Decian. *tr.* 1. *resol.* 34. Donat. Ant. de Marin. *resol. lib.* 1. *cap.* 174. *n.* 3. *&* 4. Ciarlin. *d. contr.* 116. *n.* 31. Præsertim attenta noua causa.

20 Et nihilominus est supponendum in casu Farinacij, mediatorem illum fuisse ab vtraque parte assumptum, & approbatum. Tunc enim mediatores maiorem merentur fidem propter approbationem personæ ab vtraque parte factam, Farinac. *q.* 60. *n.* 415. Secus si sit nuncius, seu persona ab altera tantum partium electa. Tunc enim intrant doctrinæ allegatæ per Ciarlinum, & alios, præsertim quando aliæ militant exceptiones. Et tamdem pace tanti viri dixerim, illam conclusionem, quam tribuit S. Consultationi potius fuisse suam, minus consideratam, ex qua recessit à communi sententia, requirente plenas probationes ad priuandum reum immunitate, vnde consultius postea contrarium firmauit *in tract. de immunit. loc. alleg.* Atque ita, quod committens homicidium cum præcedente securitate, siue cautione de non offendendo mulctetur sanctitatis loci præsidio, censuit S. Congregatio Immunitatis in Aiacen sub die 16. Iulij 1669.

21 Quamuis ad eiusmodi mediatores omninò reijciendum satis sit sola tantum singularitas, cum duo testes singulares nihil penitus officiant, cùm non versemur in causa ciuili, neque ad effectum simpliciter inquirendi, sed condemnandi, vt benè declarat, & de veriori, ac receptiori testantur Farinac. *cons.* 78. *n.* 14. *lib.* 1. *& de testib. q.* 64. *n.* 57. *& seqq.* Menoch. *cons.* 82. *n.* 162. *lib.* 1. Marsil. *cons.* 1. *n.* 25. *& seq.* Bertaz. *cons.* 452. *n.* 16. *& seq. lib.* 2. Vermigl. *cons.* 282. *n.* 6. Gutier. *pr. q. lib.* 3. *q.* 12. *n.* 20. Chartar. *dec.* 35. *n.* 11. *&* 12. Et quod magis vrget, cùm deducantur nedum ad effectum condemnandi, sed etiam ad finem priuandi immunitate Ecclesiæ, ideò requiruntur testes omni exceptione maiores, & sic quod ne minimam quidem patiantur exceptionem, Rot. *dec.* 84. *n.* 5. *in fin. p.* 4. *recent.* Vermigl. *cons.* 144. *n.* 10. Vnde requiritur plenissima, atque concludens probatio, quæ resultare non potest ex duobus testibus non contestibus, sed singularibus loquentibus de actibus separatis, Canter. *q. crim. pag.* 170. *coll.* 1. Præsertim si inuerisimilia deponant. Nam si Rota ob solam inuerisimilitudinem quatuordecim testes contestes reiecit in Perusina laudi 23. Ianuarij 1619. coram Cardinali Verospio, Vermigl. *cons.* 74. *n.* 4. *& cons.* 272. *n.* 9. Prat. *resp.* 15. *n.* 56. Quanto magis reijciendi sunt duo mediatores, non contestes, sed singulares?

22 Ac præcipuè si adsit statutum requirens ad probandum verbum datum de non offendendo scripturas authenticas, vel depositiones duorum contestium coniunctas cum illa mediatoris. Quia quando statutum requirit in aliquo casu, maximè ratione magni præiudicij, probationes concludentes, non admittuntur aliæ, præsertim leuiores, Curt. sen. *cons.* 78. *n.* 9. Decian. *in rub. de probat. n.* 163. cùm alijs adductis à Mascard. *concl.* 4. *n.* 44. *cum seqq.* Quod quidem statutum esse attendendum in quouis foro tradit in puncto Farinac. *cons.* 81. *n.* 1. & Clar. *in* §. *fin. q.* 58. *n.* 40. Licet enim huiusmodi statuta non ligent Ecclesiasticos, tamen quia sunt condita ad tollendum fraudes, & ad procedendum cum ingenti circumspectione in casibus ita grauibus, prout sunt casus fractæ pacis, & proditionis, æquum videtur, vt in quocumque Tribunali seruentur, non quidem vi potestatis laicalis, sed legis fauorabilis, & piæ ac sublatiuæ fraudum, & conformis dispositioni Grego-

goria-

gorianæ, requirenti plenam probationem, Mascard. *concl.* 1. *n.* 193. Carol. de Grass. *de effect. Cler. eff.* 2. *n.* 112. *cum seqq.* & fusiùs *à nu.* 140. *cum seqq.* vbi de statutis circa probationes, & *n.* 142. vbi quod circa modum probandi inter laicos attenditur statutum loci contractus, & non iudicij, seu fori. Plenè Scacc. *de indic. lib.* 2. *cap.* 11. *n.* 243. *& seq. & cap.* 2. *n.* 653. vbi quod in delictis attenditur statutum loci, vbi commissum est delictum, non autem statutum fori, seu loci, vbi lis agitur. Verùm in hoc verius iudico, quod cùm causa agatur in Tribunali ecclesiastico, vtique posthabitis omnibus statutis, ius canonicum seruandum est, vt probant Decian. *in tr. crim. lib.* 6. *c.* 25. *n.* 5. Farin. *de immun. n.* 27. Baldas. Thom. *de immun. tr.* 1. *tit.* 1. *n.* 504. & latius *n.* 238. Vel si testes patiuntur exceptionem in persona, vt si sint Sacerdotes, qui non possunt in huiusmodi causis se subijcere examini pro fisco contra laicum, etiamsi veritas aliter haberi nequeat, vel ipsi protestentur citra aliquam irregularitatem, seu pœnam sanguinis, præsertim ad fraudandam iurisdictionem iudici laico, Farinac. *q.* 61. *n.* 59. Vel probetur etiam post verbum datum de non offendendo retentio odij, & rancoris in animo, Giurb. *cons.* 47. *n.* 1. Guazzin. *de pac. q.* 62. *n.* 1. quæ est exclusiua proditionis, Farinac. *de immun.* *n.* 137. *&* 143. Ambrosin. *eod. tit. cap.* 6. *n.* 1. del Ben. *d. cap.* 16. *dub.* 20. *sect.* 3. *n.* 3. Grassett. §. 16. *n.* 49. de Marin. *lib.* 1. *resol. cap.* 164. *n.* 3. Idque etiamsi homicida protestatus fuerit in iudicio sæculari, se cum nemine inimicitiam exercere. Nam acta in iudicio sæculari, & ad vnum finem gesta, se eximendi ab obligatione de non offendendo, non probant in iudicio ecclesiastico, & ad diuersum effectum, Farin. *cons.* 168. *n.* 26. *& seq.* del Ben. *d. cap.* 16. *dub.* 43. *sect.* 1. *n.* 2. vnde occisus habere potuit causam præcauendi.

23 Quoad tertium censeo esse locum. Ea quidem ratione, quia Constitutio Gregorij XIV. illum tantummodo priuat immunitate, qui verè fuit occisor, non autem eos, qui vulnerant, vt in specie firmat Grassett. §. 20. *n.* 107. iunctis numeris antecedentibus. Siquidem is, qui post inflictum vulnus letale vulnerauit, non dicitur occisor, neque homicida ex traditis à Farinac. *q.* 69. *n.* 31. Atque ita vt incertitudo veri occisoris operetur, quod omnes pœna ordinaria homicidij absoluantur, vt in terminis firmat Ciarlin. *contr.* 151. *n.* 17. *lib.* 2. & Farinac. *d. q.* 69. *n.* 31. Vnde si propter solam incertitudinem nemo ex delinquentibus pœna ordinaria puniri potest, fortius profectò concludendum est, omnes immunitate Ecclesiæ gaudere, vt in puncto aduertit Ciarlin. *d. contr.* 151. *n.* 17. *lib.* 2. & conferunt adducta per Cancer. *var. resol. cap.* 10. *n.* 120. & Grassett. §. 20. *n.* 105. *&* 107. ac egregiè *in addit. ad d.* §. 20. *à n.* 71. Neque obstat, quod adhibendo socios ad homicidium esset facilis cautela ad gaudendum immunitate in homicidijs proditorijs. Quia sufficit, quod Constitutio Gregoriana hunc casum non comprehendat, vt respondit Grassett. *in d. addit. n.* 131.

24 Quæ sanè omnia etiam procedunt in famulis occisoris, cùm & eorum quoque respectu militent superius firmata, quinimmò multò magis debent & ipsi immunitate gaudere, Ciarlin. *contr.* 50. *n.* 118. *lib.* 1. cùm teneantur dominum suum defendere, & proprij saluti præferre, Farinac. *q.* 125. *nu.* 310. *&* 312. *q.* 51. *n.* 27. Immò ratione seruitutis in quouis delicto facto contemplatione domini, excusantur à pœna ordinaria, Farinac. *q.* 97. *n.* 168. *&* 170. Et sic non solum restituendi sunt Ecclesiæ, ad quas confugerant, sed nec contra eos agi posse videtur de aliqua pœna extraordinaria, eoque minus captos in Ecclesia ad triremes condemnari posse, vt firmat Suar. *d. tom.* 1. *de relig. tr.* 2. *lib.* 8. *cap.* 12. *n.* 5. *&* 6. Dian. *tr.* 1. *de immun. resol.* 12. *p.* 1. quem sequitur Barbos. *de iur. Eccles. lib.* 2. *c.* 3. *n.* 56. Castropal. *p.* 2. *oper. mor. tit. de reuer. deb. loc. sacr. disp. vn. pun.* 11. *sub n.* 9. nullaque pœna corporali puniri posse tradunt Anchar. *in cap. Inter alia n.* 2. *de immun. Eccles.* vbi etiam Butr. *n.* 6. & Zabarel. *n.* 6. *&* 7. Oldrad. *cons.* 54. *n.* 2. Mar. Ital. *de immun. Eccles. cap.* 6. §. 3. *n.* 1. *& seqq.* Suar. *d. n.* 5. *&* 6. & latè Farinac. *de immun. Eccles. cap.* 21. *n.* 333. 335. *&* 339. Quare fieri debet probatio in genere, ita, vt cadauer occisi visitetur iudicialiter à Medicis, & Chirurgis ad cognoscendum, ex quibus vulneribus ille obierit, Farin. *q.* 2. *n.* 4. Scacc. *de indic. cap.* 83. *n.* 13. *lib.* 1. Et cùm agatur de delicto facti permanentis, de eo liquidò constare debet etiam per ipsos Medicos, & Chirurgos iuxta vulgarem *l.* 1. §. *Item illud, ff. ad Syllan.* Scacc. vbi supra *cit. n.* 13. Farin. *q.* 127. *n.* 151. vbi concludunt duos Medicos esse adhibendos, atque examinandos iuxta praxim, de qua Farinac. *q.* 2. *n.* 4. *& d. q.* 127. *n.* 160. & Scac. *d. n.* 13.

Quod autem homicidium fuerit rixosum, ex pluribus desumi solet. Vt si certamen fuerit habitum in via publica, vbi potentia, & actu poterat magnus hominum numerus interuenire, Bursat. *cons.* 272. *n.* 14. Farinac. *q.* 127. *n.* 165. Si occisus incedebat cum socijs armatus, Bertazol. *cons. crim.* 85. *n.* 16. Giurb. *cons.* 82. *n.* 20. Vermigl. *cons.* 26. *n.* 20. *& cons.* 89. *n.* 6. Farinac. *q. n.* 165. Si contigerit de die. Qui enim habet animum præmeditatum noctu delinquere solet, Farinac. *q.* 89. *n.* 130. & *d. q.* 126. *n.* 169. Rot. coram Royas *dec.* 338. *n.* 3. Si nulla præcesserit præparatio equi, & aliorum necessariorum ad fugiendum, Bertazol. *d. cons.* 85. *n.* 14. Farinac. *cons.* 55. *n.* 18. *lib.* 1. *& cons.* 138. *n.* 22. Vermigliol. *d. cons.* 26. *n.* 20. *& cons.* 88. *n.* 5. Si occisor minorem numerum armatorum habebat, Ant. de Ball. *de lit. dispens. cas.* 1. *q.* 2. *n.* 68. vbi concludit hanc coniecturam eo facilius procedere, si interfectus alios potuisset conuocare. Si homicida se contulerat ad locum rixæ ex iusta, & legitima causa, Ant. de Ball. *d. q.* 2. *n.* 41. Chartar. *d. dec.* 95. *n.* 33. Si dictus homicida non erat conscius occisum illic esse transiturum, Surd. *cons.* 40. *n.* 27. *in fin. lib.* 1. Farin. *d. cons.* 138. *n.* 23. Vermigl. *d. cons.* 26. *n.* 6. Si in loco, vbi rixatum fuit, consueuerant satellites commorari, Ant. de Ball. *n.* 96. Rot. coram Royas *d. dec.* 338. *n.* 6. Si homicida sit nobilis, & non fuerit aliàs imputatus de aliquo delicto, Rot. *d. n.* Cuius personæ legalitas præsumi debet, attenta nobilitate, Farinac. *q.* 47. *nu.* 281. & cùm Fiscus contrarium non probauerit, idem Farin. *n.* 267. *ac seq.* & id genus alia. Ad exclusinis verò præmeditationis, & ad docendum homicidium in pura rixa commissum fuisse, quælibet leuis coniectura sufficit, Farinac. *d. cons.* 138. *n.* 26. *& cons.* 14. *n.* 26. *lib.* 2. Vermigl. *d. cons.* 26. *n.* 21. Rot. *d. dec.* 338. *n.* 8. 25

Ita etiam prouocatio facta ab occiso ex pluribus constare poterit. Ex allocutione cum suis famulis, dum videt inimicum è conspectu venientem, quæ in præiudicium ipsius inimici præsumitur facta, Baron. *eff.* 67. *n.* 4. *& seq.* Præsertim cùm inimicus teneatur de suo inimico semper mala cogitare, Farinac. *q.* 49. *n.* 88. Prat. *resp.* 11. *nu.* 17. Grassett. §. 10. *n.* 12. Ex circuitu viarum, ex quo non solum præsumitur prouocatio, sed etiam aggressio, Farin. *q.* 125. *n.* 475. Ex electione viæ propè mutum, Farin. *loc. cit. n.* 476. Ex positione homicidæ in medio famulorum, vel sociorum occisi, ex qua non solum resultat prouocatio, sed etiam iustus timor offensionis, Baron. *eff.* 115. *n.* 4. Ac generatim ex quocumque actu, qui ad iram, seu metum mouere, aut incutere possit, Farinac. *q.* 91. *n.* 7. 26

Illud denique iterùm moneo, in dubio resoluendum pro immunitate, & cum Sanctissimo pro pœna extraordinaria, vt aliàs dixi. 27

De decretis autem SS. Congregationum breuiter, atque capitulatim attingam; cùm alibi ea retulimus.

Si constet de qualitate proditionis, non sequuta morte, damnatur ad triremes, S. Cong. Immunitatis in Bononien. 23. Februar. 1638. 28

Ad probationem homicidij proditorij requiritur amicitia præcedens. Ead. S. Congreg. in Beneuentana 18 Augusti 1637. 29

Non est proditor, qui occidit inimicum etiam per insidias, & à tergo. S. Congreg. Episc. in Boianen 6. Aprilis 1612. Et ita declarasse Clementem VIII. testis est Giurb. *cons.* 100. *n.* 9. 30

CON-

CONSVLTATIO LIV.

An & quatenus Ecclesiastici teneantur ad munera ciuilia? Vbi

An bona in perpetuum obligata catastro, siue æstimo communi, quæ transeunt ad Ecclesiam, & Ecclesiasticos, reddantur immunia ab oneribus, an verò transeant obnoxia dictis oneribus virtute hypotheca contracta, ac dependentis ab illorum descriptione?

Vbi ad rem decreta Sacrarum Congregationum, præsertim Immunitatis, plura, antiqua, & recentiora, & ratio satisfaciendi Principum expostulationibus, ac desiderijs.

1 Controuersia hæc sinuosa, licèt inter Iuris vtrinsque peritos sit disceptatissima, quærendum tamen amplius nobis visum est, cùm nondum satis res comperta sit, præsertim cum eius iudicium exemplare futurum est, Ne autem confusas ineamus sententias pro secundæ quæstionis intelligentia primam præmisimus, quàm ita breuiter resoluimus.

2 Communiter onerum partitio, quam *ex l. 1. & fin. ff. de muner. & honor.* vnanimi consensu tradunt Doctores, est in personalia, realia, mixta. Personalia sunt, quæ labore personæ, siue animi, siue corporis præstantur, & triplicia sunt. Sordida, quæ sordido famulatu exhibentur, vt in cloaca mundanda, calce coquenda, vilique alio labore, de quibus *in l. maximarum, C. de excusat. in vn. lib.* 10. Honesta, quæ habent annexum honorem, vt Magistratus, Militia, &c. ac simplicia, quæ nec honorem, neque vituperium inducunt, vt tutela & cura, custodia areium, &c. Ad hæc munera reduci quoque potest capitatio Ciuium, id est certa exactio à personis, siue capitibus singulis sine ordine ad bona patrimonij, *l. vn. C. de Cu. capit.* Realia sunt, quæ & patrimonialia dicuntur, in quibus non personæ, sed sumptus maximè postulantur, *d. l. 1. §. patrimonialia*, quæque sumptibus patrimonij, & damno administrantis expediuntur, *d. l. fin. §. patrimoniorum*. Horum quædam possessoribus iniunguntur, siue municipes sint, siue non sint, *l. 6. §. fin. eod. tit.* vt viarum munitiones, collationes prædiorum, *l. 13. §. munus eod.* agminales equi, angariæ, aliæque contributiones, *d. l. fin. & §. patrimoniorum*. Quædam verò nonnisi municipibus, vel incolis, vt exactio tributorum, *l. 3. §. exactio, d. l. fin. §. eod.* Mixta, quæ simul persona, & sumptibus præstantur, *d. l. fin. §. mixta*. Insuper aliqui speciatim loquentes de patrimonialibus docent, quod quædam sint extraordinaria, & collectæ dicuntur, quæ non habent certam præsentationem quotannis recurrentem, & hæc subditis tantum imperari solent, cùm enim principaliter personis contemplatione rerum suarum imponantur, impositio hæc locum non habet, si personæ subditæ non sunt, iuxta *l. rescriptio, §. fin ff. de muner. & honor.*

3 Illud tamen aduertendum est, quod ab alijs est prætermissum, onera realia, quæ sumptibus præstantur iterum partiri in realia simpliciter & formaliter, & in realia materialia tantum, formaliter verò personalia. Realia simpliciter & formaliter sunt, quæ præstantur pro rebus ipsis subiectis, nullo habito respectu personarum possidentium. Realia verò materialiter tantùm & personalia formaliter sunt, quæ imponuntur ratione personæ, seu quatenus persona subiecta est, licet habeatur in impositione respectus ad bona, & res ipsius, ac proinde iuxta quantitatem, qualitatemue rerum exigantur. In quo sensu proprius etiam dicitur personale onus illud, quod licèt sumptu rei soluatur, ac proinde ex hac parte sit reale, tamen imponitur ratione subiectionis solius personæ sine respectu ad res, & dicitur tributum capitis. Cuius etiam generis est pedagium, quod ratione transitus ipsius personæ soluitur.

4 Ab omnibus autem hisce muneribus esse immunes Ecclesias & Ecclesiasticos patet apertè tū *ex c. aduersus, de immun. Eccles. cap. quanquam, de censib. in 6.* tum etiam ex Bulla Cœnæ Domini *ca.* 18. in quo non solum damnantur onera realia, sed etiam personalia & mixta, vt asseuerat Alter. *in d. Bull. cap. 2. vers. sed oritur*, Duard. *q.* 13. & supponit Savr. *lib. 3. thesaur. cap. 22. n. 6.* Tum quia illius clausula est generalis. Tum quia Pontifices voluerunt in ea Bulla immunitati ab oneribus generaliter prospectum iri, Tum quia onera personalia & mixta magis iniuriosa sunt Ecclesiasticis, si sordida, vel minus conuenientia, etiamsi honesta, aut simplicia, cum teneantur Ecclesiastici diuinis incumbere sine impedimento. Tum quia non satis fuit exprimere Ecclesiasticorum bona & res, nisi etiam Ecclesiastici ipsi personaliter exprimerentur: ibi: *Clericis, Prælatis, &c.* Ex quo intelligeremus non solum onera rebus soluenda, verum etiam personis præstanda esse prohibita. Quod fit etiam *in c. Tributum, & seqq. 23. q. 8. c. generaliter 16. q. 1. cap. Clericis, de immun. Eccles. lib. 6. cap. Sacerdotibus, & cap. Sed nec procurationes, ne cler. vel monach.* & tradit Imol. *in cap. Non minus, de immun. Eccles.* vnde desumpta est eiusdem Bullæ excommunicatio, Quare onera etiam personalia in ea comprehendi est communis sententia post Abb. *ibidem*, quem sequitur Nauar. *in man. cap. 27. n.* 111. quod & ciuilibus Sanctionibus firmatur *l. 2. & l. generaliter, C. de Episc. & Cler.* Non tamen ex hoc inferendum est, non licere Principibus honoris causa Magistratus, & Administrationes, aliaque munera, etiam simplicia Ecclesiasticis demandare, hisque illicitum esse suscipere, quod tamen passim fit. Nam prohibetur onerum impositio, prout dicit quid odiosum, & prout fit subdito, & ex imperio, non autem prout decus inuoluit, honorificè demandatur, & spontè suscipitur. Tota igitur difficultas in secundam quæstionem redigitur, quam ita aliqui in infinitas particulas, in capita, sectiones, subsectiones, parerga, & corollaria frangunt potius, quàm diuidunt, vt non tollant difficultatem, sed augeant. Nos verò in duas præcipuas inspectiones illam diuidimus. Prima est quoad dicta bona descripta, quæ transeunt ad Ecclesiasticos, pro cuius resolutione tres casus considerari possunt.

Primus casus est, quando in locis adsunt statuta, 5
in quibus disponitur, quod omnia bona in catastro descripta sint hypothecata pro oneribus præsentibus, & futuris.

Et huius quidem propositi casus dubietatem, assumpta 6
in consilium ratione, affirmatiuè resoluit Iurisperitorum Consultissimus Bartolus *in l. rescripto 6. §. sciendum n. 5. ff. de mun. & honor.* duas tradens cautelas. Alteram quidem à Perusinis adhibitam, quod fiat statutum, vt omnia bona Ciuium, quæ intra fines Comitatus existunt tributaria sint, & obnoxia oneri tributorum pro collectis imponendis. Alteram vsu receptam per Eugubinos, quod singuli Ciues & Comitenses donent Communi omnes possessiones, quas habent, easdem postea recipientes ab ipso Communi sub tributo, ac censu collectarum. Bartolum sequuti sunt non vulgaris notæ Doctores, nuncupatim Angel. *cons. 206.* & Ancharan. *cons.* 303. & *in cap. Non minus, de Immun. Eccles. n. 6.* eiusque opinionem seruati in praxi, inquit Bald. *cons. 289. lib. 2.* & communem appellat Soccin. sen. *cons. 12. lib. 4.* illamque Bellon. multis prosequitur argumentis, quam etiam tradunt Nicol. Festas. *in tr. de collect. p. 4. c. 2. n. 27.* & Barbat. *cons. 1. lib. 3.* Otalor. *de nobil. p. 2. cap. 1. n.* 10. alijque, quos refert Duegna *regul.* 100. *limit. 9.* & approbat Azeued. *l. 11. tit. 3. lib. recopil. n.* 10. Ratio deducitur ex æquitate. Nam alioquin priuilegium immunitatis redderetur iniquum. Vel enim remaneret Communitas cum maiori onere super prædijs sæcularium propter ecclesiasticorum bonorum immunitatem, vel id cederet in magnum præiudicium Principum, quia priuarentur magna parte suorum prouentuum, quibus ad sustinenda onera, & honorem sui muneris maximè indigent; quod permittendum non est, vt in specie subscribit Ancharan. *d. cons.* 303. cui adstipulatur Natt. *cons. 505. lib. 3.* qui tamen malè pro hac opinione adducitur, dum ibi non audet contra Ecclesiam concludere, sed solum firmat, laicum, qui vel per vltimam voluntatem, vel alio titulo bona in Ecclesiam transtulit, semper teneri ad collectas. Deinde, quia statuentes tunc vinculum iniecerunt, cùm territorium effecerint tributarium. Vnde

cùm

cùm iurisdictionem habuerint prædia, quæ postea peruenerunt ad Ecclesiasticos, ea transeunt cum onere suo. Atque adeò quod Ecclesiastici teneantur soluere collectas, & taxas certas, perpetuas, & vniformes, quæ lege, vel statuto laicali impositæ fuerunt super bonis priusquam ad ipsos deuenerint, tuentur relati à Carolo de Graff. *de effect. Cler. eff.* 3. *n.* 154. & à Ciarlin. *contr. for. p.* 1. *cap.* 103. *n.* 21. *& seqq.* testantes de magis communi, & in praxi recepta.

7 Confirmatur ex illa sententia, quam tradont Doctores, qui proponunt hunc casum, An possit à laicis imponi tributum super carnibus, vino, &c. indistinctè sine exceptione Ecclesiasticorum? & respondent, quod, si fiat animo iniuriam inferendi Clericis, & extorquendi pecunias, quæ alio modo extorqueri nequeunt, est illicitum, Si verò non hoc animo, quia licèt non essent Clerici, adhuc id imponeretur, nec imponitur magis super ijs, quæ sæpius emuntur à Clericis, est licitum, nec possunt conqueri Clerici. Sic aiunt Syluest. *v. immunitas* 1. *q.* 6. *in fin.* Lopez *p.* 1. *instruct. cap.* 190. Richard. *quodlib.* 2. *q.* 30. *ar.* 6. Astens. *lib.* 2. *tit.* 30. Angel. *d. v. n.* 42. Constat autem non malo animo iniuriam inferendi Ecclesiasticis, tributum impositum esse, quia licèt non essent Ecclesiastici, Communitas imposuisset. Si ergo impositio tributi, cessante malo animo, esset iusta, malus animus non efficiet, vt iniusta sit, sed contra charitatem. Vnde nec contraheretur excommunicatio. Quia excommunicatio est contra grauantes Ecclesiasticos tributis iniustis. At hoc tributum non imponitur Ecclesiasticis, sed laicis.

8 Verùm, eorumdem auctoritate, & adductis argumentis non obstantibus, receptissima sententia est, quod, quando præcedit lex Principis, seu statutum Ciuium mandans, omnia bona existentia in eorum territorio ita à singulis allibrari, & describi in æstimo, seu catastro communi, vt sint affecta, & obnoxia collectis, atque oneribus, nedum impositis, sed etiam in futurum quandocumque imponendis, & in exequutionem talis legis, seu statuti sit à singulis allibratio, & descriptio cum perpetua promissione pro se, & successoribus suis ea soluendi, etiam sub hypotheca bonorum, tunc, quia huiusmodi promissio, & obligatio fuerunt factæ in exequutionem legis, aut statuti editi in fraudem libertatis Ecclesiasticæ, sunt inualidæ, ac nullius virtutis absque Summi Pontificis assensu, per textum expressum *in cap.* 1. *de immun. Eccles. in* 6. & generatim per textum *in cap. Non minus, in cap. Aduersus, eod. tit. & in cap. Quamquam, de censib.* pariter *in* 6. & per Bull. Cœn. Dom. *ca.* 18. & iudicauit sæpius Rota, vt in Brundusina, & Albanen gabellæ 13. Februarij 1604. coram Pegna *dec.* 1079. & coram Merlino *dec.* 902. & in Hydruntina exemptioois 24. Maij 1658. coram Celso, ac alibi sæpius, traduntque Bursat. *cons.* 42. *n.* 19. *lib.* 1. Roland. *cons.* 61. *n.* 7. *lib.* 4. Ferrett. *cons.* 157. *nu.* 11. *lib.* 1. Bortel. *cons.* 74. *n.* 43. Felio. *in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ nu.* 7. *de constit.* fusè Suar. *ad Reg. Angl. lib.* 4. *cap.* 20. 21. *&* 25. Doctores, quos congerit Ciarlin. *contr. for. cap.* 103. *n.* 7. *& seqq.* vbi de veriori & receptiori, Donat. Aor. de Marin. *quot. resol. cap.* 47. *à n.* 3. Sperell. *dec.* 35. *per tot. & dec.* 36. *à n.* 10. inquiens sub *n.* 32. esse vberiorem, tutiorem, meliusque iuribus, & rationibus fundatam, Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 4. *c.* 5. *n.* 12. Sanch. *lib.* 2. *cons. mor. c.* 4. *dub.* 57. *n.* 6. dicens communem, del Ben. *de immun. cap.* 5. *dub.* 6. *n.* 7. *& de parlam. dubit.* 28. *sect.* 1. & de communi testatur Ricc. *in pr. p.* 3. *resol.* 130. atque esse veram, & continuò practicari tradit Flor. de Mena *pr. quæst. lib.* 2. *q.* 21. *nu.* 208. iuxtaque illam iudicatum fuisse à Senatu, fatetur Thesaur. *dec.* 234. *n.* 4. vocans magis communem, Osasch. *dec.* 136. & Guido Papæus *q.* 381. & antea tenuerunt Bartol. sibi contrarius *cons.* 180. Abb. *in cap. fin. de vit. & honest. Cler.* & *in cap. Messana in fin. de elect.* & *cons.* 53. *lib.* 1. & *cons.* 13. *lib.* 2. Gemin. & Franch. *in d. cap.* 1. *de immun. Eccles.* Calder. *in tit. de Regul. cons.* 18. Angel. *cons.* 24. Parpal. *in l. placet n.* 25. *C. de sacros. Eccles.* Felio. *in d. cap. Ecclesia n.* 77. Syluan. *cons.* 31. Remig. Gonn. *q.* 61. *n.* 44. dicens communem, Syluest. *v. Immunitas* 1. *q.* 5. qui tutiorem appellat, Barbat. *cons.* 1. *lib.* 3. Ruin. *cons.* 117. *n.* 3. extatque consilium Præsidis Troto *nu.* 9. quod est primum inter consilia impressa in Catena aurea *tom.* 1. & consilium Isidori Pictoni, olim Episcopi Astensis impressum in eadem Catena *tom.* 2. *fol.* 524. *n.* 26. subiungens in fine, se pro veritate consultum respondisse in dominio Serenissimi Ducis Sabaudiæ, & *cons. seq. fol.* 541. *sub n.* 29. cum alijs cumulatis à Marth. *de iurisd. p.* 4. *cent.* 1. *cas.* 11. *n.* 28. *& seqq.* vbi de veriori, ac tutiori, à Bellet. *disq. Cler. p.* 1. *tit. de exempt. Cler.* §. 1. *n.* 1. *&* 5. vbi de receptissima, à Carolo de Grassis, quos ipse sequitur *effect.* 3. *à n.* 162. Cardin. Alban. *de immun. Eccles. to.* 13. *tr. p.* 2. Pesant. *eod. tit. c.* 6. Beltr. de Gueuar. *in propugn. libert. Eccles. asser.* 1. §. 6. *n.* 27. Suar. *in Reg. Angl. lib.* 4. *c.* 20. *per tot.* & præ cæteris Baldus Bartolo non inferior *cons.* 180. *vol.* 2. qui licet ante medium in comprobationem opinionis Bartoli *in l. rescripto, ff. de mun. & honor.* dixerit, non obstare *auth. Item nulla Communitas, C. de Episc. & Cler.* desumptam ex *Constit. Frider. II.* cum intelligenda sit, nisi bona fuerint prius affecta per pactum, vel quasi per æstimum factum in Communi cum perpetua promissione pro se, & suis successoribus soluendi collectas, & functiones generales, mox tamen reuocata in dubium opinione Bartoli, asserens tutiorem esse contrariam, subdit in fine, per hoc non dicere, quod laici faciant statuta, aliàs non facturi. Quoniam tunc vti facta in fraudem ecclesiasticæ libertatis credidit, non valere. Quò etiam tendunt verba Bonacinæ *de censur. in prat. disp.* 1. *q.* 19. *pun.* 3. §. 1. *n.* 18. Hanc tandem senteotiam passim amplexa est S. Congregatio Immunitatis, & præcipuè in Casalen sub anno 1634. & 1635. vbi agebatur de collectis, & onere nuncupato *Il Tasso*, Idque etiamsi hæc statuta fieri dicerentur ad euitandas fraudes, vt resoluit S. Coogregatio super Episcopis 8. Maij 1590. Ac ita, vt neque hæredes possint cogi ad soluendas collectas pro bonis à defuncto Ecclesiæ relictis absque incursu in censuras Bullæ Cœnæ Domini, eadem S. Congregatio in Theatina 18. Iulij 1614. Etiamsi fieret aliqua concordia super illis sine expresso consensu summi Pontificis, non obstantibus Hortatorijs Regijs, eadem S. Congregatio in Baren 17. Maij 1619. & 10. Ianuarij 1624. Ac etiamsi bonatenentia, vt aiunt, id est dimidia pars collectarum pro bonis hæreditarijs, vel emptis, seu donatis exigatur sub quouis prætextu, vel colore, eadem S. Congregatio 10. Iunij 1616. in Baren, & in Vgentina 31. Augusti 1618. & 26. Ianuarij 1619. & 9. Septembris 1622. & 15. Decembris 1623. Ac ita, vt hæ collectæ, siue bonatenentia oeque donatori, seu venditori, siue cedenti imponi possiot. Quia sic indirectè Ecclesiasticis imponerentur, eadem S. Congregatio in Callien 18. Decembris 1582. & in Ferrarien 8. Nouembris 1583. Et qui faciunt statutum, quo vendens, donans, seu cedens huiusmodi bona Ecclesijs, vel Ecclesiasticis, teneatur pro illis soluere collectas, incurrunt in excommunicationem 18. Bullæ Cœnæ, eadem S. Congregatio in Tricaricen 11. Ianuarij 1613. & in vna Sypontina 22. Iunij 1621. declarauit, *Che non può il Barone senza incorrer nella scommunica della Bolla Cœna catastare e collettare i beni degli Ecclesiastici, ne sforzare i loro seruitori, o lauoratori d'andare à lauorare alla fortificatione del suo Castello, ne essiger la gabella del pane, che da' medesimi Ecclesiastici si suol dare a' lauoratori, mentre coltiuano i loro terreni.* Idem de bonis Hospitalium, & Confraternitatum, dummodo sint erectæ ab Ordinarijs, quæ potiuntur ijsdem priuilegijs, ac bona ecclesiastica, censuit eadem S. Congregatio in Baren 30. Ianuarij 1617.

Probatur primò, quia tributum constitui non potest, 9
nisi imponatur a Principe ex pacto inter ipsum & priuatos inito, vel quod ipse Princeps habeat actu dominium bonorum. Ita firmat Cardin. Alban. *in sua consult. ad Iulium tertium de immun. Eccles. n.* 56. *& seq.* Suar. *ad Reg. Angl. lib.* 4. *cap.* 20. *nu.* 12. sentitque Abb. *cons.* 26. *vol.* 1. & tradit Guttier. *lib.* 1. *pr. q.* 3. *n.* 15. referens pro hac sententia Alphons. Guerrer. *in thesaur. christ. relig. cap.* 36. Otaloram, Didacum Perez, ac Quæiadam, & firmauit Rot. *in Albinganen Auena* 12. Febr. 1648. coram Ghislerio, Antonel. *loc. cit. lib.* 4. *c.* 5. *n.* 12. *& seq.* & Carol. de Graff. *eff.* 3. *n.* 276.

Secundò, quia non possunt imponi tributa, nisi iure 10
subiectionis: vnde eodem iure exiguntur & soluuntur. Ergo, cessante subiectione, non potest iustè exigi tributum, quia, cessante ratione debiti, cessat debitum, quando

ratio

ratio est adæquata. At verò bona quælibet eo ipso, quod ecclesiastica fiunt, desinunt esse subiecta Principi laico. Ergo eo ipso, quod talia bona fiunt ecclesiastica, fiunt immunia ab omnibus tributis, quæ in sola iurisdictione fundantur.

11 Tertiò, quia si liceret Principibus, & Vniuersitatibus laicorum condere statuta, ac leges, ex quibus priuatæ personæ teneantur hypothecare bona sua pro collectis, ita vt etiam si peruenerint ad Ecclesiasticos, remaneant hypothecata, permitteretur planè indirectè contra libertatem ecclesiasticam id, quod directè omninò prohibitum est auth. Cassa, C. de Sacros. Eccles. Rot. in d. Albanen. gabellæ n. 44. & in Barchinonen exemptionis 16. Decembris 1647. coram Verospio, & in Hydruntina exemptionis n. 44. 24. Iun. 1658. coram Celso, Ruin. cons. 127. n. 8. lib. 4. & alij deducti à Marth. de iurisd. p. 4. cent. 1. cas. 11. n. 57. & à Bellet. disq. Cler. p. 1. tit. de exempt. Cler. §. 1. n. 17. Add. ad Burat. dec. 780. lit. A. & Sperell. dec. 35. n. 33.

12 Quartò, quia statuta eiusmodi, tamquam generaliter disponentia, vel non comprehendunt Ecclesiasticos, ad quos postea bona peruenerunt, vel subiacent vitio nullitatis ob defectum potestatis, Ruin. d. cons. 117. n. 8. & latius Isidor. Pict. d. cons. n. 15. cum seqq.

13 Quintò, quia tributa, siue onera ab alio, quàm à Principe imposita, sunt munera extraordinaria, quæ Clericos non sequuntur, d. l. placet, C. de Sacros. Eccles. tradente ibi Iasone n. 21. qui ait, esse omnium, Bald. ibid. n. & in l. omnes, C. sine cens. n. 8. Quesad. quint. cap. 4. n. 11. & Roman. in l. si publicanus, §. fin. n. 7. ff. de public. aliique. Neque inter onera merè realia numeranda sunt tributa, quæ sæcularis Princeps lege ordinaria subditis suis ex eorum bonis præstanda imponit. Ac proinde eiusmodi onera, siue obligationes tributi vnà cum bonis, seu possessionibus ad Ecclesiasticos quoque transire non debent. Abb. in cap. vlt. n. 12. de vit. & honest. Cler. Felin. in d. cap. Ecclesia n. 76. Alban. de immun. Eccles. Guttier. lib. 1. pr. q. 3. Marth. de iurisd. p. 4. cas. 11. n. 28. Suar. d. lib. 4. cap. 20. n. 12. Tanner. in defens. libert. Eccles. c. 13. prope fin. Less. lib. 2. de iust. & iur. cap. 33. dub. 3. n. 21. reijcientes opinionem Remigij de Gonn. tr. de charit. subsid. q. 6. n. 57. Ægidij Thomari de collect. sum. 2. n. 36. & Ioannis Driedonis de libert. christ. lib. 2. c. 3. & aliorum, Nam onus soluendi huiusmodi tributa, quæ Princeps imponit, non est merè reale, sed conuenit rebus propter personas, quæ sub Principis iurisdictione existentes lege tributi obligari possunt. Ergo si bona, ex quibus tributa per legem imperata à subditis soluebantur, postea ad alios possessores, à potestate Principis exemptos deueniant, ab onere illo, atque ab illa obligatione pariter eximi debent, iuxta regulam Abb. in cit. cap. vlt. allatam: Si persona exempta est, consequenter etiam & res eius.

14 Sextò, quia verior, & crebrior ea sententia dicitur iuxta Olasch. d. dec. 136. n. 1. quæ asserit, immunitatem in dubio censeri concessam etiam quoad bona postea quæsita, vt expresse tenet Bartol. cons. 59. n. 4. inquiens de hoc esse casum in l. peculium, ff. de leg. 2. & in cap. quia circa. de priuil. Bald. cons. 401. n. 2. vol. 5. & cons. 112. n. 4. lib. 2. Alex. cons. 178. n. 17. vol. 2. vbi plura similia ad hanc opinionem comprobandam adducit, quos sequitur Ias. in l. qui filiabus col. 2. in 4. not. ff. de leg. 1. & in cons. 25. n. 1. vol. 2. addens Cynum, & Imolam, ita tenere, quam etiam tenet Ruin. cons. 217. n. 17. vol. 1. post plures per eum citatos, Paris. cons. 68. n. 7. & 10. vol. 1. post Abb. & Doctores locis allegatis, affirmans, eam esse veriorem, & frequentiorem, reprobata opinione Bruni de augment. monet. art. 9. Hanc eamdem sententiam post alios per eum citatos tamquam communem tenuit Natt. cons. 66. n. 13. & cons. 160. n. 23. & cons. 328. n. 4. pro qua vrgent dicta Alex. cons. 163. n. 8. lib. 2. quod priuilegium immunitatis alicui concessum extenditur ad nouam oneris impositionem superuenientem post concessionem immunitatis.

15 Septimò, quia iuxta eumdem Olasch. loc. cit. n. 2. receptissima sententia est, tradens, immunitatem ad bona allibrata extendi. Ita tenuit Bartol. cons. 180. quem refert, & sequitur Felin. in d. cap. Ecclesia, n. 77. de constit. Brun. cons. 94. n. 2. & seq. & cons. 103. n. 6. post Baldum, Archidiaconum, Ioannem Andream, Imolam, Geminianum, Barbatiam, Paulum de Castro, Panormitanum, Romanum, & Alexandrum per eum allegatos, Alciat. respons. 168. n. 6. & 7. subdens, Soccinum ita tenere cons. 245. Natt. d. cons. 328. n. 1. & Io. Maurit. in repet. l. vnic. C. de mulier. & in quo loc. col. 61. lib. 10. affirmans, opinionem Bartoli esse communiter receptam, cui deseruiunt, quæ scribit Alex. cons. 35. n. 16. & seq. vol. 4. Dec. in l. in omnibus, in fin. ff. de regul. iur. scilicet mutatione personæ in collectis mutari conditionem rei, per tex. in l. 1. §. cæteri, C. de impon. lucr. descript. lib. 10. & notat Bartol. d. cons. 180. n. 3. Botrell. cons. 74. n. 33. Surd. cons. 262. n. 29. & 30. vbi quod consideratur qualitas noui possessoris, & resoluit Rot. in d. Albanen. n. 74. & in d. Hydruntina, §. & sane. Cui opinioni non aduersantur allegata per Ias. cons. 43. vol. 3. Primò, quod iura ab eo deducta loquantur, & intelligi debent de prædijs tributarijs, de quibus infra. Ita respondent Felin. loc. cit. & Brun. cons. 94. & 103. n. 6. aliique ab ijs relati. Secundò, quod contra Iasonis opinionem tenent magis communiter Doctores. Tertiò, quod Iason, aliique intelligi debent, quando immunitas esset concessa postquam bona fuerunt in æstimo communi allibrata. Tunc enim immunitas superueniens non debet nocere, secus verò si immunitas sit concessa antequam prædia sunt in æstimo descripta, quia tunc allibratio nocere non debet immunitati anteriori; alioquin facilè esset omnes immunitates eludere, statuendo bona in æstimis publicis allibrari debere. Hæc distinctio probatur ex dictis ab Alex. d. cons. 178. n. 18. vol. 2. & à Brun. cons. 90. n. 1. & seq. Constat autem immunitatem Ecclesiasticorum esse antiquissimam, siue consideretur de iure canonico, siue ciuili, siue diuino, prout simpliciter, & indistinctè à Deo institutam fuisse, tenet Rota in allegatis Brundusina, & Albanen gabellæ, & in d. Hydruntina exemptionis, ac alibi.

Non obstat auctoritas Bartoli, eiusque sequacium, 16
Quia illorum opinio, vt ex prædictis patet, ab alijs communiter reijcitur, vti contraria immunitati, ac libertati ecclesiasticæ, & in illius fraudem excogitata, è quorum numero sunt Bald. in l. omnes n. 12. & seqq. C. sine cens. vel rel. q. fund. compr. non poss. & in d. l. placet n. 10. & in l. nemo, C. de sacr. Eccles. & in cons. 112. n. 7. lib. 2. vbi quod Bartolus contra omnes, & non benè loquatur, & illius cautelæ non valeant. Quia non potest considerari tributum, nisi post indictionem, & specificationem, quæ fieri non potest postquam res fecit transitum ad Ecclesiam, Abb. in d. cap. fin. nu. 13. de vit. & honest. Cler. & cons. 8. n. 4. & 5. Ias. in cit. l. placet n. 21. vbi quod dictum Bartoli sit falsum, & damnatum ab omnibus, Guido Pap. q. 381. vbi idipsum testatur, Ruin. cons. 117. n. 8. lib. 4. Felin. in d. cap. Ecclesia, n. 76. de constit. Plot. in add. ad cons. vlt. Lauden. n. 10. & 13. qui asserit, ita fuisse declaratum à Senatu Mediolani, Syluan. cons. 9. n. 29. & cons. 32. n. 11. Marcambr. cons. 40. n. 29. vbi fatetur de communi contra Bartolum, Paseth. cons. 31. n. 8. Vegg. cons. 7. n. 11. Grass. com. opin. lib. 1. cap. 18. q. 2. vbi etiam de communi, Remig. Gonn. de char. subsid. q. 62. n. 16. Card. Alban. de immun. Eccles. n. 29. qui ait, hanc esse opinionem Iuristarum validissimis rationibus confirmatam, & graue piaculum committere, qui contrarium docet, Ceual. com. contra com. q. 899. n. 72. & 106. Rimin. iun. cons. 25. n. 23. Azor. p. 1. lib. 5. cap. 13. q. 1. Thesaur. dec. 234. n. 5. vbi de communi, à qua durum esset in iudicando recedere propter periculum excommunicationis, Io. Ant. de Nigr. in repet. Extrau. vn. n. 190. Montalu. in for. leg. Castel. lib. 1. leg. 2. vers. in contrarium, Mattiens. ad leg. Hispan. lib. 5. leg. 11. gloss. 5. n. 5. & Guttier. pr. q. lib. 2. q. 132. n. 5. vbi testatur de veriori, & communiori, Mindel. cons. 8. n. 4. & seq. Surd. cons. 262. n. 31. quos omnes sequuta est Rota in dd. Albanen, n. 32. & Hydruntina §. Nec ex eo, quibus addo ipsum Bartolum, qui se retractauit in d. l. placet sub n. 35. & cons. 180. Aluar. Valasch. dicentem, reprobum esse Bartoli consilium, & à Doctoribus vtriusque iuris damnatum de iur. emphyt. q. 17. Imol. in d. cap. fin. de vit. & honest. Cler. n. 16. Archid. Io. Andr. & Gemin. Anchar. & Franch. in cap. 1. de immun. Eccles. in 6. Perez lib. 1. ordinam. tit. 3. l. 1. fol. 29. & alios, quos refert Duegn. d. reg. 100. limit. 9. Sanch. d. lib. 2. cap. 4. dub. 67. n. 6. Iacob. Butrigar. in auth. Item nulla Communitas col. 1. C. de Episc. & Cler. Roman. in d. l. si publicanus

14. §.

14. §. *de reb. n. 7. ff. de publican. & vectig.* Parpal. in *d. l. placet, n. 77.* vbi Castr. *n. 7.* Aretin. *n. 1.* Ias. in *l. lectur. n. 17. & in 2. lect. n. 1.* Salicet. in *auth. Etiam nulla in p. q. in fin, C. de Episc. & Cler.* Io. de Plat. in *l. fin. C. quod de exact. tribut. lib. 10.* Purpur. *cons. 483. n. 6. lib. 4.* Nait. *cons. 1. n. 7. in fin.* Carol. de Grass. *eff. 2. nu. 333. & seqq.* Duard. *ad Bull. Cœn. lib. 2. can. 18. q. 6. nu. 10.* Ciarlin. *contr. lib. 1. cap. 103. n. 13. cum seqq.* & Sperell. *dec. 35. n. 33. par. 1.* qui alios cumulant, testantes de veriori, magis communi, & receptissima sententia, quibus adstipulantur Dec. in *d. cap. Ecclesia, n. 35.* Capc. in *reg. 96. n. 43.* Gall. *cons. 53. n. 112.* Carol. à Basilic. in *cons. impress. in d. Cat. tom. 2. pag. 417. & seqq. & pag. 108. n. 29. & pag. 115. n. 11. & pag. 394. & 518. & 603. in fin. & tom. 1. pag. 9. & 570. & 625. n. 5.* Alex. Trentacinq. *cons. impress. in ead. Cat. tom. 2. fol. 145. n. 6.* vbi de communi, & Marth. *d. cas. 11. n. 57.* vbi de magis communi. Vnde rectè à Sperello *loc. alleg.* refellitur cautela Nicolai Festasij, quod scilicet prædia non amoueantur ab æstimo alienantis, nisi in eo describatur alter idoneus, qui valeat per ipsos laicos compelli ad vlteriorem solutionem collectarum.

17 Minus obstant rationes. Non prima. Nam quoad grauamen Vniuersitatis est absurda. Primò, quia Ecclesiastici haberent prædia penes se immunia, & laici soluerent onera, quæ rem sequuntur, quod esset magna iniquitas. Secundò, quia hoc auferret fidelium liberalitatem, qui pro anima sua in Ecclesias rem conferunt. Vnde rectè, improbata Nattæ opinione, Thesaurus *d. dec. 234. n. 3.* dixit, numquam se vidisse illam in praxi seruari. Quod verò ad grauamen Principum, non refert, quod illorum prouentus inde possint diminui. Quia diminutio non fit in proprijs bonis, sed in stipendijs communibus, estque per accidens. Consequitur enim ex subtractione materiæ religiosè, ac instè facta, quàm ob causam non debetur recompensatio. Præsertim quia sicuti bona, quæ ab Ecclesiasticis deueniunt ad laicos, efficiuntur obnoxia oneri collectarum, ita, multòque magis immunia illa fieri debent, quæ à laicis transeunt ad Ecclesias, vel Clericos, vt ratiocinatur de Grass. *eff. 3. n. 40.* Sperell. *d. dec. 35. n. 31. & 32.* Barbos. *de iur. Eccles. lib. 1. cap. 39. §. 5. n. 59.* Ciarlin. *d. contr. 103. n. 9. & seqq.* quos refert, ac sequitur Rot. in *d. Hydruntina exemptionis, §. Et sane*, & ante eos dixerat Suarez *d. lib. 4. cap. 20. n. 30.* addens, rationem obiectam in priuatis oneribus ex peculiari iure, seu dominio profectis locum non habere, & quod cessatio tributi in eo casu non fit priuata voluntate, vel authoritate donantis, sed authoritate iuris vel diuini, vel humani in diuino fundati. Et ideò ibi etiam non deest consensus Principis ipso iurè datus virtute dictæ legis ciuilis, qui reuocari amplius non potest, postquam Ecclesia beneficium illud, & priuilegium acceptauerit, quamquam etiam sine illo id fieri posset virtute iuris diuini, vel etiam canonici. Quod si tandem aliquando contingeret tot bona Ecclesiæ acquiri, vt in graue præiudicium, magnamque diminutionem regalium prouentuum redundaret, Summus Pontifex consulendus est. Nam ad illum spectat in huiusmodi casibus remedium adhibere. Non enim licet christianis Principibus ecclesiastica bona inuadere, vt in *auth. Item nulla, C. de Episc. & Cler.* expresse dicitur, nec etiam possunt de illis disponere, aut statuere, vt probatum est. Cumque Ecclesiastici vtantur immunitate sibi competente nedum ex iure canonico, sed etiam diuino, non potest propterea ex hoc inferri, quod subijci debeant oneribus in præiudicium eiusdem immunitatis.

18 Neque secunda. Quoniam illi obstat natura, atque indoles collectæ, quæ imponitur personæ pro rebus, non immutanda per fictionem legis ciuilis, vt lædat immunitatem, ac libertatem ecclesiasticam, dicente Baldo in *l. fin. vers. sed hic dubitatur, C. fin. cons. vel reliq.* quod statuere, vt collectæ sint tributa, implicat contradictionem in subiecto, quia esset statuere, vt munus mixtum sit mere reale. Id, quod cum Baldo annotarunt etiam Felin. in *d. cap. Ecclesia n. 76.* Cæpol. inter *cons. eiusdem Felini cons. 46. n. 17.* & Sperel. *p. 1. dec. 36. n. 13.* Obstatque etiam defectus hypothecæ transitoriæ in successorem priuilegiatum. Quod duo suadent. Primum, eiusmodi collectas, & taxas non præstari ex ipsa re, sed à personis exsolui pro re. Obligatio autem, quæ oritur ex ipsa persona pro re, non afficit successorem priuilegiatum, vt in hac specie dixerunt Syluan. *cons. 33. n. 4.* & Sperel. *cit. dec. 36. n. 2.* Alterum, hypothecam constitutam per legem ciuilem super bonis laicorum pro tempore futuro eo ipso extingui, quod ipsa bona prouenirent in Ecclesias & Clericos immunes à viribus legis prædictæ, adeò vt cum mutatione personæ è subdita in non subditam, mutetur quoque defectu potestatis qualitas rei inhærens ratione personæ subditæ, sicuti supponunt verba *d. cap. 1. de immun. Eccles. in 6. & d. cap. quamquam 4. de cens.* etiam *in 6.* ac post antiquiores tradunt Guttier. *lib. 1. q. 3. cum seqq.* & Sperell. *ead. dec. 36. n. 29.* afferentes, hunc esse casum mirabilem, in quo onus hypothecæ legalis non transit cum re ipsa. Et in terminis, quod huiusmodi pactum, obligatio bonorum, & hypotheca pro futuris oneribus non præiudicent, firmauit Roman. in *d. l. si publicanus, §. 1. sub n. 7. de publ. & vectig.* Euerard. *cons. impres. in d. Cat. aur. nu. 64. & 48. pag. 279.* quod etiam sequitur Præses Trottus in *d. suo cons. sub init.* & in alijs *fol. 395. & tom. 2. pag. 63. nu. 8. & pag. 416. & seqq.* vbi alij quamplures, & *pag. 518. n. 17.* vbi concluditur, quod nulla cautela, nullaque forma de iure excogitari potest, quibus bona, quæ transeunt ad Ecclesias, obligari possint pro oneribus laicalibus.

Ad confirmationem responsum à nobis est alio in loco, 19
vbi prolixè probatum, sacros Canones non inspicere animum, aut consilium, quo statuta aduersus libertatem ecclesiasticam emittuntur, sed rem ipsam, ac factum ipsum, quod ipsi prohibent.

Secundus casus est, quando in actu registrationis ipsi 20
bonorum domini ea submiserunt pacto, & obligationi expresse, ac perpetuæ hypothecæ. In hoc etiam casu videtur negatiuè respondendum. Quia cùm non possint eximi à dictis oneribus, nisi perueniant in Ecclesiasticos, videtur talis conditio apposita in odium ecclesiasticæ immunitatis, vt nimirum Ecclesiastici subijciantur oneribus, quibus non debeant subijci, & quoad bona, quæ transeunt ad ipsos, non gaudeant immunitate contra *d. cap. quamquam, de censib. & cap. 1. de immunit. Eccles. in 6.* ac Bullam Cœnæ *d. can. 18.*

At nihilominus tenendum est, quod possit eiusmodi 21
onus imponi, neque hoc sit contra ecclesiasticam immunitatem. Ita disertè docent Felin. in *d. cap. Ecclesia, n. 77. de const.* Host. *in cap. verum, de for. comp.* Io. Andr. *ibi*, Panorm. in *cap. verum, de condit. appos.* vbi & cæteri Doctores, Anchar. *cons. 223.* Castren. in *l. si negocium, §. fin. ff. de negoc. gest.* Io. Ant. de Nigr. in *d. Clem. vn. de vit. & honest. Cler. n. 253.* Carol. de Grass. *eff. 2. n. 336. & eff. 3. n. 168. & 274.* Squillant. *de privil. Cler. cap. 8. n. 56.* Molin. *de iust. & iur. tr. 5. disp. 6.* Suar. *d. lib. 4. contra Reg. Angl. cap. 14. n. 18.* Azor. *p. 1. lib. 5. c. 13. q. 1.* Bartol. in *d. l. rescripto, §. sciendum, ff. de mun. & honor.* Marth. *p. 4. de iurisd. cas. 14.* vbi alios adducit, Guttier. *lib. 1. quæst. pract. q. 3.* Reginald. *in prax. for. pœnit. lib. 9. n. 380.* Alter. *de censur. disp. 16. cap. 5. dub. 6.* Duard. *in Bull. Cœn. lib. 2. can. 18. q. 6. n. 10.* Bonacin. *disp. 1. de censur. q. 19. pun. 3. §. 1. n. 18.* Thom. del Bene *de parlam. dub. 4. sect. 20. subsect. 2. n. 10. & seq.* & *de immun. c. 5. dub. 1. & dub. 15. & dub. 31. per tot. & cap. 8. dub. 11. sect. 3. n. 3.* & S. Rota Romana, cuius decisionem integram refert *d. dub. 15.*

Quia, cùm quilibet sit rerum, ac bonorum suorum 22
dominus, & arbiter, *l. in re mandata, C. mandati, & l. Polla, C. de his, quibus, vt indign. hered. aufer. & instit. de his, qui sunt sui, vel. alien. iur. §. 1.* potest illis imponere onus quodcumque libuerit, & quando transfert in alium transferre cum tali onere, à se imposito, quia res transit cum suo onere, *cap. ex litteris, de pignor. & l. si conuenit 2. §. si fundus, ff. de pignor. act. & l. bouem, §. pignori, ff. de edil. edict. & l. si damna, C. de exactor. tribut. & l. alienatio, ff. de contrah. empt.* Et ideò, quando bona perueniunt ad Ecclesiasticos, trahunt secum hoc onus, quod sint subiecta oneribus imponendis à supremo Principe.

Hinc quando res transeunt ad Ecclesiam, retinere 23
onera ipsis inuariabiliter imposita ex vi priuati dominij, docent communiter Doctores, nominatim Bartol. in *l. de ijs C. de Episc. & Cler.* & in *l. placet, C. de sacros. Eccles.* Innoc. *in cap. non minus, de immun. Eccles.* Archid. in *c. se-*

cundum

cundum canonicam 23. q. 8. Io. Monach. *cap.* 1. *de immun. Eccles. in* 6. ibique Io. Andr. Et prosequuntur Panorm. in *cap.* 1. *de censib.* & *in cap. fin. n.* 12. *de vit. & honest. Cleric.* & *cons.* 26. *vol.* 1. & *cons.* 3. & 6. *vol.* 2. Syluest. *v. Immunitas q.* 5. Angel. *eod. v. nu.* 36. Gregor. Lopez *p.* 1. *tit.* 6. *l.* 11. *glos.* 4. & *tit.* 15. *l.* 1. *glos. etiam* 4. *in fin.* Suar. *d. l.* 4. *c.* 20. *nu.* 6. Card. Alban. *de immun. Eccles. solut.* 4. *rat. pro com. sen.* Filiuc. *tr.* 6. *cap.* 11. *n.* 294. Azor. *p.* 3. *lib.* 5. *cap.* 19. *q.* 8. Duard. *d. lib.* 2. *can.* 18. *q.* 6. *n.* 6. Megal. *p.* 2. *lib.* 5. *cap.* 17. *q.* 6. *n.* 98. & 103. Alter. *to.* 1. *de censur. disp.* 19. *lib.* 5. *cap.* 6. Prosp. de August. *in addit. ad sum. Quarant. v. vectigal.* Molfes. *p.* 2. *sum. tr.* 12. *cap.* 22. *nu.* 167. & 168. Soul. *in Bull. Cœn. cap.* 19. *disp.* 92. *nu.* 5. Turrian. *tom.* 2. *in* 2. 2. *disp.* 44. *dub.* 4. *n.* 13. Molin. *tom.* 3. *de iust. tr.* 2. *disp.* 672. Dian. *p.* 1. *tr.* 2. *resol.* 43. *in fin.* Barbos. *tom.* 1. *collect. in ius can. lib.* 3. *tit.* 49. *cap.* 4. *n.* 5. Thom. del Ben. *de parlam. dub.* 4. *sect.* 15. *n.* 5. Thomat. *de collect.* §. *non obstante n.* 19. *pag.* 155. Duegnas *d. reg.* 100. *fall.* 6. *n.* 6. Sanch. *d. dub.* 57. *n.* 8. Sperell. *d. dec.* 35. *n.* 41. testans, ita respondisse S. Congregationem, præpositam negocijs iurisdictionalibus in Taurinen sub die 6. Nouembris 1628. admisitque etiam Rot. in præcitata *Albanen* coram Merlino *n.* 64. *in fin.* & tradit Gloss. *in d. c. secundum canonicam* 23. q. 8. & in *c. tributum, v. de exterioribus*, & in *c. sanctum, v. annua*, & in *c. secundum, ead. caus.* & *q.* & in *cap.* 1. *v. bonorum, de immun. Eccles. in* 6. atque habetur *ex c. conuenior*, & alijs allegatis 23. q. 8. & *c. si tributum*, & *c. magna* 11. q. 1. & *cap. constat*, & *cap. Cum non sit*, & *cap. pastoralis, de decim.* Quia onus annexum rei fundat ius tertij, cui ex vi talis oneris res obligatur. Ex eo autem, quod res transeat ad Ecclesiam, non priuatur quis iure suo, quia Ecclesiæ bona sunt quidem immunia, sed seruata iustitia respectu vniuscuiusque. Atque ideò determinatum est in iure, vt *cap. Verum, de condit. appos.* & *cap. præterea, de in repatr.* & *cap. cum dilecti, de donat.* quod seruanda est conditio, cum qua donatio facta est Ecclesiæ. Vnde cùm conditio ista apposita in actu registrationis bonorum ab eorum dominis, quod nimirum bona registrata sint perpetuò subiecta oneribus à Principe imponendis, in quascumque manus deuenerint, sit iusta, quia respicit bonum commune, erit seruanda ab Ecclesia, & Ecclesiasticis, quando res sub tali conditione concessa peruenit ad manus ecclesiasticas.

24 Non obstat, quod onera imponenda sint variabilia, & incerta, & proinde non transeant ad Ecclesiasticos cum bonis, vt cum communi sententia docet Abb. in *d. cap. Ecclesia, de constit.* Quoniam aliud est, quod res transeat cum oneribus variabilibus, & aliud, quod transeat cum obligatione ad onera variabilia. Hæc enim obligatio est onus inuariabile adhærens rei ex conditione apposita ab ipso domino, & ideò cum ipsa transire debet. Hinc Ecclesiastici ratione feudorum, & secundum illorum conditionem tenentur præstare auxilia Principi in ordine ad bellum, vt cum communi docent Oliban. *de iur. fisci cap.* 8. *n.* 2. Carol. de Grass. *lib.* 2. *Reg. Franc. iur.* 14. Marth. *p.* 4. *de iurisd. & sent.* 1. *cas.* 18. *n.* 26. Intrigliol. *de feud. q.* 30. *n.* 24. Petr. de Gregor. *de concess. feud. p.* 8. *q.* 2. *v. Tertio limitato.* Et tamen hæc auxilia præstanda sunt incerta, & variabilia. In feudo autem fundatur obligatio certa, & inuariabilis ad præstanda hæc auxilia.

25 Neque, vt dicebatur, sequitur aliquid contra immunitatem ecclesiasticam. Quia non læditur ex eo, quod quis velit tantum res suas peruenire ad Ecclesiasticos cum aliquo onere. Nam in hoc vtitur iure suo, nec facit aliquid in odium immunitatis, qui donat rem grauatam, sed tantum sequitur, quod minus donet. Neque hinc acquiritur Principi sæculari aliquod ius supra personas ecclesiasticas, ratione cuius possit in ipsas exercere iurisdictionem, sed tantum acquirit ius ad rem transeuntem ad ipsas. Quia imponendo onera cæteris rebus, potest etiam ab ipsa exigere eadem onera, seruata debita proportione, non quidem iurisdictionali modo, sed per viam iustitiæ, & tamquam aliquid sibi debitum.

26 Non itaque diffiteor, posse id admitti in hypotheca conditionali, quæ emanasset ex libera voluntate dominorum, qui spontè, nulla Principis dominantis auctoritate coacti, neque legis, aut statuti necessitate impulsi speciatim obligassent, & hypothecassent bona propria ab ipsis possessa pro soluendis oneribus tam præsentibus, quàm futuris quandocumque imponendis, eisdemque legem perpetuam imposuissent, quod eorum solutioni semper obnoxia, & subiecta forent; tunc enim videtur esse locus receptæ limitationi, quod onus talis hypothecæ conuentionalis vna cum ipsis bonis valeat transire in Ecclesias, & Clericos, à quibus postea acquiruntur. Fundatur enim in peculiari, ac spontanea pactione proprij domini ipsius rei hypothecatæ, qui de illa potuit ad suum libitum disponere in præiudicium successorum, eique legem, quàm voluit, imponere, non autem vi, ac potestate legis, vel statuti, quæ respectu comprehensionis Ecclesiarum, & Clericorum defecit ab initio. Posita enim huiusmodi promissione, contracta est obligatio realis, quæ afficit etiam bona. Nec tamen læsa tunc manet integritas ecclesiasticæ immunitatis; quoniam illa solutio vel non habet amplius rationem tributi propriè dicti in signum publicæ subiectionis, sed habet rationem particularis census, vel pensionis, vel censetur solutio facta à priori domino, cuius vice fit ab Ecclesiasticis. Benè verum est, quod sit necesse, obligationem hanc esse particularem, & expressè, ac particulariter acceptatam à descriptis in æstimo. Nam aliàs ex solo generali Principis statuto disponente, quod bona descripta censeantur ita affecta tributis, vt ab eis separari non possint, non inducitur obligatio realis, neque præiudicari potest iuri acquirendi sine tributo, quod ius est in Ecclesia, vt antea diximus. Sicque rectè, præter allegatos distinxerunt Bald. *cons.* 280. *col.* 2. *ante med. vol.* 2. Anchar. *cons.* 303. *n.* 3. & 4. Natt. *cons.* 515. *n.* 11. & 14. Sanch. *d. dub.* 57. *n.* 3. Bellon. *Sen. cons.* 40. *nu.* 5. Vegg. *cons.* 70. *nu.* 6. Thesaur. *d. dec.* 234. *n.* 9. Gueuar *in propugnac. d. assert.* 1. §. 6. *n.* 17. Mascard. *concl.* 1. *n.* 100. & Ciarlin. *d. cap.* 103. *n.* 24. & *seq.* ac declarauit S. Congregatio Immunitatis sub die 6. Nouembris 1628.

27 Et ratio discriminis inter casum hypothecæ legalis inductæ super bonis subditorum, ac Ciuium per legem Principis, ac per statutum Vniuersitatis, & inter casum hypothecæ conuentionalis rei suæ impositæ per dominum, ea videtur, quia lege, vel statuto inducitur actus necessarius, qui propterea regulandus est ab indole, ac natura necessitatis legalis, vnde ille ortum habet. E conuerso autem ex spontanea pactione domini ipsius rei inducitur actus voluntarius, qui ad eius libitum potest iure dominij afficere rem, de qua disponit ea lege, qua mauult. Quare, si huiusmodi hypotheca conuentionalis concludenter probaretur, hoc casu non essem alienus à consilio, quod Sedes Apostolica posset annuere Principum postulationibus.

28 Et quoniam ad euersionem fundamenti, quo innititur decisio huius casus posset ab Ecclesiasticis replicari, quod hypotheca pro collectis, & oneribus imponendis in futurum non est deducibilis in esse priusquam reipsa imponantur, quia tunc solum, & non antea oritur obligatio personalis ab ea soluenda, cui accessoriè adhæret hypotheca. Esset enim contra regulas iuris, dare originem illius ante ortum ipsius actionis personalis. Quod ponderarunt Iacob. Butrigar. in præcitata *auth. Item nulla Communitas, vers. Sed si nos, C. de Episc. & Cler.* relatus à Baldo *d. cons.* 280. *post med. vol.* 2. Ruin. *d. cons.* 117. *n.* 8. *vol.* 4. & Sperell. *d. dec.* 35. *n.* 37.

29 Respondetur, ex dicta promissione generaliter facta pro se, ac successoribus suis de soluendis omnibus collectis, atque oneribus in futurum imponendis, statim oriri obligationem, & actionem personalem genericam de adimplendo promissionem, postquam illa fuerint imposita, cui tunc adhæret similis hypothecaria, licet altera personalis specifica oritura sit eo ipso, quod fiet impositio iuxta declarationem Tornielli, quam in hypotheca legali competenter pro legato conditionali vsque ad diem aditæ hæreditatis, licèt actio personalis specificè non oriatur ante conditionis euentum, fecit in *l.* 1. *ex n.* 119. *cum seqq. de legat.* 1. repetitam à Fusar. *de subsist. q.* 612. *n.* 12. & *cons.* 52. *n.* 45. ibique etiam à Ferret. *nu.* 18. & quam prius in simili hypotheca, quæ pro mala administratione competit aduersus tutorem, & curatorem à die susceptæ tutelæ & curæ, quamuis longè post incipiant malè administrare, ac esse debitores, fecerat Bald. in *l. cum*

oportet, 6. §. *sed cum tacitas ante n*. 3. ibi: *Præmitte, quod duæ sunt obligationes. Vna generalis & informis, quæ contrahitur ab initio pro ratione reddenda de reddendis. Secunda formalis, quæ descendit ad suas species primæ, & per consequens secundæ decedat hypotheca ab ipso initio, C. de bon quæ liber*, quam ibidem approbat Salyc. *n*. 6. & *in l. pro officio*, 20. *n*. 1. *post med*. ibi sic dicens: *Ex quolibet contractu nasci duas obligationes. Vnam generalem & primitiuam statim ac contractus celebratur, aliam secundariam, C. de administr. tut.* Explicauitque etiam Rebuff. *in constit. reg. tom*. 2. *tit. de Constit. redit. ar*. 1. *glos*. 14. *n. item* 14. ac nouissimè repetijt Merlin. *de pignor. lib*. 3. *tit*. 1. *q*. 4. *n*. 6. & 7. Vnde liquet dictam hypotecam numquam fuisse sine actione personali stante ortu dictæ genericæ hypothecæ ab initio, quamuis subsecutura sit altera specifica postquam collectæ, & onera re ipsa fuerint imposita.

30 Tertius casus magis dubius est, quando sumus in puris terminis registrationis perpetuæ, vel consuetudinis immemorabilis, nec constat, an interuenerit pactum cum obligatione libera, & expressa.

31 In hac quæstione negari non potest, quin sententia, quæ affirmat, hæc onera in Ecclesiam transire, sit communior, & calculo Doctorum maioris auctoritatis subscripta, vtpotè quæ est Glossæ in *cap*. 1. *v. Bonorum, de immun. Eccles. lib*. 6. & in *c. Tributum, v. de exterioribus*, & in *c. secundum canonicam*, vbi etiam Archid. & in *c. Sancitum, v. Annua* 23. *q*. 8. & in *cap*. 1. *v. mansus* ex sententia Alani. *de censib*. immò ipsius Gratiani §. *Hinc datur, post cit. c. Sancitum*, Ioan. Andreæ, Ioannis Monachi, Philippi Ancharani, Geminiani in *d. cap*. 1. *de immun*. Abbatis in *cap*. 1. *n*. 6. & 7. *de censib*. & in *cap. Non minus n*. 15. *de immun. Eccles*. & *cons*. 26. *vol*. 1. & *cons*. 3. & 6. *vol*. 2. Ioannis de Lignano in *Clem. præsenti, de censib*. Innocentij in *d. cap. non minus, n*. 4. Bartoli in *l. de ijs, C. de Episc. & Cler*. & *l. placet*, vbi etiam Iason, *C. de sacros. Eccles*. Driedonis *lib*. 2. *de libert. christ. cap*. 3. Gregorij Lopez *p*. 1. *tit*. 6. *l*. 51. *glos. pariter* 4. Dianæ cum alijs, quos citat *resol*. 42. *in fin. p*. 1. *tr*. 2. Angeli in *sum. v. Immunitas, nu*. 36. Syluestri *eodem n*. 1. *q*. 5. & aliorum viginti & vnius, quos citat Carol. de Grass. *effec*. 3. *n*. 154. Vasquez *de success. lib*. 1. §. 10. *ad l. quoniam in priorib. C. de inoff. testam. p*. 1. *n*. 656. Valasch. *de iur. emphyt. q*. 17. *n*. 3. Castil. *lib*. 2. *contr*. 99. *cap*. 5. *n*. 58. Azor. *d. lib*. 5. *cap*. 13. *p*. 1. Geron. *de sacr. immun. lib*. 3. *c*. 17. *n*. 78. Anton. Glauat. *in suo cons. vn. n*. 58. *cum seqq*. & Sperell. *cit. dec*. 36. *à n*. 20. & subscribunt Alter. *tom*. 1. *de cens. disp*. 19. *cap*. 6. *col*. 4. testans, esse communem iuris vtriusque Interpretum, & Summistarum omnium antiquorum, & recentiorum, Vgolin. *ad Bull. Cæn. c. vn*. 18. §. 3. *n*. 3. Duard. *ibid. q*. 6. *à n*. 3. Scortia alios citans in Bullas selectas *theor*. 77. *n*. 6. Reginald. *lib*. 9. *pr. pœnit. n*. 580. Sous. *in relect. Bull. Cæn. disp*. 92. *n*. 5. & alij, Estque receptum apud suprema Tribunalia. Ita enim iudicatum à Senatu Mantuano apud Sard. *dec*. 20. *n*. 11. à Senatu Pedemontano apud Thesaur. *dec*. 234. *n*. 4. & 6. à Senatu Lusitano apud Cauet. *dec*. 64. & ita pluries fuit resolutum à S. Congregatione Romana, scilicet, quod Ecclesia, & Ecclesiastici, si post acquisitionem non præscripserint libertatem non soluendi per tempus sufficiens, tenentur soluere onera Cameralia imposita rebus, quæ ad ipsos transierunt, vt à Congregatione Boni regiminis sub 5. Iul. 1598. & à Congregatione ad leuanda onera instituta, sub anno 1599. & 1614. Vnde si Communitates sint in possessione exigendi, quæ acquiritur etiam per vnicum actum, debent in illa manuteneri, vt in fortioribus probat Rot. in Tudertina Assignæ coram Coccino *dec*. 354. *nu*. 7. & *seq*. inter eius impressas. Ex tamdem à fortiori sustinent hanc sententiam, qui putant Ecclesiasticos pro bonis sic affectis teneri etiam ad onera extraordinaria.

32 Fundatur autem primò in iure canonico, vbi quoties habetur ab Ecclesia aliquid soluendum esse, ad minus de his tributis, seu oneribus antiquis accipiendum est. Habetur autem *in c. Si tributum* 11. *q*. 1. qui ex D. Ambrosio sumptus est: *Si tributum petit Imperator, non ei negamus, agri Ecclesiæ soluunt tributum*. & in *c. Magnum, ibid*. ex eodem Ambrosio: *Ne quis constitutionem æterni Regis putet esse soluendam, si censum filius Dei soluit, quis tu tantus es, qui putas esse non soluendum?* & in *c. Conuenior* 23. *q*. 8. pariter ex Ambrosio: *Tributum Cæsaris est, non negatur*. & in *c. Tributum ead. caus. & q. De exterioribus suis Ecclesia tributum reddit*. & infra: *De exterioribus Ecclesiæ, quod constitutum antiquitus est, pro pace, & quiete, qua nos tueri, & defensari debent Imperatoribus soluendum est*. Vbi, vt vides, assignatur ratio conuenientiæ huius solutionis, & insinuatur argumentum, quod ex prædictis canonibus habetur, nimirum quod vbi eximitur Ecclesia tantum quoad ea, quæ ab initio possidet pro dote, vel quoad ea, quibus fruitur spirituali iure, vt sunt decimæ, primitiæ, oblationes, & quoad locum, in quo ipsa Ecclesia situata est, & cœmeterium, atrium, hortum annexum, & his similia, iuxta *c. secundum canonicam*, & *c. Sancitum* 23. *q*. 8. & *cap*. 1. *de censib*. tunc firmatur regula contraria pro non expressis, ita, vt de exterioribus, id est de ijs, quæ extrinsecus acquirit, vt explicant Glossæ, debeat antiqua onera soluere, Et dicitur expressè in eo *c. Sancitum*, quod etiam est *cap*. 1. *de censib. Si aliquid amplius habuerint, inde maioribus suis debitum seruitium impendant*. Quod si velis ex voce *seruitium* sermonem esse de oneribus personalibus, vrget magis argumentum. Quia si præscripto Canonum non abrogantur antiqua onera personalia, multò minus abrogari realia dicendum erit,

Secundò suadetur auctoritate legum ciuilium, præsertim *l. placet, C. de sacros. Eccles*. quam, vtpotè rationabilem Gratianus inseruit decreto *c. Placet* 16. *q*. 1. vbi dicitur, nihil extraordinarium ab Ecclesiæ prædijs esse expetendum, benè tamen canonicam illationem, quæ non aliud significare potest, nisi ordinarium, seu certa regula determinatum tributum. Et *l. de ijs, C. de Episc. & Cler*. dicitur, prædia Ecclesiasticorum cogenda esse ad pensitanda fiscalia, quæ onera prædijs Ecclesiæ coniuncta esse posse, supponitur in *auth. Item prædium* 10. 2. dum dicitur, prædia Ecclesiæ alienari posse, si sint inutilia propter onus fiscale adnexum. Et in *l. fin. C. de exact. tribut*. habetur, possessiones Ecclesiæ vindicari posse, nisi soluant impositas Reipublicæ functiones quemadmodum prior dominus pendebat. Nomine autem functionum intelligi tributa, docent ibi Glossa, & Doctores. Et tamdem facit *l*. 1. *C. de indict. lib*. 10. quatenus stante, quod Ecclesia, & Fiscus æquiparentur ex *l. fin. C. de sacros. Eccles*. prædia dicuntur etiam ad fiscum transire cum onere. 33

Tertiò probatur, quia huiusmodi onera sunt merè realia, vt habetur ex *l. Imperatores, ff. de public. & vectig*. Et ex eo, quod imponuntur ratione subiectionis rei, quæ de se erat de iurisdictione Principis, etiam sine respectu ad personas. Atqui certum est, onera merè realia sequi rem in quocumque statu, 34

Hinc quartò fit, quod ita supponitur oneratam rem transire ad Ecclesiam ex voluntate prioris domini, quia nemo plus iuris in alium transferre præsumitur, quam ipse habeat, *l. nemo plus iuris, ff. de reg. iur. l. traditio, ff. de acquir. rer. dom*. cum alijs similibus, Sicut ergo non habebat prior dominus ius liberum rei, sed cum onere debito Principi, eodem modo rem præsumitur transferre. Vnde militat illud ex parte Ecclesiæ, quod qui in ius succedit alterius, vti debet eodem iure, quo ille vtebatur. *l. is, qui in ius, ff. de reg. iur*. Et confirmatur, quia ex expressa voluntate, vel pacto posset prior dominus cum onere soluendi tributum Principi bona in Ecclesiam transferre, vt dictum est, ergo idem fieri dicendum est ex voluntate præsumpta, 35

Eo vel maximè, & est quintum argumentum, quod sicut non est congruum, ita nemo præsumitur cum iactura alterius bona sua alienasse, & priuasse Principem suo iure sine ipsius consensu, cùm id sit contra naturalem iustitiam ex vna parte, stante adhuc probabilissima sententia, quod bona sint hypothecata Principi ad soluendum pro toto tempore futuro statim ab initio impositionis, vt ex *d. l. Imperatores, ff. de public. & vectig*. tenet Castr. *ibid*. & in *l. apud Iulianum*, §. *heres, ff. de leg*. 1. facitque *l*. 1. *C. quibus causis pignoratio tacita contrahatur*, & subscribunt Host. *in sum. lib*. 3. *tit. de pignor*. Angel. & Syluest. *v. pignus*, Negusant. *de pignor*. 2. *p. memb*. 4. *n*. 125. Ruin. *cons*. 117. *n*. 2. *vol*. 4. & Marcabrun. *cons*. 40. *nu*. 81. cum binis *seqq*. Aliaque ex parte nulla fit Ecclesiæ iniuria ex eo, quod minus illi detur ratione oneris annexi. Non enim 36

ipsa

ipsa grauatur, neque est ei indecens accipere emolumentum rei, licèt alicui oneri antecedenter obnoxiæ.

Contra verò non desunt, qui sentiant oppositum, scilicet onus huius tributi separari à rebus, & cessare statim ac ad Ecclesiam, & Clericos res transeant, vt Cardin. Alban. *in cit. tr. de immun. qui est in to. 13. p. 2. & ad Bartol. in l. heres absens n. 2. & seqq. ff. de iudic.* Suar. *contra errores Ang. d. lib. 4. cap.* 20. Carol. de Graff. *d. eff.* 3. *n.* 162. cum alijs octo Auctoribus, quorum plerosque ait (quod mirum est) testari de communi Guttier. *lib.* 1. *pr. q.* 3. *n.* 15. alios quatuor Doctores Hispanos allegans, & tanquam probabile amplectitur idem Dian. *p.* 3. *resol.* 17. *de immun. Eccles.* citans Gueuaram, & Pesannium, id quod non improbabiliter dici sentit etiam del Bene *d. cap.* 5. *de immun. dub.* 6. *n.* 3. ac tradunt Bonac. *in Bull. Cœn. pun.* 3. §. 1. *n.* 4. & 16. & Filiuc. *cit. tr.* 16. *n.* 294. ac Ceual. qui etiam testatur de magis communi *q.* 142. *in princip.*

37 Probatur primò ex natura ipsa priuilegij exemptionis ecclesiasticæ, quod, vt fundatum in illis verbis Christi Matth. 17. *Ergo liberi sunt filij*, quæ latè expendit Suarez *d. cap.* 20. debet esse generale, saltem pro quanto important illa verba, aliàs restrictio omnis gratis assumitur, nisi sufficienter probetur. Sed filij Regis naturali priuilegio gaudent exemptione à tributis non solum quoad bona iam sua, sed etiam quoad ea, quæ prius tributaria acquirunt: ergo etiam bona Ecclesiæ liberantur à tributis per hoc ipsum, quod ad Ecclesiam transeant.

38 Secundò firmatur ex iuribus canonicis, inter quæ mihi videtur primò optimus textus *in cap. Aduersus, de immun. Eccles.* vbi supponuntur damnatæ generaliter omnes exactiones, quæ tangunt Ecclesiasticos. Et licèt *cap. Non minus eod. tit.* vbi eæ damnantur non satis clarè loquatur, ita tamen debere intelligi, aut ita extendi mens est alterius Concilij Lateranensis sub Innocentio III. cuius est illud *cap. Aduersus*. Subsequenter facit textus *in cap.* 1. *de immun. Eccles. in* 6. ibi: *Vt Ecclesiæ in plenitudine iuris sui, & libertatis integritate lætentur*. Non esset autem integra hæc libertas, si non comprehenderet exemptionem à tributis hisce antiquis, seu ordinarijs. Et infra: *Decernimus non licere tallias; vel collectas, seu exactiones quascumque Ecclesijs, vel personis ecclesiasticis imponere, vel exigere ab eisdem pro domibus, prædijs, vel quibuscumque possessionibus ab ijsdem Ecclesijs, vel personis ecclesiasticis legitimè hactenus acquisitis, vel in posterum acquirendis, etiamsi res huiusmodi sint intra illorum districtum, vel territorium constitutæ*. Per quæ posteriora verba significatur, non obstare subiectionem ipsius rei, quæ habet annexum onus, in qua fundat obligationem soluendi sententia contraria. Tertiò idem infertur ex *cap. quamquam, de censib. in* 6. vbi generaliter dicitur, Ecclesias, ecclesiasticasque personas, ac res ipsarum, non solum iure humano, quinimmò & diuino à sæcularium personarum exactionibus esse immunes.

39 In iure autem ciuili non puto satis expressè particularem hanc immunitatem à tributis imperatam esse, quicquid aliqui velint haberi ex *l. iubemus, C. de sacros. Eccles.* & ex *auth. Item nulla, C. de Episc. & Cler.* cuius textum dicit expressissimum Carolus de Graffis. Sed alij considerent. Textus sic se habet: *Item nulla Communitas, vel persona publica, vel priuata collectas, vel exactiones Ecclesijs, vel pijs locis imponere præsumat*.

40 Sed ratione efficacius ostenditur. Quia etiam admisso, huiusmodi tributa præstari ob solam subiectionem ipsius rei sine ordine ad subiectionem personæ, postquam in potestatem Ecclesiæ res deuenit, sicut de subiectione, seu iure ipsius est facta, ita à subiectione Principis laici liberata est. Quemadmodum enim subiectio personæ mutari potest, ita & subiectio rei, vt sicut de facto persona per assumptionem status ecclesiastici eximitur à iurisdictione Principis laici, ita eximatur res per hoc, quod ad dominium Ecclesiæ transeat. Supponimus enim tributa præstari ob subiectionem, hac ergo sublata, non est quo titulo Princeps laicus exigat tributa.

41 Hæc sunt potiora vtriusque sententiæ fundamenta. Quid autem à nobis tenendum est, disseramus. Sunt qui hasce contrarias opiniones conciliare conati sunt hac distinctione. Aut res habebat aliquod onus certum, perpetuum, & inuariabile annexum antequam transiret in Ecclesiasticos, verbi gratia censum aliquem, seruiturem Principi debitam, onus reparandi viam publicam, pontem, & id genus alia, & hoc onus etiam in Ecclesiasticos transit. Aut habebat onus incertum, & variabile, ac secundum exigentiam Reipublicæ, & hoc onus non transit ad Ecclesiasticos. Item vel res Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum habebat annexam aliquam gabellam, vel collectam certam, perpetuam, & inuariabilem, vt ex eà quotannis soluatur certa pensio in perpetuum, & hanc soluere tenentur Ecclesia, & Ecclesiastici. Vel res illa erat solum obnoxia gabellæ, aut collectæ obligatione incerta, & variabili ad tempus nunc in maiori summa, nunc in minori iuxta necessitatem rerum contingentium, & hanc neque Ecclesia, neque Ecclesiastici soluere tenentur. Ita distinxerunt Syluest. *d. v. immunitas* 1. *n.* 19. Filliuc. *tom.* 1. *tr.* 16. *c.* 11. *n.* 294. Azor. *p.* 3. *lib.* 5. *cap.* 19. *q.* 8. Duard. *in Bull. Cœn. lib.* 2. *can.* 18. *q.* 6. *n.* 6. Megal. *p.* 2. *lib.* 2. *c.* 17. *q.* 6. *n.* 98. & 103. Alter. *tom.* 1. *disp.* 19. *lib.* 5. *c.* 6. Prosp. de August. *in addit. ad sum. Quarant. v. vectigal*, Sous. *in Bull. Cœn. cap.* 19. *disp.* 92. *n.* 5. Molfes. *in sum. to.* 2. *tr.* 12. *cap.* 22. *n.* 167. & *seqq.* Turrian. *tom.* 2. *in* 2. 2. *disp.* 44. *dub.* 4. *n.* 13. Molin. *to.* 3. *tr.* 2. *disp.* 672. Laym. *lib.* 4. *tr.* 9. *c.* 6. *n.* 5. Malder. *in* 2. 2. *tr.* 5. *c.* 6. *dub.* 9. Suar. *cit. lib.* 4. *cap.* 20. Barbos. *in collect. to.* 1. *lib.* 3. *tit.* 49. *c.* 4. *n.* 6. Carol. de Graff. *d. eff.* 3. *n.* 22. & *n.* 166. & 172. Marth. *de iurisd. p.* 4. *cas.* 11. *n.* 38. & alij benè multi.

Hæc autem conciliatio, etsi rectè constituta videatur, 42
est tamen mutila, & ideò non possum de plano illi adhærere, sed transeo cum sensu Rotæ in dd. *Brundusina, & Albanen gabellæ*, atque in *Hydruntina exemptionis*, & in alijs, quæ, vltra qualitates prædictas, quod onera sint certa, perpetua, & vniformia, siue inuariabilia, amplius exigunt, vt sint realia, non mixta, videlicet præstanda ex ipsa re, non autem pro re. Solum igitur Ecclesia, & Ecclesiastici ad ea tenentur, cum hæc omnia copulatiuè concurrerint. Quod onera sint realia ipsis bonis infixa, & infixa bonis propter bona, non personis propter bona, & sint perpetua, certa, & inuariabilia, non autem ex aliquibus causis vrgentibus, & illis cessantibus, remouenda. Ita ex Canonistis, atque Theologis, ac Iurisperitis iudicauit Rota in locis allegatis, & decreuit S. Congregatio Eminentissimorum Cardinalium controuersijs iurisdictionalibus præpositorum, vt ex sequenti decreto. *Sacra, &c. aliàs censuit, bona per Ecclesiasticos possessa gaudere exemptionibus à quibusuis impositionibus, & oneribus, quæ non sunt copulatiuè certa, realia, & inuariabilia iuxta decisionem in Brundusina gabellæ coram bo. me. Pegna, & concordantes, necnon ab impositionibus Cameralibus, etiam comprehensiuis Ecclesiasticorum, quando Ecclesiastici libertatem eas non soluendi præscripserint, iuxta decretum anno* 1600. *tempore fa. me. Clementis VIII. editum. Datum hac die* 21. *Aprilis* 1640. Hoc ipsum pro solutionibus debitis tempore, quo iam bona deuenerant in Clericos, declarauit eadem S. Congregatio in Marsicana 10. Aprilis 1628. Et licèt ministri sæculares prætendant, omnes collectas esse onera realia, tamen reuera non sunt eiusmodi, quia licèt fortasse sint antiqua, non tamen sunt vniformia, & inuariabilia, sed variantur secundum numerum familiarum pro rata bonorum. Et generaliter quæcumque impositiones, quæ distribuuntur per æs, & libram, non possunt dici onera realia, vt censuit S. Congregatio super Episcopis 6. Augusti, & 3. Septembris in Tricaricensi 1610. Multòque magis licebit Capitulo exigere gabellam, siue datium ab immemorabili consuetum, & sibi donatum, vel alio modo acquisitum super fructibus prædiorum, aliarumue rerum etiam Ecclesiasticorum. Quia hoc est onus reale, certum, & inuariabile, vt supponitur, eadem S. Congregatio in Castellaneten 29. Nouembris 1653. Et ita etiam proposito pluries eodem articulo in S. Congregatione Immunitatis ad instantiam nonnullarum Communitatum Status Ecclesiastici, prætendentium Ecclesiasticos teneri ad onera prius imposita super bonis denuò per eos acquisitis, fuit semper resolutum, Ecclesiasticos non esse molestandos, nisi doceatur de obseruantia contraria, & qualitate onerum, suppositis etiam oneribus Cameralibus, prout in vna Lauretana 16. Iulij 1627. contra Communitatem Montis Luponi, in vna Feretrana, seu Pisaurien 12. Iunij

eiusdem anni contra Communitatem Saxicorbarij, in vna Forosemproniensi sub eodem anno contra Communitatem Sorbilongi, in vna Spoletana 21. Maij 1628. contra Communitatem dictæ Ciuitatis, & aliàs sæpissimè, & in S. Congregatione super Episcop. in vna Vxentina bonatenentiæ 13. Augusti 1618.

44 Neque obstat resolutio S. Congregationis Boni regiminis, quia in illa supponitur obseruantia, quod exigantur collectæ super bonis ab Ecclesiasticis acquisitis, & quod onera habeant qualitates adductas. De hac autem obseruantia non tenentur Clerici docere, cùm habeant fundatam intentionem in iure communi, quod non teneantur, nisi onera sint talia, quæ comprehendantur in allata distinctione; vnde standum est regulæ, donec à laicis probetur limitatio, & exceptio, Surd. *cons.* 339. *n.* 6. Et in his terminis loquuntur præcitatæ resolutiones S. Congregationis super Episcopis, & Immunitatis Ecclesiasticæ.

45 Ratio autem cur Clerici pro huiusmodi bonis ad se deuenientibus non teneantur ad onera extraordinaria collectarum, seu talliarum, ac generaliter ad incerta, & quæ ratione superuenientium necessitatum imposita fuerunt, vel imponuntur, augenturue, etiamsi certa facta sint, ita, vt hæc imponentes, vel exigentes anathemate percutiantur, ea est, quia huiusmodi onera natura sua personalia sunt, principaliter scilicet respicientia personas, & secundario res, seu tangentia personas possidentes, habito licet respectu rerum possessarum, vt infertur ex *l. Rescripto, & l. fin. ff. de muner. & honor.* Nec possunt vlla via à sua hac natura distrahi, vt transeant in onera realia, quicquid aliqui conentur suadere. Quoties ergo possidentes sunt Ecclesiastici, cessat omne ius, & actio, quæ in persona subiecta fundabatur, vt antea dictum est.

46 His itaque conditionibus cessantibus, non ex eo, quod bona sint descripta in catastro vnquam facit Ecclesiasticos teneri ad onera imposita, seu imponenda postquam ad ipsos bona transierint, nisi interuenerit assensus Summi Pontificis, vt ex Abbate, Natta, & alijs firmatur in cõsilio impresso in dicta Catena aurea *tom.* 1. *pag.* 574. *n.* 21. *& seqq.* & in alio Consilio *pag.* 617. *n.* 2. *&* 3. Idque etiamsi descriptio in catastro fuisset facta de consensu Ecclesiasticorum, cùm non possint se submittere iurisdictioni laicorum, neque præiudicare immunitati sibi de iure competenti, vt stabilitur in dicto Consilio Catenæ *tom.* 1. *pag.* 561. *n.* 17. *& pag.* 574. *n.* 22. *& in cit. dec. Albanen. in fine* coram Merlino, & in alijs. Præsertim cum priuilegium immunitatis concessum Ordini clericali sit etiam de iure diuino, vt habetur *in cap. Quãquam, de censib. in* 6. & in S. Concilio Tridentino *sess.* 25. *de reform. cap.* 20. Et etiamsi eiusmodi descriptio iustificaretur, nihil obstaret, vt firmatur in dicta *Albanen. gabellæ col. pen. vers. Non obstat*, de quo etiam extat consilium celebre Euerardi impressum in dicto *to.* 1. *Catena aurea n.* 6. *& n.* 47. *pag.* 271. *&* 279. & aliud consilium apud eandem Catenã *pa.* 574. *n.* 22. Non obstante etiam laudo inter Ecclesiasticos, & Communitates, cùm sit inualidum ex defectu iurisdictionis, atque iniustum contra immunitatem ipsis Ecclesiasticis de iure etiam diuino competentem, *cap. Contingit, de arbitr.* cum alijs adductis à Granan. *disscept.* 379. *nu.* 2. Quod etiam procedit in sententia per Iudice laico lata aduersus Ecclesiasticos, *cap. Nulli Iudicum, & cap. Si diligenti, de for. comp. cap. Quanto de iudic.* & in hac materia collectarum Petrus Paulus Buttinon. *in d. Cat. tom.* 1. *fol.* 147. *n.* 7. vbi de communi, ita, vt neque ex solutionibus potuissent præiudicare priuilegio immunitatis ecclesiasticæ, quod est concessum ipsi Ordini ecclesiastico, ac ipsis bonis Ecclesiasticorum, vt ex Paulo de Castro *cons.* 413. *n.* 2. *p.* 2. Ceuallo *com. contra com. q.* 889. *n.* 107. & ex alijs probatur in allegato *cons. Cat. aur. tom.* 1. *pag.* 575. *sub n.* 23. Euerard. *loc. cit.* & ex eadem *Albanen gabellæ in fine*.

47 Et licet non comprobarentur prætensæ assignationes factæ per Ecclesiasticos in vim Statutorum, seu obligationũ, etiam cum solutionibus, nihilominus tamquam indebitæ non possunt inferre præiudicium ipsorum immunitati, vt decisum in eadem *Albanen col. pen. & in fin.* Euerard. *cit. cons. n.* 6. *fol.* 271. & in alio *consil. tom.* 1. *Cat. pag.* 561. *n.* 27. *& pag.* 574. *n.* 22. Siquidem priuilegio concesso Clericis, & personis Ecclesiasticis non potest præiudicari ex contrauentione particularium personarum, vt ex doctrina Innoc. *in cap. accedentibus, de priuil.* Andr. de Barul. *in l.* 1. *C. de his, qui sponte, lib.* 10. Abb. *in cap. cum tempore, not.* 5. *de arbitr.* & *in cap.* 1. *col.* 4. *de re iudic.* & *ex cap. Si diligenti, de for. compet.* palàm est. Minusque obstante, quod Ecclesiastici in eisdem locis possideant etiam multa bona antiquitus acquisita absque huiusmodi oneribus. Quia immunitas ecclesiastica vniuersaliter, & indistinctè procedit tam in acquisitis, quàm in acquirendis, vt iuribus, & auctoritatibus comprobatum fuit à Rota in allegatis decisionibus.

48 Extat hac in re replicatio S. Congregationis Immunitatis ecclesiasticæ ad literas responsiuas Archiepiscopi Taurinensis, quæ est huiusmodi: *Se bene doueua bastare a i Consiglieri di questa Altezza Serenissima l'autorità della S. Congregatione, che per essere organum Papæ dee si riconoscere per maestra, e per regola d'ogni buona dottrina, nondimeno da persone pratiche, e ben inclinate alla difesa dell'immunità, e libertà ecclesiastica è stata data in voce questa replica, dimostrãdo, che i fondamenti allegati non debbono tenersi per indubitati, i quali si asseriscono. E quanto al primo replica, che non basta, che i pesi siano certi, & inuariabili a fine che dicantur bona transire cum onere suo; ma debbono essere anche pesi meramente reali, e perpetui, secondo la commune opinione de' Dottori. E poi, come si possono chiamar certi, & inuariabili que' pesi, che si accrescono, e diminuiscono come è il Tasso, che qui chiamano peso inuariabile, e certo, il quale quest'anno è stato accresciuto per metà, e cessando l'imminenti necessità, si dourà diminuire? Onde ne segue, che questi dicuntur onera mixta imposita personis contemplatione rerum, vel è contra, de quali è vera la regola, che dice, quod mutata conditione personæ, mutatur conditio rei. E per conseguenza i beni passati alle mani degli Ecclesiastici non debbono portare i pesi, che a contemplatione di essi si pagauano mentre erano in mano de' laici.*

49 *La medesima risposta pare, che si accommodi al secõdo fondamento de i debiti delle Communità contratti auanti, che i beni s'acquistassero dagli Ecclesiastici in caso, che i debiti procedano da impositioni fatte dalle medesime Communità, o dal pagamento de' predetti pesi e carichi. Ne per questo le Comunità rimarrebbono interressate, ma haurebbono sempre obligate le persone laiche, le quali doueuano portare, e pagare i predetti pesi in riguardo de' beni, mentre da essi furono posseduti.*

50 *Ma quando i debiti delle Cõmunità nascessero de' contratti, patti, e hipoteche de' laici possessori de' beni auanti, che passassero in mano d'Ecclesiastici, si risponde al secondo, e terzo fondamento, che trattandosi di cose, che consistunt in facto, e contro il terzo possessore, che è la Chiesa, non si poteua, nè doueua venire à sequestratione da' Giudici, e ministri laici, e molto meno ad esecutioni, come in alcuni casi si è fatto, se prima non si esibiuano i pretesi oblighi, patti, & hipoteche coram Iudice suo competenti, che è l'Ecclesiastico. E all'hora si sarebbe esaminato sopra l'esistenza delle pretese obligationi & hipoteche, se fossero fatte libere, e spontanee, vel per vim, & metum saltem reuerentialem, massime potendosi ciò presumere, stante gli eccessiui carichi, che superano la quota de' frutti della parte dominicale, se per i carichi solamente imposti, e per quelli ancora, che in futuro si poteuano imporre, e non essendosi fatta alcuna delle predette diligenze, non pare si possa dubitare, che i sequestri fatti da' Giudici laici ne' beni ecclesiastici, non cognita causa, siano nulli, & il decreto, & instruttione da abolirsi, & annullarsi, e che quelli, che gli hanno fatto, & ordinato non siano incorsi nelle censure contenute nella Bolla in Cœna Domini can. 17. & 18. massime che questi Ecclesiastici sono in possesso di non pagare i carichi straordinarij.*

51 *Alle necessità, e miserie, delle quali abbonda questo Stato in questi tempi, per le quali non pare, che suppetant bona laicorum, la benignità di Sua Beatitudine si è inclinata di porgere qualche sollieuo con conceder Breui, e gratie, le quali non si accettano, perche molti con l'vtile de' pagamenti da farsi dagli Ecclesiastici pretenderebbono d'acquistar sopra di essi la giurisdittione, e pure in altri tempi hanno i Serenissimi Principi accettato simili gratis senza soggettare gli Ecclesiastici alla giurisdittione del Senato.*

52 *Quanto a' pretesi abusi, frodi, e collusioni, già la buona memoria di Monsignor Nuntio Landi à nome della S. Congregatione commandò a' Vesconi, che vi rimediassero, e Sua Beatitudine, e la S. Congregatione saranno pronte à porgerui per mezo del Nuntio, e de' Vesconi quei più efficaci rimedij,*

che

che sistimeranno necessarij, & opportuni, accioche in questa parte questa Altezza Serenissima, & i laici rimangano sodisfatti dagli Ecclesiastici.

49 Cæterum Auctores supracitati, ac Rota ipsa admittunt in aliquibus casibus, Summos Pontifices solitos esse, causa cognita, concedere facultates, vt etiam Ecclesiastici contribuant, qualis est casus necessitatis, vel communis vtilitatis, vbi laicorum ad id non suppetunt facultates, cùm eorumdem Summorum Pontificum intersit communibus vtilitatibus prouidere, iuxta textum *in cap. Aduersus 7. de immun. Eccles.* & in *Extrau. vn. eod. tit.* ac ponderauit Rota *dec. 42. p. 4. nu. 3.* pluraque exempla huiusmodi concessionum, ex causa belli refert Marth. *de iurisd. p. 4. cent. 5. cas. 10. n. 20.* Ideo, præuia informatione Nunciorum Apostolicorum, atque Episcoporum super requisitis præfatis, auditisque Ecclesiasticis, de quorum præiudicio immediatè agitur, consulendus est Summus Pontifex, vt ad aliquod breue tempus indultum huiusmodi, valde tamen limitatum, & expressis particularibus, & quidem vrgentissimi circumstantijs concedat, ne trahi possit in exemplum: Vel facultatem tribuat, vt Clerici in bonis sibi assignatis iuxta locorum consuetudinem pro patrimonio, ad cuius titulum sunt promoti, sint ab oneribus laicalibus immunes, in cæteris verò bonis aliàs, quàm titulo patrimonij prædicti, vel ratione beneficiorum per eos possessis, contribuant pro medietate, vel alia minori parte onerum per laicos solui solitorum, & ad id adduci potest resolutio Sac. Congregationis super bono Regimine Status Ecclesiastici tenoris sequentis: *Il decreto altre volte fatto sopra le collette de' beni patrimoniali, à titolo de' quali i Cherici sono ordinati in sacris, si ristringa a quella quantità de' beni, la quale regolarmente è stata solita assegnarsi per titolo di patrimonio, secondo la consuetudine di ciascun luogo, e Diocesi, e per lo restante le Communità non siano impedite nell'esigenza de' soliti pesi, e collette.* Adderem etiam hisce remedijs gratiam ex liberalitate Sedis Apostolicæ quibusdam Principibus concedendam ob graues impensas ab illorum ærario factas in tuendis suis Regionibus aduersus hæreticos, vel infideles, Remquepublicam consilio, auxilio, ac omni ex parte optimè ab eis nauatam in Prouincijs catholicis, nempe exactionis quid annuæ ab ecclesiasticis per aliquod tempus cum solitis clausulis præseruatiuis, vt generosi spiritus erga res vniuersalis Ecclesiæ hac liberali retributione magis in dies virescant. Nam præmijs magnorum etiam virorum animi excitantur, & interim vt articulus assertæ hypothecæ, & realitatis onerum discutiatur decidendus à Sede Apostolica, præseruetur laicis facultas deducendi, atque iustificandi apud Sāctam Sedem id, quod ex dispositione sacrorum Canonum, vel ex indulto Apostolico eis posset iure competere super eisdem bonis respectu dictorum onerum.

50 Siue, quod stantibus præcisis necessitatibus Principatus, vel Regni &c. notis Suæ Beatitudini, præcedente consensu Ecclesiasticorum, ac reuocatione, & abolitione edictorum forsan publicatorum in hac materia, poterit concedi ex gratia speciali facultas exigendi ad tempus cum ministerio alicuius personæ ecclesiasticæ à bonis in æstimo descriptis, quæ transiuerint in Ecclesiasticos aliqua certa quota impendēda dictis necessitatibus, nēpe medietas collectarū, quas soluunt laici, plus, minusue, vt videbitur summæ prudentiæ Suæ Sāctitatis cū declaratione, quod finita dicta exactione, dicta bona gaudeant, vt antea, immunitate, ac exemptione ab omni onere, debita bonis ecclesiasticis.

51 Vel Sancta Sedes poterit vti tolerantia absque eo quod faciat aliquem actum positiuum, remittens negocium arbitrio, ac prudentiæ suorum Nunciorum.

52 Quod Ecclesiastici consentiant ad cōtribuendum aliquā summam congruam præsentibus necessitatibus, & attento eorum consensu, supplicetur Suæ Sanctitati pro obtinenda licentia eiusmodi contributionem, vel subsidium faciendi.

53 Ad euitādas verò fraudes poterit deputari Visitator Apostolicus, quemadmodum aliàs deputatus fuit pro Regno Neapolitano, vt de abusibus Ecclesiasticorum cognosceret.

54 Secunda inspectio principalis est circa bona patrimonialia & laica Clericorum, fructusque ex illis prouenientes. Per bona autem patrimonialia intelliguntur quæcumque titulo temporali, nimirum hæreditate, legato, donatione, emptione, arte, manuum labore, vel simili alio temporali titulo ab Ecclesiasticis acquisita sunt.

Et quidem non solum ex iure cōmuni, sed etiam ex Bulla Cœnæ Domini eiusmodi bona gaudere immunitate certum omninò est. Quoad Bullam, ita tenent Cardinalis Toletus *lib. 1. instruct. Sacerd. cap. 30. n. 4.* Vgolin. *ad Bull. Cœn. p. 2. cap. 16. §. 1. in princip. & §. 3.* Sayr. *de censur. lib. 3. cap. 22. n. 9.* Alter. *cap. 2. col. 6. ad d. Bull.* Filiuc. *to. 1. tr. 16. cap. 11. n. 298.* Reginald. *n. 377. & 379. to. 1. lib. 9. c. 25.* Scortia in Bullas selectas *theor. 427. col. 5.* Duard. *in d. Bull. lib. 2. can. 18. q. 5.* & Diana cum alijs *p. 1. resol. 39. tract. 2.* Quod verò ad ius commune est reuera communis opinio, quam amplectitur Glos. *in cap. fin. vers. suis facultatibus, de vit. & honest. Cler.* & *in cap. Quamquam v. ipsarum, de censib. lib. 6.* Abb. *in d. cap. fin. & in cap. 1. de censib. & in cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit. n. 22.* vbi ait contrariam sententiam esse communiter damnatam, Felin. *ibid. n. 7.* Bartol. *in d. l. rescripto, ff. de muner. & honor.* Paul. de Castr. & Alberic. *in l. 1. C. de Episc. & Cler.* Syluest. *v. Immunitas 1. §. 22. & v. Excommunicatio 9. §. 13.* Couar. *pr. 9. cap. 31. n. 9.* Bellett. *de exempt. Cler. §. 9.* Carol. de Grass. *eff. 13. n. 19.* Scortia, & Sayrus vbi supra, Nauar. *in man. cap. 17. n. 203.* Medin. *C. de restit. q. 15.* Less. *lib. 2. cap. 33. dub. 3. n. 19.* Suar. *d. lib. 4. in Reg. Angl. cap. 24. & 25.* Homob. *de exam. Eccles. p. 2. tr. 11. c. 6. q. 2.* Ricc. *p. 2. dec. 299. n. 3.* Azor. *p. 3. lib. 5. cap. 19. q. 8.* Molin. *to. 3. tr. 2. disp. 671. n. 2.* Molfes. *in sum. to. 2. tr. 12. cap. 22. n. 166.* Pasqualig. *dec. 128. n. 4.* Prosper de August. *in addit. ad sum. Quar. v. Vectigal,* Gregor. Lopez, Rouitus, & Constantius, quos citat, & sequitur Donat. Ant. de Marin. *in quotid. resol. cap. 37. n. 9.* Io. Ant. de Nigr. Archid. Bald. Afflict. Gemin. & Brun. quos refert, ac sectatur Marth. *de iurisd. p. 4. cent. 1. cas. 49. n. 9.* Imol. Riminal. iun. & Rip. quibus adhæret Tambutinus *de iur. Abb. to. 1. disp. 15. q. 20. n. 3.* Baldel. *lib. 5. disp. 34. n. 2.* Ciarlin. *contr. cap. 21. n. 7.* Grilenzon. *cons. 53.* Castil. *de tertijs to. 7. c. 9. n. 18.* Castropal. *to. 2. tr. 12. disp. vn. pun. 9. n. 2.* Rot. Romana *in d. Albanen. gabellæ* coram Merlino, & Diana *d. resol. 39.* dicens oppositam sententiam communi calculo Theologorum, tamquam sacris canonibus contrariam meritò esse explosam. Oppositam propugnant Glossa marginalis *in d. cap. quamquam, de censib. v. res ipsarum,* Io. Driedo *de libert. christ. lib. 2. cap. 3.* & Bobadil. *in polit. to. 1. lib. 2. cap. 18. n. 260.* qui in *glos. lit. F.* citat nonnullos Iuristas.

Quod autem eiusmodi bona patrimonialia protegantur à *can. 18.* Bullæ Cœnæ suadetur manifestè ex illius clausula, ibi: *Clericis, Prælatis, & alijs personis ecclesiasticis, & eorum, & Ecclesiarum &c. bonis, illorumque fructibus &c.* sub voce enim *eorum,* ne redundet, non alia, quàm bona patrimonialia, & laica intelligi possunt, cùm distinctè bona Ecclesiarū, & beneficiorum enumerentur. Vnde non valet respondere ex Suarez *de censur. disp. 21. sect. 2. n. 99.* ea particula damnari onera, quæ imponuntur prædictis bonis, sed habita ratione personarum, quomodo euadunt personalia, id est imposita personis pro rebus. Non valet inquam, quia huiusmodi onera si personalia sunt, satis erant prohibita sub clausula exprimente personas, Clericis, Prælatis, & alijs personis ecclesiasticis. 56

Ex quibus patet multò magis protegi bona patrimonialia, instituta à Clerico in titulū suæ ordinationis, Alter. *col. 7. vers. Idque maximè,* Bonac. *n. 13.* Duard. *q. 6. n. 3.* Bellet. *cit. §. 5.* qui omnes alios allegant, & Bellettus etiam eos, qui inficiantur non satis probabiliter, Gratian. *discept. 159. n. 27.* & Sperel. *dec. 37. n. 77.* qui refert plures resolutiones S. Congregationis Immunitatis. Quibus illud adijcio, quod eadem S. Congregatio censuit in Nazarena 2. Aprilis 1669. nempè quod bona assignata pro suscipiendis sacris Ordinibus non gaudent immunitate à gabellis, donec Clerici non fuerint in sacris constituti. Idem decretum in Tranen 4. Maij 1669. vbi etiam quod Episcopus cognoscere debeat super fraudulentis donationibus. 57

Et iure debuit Bulla his quoque bonis, & fructibus protectionem impendere, vtpote quibus de iure communi exemptio ecclesiastica competit, *cap. Non minus, de immunit. Eccles.* ibi: *De bonis Ecclesiarum, & Clericorum, cap. fin. de vit. & honest. Cleric.* vbi dum aufertur à Clericis negociantibus priuilegium immunitatis quoad suas facultates, signum est, aliunde priuilegium quoad easdem participari. Quod argumentum est Glossæ *ibidem* 58

v. suis facultatibus, & in *cap. Quamquam, de censib. in 6.* habetur: *Personas ecclesiasticas non teneri ad exhibendum pedagia pro rebus suis proprijs*. Idemque habetur in *Clem. fin. eod. tit.* & in *cap. 1. de immun. Eccles. in 6.* statuitur, non licere exactiones quascumque imponere, vel exigere ab Ecclesijs, vel personis ecclesiasticis pro domibus, prædijs, vel quibuscumque possessionibus ab Ecclesijs, vel personis ecclesiasticis acquisitis, vel acquirendis. Et in *extr. inter communes, eod. tit.* supponitur iuxta *cit. cap. Quamquam*, non esse exigendas à Clericis tallias, decimas, quotas, vel aliam quantitatem super prouentibus tum suorum bonorum, tum ecclesiarum.

59 Oppositum, his non obstantibus, opinatur Nauarrus *in man. cap. 27. n. 128.* malè pro contraria sententia relatus, & Suarez *d. disp. 21. sect. 2. n. 99.* licèt videatur loqui de tributis aliàs debitis, puta consequentibus rem ioxta dicta à nobis in tertio casu. Immò *disp. 23. sect. 4. n. 23. ad cap. Quamquam, de censib. in 6.* aliter videtur sentire, quia putat onera pedagiorum, & guidagiorum, de quibus ibi sermo est, esse personalia, imposita scilicet personis pro rebus. Subscriberentque huic opinioni, qui negant communicatum ijs bonis, & fructibus priuilegium ecclesiasticæ immunitatis, sicuti reuera alia multa priuilegia non sunt participata, puta, quod detur in ijs restitutio in integrum, quod non præscribantur, nisi spatio quadraginta aonorum. Cuius opinionis est Felin. *in d. cap. Ecclesia, n. 8. de constit.* & duodecim Doctores apud Carolum de Graff. *nu. 21.* inter quos Barbat. *lib. 1. cons. 3.* asserens esse communem, & alij apud Dianam *loc. cit.* Suaderi autem potest Nauarri, & Suarez sententia, quia in his bonis, & fructibus ratio cur priuilegientur, cessat. Non enim sunt ecclesiastica, ex quo oritur priuilegium, sed sunt instar bonorum cæterarum personarum laicarum. Nec obstat, quod possideantur ab ecclesiastico, quia non possidentur ab ipso formaliter, seu tamquam ecclesiastico, sed tamquam à laico. Verba autem dispositionum, præsertim pœnalium, formaliter accipienda sunt.

60 Sed respondetur, quod quando priuilegium reperitur expresè communicatum, non multum curandum est, an insit ratio communicationis. Ideò enim priuilegium dicitur, quia auctoritate priuilegiantis suppletur id, quod rei priuilegiatæ deest. Quamuis non desideretur ratio, cur etiam bona laica Clericorum immunitate gaudeant. Quia nimirum dignitas personæ, cui bona sunt velut accessoria, trahit ad se dignitatem bonorum, nec censetur perfectè exempta persona, nisi etiam quoad sua omnia sit exempta. Quam rationem inter alios prosequitur Reginald. *loc. alleg.* & firmauit Rota in dicta *Albanen gabellæ* coram Merlino his verbis. *Bona patrimonialia Clericorum, etiam laicalia sunt immunia ab oneribus laicalibus ob dignitatem personarum, quæ dignitas personæ influit immunitatem in ipsa bona. Illa enim adhærent personæ Clerici, nec persona potest dici plenè & perfectè exempta, nisi etiam bona illius exempta sint. Ita Abbas, Decius, Felinus, & alij Canonistæ communiter in cap. Ecclesia S. Mariæ, de const. Bald. in l. 2. C. de Episcop. & Cler. & alij, quos refert, ac sequitur Suarez lib. 4. ad Reg. Angl. cap. 24. nu. 4. & seq.* Hactenus Rota, & nos non item.

61 Adijcimus enim S. Congregationis Immunitatis epistolam omnibus Episcopis Prouinciæ Mediolanensis olim scripta, in qua partes Episcoporum in hac re accuratè exprimuntur. Ea est huiusmodi. *Hauendo rappresentato à questa S. Congregatione il Clero secolare e Regolare di cotesta, & altre Città dello Stato di Milano le nouità promosse con editti, e prouisioni laicali totalmente ripugnanti all'immunità, o libertà concessa anche per ordinatione diuino alle persone e beni ecclesiastici, perciò con participatione della Santità di Nostro Signore si ordina a V. S. con la presente, che non lasci di rimouere simili pregiudicij, vsando doppo le monitioni pastorali, i rimedij in queste materie prescritti da' Sacri Canoni, Concilij, e Constitutioni Apostoliche, con notificare à tutti i Confessori secolari, e Regolari, che dalle censure, che incorrono per la sudetta causa non può alcuno assoluere, se non il Sommo Pontefice, al quale detta assolutione da' medesimi Canoni, Concilij, e Constitutioni Apostoliche è specialmente riseruata. Così adunque eseguirà V. S. con la douuta vigilanza & applicatione, per compire all'obligo pastorale, & eseguire la santa mente di Sua Beatitudine, e del seguito si attenderà distinto ragguaglio per riferirlo alla Santità Sua, mentre le prego dal Signore Dio compiuta felicità. Di Roma a 23. di Luglio del 1652.*

Item & decreta Sacrarum Congregationum à nobis in 61
summarium coacta.

Clerus non potest soluere collectas absque incursu cen- 62
surarum. S. Congreg. Immun. in Vulaterrana 18. Septembris 1629.

Ecclesiastici sunt exempti à solutione collectarum. Ead. 63
S. Congr. in Firmana 19. Nouembris 1630. & in Cathanien 11. Septembris 1634.

Moniales non tenentur ad collectas per æs & libram im- 64
positas pro bonis acquisitis. Ead. S. Congr. in Feretrana 22. Decembris 1631.

Clerici in minoribus sunt exempti à collectis, etiamsi 65
non inseruiant Ecclesiæ. Ead. S. Congreg. in Ciuitate Penneo 21. Martij 1646.

Ecclesiastici viuentes simul cum coniunctis sunt exempti 66
à collectis pro portione bonorum ad eos spectante, Ead. S. Congreg. in Aprutina 6. Martij 1635.

Vendens bona Ecclesiasticis non debet grauari collecta. 67
Ead. S. Congr. in Callien 18. Octobris 1628.

Bona, quæ transeunt ad Ecclesiasticos sunt exempta à 68
collectis laicalibus. Ead. S. Congr. in Montis regalis 14. Febr. 1645.

Clerici non tenentur ad collectas pro bonis datis. Ead. 69
S. Congr. in Hieracen 4. Iulij 1645.

Pro bonis acquisitis Clerici tenentur soluere onera rea- 70
lia. Ead. S. Congr. in Marsicen 26. Iunij 1628. in Auximana 22. Ianuar. 1629. in Ferentina, & Firmana 9. Nouembris eiusdem anni, & in Taurinen 25. Aprilis 1634.

Pro bonis acquisitis Clerici non tenentur ad onera per- 71
sonalia. Ead. S. Congr. in Albanen 16. Augusti 1634.

Pro bonis acquisitis seruãda est decisio Rotæ in Brundu- 72
sina. Ead. S. Congr. in Taurinen 26. Martij 1629. in Fauentina 2. Iulij 1647. in Fanen 20. Ianuarij 1637. in Montis regalis 11. Augusti 1638. in Senogallien 27. Ianuarij 1634. & in Firmana 11. Augusti 1631.

Bona Clericorum pro indiuiso cum fratribus sunt exem- 73
pta pro virili. Ead. S. Congr. in Viterbien 6. Decembris 1627.

Bulla Pij IV. in statu Vrbinatensi non est in vsu, & Cle- 74
rici non tenentur, nisi ad onera realia. Ead. S. Congr. in Pisaurien. 29. Ianuarij 1636.

In Nazarena 2. Aprilis 1669. ad tenorem decretorum, 75
scilicet, quod bona assignata pro suscipiendis Ordinibus non gaudent immunitate à gabellis, donec Clerici non fuerint in sacris constituti. Idem decretum in Tranen 4. Maij eiusdem anni, vbi etiam quod Ordinarius cognoscere debeat super fraudibus, quæ in huiusmodi donationibus committuntur. Ead. S. Congr.

Immunitas bonorum ecclesiasticorum non suffragatur 76
bonis ad patrem, matrem, fratres, & sorores spectantibus. Ead. S. Congr. in Albanen 14. Aug. 1634. & in Auximana 25. Ianuarij 1650.

Si coniuncti Ecclesiasticorum viuant cum ipsis, & im- 77
pensis eorum, sunt etiam immunes à collectis pro portione bonorum. Ead. S. Congr. in Aprutina 6. Martij 1635. & in Hydrũtina 14. Iunij 1630. & in Cauen 27. Aprilis 1632.

Bona data pro erectione Monasterij Monialium sunt 78
immunia. Ead. S. Congr. in Tropien 15. Ianuarij 1641.

Bona assignata Capellæ iurispatronatus immunia sunt. 79
Ead. S. Congr. in Asculana 11. Martij 1642.

Bona assignata pro dote beneficij erecti sunt immunia. 80
Ead. S. Congr. in Firmana 20. Ianuarij 1637.

Clericus gaudere debet exemptione a bona tenentia, 81
quamuis absens. Ead. S. Congreg. in Fundana 23. Martij 1638.

Clerici sunt immunes à bona tenentia. Ead. S. Congr. 82
in Tricaricen. 28. Maij 1626.

Clericus gaudet immunitate à bona tenentia pro bonis 83
emptis, & donatis. Ead. S. Congr. in Casertana 19. Aug. 1630.

Clericus, quamuis inhabilis ad suscipiendum Ordines 84
sacros gaudet immunitate à bona tenentia, Ead. S. Congr. in Sulmonen 6. Maij 1631.

Eccle-

85 Ecclesiastici non possunt grauari à prætensa gabella Communitatis. Ead. S. Congreg. in Vrbinaten 16. Iulij 1627.

86 Ecclesiastici non tenentur ad onera ad fauorem Principis. Ead. S. Congr. in Casalen 18. Augusti 1637.

87 Nec teoentur ad solutionem oneris nuncupati, Il Tasso. Ead. S. Congr. in Casalen 9. Iunij 1637.

88 Clerus non potest spontè soluere gabellas à laicis impositas. Ead. S. Congreg. in Vicentina 15. Iunij 1638. & in Andrien 27. Septembris 1632.

89 Non est permittendum, vt pro Vniuersitatum oneribus quicquam Ecclesiastici coottribuant, neque sub eleemosynæ nomine. S. Congr. Episcop. in Squillacen 21. Maij 1598.

90 Clerici de bonis patrimonialibus non tenentur ad ratam pro impositionibus Cameralibus, S. Coogr. de Bono regimine 4. Februarij 1609.

91 Clerici non teoentur soluere onera imposita per Communitatem super eorum bonis patrimonialibus, & domibus, vbi habitant, etiam quod antea soluerint. S. Congr. Immun. 7. Decembris 1632.

92 Bona Clericorum non tenentur soluere bonam tenentiam, S. Congr. Episcop. in Baren 10. Iunij 1616. & in Vgentina 31. Augusti 1618. & 26. Ianuarij 1619. & io Brundusina 15. Decembris 1623.

93 Bona tenentia neque donatori, seu venditori, siue cedenti imponi potest; quia sic indirectè Ecclesiasticis imponeretur. Eadem S. Congregatio Episc. 8. Decembris 1582. & 1583.

94 Bona Clericorum si prætendantur feudalia, & ab eis negentur esse talia, cognitio dictæ qualitatis spectat ad Iudicem ecclesiasticum. S. Congreg. Immun. in Cassanen 9. Septembris 1631.

95 Bona acquisita à Clericis, & à quibusuis personis ecclesiasticis sunt immunia ab oneribus laicis. S. Congregatio Immunitatis sæpè.

96 Bona patrimnoij ordinati reputantur sicuti bona ecclesiastica, pro quo Clericus tenetur experiri coram Iudice ecclesiastico, sicut pro bonis beneficialibus. S. Congreg. Concilij io Feretana 6. Augusti 1616.

79 Bona, ad quorum titulus ordinatus est Clericus, gaudent priuilegio bonorum ecclesiasticorum, & ideò sunt exempta ab omnibus collectis, gabellis, & oneribus laicorum. S. Congr. Episcopor. in Carbacen 3. Augusti 1591. & in Montispelusij 24. Martij 1599. & in Vulturarien 13. Decembris eiusdem anni, & io Aquilana 2. Maij 1601. & in Bisignana 9. Martij 1604. ac alibi sæpissimè.

98 Bona hospitalium, & Confraternitatum potiuntur ijsdem priuilegijs, ac bona ecclesiastica. S. Congreg. Episcop. in Baren 30. Iunij 1617.

99 Patrimonium Clerici est exemptum instar bonorum ecclesiasticorum. S. Congr. in Tricaricen 14. Nouembris 1603.

100 Patrimonium Clerici, ad cuius titulom fuit ad sacros Ordines promotus, non potest capi io exequutionem ob illata vulnera alicui ad reficiendas curationis expensas à Iudice condemnatus, etiamsi oihil aliud præpterea possideat, quia eius alienatio interdicta est decreto Concilij cap. 2. sess. 21. de ref. S. Congreg. Concil. sub die 5. Februarij 1604.

101 Ordinati ad titulum patrimonij gaudent immunitate pro sufficienti titulo. S. Congreg. Immun. in Potentina 19. Iulij 1624.

102 Patrimonium Sacerdotum gaudet exemptiooe à gabellis. Ead. S. Congr. in Camerinen 24. Martij 1627.

103 Bona patrimonij Clericorum sunt etiam exempta ab oneribus Cameralibus. In dicta Camerinen 7. Octobris 1631.

104 Bona, ad quorum titulum Clericus est ordinatus gaudent exemptinnibus etiam post adeptum beneficium, nisi fuerit subrogatum in locum patrimonij. Eadem S. Congregatio in Firmana 11. Ianuarij 1633.

105 Bona patrimooij Clericalis non possunt confiscari. Ead. S. Congr. in Mutinen 13. Ianuarij 1640.

CONSVLTATIO LV.

An Iudex Ecclesiasticus compellere possit laicos ad delendum à Communitatum æstimo, siue catastro, hoc est à libro, quo tributa, & census æstimari solent, bona per Ecclesiasticos acquisita?

ET sanè videtur non posse, sed oposesse, quod Ecclesiastici instent pro eiusmodi litura apud Iudices laicos. Etenim non est contentio inter Clericum, & laicum, ad hoc, vt in dubio sit pro foro ecclesiastico pronunciandum ad tradita per Doctores in *cap. Etsi Clericus Laicum, de for. comp.* sed quis debeat in Consules, & Communitates laicorum circa regesti mutationem, factum merè laicale concernentem, iurisdictionem exercere. Quo casu oon videtur ambigendum, quin laicis in suos subditos omnimoda iurisdictio competat per ea, quæ notantur in *l. Omnes populi, ff. de inst. & iur. l. 2. ff. de iurisd. omn. iud.* & alijs vulgaribus. Præsertim in casu, in quo ex Constitutionibus Principis pro regula regesti deputantur Consules, siue Syndici Communitatum, quia quoad actus, illud concernentes, nullo modò potest Clericus declinare forum, Alex. & alij in *l. testamenta*, & in *l. consulta diualia, C. de test.* Gratian. *discept.* 182. *n.* 15. *& seq.* 1

Præterquam quod instantia, quæ coram Iudicibus laicis per quemlibet requirentem fieri solet, nullam iudicij formam præsefert, sed tantùm se habet instar cuiusdam voluntariæ indicationis, quam etiam Ecclesiastici emittere debent, vt in terminis vectigalium Roland. *cons.* 71. *n.* 22. *lib.* 4. Barbos. *de offic. & potest. Episc. alleg.* 13. *n.* 16. & post plures Choel. *ad B ell. Regim. cap.* 47. *n.* 48. Quinimmo etiamsi iudicij formam aliquo modo dicta instantia præseferret, nihilominus etiam per Clericos coram laico tribunali fieri deberet, cùm actorum vices sustineant, & Consules, siue Syndicos laicos conuenire prætendant, vt illos compellat ad factum, in simplici, & pura mutatione regesti coosistens, & propterea circa rem omnioo temporalem, & ab omoi spiritualitate seiunctam, Guidopap. *q.* 79. *n.* 2. Thesaur. *q. for.* 15. *nu.* 9. *lib.* 2. Et in terminis, quod, quando bona, tanquam effecta ecclesiastica sunt è catastro laicorum delenda, ad Prælati, vel cuius interest instantiam, deleri debeant, tradunt Ossasch. *dec.* 68. *n.* 4. & Sperell. *dec.* 35. *n.* 20. vbi refert, ita declaratum à S. Congregatione boni Regiminis. 2

Cuius declarationis id videtur præcipuum fundamentum, quia respectu bonorum immobilium sub iurisdictiooe domini temporalis existentium, iurisdictio quoad respicientia ordinationem, etiamsi sint Clericorum, spectat ad domioum temporalem, Oldr. *cons.* 17. *n.* 14. Tusch. *concl.* 386. *n.* 7. *lit.* C. Gratian. *d. discept.* 182. *n.* 16. loquens in terminis feudi, quicquid sit, si laici ratione onerum molestias Clericis inferrent, & positiuè aliquid præciperent, vel exequerentur, quod directè, vel indirectè Ecclesiasticis præiudicio esset. Nam tunc Iudex ecclesiasticus deberet contra tales procedere, vt etiam consuluit idem Roland. *loc. alleg.* Equidem hæc iostaotia desideratur ad effectum, vt innotescat Communitati causa, & qualitas acquisitionis. Multæ enim fiunt io fraudem, quæ noo liberant bona ab ooeribus, etiamsi spectent ad Clericos, vt tradit Sperell. *d. dec.* 35. *n.* 41. *& seqq.* Quia tunc per officiales deputatos ex ordine Syndicorum tales contractus rescindi, ac declarari oullos petere possunt, licet coram Iudice ecclesiastico. 3

Neque in hac re poterit prætendi præscriptio. Quia in iurisdictionalibus absque titulo, vel immemorabili non currit, ex latè congestis per Gratian *discept.* 441. *n.* 2. *& seqq.* 4

Nihilominus dicendum est non solùm posse Episcopum, sed etiam debere ad id abolendum laicos compellere, non obstante quacumque contraria consuetudine. Quia ipse solus hac super re est Iudex competeos ex rationibus, quas adducunt Barbos. *de iur. eccles. lib.* 1. *cap.* 39. *n.* 42. Dian. *tom.* 1. *tr. de immunit. eccles. resol.* 41. Surd. *cons.* 301. & Ciarlin. *contr.* 103. *n.* 29. quibus addo declarationes S. Congrega- 5

gregationis Immunitatis, præsertim in Casalensi, in qua dictum fuit, quod laici nón possint prætendere, Clericos circa prædicta esse subiectos iurisdictioni laicali propter allegatam iuris regulam, quod actor tenearur sequi forum rei, neque allegandam esse consuetudinem io contrarium, sed solum pro executione omnium prædictorum esse Episcopum Iudicem competentem. Vnde eadem S. Congregatio sub die 16. Decembris 1626. decreuit, posse Iudicem ecclesiasticum compellere laicos ad delendum bona e registro laicorum ab ecclesiasticis acquisita. Et sub 31. Augusti eiusdem anni censuit, scribendum Episcopo, qui mandet per forum ecclesiasticum fieri catastrum separatum à catastro laicorum, in quo describantur etiam bona patrimonialia Ecclesiasticorum, cuius copia tradatur foro laico ad effectum inserendi in suo catastro. Atque ita obseruandum. Status equidem Reipublicæ maximè rebus iudicatis continetur.

5 Porrò quod præfata bona debeant aboleri à catastro laicorum, eaque describi in catastro Clericorum firmarunt relati à Barbos. *loc. cit. n.59.* & à Sperello *dec.35. nu.12. & 19.* & à Carol. de Graff. *de effect. Cler. eff.3. n.38.*

CONSVLTATIO LVI.

An potestas naturalis, seu ciuilis, & potestas supernaturalis, seu ecclesiastica ex natura rei sint distinctæ, & ad inuicem separari possint?

An aliqua sit naturalis connexio inter potestatem naturalem, & supernaturalem? &

An in Christo fuit potestas supernaturalis absque naturali saltem quoad vsum?

1 HÆ quæstiones totam absorbent controuersiam inter vtramque potestatem, quæ si rectè decidantur, non modò illa diminuitur, sed etiam omnes fibræ litium sobnascentium erunt elisæ, aut stirpitus euulsæ. Quod igitur attinet ad priorem quæstionem, non est reuocandum in dubium, vtramque potestatem & ciuilem, & ecclesiasticam esse à Deo. De ecclesiastica enim nullus quandoque oppositum asseruit. Ciuilem verò esse à Deo D. Augustinus *lib.4. & 5. de Ciuit. Dei* probat per illud, quod *Prou.8.* legitur: *Per me Reges regnant, & per me Principes imperant*, & per illud Daniel. *cap.2. Deus Cæli regnum, & imperium dedit tibi*, & Daniel.4. *Cum bestijs, ferisque erit habitatio tua, fœnum vt bos comedes, & rore Cæli infunderis; septem quoque tempora mutabuntur super te, donec scias, quod dominetur excelsus super regnum hominum, & cuicumque voluerit det illud.* Quinimo hæc politica potestas quatenus non est limitata ad Monarchiam, Aristocratiam, vel Democratiam immediatè est à Deo. Necessariò enim consequitur naturam humanam, & proinde ab illo, qui naturam condidit hominis, oportet eam esse. Amplius hæc potestas ciuilis est de iure naturæ. Non enim ex hominum consensu pendet. Nam velint, nolint, ab aliquo regi debent, nisi velint totum perire genus humanum, quod contra naturæ propensionem esse, omnes aiunt. Atqui ius naturæ est ius diuinum. Ergo de iure diuino introducta est gubernatio. Et hoc crediderim voluisse indicare D. Paulum *Rom.13. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.*

2 Verùm hæc potestas ciuilis in particulari considerata, prout aliquam regiminis speciem exprimit, est de iure gentium. Nam instituere super se Reges, vel Consules, vel alios Magistratus ex consensu pendet multitudinis. Quare potestas hæc ciuilis in particulari est quidem à Deo, sed mediante consensu, vel electione hominum.

3 Hinc primum colligo discrimen inter potestatem ciuilem, & ecclesiasticam. Nam politica, seu ciuilis, vt est immediatè à Deo, est in multitudine, vt in subiecto; ecclesiastica verò est in vno homine tamquam in subiecto immediatè. Secundo. Politica, in vniuersum considerata, est de iure diuino, sed in particulari considerata, est de iure gentium; Ecclesiastica verò, vtcunque sit considerata, est de iure diuino, & immediatè est à Deo. Distinguuntur tertiò. Nam ciuilis circa corporalia & temporalia, veluti circa proprium negociatur obiectum, ecclesiastica verò circa spiritualia versatur. Quod si à fine mendicare voluerimus distinctionem, illam asseremus omnia ordinare ad quietem, & tranquillitatem Reipublicæ; hanc autem omnia dirigere in eam fælicitatem, quæ in claro Dei intuitu, ac eiusdem fruitione consistit. Sunt denique ab inuicem hæ duæ potestates discretæ. Nam in Principe laico potestatem ciuilem quidem concedimus, sed ecclesiasticam nequaquam. Quare priorem hanc quæstionem affirmatiuè resoluimus.

Quod verò attinet ad secundam quæstionem pariter affirmamus, & ita, vt opinio, quæ omnem inter has duas potestates subordinationem tollit, aut erronea censebitur, aut contradictionem inuoluet. Etenim si nulla est inter eas naturalis connexio, ciuilis ecclesiasticæ haud erit subordinata, & hoc est erroneum. Si verò subordinationem inter eas, vt par est, admittis, naturalis profectò connexio negari nequit. 4

Sed inspiciamus naturalem connexionem. In essentialiter ordinatis posterius habere naturalem dependentiam à priore, omnes concedunt Philosophi, ac Theologi. Potestas autem ciuilis, & ea, quæ est ecclesiastica sunt essentialiter ordinatæ, ita docente Paulo *Rom.13.* vbi cum dixisset, non est potestas, nisi à Deo, adiecit, quæ autem sunt à Deo, ordinata sunt. Et de eo ordine, qui est rerum inter se Paulum loqui D. Thomas, explicaos verba hæc, planè docet, inquiens, quod quæ à Deo sunt, ordinata sunt, quia omnia per suam sapientiam fecit. Munus autem sapientis est, omnia ordinare. Vnde *Sap. 8. Attingit à fine vsque ad finem, & disponit omnia suauiter.* Oportet ergo effectus Dei esse ordinatos. Duplicem autem ordinem in suis Deus instituit effectibus. Alter, quo omnia in se ipsum ordinauit, de quo *Prou.16.* dicitur: *Omnia propter seipsum operatus est Deus.* Alter verò, quo res omnes ad inuicem ordinauit, sicut dicitur *Deuter.4.* de Sole, Luna, & Stellis, quod fecit ea in ministerium cunctis gentibus. Ergo oportet ciuilem, & ecclesiasticam potestates esse subordinatas. Sed quis tam à veritate alienus, vt credat potestatem ecclesiasticam, seu supernaturalem subordinari ciuili, ac temporali? 5

Accedit etiam, quod harum potestatum fines valdè ad inuicem sunt subordinati. Igitur potestates quoque oportet esse subordinatas. Ego consequens colligo ex Aristotelis primo *Ethic. cap.1. & 2.* asserentis potestates limitari à fine. Antecedens autem satis perspicuum esse puto. Nam potestas ciuilis, quamuis ea omnia, circa quæ versatur, ad spiritualia dirigere debeat, tamen ex vi sua non se extendit, nisi ad aliquod bonum corporis inducendum, & ad pacem temporalem ex officio procurandam. Atqui temporalia, & corporalia iure naturæ, quod est ius diuinum ad bonum animi, seu ad fælicitatem, cuius gratia naturali quadam propensione creatura operatur, profectò diriguntur; quod *p.2. q.21. ar.7. ad 3.* docuit D. Thomas, dicens: homo non ordinatur ad communitatem publicam secundum se totum, & secundum omnia sua, & ideò non oportet, quod actus eius sit meritorius, vel demeritorius per ordinem ad communitatem, sed totum, quod homo est, & quod potest, & quod habet ordinandum est ad Deum. 6

His adde, corpus esse animæ gratia. Qualibet enim materia est gratia suæ formæ. Necesse igitur est, potestatem ciuilem, & naturalem esse gratia potestatis spiritualis, ac supernaturalis, eique subordinari. Distinctio enim aut à materia propria, aut à fine rei proximo desumenda est. Et hinc Patres rectè distinguentes putarunt, Principem laicum circa corpus versari, ecclesiasticum autem circa animam; non quod circa corpus etiam non versetur, non enim animam à corpore discretam, sed in corpore regendam suscipit, & ob id omnis potestas ciuilis in Sacerdote est locanda. Sed quia sæcularis per exercitium circa corpus, & externa versatur; ecclesiasticus verò circa animam. Potestas autem à digniori, & supremo gradu suam sortitur denominationem. Vnde Clemens Romanus Pontifex primus *lib.2. Constit. Apostolic. cap.34.* conferens Sacerdotes antiquæ ac nouæ legis ad Reges, dicebat: siquidem ille militaria administrat bello & pace ad corporis custodiam susceptì, hic verò sacerdotium ad Dei hono- 7

hnnorem administrat, vt pericula ab animo & corpore propulset. Quod clarius Chrysostomus *l b.3. de Sacerd.* Habent, inquit, terrestres Principes vinculi potestatem, verùm corpus solùm, id autem, quod dico Sacerdotum vinculum ipsam etiam animam pertingit. Quod si denique naturas rerum, vt pluries docuit Aristoteles, ab operationibus inuestigemus, neque hanc subordinationem ignorabimus. Nulla enim est operatio, quæ regulam & dictamen ab aliqua re spirituali mendicare non debeat: temporalia enim sunt propter spiritualia, & ad ipsa veluti ad vltimum finem sunt ordinata. Cum verò potestas spiritualis circa spiritualia, veluti circa proprium obiectum versetur; ipsius igitur erit per spiritualia ciuilem potestatem mouere, dirigere, & ad illa ordinare. Ergo concludendum naturalem esse connexionem inter has duas potestates.

8 Argues ex Becano in libro, quo refutat Apologiam Regis Angliæ in hunc modum. Status politicus, seu ciuilis ex natura rei distinctus est ab ecclesiastico, seu spirituali. Ergo ex natura rei habet distinctum tribunal, & iudicium. Ergo iure naturali necesse non est, vt qui præest vni, præsit etiam alteri.

9 Respondeo, rectè supponitur status hosce esse distinctos, Sed quæro, Disparatè, an subordinatè? Si disparatè, totum argumentum est erroneum. Si subordinatè, oppositum sequitur eius conclusionis, vt iam declaro. Etenim potestates, & facultates illæ distinguuntur disparatè, quarum fines ita se habent, vt ex sui natura neuter alteri inseruiat, neuter ad alterum sit ordinatus. Tales sunt militia & musica, medicina & textoria, agricultura & nautica, & huiusmodi aliæ. Potestates & facultates illæ distinguuntur subordinatè, quarum fines ita se habent, vt alter ad alterum sit ordinatus, & propter alterum institutus, cui & inseruiat. Huius generis sunt pharmaca & medicina, frænifactoria & equestris, equestris & militaris, militaris & politica. Huius generis deniq; sunt omnes artes humanæ cum politica. Omnes enim earum fines ordinati sunt ad finem politiæ, eiq; inseruiunt ex institutione sua, vt docet Aristoteles *in* 1. *moral. ad Nicomac.* Inter hanc diuisionem nullum cadit medium. Est enim per contradictoria, & ideo necesse est, vt omnes facultates cadant sub alterutro huius diuisionis membro. Omnis quippè finis vel ordinatur, vel non ordinatur ad alterius potestatis & facultatis finem. Et propterea omnis potestas ab altera quoque distinguitur vel subordinatè, vel disparatè. Inter has autem illud discriminis est. Qui præest ei, quæ ab altera disparatè distinguitur, ex vi illius prælationis in alteram disparatam non potest. Idcircò nec miles musico, nec textor medico, nec nauta agricolæ leges possunt præscribere, sicut nec isti illis vicissim. Qui verò præsidet architectonicæ & subordinatæ, is iubere, legesque date potest subordinatæ, vt medicus pharmacopolæ, eques frænifactori, Imperator Equiti, Princeps Imperatori. Qui denique præest subordinatæ in subordinantem, architectonicamque non potest, vt in allatis exemplis perspicuum est.

10 Itaque si quis opinatur, istas facultates distinctas esse disparatè, consequenter dicendum est, finem potestatis laicæ non esse ordinatum ad finem potestatis ecclesiasticæ, illique non inseruire, temporalia à Deo instituta non esse propter spiritualia, non magis Ecclesiam super Regno, quàm Regnum super Ecclesia posse, vt Pontifex à Rege, ita Regem à Pontifice non posse deponi, & plurima huiusmodi, quæ à fide & pietate Catholica sunt aliena. Si verò arbitratur, status hosce distinctos ab inuicem cum subordinatione, non modò consequentia in argumento illata non sequitur, sed omninò opposita. Qui præest enim architectonicæ ex vi illius prælationis, præsidet etiam subordinatæ, eique iura præscribit. Geminum Ecclesia Catholica hostem habet, Anglum nempè, & pseudocatholicum. Vult Anglus potestatem ecclesiasticam subordinatam esse potestati ciuili tamquam architectonicæ, pseudocatholicus disparatas illas esse contendit, nec alteram iurisdictionem vllam habere in alteram sentit. In hanc posteriorem sententiam verbis ire videtur argumentum, dum illas ita distinguit ex natura rei, vt ex distinctione sequatur, eum qui præest vni, etiam alteri non præesse, nec magis forum laicum iurisdictioni Episcopi, quam forum spiritualem iurisdictioni Principis subijcit. Hæc enim est illa Helena, pro qua omnes hostes recentiores vnanimes dimicant. Propterea existimarem, argumentum ita formandum esse contra aduersarios: Status politicus, seu ciuilis ex natura rei distinctus est ab ecclesiastico, seu spirituali, tanquam subordinatus ab architectonico. Ergo ex natura rei, qui præsidet statui politico, ex eo præcisè non potest præesse tribunali ecclesiastico, nisi vt ait D. Nazianzenus *orat.*17. æquum sit spiritum carni fasces submittere, & cœlestia terrenis cedere.

Obijcies iterum, quod pax, & tranquillitas Republi- 11
cæ est finis naturalis potestatis politicæ; Ecclesiasticæ verò finis supernaturalis est, scilicet æterna beatitudo. Item, quod media, quibus ad hos fines peruenitur, diuersa esse debent, vti finibus proportionata. Hinc infertur, quod duplex esse debet potestas publica, vna temporalis, seu politica, quæ præscribat media necessaria ad finem naturalem, altera ecclesiastica, seu spiritualis, quæ præscribat media necessaria ad finem supernaturalem.

Fateor, hunc esse Aduersariorum Achillem, qui hinc 12
concludunt: De rebus ad politiam & temporalem, terrenamque gubernationem pertinentibus nihil omninò spectare ad exteriorem Ecclesiæ iurisdictionem, cùm sola spiritualia, cœlestia, & supernaturalia sint media, quæ ad eius finem attinent, & perducunt. Sed respondeo, pacem & tranquillitatem publicam esse finem naturalem humanæ societatis repugnat philosophiæ Platonis, & Aristotelis, ac vniuersæ Theologiæ. Finem naturalem humanæ societatis faciunt non pacem, & tranquillitatem, sed fœlicitatem. Hanc verò vel ipsi Philosophi collocant non in quiete & tranquillitate temporali, sed in operatione secundum virtutem, quam, nulli dubium, quies & tranquillitas plurimum iuuant. Propterea non solum de pace, sed & de moralibus virtutibus Principes leges ferunt. Nec enim ex officio ad solam pacem, sed & ad virtutes homines perducere debent. Hæc vti prima principia, & sensibus ipsis subiecta omnibus nota esse non dubito. Numquid vllum peccatum committi potest propter tuendam pacem? Numquid pax contemni non potest, aliquando & debet, vel vt puniatur aliquod delictum, vel vt virtus aliqua promoueatur? Ita planè. Quare si pax propter virtutem quæritur & contemnitur, virtus verò propter pacem nequaquam, apparet iam, non pacem esse virtutis finem, sed finem pacis virtutem.

Si tamen insignem aliquem testem quis desiderat, suffi- 13
cit, opinor, Eminentissimus Cardinalis Bellarminus Theologorum nostri sæculi facilè Princeps. Is enim de laicis *lib.3.cap.5.* asserit, homines in vnum conuenire ex naturæ impulsu, non modò propter pacem & quietem, sed vt artes discere possint, & ne maneant rudes, & expertes sapientiæ, iustitiæ, multarumque aliarum virtutum, cum ad hoc nati simus, vt mentem, & voluntatem præcipuè exerceamus. Quare cum is, qui multitudini præficitur, ideo præficiatur, vt illam ad eum finem perducat, propter quem in vnum conuenit, quis dubitare potest, finem politicæ potestatis vel solam, vel præcipuè pacem, & tranquillitatem esse non posse? Ideò Aristoteles, vt silentio inuoluam, confertissimum agmen Patrum, & Conciliorum *in* 1. *polit. libro cap.8.* asserit; Omnes participes esse oportere moralium virtutum, sed non eodem modo, sed quantum cuique opus est, ex quo fit, vt is, qui imperat, perfectam virtutem habere debeat moralem. Nam eius opus est simpliciter præcipientis, ac præsidentis. Ratio autem præsidet, atquæ præcipit, aliorum verò vnusquisque quantum sibi competit. Et *lib.8.cap.12.* Non est Rex, nisi qui ex se ipsi sufficiat, omnibusque bonis excellat, & qui huiusmodi non est, sortitius potius est, quàm Rex. Et in 1. *lib. cap.5.* Quod imperium naturale est veluti imperium animi in corpus, & tantum distare debere Principem à subditis, quantum à corpore animus distat. Et *cap.8.* eiusdem libri eam proportionem statuit inter Principem politicum, & subditos, quæ est inter parentes, & filios, à quibus isti omnia addiscere debent.

Platonis verò in secundo de legibus dialogo Cretensium 14
leges non temere omnibus Græcis in primis probantur.

Rectè

Rectè enim positæ sunt, cum vtentes eis beatos efficiant. Omnia enim bona his porrigunt. Duplicia verò bona sunt. Alia humana, diuina alia, pendentque à diuinis humana. Si qua verò Ciuitas maiora susceperit, minora quoque possidet, sin autem illis caret, vtrisque priuatur. Bona humana vocat bona omnia corporis & fortunæ. Bona diuina appellat virtutes animi, quibus omnibus singillatim recensitis non philosophicè, sed quasi euangelicè pergit, & ait: *Quæ omnia, diuina humanis illis natura præponuntur*. Quare oportet, vt legum quoque lator & ipse hunc ordinem sequatur, & mandet omnibus, vt semper ad hæc ipsa respicientes in singulis operentur. Humana enim ad diuina, diuina verò ad mentem Principem referenda. Habetur ergo & ex experientia, & ex dictamine naturæ potestatis politicæ finem, non pacem, non tranquillitatem esse, sed moralem virtutem. Quænam verò virtus, & qualis paucis dicam, vt facilè ex vestigio hæc Venus cognoscatur.

15 Potestatem politicam non esse hominum inuentum, sed Dei ordinationem testatur, vt diximus D. Paulus ad Rom. *cap.* 13. illis verbis: *Non est potestas nisi à Deo, quæ autem sunt à Deo, ordinatæ sunt*. Et Catholici omnes consentiunt, vt præfato *lib.* 3. de laicis Cardinalis Bellarminus latè probat. An verò mediatè, an immediatè à Deo ordinata sit, iam dictum. Sat est, quod vtrouis modo à Deo ordinata intelligatur, non potuit ordinari ad virtutem atheam, & absque relatione ad Deum, tamquam ad supremum rerum omnium finem. Impium enim est credere vel rationem naturalem aliter dictasse, vel Deum ipsum aliter iussisse. Et infidelior esset Platone, qui in hunc laberetur errorem. Vidimus enim, quod, sola duce natura, asseruit ille, bona externa ad virtutes morales, virtutes morales ad Deum referendas esse.

16 Cùm itaque Deus statuerit finem proximum potestatis politicæ virtutem moralem, ad seipsum ordinatam, impossibile est, vt voluerit virtutem illam fictam, falsamue, aut imperfectam esse. Esset enim contradictio in adiecto, & vel ipsi Philosophi communi consensu finem politiæ, perfectam virtutem esse dixerunt solo lumine naturæ illustrati. Cæterùm veram, perfectamque virtutem moralem extra Ecclesiam Catholicam reperiri posse Pelagianum est. Ergo, salua pietate, dici non potest, quod ex sua primæua institutione potestas ciuilis ab ecclesiastica non dependeat, & ex sua primæua institutione potestas ecclesiastica non sit moderatrix, directrix, architectonica potestatis ciuilis. Ideo Anastasius Papa ad Anastasium Imperatorem rectè scripsit: *Pectus clementiæ vestræ sacrarium est publicæ fœlicitatis, vt per præstantiam vestram, quam veluti Vicarium Deus præsidere iussit in terris, Euangelicis, Apostolicisque præceptis non dura superbia resistat, sed per obedientiam, quæ sunt salutifera compleantur.*

17 Sed nolo contendere, sit pax, & tranquillitas publica finis ille, quem lumen naturæ præscribit potestati ciuili, an pax ista, & tranquillitas athea esse possit? Non opinor. Propterea erit pax cum virtute coniuncta, & à virtute genita. Ideoque virtutes morales erunt media, per quæ homines tendant ad istum finem. Virtutes autem morales, quæ ex mea sententia sunt finis proximus potestatis ciuilis, & secundum Aduersarios media, quæ homini inseruiunt ad adipiscendam fœlicitatem ciuilem, an non eædem eidem inseruiunt ad adipiscendam fœlicitatem æternam? Nonne qui rectè propter publicum bonum operatur prudenter, temperanter, fortiter, iustè, magnificè iisdem quoque operationibus finem supernaturalem sibi comparare potest? Nonne iisdem actionibus, quibus pacem, & tranquillitatem publicam iniustè quis aneffatur iisdem penitus demeretur vitam æternam? Quis, rogo, id vnquam reuocauit in dubium?

18 Supposito itaque etiam secundum hanc sententiam, quod pax & tranquillitas sint fines, virtutes autem morales media potestatis ciuilis, ert oneum est, asserere, quod potestas spiritualis iisdem medijs non vtatur, quibus politica, & quod eadem media vtrique fini minimè inseruiant, & deseruiant, & ad vtrumque finem non sint ordinata. Hæc vna, vera, & adæquata causa est, propter quam Ecclesia iudicare potest de legibus Principum, nimirum quia Principes tenentur legibus suis inducere homines ad virtutem, Ecclesia mediante virtute perducere illos debet ad fœlicitatem supernaturalem. Quare cum finis politicæ sit medium ecclesiasticæ, & de medijs ad finem suum pertinentibus vnaquæque facultas iudicium ferre possit, ideò secundum rectum naturæ dictamen potestas sacra de legibus politicæ rectè iudicat & decernit.

Nec minorem potestatem habet, si iuxta sententiam Aduersariorum virtutes non sint finis proximus, & immediatus politicæ, sed pax & tranquillitas, & virtutes media ad istum finem. Nam cum mediante virtute eadem, & eadem actione Princeps ad pacem, Ecclesia ad beatitudinem æternam hominem perducere debeant, sequetur, easdem operationes esse media vtriusque potestatis, æquè ad vtramque pertinere, æquè ab vtraque posse discuti, & iudicari, nec oppositum afferat, nisi qui rationem naturalem omninò exuat. 19

Si verò Ecclesia iudicet illas operationes impedire finem suum, tenetur Princeps ad abrogandas leges. Talis quippe est natura subordinatorum. Nec enim ex naturali æquitate deseri potest bonum architectonicæ propter bonum subordinatæ. Huc spectat illud Christi: *Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?* Et Platonis illud? *Humana ad diuina, diuina ad mentem Principem referenda.* 20

Hac vna ratione, scilicet ex vi & natura subordinationis sit, vt Princeps secundum Philosophum 1. *Eth. c.* 2. & secundum experientiam in temporalibus & humanis, quasnam esse in ciuitatibus scientias oporteat, tum qualesquemque discere, & quousque constituat, quid item agendum, à quibusque abstinendum præscribat, & sanciat. Hac vna ratione fit etiam, vt si quælibet actio, & constitutio artium humanarum, quæ potestati politicæ sunt subordinatæ, impediat finem eiusdem potestatis, aut illi aduersetur, Princeps imperare debeat, vt abstineant, illæ verò teneantur parere. Hæc est verè illa Reipublicæ forma, quam Deus ordinauit *Num.* 27. Iussit populum ingredi & egredi ad verbum Iosue, Iosue omnia facere ad nutum Eleazari Pontificis, Eleazares solum Deum in omnibus consulere. Postulant hæc exquisitam magis, magisque copiosam considerationem, & doctis viris innuisse sat est. 21

Obijcies iterum. Si homo creatus esset à Deo in statu puræ naturæ, & ad solum finem naturalem (quod fieri potuit) nulla fuisset potestas supernaturalis, seu ecclesiastica, qualis nunc est, ac proinde ciuilis, seu politica fuisset reipsa separata ab ecclesiastica. 22

Respondeo primum. Demus, potuisse hominem creari ad solum finem naturalem. Tunc quoque ad consequendum hunc finem necessaria erat potestas ecclesiastica, distincta à sæculari, & ciuili. Nam in eo statu opus fuisset Deum piè, ac religiosè colere, vt supremum omnium rerum conditorem, omnium bonorum largitorem. Et hic cultus futurus erat publicus solemni aliquo ritu ab Ecclesia instituendus. Honestas enim morum in Republica non posset conseruari, nisi ratio diuini cultus in ea principem locum obtineret, vt constat ex B. Augustino *lib.* 19. contra Faustum *cap.* 11. Et hoc naturale dictamen de cultu Dei etiam cum oblatione sacrificij oritur ex subiectione & recognitione, quam homo debet Deo propter supremum eius dominium. Hoc enim modo protestatur, Deum esse omnium Dominum, eique gratias agit, iuxta illud *Paralip.* 29. *Tua sunt omnia, & de his, quæ de manu tua accepimus, reddimus tibi.* Vnde D. Thom. 2. 2. q. 85. *art.* 1. absolutè inquit, offerre sacrificium esse de lege naturæ. Igitur in statu naturæ admittenda est potestas ecclesiastica, omninò distincta à ciuili. 23

Deinde respondeo, & arbitror, inuestigandam esse naturalem rerum omnium connexionem ab ea natura, quam habent, & ab eo ordine, quo illas disposuit, & ordinauit Deus, non ab ea natura, ab eoque ordine, quem non habuere, tametsi habere potuerint. Si enim demus semel, valere hanc arguendi formam, quid amplius naturale erit in natura, & in vniuerso ordine naturali rerum omnium? Nonne potuit Deus ordinare omnia aliter ac ordinauit? Terram extra centrum mundi, ignem 24

ignem extra suam sphæram locare potuit, motum terræ, quietem Cœlo, terræ lumen, Soli opacitatem, talpæ visum, aquilæ cœcitatem, rugitum homini, risum leoni dare potuit. Potuit creare materiam sine potentia, corpus sine quantitate, terram sine grauitate, homines sine genitoribus, accidentia sine substantia, & mille huiusmodi. Quare si consequentia teneat, quod inter se illa non habeant naturalem connexionem, quorum alterum absque altero à Deo creari potuit, in vniuersa natura nullam fere naturalem connexionem reperies. Cæterum si à vero & reali rerum statu & ordine, non ab hypothetico, & ficto inuestigemus naturalem, & non naturalem connexionem, in dubium reuocari non potest, quin secundum rectum naturæ dictamen hæ duæ potestates sint connexæ, vt architectonica, & subordinata, & Pelagianismus est secus sentire, vt iam ostendi.

25 Iam ad tertiam quæstionem accedamus, ad cuius veritatem indagandam, præmittendum esse duxi, Christum Dominum nostrum dominium habuisse temporale, & potestatem in res omnes creatas. Hanc autem catholicam veritatem ex pluribus vtriusq; paginæ auctoritatibus demonstrare non est difficile, sed eas breuitatis gratia omittamus authoritates, quæ in veteri lege planè indicant, Messiam habiturum dominium temporale, & ad authoritates noui Testamenti confugiamus. Ioannes *Apocal.* 1. Christum Principem appellat Regum terræ. Sed quomodo Princeps Regum diceretur, nisi dominium habuisset temporale? *Apocal.* 19. legitur, habet in fœmore, id est in humanitate, vt interpretantur Glossa, & alij, scriptum Rex Regum, & Dominus Dominantium. *Act.* 10. Annuncians pacem per Iesum Christum, hic est omnium Dominus. Nec opus est dicere, hæc verba non esse intelligenda de Christo homine. Nam cuicumque Catholico conspicuum est per Christum hominem annunciatam, & factam esse pacem. Idipsum ostendit Paulus *Hebr.* 2. dum Christo homini tribuit quod in *psal.* 8. promittitur: *Omnia subiecisti sub pedibus eius, & constituisti eum super opera manuum tuarum.* Et in 1. *ad Corinth. cap.* 15. *Omnia subiecta sunt ei propter eum, qui subiecit ei omnia.* Matth. *vlt.* de seipso loquens Christus dicit: *Data est mihi omnis potestas in Cœlo, & in terra.* Qui autem omnem accepit potestatem, ciuilem quoque accepisse putandum est. Nam qui dicit omnem, nullam, quæ in homine cadere potest, excludere videtur. Athanasius explicans hæc verba, illam fatetur accepisse potestatem, vt homo, quam habebat, vt Deus, & quam Adam in statu innocentiæ accepit; sed Deus habet omnem potestatem, & Adam in statu innocentiæ accepit potestatem super omnia terrestria. Igitur hanc quoque accepisse Christum fatendum est. Gregorius Nyssen. *in fragm.* quæ extant *tom.* 3. Bibliothecæ Sanctorum Patrum post multa subdit: *Christus enim, vt Deus & Rex est, & filius Regis, & vt homo factus est Rex, & filius Regis, nempe Dauidis, ex quo postea data, dicit, omnis potestas in Cœlo, & in terra, ad quem Pater, postquam vt homo potestatem accepit: sede, inquit, à dextris meis.* Primasius *lib.* 3. *in Apol. cap.* 12. loquens de hac potestate ligandi, & absoluendi, inquit, *De hac dicit Dominus, data est mihi omnis potestas in Cœlo & in terra, non quam semper habuit, sed quam in Ecclesia ex tempore, quo ipse voluit tamquam caput in membris habere cœpit.* Sed potestas ligandi & soluendi in Cœlo & in terra non est solum spiritualis, sed etiam ciuilis, & temporalis. Ergo hanc quoque habuit Christus.

26 Hoc idem dominium temporale fuisse in Cristo ostendunt verba illa *Ioan.* 18. *Regnum meum non est de hoc mundo.* Quibus verbis Christus & se Regem fatetur, & negat se regnum habere instar Regum temporalium. Vnde Cyrillus *lib.* 12. *in Ioan. cap.* 10. exponens hæc verba, ait: *Regem se esse non negat, sed Regi Cæsaris se non esse hostem, ostendit; quia eius regnum terrenum non est, sed Cœli & terræ, cæterarumque rerum omnium.* Idipsum docet *cap.* 12. Chrysostomus *homil.* 82. in Ioannem, & Augustinus *tr.* 14. *in Ioan.* inquit: *Erat quidem Rex non talis, qualis ab hominibus fit, sed talis vt homines Reges faceret, & tr.* 115. *in Ioann.* ponderat, non dixisse Christum, Regnum meum non est hic, seu in hoc mundo; sed non est hinc, nec de hoc mundo. Quare non negat non habere regnum, & dominium temporale, sed fatetur, non accepisse eo modo, quo accipiunt Reges huius mundi, seu non accepisse ab hoc mundo, quoniam accepit à Patre. Hæc eadem veritas definita est à Ioanne XXII. *in extrauag. Cum inter nonnullos.* Estque tamquam certum asserendum, Christum habuisse potestatem super rebus temporalibus, & potuisse illis vti, sed noluisse, quia vsu huius potestatis sese spontè abdicauit, vt insigne mortalibus paupertatis & humilitatis exemplum relinqueret. Nam nihil impediuit summa Christi paupertas voluntariè suscepta, quominus huiusmodi dominium habuerit: quoniam ea paupertas, quam generis humani redemptio postulabat vsui rerum, non dominio repugnabat. Siue dicamus Christo dominium hoc competere ratione redemptionis, eaque ratione, qua Christus totius mundi Redemptor, ac Reparator est constitutus, Mundi quoque factum esse Dominum. Siue quod Christus etiam in quantum homo est proprius & naturalis Dei filius, ac proinde habuit verum & proprium ius ad omnia bona sui Patris. Quod si filius, ergo & hæres, vt optimè infert D. Paul. *ad Gal.* 4. Siue ex quo in Christo humanitas eius vnita erat hypostaticè personæ Verbi diuini, & ipse Christus constitutus erat caput hominum, & Angelorum, dignitas illa, & excellentia singularis Christi ex natura rei exigebat, & suo quasi iure id sibi vendicabat, vt polleret iure supremo Regis, ac Monarchæ in omnes homines, atque Angelos, aliasque quascumque creaturas, non solum quatenus expediens fuisset ad finem supernaturalem Ecclesiæ vniuersalis, sed etiam absolutè, ac simpliciter, vt absque cuiusquam iniuria disponere potuerit de Regnis omnibus mundi, Reges deponere, ac instituere.

Hanc sententiam tradunt, & sequuntur D. Thom. locis infra citandis, S. Anton. 3. *p. tit.* 3. *c.* 2. Card. à Turrecr. Host. in *lib.* 2. *sum. c.* 116. *in resp. ad obiect.* 2. Host. in *cap. Quod super his, extr. de vot.* August. in Triump. in *sum. de potest. Ecclef. q.* 1. *ar.* 1. Almain, *eod. tit. tr. c.* 8. Fab. in *l. cunctos populos, C. de sum. Trin.* Molin. *de iust. & iur. to.* 1. *tr.* 2. *disp.* 28. Nicol. Grand. in illud ad Hebr. 1. *Quem constituit haredem vniuersorum*, Roffeos. *ar.* 25. contra Lutherum, Granad. *to.* 1. *in* 3. *p. contr.* 1. *tr.* 16. *disp.* 3. Lorca *to.* 1. *in* 3. *p. q.* 8. *ar.* 4. *disp* 45. *nu.* 15. Iacob. Tyrin. *to.* 1. *com. in sac. script. ad cap.* 49. *Genes. & ad cap.* 9. *Isai.* Alu. Pelag. *lib.* 1. *de planct. Ecclef. c.* 13. Panorm. *in cap. Nouit, de iudic.* Nauar. *ibid. not.* 3. *nu.* 6. *& seq.* Suar. *to.* 1. *in* 3. *p. disp.* 48. *sect.* 2. Nazar. *to.* 5. *in* 3. *p. q.* 22. *ar.* 1. *contr. vn.* Io. de Neapol. *q.* 42. *pun.* 5. Chellinson. *to.* 1. *in* 3. *p. q.* 22. *ar.* 6. *dub.* 2. Burgen. *in addit.* 2. *ad* 1. *p. cap. Matth.* Arag. 2. 2. *q.* 67. *ar.* 2. Gandau. *quodl.* 6. *q.* 23. Cabrer. *in* 3. *p. q.* 22. *ar.* 1. *disp. vn.* Card. de Lugo *de Incarnat. disp.* 30. *sect.* 1. *&* 2. Mendoz. *in lib.* 1. *Reg. c.* 2. *n.* 10. *annot.* 15. Azor. *inst. mor. p.* 2. *sect.* 4. *c.* 19. ac inter Patres clarissimè D. Bernard. *lib.* 3. *de consid.* & inter recentiores Theologos Reuerendissimus Raymundus Capisuccus in opere æternitate digno de Controuersijs Scholasticis &c. ad mentem T. Thomæ *tot. contr.* 19. contra Rosellum, Duarenum, Molinæum, & Centuriatores Magdeburgenses, & alios, ne videatur ex Christo quid Principatus in Pontificem deriuare, quorum omnium argumenta dissoluit, eosque conuincit. Cùm igitur Christus habuerit Regnum temporale, & huius oppositum asserere est hæreticum, fatendum est, habuisse Christum potestatem ciuilem. Non enim aliquis est Rex temporalis, nisi habeat potestatem ciuilem, & qui negat Christo potestatem ciuilem, ipsi etiam negat Regnum temporale, quod hæreticum esse censeo. 27

Quod verò hanc regiam & ciuilem potestatem quoad vsum Christus habuerit, ex Euangelio expressè habetur. Primò in absolutione adulteræ. Pro quo obseruo, quod in causa adulteræ deprehensæ in adulterio agebatur causa sanguinis & mortis. Nam secundum legem Moysis adultera deprehensa in adulterio debebat mori. Causa autem sanguinis & mortis spectat ad potestatem ciuilem. Christus autem iudicauit in causa sanguinis & mortis. Ergo exercuit potestatem ciuilem. Habebant quidem Hebræi ordinarios Iudices, apud quos hæc causa agenda erat; sed vt laqueos Christo pararent non ad Iudices, sed ad Christum se conferunt. Christus autem, qui eorum insidias callebat, scripsit in terra peccata accusatorium & testium, 28

testium, & inde illos submouit ab accusatione, & testificatione, & inde fecit causam mulieris desertam, sublatis verò accusatoribus, & testibus non adstantibus, eam absoluit secundum legem: lex enim non damnabat, quem nullus accusabat, etsi probatio legitima non erat contra reum, iubebat absoluendum, & hoc indicauit illis verbis, mulier vbi sunt qui te accusabant? Quare Christus verè absoluit mulierem secundum legem, vtens hac industria, abigendo scilicet accusatores ac testes, etsi testium non meminerit Euangelium, sed præsumendum est, etiam testes adduxisse Iudæos, vt possent accusationem probare. Non enim poterat esse testis, qui accusator, abiectis autem accusatoribus, & testibus, erigens se, dixit: *Mulier vbi sunt qui te accusabant? nemo te condemnauit; nemo Domine. Nec ego te condemnabo*. Cùm mulier respondisset, nemo me condemnauit, Dominus confirmat sententiam absolutionis, neque ego te condemnabo. Deinde non desunt, qui dicant hoc iure, & dominio vsum fuisse *Matth.*21. quando ficulneam arefecit, quæ erat in patrimonio, & bonis alterius, *Matth. cap.*8. permittit dæmones in porcos intrare, qui eos in mare præcipitarunt.

29 Hanc eandem regiam, & ciuilem potestatem exercuit Christus quando de Templo eiecit vendentes, & ementes, vt *Io.*2. *Matth.*21. *Marc.*11. & *Luc.*19. Quo facto, quod ciuilem potestatem exercuerit, affirmat Panormit. in *d. cap. nouit, de iudic.* dicens, vtramque potestatem in hoc sæculo exercuit quando voluit; vnde, flagello facto de funiculis, eiecit vendentes & ementes de Templo, cathedras vendentium euertit, & mensas numulariorum, vt habetur *Matth.*21. Ita explicant Hostiensis, Io. Andreas, Archidiaconus & alij; & Glos. in *d. cap. nouit* idem de Papa affirmat, nimirum aliquam per Sacerdotes causarum ciuilium iurisdictionem exercuisse. Hinc D. Thom. *lib.*1, *de regim. Princip. cap.*12. *& seq.* Antonin. *p.*3. *tit.*3. *c.*2. Henric. *quodl.*6. *q.*23. Almain. *de potest. Eccles. cap.*8. Turrecrem. *in sum. lib.*2. *c.*113. *& seq.* Nauar. *in d. cap. Nouit. n.*10. *&* 130. *de iudic.* alijque recentiores Theologi, & Canonistæ, à quibus hæc quæstio agitata fuit, apertè fatentur, Christum, vt hominem habuisse in terris potestatem ciuilem & politicam, eiusque ratione verè fuisse totius mundi Regem, Principem, ac Dominum, & Glossa communi consensu inter canonici iuris interpretes recepta *in d. cap. Nouit. v. iurisdictionem*, idem testatur. Nec opus est respondere, id tamquam Prophetam fecisse Christum. Nam cum Dominus eiecisset de Templo vendentes & ementes, his, qui vendebant columbas dixit: *Auferte ista hinc, & nolite facere domum Patris mei domum negociationis*. Quibus verbis Templum appellat domum Patris sui, & non nostri, vt eius diuinitatem patefaceret. Si ergo Christus eijciendo mercatores de Templo suam patefecit diuinitatem, ergo non vt Propheta, sed tamquam Rex potestatem habens ciuilem, mercatores eiecit de Templo. Sed cætera omittamus, quæ planè indicant, Christum exercuisse potestatem ciuilem, illud compertum est omnibus in lege Moysis fuisse tria genera præceptorum, moralia scilicet, cæremonialia, & iudicialia, & planum est iudicialia abrogata esse. Nullus autem non habens potestatem ciuilem potest abrogare ea, quæ attinent ad potestatem ciuilem. Atqui Christus ea abrogauit præcepta iudicialia, scilicet quæ spectant ad potestatem ciuilem. Ergo asserendum est habuisse vsum potestatis ciuilis. Si igitur Christus abrogauit leges iudiciales, quæ pertinebant ad communem politiam, & temporalem gubernationem, quomodo non habuit Primatum in Republica ciuili & temporali, etiam quoad vsum? Numquid fieri potest, vt sine suprema potestate quis in Republica abroget leges patrias ad eius temporalem gubernationem pertinentes per tot sæcula vsu receptas? An id facere non est vsus supremæ illius potestatis, quæ solius summi Reipublicæ Præsidis propria est?

30 Addo, quod sicut Christus, vt Deus iure creationis est totius mundi Dominus, ita vt homo iure redemptionis totius orbis terrarum est Dominus, habetque ius Regni. Ex quo fit, vt huius iuris, & dominij vsum quando voluit, & quomodo voluit abiecerit, ipsum verò ius & dominium numquam amiserit. Hoc enim ei conuenit causa redemptionis, & salutis humanæ, qua mundum liberari, vitæque restituit. Omitto, quod potestatum connexio non est attendenda penes singularis alicuius vsum, vel non vsum, sed penes ordinem suæ naturæ. Potestatem verò ecclesiasticam ita perstringo. Zacharias summus Pontifex Ecclesiæ Dei, Regnum Gallicum à Ludouico in Pipinum transtulit, Tholos. *de Republ. lib.*15. *c.*1. §.11. & Stephanus secundus summus Pontifex Imperium à Græcis in Germanos, & Carolum Magnum Pipini filium, *c. alius* 16. *q.*5. *& cap. venerabilem, de elect.* confirmauit, & Germanis maiori priuilegio eligendi potestatem Gregorius V. summus Pontifex Saxo circa annum 995. Blond. *lib.*3. *decad.*2. Platin. *in Gregor.*5. Krant. *lib.*4. *c.*5. Iubet D. Ignatius, vt Presbyteri, atque omnis Clerus simul cum omni populo, cum militibus, & Principibus, sed & Cæsares obediant Episcopo, Episcopus Christo *ep.*9. D. Ambrosium in Theodosium primum Cæsarem hanc potestatem exercuisse nemo ambigit, qui Imperatoris sacris interdixit, & è cancellis Ecclesiæ remouit, donec pœnituisset de crimine, quod in Thessalia ob seditionem motam, occisumque Tribunum vnum septem millia militum occidisset, Ambr. *lib.*5. *epist.*28. Rufin. *lib.*2. *c.*18. Eutrop. *lib.*12. Idipsum & probauit Innocentius primus in Archadium Cæsarem, *c. nos si incompetenter*, §.1. 2. *q.*7. Restitit & Liberius summus Pontifex conuenticulis à Cæsare indictis contra Athanasium, Ammian. Marcell. *lib.*15. & Athanas. Tertullianus Pontificem Maximum vocat *Regem sæculi*, Tertull. *lib. ad vxor.* Duo gladij Petro fuerunt, iurisdictionis vtriusq; symbolum referentes, quos sufficere dixit Deus Dominus Iesus Christus, tamen exercitium ei materialis, & corporalis prohibuit, & in vaginam retineri ab eo iussit, D. Matth. *cap.*26. Nec voluit Ecclesiam suam mortem temporalem inferre, passim *cap. in Archiepiscopatu, de raptor. cap. sententiam sanguinis, ne cler. vel monach. & c. occidit, & c. legitur* 2. *q. fin. d. c. Nos si incompetenter*, §. *is* 2. *q.*7. Quamuis in lege antiqua Sacerdotes eo vterentur, qui adumbrabat Ecclesiam nostram; quemadmodum vsus eo Samuel in Agag Regem, 1. *Reg.*14. *&* 15. Elias in Prophetas Baal, 3. *Reg.*18. & in quinquagenarios Ochosiæ, 4. *Reg.*1. Elisæus in pueros irrisores, 4. *Reg.*2. Ioiadas in Athaliam, 4. *Reg.*11. Eliachim in Holofernem, *Iudith.*4. & ipse D. Petrus in Ananiam, & Saphiram, *Act.*5. Itaque ius suum manet Ecclesiæ, & quod à Deo accepit, & quod Regum voluntate & fœdere tenuit, quodque diuturna possessione ratum & certum fecit.

Ex quibus omnibus colligitur, non esse negandum in 31
Christo vsum potestatis ciuilis: tum quia expressè repugnat sacræ Scripturæ: tum quia constituit nos adhuc sub iugo legis Moysis, à quo Christus nos liberauit. Quare asserere, Christum non habuisse in Republica Christiana supremam potestatem ciuilem & temporalem, præter spiritualem & supernaturalem, non videtur posse admitti absque censura. Præsertim his temporibus, cùm hæretici, cæterique Apostolicæ Sedis aduersarij hoc medium assumant, quo si possent, minuere vellent authoritatem Summi Pontificis, eiusque potestati detrahere. Nam si Christus Dominus, inquiunt, tamquam homo, nullam habuit potestatem in administratione temporalium, sed tantum spiritualium, qua Sacramenta instituit, Ecclesiam erexit, peccata deleuit, gratiam contulit, & legem euangelicam condidit. Ergo Petro, & eius Successoribus potestatem temporalem non reliquit. Nec enim dare potuit, quam non habuit. Quod si B. Ambrosius *lib.*3. *in Luc. cap.*3. & alij Sancti Patres Regnum Christi spirituale appellant, intelligunt vsu, & actu fuisse tantum spirituale, sicut omnes Doctores illos interpretantur.

Ex quibus etiam exploditur error Hieronymi Ceuallæ 32
*tom.*4. qui inscribitur *Speculum aureum opin. commun. contra commun. in argum. discurs. hisp. n.*13. vbi de potestate politica loquens, sic ait: *La qual les fue dada, scilicet Principibus, imediatamente por Dios, mediatamente por las gentes*. Id enim est manifestè falsum. Quia si data esset immediatè à Deo, non posset in vllo casu à populo tolli, vel minui. Fuitque hæc propositio ante plures annos asserta à Ioanne Marsilio, & passim à Catholicis refutata,

vt pa-

vt patet experientia in omnibus Regnis, & Rebuspublicis. Item erroresalij *n.61.76. & 77.* dum dicit, quod antequam Christus daret Sancto Petro auctoritatem spiritualem, Reges habebant potestatem spiritualem & temporalem. Et quod cessante bono fine, ob quem data fuit Pontifici potestas spiritualis, reuertitur potestas ipsa spiritualis ad suum principium, id est, ad Principem temporalem. Hic enim tres videntur contineri hæreses. Prima est, quod antequam Christus daret Petro potestatem spiritualem, vtraque potestas spiritualis & temporalis erat apud Reges. Hæc est prima hæresis. Nam à tempore Adami vsque ad Moysem ius sacrificandi, quod est spirituale, erat apud primogenitos, siue essent Reges, siue non essent. Sed clarius in lege veteri scripta postea quam Aaron constitutus est Summus Sacerdos, & Iosue Princeps temporalis, non fuit amplius potestas spiritualis apud Reges, siue Principes temporales, sed apud Sacerdotes, siue Pontifices tantum, vt in *lib. Num. cap.27.* iussit Deus, vt Iosue Dux temporalis obediret Pontifici. Atque hinc est, quod cum Saul Rex sacrificare voluit, punitus fuit à Deo amissione Regni, vt legimus *lib. 1. Reg. cap.13.* Et Ozias Rex, qui voluit fungi officio Sacerdotis, adolendo thura in Templo, mox fuit à Deo percussus lepra, & à Sacerdotibus fuit eiectus è Templo, *2. Paralip.27.* & Iosaphat, Dux pijssimus docuit, quod esset officium Sacerdotis, & non Regis, *2. Paralip.19.* Nec solùm in sacrificijs, sed etiam in iudicijs summa potestas erat penes Pontificem, non penes Regem, vt intelligi potest ex *Deuter. cap.17.* Secunda hæresis est, quod potestas ecclesiastica amittatur, quando Principes Ecclesiastici malè illa vtuntur. Quæ fuit hæresis Ioannis Vuiclephi, & Ioannis Hus, vt patet ex Concilio Constantiensi *sess.8. & sess.15.* Tertia hæresis est, quod potestas ecclesiastica transeat ad Reges temporales, quando Pontifices illa abutuntur. Nam Secundum fidem catholicam potestas ecclesiastica data est à Christo D. Petro, & Successoribus, & ab illis ad Episcopos, & Sacerdotes deriuatur. Non ergo potest transire ad Reges, vel Principes temporales, cùm hoc in nulla scriptura habeatur, neque vnquam factum sit,

CONSVLTATIO LVI.

An, quibus, & quatenus permittenda sit lectio sacrorum Bibliorum vulgaris versionis? Vbi an lingua aliqua potior in sacris, quàm alia?

1 Videtur, permittendum omnibus esse quatuor ex rationibus. Primò, quia est basis, in qua fundatur tota nostra Religio, & ab ea desumuntur articuli fidei, præcepta legis, & institutio vitæ christianæ.

2 Secundò, quia D. Hieronymus eam transtulit in latinam linguam, quæ tunc temporis erat vulgaris, & communis, non solum Italiæ, sed etiam Imperio Romano. Et quamuis dici posset, quod illam transtulerit in linguam communem, sed quod non omnibus eius lectio permittebatur, nihilominus compertum est, librorum prohibitionem non esse adeo antiquam. Nam S. Cyprianus scribitur, legisse quotidie Tertullianum, qui fuit hæreticus pertinax, illumque compellabat Magistrum suum. Diuus ipse Hieronymus, & D. Augustinus, alijque Patres nedum legebant Tertullianum, sed in plerisque etiam locis eius auctoritate innitebantur. Photius quoque Patriarcha Constantinopolitanus in sua Bibliotheca nedum scripta Catholicorum antiquiora curiosè spectauit, illorumque iudicium fecit, sed etiam hæreticorum. Quod sanè haud fecisset, si libri hæretici fuissent proscripti. Et licet apud Tacitum extet prohibitio cuiusdam libri mordacis in Imperatorem, id tamen est singularis exempli, & penè per obiurgationem, vt nedum quidam in corpora sæuire contenti sint, sed in ingenia.

3 Tertiò, quia D. Paulus scripsit suas epistolas populis, vt illas intelligerent. Et quamquam Alphonsus de Castro probare conetur, Epistolas illas fuisse scriptas Episcopis, & Clero, attamen id ægrè probat, tum propter rerum contextum; quas enarrartum quod aliæ leguntur Epistolæ Episcopis Tito, & Timotheo scriptæ.

Quartò, quia Christus Dominus noster loquebatur tut- 4 his patrio sermone, & ea planè dicebat, quæ ab Euangelistis sunt tradita. Si ergo licitum erat, immo & magno vsui ea intelligere, cur ea legere erit noxium?

At dicendum non esse permittendam lectionem sacro- 5 rum Bibliorum vulgaris versionis. Primò, quia cùm omnes hæreses habeant, vt plurimùm, originem à capite sacræ Scripturæ perdifficili, nullatenus permitti debet idiotis, qui facillimè errant.

Secundò, quia vsus nos docuit, docetque in dies quot 6 ordinis perturbationes emergant ex permissione arcanorum sacræ Scripturæ hominibus imperitis, qui aut errore labuntur, aut, si rectæ quoque mentis sint, cum velint quouis in loco, quoscumque inter homines de rebus difficillimis disceptare nescientes argumenta dissoluere, captiosa enodare, ambigua distinguere, damno sibi sunt, ac Religioni Catholicæ. Ex idiotis enim ortum suum habuerunt hæretici Valdenses, Albingenses, & Turrelupini. Hac enim ex ratione Hebræos olim arcuisse iuuenes ante annum ætatis trigesimum à lectione Canticorum Salomonis, & quarundam aliarum Scripturæ partium, quod posset ea lectio damnosior illis esse, quam fructuosior, si cortici nimium inhærentes, ad medullam non peruaderent, refert, & approbat Nazianzen. *Apol.1.* & S. Hieronym. *epist. ad Eustoch. virg.* de commentarij in Ezechielem dedicatione. Ad Lætam item de institutione filiæ, haud dubiè vestigijs Hebræorum insistens, author est, vt illa Christi tyruncula, ad vltimum fine periculo discat Canticum Canticorum, ne si in exordio legerit, sub carnalibus verbis spiritualium nuptiarum epithalamium, non intelligens, vulneretur. Iam olim Nicephorum Gregoras stomachatus meritissimo est in eam absurdissimam, & periculi plenissimam insulsitatem ex Scripturæ per quoscumque temeraria lectione profectam, qua res sacræ prophanantur, & mysteriorum tractatio cum vilissima quaque in Republica capita deuoluitur. Locus est *lib.10. Roman. hist.* ad libri finem, ex cuius oratione conficitur, Scripturam nonnisi adhibito delectu esse permittendam, nec esse quorumcumque eam versare, ne in libro vitæ mortem inueniant, vt plerisque improuidis accidisse compertum habemus. Narratur de fœmina primaria Caluiniana, quæ cum inter legendum locum illum Sapientis: *Melior est iniquitas viri, quàm mulier benefaciens*, non posset se eius loci ambagibus expedire, exclamauit, hoc non esse verbum Dei, sed Diaboli, & locum defixo cultro transfixit. Consultius illi fuisset, tali lectione abstinere, vt sanctè, ac prouidè edixit Ecclesia quoad vulgus prophanum. Simili ex causa olim apud Romanos soli Pontifices legebant libros Sybillinos, quod timerent Romani, ne libri illi fatidici, tametsi boni, attenta lectorum conditione, noxij euaderent. Quis igitur non videat, quantum malorum accideret, si passim agricolæ, & opifices sacra volumina versarent, & lectitarent in materna lingua, cum in eis multa habeantur, quæ prima fronte, & aspectu sibi inuicem aduersari videantur? Horum pauca quædam de multis exempla commemorauit Azorius *in instit. moral. p.1. lib.8. c.26. q.4.*

Tertiò, quia non ignoratur quanta sollicitudine Luthe- 7 rus, Caluinus, Erasmus, ac cæteri hæretici tenebantur, vt sacra Biblia vulgo facerent communia. Quod quidem nihil pensi haberent, nisi putarent hunc esse facillimum modum assequendi sibi sectatores. Est enim id seminarium pruriginis illius tractandi de dogmatibus, quam ex Scripturæ peruolutatione assidua pusillo gregi ingenerare satagunt lupi, pastorum nomina mentientes.

Quartò ex auctoritate Patrum, Summorum Pontifi- 8 cum, & Congregationum sacræ Inquisitionis & Indicis, qui hanc vulgarem Bibliorum lectionem imperitæ multitudini non contulerunt. Inquiunt enim Patres, quod populus debeat intelligentia rerum facilium contentus esse, quodque Epistolas D. Pauli non omnes animo percipiunt. Diuus Hieronymus querimoniam habet de vsu sui temporis, cum quisque de sacra quidem Scriptura variè in vtramque partem differebat. Gregorius Septimus denegauit expressè Vratislao Duci Bohemiæ celebrationem officiorum idiomate Illyrico, Innocentius tertius Abbatem Cister-

giensem acriter reprehendit, quòd in sermonem Gallicum Biblia conuerti curauerat. Sacra Indicis librorum Congregatio semper id prohibuit. Quod profectò credendum est matura deliberatione factum. Quare cum adhuc eædem, vt cum maximè, concurrant rationes, si recederetur ab antiquis decretis, animi leuitate illorum conditores in[illegible]erentur, atque ostenderetur, Ecclesiam Catholicam sententia decessisse, & cum hæreticis sentire. Addo, quod licèt eiusmodi lectio pluribus esset perutilis, maior tamen exinde iactura timeretur.

His rationibus accedit decorum, nempe nobilitatis trium linguarum, communitatis latinæ ob Concilia, & inscriptionis tituli Crucis Domini nostri, ac id genus alia, quæ tametsi non conuincant, corroborant tamen præcipuas rationes.

9 Ad primam rationem obiectam quod attinet, verissimum est S. Scripturam esse fundamentum, ac basim nostræ Religionis, sed quemadmodum panis, qui omnium fermè rerum, quas cibi causa capimus maximè alibilis est, non omnibus integer datur, sed infantibus elixus, vel madefactus, cæteri verò iuxta eorum vim & facultatem, ita non oportet sacram Scripturam idiotis communicare, nisi ad salutem necessaria. Et ad hunc vsum concinnata est breuis instructio doctrinæ christianæ, Catechismus, alijque libri spirituales, vt proinde culpandi sint ij Concionatores, qui coram populo argutissimè disputant de rebus obscurissimis nostræ fidei, nempe, de Trinitate, de Prædestinatione, de Eucharistia, & eiusmodi, quarum diatribis magis populum intricatum ludunt, quàm lectio vulgaris sacræ Scripturæ. [Non enim omnium, quæ vel in Euangelio, vel Apostolorum scriptis produntur agnitio cuiuis Christiano necessaria. Communiorum enim articulorum expressa cognitio, & altiorum implicita, paruulis in Christi satisfuerit, nisi ex conditione sua sint ij, qui pro ipsa quoque consuetudine exercitatos debeant sensus habere ad discretionem boni & mali, cuiusmodi sunt quibus Paulus *Act.* 20. dicebat *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo Episcopos vos posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam.* Hos nimirum iam pro ipsa consuetudine exercitatos habere sensus, saltem exerceri ad discretionem boni & mali conuenit. Perfectorum enim vt solidus est cibus, ita eos, qui ad perfectionis statum sublimati sunt, ducunt solidi cibi capaces esse. Porro si Ambrosius pseudoapostolos taxat, & arguit, quod omnibus promiscuè nullius personam discurrentes, vno eodemque genere tradebant, seu prædicabant, aut docebant, vt grati fierent, quantum nunc insimulandi, taxandique pseudochristiani, qui vt populi, mulierumque fauorem sibi concilient, citra discrimen vllum quamlibet scripturam Sacram, quantumuis difficilem, quantumlibet ardua continentem mysteria, rudissimis etiam lanarijs, & canicidis, mulierculis, & adhuc fermè lactentibus puerulis tradunt modò vocali oratione, modò idiomate vernaculo conscriptam? Exinde nimirum errandi ansam multi sumunt. Propter quod Petrus in posteriori sua epistola *cap.* 3. queritur, notatque neochristianos eiusmodi his verbis: *Sicut & carissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, sicut & in omnibus epistolis loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perditionem.* Gregorius item Nazianzenus Hieronymi quondam in theologia præceptor, *lib.* 1. *de theolog.* nostram sententiam apertissimè confirmat, dicens: Non cuiusuis est de Deo disputare, sequitur, non id quouis dicere tempore, neque apud omnes, neque de omnibus, sed est quando & apud quos id fieri conueniat. Similia habet Theophylactus *in ep.* 1. *ad Corin. h. cap.* 4.

Et si aliquando à Hieronymo litteras sacras in vulgarem linguam, nempè in Dalmaticam inuersas legamus, non tamen rectè colligitur ita nunc faciendum propter innumeros abusus, quos maiores nostri experti sunt, & quotidie experimur. Nonnihil vno tempore faciendum esse dignoscitur, quod alio ex causa prætermittendum deprehenditur. Proinde olim ad Martyrum sepulchra viri, vxores, pueri, puellæque, monachi, virginesque sacræ nocturnis vigilijs vacaturi concurrebant, easque Hieronymus aduersus Vigilantium epistola, quæ incipit *Multa in orbe*, velis & remis defendit, ac tuetur, at vbi ijs multos abuti deprehensum est, & sub pietatis vmbra, horrenda nonnumquam admitti flagitia visa sunt, eæ prorsum sublatæ sunt. Vnde Elibertinum Concilium c. 35. suorum decretorum ait: *Placuit prohiberi, ne fœminæ in cœmiterio peruigilent, eo quod sæpe sub obtentu orationis scelera latenter committant.* Sic quoque, vt videtur dicere Eusebius Cæsariensis *lib.* 6. *eccles. hist. cap.* 33. sacrum Christi corpus sub Sacramento dabatur in manus, quod secum quisque domum portabat, sumpturus cùm luberet, at vbi à multis indignè tractari compertum est, eoque nonnullos plerumque abuti, temperatum est à sic dominico corpore tradendo. Ita licet aliquando, vbi non apparebat periculum, ad tempus in Dalmaticam linguam sacræ litteræ versæ sint, post non modo periculorum multorum experientiam, verum quoque post grauissima exinde suscepta damna, meritò in vulgatem linguam inuersarum scripturarum sanctarum communis vsus prohibetur. Proinde factum est à paucis diebus, vt vilissimus quidem gauco, mente, corporeque totus scabidus & D. Ioannis textu non intellecto se & vnumquemque christianum Deum esse, suam quoque naturam diuinam esse, linque eam aliud esse ab vnoquoque christiano pariter assereret. Hiquoque vt cœteris facilius propter ignorantiam labuntur, ita semel lapsi longè difficilius cæteris reuocantur.]

Ad secundam respondetur, quod ætate D. Hieronymi nondum homines typis ad impressionem vtebantur, sed libri ab amanuensibus scribebantur, & ideò solum erant apud eruditos. Et licèt interdum apud aliquos idiotas diuites reperiebantur, non tamen per aliorum manus efferebantur. Atque idcircò D. Hieronymus sacra volumina in latinam linguam transferenda censuit, & fortè etiam in Illyricam, vt viri latinæ linguæ periti, alioquin doct. Biblia legerent, & populum necessaria docerent. At nostra ætate cum libri ex typis illicò in satis magnum numerum multiplicentur, hoc studium contemptu laboraret, neque esset officina, atque taberna, quæ apud se Biblia eiusmodi non haberet. 10

Respondeo ad tertiam. Diuus Paulus scripsit quidem epistolas, vt intelligeretur, sed scripsit hominibus probè affectis vel notitia, quam habebant legis antiquæ, sicuti erant Hebræi, vel præmonitionibus ab ipso habitis in suis concionibus, & propterea non erat illis arduum eius epistolas intelligere. Quod nunc rarissimè contingit, cùm populi iam deferbuerint, cumque coram non audiunt D. Paulum prædicantem, sunt, pene dixerim, incapaces illorum arcanorum, quæ tunc ex facili intelligebantur. Quam rationem efficacissimam censeo; quia non est verisimile, D. Paulum ea scripsisse, quæ sub intelligentiam non cadunt; nam egisset contra suum finem, Quod sanè indignum censetur ingenio mediocri, nedum Apostoli, ac Doctoris gentium, Vasisque electionis. 11

Ad quartam, verum est, Dominum nostrum turbas colloquutum fuisse, at nihilominus plura etiam cum Apostolis suis secretò colloquutum, & plura cum Doctoribus illis, ac Pharisæis ad eos coarguendum. Itaque necessaria est Doctorum explicatio in locis pluribus Euangeliorum. Illud quoque adijcio, Euangelistas plura loqui, quæ à Christo populis dicta non sunt, sed reuelata supra nostram intelligentiam, ceù generatio Verbi ab æterno, à D. Ioanne initio sui Euangelij descripta. 12

Atque ex his assero, non expedire sacram Scripturam omnibus esse communem, rectèque dixisse Cardinalem Bellarminum, quod Ecclesia non prohibet Biblia vulgaria, sed nolit ea passim quod ab vulgaribus legantur, non librorum vitio, sed legentium imbecillitate. Ex eorum enim lectione vulgari detrimentum pateretur fidelium concordia, variæ hæresum, & errorum causæ nascerentur, magna inscitiæ, & ignorantiæ causa in Republica Christiana sequeretur, ex varietate item, incertitudine, & multitudine versionum contentiones innumeræ, dissidia, ac infinita propemodum alia incommoda, & mala prouenirent. 13

Quod

16 Quod autem sacra Scriptura non debeat omnibus communicari, disceptatur aduersus recentiores hæreticos à Doctoribus, nominatim à Bellarmino, Azorio, Alphonso de Castro, Montoja, Iustiniano, & egregiè à Cardinali Lossunensi, qui etiam ait, D. Hieronymum id ipsum contra Pelagium asseruisse, & Vniuersitatem Parisiensem constantissimè aduersus Eraturum propugnasse. Hoc certum, à Clemente VIII. restrictam fuisse regulam quartam Indicis, auferendo facultatem Episcopis, & Inquisitoribus licentiam concedendi.

17 Decreta verò, quæ super prohibitione, vel concessione Bibliorum vulgaris versionis in quouis idiomate extant, sunt huiusmodi. Die 5. Septembris 1571. decretum fuit Biblia omnia vulgari idiomate, siue Germanico, siue Gallico, Hispanico, Italico, siue Flandrico &c. conscripta, nullatenus imprimi, legi, aut teneri posse absque licentia S. Officij S. Romanæ Inquisitionis. Nec possint Episcopi, & Inquisitores concedere, nisi Epistolas, & Euangelia vulgaria sine vllo errore conscripta, & cum scholijs alicuius docti & catholici viri ijs, quos putauerint ex eorum lectione in pietate proficere posse, non verò vllas alias Scripturæ partes in vulgarem linguam traductas. Idem decretum sub 7. Augusti 1606.

18 Sed & tria adferuntur argumenta, vt prærogatiua latinæ linguæ stabiliatur. Primum est, quod Marcianus Imperator in Synodo Chalcedonensi verba faciens, primo latinè, deinde græcè est locutus. Magnam verò rē nobis narrant, Imperatorem Romanum græcè & latinè doctum, in cœtu Romanorum & Græcorum, Romanam prius orationem habuisse, quàm Græcam. Dederit hoc videlicet dignitati veteris Romæ, cui æquum erat nouellam Romam assurgere. Dederit Maiestati Imperij, quod à Romanis institutum, Romanorum semper est dictum. Dederit & dignitati illorum, qui Concilio intererant. Nam, præter Episcopos, fuit ibi tunc procerum Imperij maximus numerus, quorum nomina, & dignitates ibidem accuratè recensentur. Hos autem omnes, aut plerosque omnes, vel Romanos, Italosue fuisse, vel Romanam linguam doctos, nulla sit religio affirmare. Nam è Græcis illi potissimum latinè loqui discebant, qui ad aulicam vitam aspirabant. Vnde illud Chrysostomi in sermone ad fidelem patrem *to. 6. Ille linguam Italicam accuratè edoctus in aula vehementer floret, atque in ea pro libitu suo cuncta administrat*. Vt dubitari non debeat, plerosque procerum aulicorum latinam linguam calluisse. Quare ne illud quidem mirum, Imperatorem vel in eorum gratiam latinè fuisse tunc locutum. Discebant præterea linguam latinam, qui ad vitam militarem præparabantur. Quod ex elegantissima apparet historia, quam in eodem libro narrat Chrysostomus. Adde, quod Episcoporum, qui ex Italia venerant, plerosque græcè nesciuisse simillimum veri est. Nam, vt ait Gregorius Magnus, qui seculo proximo vixit, in tota Italia paucissimi erant, qui aliquid omninò græcè scirent.

19 Alterum exemplum sequitur, quod ad rem sanè plus aliquanto facit. Referunt enim ex Actis Concilij Ephesini, morem olim in Concilijs seruari solitum, vt Romani Pontificis Legati literas Papæ latinè recitarent, & nonnisi rogati à consessu Patrum, easdem græcè versas legerent. Hoc putant esse magnum prærogatiuæ argumentum latinæ linguæ. Sed quid mirum est, si literæ à Papa latinè scriptæ, ea lingua prius exhiberi solitæ fuerint, qua compositæ? Si recta ratione rem putamus, non magis hoc videri mirum debet, quàm Romanum Pontificem Romana lingua literas scripsisse. Iam Traiani temporibus, vt auctor est Plutarchus, toto Imperio Romano lingua Romana non solùm intelligebatur, sed etiam a plerisque vsurpabatur. Sic enim ille in Platonicis quæstionibus: *Sermone Romanorum vniuersi ferè mortales nunc vtuntur*. Et Sophista Libanius, qui paulò antè Ephesinum illud Concilium viuebat, vereri se alicubi scribit, ne, quoniam rerum summa penes illos sit, quibus latina lingua erat vernacula, breui deficiat vsus græcæ. Eius locus eximius est è libro de sua fortuna. Cur igitur literæ, quas Pontifex Romanus latinè scribebat, eius Legati prius in aliam transferrent linguam, quàm experientia didicissent, vtrum id foret necesse? Nam si plures, vel præcipui Episcoporum latina intelligerent, poterant in totum Pontificis Legati eo labore supersedere. Præterea sciendum, nullam legem extitisse, nullum canonem, qui iuberet, ita fieri, sola consuetudine id receptum est. Contra, vt latina verterentur à Papæ Legatis in græcum, non mos, sed ius, & necessitas fuit; alioqui rem ridiculam, & absurdam facere visi essent, si apud non intelligentes latini sermonis latina tantùm recitassent. Idcirco sic loquitur Philippus Presbyter, Papæ Legatus in illo Concilio: *Satisfactum est*, ait, *consuetudini, vt Sedis Apostolica litera primo latine legerentur*. De facta versione græca sic: *Nunc similiter, quoniam beatitudo vestra exigit, vt græcè eadem litera recitentur, necesse est desiderio Beatitudinis vestræ satisfieri*.

Tertium argumentum omnium validissimum est, quod in sacris etiam Missarum solemnijs penes Græcos ea semper viguit consuetudo, vt tàm lectiones Euangelicæ, quàm Apostolicæ primum latinè, inde græcè eadem in Ecclesia publicè recitarentur, vt Nicolaus Papa primus ad Imperatorem scribens testatur, & religiosè adhuc in vetustissimæ, ac prænobilissimæ Tarentinæ Vrbis Metropolitana Ecclesia custoditur. At si cogitassent serio, quàm parum probabilem historiam pro vera & certa lectoribus suis obtrudant, numquam commisissent, vt narrationem Nicolai Papæ, aliter referendo, multo etiam minus probabilem redderent. Non enim dicit Pontifex, eam consuetudinem vigere apud Græcos, de Constantinopolitana enim Ecclesia tantum loquitur, vbi plerique Itali erant, aut sermonis latini periti. Neque quicquam affirmat Nicolaus, sed, *fertur*, inquit; eo verbo indicans, non quasi certam narrationem, se id commemorare, sed vt auditionem, de cuius fide nihil sibi constaret, nihil asseuerare vellet. Minusque legitur verbum, *semper*, in quo vis est, & pondus præcipuum. Verba Nicolai sunt: *Istius enim dictione linguæ, Constantinopolitana Ecclesia, lectionem Apostolicam, & Euangelicam in stationibus fertur primitus recitare; sicque demum græco sermone propter Græcos vtique ipsas lectiones pronunciare*. Apparet igitur eos, qui hoc Nicolao dixerunt, de Ecclesijs illis nouæ Romæ locutos esse, ad quas conueniebant plerique omnes latini, aut latinæ linguæ periti, Græci verò non adeo multi. Meritò igitur partis maioris habita est ratio. Sed nec pauci illi Græci sunt contempti, in quorum gratiam institutum, vt quæ legebantur è sacris literis, mox græcè iterùm legerentur. Adhuc nimirum vigebat in Ecclesia Dei Pauli Apostoli præceptum qui verba non intellecta proferri vetat in Synaxibus. Vigebat adhuc in Ecclesia institutum vetus habendi interpretes, quorum opera fieret, ne parum intellectum populo maneret, quicquid esset recitatum lingua non omnibus nota. Epiphanio sub libri 3. finem inter alia ministeria Ecclesiæ nominantur interpretes vnius linguæ in alteram, qui & lectiones & sermones verterent. Porrò non fuisse rem Constantinopoli consuetam, vt liturgia Romano sermone celebraretur, etiam eo argumento ostendi potest, quod Romani Pontificis Legatis id legimus aliquando fuisse concessum post rem benè gestam ceu beneficij loco. Exemplum habes in Synodo sexta Oecumenica ibi habita, imperante Constantino Pogonato. Humbertus Syluæ candidæ Episcopus contra Nicetam: *Tanta gratia Legatos catholica pacis comitata est, vt Ioannes Portuensis Episcopus, qui erat vnus ex ipsis, Dominica octauis Pascha missas publicas in Ecclesia S. Sophiæ coram Principe, & Episcopo ipsius Vrbis latinè celebraret*.

[Quod verò ad præfationes S. Hieronymi appositas in principio Bibliorum vulgatæ editionis, hæc habeo, animaduersione digna præcipuè pro nouis Christianis, qui nondum sunt confirmati in fide Sanctæ Romanæ Ecclesiæ.

Primum est, quod S. Hieronymus habet pro apocryphis, vel saltem excludit à libris canonicis omnes illos, qui non reperiuntur apud Hebræos in eorum Biblijs.

Secundum est, quod loquitur cum aliqua dubitatione de autoritate aliquorum librorum noui Testamenti.

Tertium est, quod deprimit, ac nimis reprehendit latinos codices, omnemque veritatem hebraicis, græcisque tribuit.

Quod ad primum. In prologo galeato, post enumerationem eorum tantùm librorum, qui hodie habentur pro authenticis apud Hebræos, subdit: *Vt scire valeamus, quidquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inscribitur, & Iesu filij Sirach liber, & Iudit, & Tobias, vt Pastor non sunt in Canone. Machabæorum primum librum hebraicum reperi. Secundus græcus est, quod ex ipsa quoque phrasi probari potest.* Quibus in verbis æqualem facit Pastor, liber omnino apocryphus, cum tot alijs libris sacris & canonicis.

In epistola ad Paulinum iterùm enumerat omnes libros hebraici Canonis, quos solum recipit pro Canonicis, cæteros prætermissos reijcit.

In præfatione in Nehemiam, & Esdram ita loquitur: *Nec quemquam moueat, quod vnus à nobis liber editus sit, nec apocryphorum tertij & quarti somnijs delectetur; quia & apud Hebræos, Esdræ, Nehemiæque sermones in vnum volumen coarctantur, & quæ non habentur apud illos* (notentur hæc verba) *nec de viginti quatuor senibus sunt, procul abijcienda.*

In præfatione in Hester vocat declamationes, & exercitia scholarium omne id, quod habetur in capite decimo eiusdem libri. *Librum Hester*, ait, *constat esse vitiatum varijs translationibus. Quem librum editio vulgata laciniosis hinc inde verborum sinibus trahit, addens ea, quæ ex tempore dici poterant, & audiri, sicut solitum est scholaribus disciplinis sumpto themate excogitare quibus verbis vti potuit, qui iniuriam passus est, vel qui iniuriam fecit.*

In præfatione in Salomonem hæc habet verba: *Fertur & panaretos Iesu filij Sirach liber, & alius pseudopigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem hebraicum reperi, non Ecclesiasticum, vt apud Latinos, sed Parabolas prænotatum. Secundus apud Hebræos nusquam est, quin & ipse stylus græcam eloquentiam redolet, & nonnulli scriptorum veterum hunc esse Iudæi Philonis affirmant. Sicut ergo Iudith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter canonicas scripturas non recipit, sic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebis, non ad authoritatem ecclesiasticorum dogmatum confirmandam.*

In præfatione in Hieremiam excludit à sacris libris Prophetiam Baruch: *Librum autem Baruch notarij eius*, inquit, *qui apud Hebræos non legitur, nec habetur, prætermissimus*.

In præfatione in Danielem spernit, atque reijcit quidquid non reperitur in Hebræo, & historias Belis & Draconis appellat fabulas his verbis. *Qui apud Hebræos nec Susannæ habet historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis, Draconisq; fabulas, quas nos, quia in toto orbe dispersa sunt, veru anteposito, easque iugulante subiecimus*, refertque rationes cuiusdam Magistri Iudæorum ad improbandum supradictas historias.

Quod verò ad secundum in epistola ad Paulinum ità loquitur de epistola D. Pauli ad Hebræos: *Paulus Apostolus ad septem scribit Ecclesias, octaua enim ad Hebræos à plerisque extra numerum ponitur.* Et in præfatione in epistolas D. Pauli sic ait: *Epistola autem, quæ fertur ad Hebræos, non eius creditur propter styli, sermonisque distantiam.*

In præfatione in epistolam S. Iacobi addubitat de autore, & autoritate eius epistolæ, inquiens: *Iacobus, qui appellatur frater Domini, vnam tantum scripsit epistolam, quæ de septem catholicis est, quæ & ipsa ab alio quodam sub nomine eius edita asseritur, licet paulatim, tempore procedente, obtinuerit autoritatem.*

In præfatione in epistolas D. Petri de illarum secunda sic loquitur: *Quarum secunda à plerisque eius esse negatur propter styli cum priore dissonantiam.*

In præfatione in epistola Iudæ sic quoque de illa dicit: *Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, à plerisque reijcitur; tamen autoritatem vetustate iam & vsu meruit.*

Et quod ad tertium. Ex his, quæ hactenus dicta sunt, apparet, quàm longè D. Hieronymus textus hebræos latinis omnibus anteponit, cùm illud solum habeat pro Canonico, quod ab Hebræis approbatur.

Vt autem ad peculiaria veniamus, in præfatione ad Iob ita loquitur de textibus latinis: *Ac beatum Iob, qui adhuc apud latinos iacebat in stercore, ac vermibus scatebat errorum, integrum, immaculatumque gaudere.*

In præfatione in quatuor Euangelistas totus est in reprehendendo textus latinos, & in autoritatem dando Græcis: *Si enim*, ait, *latinis exemplaribus fides est adhibenda, respondeant, quibus? Tot enim sunt exemplaria penè, quot codices. Sin autem veritas est quærenda de pluribus, cur non ad græcam originem reuertentes? &c.* & mox post pauca loquens de quatuor Euangelijs, inquit: *Vnde accidit, vt apud nos mixta sint omnia, & in Marco plura, Lucæ atque Matthæi. Rursum in Matthæo plura Ioannis & Marci, & in cæteris reliquorum, quæ alijs propria sunt, inueniantur.*

Verùm esto, quod de hoc tertio verissimè dicat, non tamen expedit hoc exponere extraneis nationibus recenter ad fidem conuersis, & vt plurimum auersis à Romana ecclesia, quæ falsa opinione tenent, Sacros libros esse à nostris adulteratos, & corruptos, quod est præcipuum fundamentum Mahumetanorum, aliorumque ad stabiliendam suam sectam. Et quidem hisce D. Hieronymi autoritatibus bellum armis nostris nobis inferrent. Neque ex eo, quod in nostris latinis Biblijs hæ præfationes tolerantur, concludendum est illas præfigendas etiam esse in Arabicis, aut alijs ob grauissimas rationes, quas facilè vir modicè sapiens cognoscere potest.

Tertium & quartum librum Esdræ D. Hieronymus in præfatione ad Esdram appellat somnia Apocryphorum, & S. Concilium Tridentinum eos reiecit à Canone Sacrorum librorum, solumque reliquit in latinis Biblijs extra tamen seriem Canonicorum librorum, ne prorsus interirent. Ita enim loquitur autor præfatiunculæ ad eosdem libros. Quare licet in Biblijs Arabicis non reponantur, non ideo prorsus peribunt.

Additurque alia ratio in eadem præfatiuncula, nimirum, quia in aliquibus Biblijs latinis tam manuscriptis, quàm impressis reperiuntur. Quare ob hanc rationem dicit quispiam hos libros reponendos esse in Biblijs Arabicis. Sed respondeo, non esse certum, hos duos libros reperiri apud Arabos, Solumque vidi fragmentum aliquod libri quarti non parum à nostro differens, variumque. Sed demus, quod illos Arabi habeant, certum est inter libros canonicos per inscitiam illos adnumerare, quod saltem probabile est. Ideoque rectè fieri putarem illis in his tenebris erroris & iustitiæ clarissimum lumen præferre.

Deinde nulla vtilitas ex his duobus libris peruenire poterit, quia cùm non sint Canonici, non habent autoritatem ad probandum dogmata, neque vllam doctrinam moralem continent, sed tantùm visiones obscuras, & ænigmata.]

CON-

CONSVLTATIO LVII.

An remiges ad triremes damnati confugientes ad Ecclesiam, gaudeant immunitate?
Et quid de remigibus conductitijs, vulgò, le Buonauoglie, qui remigandi ministerio se mancipārunt?
Quidue de militibus refugis è triremibus, & ad Ecclesiam confugientibus?

1 AD 1. non gaudere autumant Martha *de iurisd. p.2. cap.41. n.17.* Megal. *in 3.p. lib.4. cap.2. q.1. num.33.* Sarp. *de iur. asyl. cap.5.* Cutell. *de immun. Eccles. lib.1. q.25. n.8. & q.40. per tot.* Gam. *dec.362.* & Villadieg. *in polit. cap.3. n.215.* qui tamen admittunt, quod cogi solum debeant ad remigandum ad tempus antea statutum, non autem ad sustinendum ob fugam pœnam aliam, cùm huius remissio, antequam Iudici sæculari tradantur, ab Episcopo, vel Ecclesiæ Præposito obtineri debeat. Mouentur ex eo, quod sunt serui pœnæ. Seruus enim pœnæ fit, non solum qui metallo, vel operi addicitur, sed qui alia pœna damnatur, quæ ministerium, corporisque laborem, & seruitutem irrogat, veluti qui in metallorum ministerium, ad ludum, ad bestias, & tandem ad triremes in opus publicum damnatur, *l.6. §. irrit. ff. de iniusto rup. l.6. ff. de stat. lib.25. §. si quis planè, ff. de acquir. hæred.8. §. in ministerium, & §. quicumque, & §. vlt. leg. 11. 17. & 36. ff. de pœn. l.7. ff. de his, qui sunt sui, vel al. §. pœnæ, instit. quib. mod. ius pat. pot. l.1. in fin. & l.2. ff. de contr. tab.* Hi enim omnes pœnæ magis, quàm Cæsaris fisci serui sunt, *l.3. ff. de his, quæ pro non script. hab.* Atqui si seruus fugiat ad Ecclesiam, non liberatur à potestate sui domini: igitur neque reus, qui per crimen, maximè accedente sententia, fit seruus publicus, & seruus pœnæ, liberabitur à potestate Iudicis, & iustitiæ.

At verò hanc opinionem aliqui reijciunt. Quia rationes pro illa deductæ intelliguntur de seruis iuxta dispositionem iuris antiqui digestorum, ac Codicis, quod est correctum per authenticon *Sed hodie C. de donat. inter vir. & vxor.* & per *authen. de nuptijs, §. quod autem,* vt docet Bartol. *in l. qui vltimo, n.3. ff. de pœn.* in libero homine in metallum damnato, in cuius locum successit pœna triremium perpetua, Clar. *q.67. vers. item damnatio,* Foller. *p.2. prax. cap.9. n.9.* Diaz *in prax. cap.146. n.3.* Salzed. ad Diaz. *cap.140.* necnon in deportatis, idem Bartol. *in l. eius, §. fiscus, n.1. ad fin. ff. de testam.* Natt. *cons.168. n.2. & 3.* in cuius locum successit pariter pœna triremium ad tempus, vel perpetua, Clar. *loc. cit. vers. deportatio,* & Farinac. *q.19. n.13. cum seq. & q.143. n.165.* vbi alij. Quæ ad triremes pœna frequentissimum his temporibus genus est supplicij, cuius meminit Valer. *lib. & cap. vlt.* scribens, quendam iussu Augusti, quod se Octauiæ sororis vtero genitum simularet, remo publicæ triremis affixum. Suidas huius etiam meminit, & Iosephus *lib.17.* Etenim hodie nemo bene natus, hoc est liber, & ex legitimo matrimonio procreatus per supplicium efficitur seruus pœnæ, per textum expressum *in d. §. quod autem, auth. de nupt.* ibi: *nullum ab initio bene natorum ex supplicio permittimus fieri seruum.* Idem enim est bene natus, atque ex legitimo matrimonio procreatus ex Gloss. *in l. qui vltimo, v. ad bestias, ff. de pœn.* & in specie, quod damnatus ad perpetuas triremes hodie non efficiatur seruus pœnæ pluries firmauit Rota, præcipuè in Romana coram Pamphilio 1613. *dec.492. n.2. & 3. p.3. diuers.*

2 Distinguunt alij dicentes, quod si reus, è triremibus refuga, confugit ad Ecclesiam, sit loco depositi ad illas condemnatus, vel certam habeat condemnationem, sed sit reclamatum, & pendeat reclamatio, vel compleuerit tempus, sed in illis generalem expectando libertatem detineatur, in his casibus immunitate gaudeat. Si verò certam habeat condemnationem, de qua non pendeat appellatio, vel pro delictis commissis deseruire ibi concordauerit, & tempus deseruiendi nondum compleuerit, in his casibus immunitate non gaudet; quia seruus pœnæ affectus est, & sic tempus deseruiendi complere debeat. Sed hi quoque reijciuntur, quia, vt dictum est, hodie per condemnationem huiusmodi, vel ad quodcumque aliud opus publicum, etiam in perpetuum, seruus pœnæ quis non efficitur.

3 Itaque gaudere, dummodo non fuerint ad triremes damnati ob crimen aliquod in Constitutione Gregoriana exceptum, siue damnati sint ad tempus, siue perpetuò, tradunt Pereira *de man. reg. p.2. cap.50. num.17.* Ludouic. Corr. *in relect. ad cap. inter alia, de immun. Eccles. p.3. q.4. n.9.* Anton. de Marin. *quotid. resol. cap.177. n.2.* Trullench. *in decalog. tom.1. lib.1. cap.11. dub.3. n.29.* Nouar. *in sum. Bullar. tit. de immun. Eccles. n.27.* Dian. *p.1. tr.1. resol.40.* Lezan. *in sum. v. Immunitas num.16.* Giurb. *cons. crim.30. n.21.* ac Delben. *de immunit. Eccles. cap.16. dub.10. sect.9. n.1. & seqq.* Ratio potissimum ea est, quia Gregorius XIV. summus Pontifex in sua Constitutione omnes, & singulos casus, tàm de iure communi, quàm aliàs quouis modo, etiam ex identitate, ac maioritate rationis reducit ad vnicam tantùm formam, & ad casus, siue delicta in ea expressa. Casus autem iste de damnatis ad triremes refugis, & ad Ecclesiam confugientibus in ea non exprimitur: ac proinde gaudent immunitate.

4 Confirmatur id primùm ex Mastrillo *de indult. cap.42. n.5.* tradente, quod fugiens è triremibus gaudet indulto, si non fuerit ad illas damnatus pro crimine excepto in ipso indulto. Ergo multo magis gaudere debet immunitate Ecclesiæ, si pariter non fuerit damnatus pro crimine excepto ab ipsa Ecclesia. Deinde à fortiori: Damnatus quippè ad mortem, qui statim atque sententia dicta est, efficitur seruus pœnæ, *d. l. qui vltimo, ff. de pœn.* siue fractis carceribus, siue dum ad supplicium ducitur, si ad Ecclesiam confugiat, gaudet immunitate pro crimine in dicta Constitutione non excepto; Clar. *q.30. vers. secus autem,* Farinac. *q.28. per tot.* Decian. *tr. crim. lib.6. cap.28. n.29.* Ambrosin. *de immunit. Eccles. cap.10. n.13.* Suar. *de relig. lib.3. cap.11. n.18.* Graff. *p.1. lib.2. cap.48. n.7.* Gambacur. *lib.4. cap.18. n.7.* & Peregrin. *de immunit. cap.5. n.4. & seqq.* ac declarauit S. Congregatio Immunitatis, præsertim in Vallisoletana 19. Maij 1649. Ergo multo magis damnatus ad triremes per regulam, *si id,* de quo minus videtur inesse &c. inest, igitur de quo magis, *auth. multo magis, C. de sacros. Eccl.* Primam tamen sententiam sequitur S. Congregatio Immunit. per text. *cap. Inter alia, de immun. Eccl.* Ita in Anconitana 6. Septemb. 1672. & in Senogallien. 18. Augusti, & in Sauonen. 15. Octobris eiusdem anni.

5 Ad 2. Negat Cutellius loco allegato *n.17.* quia ijs nec pœnæ, nec rei confugientis definitio conuenit, quin etiam tales contineri videntur sub dispositione, *c. metuentes 17. q.4. & l. præsenti, §. sanè, C. de his, qui ad Eccles. confug.* vbi de famulis cauetur, quod ad præstanda seruitia cogi debeant. Affirmat verò Giurb. *d. cons.30.* quod planè verum est. Solet tamen à Sanctissimo dari facultas, illos extrahendi ab Ecclesia, præstito prius iuramento à triremium Præfecto illos ob hanc fugam non puniendi, vt ex eadem S. Congreg. Immunitatis in Meliten. 15. Iulij 1668.

6 Item dicendum est de militibus refugis è triremibus, & ad Ecclesiam confugientibus, nimirum gaudere; sed si postea petantur, restituuntur cum eiusdem cautelis, vt ex eadem S. Congreg. in Anconitana 6. Septembris 1672.

CONSVLTATIO LVIII.

An & quatenus Clerici examinari possint coram Iudice laico?

1 NOn posse Clericum cogi tàm in causa criminali, quàm in ciuili ad deponendum in iudicio sæculari, nisi in defectum probationum, desumitur ex *c. testimonium 11. q.1.* vbi Glossa, Archid. & alij, nuncupatim Præpositus, & tradit Genuen. *in prax. cap.35. per tot.* omnino videndus. Ideoque requiritur licentia Episcopi, qua permittat, vt sui Clerici, etiam Presbyteri in foro sæculari examinentur, hisce tamen conditionibus.

2 In causis ciuilibus tantùm. Vel si sint criminales, non mereantur pœnam corporis afflictiuam. S. Congregatio super Episcop. 10. Augusti 1592.

3 Quod ex ijs non possit aliquo modo exoriri talis criminalitas, quæ mereatur pœnam corporis afflictiuam.

4 Et quod examinandi, non coram Iudice laico, sed in tribunali Episcopi præstent iuramentum. Eadem S. Congregatio 13. Februarij 1610. & 14. Aprilis 1615. & 26. Nouembris 1616. & 12. Maij 1623. & 16. Martij 1634. Adeò, quod si Iudex sæcularis præsumat deferre iuramentum personæ ecclesiasticæ tàm sæculari, quàm regulari, debeat puniri tanquam violator libertatis, & vsurpator iurisdictionis ecclesiasticæ, & etiam sic examinati, sed leuius, eadem S. Congregatio 19. Decembris 1625. Extatque formula decreti facta à S. Congregatione super controuersijs iurisdictionalibus tenoris sequentis.

5 *Sacra &c. censuit, si veritas pro defensione oratoris aliunde haberi non possit, dandas esse literas directas Episcopo diœcesano cum facultate, vt Clerici nominati possint in tribunali Iudicis laici examinari in causa criminali pro defensione, vt supra, præstito tamen prius iuramento coram eodem Episcopo diœcesano, ac seruatis alijs expressis in praxi Genuensis cap. 25. n. 6. & seq. scilicet, vt articuli, super quibus deponent, non contineant criminalitatem, infamiam, negatiuam, aut repulsam, & cum dispensatione hac de causa ab incursu cuiuscumque irregularitatis, & ad dictum effectum, & non aliàs potest dari saluus conductus eisdem Clericis examinandis.*

6 Vnde temerè violabit iurisdictionem ecclesiasticam laicus ille, qui absque licentia Episcopi vellet, non obstante notorietate, ac monitione Clericatus, Clericum examinare, deferendo illi prius iuramentum, tactis scripturis; sic enim incurrerit excommunicationem iniunctam tum in S. Concilio Tridentino *cap. 11. sess. 24. de reform.* vt ibi notat Barbos. *v. Iurisdictiones n. 3.* tum in Bulla Cœnæ Domini *can. 17.* vbi Duard. in *com. lib. 2. q. 3. concl. 1. n. 13.* Eoque magis si id sibi arrogauerit authoritatiuè tamquam ad suam iurisdictionem attinens, vt benè considerat Duard. *loc. cit. concl. 2. n. 15.* & ita non applicatur textus in *cap. si vero, de sent. excom.* loquens improbabiliter de ignorante quempiam esse Clericum, ibi: *Nec etiam excommunicatione notari, dummodo ipsum esse Clericum ignorauerit*, ex quo Glos. ibi *v. ignorauerit*, dicit, non procedere, si tonsuram vidit, vel si ex alio constet, illum Clericum esse.

7 Et ita vt non obstet, quod causa, in qua Clericus examinandus foret, esset mixti fori, & sic locum habeat præuentio, & quod laicus possit in ea examinare Clericum absque coactione, Sperell. *dec. 134.* Quia admittimus præuentionem, sed impugnamus consequentiam, quoad laicus possit exempli gratia Clericum vulneratum ab homine sæculari examinare cum iuramento sine licentia. Quod quidem non firmat Sperellus, sed solum, quod vterque Iudex potest in contumaciam procedere ad diuersas pœnas. Certum namque est, quod, quando laicus defert Clerico iuramentum in examine, id ipsi non liceat sine legitima facultate, præsertim in causa criminali, vbi maximè agitur de pœna sanguinis. Nam tunc ne concedere quidem Episcopus hanc licentiam potest, vt latè Bellett. *disq. Cler. p. 1. de Cler. test. n. 1. & seqq.* ac Sperell. *dec. 51. n. 6. ac 15.* vbi probat, examen vulnerati esse actum contentiosum, quod redditur in inuitum, & per interrogationes, quæ fiunt Clerico vulnerato idem examen censetur exercitium contentiosæ iurisdictionis, prout etiam talis quoque censetur iuramenti delatio, & sub *n. 18.* refert resolutionem S. Congregationis.

8 Neque officit, quod ad hoc, vt quis examinando Clericum censuras incurrat, requiratur, quod illum constituat, tanquam reum quoad se, vel testem quoad alios, ex Sperell. *dec. 51.* Nam id procedit respectu excommunicationis contra trahentes Clericum ad Curiam sæcularem latæ *in can. 15.* eiusdem Bullæ Cœnæ Domini, & ita loquitur Sperellus, vt patet ex *n. 10. & 12.* secus autem est respectu excommunicationis latæ in dicto *can. 17.* eiusdem Bullæ contra vsurpantes iurisdictionem ecclesiasticam, vt est actus examinis Clerici vulnerati, & huiusmodi cum delatione iuramenti, de quo loquitur idem Sperell. dicta *dec. 51.* vt liquet ex *n. 15.*

9 Stante itaque hac temeritate, non debet remanere impunis, qui sic examinat, sed debet denunciari excommunicatus, à solo Papa absoluendus, vt *in Extrauag. Et si Dominici 5. de pœnit. & remiss.*

CONSVLTATIO LIX.

An, & in quas pœnas incurrant, qui tempore interdicti, aut aliàs excommunicatos, vel interdictos, vel vsurarios manifestos in loco sacro sepeliunt, & quo pacto ecclesiasticæ sepulturæ illos tradere possint, præcipuè si ob violatam immunitatem, ac libertatem ecclesiasticam excommunicati fuerint, quiue eos, ac quomodo absoluere possint; Vbi speciatim de absolutione à censuris etiam inter viuos ob violatam ecclesiasticam immunitatem non pauca ex decretis SS. Congregationum.

IN *Clem. 1. de sepult.* decernitur ipso facto excommunicatos eos esse, qui propriæ temeritatis audacia defunctorum corpora non sine contemptu clauium in cæmeterijs, interdicti tempore in casibus non concessis à iure, vel excommunicatos publicos, aut nominatim interdictos, vel vsurarios manifestos scienter sepelire præsumunt, à qua excommunicatione nullatenus absoluantur, nisi prius ad arbitrium diœcesani Episcopi eis, quibus fuerit præmissa irrogata iniuria, satisfactionem exhibuerint competentem. 1

Ex quibus primò desumitur, quod absolutio data contra hanc formam sit nulla propter particulam *nullatenus*, quæ importat nullitatem actus ipso iure, Glos. *in auth. si qua mulier, v. nullatenus*, per eundem textum, *C. ad Velleian.* Rot. *dec. 24. n. 2. p. 2. diu.* & in terminis tradit Tolet. *lib. 1. instr. cap. 39. col. 1.* Nauar. *cap. 27. n. 137.* Suar. *de censur. disp. 12. sect. 4. n. 8.* & Cardinal. *in d. Clem. q. 7.* Secundò, quod à fortiori procedat contra sepelientes in Ecclesia, vt Suar. *n. 9.* cum Nauarro. Tertiò, quod tempus interdicti intelligatur de locali, generali, vel speciali, vel de personali generali, Suar. *loc. cit. disp. 35. sect. 1.* Quartò, quod contineantur hic non tantum proprijs manibus sepelientes, quod voluit Caiet. *in sum. v. excommunicatio cap. 46.* Nauarr. *vbi supra*, Henriq. *lib. 13. cap. 43. n. 3.* Auil. *de censur. p. 2. cap. 6. disp. 11. dub. 6.* Tolet. *ibid.* sed etiam mandantes, vt Suar. *eod. loc. n. 10.* & Card. *in d. Clem. n. 28.* atque authorizantes, vt Parochus, seu alij Clerici, qui funeri præsunt, vt Less. *de iust. lib. 2. cap. 20. n. 188.* Pyrrhus Sicul. *in specul. disp. 15. q. 130. §. 4.* & generaliter omnes, sine quibus talis ecclesiastica sepultura non perficeretur, vt sunt, portantes feretrum, fodientes, Clerici cantantes, & officium persoluentes, cum Cruce præeuntes, & non impedientes, cùm impedire ex officio tenentur, vt Sayr. *de censur. lib. 3. cap. 35. n. 13.* cum Vgolinn, Alter. *lib. 1. disp. 4. cap. 3.* Reginald. *lib. 32. n. 19.* Angel. *v. excommunicatio 7. cas. 36. n. 5.* Itaque continentur omnes & soli, qui talem sepulturam procurant, vel admittunt ad illam, vt Bonifac. *in ead. Clem. n. 33. in fin.* non tamen puto, contineri associantes honoris causa, Less. Suar. Pyrrh. Cardinal. Bonif. Angel. Sayr. Vgolin. & Alter. *locis allegatis*, estque communis sententia, quamuis etiam associantes contineri teneat Glos. Steph. & Ancar. *in d. Clem.* Reginal. *lib. 32. n. 19.* & alij. 2

Limitatur autem id primò, quod post dictam satisfactionem ista excommunicatio non est amplius reseruata, Bonif. *ibid. n. 4.* & Cardinal. *n. 30.* Secundò, quod hodie propter *Extrauag. Ad euitanda* non procedit hæc Clementina, nisi interdictum, cuius tempore sepelitur, sit nominatim denunciatum; nam aliàs non est obligatio denegandi sepulturam, Suar. *disp. 37. sect. 2. n. 5.* Coninch. *disp. 17. dub. 5. in fin.* Et intelligitur similiter de excommunicato, vel interdicto defuncto, nominatim denunciato, vel notorio Clerici percussore, Sayr. *lib. 2. cap. 35. n. 9.* Nauarr. *cap. 27. n. 137.* Filiuc. *tr. 14. n. 71.* & Tolet. *lib. 1. cap. 39. in princ.* Item secundum multos Doctores similiter non procedunt pœnæ contra sepelientes vsurarios manifestos, nisi sint declarati, vt Suar. *disp. 31. sect. 2. n. 10.* Filiuc. *tr. 17. n. 100.* Less. *cap. 20. n. 188.* Laym. *lib. 3. tr. de contract. c. 16. n. vlt.* Bonac. *eod. tract. disp. 3. q. 3. pun. vlt. n. 1.* & latè probat Vgolin. *de vsur. cap. 24. §. 8. n. 3.* etsi alij dicant, non requiri declaratoriam, de qua in dicta Extrauaganti, id est denunciationem publicam, sed sententiam specialem, seu declaratoriam in iudicio 3

de

de notorietate huius criminis vsurarum exercitij, & ante hanc sententiam, non esse locum pœnis prædictis, vt Menoch. *de arb. cas.* 335. *n.* 12. & 13. & inclinat Suar. ac Filliuc. *loc. cit.* Et quod non possit dici delictum notorium, nec pro eo procedi ad pœnas, nisi fuerit per sententiam declaratum, ait communem sententiam Clar. §. *fin. q.* 9. *in fin.* vbi ait sic in praxi receptum. Sed hæc doctrina Clarij, & aliorum, quos Menochius refert, debet intelligi vera, quando agitur ad pœnas inferendas, quæ de sui natura requirunt declaratoriam, vel executoriam, id est, quæ requirunt factum hominis positiuum, secus autem in purè priuatiuis, de quibus hic agimus. Alij distinguunt, quod declaratoria non requiritur ad incurrendas pœnas *cap. quia in omnibus, de vsur.* sed benè ad incurrendas pœnas *cap. quamquam eod. tit.* vt Lup. *in d. cap. quamquam in præf. n.* 32. & 33. Couar. *var. lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 5. sed rectè refutantur ab Vgolino *loc. cit.* quia non assignant rationem differentiæ. Igitur alij dicunt pœnas vsurariorum procedere, & ligare ante omnem declaratoriam, seu denunciationem: quia Extrauagans, *Ad euitanda* loquitur de ijs, qui vitandi essent ratione sententiæ, seu censuræ, non autem de vitandis ratione criminis notorij. Ita tenent Syluest. *v. vsura* 9. *q.* 4. Nauarr. *cap.* 17. *n.* 280. Armil. *v. vsura n.* 53. Molin. *to.* 2. *disp.* 334. Filiuc. *tr.* 14. *n.* 71. Vitald. *de suspens. n.* 50. Alter. *to.* 2. *disp.* 11. *cap.* 2. *in fin.* Ias. *cons.* 78. *n.* 3. *vol.* 3. Mascard. *v. vsurarius conclus.* 1425. *n.* 6. & hæc est communior sententia. Solùm autem requiri censeo declaratoriam Iudicis, vel sententiam, quando ratio notorij posset esse dubia, vt latè distinguit, & conciliat Mascard. *v. notorium concl.* 1106. *n.* 11. vbi ait, notorium facti permanentis facilè posse excludere omne dubium, secus in notorio iuris.

4 Clerici autem sæculares ac regulares quicumque admittentes ad sepulturam interdictos, vel excommunicatos, vel quoscumque in loco interdicto, incurrunt interdictum ab ingressu Ecclesiæ, *ex cap. Episcoporum, de priuil. in* 6. vbi cautum est, ne sæculares, aut regulares quantumcumque exempti, vel priuilegiati scienter celebrent, aut celebrari faciant diuina in locis interdictis ab Ordinarijs, vel delegatis, vel à iure, nisi quatenus à iure conceditur, & ne interdictos ad diuina officia, & ecclesiastica Sacramenta, vel ecclesiasticam sepulturam admittant. Qui verò contra præsumpserint, præter alias pœnas à iure statutas, ingressum Ecclesiæ sibi nouerint interdictum, donec de transgressione huiusmodi ad arbitrium Ordinarij, cuius sententiam contempserunt, satisfecerint competenter.

Hæc autem Constitutio est contra omnes ecclesiasticas personas, tam sæculares, quàm regulares exemptas tantum, non autem contra alias non exemptas, vt de communi testatur Nauar. *cap.* 27. *n.* 157. Suar. *de censur. disp.* 37. *sect.* 4. *n. vlt.* Io. Andr. Gemin. Anchar. & Io. Monach. *ad d. cap. Episcoporum* contra Glos. *ibi*, ac Barbosam eo loco *n.* 3. ac Sayr. *lib.* 5. *cap.* 14. *n.* 32. & 34. qui dicunt, illam particulam *quantumcumque priuilegij, vel exemptionis* &c. esse ampliatiuam, non restrictiuam ad illos solos. Ex quo apparet, quod ratione huius transgressionis exempti fiunt de foro Episcopi, Io. Monach. *n.* 3. & Io. Andr. *n. item* 3. atque sic poterit Episcopus illos punire pro arbitrio. Non poterit tamen eos excommunicare, si habent priuilegium, vt non possint excommunicari, nisi à Papa, Io. Monach. *d. n.* 3. Item ex hoc textu tolluntur priuilegia concessa admittendi ad diuina interdictos, vel celebrandi tempore interdicti, Io. Andr. & Io. Monach. *ibid. n.* 2. Excipiuntur tamen; & præseruantur priuilegia clausa in corpore iuris, nempè moderatio *cap. Alma mater, de sent. excom. in* 6. sed neque derogatur alijs priuilegijs, postea concessis, etiam extra corpus iuris. Non autem in hac Constitutione continentur Episcopi per *cap. Quia periculosum, de sent. excomm. in* 6. Franch. *in d. cap. Episcoporum*. Et intelligitur de non admittendis interdictis nominatim declaratis, vel in loco interdicto nominatim declarato, ob dictam *Extrauag. Ad euitanda*, de qua supra. Interdictum autem personale generale obligat ad vitandum, si fuerit denunciata per nomen talis Vniuersitas, etiam si non fuerint singuli nominati, Bonac. *punct.* 6. *n.* 23. secundùm probabiliorem cum Sayr. *lib.* 1. *cap.* 12. *n.* 23. Suar. *d. disp.* 37. *sect.* 2. *nu.* 3. Alter. *de interd. disp.* 10. *cap.* 4. Auil. vbi supra *dub.* 5. Coninch. *disp.* 17. *n.* 62. contra Nauarr. & Em. Sa, quos refert Bonacina *ibi*.

5 Pariter ex *cap.* 3. *de priuil.* §. *excommunicatos*, *iuncto* §. *fin.* Si Religiosi, etiam exempti admiserint ad diuina nominatim interdictos ab Episcopo, vel ab eo nominatim denunciatos, eorum Ecclesiæ, in quibus admiserint ex præsumptione, subiaceant interdicto. Quod aliqui dicunt esse latæ sententiæ, sed posse ab Episcopo denunciari, seu declarari contra istos Regulares, etiam exemptos, quia verbum *subiaceat* est latæ sententiæ, vt *c. si quis suadente* 17. *q.* 4. Glos. *in cap.* 1. *de iniur. in* 6. ac ita refert alios tenere Host. hic in fine, & multos pro hac sententia refert Tiraquel. *in l. si vmquam, v. reuertatur, n.* 148. vbi *n.* 150. eam per se veriorem ait, nisi ex subiecta materia aliud colligatur. Sed contrariam ait communem Abb. *in d. cap.* 3. *n.* 7. Host. *ibid.* & Card. *in fin.* dicentes, verbum *subiaceat* intelligi ministerio Episcopi, sententiam laturi, & ait Cardinalis, hanc expositionem, tamquam benignam esse amplectendam, & eam communem in eo casu fatetur Tiraq. *n.* 149. Vnde sequitur, quod si tales Religiosi habent priuilegium, ne possint excommunicari, nisi à Papa, non poterit Episcopus talem sententiam contra eos fulminare, at secundum primam sententiam posset declaratoriam proferre, Henriq. *lib.* 7. *cap.* 25. *n.* 7.

6 Hæc verò decretalis limitatur hodie per *d. cap. Alma mater, de sent. excom. in* 6. vbi certis modis moderatio facta est interdicti localis generalis, vel personalis generalis. Primò, vt omnes admitti possint ad pœnitentiæ Sacramentum, si non sint excommunicati, vel culpabiles de tali interdicto, vel specialiter interdicti, & officia diuina possint ianuis clausis celebrari submissa voce, laicis exclusis, & sine sonitu campanarum. Sed & quater in anno, imò quinquies, id est Natali Domini, Paschate, Pentecoste, Assumptione B. Mariæ, & Corporis Christi festo ianuis apertis, exclusis excommunicatis; interdictis verò, culpabilibus non admissis ad communionem eucharisticam, & ad oblationem. Et idem est de interdictis nominatim, seu specialiter, vt docent Suar. *disp.* 34. *sect.* 1. *n.* 33. Laym. *lib.* 1. *tract. de interd. cap.* 2. §. *quartam exceptio*, Sayr. *lib.* 5. *cap.* 13. *n.* 12. Io. Andr. & Henriq. *in d. cap.* 3.

7 Regulares etiam exempti interdictum generale locale non obseruantes, aduertentes illud obseruari ab Ecclesia Cathedrali, seu matrice, seu parochiali, incurrunt excommunicationem latam *in Clem.* 1. *de sent. excom.* non obstantibus priuilegijs & consuetudinibus. Quod procedit etiamsi prætenderetur illud interdictum nulliter latum, Sayr. *lib.* 3. *cap.* 33. *n.* 45. & 48. cum alijs. Non autem procedit hæc Constitutio contra Clericos, vt supra citati Doctores dicunt, neque procedit in interdicto speciali locali, neque personali, etiam generali, vt Tolet. *lib.* 1. *cap.* 36. §. *vndecima*, vbi benè explicat hanc materiam. Sic etiam in prædicto casu Religiosi Minores S. Francisci, si admittunt suos Tertiarios in suis Ecclesijs ad diuina officia, excommunicationem incurrunt Papæ reseruatam, scilicet ante satisfactionem, sed, satisfactione præstita, tunc sunt absoluendi ab Episcopo authoritate Apostolica, à iure delegata, ex *Clem. Cum ex eo, de sent. excom.* Sed de his alibi.

8 Clerici porrò tradentes vsurarios manifestos ecclesiasticæ sepulturæ, vel oblationes eorum accipientes, compellendi suot reddere, quæ acceperint, & donec ad arbitrium Episcopi satisfecerint ab officij sui manent executione suspensi, *text. in cap. quia in omnibus, de vsur.* & *cap. quamquam, eod. tit. in* 6. Sepelientes verò in loco interdicto, scilicet tempore interdicti localis, exercendo in officio illo actum ordinis sacri, incurrunt irregularitatem, Sayr. *lib.* 5. *cap.* 14. *n.* 34. At sepelientes in loco non interdicto excommunicatos, vel interdictos, non fiunt irregulares, Sayr. *ibid.* qui multos allegat, & Suar. *disp.* 12. *sect.* 4. *n.* 14.

9 Ecclesiæ verò, vel Cœmeteria sacra, in quibus fuerit sepultus excommunicatus nominatim denunciatus, vel notorius Clerici percussor, polluta remanent eo ipso, *cap. consuluisti, de consecr. Eccles.* videndi omninò Sayr. *d. lib.* 5. *cap.* 16. *n.* 22. Suar. *d. disp.* 12. *sect.* 4. *n.* 4. & *de Sacram. disp.* 81. *sect.* 4. §. *quarto violatur*, Tolet. *lib.* 5. *cap.* 8. §. *tertia causa*, Auil. *p.* 5. *disp.* 7. §. *tertius casus*, & cadauer illud excommunicati est exhumandum, & procul ab Ecclesia pro-

sia proijciendum ad tenorem *cap. sacris, de sepult. & cap. ad hec, de priuil.* ibique Butr. Abb. Zabarel. & alij. Itaque, quandiu non fuerit locus reconciliatus, fideles ibi sepeliri non possunt, per *cap. vn. de consecrat. Eccles. in 6*, neque ibi interim possunt officia celebrari, vt per Doctores citatos, Si vero sepultus absoluatur ab excommunicatione ab eo, qui illam dare potest pro vtroque foro ob signa edita in articulo mortis, tunc non erit corpus exhumandum; Suar. *d. disp. 12. sect. 4. n. 3.* & Sayr. *lib. 2. c. 4. n. 13.*

11 Ratio autem cur excommunicati, &c. tradi nequeant ecclesiasticæ sepulturæ, insinuatur ex *d. cap. sacris*, quia quibus non communicamus viuis, non debemus etiam communicare defunctis. Quod desumptum est ex Leone Papa *ep. 90. vel 92.* ad Rusticum *c. 6. vel 7.* & habetur *in can. 1. 24. q. 2.* & ex Gelasio *in can. quicumque 12. q. 3.* Atque hinc infertur, quod licèt contingat, excommunicatum mori cum maximis signis contritionis, si tamen absque absolutione à censura decedat, sepeliri non possit in loco sacro, donec ab Ecclesia absolutionem obtineat, iuxta *cap. A nobis 2. de sent. excom.*

12 Sed illustremus hanc materiam absolutionis à censuris per Doctores decantatam varijs Sacrarum Congregationum decretis,

13 Absolutio à censuris ex causa violatæ immunitatis ecclesiasticæ est reseruata Summo Pontifici. S. Congregatio Immunitatis in Licien 13. Iulij 1638.

14 Auditor Cameræ non potest dare hanc absolutionem, nec cœtera Tribunalia Vrbis, eadem in Romana 4. Augusti 1626.

15 Auditor Cameræ non habet facultatem absoluendi à censuris in causis violatæ immunitatis ecclesiasticæ, nec cum reincidentia, neque concedere inhibitiones; eadem in Grauinen, & Capitana 27. Ianuarij, & 10. eiusdem 1639. & 1. Iulij 1642.

16 Auditor Cameræ non habet facultatem absoluendi à censuris in causis violatæ immunitatis ecclesiasticæ, nec cum reincidentia defectu iurisdictionis; & ideo Episcopi non debent attendere eius inhibitiones, sed debent procedere ad vlteriora, vt sæpius resolutum ab eadem S. Congregatione, præsertim in Neapolitana 29. Augusti 1671.

17 Absoluendi facultas non debet concedi Ordinario inferiori, sed Episcopo viciniori, eadem S. Congr. 23. Augusti 1632.

18 Episcopus absque facultate S. Congregationis non debet committere absolutionem cum reincidentia, secus incidit in excommunicationem. ead. S. Congreg. in Cassanen 3. Decembris 1652. Neque ratione infirmitatis, nisi sit periculosa, eadem in Licien 6. Februarij 1635. Neque in honorem festiuitatum, eadem in Auersana 27. Martij 1635.

19 Absolutio non datur, nisi expressis nominibus, eadem in Copsana prima Octobris 1652.

20 Iubilæum non suffragatur excommunicatis in foro fori, eadem S. Congr. in Aquilana 17. Decembris 1630. & in Mediolanen 27. Ianuarij, & in Nuscana 6. Februarij eiusdem anni.

21 Breue Pœnitentiariæ non suffragatur excommunicatis in foro exteriori. eadem S. Congr. in Grauinen 9. Octobris 1629. & in Marsicana 7. Septembris 1638. & in Nullius Terlicij 12. Ianuarij 1649.

22 Absolutio aliquando datur cum pœna soluendi eleemosynam. eadem S. Congr. in Salernitana 29. Octobris 1628. & in Nullius Orbitelli 29. Octobris 1624.

23 Absolutio non est concedenda vigore iubilæi, eadem in S. Marci 14. Octob. 1630.

24 Absolutio cum facultate S. Congregationis datur aliquando cum reincidentia in honorem festiuitatum. eadem in Britinorien 3. Aprilis 1632. & in Cassanen 19. Decembris 1634. & in Caiaceo 24. Martij 1627.

25 Absoluendi facultas datur aliquando per substitutum. eadem in Asculana 21. Septembris 1633. Aliquando datur facultas Episcopo subdelegandi absolutionem. eadem in Baren 7. Augusti 1657.

26 Absolutio datur aliquando cum cautione de soluendo damna. eadem in Asculana 22. Septembris 1633. & in Hortana 5. Maij 1637.

27 Absolutio est personaliter petenda. eadem in Nucerina 8. Aprilis 1636. & in Aprutina 5. Martis 1641.

Elapso termino absolutionis cum reincidentia, Ordinarius debet affigere cedulones contra iam absolutos. eadem in Baren 22. Decembris 1634. & in Alexandrina 17. Ianuarij 1634. 28

Excommunicati ob extractionem factam ab Ecclesia, cum aliqua odo extracti, ab eis occisi fuerint, velà Curia sæculari capite puniti, ex quo Ecclesia non potest redintegrari, possunt absolui in foro conscientiæ; in foro autem exteriori Eminentissimi Patres fuerunt varij; sed maior pars censuit absolutionem quidem differri, non autem absolutè denegari, considerando circumstantias facti in casibus particularibus, ac propterea in casu, de quo agebatur, concessa fuit in Oppiden 13. Decembris 1633. At verò eadem S. Congregatio die 15. Martij 1661. hanc rem ad S. Pœnitentiariam remisit. 29

Commissarius Nuncij Apostolici non potest absoluere a censuris. eadem in Melphiten 10. Iulij 1640. Nec potest absoluere ob non solutionem decimarum Locumtenens Auditoris Cameræ Apostolicæ. eadem in Beneuentana 29. Maij 1629. 30

Solis Episcopis, non autem alijs Ordinarijs inferioribus communicatur facultas absoluendi à censuris incursis ob violatam immunitatem, libertatem, & iurisdictionem ecclesiasticam, & sede Episcopali vacante, committitur Episcopo viciniori. eadem sæpius. 31

Locumtenens Auditoris Cameræ non potest absoluere ab excommunicatione reseruata. eadem in Catacen 29. Maij 1629. 32

Facinorosus non est absoluendus ab Episcopo cum facultate summi Pœnitentiarij. eadem in Auellina 27. Maij 1654. 33

Exactores onerum ab Ecclesiasticis non sunt absoluendi, nisi præcedente restitutione omnium exactorum. eadem in Alexandrina 15. Februarij 1635. 34

Absolutio multorum concurrentium in vnum crimen quomodo conferenda. vide in Baren 13. Augusti 1647. 35

Absolutio diuersorum delinquentium datur secundum qualitatem delictorum. eadem 10. Nouembris 1649. 36

Petentes absolui ab excommunicatione sunt absoluendi in forma Ecclesiæ consueta. eadem in Caietana 9. Nouemb. 1626. 37

Absolutio ab excommunicatione non prodest, nisi sequuta restitutione, & redintegratione Ecclesiæ. eadem in Lauden 9. Octobris 1629. 38

Excommunicatus mortuus potest absolui in forma iudicij. eadem in Hieracen 13. Septembris 1655. 39

Excommunicatus mortuus, si signa pœnitentiæ dederit, potest absolui. eadem in Ianuen 14. Septembrij 1626. 40

Circa absolutionem excommunicati demortui seruanda est dispositio *cap. fin. de sepult.* eadem in Mediolanen 13. Febr. 1637. 41

Contra excommunicatos notorios, qui non curant absolui, procedendum per aggrauatorias. eadem in Beneuentana 20. Ianuarij 1637. & Nullius Canusiæ 20. Martij 1630. 42

In Aquinaten Petrus & Thomas de Iorio, petentes absolutionem à censuris ob causam extractionis, & homicidij mulieris, eorum consanguineæ, resolutum cum Sanctissimo pro declaratione authoritatis Sac. Congregationis, & facta relatione, Sanctissimus sub die 28. Septembris sequentis declarauit, Episcopum in supradicto casu posse absoluere authoritate ordinaria, cum nulla intercesserit authoritas publica: & ideò sub eadem die 28. expeditæ sunt literæ. Idem in Cariaten 1. Octobris 1669. scriptum Vicario, qui absoluat, satisfacta parte, iuxta ordinarias suas facultates, cùm violatio non fuerit commissa authoritate publica. 43

In Tarentina 17. Augusti 1669. constito de signis pœnitentiæ datis, & de satisfacta parte, Vicarius generalis absoluat in forma ad tenorem *cap. à nobis 2. de sent. excom.* & concedat sepulturam ecclesiasticam. Idem in Aquilana 13. Augusti eiusdem anni, & in Bituntina 2. Ianuarij 1672. videlicet Episcopo, qui faciat exhumari cadauer, & illud, præstito per hæredes iuramento de parendo mandatis Ecclesiæ, absoluat in forma ad tenorem *cap. à nobis 2. de sent. excom.* & deinde tradat ecclesiasticæ sepul-

pulturæ ex eo, quod mortem signa pœnitentiæ præcesserint.

45 Absolutio ab excommunicatione dari debet, satisfacta parte, vel quando delinquens fuit sufficienter punitus, etiam à Iudice sæculari. S. Cong. Episcop. in Triuentina 17. Aprilis 1602. & in Beoeuentana 27. Martij 1653.

46 Absolutio excommunicationis pro delicto non valde graui priuatim dari debet. eadem S. Congregatio in Suessana 20. Nouembris 1655.

47 Absolutio à censuris ob violatam immonitatem ecclesiasticam iuxta Constitutionem fa. me. Gregorij XIV. quæ incipit, *Cum alias nonnulli*, est Sedi Apostolicæ reseruata. Sac. Cong. Concilij sub anno 1617.

48 Absolutio à censuris debet concedi omninò gratis, etiam in foro exteriori, excepto eo, quod debetur Notario pro mercede, & Iudici pro decreto. S. Cong. Episcop. in Neocastren 27. Iulij 1618. Et si in absolutione excommunicationis reseruatæ commuteotur expensæ itineris, & incommoda Romam venendi in aliquam eleemosynam. S. Congregatio Episcop. in Mediolaoen 22. Aprilis 1603.

49 Licet absolutio sacramentalis, data sub conditione de futuro sit oulla, absolutio tamen à censuris, data sub conditione de futuro, non solùm est valida, sed etiam licita, maximè existente iusta causa, vtputa, quia postea non patebit aditus ad Superiorem. Item, licèt absolutio à censuris differat à sacramentali peccatorum absolutione, etiam in hoc, quod ex causa dari possit etiam inuitis; antea tamen curari debet, vt delinquentes errorem suum recognoscant, & absolutionem humiliter petaot. S. Congreg. Episcop. in Cauen 6. Septembris 1604. & 18. Martij 1649.

50 Absolutio censurarum, & dispensatio irregularitatum ad cautelam dari solet, quando reus allegat probabilem caosam earum oullitatis; & sic quando dubium est, an inciderit, & ab eo Iudice, qui à certis absoluere posset, excepto interdicto locali generali, à quo non datur absolutio ad cautelam. Ante tamen causam finitam debet præstari cautio de stando iuri. S. Cong. Episcop. in Anagnina 3. Maij 1647. Et datur secretò absque solemnitate iudiciali. eadem S. Congr. in Neapolitana 17. Iunij 1577.

51 Multi sunt casus, in quibus antequam causa plenè cognita fuerit, absolui potest cum reincidentia, præstita promissione de parendo, & stando iuri.

52 Primus, quando petitur ab Ordinarijs, vel ab alio informatio, maximè cùm præcipitur transmissio processus. S. Congreg. Episcop. in Tarracinen 5. Maij 1645. & in Martyranen 11. Maij 1646. & in Montis Falisci 15. Septembris 1648.

53 Secundus, quando adest fumus boni iuris eius, qui recurrit. S. Cong. Episc. in Boianen 16. Februarij 1646. & in Monopolitana 3. Aprilis 1649. & iterum in Boianen 30. Septembris 1650.

54 Tertius, quaodo Ordinarius excommunicauit in causa propria, modò non tractetur de decimis. S. Cong. Episcop. in Larinen 21. Septembris 1646.

55 Quartus, quaodo sunt excommunicati ob non exhibitionem librorum Confraternitatum, quos asseruot, non esse apud se. eadem S. Cong. in Scalen 27. Martij 1647.

56 Quintus in honorem alicuius magnæ festiuitatis, præsertim Resurrectionis, & Natiuitatis Domioi. eadem S. Cong. in Ianueo 4. Martij 1603. & in Vmbriaticen 16. Martij 1621. & in Riminen 3. Aprilis 1648.

57 Sextus propter aliam iustam causam. eadem S. Cong. in Salernitana, in Tropien, & in Nouarien 1601. & in Ianuen 2. Iulij 1602. & io Vulturarien 23. Decemb. 1603.

58 Licèt excommuoicatus propter aliorum offensam non debeat absolui in foro exteriori, neque interiori, nisi prius satisfacta, vel concordata parte, & si fuit offensa libertas, vel immunitas ecclesiastica, nisi omnibus in pristinum restitutis. Si tamen excommunicatus est paratus satisfacere, vel si tunc non possit, vult præstare cautionem idoneam per pignora, vel fideiussores; vel si hæc non possit, saltem per iuramentom, debet absolui, licèt pars offensa nolit acceptare satisfactionem. Imputari namque non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum. S. Congreg. Episcop. in Mileten 4. Augusti 1579. & in Bergomen 6. Decembris 1606. & in Sulmonen 12. Martij 1619. Maximè si quis fuit excommunicatus pro manifesto excessu; tuoc enim non debet absolutio concedi, nisi prius Ecclesiæ satisfaciat. eadem S. Congreg. in Baren 12. Iunij 1577. & in Catacen 5. Nouembris 1602.

59 Excommunicati verò ob carceratiooem Clerici non debent absolui vsque ad integram satisfactionem expensarum, si sunt liquidæ, licèt haberent Breue S. Pœnitentiariæ. Si verò non sunt liquidæ, debeot absolui cum idonea cautione alicuius personæ ecclesiasticæ in forma depositi. eadem S. Congregatio in Telesina 20. Februarij 1613.

60 Iudex autem laicus, vel eius executor, excommonicatus ob carcerationem Clerici, non debet absolui, donec illum non restituerit, licèt asserat, se illum Regiæ Audieotiæ consignasse, ideòque restituere non posse. Quia hæc non reputatur excusatio legitima propter suspicionem collusionis. eadem S. Congregatio in Laquedonen 22. Martij 1614. Nec sufficit, si restitutio, vel relaxatio fiat sub fideiussione, sed debet liberè dimitti, seu restitui. ead. S. Congreg. in Crotonen 3. Augusti 1618.

61 Quidam tamen Gubernator, qui extractum maiori Iudici consignauerat, fuit absolutus ad annum cum reincidentia. eadem S. Cong. in Sulmonen 23. Februar. 1612.

62 Non prohibetur Episcopus, vel alios superior affigere cedulones, & punire excommunicatum, licèt fuerit in foro conscientiæ absolutus, vel cum Breui S. Pœnitentiariæ, vel cum Bulla Cruciatæ, aut Iubilæi, vel in vim *cap. liceat sess. 24. Conc. Trid.* vel alio quocumque modo. Quia isti duo fori sunt separati, & actum in vno non affert præiudicium in alio. Potest tamen Iudex ecclesiasticus absolutionem in foro conscientiæ datam, etiam pro foro exteriori ratam habere, nisi hoc redundet in præiudicium partis. eadem S. Coogreg. in Compsana 14. Iunij 1619. & in Oppiden 8. Iunij 1621. & in Mileten 30. Septembris 1622.

CONSVLTATIO LX.

An & quibus modis pœna ecclesiastica lata sententia suspendantur? Vbi plura ex decretis Sacrarum Congregationum de appellatione à censuris ob violatam immunitatem, libertatem, & iurisdictionem ecclesiasticam.

1 PRimò per absolutionem ad reincidentiam, quæ est suspensio impropriè dicta. Propriè enim est absolutio absoluta de præsenti à pœna ecclesiastica sub conditione potestatiua, æquiualenter resolutiua, id est, vt ea conditione non impleta, verbi gratia, satisfactione aliqua non præstita, ob nouam culpam antea absolutus reincidat in excommunicationem similem virtualiter, & æquiualenter eamdem, Abb. *in cap. de cætero in fin. de sent. excom.* Cened. *pract. quæst.* 23. *n.* 4. Suar. *de censur. disp.* 22. *sect.* 1. *n.* 62. Sanch. *in decal. lib.* 2. *cap.* 13. *n.* 28. Coninch. *disp.* 14. *n.* 217. Filiuc. *tract.* 11. *n.* 314. & hoc genus absolutionis frequens est apud Tribunalia Romana in materia censurarum ecclesiasticarum.

2 Hanc autem absolutionem, seu suspensionem à censuris ecclesiasticis dare possunt omnes, qui habent potestatem ordinariam illas absoluendi. Quia si possunt liberè absoluere, multò magis limitatè, *cap. cui licet* 53. *de regul. iur. in* 6. Delegatam autem potestatem habentes absoluendi à censuris, vt multi priuilegiati Regulares Confessarij approbati, secundum communem sententiam non possuot absoluere ad reiocidentiam modo prædicto; quia carent iurisdictione ad talem sententiam, seu censuram reproducendam, Ceoed. *loc. cit. n.* 4. Henriq. *lib.* 13. *cap.* 20. *n.* 1. Nauar. *cap.* 27. *n.* 14. Reginald. *n.* 54. *cap.* 3. Rodriq. *in sum. tom.* 5. *cap.* 84. *n.* 3. Gutier. *alleg.* 9. *per tot.* & alij; qoamuis Suarez, & alij multi contrarium teneant *disp.* 7. *sect.* 8. *n.* 24. *de censur.* Certè in moltis casibus à iure expressis Confessarij ita possunt, ac debent ad reincidentiam absoluere, vt a reseruatis censuris in articulo mortis, si promptè, seu commodè haberi non possit alius, qui possit absoluere à dictis reseruatis extra mortis articulum, ex Trident. *sess.* 14. *de pœnit. cap.* 7. Suar. *de pœnit. disp.* 26. *sect.* 4. *n.* 3.

Sanch.

Regul. *in decal. lib. 2. cap. 13. à n. 1.* Barbos. *alleg. 25. n. 50.* Dian. *p. 2. tr. 4. resol. 57. & 71.* aliisque apud eos, apud quos videri poterit plenior huius rei explicatio.

3 Secundò modo propriè suspenduntur censuræ, seu pœnæ ecclesiasticæ, quando absoluuntur ad certum actum, vel ad certum tempus, vt deinde statim reincidat reus in eandem numero censuram, seu pœnam, etiam sine noua culpa, Abb. *in cap. Ad hæc 37. de appel. n. 4.* Cardin. *ibi*, Dec. *cons. 145. n. 1. & 3.* Genuens. *in prax. cap. 22. n. 5.* Suar. *de censur. disp. 7. sect. 8. n. 19.* cum binis *seqq.* Quia cùm censura, & quælibet pœna latæ sententiæ non habeat esse, nisi morale, potest eadem numero reproduci, seu resultare ex eadem causa, seu canone, Suar. *n. 21. loc. alleg.* Talis igitur est absolutio, quam apponit Papa in suis literis ad illarum effectum absoluens, & talis est absolutio, quæ datur nominatim excommunicatis in sacra Pœnitentiaria per octo dies ad effectum consequendi Indulgentias Vrbis.

4 Huiusmodi porrò absolutionem, seu suspensionem secundùm multorum Doctorum sententiam solus Papa, vel cui Papa commiserit, concedere potest; quia habet vim dispensationis super iure communi, aliquo modo alterando naturam censuræ. Ita Franch. *in cap. 1. n. 19. de rescript. in 6.* ibique Gemin. *n. 14.* Io. Andr. *in d. cap. ad hæc*, & ibi Cardin. *col. vlt.* Abb. *n. 3. in fin.* Genuens. *loc. cit. n. 5.* & Suar. *disp. 6. sect. 4. n. 7.* & hæc est magis communis; quamuis contraria sit probabilis multorum, quod Episcopus (non tamen inferior Prælatus) possit absoluere modo prædicto ad certum actum, verbi gratia, conferendo beneficium excommunicato, vel suspenso, si talis sit censura, à qua ipse possit absoluere ordinaria potestate, vt Nauar. *in cap. Ita quorundam n. 11. & 18. de Iudæis*, Cuch. *instit. lib. 4. tit. 1. n. 189.* Vgolin. *tabul. 1. de censur. cap. 4. §. 5. n. 18.* Auil. *p. 2. cap. 6. disp. 5. dub. 2. concl. 4.* & Garz. *de benef. p. 7. cap. 13. n. 68.*

5 Pro quo aduertendum primò, quod absolutio prædicta, quam Papa apponit in suis literis, non suffragatur quibusdam insordescentibus in censuris, de quibus alibi diximus. Item non suffragatur irregularibus, quia non suspendit irregularitatem, Garz. *d. p. 7. cap. 11. n. 56.* Item non prodest quoad effectum literarum mediatum, sed immediatum; siquidem solum iuuat ad validitatem illarum literarum. Vnde, si sint in forma commissaria, non poterit censura ligatus obtinere expeditionem à Commissario, nisi prius obtinuerit absolutionem liberam à censura. Item si quis excommunicatus, vel suspensus obtinuit Breue extra tempora, validum est, sed non poterit promoueri ante absolutionem propriè dictam, vt Garz. *loc. cit.* Et denique clausula ordinaria, quæ in Breuibus apponitur, videlicet: *à quibusuis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris &c. ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absoluentes &c.* non importat absolutionem ab hæresi, vt declarauit S. Congregatio S. Officii 25. Nouembris 1623.

6 Tertius modus suspendendi pœnas latæ sententiæ est per prorogationem factam à creditore, seu parte, termini à lege, seu Iudice assignati ad satisfaciendum eidem parti læsæ, in cuius fauorem pœna lata est ipso facto incurrenda per terminum. Qua in re tres sunt sententiæ.

7 Prima asserit per talem prorogationem, à sola parte factam, etiam sine authoritate Iudicis, suspendi pœnam, verbi gratia, excommunicationem, vt non incurratur in termino illo legali, seu iudiciali, sed in termino prorogato, seu conuentionali, si in eo non fuerit satisfactum. Quia sicut potest creditor in totum tollere obligationem, & pœnam, sic potest differre. Et quia prorogatio fit cum omnibus circumstantiis, & accessoriis. Et quia ea suspensio est secundum mentem legis, vel Iudicis. Hanc sententiam tenet Innoc. *in cap. præterea 2. in fin. de appell.* Butr. *ibi*, & Abb. *n. 4.* qui ait, esse verissimam, & Cardin. *in Clem. 1. §. nos itaque q. 5. n. 18. de iureiur.* Dec. *in d. c. præterea n. 7.* vbi ait, esse magis communem, Odo de Senen. *tit. de sen. actuque priu.* Angel. *v. excommunicatio 2. n. 2.* Felin. *in cap. 1. n. 5. de iureiur.* Suar. *de censur. disp. 3. sect. 6. n. 8. & 9.* Filiuc. *tr. 11. n. 81.* Bonac. *de censur. disp. 1. q. 2. pun. 4. n. 1.* Coninch. *de censur. disp. 14. q. 199.* Galles. *tr. de form. oblig. Camer. §. secunda consideratione n. 19. & 21.* Capella Tholos. *dec. 73.* Bartol. *in l. 1. §. & post operis, ff. de nou. op. nunc. n. 6.* Alex. *ibi n. 14.* Imol. *in d. cap. præterea n. 8. in fin.* Bald. *in l. 1. q. 10. C. de his, quæ pæn. nom.* vbi exemplum de pœna testamentaria.

8 Secunda sententia ait, prorogationem illam tollere in totum pœnam, si sine consensu ferentis fiat prorogatio, vt non incurrat debitor in termino legali, seu iudiciali. Quia creditor cessit iuri suo. Sed non in termino conuentionali, seu prorogato: quia non habuit pars iurisdictionem differendi pœnam in illud tempus. Ita Sanch. *in decal. lib. 4. cap. 55. n. 5. & 6.* Anchar. *in cap. quicunque n. 3. de sent. excom. in 6.*

9 Tertia sententia asserit, nullius momenti esse prorogationem factam à parte sola sine consensu iudicis, seu Superioris, qui talem sententiam tulit. Quia ea pœna non pendet à voluntate partis, sed à sententia ferentis, cuius voluntas non est retractata: & secus esset in pœna conuentionali, quæ pendet ex partium voluntate. Ideò dicunt, debitorem nihilominus incurrere in pœnam in termino à lege, seu à Iudice assignato. Si autem fiat prorogatio cum consensu Superioris prædicti, validam esse ad suspendendam & differendam pœnæ commissionem in terminum prorogatum. Huius sententiæ est Host. *in d. cap. præterea*, ibique Henric. Boich. *à n. 10.* qui ait, hanc tutiorem, Io. Andr. & Io. Monach. quos allegat, & sequitur Rebuf. *in concord. tit. de proreg. dilat. v. ideo si præcipiatur*, Vgolin. *de censur. tab. 1. cap. 20. §. vlt. n. 5.* Syluest. *v. excommunicatio 2. n. 1. cas. 13.* Sayr. *lib. 1. cap. 11. n. 20.* Cenedo *q. 23. n. 5.* & communem ait Cardinal. *loc. cit.* & tenet Bertach. *v. prorogatio n. 9.* ac Præpos. *in d. c. præterea n. 12.*

10 Prima ergo sententia est magis communis; sed tertia est probabilior, si loquamur de pœna latæ sententiæ à iure, quia neque eam Iudex differre potest, nec minuere, etiamsi requirat declaratoriam Iudicis, vel executoriam. Nam ex quo Iudex declarauit crimen commissum, pœna illa adstringit independenter à sententia Iudicis, neque potest ipse gratiam facere super pœna ipso iure commissa; sed Princeps, vt per Bald. *in l. fin. n. 8. C. de probat.* Molin. *tr. 4. disp. 9. n. 20.* cum Gregor. Lopez, & veriorem, ac praxi receptam ait Suar. *de legib. lib. 5. cap. 12. n. 10.* quamuis contrarium alii teneant, scilicet, quod si pœna indigeat declaratoria, vel executoria, possit Iudex illam minuere indirectè, vel vtiliter, hoc est, attemperando declarationem, seu executionem propter ignorantiam, vel aliam similem causam minuentem culpam, & hanc tenent Abb. *in cap. sacris n. 10. de his, quæ vi*, Salas *de legib. disp. 5. sect. 9. n. 11.* & Tiraquel. *in proœm. de mitig. pœn. n. 24.* Illud verum est in vno casu, quia Iudex potest saltem indirectè remittere pœnam infamiæ iuris, quando consurgit ex condemnatione in causa famosa. Immò neque commutare, vt Bart. *in l. quod ergo, §. pœna grauior, ff. de his, qui not. infam.* Tiraquel. *in l. si vnquam, v. reuertatur, n. 433.* multò minus partium voluntate differri, sed per subtractionem materiæ, scilicet liberatione totali, seu acceptilatione potest in totum remitti.

11 Fallit tamen, quando pœna latæ sententiæ, etiam à iure indiget ad hoc, vt committatur, declaratione partis, seu creditoris, ad cuius fauorem fertur; quia tunc dilatio suspendit pœnæ commissionem, ac differt, & admittitur purgatio moræ, Tiraquel. *loc. cit. n. 311.* Gemin. *in cap. licet canon, §. is etiam, n. 3. in fin. de elect. in 6.* Exemplum habes in pensione, in qua licèt ex vi verborum incurri videatur, statim atque fuerit mora commissa, ipso facto excommunicationis, & priuationis pœna, tamen ex stylo Curiæ non incurritur, donec pensionarius declarauerit, velle illum incurrere, vt per Garz. *de benef. p. 1. cap. 5. n. 181.* Gonzal. *glos. 56. n. 54.* & Castropal. *tom. 2. de relig. tr. 13. disp. 1. pun. 7. nu. 1.* & hæc declaratio debet esse iudicialiter facta, solemniter debitori notificata à Iudice procedente. Neque sufficit, si declaretur à procuratore pensionarii, si non habeat speciale mandatum, Garz. & Castropal. *ibid.* neque fieri potest hæc declaratio ab hærede pensionarii, vt iidem docent. Simile est de caducitate emphyteusis ob canonem non solutum, vt Clar. *§. emphyteusis q. 9.*

12 Quartò modo suspenditur interdum censura, aliaue pœna ecclesiastica per appellationem. Et quidem regula

est

est in iure, quod censuræ, scilicet excommunicatio, suspensio, & interdictum non suspenduntur per appellationem, *cap. pastoralis*, *§. verum*, *cap. ut*, *cui*, *cap. ad hæc*, *de appell.* de quo latè Genuen. *in prax. cap.* 22. *à n.* 2. Sanch. *opusc. lib.* 3. *cap. vn. dub.* 32. *n.* 240. *&* 286. Felin. *in cap. Rodulphus n.* 43. *de rescr.* A pœna enim latæ sententiæ ex ipso iure, in quam dicitur quis incurrisse, non datur appellatio, *l. si qua pœna*, *ff. de verb. signif. cap. quia nos*, *de appell.* Glos. *in cap. cupientes*, *§. quod si*, *v. priuatos*, *de elect. in* 6. Felin. *loc. cit.* & Canonistæ *in d. cap. quia nos*, atque alij. Tamen à declaratoria censuræ, & alterius latæ sententiæ ex ipso iure commissæ admittitur appellatio, dummodò verè non sit notorium pœnam commissam, Glos. *in d. cap. cupientes*, Felin. vbi supra cum alijs per eum allegatis, & de communi testatur Genuens. eo loco *n.* 1. *&* 2. ac Sanch. *loc. alleg. n.* 243. Et per talem appellationem suspenditur non ipsa pœna, sed declaratoria, vt interim habeatur pro non declarato, vt Genuens. & Sanch. *ibidem* cum allegatis per eos. Vnde sequitur, quod interim non poterit denunciari, & si cedulones affixi sint, erunt remouendi, vt Sanch. *loc. cit.* qui plurimos allegat, & Genuens. *n.* 1. *&* 2. Item sequitur, quod post talem appellationem, ea pendente, non erit necessario vitandus, vt Felin. *loc. cit.* licet Nauar. & Henriq. quos sequitur Sanchez *dub.* 33. *in fin.* Auil. *p.* 2. *cap.* 5. *disp.* 5. *dub.* 11. *conclus.* 5. Gutier. *pract. quest. lib.* 1. *cap.* 50. *n.* 2. contrarium sentiant. Item sequitur, quod si reus sit in mala fide, & sciat se incurrisse in censuram, seu pœnam, non releuabitur pro foro conscientiæ per hanc appellationem, vt Genuens. *n.* 2. Si autem probabili ignorantia existima[..]it se non incurrisse in censuram, seu pœnam, confisusque de iustitia suæ appellationis, se ingessit diuinis, & celebrauit, non fiet irregularis, etiamsi postea declaretur malè appellatum, Felin. *ibidem*, & alij communiter, quos sequitur Sanch. *dub.* 32. *n.* 344. Verum est, quod si declaretur malè appellatum, acta contra ius censuræ, seu pœnæ commissæ, pendente appellatione, gesta, si processerunt ex priuata potestate, seu ex priuato officio, sunt nulla, & retrotrahitur effectus sententiæ Iudicis ad quem, verbi gratia, electio, vel acceptatio beneficij erit nulla: gesta autem ex vi publicæ potestatis, seu iurisdictionis externi, vel interni fori erunt nihilominus valida, Felin. *loc. cit.* cum Innoc. Abb. & alijs multis Doctoribus, vt collatio beneficij &c.

Et quoniam ad hoc ventum est, non ab re fuerit subtexere, quæ præcipuè à S. Congregatione Immunitatis in hanc rem decreta sunt.

13 Appellatio regulariter non datur, nisi quando constat de iniustitia. Theatina 31. Augusti 1626.

14 Vt euitetur occasio recurrendi ad Monarchiam, committitur Archiepiscopis Siciliæ, vt procedant in causis appellationum. In Panormitana.

15 Appellatio non recipitur contra verum contumacem. Romana 3. Octobris 1600.

16 Appellatio non admittitur in causa violatæ immunitatis ecclesiasticæ. Rossanen 8. Aprilis 1642.

17 Appellatio non datur à declaratione Episcopi, an quis gaudere debeat immunitate ecclesiastica. Nicien 12. Ianuarij, & Vercellen 13. Augusti 1649.

18 Appellatio in Bulla Gregoriana intelligitur indistinctè probibita. Cephaleden.

19 Nullum Tribunal Romanæ Curiæ potest impedire, aut retardare executionem decretorum, ac resolutionum S. Congregationis Immunitatis, quæ in materia libertatis, immunitatis, & iurisdictionis ecclesiasticæ repræsentat immediatè suam Sanctitatem, ita vt etiam Auditor Sanctissimi iuxta praxim, causas vel resolutas, vel pendentes in eadem S. Congregatione simpliciter remittere debeat ad eandem S. Congregationem, vt in Maceraten 9. Iulij 1670.

20 Adijcimus resolutiones aliarum Sacrarum Congregationum ad eamdem materiam spectantes.

21 Appellatio interposita super condemnatione ad triremes habet effectum suspensiuum. S. Congregatio Episcop. in Auersana 22. Ianuarij 1591. non obstante quod præ timore maiorum grauaminum condemnati gratiam petierint à Iudice primæ instantiæ. eadem S. Congregatio in Massalubren 17. Septembris 1655.

Appellatio non est admittenda à comminatione Episcopi 22
facta contra incurrentes excommunicationem, & alias censuras ecclesiasticas à iure latas, ad dicendum causam, quare non debeant declarari incidisse. Secus si comminatio fiat contra alios delinquentes ad effectum illos excommunicandi ob aliquod delictum, vel crimen sub excommunicationis ab homine latæ pœna. S. Congregatio Concilij in Tropien 17. Martij 1619.

Appellationis causa dum pendet, appellans in eodem, 23
quo reperitur carcere permanebit, quoadusque Iudex, ad quem appellatum est, visis actis, & causa cognita, aliter decreuerit: & tunc si à Iudicis, ad quem decreto, vim diffinitiuæ babente, fuerit appellatum, nihil mandare, aut pro sui decreti executione attentare potest, donec per Iudicem superiorem aliud fuerit ordinatum. S. Congregatio Concilij 13. Octobris 1600.

Quando Episcopus est in quasi possessione ex alia ratio- 24
ne, quàm feudi cognoscendi causas ciuiles, vel mixtas, vel etiam criminales aliquorum laicorum, vel omnium, vt in locis, vbi tribunalia sunt communia, appellationes à sententia Episcopi deferantur ad tribunalia superiora ecclesiastica, non laica. S. Congreg. Episcop. in Salernitana 23. Nouembris 1615. Multò magis vbi adest consuetudo, vt omnes causæ tam actiuæ, quàm passiuæ Ecclesiasticorum, Monasteriorum, Confraternitatum, & aliorum piorum locorum cognoscantur tantùm in foro ecclesiastico. S. Congreg. Episcop. 13. Februarij 1596.

Appellatio per Constitutionem Gregorij XIV. de viola- 25
tione immunitatis ecclesiasticæ prohibita reo à sententia de tradendo illum Curiæ sæculari, denegata censetur etiam Fisco, vel actori, si Episcopus pronunciet, reum Ecclesiæ restituendum esse. Sac. Congreg. Immunitatis 6. Iunij 1629. & 1643.

Appellatio à declaratoria censurarum in materia violatæ 26
libertatis, vel immunitatis ecclesiasticæ non admittitur, nisi prius Ecclesia quoad suum honorem fuerit in integrum restituta. S. Congregatio Episcoporum in Neapolitana 11. Octobris 1617. & in Liparen 4. Iulij 1620. & in Rhegien 28. Iulij einsdem anni, & in Siracusana 19. Iul. 1622.

Licet à comminatione censuræ detur appellatio, S. Con- 27
greg. Episcop. in Campanien 5. Iulij 1619. Non tamen datur à comminatione declaratoriæ in materia Immunitatis. S. Congreg. Concilij in Salernitana, & in Tropien 16. Martij 1615. nisi Ecclesia fuerit prius redintegrata, vt supra.

Die 4. & 11. Augusti 1626. babita fuit Congregatio à 28
Sanctiss. D. N. speciatim deputata super abusibus Tribunalium, in qua primò dubitatum fuit, an in Tribunali Auditoris Cameræ, & in alijs Tribunalibus Curiæ Romanæ possint concedi inhibitiones, seu monitoria cum absolutione, etiam cum reincidentia, vel ad cautelam excommunicatis per Episcopos, vel alios Ordinarios ex causa violatæ iurisdictionis, immunitatis, vel libertatis ecclesiasticæ appellantibus, vel aliàs recurrentibus ad supradicta Tribunalia?

Secundò, an in causis, quæ agitantur in supradictis Tribunalibus Curiæ Romanæ possit recursus haberi ad S. Congregationem super immunitate, & controuersijs iurisdictionalibus super resolutione, vel declaratione, an sit, vel non sit commissa violatio iurisdictionis, immunitatis, vel libertatis ecclesiasticæ, & non sit locus redintegrationi huiusmodi violationis, & interim debeant dicta Tribunalia supersedere vsque ad resolutionem, seu declarationem eiusdem S. Congregationis, illamque sequi, & exequi?

Quæ Sac. Congregatio dubijs supradictis maturè discus- 29
sis, ac rationibus hinc inde deductis diligenter ponderatis, vnanimi consensu censuit quoad primum, Tribunal Auditoris Cameræ, necnon alia Tribunalia supradicta, non posse huiusmodi absolutiones concedere, etiam cum reincidentia, vel ad cautelam.

Quod verò ad secundum, licere partibus ad dictam 30
Congregationem, vt supra recurrere, & interim supradicta Tribunalia debere resolutionem, seu declarationem expectare, & illam omninò sequi, & exequi.

Sanctissimus approbauit die 5. Septembris 1626. & 31

expresso

expresso iussu Sanctitatis suæ notificatum fuit omnibus Iudicibus Curiæ Romanæ pro illorum obseruantia.

32 Ac insuper de huiusmodi appellationibus, & inhibitionibus dictum fuit in Congregatione habita die 27. Augusti 1650. Auditorem Cameræ posse quidem concedere monitoria, & inhibitiones ijs, qui ab Episcopis, vel ab alijs Ordinarijs declarati fuerunt excommunicati ob violatam iurisdictionem, immunitatem, vel libertatem ecclesiasticam, & ad Sedem Apostolicam appellarunt, cum ab huiusmodi declaratione, nisi excessus sit notorius, detur appellatio ad vtrumque effectum, & Auditor Cameræ sit Iudex ordinarius quarumcumque appellationum, quæ à sententijs pro Ordinarios locorum, etiam extra statum ecclesiasticum ad eamdem Sedem interponuntur, sed non posse eos absoluere etiam cum reincidentia, vel ad cautelam, obstante decreto hac de re edito, & ab Vrbano VIII. confirmato, quod S. Congregatio seruari mandauit.

33 Idem Summus Pontifex Vrbanus mense Septembris 1626. audita sententia S. Congregationis super controuersijs iurisdictionalibus, iussit, per Gubernatorem Vrbis non procedi ad cognitionem causarum, in quibus adsit violatio Immunitatis, & iurisdictionis ecclesiasticæ, nec ad extractionem à locis immunibus absque speciali licentia suæ Sanctitatis, quæ licentia semper in principio processum inseratur,

CONSVLTATIO LXI.

An Equites Portugalliæ priuentur priuilegio fori, & immunitatis à vectigalibus, si bigamiam contraxerint?

1 CEnseo non priuari. Etenim quod isti Equites connumerentur inter personas ecclesiasticas, & sic gaudeant priuilegio fori, & immunitatis, quemadmodum gaudent aliæ Militiæ, constat ex Constitutione 32. Gregorij XIII. & tradit Mandos. *ad regul. Cancell.* 16. *q.* 51. *n.* 2. *&* 4. Garz. *de benefic. p.* 1. *cap.* 4. *n.* 8. *& seqq.* vbi quod quamuis ex habitu videantur laici, nihilominus sunt verè personæ ecclesiasticæ, & *n.* 13. & quod non per extensionem, sed quia verè tales sunt. Atque adeò quod gaudeant ijsdem priuilegijs, & immunitatibus non ambigitur tum ex Constitutionibus Pontificum relatis per collectores Bullarum in *Constit.* 1. Adriani IV. *in p.* 1. *Bullarij*, & ex Diana *p.* 2. *tr.* 1. *resol.* 61. Tum quia ita respondit S. Congregatio Immunitatis tam respectu fori, quàm immunitatis ecclesiasticæ in vna Tudertina 12. Nouemb. 1647. & cùm isti Equites militent sub regula S. Augustini, quæ est ex Mendicantibus, eximuntur etiam ab omnibus pedagijs, vt latè per Confect. *de priuil.* & Mandos. *in Constit.* 2. Pij V.

2 Non obstat, quod sint bigami, in quibus Constitutiones non loquuntur, & sic neque gaudeant priuilegijs. Nam satis est, quod ex dicta qualitate, seu bigamia priuilegia non limitantur, neque tollantur: & sic cùm dicta priuilegia concedantur Militi, eo ipso quod potuit esse, atque actu est miles, per consequens gaudebit priuilegijs omnibus, quibus gaudent alij milites, sicuti eo ipso quo quis efficitur Clericus, consequitur omnia priuilegia, quæ competunt Clerico, aliàs separaretur qualitas à subiecto, & accidens à substantia, vt per Neuiz. *cons.* 87. *n.* 14. & Gratian. *cap.* 418. *n.* 12. *& cap.* 460. *n.* 26.

3 Præterea omnis exceptio bigamiæ tollitur per susceptionem habitus religiosi, per quem recuperantur priuilegia ecclesiastica ratione priuilegij Religionibus concessi, vt per Io. à Capestr. *de auth. Pap.* 3. *secunda par. princip. n.* 13. *in tract. diuers. tom.* 23. *p.* 1. *n.* 55. Siquidem cùm sit impedimentum à iure positiuo inductum, potest Pontifex illud mutare, ac tollere. In huiusmodi autem militibus in locum voti perfectæ castitatis Pontifex subrogauit votum castitatis coniugalis, vt ex eorum priuilegijs, quæ non distinguunt magis de vno, quàm de pluribus coniugijs. Vnde ista commutatio non immutat primæuum ordinem, neque illum reponit in statu diuerso, Rot. *dec.* 226. *n.* 6. *p.* 2. *diu.* atque adeò nihil detractum est de essentia, & sic de priuilegijs, huic militiæ competentibus.

4 Comprobatur ex eo, quod cùm ab Ecclesia, & Pontificibus nihil aliud in his Equitibus fuerit contemplatum, quàm armorum tractatio, ac defensio fidei, cumque illis ista causa finalis non impediatur, neque limitetur ex quo miles duxerit viduam potiùs, quàm virginem, non debet vtique impediri effectus inde contemplatus; & ideò, cùm non deficiat ipsa causa efficiens, quæ dicitur principium potentissimum ad ipsius actus productionem, Mantic. *de tacit. lib.* 3. *tit.* 12. *n.* 19. durante causa per Pontifices contemplata, & ob contractam bigamiam non immutata, neque restricta, debet etiam durare priuilegium. Tiraquel. *in tract. cessante causa n.* 17. Ita quoque priuilegium concessum Clerico, vel Monacho non amittitur ne ob contractam quidem bigamiam, præsertim in Regularibus, vt distinguit Bertach in. *v. bigamus.* Quod, quicquid sit in Clerico, de quo aliàs, absolutè id procedit in Regularibus, quales sunt isti Milites, Add. ad Buratt. *dec.* 741. *n.* 22. *& seq.*

CONSVLTATIO LXII.

De pœnis contra capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequentes Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, vel Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas &c. vbi quæ ratio potissimum ineunda sit, qua captis, carceratis, ac detentis auxilium feratur?

PRima excommunicatio incurritur per manus iniectionem in eorum personam, ex *ca. si quis suadente* 17. *q.* 4. quæ est Papæ reseruata. 1

Secunda etiam excommunicatio Papæ reseruata, & pœnæ latæ sunt in *Clem.* 1. *de pœn.* contra percutientem, capientem, bannientem Episcopum consecratum, & contra cooperantes, & contra filios taliter delinquentium, & interdictum contra loca. Quæ similiter, & à fortiori procedunt, quando tales actiones contra Romanum Episcopum, quod absit, exercerentur. 2

Tertia, in *cap. felicis, de pœnis in* 6. lata est primùm excommunicatio contra eum, qui Cardinalem, & à fortiori, si Papam fuerit hostiliter insecutus, vel percusserit, vel ceperit, vel socius fuerit facientis, aut fieri mandauerit, vel factum ratum habuerit, aut consilium dederit, vel fauorem, aut postea receptauerit, vel defensauerit scienter eundem, & quamdiu in sua contumacia perdurauerint, singulis Dominicis, & festis, pulsatis campanis, & candelis accensis per omnes illius loci Ecclesias, in quo tantum facinus fuerit attentatum, & Ciuitatum & Diœcesum vicinarum, sunt excommunicati publicè denunciandi, & absolutio Papæ reseruatur. Secundò lata est ibidem tamquam contra reos læsæ maiestatis pœna infamiæ iuris, & consequenter etiam irregularitatis. Tertiò pœna lata est perpetuæ diffidationis, & banni. Quartò, vt sint intestabiles, vt nec liberam habeant testamenti factionem, nec ad alicuius bona ex testamento, vel ab intestato vocentur. Quintò, domus diruenda in perpetuum. Sextò, nullus eis debita reddere, nullus respondere eis in iudicio tenetur, sed post absolutionem à censura poterunt suam, & suorum iniuriam in iudicijs prosequi, & repetere credita post absolutionem quæsita. Septimò, bona ipsorum sunt ipso iure publicata. Octauò, sunt ipso iure priuati feudis, locationibus, & beneficijs spiritualibus, & temporalibus, quæ ab Ecclesijs obtinent, & ad easdem Ecclesias liberè reuertuntur. Nonò, vt cùm fuerint absoluendi ab excommunicatione prædicta, idoneè caueant, quod iniunctæ pœnæ, seu pœnitentiæ parebunt, & debent eam pœnitentiam facere, vt per omnes Ecclesias principales illius loci, vicinorumque locorum diebus Dominicis, & solemnibus incedant nudi coram populo, femoralia tantum habentes, & ferulas deferentes in manibus, cum quibus per easdem Ecclesias publicè fustigentur, ituri postea vltra mare, acturi pœnitentiam ad minus per tres annos, nec inde recessuri sine licentia Papæ speciali. Decimò, filij, & nepotes per lineam rectam ipsius virilem descendentes sunt ipso iure priuati omni beneficio ecclesiastico, & infamia iuris affecti, & inhabiles ad publica officia, & testimonium ferendum in iudicio, & ad omnes 3

omnes actus legitimos, & irregulares, vt promoueri ad Ordines nequeant, aut ad beneficia, aut officia ecclesiastica, omni spe dispensationis adempta. Immò sunt etiam irregulares, vt non possint ministrare in susceptis, vt per Gig. *de crim. læs. maiest. tit. de pen. fil. q.* 12. Vndecimò, Ciuitas quælibet, præter Vrbem Romam, quæ prædicta facientibus consilium, vel auxilium dederit, vel fauorem, vel infra mensem taliter delinquentes, prout potuerit, non duxerit puniendos, Pontificali, seu Episcopali est eo ipso dignitate priuata, & nihilominus remanet interdicta. Duodecimò, si Princeps, Senator, Consul, Potestas, vel alius Dominus, siue Rector contra præsumptores prædictos præsentis Constitutionis tenorem non fecerit obseruari, tam ipse, quàm officiales ipsius infra mensem postquàm res ad notitiam eorum peruenerit, eo ipso sententiam excommunicationis incurrunt; sed non est reseruata.

4 Circa quam Constitutionem notandum primò, quod in conscientia pœna infamiæ non ligat ante declaratoriam sententiam, aut confessionem iudicialem, vt per Farinac. *q.* 116. *n.* 4. *&* 5. *ac q.* 112. *n.* 120. Secundò, quòd licèt iste bannitus, & proscriptus ipso iure habeatur, & bannitus ob crimen læsæ Maiestatis possit impunè occidi, vt hostis publicus, *l.* 3. §. *fin. ff. ad leg. Cornel. de sic.* Farinac. *q.* 103. *n.* 13. *& q.* 116. *n.* 17. Id tamen intelligendum est, procedere, quando est in actu, & exercitio rebellionis, vel lata sententia declaratoria banni ex hoc capite, vt per Clar. §. *læsæ maiestatis crimen, vers. pen.* & Farinac. *cons. crim.* 113. Tertiò, quod aliæ pœnæ priuationum iurium, & actionum, ac confiscationum bonorum secundum probabiliorem requirunt sententiam declaratoriam, vt per Sanch. *in decal. lib.* 2. *cap.* 22. *n.* 3. Suar. *de fid. disp.* 21. *sect.* 21. *n.* 20. & Farinac. *q.* 116. §. 1. *n.* 15. Similiter pœna, quod sit intestabilis, non ligat ante declaratoriam, vnde poterit capere legata, & hæreditates, vt per Less. *lib.* 2. *cap.* 19. *n.* 25. *de iust.* & Sanch. *loc. cit. cap.* 14. *n.* 31. Quartò, quod pœna irregularitatis tā ipsius rei, quàm filiorum ligat ipso facto ante declaratoriam. Quia infertur per se, & non pendet ex infamia, vt per Sanch. eo loco *cap.* 27. *n.* 28. Quod intelligendum est, dummodo crimen sit notorium. Quintò, quod censura interdicti non ligat ante denunciationem nominatim factam de tali loco, Suar. *de censur. disp.* 37. *sect.* 2. *n.* 5. Coninch. *eod. tract. disp.* 17. *dub.* 5. *in fine*. Sextò, quod pœna priuationis Sedis Episcopalis non ligat ante declaratoriam, cùm sit deiectio de proprio statu, & iure acquisito, ac possesso. Septimò, quod prædictæ pœnæ non procedunt, si quis Cardinalem percutiat, vel occidat iustæ defensionis causa per ea, quæ tradit Cherubin. *in compend. super Bul.* 93. *Pij V. schol.* 2. Octauò, quod pœnæ omnes in iure latæ in dicto *cap. felicis*, *de pæn.* contra offendentem Cardinales, procedunt contra offendentem Romanum Pontificem, vt docent Afflict. *tit. quæ sint. regalia, v. & bona committentium n.* 19. Farinac. *in prax. q.* 116. §. 1. *n.* 4. *&* 28. Boss. *tit. de crim. læs. maiest. n.* 60. Sanch. *in decal. lib.* 2. *cap.* 28. *n.* 20. vbi alij plures.

5 Ex Bulla citata Pij V. quæ incipit, *Infelicis*, excommunicatio, & pœnæ latæ in dicto *cap. felicis* cum eadem reseruatione, sunt extensæ contra non reuelantes quamprimum sciuerint, vel coniecerint factum, vel faciendum aliquid ex prædictis, & debet denunciatio fieri Papæ, si in Curia fiat delictum, aliàs fiat Ordinario loci; & mandatur Episcopis, vt statim id Papæ denuncient, non tamen sub eisdem pœnis. Item si Ordinarius ipse sit Cardinalis, tunc viciniori Episcopo. Quod si crimen nondum sit commissum, etiam ipsi Cardinali debet fieri reuelatio. Et procedit quamtumuis occultum sit crimen. Circa quod notandum, quoad non reuelantes admitti purgationem motæ ex allegata Bulla Pij V. vbi si ad sanitatem reuersi crimen adhuc occultum detexerint, omni noxa penitus liberentur; vnde poterunt absolui ab excommunicatione incursa, & cessabit reseruatio eo ipso propter particulam, *penitus*, vt per Tiraquel. in *l. si vnquam, v. reuertatur, n.* 105.

6 Quarta excōmunicatio est latæ sententiæ *in ca.* 11. *Bullæ* in Cœna Domini, Papæ reseruata contra omnes interficiētes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter persequentes Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, vel Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas, aut eos à suis Diœcesibus, terris, seu dominijs eijcientes, & contra talia mandantes, rata habentes, vel præstantes in eis auxilium, consilium, vel fauorem.

In hoc quoque notandum primò est, quod Princeps si bannierit è Regno suo Episcopum, non habentem in eo Regno diœcesim, neque dominium vllum, neque ius legationis, seu nunciaturæ officium, non incurrit in hanc censuram, vt per Nauarr. *cap.* 27. *n.* 67. Vgolin. *in d. cap.* 11. *Bull.* § 1. *n.* 4. & Duard. *eod. loc. q.* 7. *n.* 6. Occidens verò Nuncios, seu Legatos Papæ, vel alterius Principis, incurrit crimē læsæ maiestatis. Vnde damnatus est infamis & irregularis. Quàm conclusionem declara cum Farinac. *q.* 112. *an.* 160. 7

Secundò notandum est, sub hac Bullæ voce, *Omnes*, comprehendi omnes Christianos, excepto Summo Pontifice, *arg. l. Iulianus, ff. de leg.* 3. *& c. si Romanorum*, §. *dicendo*, 19. *d.* tam mares scilicet, quàm fœminas; tam laicos, quàm Clericos; tam priuatas personas, quàm in dignitate quauis sæculari, vel ecclesiastica constitutas, ex quibus eæ etiam, quæ priuilegio gaudent ne excommunicari possint. Habetur siquidem in his literis §. *non obstantibus*, tale priuilegium hic non prodesse, ibi: *Etiam continentibus, quod excommunicari, anathematizari, vel interdici non possint*, vbi Vgolinus, & cæteri communiter, præsertim Alter. *tom.* 1. *de censur. lib.* 5. *disp.* 12. *c.* 1. *col.* 1. *&* 2. Duard. *com. ad d. Bull. lib.* 2. *can.* 9. *q.* 22. & Bonac. *de censur. in part. d. sp.* 1. *q.* 12. *pun.* 3. *n.* 1. 8

Nec in fauorem Imperatoris, Regum, aut Principum secularium, vel insignium Prælatorum ecclesiasticorum, quin includantur, militat, quod eos aliquando eadem Bulla specialiter exprimat, dum innodat, vt *can.* 12. ibi: *Cuiuscumque præeminentiæ, & dignitatis fuerint*, & can. 14. *Etiamsi Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacumque præfulgeant dignitate, aut Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Commendatarij, seu Vicarij fuerint*. Et in can. 17. *Cuiuscumque sint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiamsi Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces &c. fuerint, aut quauis etiam Pontificali dignitate insigniti*. Vnde indicium sumi videtur, tum quod sub generalibus vocibus non comprehendantur. Siquidem aliquando specialius exprimuntur. Tum consequenter non comprehendantur vbi non sunt ita specialiter recensiti, 9

Nam præter vim præsentis clausulæ, quæ regulariter nullum prætermittit, obstat etiam, quod in dicto §. *non obstantibus* circa finem Bullæ, qui generaliter ad totam Bullā referri debet, derogatur omnibus prætextibus, quibus quis posset se à Bulla eximere, quominus in ea includatur. Ex quo apparet, non vigere prætextum dignitatis. Fit autem in prædictis Canonibus de personis, dignitate pollentibus expressa mentio vberioris prospicientiæ causa, siue vt insinuetur, transgressionem eorum canonū præcipuè damnari, vt auctoritatiuè commissam; siue quia in illis casibus viri Principes, & Prælati, vt plurimum aliquid se posse, temerè præsumunt. Cauenda est autem quoad Episcopos Glossa prima *in cap. quia periculum, de sent. excom. in* 6. quæ, quod in eo statu disponitur in fauorem eorum, ne sub generali interdicto, & suspensione comprehendantur, nisi de ipsis fiat expressa mentio, extendit etiam ad excommunicationem. Gratis enim, & sine fundamēto extendit, cùm textus de sola loquatur suspensione, & interdicto, vt notauit alia Glossa *ibid. v. suspensionis*, & ad eam Innocentius, Hostiensis, Ioannes Monachus, Archidiaconus, Franchus, & plerique alij. 10

Quare ea de causa placuisse Alterio, ac alijs supra citatis Auctoribus adnotare, quod etiam Reges, & Principes comprehendantur, ne hi sibi suaderent, prætextu iustitiæ administrandæ, aut delicti coercendi, posse in Prælatos hoc *can.* 11. expressos animaduertere. Quippè nonnisi Apostolicæ Sedi immediatè subijciuntur, qui exprimuntur, vt aduerterunt Vgolinus, Alterius, & alij. Quapropter actiones Canonis prohibentur non solum vt priuata vi, sed etiam vt publica autoritate fiunt, nec solùm de facto, sed etiam de iure prætenso. Nam legitimum ius apud nullum est, ac proinde est dignitati iniuriosa quælibet similis attentatio. Cessat igitur in his ratio ex capite iustitiæ desumpta, quæ aliquando, siue sit prætextus violentiæ prohibendæ, siue supplendæ negligentiæ, aut alius similis putatus licitus, dicitur excusare ab excommunicatione contrahenda ob violentiam simplicibus Clericis illatam, sicuti videtur permitti sæcularibus potestatibus captura 11

Clerici accincti crimini, vel cum armis, vt suo Superiori præsentetur, vel auferantur arma, ex Innocentio *in cap. Si vero 1. de sent. excom.* de quo alibi. Hic autem nullum tale permittitur.

12 Simili modo eæ singulares Vniuersitatum, Collegiorum, aut Capitulorum personæ, quæ in commissione huius delicti culpabiles sunt, siue principaliter, siue tantum tamquam mandantes, ratum habentes, auxiliantes, consulentes, aut fauentes, siue Vniuersitas dicatur agere, quia generali conspiratione omnes, aut plerique consenserint, & cooperati fuerint; siue huius defectu Vniuersitati non adscribatur delictum, vt explicat Alterius *cit. cap. 1. col. 5.* excommunicatione innodantur. Quia licèt, prout Vniuersitatem constituunt, excommunicari non possint, sed tantùm interdici, aut suspendi, vt ob præsens delictum fit *in cap. Felicis, de pæn, in 6. & Clem. 1. eod. tit.* tamen non eximuntur, prout singulares sunt.

13 Quod autem ad Cardinales, Episcopos, Legatos, aut Nuncios, si alios similes lædant, non videntur includi, quia non est locus alicui in priuilegio, quando resultat præiudicium tertij æquè in ea re priuilegiati, *arg. cap. fin. de ord. cognit. l. non tantum, l. sed & milites in fin. ff. de excus. tut. & auth. sibi inuicem, C. de sacros. Eccles.* ac eorum, quæ tradit Bartol. *in authen. quas actiones, C. eod.* & Ias. *in l. si domus. §. de euict. n. 33. ff. de legat. 1.* Si ergo Cardinalis, exempli gratia, hoc gaudet priuilegio, is, qui ab eo læditur, non gaudent eadem protectione canonis contra illum.

14 Nihilo tamen minus receptum est apud Vgolinum, & Duardum locis allegatis, Alterium *col. 2.* & Bonacinam *pun. 3. n. 3.* ac alios communissimè, prædictos etiam irretiri, sicut fit obnoxius Canoni *Si quis suadente* 17. q. 4. Clericus. Non enim priuilegium hac in re offendenti datur, sed offenso, iuxta ea, quæ tradit Abb. *in cap. Cum pro causa, n. 2. de sent. excom.* Prout igitur Cardinalis, aut alius Prælatus ex expressis lædit, non dicitur priuilegiatus. Cætera in hanc rem vide apud Expositores Bullæ in Cœna Domini dicto *can. 11.*

15 Interea nobis inquirendum est, qua opera in casu carcerationis, ac detentionis Cardinalium, aliorumque insignium Prælatorum pro iniuria ab illis propulsanda, cauendisque grauioribus ecclesiasticæ exemptionis, ac rei catholicæ malis præcipuè vti debeant Summi Pontifices, quos sæpè hac de causa læsæ Pontificiæ auctoritatis, Romanæque Religionis ingens cura, ac mœror incessit. Et quidem cùm Cardinales, alijque Prælati ecclesiastici, ac etiam Archiepiscopi Electores Sac. Romani Imperij, ex quo sunt Archiepiscopi, eximantur à quacumque iurisdictione laicali; adeò quod nemo cuiuscumque dignitatis, gradus, & conditionis ille sit, possit absque Summi Pontificis licentia, & censurarum incursu illos in carceres conijcere, ac retinere, alioue modo quocumque in eos authoritatem, vel iurisdictionem aliquam exercere; ideò si postulentur rei cuiusuis criminis, etiam læsæ maiestatis, partes Principis laici, qui ob illorum ecclesiasticum characterem indelebilem in eos animaduertere nequit, erunt, illos tradere Summo Pontifici, qui alicui viro probo, ac partibus fido committet munus recipiendi probationes omnium delictorum, quæ ijs imponuntur, vt deinde ad causæ decisionem ritè deueniatur.

16 Hic agendi modus olim obseruatus fuit in causa Cardinalis Cleselij. Cùm enim sub anno 1618. eximium hunc virum plura in Sacri Imperij, atque Augustæ Domus Austriacæ perniciem moliri pro certo sumeretur, Rex tunc temporis Boemiæ, ac Pannoniæ, qui deinde imperauit, necnon Archidux Maximilianus, illius patruus, conscijs alijs primoribus viris, ab Vrbe Viennensi per vim eductum, in arcem Oenipontis illum incluserunt. At postea Ferdinandus mox creatus Imperator, ac ipse Maximilianus Paulo V. Summo tunc Pontifici literas dedere, in quibus iusta & idonea visi sunt excusatione cur ad id deuenerint, nimirum ad auertendam ab Imperio, ac Religione in ijs partibus perniciem. Senserat id peracerbè Pontifex, & lecto oouem Cardinalium cœtu, statutum, vt Nuncius extra ordinem in Germaniam allegaretur, qui obnoxios censuris ecclesiasticis illos Principes esse doceret, Cardinalem ipsum cum rebus ei sublatis, chirographis, alijsque scriptis sibi tradi curaret, ac tandem, si illum ipsi apud Sedem Apostolicam postulare voluerint, postulationes exciperet, causamque cognosceret.

17 Hæc Nuncij munera exequutus fuit sub anno 1619. Fabricius Verospius, genere prænobilis, ingenij laude, vi mentis, dexteritate in agendo factus ad supremæ Aulæ negotia, vti vitæ subinde actus commonstrarunt, probauitque insigniter ijs Principibus zelum, ardoremque animi Apostolico muneri parem, ita vt insigni solertia rem composuerit. Is, cùm reperisset iam vita functum Archiducem Maximilianum, adijt Ferdinandum, illumque monuit contra eius Theologorum opinionem tam ipsum, quàm criminis socios, atque participes à fidelium communione esse disiunctos, vt proinde absque Summi Pontificis, cui reseruata est, absolutione, salutem consequi non posse. Igitur Ferdinandus consilium inijt ad Summum Pontificem scribendi, illique pro absolutione supplicandi quam libentissimè; quod præstitit his verbis.

18 *Beatissime Pater. Beatitudinis vestræ Capellanus, & Sacri Palatij Apostolici Auditor Reuerendissimus Fabricius Verospius, quem propter negocium Cardinalis Cleselij in partes istas Nuncium suum destinauit, mihi hisce diebus Beatitudinis vestræ Breue 19. Februarij proximè præteriti datum, exhibuit, eiusdemque mentem & voluntatem aperuit, quem ego cùm propter filialem reuerentiam, quam Beatitudini vestræ debeo, tum ipsius Verospij prudentiam, quàm in eo singularem perspicio, lubens audiui, eidemque in exequendis Beatitudinis vestræ mandatis auctoritate mea quantum potero, præstò ero. Quod autem ad absolutionem attinet, quam ille mihi eandem petenti impertiendam significauit, ego Beatitudini vestræ per Tiberium Cannenalem debita animi demissione iam antea exponi curaui, quibus, & quam necessarijs rationibus quondam Serenissimus Archidux Maximilianus iam in proximo defunctus, & ego ad dictum Cardinalem ab aula Cæsarea amouendum permoti fuerimus; qua in re cum nihil à nobis peccatum, sed Religioni, & Reipublicæ consultum fuisse, facta diligenti actionis nostræ discussione, reperiam, non video cur absolutione opus sit, vbi reatus non præcessit, neque culpa commissa est. Sperabam igitur Beatitudinem vestram ea declaratione, quam idem Cannenalius meo nomine Beatitudini vestræ testificatus est, nimirum quod absolutionem à Beatitudine vestra spontè, & ex paterna sua benignitate, mihi etiam non petenti oblatam, ex filiali mea in ipsam obseruantia libenter accepturus sim, paternè contentam fore. Verùm cùm dictus Verospius pluribus admonitionibus vsus, latius mihi exposuerit Beatitudinis vestræ petitionem absolutionis pro me, & ijs, quorum opera in amouendo Cardinali vsus sum ad conscientiam meam, quam integram seruare semper studui, cautelam necessariam iudicare, ego, vt meam in hanc Sanctam Sedem obseruantiam singularem, & obsequendi studia testata faciam, istam in Beatitudinem vestram voluntatem, & arbitrium, cui vt Princeps catholicus, libenter pareo, accipiendam constitui, ea tamen spe fretus, Beatitudinem vestram non tantùm existimationis meæ, & dignitatis Regiæ existimationem habituram, sed curaturam etiam, ne his turbulentis, & afflictis Germaniæ temporibus ac statu, tum apud Catholicos, tum hæreticos eadem existimatio notam aliquam, & detrimentum accipiat. Quod de Beatitudinis vestræ paterna in me charitate mihi planè persuadeo, ipsique me cum humillimo pedis osculo quam diligentissimè commendatum cupio. Datum Viennæ Austriæ 4. Maij anno Domini 1619.*

19 Post hæc idem Ferdinandus Archiduci Leopoldo literas dedit, vt illicò Cardinalem Nuncio traderet, quibus ille respondit, se, mandata, quæ recepit, ad vnguem effecturum. Interim Cæsaris Cancellarius Cardinalem apud Nuncium de maiestate, ac de alijs grauissimis criminibus postulauit, ac institit, vt de ijs causa diceretur. Quare Nuncius super illis tres super triginta testes examinauit, qui suo iuramento testimonium dedere, illudque subscripserunt.

20 His autem constitutis, Nuncius eùm curam Ecclesiarum, & Episcopatuum, quos Cardinalis obtinebat, viris idoneis demandasset cum obligatione reddendi de illis rationem, Tirolensem Comitatum petijt, & Oeniponti Cardinalem excepit, quem Monasterio S. Georgij Shoualensis in custodiam tradidit, vbi tam Milites, quàm Monachi eum seruare iurato promiserunt. Ipse verò Cardinalis binas scripsit Epistolas, alteram Pontifici, quæ est huiusmodi:

Bea-

Beatissime Pater. Cum maxima beneficia à Sanctitate Vestra semper acceperim, non est, quod multis detineam, sufficit, quod in præsenti summa mea tribulatione per suum Nuncium D. Fabricium Verospium ita paterne consolata suam sanctam benedictionem impertita fuerit; ita enim piè, prudenter, & sollicitè officium suum præfatus D. Nuncius peregit, vt quasi à mortuis ad vitam fuerim reuocatus. Pro qua paterna & sancta sollicitudine, non quas debeo, sed quas possum Vestræ Sanctitati gratias ago. Cùm verò ex his omnibus cognoscam erga me plusquam paternum affectum, quem aliàs semper expertus sum, non deficere volui, & in his fluctibus maximis animum deijcere; sed potius ad Vestram Sanctitatem magna cum confidentia recurrere, meque ad pedes Sanctitatis vestræ prouoluere summa cum obedientia, & humilitate orans, vt ab instituendo contra me processu Sanctitas Sua benignè absoluere, & liberare velit. Agitur, Beatissime Pater, tam de honore Sanctitatis vestræ, cuius creatura sum, quam Sacri Collegij, cui me adscribere voluit, quàm etiam meæ personæ, quem honorem tamquam propriam vitam conseruare vellem. Ingressus iam sum sexagesimum septimum annum ita senio confectus, & laboribus pro Ecclesia Dei susceptis consumptus, vt nihil magis, quàm quietem tam animi, quàm conscientiæ quæram, omnesue turbas, & controuersias fugiam. Itaque totum me in Sanctitatis Vestræ gratiam & voluntatem resigno, & à Sanctitatis Vestræ mandatis, dispositionibus, & ordinationibus ne latum quidem vnguem recedere; sed ita viuere, & mori volo, sicut ipsa voluerit, cùm sciam voluntatem Vestræ Sanctitatis Dei voluntatem esse: eam ob causam Sanctitatem Vestram iterum atque iterum obtestor, vt hanc meam humilem subiectionem, ac supplicationem suis benignis, & paternis oculis respicere, ac me à facie sua non abijcere velit. Pro hac tanta gratia Deum, vt longam vitam, sanitatem, felix, ac quietum regimen elargiri velit quoad vixeris, assiduéque deprecabor, ac pedibus Sanctitatis Vestræ me subijcio. Ex Monasterio S. Georgij die 7. Octobris 1619. Sanctitatis Vestræ humillima, & obsequentissima creatura, Cardinalis Cleselius.

21 Alteram Cardinali Burghesio, quæ ita se habet: *Illustrissime & Reuerendissime Domine. Etsi in multis suam erga me beneuolentiam & dexteritatem vestra Illustrissima Dominatio ostenderit, tamen in hoc meo insperato casu plurimum testata est, quod conatum hoc meum suo consilio & dexteritate dirigere voluerit, vt D. Nuncius Fabricius Verospius ad has partes à Beatissimo mitteretur, qui sua prudentia, modestia, pietate, & eloquentia me mirificè consolatus est. Cùm autem in hoc negotio tam de honore Sacri Collegij, meoque etiam, de incremento Catholicæ Religionis, & de euitando scandalo agatur, ego iam senio confectus, laboribusque pro Ecclesia Dei, & Christianitate assumptis exhaustus, conscientiam quietam, & animum quæram, omnesque turbas, & disputationes fugiam, hac de causa ad Sanctitatem suam confugere, & literas exarare volui, vt ab ipso processu contra me instituendo liberarer, sicuti ex literis ad Sanctitatem suam scriptis copiosius intelliget. His autem meis ad dominationem vestram Illustrissimam tamquam ad sacram anchoram recurrere volui, illam gratiam, qua semper me prosequuta est obtestans, vt suas partes apud Sanctissimum & consilio, & auxilio interponere vellet, quod beneficium continuis meis ad Deum orationibus pro Illustrissimæ Dominationis vestræ incolumitate quantum in me erit, recompensare conabor; & interim manus Dominationis vestræ Illustrissimæ exosculor ex Monasterio S. Georgij 7. Octobris anni 1619. Illustrissimæ & Reuerendissimæ Dominationis vestræ humillimus & obsequentissimus seruus Cardinalis Cleselius.*

22 Rebus ita compositis, Nuncius Romam contendit; Imperator verò, & Archidux Leopoldus per plures literas Pontifici Summo, ac Cardinali Burghesio meritas gratias, debitasque egerunt.

23 Verùm cùm sub anno 1622. Idem Nuncius Germaniam repeteret, vt in solemnem possessionem dignitatis Electoralis, ac Palatinatus Maximilianum, Bauariæ Ducem immitteret, fuit illi etiam iniunctum, quod secum Cardinalem Cleselium Romam perduceret; qua in re multas, easque grauissimas difficultates expugnare oportuit. Nam Imperator agi in ea re de commodo vniuersæ Domus Austriacæ asserebat, atque adeò votum Archiducis Belgij, Archiducis Leopoldi, Archiducis Caroli, & Oratoris Hispaniarum exquirendum. Leopoldus nedum dissentijt, sed duabus ad Imperatorem scriptis epistolis, id fieri non debere manifestè denunciauit. Orator verò Hispaniarum Innicus de Gueuara, Comes de Ognate, consiliorum prudentia eximius, reddendum certiorem suum Regem aiebat ob præiudicium exinde emersurum. Consiliariorum ferebat opinio, Cardinalem adhuc retinendum, tùm propter mala, quæ ex eo timebantur, tum quia retinebatur authoritate Pontificis. At Nuncius officij sui partes implere visus est Imperatorem allocutus, se ipsi non instare, vt Cardinalis sibi tradatur, cùm semel sibi fuerit liberè traditus à sua Maiestate, quod idcircò à Monachis, alijsque custodibus fidelitatis Sacramentum accepit de illo retinendo nomine Summi Pontificis, Sanctæ Sedis Apostolicæ, ac suo; sed tantùm instabat, ne nouum facinus in Cardinalem committeretur.

Iam verò, re in longum discussa, Nuncius muneris sui conscius ita strenuè causam perorauit, quod tandem Imperator manus dederit, statuitque, Cardinalem restituendum, suumque animum Gregorio Summo Pontifici hisce literis aperuit. *Beatissime Pater. In hoc nobis gloriari liceat, quod ad mentem, immo nutum Sanctitatis vestræ actiones plerumque nostræ respondent; argumento sit inter cætera euentus Legationis, quæ Sanctitatis vestræ Nuncius extraordinarius Fabricius Verospius, singulari prudentia, & dexteritate, quo nomine laudem sane meretur, perhonorificè apud nos est defunctus. Et quidem de Electorali dignitate dies nunc appropinquat, vt iampridem Sanctitatis vestræ in complementum desiderij sui verbo Cæsareo promissa opere ipso consummemus. In Cardinali Cleselio transmittendo multa occurrebant ardua, consideratione non indigna, & ad vniuersæ Domus nostræ securitatem pertinentia, quibus nonnihil mora & is, qui intercessit temporis tractus meritò debebatur. Euicit tandem pietas, conscientiæ studium, debitus Sanctitatis vestræ respectus, vt eiusdem benignæ voluntati, cuius fidam, diligentemque Verospius egit interpretem, reuerenter hoc quoque loci deferremus. Sit ergo perpetuum hoc, & efficax testimonium Imperatoriæ erga Summos Pontifices obseruantiæ, quam luculentius viuo sermone testificabitur, atque alia nonnulla nostro nomine explicabit, qui Sanctitati vestræ Cardinalem permissu nostro sistet Auditor Verospius: eum virum ab ingenio, facundia, & alijs, quibus pollet animi dotibus nobis percarum vti affectu, prout consueuit nobis, gratificetur amanter petimus, & Sanctitati vestræ secundissima regiminis Apostolici tempora precati, peræquam officiosè nos commendamus. Datum Viennæ 16. Septembris 1622. Ferdinandus Secundus, Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus.* 24

Itaque Tirolum Nuncius impiger petijt, vt Cardinalem adduceret, at quidem ne abduceret impedimento fuit secretius Oeniponti Consilium. Nam cum absens apud Alsatiam Archidux Leopoldus detineretur, noluerunt viri Consiliarij eius iussu Cardinalem abduci. Verùm Nuncius Doctori Fabro, qui ex Consilio missus id retulit, respondit, non posse Consiliarios in hanc rem, in qua mandatum Summi Pontificis, ac voluntas suæ Maiestatis haud desideratur, amplius se ingerere. Quare non renuendum, alioquin ipsi facerent, vt Sacra Tirolo interdiceret; ac subinde tres tabellarios misit, primum ad Pontificem, alterum ad Cæsarem, posteriorem ad Ducem Bauariæ, vt in Comitijs, quæ Ratisbonæ celebrabantur, hoc officio erga Imperatorem, qui illic conuenerat, fungeretur. Quod actum. Vnde Imperator sic Nuncio rescripsit. *Ferdinandus Secundus Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus &c. Reuerende, deuote, nobis dilecte: Literas vestras 19. huius mensis ad nos perscriptas accepimus, & quod Cardinalis Clesely persona vobis contra voluntatem, ac opinionem nostram necdum tradita sit, haud sane libenter intelleximus. Verùm cùm huius moræ etiam aliquot diebus antea ab ipsismet Consiliarijs nostris intimis Oenipontij præsentibus certiores facti simus, eiusque causam eam fuisse nobis ipsi perscripserunt, quod vlteriora mandata, quæ ipsis expectanda iusseramus à Serenissimo fratre nostro Archiduce Leopoldo proculdubio grauissimo morbo, quo iam longo tempore affectus erat impedito, acceperint, ijsdem iam tum, vt ista mandata longius non expectarent, sed visis literis* 25

nostris, incontinenti vobis dictum Cardinalem tradi facerent serio commisimus, ita vt interea temporis certo hæc ita subsecuta esse omnino confidamus. Verùm pro maiori efficacia, ac ne vllum minima vlterioris moræ superesset periculum, hæc ipsa mandata nostra dictis literis vestris permoti, de nouo iterauimus; proindeque singularia nostra erga Sanctitatem suam filialis obedientiæ studia luculenter satis ex his constent, Nos vt de ijsdem, atque de costanti simul hac in parte satisfaciendi ipsi promptitudine, ac voluntate nostra firmum testimonium præscribatis per quam benignè requirimus. Vos interim Cæsarea beneuolentia nostra affectu singulariter prosequentes. Datum in Monasterio Melchi die 29. Octobris 1622. Regnorum nostrorum Romani 4. Vngarici 5. Boemici vero 6. Ferdinandus &c.

26 Respondit quoque Nuncio Dux Bauariæ in hæc verba: *Molto Illustre, e Reuerendissimo Signore. Dalla lettera di V.S. Reuerendiss. e dal Segretario suo spedito da lei alla Maestà dell'Imperatore ho inteso l'intorbidamento, che da cotesti ministri del Serenissimo Leopoldo le vien fatto nella speditione del Cardinal Cleselio, & il desiderio di essa, che con l'occasione del prossimo Conuento Elettorale io voglia promuouere questo appresso la Maestà sua. Rispondo però à V.S. Reuerendiss. che si come sono per cercar sempre in tutte l'occasioni la sodisfattione della Santità di Nostro Signore, & il seruitio della Sede Apostolica, cosi non manchero di adoprarmici a suo tempo con ogni spirito della maniera, che anche in altro dounque vaglio mi essibisco, & a V.S. Reuerendiss. priego dal Cielo felicità. Di Monaco li 14. di Ottobre del 1622. Di V.S. Reuerendiss. Massimiliano, &c.*

27 At Oenipontis Consiliarij cum suis literis, trino signo obsignatis Doctorem Fabrum iterum ad Nuncium misère, quibus se illi vehementer excusatos esse voluerunt, si fortè in eam rem peccauerint, ac suam fidem comminatæ sacrorum interdictioni subiectam forè perdoluerunt. Eæ verò in hanc fuerunt scriptæ sententiam. *Illustriss. & Reuerendiss. Domine, plurimùm obseruande. Retulit nobis pro fide sua ad Illustrissimam, & Reuerendissimam Dominationem suam ablegatus Sac. Cæs. Maiestatis, ac Serenissimi D. Leopoldi, cæterorumque Archiducum Consiliarius Cameralis Michael Faber, vtriusque iuris Doctor, quæ externo vespero iussu nostro, & exigente rei necessitate orotenus pertractauit; & quia inter cætera per Illustrissimam Dominationem vestram ostensa indignitatis indicia[n]tur, præcipuè ad iniquam relationem ei proposita pro fundamento intentionis suæ velut intentandæ excommunicationis, ac ecclesiasticarum censurarum firmando puncta, eidem D. Fabro sæpius repetita, & nobis omnino referenda in medium attulit, quorum primum functionis suæ perfectionem absque vlteriori impedimento promoturos, qualecumque tandem responsum ab sua Serenitate sequeretur. Alterum verò nos præsidiarios, seu custodes illic milites à libera Illustrissimi Cardinalis Cleselij abductione dehortatos esse; ideirco, vt Illustriss. D. vestra plurimam fidem faceremus, tam prius, quàm posterius præsuppositum falsa nitì informatione, adeòque hoc ipsum re ipsa, & ad oculum demonstraremus. Eo fine præfatum D. Fabrum, vtpotè fidelem, ac satis instructum rerum omnium delatorem iterato ad Illustriss. D. Vestram remittimus, seriem petitorum ex fundamento prepositurum, cui vt plenam fidem nostro nomine adhibeat, ac de nobis ipsis, velut Serenissima Domus Austriaca hisce in partibus auctoritatem, & iura repræsentantibus; itemque S. Romana Ecclesiæ, eiusdemque Summi Capitis S.D.N. Pontificis Maximi obsequentissimis filijs meliorem deinceps, quàm hactenus existimationem concipiat vehementer rogamus. De cætero eidem Dominationi vestræ quicquid officij, honoris, ac obseruantiæ debitæ deinceps non secus, ac de præterito paratam inter exhibituros. In reliquis verò omnibus ad sæpè dicti ablegati relationem oretenus faciendam nos referentibus, Datum Oenipontì 18. mensis Octobris 1622. Illustriss. ac Reuerendiss. D.V. ad officia paratissimi, Doctores, & Consiliarij arcani Status Tyrolensis.*

28 Igitur, haud mora, Nuncius Cardinalem Cleselium abduxit, suæ Legationis veluti in triumphum. Quippè is fuit qui ita Romanæ rei auctoritatem cum Cæsaris aulæ gratia mirificè miscuit, Magistratus medios, ac summos ita gessit, vt cohonestatus mox fuerit ab Vrbano Pontifice Octauo, quam promeruerat, purpura.

Idipsum custoditum fuit in Electore Treuerensi, cuius in re consultum, quod iussu Summi Pontificis ille traderetur Archiepiscopo Salisburgensi, Principi Ecclesiastico; magnæ integritatis, & in Sacro Romano Imperio multæ existimationis virò, ac quodammodò ex Collegio Electorali; nam in Conuentibus sedet immediatè post Electores. Additumque in Vrbe Salisburgensi Arcem esse munitissimam, ac penè inexpugnabilem, vt proinde nec decentius, neque securius ille seruari posset, quod olim obseruatum fuit ab Adriano Pontifice, qui suos legatos Rolandum, postea Alexandrum 3. & Bernardum Cardinales ad Fridericum misit pro liberatione Archiepiscopi Londonensis, vt habetur ex vita ipsius Alexandri à Ioanne Francisco Lauredano descripta.

Ac denique inter alias Alexandri VII. Summi Pontificis laudes, illa meritò est numeranda, quod Ecclesiasticam Immunitatem non minori zelo & prudentia, quàm pastorali sollicitudine tutatus fuerit. Obuersatur adhuc oculis nostris recens quidem, sed luculentissimum argumentum in causa Cardinalis de Retz, cuius detentio, vt primùm Sanctitati suæ innotuit, nihil intentatum reliquit, quo illum in libertatem vindicaret. Ac primum quidem specialem quorumdam Cardinalium Congregationem indixit, in qua tanti momenti negotium seriò tractaretur. Mox Cursorem expediuit ad Nuncium suæ Sanctitatis in illis partibus cum Breui referto sensibus verè ecclesiasticis, adiunctis etiam instructionibus, ac monitis peropportunis, quæ non minus grauitati materiæ congruerent, quàm pastoralis animi vigilantiam & prudentiam propalarent. Quin etiam quo feruentius, & efficacius negocium tanti ponderis vrgeret, feliciusque absolueret Archiepiscopum Auenionensem, Nuncium extraordinarium destinauit in Gallias ob præclaras eius animi dotes, & virtutes, non solum idoneum, verum etiam ob loci vicinitatem tam arduo molimini opportunum, vt omni mora postposita, dicti Cardinalis liberatio acceleraretur. Quæ quidem omnia prudenter administrata, perbenè cesserunt. Enimuerò in his rebus non agitur, nisi de sedanda Principum conscientia. Nam, traditis Cardinalium, aliorumque Prælatorum personis, cui iusserit Summus Pontifex, ac ijs in toto seruatis, donec eorum causa per Iudicem à Sanctitate Sua destinatum, ac vtrique parti fidum perficiatur, ius politicum firmum, atque integrum apud ipsos Principes remanebit. 30

CONSVLTATIO LXIII.

Ad quæ onera teneantur Tertiarij S. Francisci, qui non habent conditiones, à Constitutione Leonis X. in Concilio Lateranensi edita, requisitas?

Ii obtinere non possunt exemptionem à foro sæculari, neque immunitatem à vectigalibus, alijsque publicis oneribus in genere, obstante eis dicta Constitutione, quam esse seruandam, vbi contraria consuetudo non extat, sæpius S. Congregatio super Episcopis respondit, quinimò omnia, ad quæ de iure tenentur, omninò adimplere debent. 1

Id tamen aduertendum, quod ea Constitutio intelligi debet, vt solummodo disponat de illis oneribus, quæ sunt cum Regula Tertiariorum compatibilia, ne aliàs dicta Regula destruatur, quàm potius ipsamet Constitutio expressè admittit, & in suis terminis præseruat eo modo, quo ab alijs Summis Pontificibus fuit sæpius approbata, quæ adhuc semper etiam ex speciali confirmatione fa. m. Vrbani VIII. vbique locorum in suo robore, ac viridi obseruantia permansit. Et propterea onera illa, quæ ipsi Regulæ aduersantur, quemadmodum, vt infra demonstrabimus, est officium Magistratus, & id genus alia. 2

Quod autem Magistratus officium sit prorsus incompatibile cum Regula ipsorum Tertiariorum manifestissimè constat. Nam præterquam quod Officiales eiusmodi plerumque viuunt suis proprijs sumptibus in mensa communi, qua quidem mensa ipsi Tertiarij vti minimè possunt, 3

diebus

diebus vigiliarum ac ieiuniorum, quæ statis singularum hebdomadarum diebus ex præscripto Regulæ præfatæ diligentissimè seruant, est etiam notissimum, quod ipsis non licet assumere habitum consularem, qui præsertim consistit in pallio diuersi coloris ab eo, quem ex forma Regulæ tenentur, sua vita durante, deferre, qui est medij coloris inter album & nigrum, à quo dispensari minimè possunt, nisi ipsis supplicantibus, & ex legitima causa eisdem fauorabili, non autem ipsis inuitis, & ex causa, quæ sit illis onerosa.

4 Et ideò in specie, quod huiusmodi Tertiarij, qui dicuntur de pœnitentia, non possint compelli ad suscipienda onera Regulæ, quam ipsi profitentur, contraria, expressè cautum reperitur in Constitutione Gregorij Papæ IX. quam integram dabimus, vbi in specie exemplificantur, tamquam incompatibilia ipsorum instituto, exercitium armorum, necnon publica officia, quæ si susciperentur, eorum pium propositum impediretur, & idcircò ab illis immunes seruari mandatur. Vnde tertiarij prædicti, qui supradictam Regulam Tertij Ordinis S. Francisci diligentissimè custodiunt, si maximè in ea per sententiam Ordinariorum confirmati fuerint, ac bono exemplo vixerint, multaque opera, etiam mandante Ordinario, exercuerint, omninò à prædictis molestijs immunes esse debent, ne ab eorum pio instituto arceantur contra dispositionem sacrorum Canonum, & Summorum Pontificum Constitutiones.

5 Constitutio verò Gregorij Noni, quæ reperitur impressa in libro, cui titulus, *Fundamenta trium Ordinum p.3. tit.* Apostolica priuilegia *fol.9.* item in libro inscripto, *Monumenta Ordinum fol.1.* Et in Regula Tertiariorum S. Francisci *p.2. sub tit. Apostolica priuilegia fol. 6.* à Fr. Antonio de Silijs, Generale dicti Ordinis exarata, sic habet: *Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus fratribus Archiepiscopis, & Episcopis per Italiam constitutis salutem, & Apostolicam benedictionem. Nimis patenter, &c. Sane ad audientiam bo. me. Honorij prædecessoris nostri noueritis peruenisse, quod nonnulli de partibus nostris nouissima sua prouidè memorantes, derelictis sæculi vanitatibus, pœnitentiam in corde contrito & humiliato spiritu agere in domibus proprijs, vel alibi statuere, & vt retribuentes miseræ filiæ Babylonis retributionem, quam retribuit ipsa eis promissæ beatitudinis præmium facilius, & fælicius assequantur castigare corpus proprium, & in seruitutem redigere concupiscunt; sed Potestates & Rectores Ciuitatum, vel locorum, in quibus tales Domini serui degunt, non attendentes, quod nemo militans Deo, implicat se negocijs sæcularibus, & sponsa lotos pedes abnuit inquinare, ab eis vt ipsis sequantur, & exerceantur in armis iuramenta extorquere contendunt, & ad recipiendum, & exequendum publica officia compellere moliuntur. Quin etiam illos, qui ad agendum pœnitentiam secretos petiere recessus ad propria reuocantes, ipsis plura onera, & exactiones imponunt, aliàs inhonorando ipsos, quos tamquam Dei seruos deberent modis omnibus honorare. Quia igitur interest nostra Dei viros in Religionis proposito confouere, ad exemplar præfati prædecessoris nostri, fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus huiusmodi pœnitentes, dum tamen onera, in quibus ratione bonorum suorum tenentur, agnoscant, à prænotatis grauaminibus seruantes immunes, ipsos eorum occasione non permittatis in his, vel alijs temerè molestari, quibus possit eorum pium propositum impediri, molestatores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo. Datum Laterani 7. Kalend. Iunij Pontificatus Nostri anno primo.*

CONSVLTATIO LXIV.

An & quatenus ij, qui vulgò Clerici, siue Diaconi Syluatici appellantur, gaudeant immunitate à vectigalibus, & exemptione à foro sæculari?

Videtur nullo modo gaudere posse. Primò *ex l.2. tit. 4.lib.1. nouæ recopil.* vbi statuitur, quod Clerici minorum Ordinum soluant quæuis tributa more laicorum, exceptis Clericis, qui actu beneficium ecclesiasticum obtinent. Ergo multò magis gaudere nequeunt isti Clerici Syluatici, cùm non sint prima tonsura insigniti. Secundò, quia *cap. non minus, & cap. aduersus de immunit. Eccles. cap. quamquam, de cens. in 6. c. tributum, &c. secundum 3.q.8.* cum alijs, *ac l. sancimus, C. de sacros. Eccles.* solum eximunt à solutione tributorum ecclesiasticas personas. Hi autem Clerici non sunt personæ ecclesiasticæ, vt de Clericis in prima tonsura constitutis, quod ne sint quidem personæ ecclesiasticæ tradunt Angl. *in florib. p.2.* Olan. *in concord. sur. lit. C. n.21.* & Parlador. *lib.1. de reb. quotid. cap.3. §.1. n.16.* 1

At nihilominus tenendum est, huiusmodi Clericos gaudere vtroque priuilegio ad præscriptum decreti S. Congregationis Immunitatis iussu Gregorij XV. editi in hæc verba. *Sacra Congregatio Cardinalium negotijs iurisdictionalibus Regni Neapolitani præpositorum certior reddita in nonnullis eiusdem Regni diœcesibus, Diaconos, quos vocant Syluaticos in maximum numerum citra Ecclesiarum necessitatem, aut vtilitatem excreuisse, volens eorumdem exemptis causam declarare, & fraudibus quibuscumque occurrere, de Sanctiss. D.N. Gregorij XV. mandato viuæ vocis oraculo, desuper habito. Diaconos Syluaticos huiusmodi pro Ecclesiarum, & Episcoporum seruitio retinere, vel in locum quoquo modo deficientium assumi posse in Cathedralibus, seu superioribus Ecclesijs ad summum quatuor, in Collegiatis, vel Parochialibus duos; in alijs vero Ecclesijs, in quibus diuina celebrantur, si Episcopo videbitur, vnum, quos quidem Episcopi prorsus gratis, & tales, qui omnino per seipsos, non autem per interpositam personam seruitium debitum præstent, nec vllomodo criminosos, aut malæ conditionis, & famæ eligere debeant, aliàs & hi nullo gaudeant priuilegio, & eligentes iudicium Sedis Apostolicæ seuerum experientur, eos verò priuilegio Canonis non gaudere; fori autem priuilegio in criminalibus omnino, in ciuilibus quoad corporis districtionem tantum, & immunitatem ab oneribus personalibus, non autem ab alijs, durante seruitio, frui debere. Sed si alicubi maioribus vtantur priuilegijs, & immunitatibus ex legitima consuetudine, cuius cognitionem, & declarationem in casu controuersiæ eadem S. Congregatio sibi reseruat, illam debere attendi; cognitionem verò aliorum præmissorum ad Ordinarios pertinere hoc præsenti decreto, statuit, præcepit, & declarauit Romæ 10. Kal. Iulij 1623.* 2

Etenim, quod hi gaudere debeant priuilegio fori, desumitur ex *can. Ecclesiarum seruos* 12. q. 2. Vnde Archid. super Glos. *in can. duo sunt* 12. q. 1. expressè ait, quod tales, ex quo habitum mutant, personæ ecclesiasticæ habentur, quod etiã tradidit Glos. *in can. vt lex, v. Ecclesiasticis* 27. q. 1. *arg. d. can. duo sunt.* At, quicquid sit, an de iure gaudeãt priuilegijs ecclesiasticis, ipse censeo standum esse consuetudini, ex cuius virtute præfatum decretum emanauit, cùm illa sit fauorabilis Ecclesiæ, ac proinde latam requirit interpretationem, atque adeò quod nomine personarum ecclesiasticarum venire debeant omnes, quæ sunt aliquo modo ecclesiasticæ. Id certò tenendum est, eos non esse verè personas ecclesiasticas, sed quasi ecclesiasticas. Addidi enim notam temperationis, quia Glossa, & Doctores accipiendi sunt, vt locuti in laxiori significatione, quomodo confundunt personam ecclesiasticam, & gaudentem priuilegijs ecclesiasticis, de quo aliàs. Quare in hac materia seruandum omninò est allatum decretum ex mandato Gregorij XV. editum, sicut seruandum quoties casus contigit, eadem S. Congregatio semper rescripsit, cuius decreta in hanc rem sunt huiusmodi. 3

Clerici Syluatici gaudent immunitate à collectis, constito de legitima consuetudine. Vritana 6. Maij 1631. Policastren 9. Octobris 1629. & Aprutina 6. Martij 1635. 4

5 Eximuntur ab onere foculari. In Oppiden 17. Nouembris 1654.

6 Gaudent eisdem priuilegijs, etiam sede Episcopali vacante. In Oppiden 23. Augusti 1629.

7 Gaudent priuilegio capitationis, attenta consuetudine. In Materana 23. Februarij 1638.

8 Gaudent priuilegio fori. In Vritana 17. Decembris 1630.

9 Gaudent immunitate ab oneribus realibus, & mixtis, supposita consuetudine. In Bellicastren 24. Martij 1637.

10 Gaudent immunitatibus ex consuetudine. In Laquedonen 31. Ianuarij 1628. in Bisignanen 9. Iunij 1637.

11 Non possunt conueniri coram Iudice laico. In Hieracen 4. Iulij 1645.

12 In Diaconos Syluaticos possunt eligi nobiliores Ciuitatis, illique gaudent priuilegio fori, sed non decet. In Hieracen 4. Iulij 1645.

13 Non eximuntur ab hospitatione militum. In dicta Hieracen eodem die, & anno.

14 Tenentur ad taxam pro stipendio Medici, pro refectione pontium, viarum, &c. nisi obstet consuetudo, In Neritonen 16. Septemb. 1630. At de hoc vide tom. 1.

15 Non eximuntur ab oneribus fiscalibus, nisi adsit consuetudo, 18. Iunij 1626. & in Cassanen 26. Iulij 1644.

16 Quod ad eorum numerum, seruetur decretum emanatum iussu Gregorij XV. Rheginen 20. Septembris 1667.

17 Quod ad Clericos Syluaticos, seruetur decretum editum de mandato Gregor. XV. non obstantibus allegatis. ordinationibus Visitatoris Apostolici. In Neocastren 17. Octobris 1371.

18 Die 27. Martij 1627. S. Congregatio, &c. pro maiori parte censuit, filios Clericorum Syluaticorum gaudere priuilegio fori, durante seruitio patris.

19 Die 23. Martij 1638. S. Congregatio &c. licet pro maiori parte inclinaret, vt, durante officio, seu seruitio Clerici Syluatici, eius filius viuens cum patre gaudeat priuilegio fori, prout idem pater.

20 Ex quo tamen aliqui dubitabant, fuit captum temperamentum, quod scriberetur Episcopo, vt eos, qui in carcerem incluserunt dictum filium oratorem, absolueret à censuris ad cautelam, præuia cassatione cautionis ab eo præstitæ coram Iudice laico.

21 Inter alias rationes fuit ponderatum, quod censetur eadem persona cum patre, & pars ipsius patris, vt post alios Carol. de Grass. *eff. 1. n. 189. cum seq.* Et quod priuilegium concessum patri extenditur ad filium, vt in his terminis ex mente Io. de Plat. & aliorum firmat idem de Grass. vbi supra *n. 203.* Franc. Mar. *p. 2. q. 185. n. 1.* Decian. *in prax. lib. 4. c. 9. n. 49.* fuitque allegatum simile de filio coloni mensæ Episcopalis, qui, si viuat cum patre, gaudet priuilegio fori, quo gaudet eius pater ex sententia S. Congregationis in Ariminen 13. Iulij 3631. ac alibi.

22 Hinc non obstat, quod non sint verè Clerici, atque adeò prima tonsura insigniti. Tum quia non gaudent tamquam Clerici, sed tamquam personæ ecclesiasticæ. Tum quia Conuersi Religionis approbatæ non sunt Clerici, vt optimè docet Menchac. alios referens *lib. 3. controu. illust. cap. 105. n. 51. & seq.* sed personæ ecclesiasticæ, & tamen gaudent priuilegijs ecclesiasticis. Quod autem iura superius allegata concedant hæc priuilegia personis ecclesiasticis, tradunt Sylu. *v. Clericus 1. q. 5.* Tabien. *eod. v. 5. n. 1.* Angel. *eod. etiam v. n. 29.* supponentes omnes Clericos esse personas ecclesiasticas, licèt non è contra. Quare Couar. *quæst. pract. cap. 31. n. 3.* volens probare Clericos primæ tonsuræ gaudere immunitate solum probat, eos nomine Clericorum comprehendi, quasi supponens, omnes Clericos esse ecclesiasticas personas. Tum ita: Omnis Clericus est ecclesiastica persona; sed nomine Clericorum comprehenduntur insigniti prima tonsura, vt docent Panorm. *in rubr. de vit. & honestate Cleric.* Tabien. Sylu. Armil. Angel. *eo verbo*, Turrecrem. *in can. Elud. d. 77.* Dec. in *cap. 2. de preb.* & colligitur ex *l. presbyteros, C. de Episc. & Cler.* ac traditur communiter *in cap. Clerici, de iudic.* Ergo gaudent immunitate. Ergo gaudebunt quoque illa Clerici Syluatici, qui inter personas ecclesiasticas numerantur.

23 Minus obstat lex nouæ recopilationis, ac si quæ aliæ. Quia cùm huiusmodi Clericorum exemptio sit à Romano Pontifice fauore Ecclesiarum in vim legitimæ consuetudinis concessa, qui est in spiritualibus superior omnibus Principibus, nequeunt Principes proprijs legibus huic immunitati, propter finem spiritualem eiusmodi Clericis concessæ, derogare, vt optimè Couar. *loc. cit.* ac Ledesm. *2. 2. q. 20. ar. 4.* Vide Medin. *C. de restit. q. 15. post princ.* Bertachin. *de gabel. p. 7. n. 12.* Felin. *in cap. Ecclesia S. Mariæ, de const. n. 110.* Perez *lib. 4. ordin. tit. 4. lib. 23.* ac nos alibi.

Enimuerò fieri potest, vt aliquis priuilegio, *l. 11.* ibi: *præterquam quibus principali beneficio concessum est, ff. de vacat. & excusat. muner. l. vnic. C. de ijs, qui à Princip. vacat. accep. lib. 10. l. 17. §. 3.* ibi: *Nisi nominatim eis priuilegium id indultum sit, ff. de excus.* Mysinger. *resp. 1. n. 98. decad. 11.* Vel præscriptione sit immunis. Cuius rei argumentum exemplum extat insigne *in l. 1. in princ. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd.* ibi enim si quis præscriptione temporis immemorialis, aut quo alio iure immunitatem à collectis adeptus sit, nec postea aliquoties ipsas soluerit, liber omninò sit ab hoc onere. Quibus testibus adde *l. vn. C. de fund. patrim. & argum. l. 4. C. de præscript. 30. vel 40.* Atque hanc sententiam, quod etiam iure legitimæ consuetudinis, vel præscriptionis aliquis immunis esse possit à collectis, & vectigalibus, communi Doctorum voto comprobatam videmus, Bart. *cons. 59. n. 7. lib. 1.* Bald. *cons. 112. & cons. 275. lib. 2.* Panorm. *cons. 94. lib. 1. & cons. 26. col. 2. lib. 2.* Paul. de Castr. *cons. 313. lib. 1.* Corn. *cons. 3. col. 1. lib. 2. cons. 22. col. 5.* Alex. *cons. 30. lib. 5.* Rip. *resp. 4. n. 7. tit. de diuers. præscript.* Curt. iun. *cons. 42. col. penul. cons. 177. col. 4.* Balb. *tr. de præscript. p. 2. par. 5. princ. q. 7.* Ruin. *cons. 217. lib. 1.* Paris. *cons. 69. n. 7. lib. 1.* Crauet. *cons. 131. n. 9. & seqq.* Laur. Syluan. *cons. 57. n. 13.* Cæphal. *cons. 528. n. 51. lib. 5.* Natt. *cons. 446. n. 12. & cons. 649. n. 3. & seq.* Borrel. *cons. 74. n. 53.* Couar. *in cap. possessor malæ fidei tit. de leg. iur. in 6. relat. 2. n. 1.* & Mysing. *resp. 1. n. 54. decad. 15.* Rosenth. *tr. feudal. cap. 5. concl. 84. n. 2. & 3.* Bocer. *de iur. collect. cap. 11. n. 61. cum seqq.* A quibus tamen recedunt Natt. *cons. 226. n. 6.* Menoch. *cons. 887.* Fab. de Ann. *cons. 59. n. 65.* Flores de Mena *pract. quæst. 21. n. 134.* Ac ipsos quoque Principes, Duces, Comites, & Barones præscriptione legitima acquirere posse immunitatem à collectis etiam Imperialibus contra Ægid. Thomat. *de censib. patrim. §. exactis ecclesiasticis personis, n. 26. pag. 361. & seqq.* Gaspar Rhocken. *in dissert. theor. pract. de contrib. concl. 44. lit. B.* & supra adductos tenet Bocer. *d. tr. de iur. collect. n. 80. & seqq.* pro se allegans Panor. *in cap. Cum nobis, n. 11. extr. de præscript.* & ibid. Felin. Balb. *d. p. 2. 5. princip. in pr. n. 2.* Modest. Pistor. *cons. 4. n. 28. lib. 1.* 24

CONSVLTATIO LXV.

An cœtus mulierum merè sæcularium, simul in secessu viuentium deuotionis, & pietatis causa, sit illicitus, itaut Episcopus possit eis præcipere vel clausuram regularem, vel reditum ad proprias domos?

AFfirmandum omninò videtur. Vt autem distinctius & clarius id præstem, iuuat obseruare, quod omnes Congregationes mulierum, quæ viuunt in communi, de quibus Sacri Canones, & Constitutiones Apostolicæ tractant, ad quatuor genera reducuntur. Primum est Religiosarum, professionem emittentium. Hoc tamquam status perfectionis non solùm approbatur, sed consulitur. Secundum est illarum, quæ in solemni professione tria vota substantialia non emittunt, sed obseruant cum votis, vel sine votis, quamdam Regulam à Sede Apostolica approbatam. Quarum sicut approbatur Regula, ita etiam & status. Ternium illarum est, quæ sine Regulæ approbatione subijciuntur obedientiæ alicuius legitimæ iurisdictionis spiritualis, quarum exemplum legitur de Canonistis *in cap. dilecta, de maior. & obed.* Hic autem status toleratur, siue permittitur, sed non approbatur, quemadmodum expressè declarat textus *in cap. Indemnitatibus, §. supradicta, de elect. in 6.* & in *Clem. Attendentes, de stat. monach.* Quartum verò est, de quo nunc agitur, illarum, quæ nedù in professione tria vota solemnia non emittunt, neque Regulam habent approbatam, verùm neque etiam subiectæ sunt alicui legitimo Prælato, cui promittant obedientiam. Hic 1

autem

autem status eo periculosior est, quo liberior, vt proinde tanquam ille, qui per omnia ferè tempora grauiter Ecclesiam afflixerit, reprobatur, damnaturque, vt videre est *in Clem. Cum de quibusdam, de Religiosis domibus*, in qua regeritur Constitutio Clementis V. in Concilio generali Viennensi emanata, quæ licèt loquatur de huiusmodi mulieribus sub vulgari Beguinarum nomine, ita denominatis à S.Begga sorore S. Gelonidis, siue, vt alijs placet, à Lamberto Bego, Sacerdote Leodiensi, magnæ pietatis viro, nihilominus totum illarum statum his verbis condemnat. *Quæ cum nulli promittant, nec proprys renuncient, neque profiteantur aliquam Regulam approbatam, religiosæ nequaquam existunt, quamquam habitum, qui Beguinarum dicitur, deferant, & adhæreant religiosis aliquibus, ad quos specialiter trahitur affectio earundem*. Quod inferius pluries repetit. Etenim quoad errores, atque hæreses condemnatas in eodem Concilio, & in quas illæ inciderant, habetur sermo in *Clem. ad nostram, de hæret.* ac alibi, de quibus etiam agunt Prateol. *v. Beguardi, & Beguinæ*, Sand. *h.*160. Genebrard. in *Clem.V.* Castr. *v. Beatitudo*, & Gualter. in *Tabul. secul.*14. *cap.*1. Quare hunc verum esse præfatæ Constitutionis sensum non solum colligitur à Glossa ibi, *v. Obedientiam*, & ab Extrauagante declaratoria Ioannis XXII. præsertim ex illis verbis: *Porrò mulieres, quodcumque nomen habentes, quæ*, &c. *verè sub prædicta volumus remanere censura*; sed etiam expresse declaratur in Constitutione fa. me. Vrbani VIII. quam inferius adducam.

2 Et quamquam Ioannes XXII. declarans Constitutionem Clementis, voluerit, quod non comprehendantur, sed tolerentur illæ, quæ vitam honestam, ac laudabilem ducerent, quæque etiam haberent cæteras conditiones in *cap. vn. de relig. domib.* expressas; attamen attenta dispositione Clementis, in qua illarum abolitionem decernit, atque etiam Constitutione declaratoria eiusdem Ioannis, apparet manifestè, quod eiusmodi tolerantia suffragari solummodo possit mulierum Congregationibus, iam erectis, non autem erigendis contra mentem Concilij generalis, quæ fuit, vt omninò eiusmodi status aboleretur.

3 Atque hæc planè videtur esse antiqua mens Glossæ *in c. vlt.* 12. *q.*5. & in eadem *Clem. Attendentes*, dum loquitur de Canonistis. Quod quidem ignorare non poterat, à sacris Canonibus permissas fuisse. Idque ipsum confirmatur ex obseruatione Sedis Apostolicæ in causa Iesuitissarum, maturè agitata in S. Inquisitione sub Vrbano VIII. qui in hunc quoque sensum eamdem Clementinam in sua Constitutione suppressionis declarauit his verbis: *Licet autem orthodoxis Lateranensis, & Lugdunensis Conciliorum generalium ordinationibus districtè prohibitum esset, ne quis nouæ Religionis instituendæ authoritatem sibi arrogare præsumeret, pariterq; fel. rec. Ioannes XXII. virorum, & piæ mem. Clementis V. Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum salutaribus Constitutionibus mulierum cœtus auctoritate priuata, & de facto instituti, tamquam exitiosi palmites damnati, & sublati fuissent, & nihilominus* &c. Ex quibus verbis, atque ex his alijs: *Eorumque Prædecessorum nostrorum vestigijs inhærentes* &c. liquet, qua ratione, quoue fundamento causa illa grauissima fuerit determinata in Constitutione Clementis, cùm inter tot, tantasque Constitutiones Conciliares, & Pontificias, de illa duntaxat Vrbanus quoad hosce mulierum cœtus in Constitutione sua mentionem fecerit.

4 Idipsum etiam in S. Congregatione Concilij Tridentini moris est, ac religiosè obseruatur in S. Congregatione Episcoporum, & Regularium, vt constat ex eius literis datis Archiepiscopo Florentino sub die 22. Augusti 1636. in quibus ei præcipitur eiuscemodi cœtus dissolutio, suauiter tamen, & paulatim, licèt in ea Ciuitate magnæ existimationis esset. Tenor autem literarum est huiusmodi: *Questi Eminentissimi miei Signori vdita la relatione, che V.S. ne hà dato con la sua delli 2. del presente intorno alla casa delle zitelle, che viuono sotto la cura di Donna Faustina Mainardi vedoua, mi hà ordinato di replicarle, che rimettono all' arbitrio, e prudenza di V.S. il dismettere à poco à poco tale adunanza di zitelle per le cause da lei auuisate, nè potendosi simili luoghi pij erigere per esser contro la dispositione fatta in tal proposito dalla fel. mem. di Pio V. onde potrà pigliarne in ciò quella risolutione &c. e Dio &c.* Ex quibus dignoscitur quid hac in re Sacra Congregatio sentiat, nimirum Constitutionem Pij V. à maioritate fortè rationis comprehendere etiam hos cœtus, ac vlterius, quicquid sit de modo procedendi contra iam erectos, prohibere absolutè nouam illorum erectionem, quemadmodum etiam dictam Constitutionem accipiunt ex recentioribus plerique graues Auctores, qui speciatim adducunt declarationem S. Congregationis Concilij sub die 22. Ianuarij 1596. & in vna *Mediolanen* die 16. Aprilis 1593. vbi remittitur arbitrio Archiepiscopi prohibitio huiusmodi veterum, ac puellarum ad proprias domos remissio, applicando domum, & alia bona communia alicui pauperi Monasterio. Et ad Iesuitissas pertinere videtur quod habetur in S. Congregatione Episcoporum in *Bononien* 7. Martij 1617. & in *Forosempronien* 11. Augusti eiusdem anni, nempè quod Iesuitis mandatum fuit, vt remitterent ad domos suas quasdam mulieres, & virgines, eorum opera, & sub eorum cura in quamdam domum ad simul viuendum coactas.

Et quidem id antea vetitum fuerat in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. relato *in cap. vlt. de relig. domib.* 5
in quo non solùm prohibetur fundatio nouæ Religionis, sed etiam nouæ domus religiosæ hunc in modum: *Firmiter prohibemus, ne quis de cætero nouam Religionem inueniat*, & mox: *Similiter qui voluerit religiosam domum de nouo fundare, Regulam & institutionem accipiat de approbatis*, vbi Glossa *v. nouam Religionem* ex vtroque iure optimas rationes adducit. Quod etiam docet *in cap. vn. v. præsumptuosa, eod. tit. in* 6. referens, idem sentire Concilium Lugdunense in eo textu deductum.

Huiusmodi autem mulierum cœtus eo magis comprehendi videntur in Constitutione Clementis V. quo eis deficiunt qualitates ab Ioanne XXII. requisitæ, inter quas 6
prima est, ne sint suspectæ. Redduntur autem suspectæ vel ex eo solum si extra Ciuitatem inhabitent, tamquam pluribus periculis expositæ. Vnde S. Concilium Tridentinum *sess.*25. *cap.*5. *de Regular.* decernit, reductionem Monasteriorum Monialium intra Ciuitates, & tamen illa & ob clausuram, & propter alias rationes minus suspecta sunt. Secunda verò qualitas est, vt sint sub assidua, ac vigili custodia Ordinarij, siue alterius, ad quem spectat, ac propterea iuxta Constitutionem Ioannis XXII. requiritur, quod præstent obedientiam eidem Ordinario.

Poterit igitur Ordinarius eiusmodi mulierum cœtus 7
supprimere, vel eis perfectam clausuram præcipere, idque non solùm ex adductis, verùm etiam quia certum est, has mulierum Congregationes subijci iurisdictioni ecclesiasticæ, atque adeò ordinariæ ex perspicua dispositione Sacrorum Canonum, ac nominatim eiusdem Clement. *Attendentes*, & *cap. vn. de relig. domib.* vbi curæ, ac vigilantiæ Ordinariorum commendantur, atque subijciuntur.

Nihilominus hac in re primò tenendum est, non posse 8
Ordinarios hoc iudicium incipere à præcepto. Esset enim notoriè nullum, ac euidenter iniustum, atque adeò nullatenus officeret, posset que impunè sperni, Ias. in *l. Nec quidquam n.*5. & 6. *ff. de offic. Proconsul.* Anchar. *cons.*111. *n.*3. Magon. *decis. Lucens.*15. *n.*1. Rot. *dec.*30. *n.*3. *propè fin. p.*4. *rec.* Nullitas quippè resultaret ex eo, quod eiusmodi præceptum relaxaretur, nulla præcedente citatione, cùm non liceat iudicare, nisi legitimè citatis ijs, quos negotium, vel causa tangit, vt in puncto Bald. *cons.*434. *in princ. lib.*3. Syluan. *cons.*27. *n.*9. & 10. Anchar. *cons.* 297. *in fin. n.*2. Feder. de Sen. *cons.*251. *n.*2. Rot. coram Buratto *dec.*951. *n.*2. Nec posset prætendi, quod illud habeat vim citationis, si deficiat clausula, Si quis se grauatum senserit, quæ necessariò requiritur, Ias. *in d. l. Nec quidquam n.*6. Salust. *in prax. p.*2. *cap.*4. *n.*48. Vermigl. *cons.* 111. *n.*2. Rot. coram Buratto *d. dec.*951. *n.*4. *in fin.* & coram Gregorio *dec.*105. *n.*8. & *in recent. dec.*185. *n.*3. *p.*2. & *dec.* 30. *n.*3. *p.*4.

Secundò tenendum est eiusmodi mulierum cœtus non 9
esse illicitos, ac proinde Episcopum non posse illis præci-

pere

pere clausuram regularem, aut reditum ad proprias domos. Nam licet sint in simul congregatæ, & honestam ac exemplarem vitam ducant, attamen non sunt Moniales, nec Tertiariæ, nec personæ ecclesiasticæ, dum earum Congregatio non est fundata authoritate Ordinarij, nec habent Monasterium, aut Ecclesiam, aut Campanile, non deferunt habitum monachalem, & vniformem, non emittunt aliqua vota, non sunt addictæ alicui Regulæ Religiosorum, sed à proprio Parocho sacramenta recipiunt, quemadmodum aliæ personæ sæculares, ideoque & ipsæ sunt sæculares, nec Episcopi iurisdictioni subsunt, Ita firmant Menoch. *cons.984.* Tondut. *p.1. q. benef. cap.* 112. *n.*15. Cyriac. *contr.*504. *n.9. & seqq.* Sanfelic. *dec.* 219. *n.*10. & Donat. Anton. de Marin. *resol.*179. *n.*2. *& seqq.* loquens de huiusmodi Conseruatorijs, ac Domibus puellarum, non fundatis authoritate Ordinarij, sed sub immediata protectione Regia existentibus. Nisi enim de dictis requisitis euidenter appareat, tales Congregationes in dubio præsumuntur sæculares, & erectæ sine Pontificis, vel Episcopi authoritate, Ricc. *in collect. dec. p.5. dec.* 1886. *in princ.* Barbos. *in collect. iur. canon. in cap. Ad hæc, in fin. de rel. dom.* Ratio autem generalis est, quia, vt quis eximatur à iurisdictione laicorum, debet se subijcere ordini clericali, vel Regulis Religionis approbatæ, Abb. *in cap 2. nu.*10. *de for. compet.* Spetell. *dec.2. nu.*105. *&* 112. Etenim tunc quis efficitur, & appellatur religiosus, quando solemniter in aliqua approbata Regula emittit substantialia vota Religionis, *cap. Porrectum, de Regular.* Felin. *in cap. Ecclesia S. Mariæ n.1. & 2. de constit,* Abb. *in cap. cum ad Monasterium n.7. de stat. Monach.* Nauar. *cons.9. n.10. de stat. Monach. lib.3.* Menoch. *vbi supra n.6. & 8.* Sunt igitur personæ merè laicæ & sæculares, atque adeo subsunt iurisdictioni Principis, & Iudicis sæcularis, vt latè Menochius, Cyriacus, & Sanfelicius locis adductis, ac Redoan. *de reb. Eccles. non alienan. q.49. n.6. & seqq.* & faciunt tradita per Ricciul. *lucubr. Eccles. lib.4. cap.*11. *n.4. & 5.*

10 Nec huiusmodi Mulierum Collegium, in quo conuiuunt, est locus ecclesiasticus, aut pius. Nam fuit erectum ac institutum absque authoritate Ordinarij, ex qua sola Collegium & locus redditur ecclesiasticus, aut pius. Neque satis est ad hunc effectum, quod in eo exerceantur opera pietatis, & celebretur Sacrificium Missæ. Hæc enim non faciunt, vt hæ mulieres censeantur Religiosæ, neque ex his sequitur, quod ab illis institutus sit Ordo religiosus, aut ecclesiasticus, sed tantum honestus modus viuendi, cùm earum domus deputata non sit cultui diuino perpetuo, sitque merè prophana, quam possunt deserere, ac vendere ad sui libitum, ac proinde Episcopus in eam non habet institutionem, neque destitutionem, nec vllam penitus iurisdictionem, vt præter allegatos tradunt Abb. in *cap. Ad hæc. n.2. de relig. domib.* Cardinal. *cons.*11. *n.2. in fin. & n.3. & seqq. & cons.*13. *n.2. & 3.* Bald. *in auth. Hoc ius porrectum n.*11. *C. de sacros. Eccles. & cons.* 134. *lib.2. & cons.*162. *n.4. lib.5.* Buriat. *cons.55. n.14. lib.1.* Capr. *cons.54. n.*10. Io. Franc. à Ponte *cons.18. n.1. & per tot. lib.1.* Ricciul. *loco cit. lib.4. cap.*11. *n.4. & 5.* ac fusè Redoan. *d. q.49. à n.6.* Rot. *diuers. dec.574. n.6. p.1.* alijque congesti in Mediolanen bonorum 18. Martij 1648. §. *Tandem coram Bichio*, & 31. Maij §. *siquidem* coram Card. Corrado, & signanter Sanfelic. *d. dec.219. n.10.* Donat. Anton. de Marin. *ea resol.179. n.1. & seq. lib.1.* Thom. del Bene *de Immun. Eccles. p.2. cap.16. dub.9. sect.13.* Qui omnes ex hoc inferunt, quod huiusmodi Conseruatoria mulierum non gaudent immunitate ecclesiastica, nec priuilegio fori, nec subsunt Ordinarijs, quibus neque iurisdictio visitandi, & exigendi procurationem competit, *cap. fin. de censib.* & ibi Abbas.

11 Sola enim cohabitatio, & conuictus sæcularium, dum non est ad malum finem, nec aliqua mala inde sequuntur, de iure non prohibetur, alioquin tolleretur humana societas. Et licet Congregationes de iure videantur prohibitæ in *l.1. & toto tit. ff. de Colleg. illic.* Tamen, vltra quod eiusmodi prohibitiones non comprehendunt cœtus, qui fiunt causa pietatis, vt in eadem *l.1.* ibi: *sed religionis causa*, ibique Bartol. *in §. sodales n.6.* Gloss. *in l.1. sub princ. verb. aliorum, ff. quod cuiusque Vniuersitatis*, id non pertinet ad Iudicem ecclesiasticum, nisi tales Congregationes committerent peccata spectantia ad forum pœnitentialem, & ecclesiasticum, Io. Andr. *cap.1. in princ.* & ibi Gemin. *n.7. de censib. in 6.* & docent Menoch. Cyriac. & Sanfelic. *locis adductis*; sed spectat ad Principem, ac Iudicem laicum, cui similes personæ subiectæ sunt, cùm propter hos cœtus, & Collegia personæ sic cohabitantes, & conuiuentes non desinant esse laicæ. Quod etiam locum habet, quando eiusmodi personæ eligunt sibi aliquem in Superiorem, eique obedientiam promittunt. Quoniam hinc non resultat, quod ipsæ efficiantur religiosæ, aut ecclesiasticæ, nec quod dicatur ab ijs constitutus aliquis Ordo religiosus. Nam etiam quando plures in vnum corpus, & communitatem coeunt, vnique conferunt potestatem ad illam regendam etiam in spiritualibus, ij quidem tenentur illi obedire quandiu sunt pars talis Communitatis. At hæc potestas non est spiritualis, sed politica, prout est potestas omnium Principum sæcularium. Ideoque non potest per eam talis Superior propriè repræsentare Christum, nec eius vices gerere, vt scitè Less. *de iust. & iur. lib.2. cap.41. n.*11. quem sequitur Pelliz. *in man. Regular. to.1. tr.1. cap.1. n.10. in fin.* & latè Nauar. *cons.6. n.20. de stat. Monach. lib.3.*

12 Hæc igitur Collegia, tamquam ordinata ad laudabiliter, ac piè viuendum, atque ad se exercendum in operibus pietatis, & religionis licita sunt. Quod de iure dubitari non potest ex deductis in *d. l.1. ff. de Colleg. illic.* Innoc. *in cap. dilecta, n.1. & seqq. de exces. Prælat.* Bald. *in auth. habita n.80. & seqq. C. ne filius pro patre, collat.18.* & in specie de Collegio mulierum Bart. *in d. l. sodales n.16.* Soccin. sen. *in d. cap. dilecta n.39.* & Cyriac. *d. controu.* 504. *n.36.* Menoch. *d. cons.948. n.36.* Comprobaturque tum ex iure Canonico in ea *Clem. vn. de relig. domib. §. Sane*, ibi: *Sane per prædicta prohibere nequaquam intendimus, quin si fuerint fideles aliquæ mulieres, quæ promissa continentia, vel etiam non promissa, honestè in suis conuersantes hospitijs pœnitentiam agere voluerint, & virtutum Domino in humilitatis spiritu deseruire, hoc eisdem liceat, prout Dominus ipsis inspirabit*; tum etiam à praxi, cùm in pluribus Ciuitatibus adsint similia mulierum Collegia, quæ numquam fuerunt habitę pro religiosis, sed pro sæcularibus, ac vixerunt, & viuunt sub iurisdictione Principum ac Iudicum sæcularium, non autem ecclesiasticorum. Ea dinumerat Menoch. *d. cons.984. n.17. & 18.* Cyriac. *sua controu.504. n.8.* De Marin. *ead. resol.179.* & Sanfelic. *d. dec.219. n.10.* Siquidem nemini sua bonitas nocere debet, & collegialiter viuentes melius faciunt, quàm aliæ habentes maiorem libertatem.

13 Neque his aduersatur eadem Clementina *Cum de quibusdam, de relig. domib.* Etenim in prima sua parte reprobat solas Beguinas, & proinde ex hac specialissima dispositione in casu particulari non rectè deducitur vniuersalis prohibitio cuiusuis status pœnitentialis contra mentem expressam eiusdem Pontificis Clementis V. qui *in subsequenti §. Sane* apertè declarauit superiorem prohibitionem restringi ad solas Beguinas, dum cæteroqui mulieribus licitum esse voluit pœnitentiam agere, & Deo seruire honestè in proprijs hospitijs conuiuendo. Quinimmò condemnatio, de qua *in d. Clementina* fit sermo, respicit solas Beguinas, quæ Institutricem habuerunt Margaritam Porretam, non autem alias à S. Begga, vel à Lamberto Bego denominatas, quæ pijs moribus, ac institutis floruere. Nec comprehendi sub dicta sententia Clementis, & Concilij Viennensis testatur Ioannes XXII. in Extrauag. quæ incipit *Ratio recta, de relig. dom.* vt benè, ac latè prosequitur Giballin. *de clausur. Sanctimon. disquis.1. cap.3. §.2. consect.6.* vbi quod status harum Beguinarum perseuerauerit, & adhuc floret in Belgio, & quod cæteræ Beguinæ honestè viuentes etiam collegialiter non comprehendantur *in d. Clem.1.* nec sint molestandæ per Ordinarios tradit Barbos. *in extr. vn. de relig. domib.* Filiuc. *tom.2. tr.14. n.74.* & antea dixerat Butr. *in c.2. n.3. de for. comp.* Felin. *in cap. Ad audientiam n.2. in fin. de præscrip.* Abb. *cons.55. lib.1. n.4.* & declarauit Benedictus XXII. in d. Extr. his verbis: *Nec suspectas sub prohibitione & abolitione præmissis, quas de ipsis Prædecessor noster præfatus nullatenus intellexisse dignoscitur, de fratrum nostrorum consilio declaramus,*

mus, & volumus non includi. Etsi enim in dicta Extrauaganti dicat Summus Pontifex, quod præfatum statum approbare non intendit, attamen hoc intelligitur, quod cum non approbat tamquam religiosum, sed benè approbat tamquam licitum, pium, & laudabilem, vt hunc locum explicat Giballin. *de clausur. disq. 1. cap. 3. §. 2. consect. 4. n. 9.* & Menoch. *d. cons. 948. n. 7.*

14 Vlterius dictæ Beguinæ in ea Clementina damnantur, non ratione status, sed morum. Eo quod sub specie religionis, & velamine sanctitatis multa illicita committebant. Adhærebant enim quibusdam Religiosis, ad quos specialis illarum trahebatur affectus, & disputando fidei introducebant opiniones catholicæ veritati contrarias, multos etiam inducendo in proprios errores, vt patet ex textu, & ibi notat Ancharanus, & Sayrus *de censur. lib. 3. cap. 33. n. 33.* Et sic abolitio ibi statuta fundatur in illicitis operibus, quæ dissolutionem, ac destructionem cuiuscumque Collegij valent operari, dum per ea quodcumque Collegium, etiam ab initio licitum, reddatur illicitum, vt firmat Innocent. *in d. cap. dilecta, n. 2. de excess. Prælat.* Bart. *in d. l. sodales n. 1. ff. de Colleg. illicit.*

15 Ac præterea dicta Clementina de illis Beguinis, quæ in habitu regulari incedebant, & viuentes collegialiter in Religione ordinem religiosum profitebantur. Quo casu verissimum est, quod intrat authoritas Summi Pontificis, & Ordinarij ad effectum prohibendi, ac dissoluendi huiusmodi ordines religiosos, à Sede Apostolica non approbatos. At quando mulieres non assumunt habitum religiosum, nec aliquam Religionem profitentur, aut vota emittunt, sed laicaliter viuunt in suis domibus priuatis, non solùm dicta Constitutio non obstat; verùm etiam id permittit, vt in ea legitur *§. Sane*. Quod etiam de iure nouo concessum videmus mulieribus Tertiarijs, & Oblatis, quæ si non emittunt vota, nec habent alia requisita à Constitutionibus Apostolicis, non dicuntur personæ ecclesiasticæ, nec subsunt Episcopo, sed sunt subiectæ Iudici sæculari, iuxta decretum S. Congregationis relatum à Barbos. *de iur. Eccles. p. 1. cap. 39. §. 2. sub n. 44.* vbi enumerat septem requisita, dicens, quod eorum concursus copulatiuè requiritur, adeout si vnum dumtaxat ex illis deficiat, non sit satis alia concurrere. Quod tradunt etiam Lezan. *in qq. regular. p. 2. cap. 8. nu. 8.* Nouar. *in Lucern. Regul. v. Oblati n. 1.* ac nos *in 1 tom. consult.*

16 Ita etiam Constitutio Clementis V. in *Clem. vlt. §. Illas quoque, de stat. Monach.* loquitur de quibusdam mulieribus, quæ olim Canonissæ appellabantur, & sese iurisdictioni, ac potestati Iudicis ecclesiastici subiecerant, ordinemque religiosum profitebantur. Nostræ verò mulieres sunt merè sæculares, & laicæ, nullumque ordinem, ac statum religiosum profitentur; ideoque casus dicitur toto cœlo diuersus. Quod etiam obseruat Menoch. *d. cons. 948. n. 15.*

17 Hinc Doctores, qui in contrarium adduci possunt, loquuntur de præsumentibus instituere nouas Religiones, non autem quando mulieres honestè, ac laudabiliter viuunt in statu laico, nec vllum nouum ordinem regularem instituere, aut domos religiosas fundare intendunt; Nam nulla adest prohibitio, nec iurisdictio Iudicis ecclesiastici.

18 Minus aduersatur *cap. Ne nimia, de religios. domib.* in quo prohibetur erectio nouæ Religionis sine approbatione Sedis Apostolicæ. Nam dum sub ea dispositione non comprehenduntur illi, qui statum etiam cum votis simplicibus instituunt, cùm hic status non sit religio, sed modus viuendi honestus, vt declarat Rodrig. *qq. regul. lib. 3. q. 48. ar. 4.* & Barbos. *in d. cap. Ne nimia n. 3.* multo minus sub illa continebuntur personæ merè sæculares insimul viuentes in habitu sæculari, & priuata domo sine vllo voto.

19 Nec pariter obstat Constitutio 8. Pij V. vbi committitur Ordinarijs cura mulierum, quæ Tertiariæ, seu de Pœnitentia nuncupantur cuiuscumque fuerint Ordinis in congregatione viuentes, Quia loquitur de illis Tertiarijs, quæ vota emiserunt solemnia, vel saltem non solemnia, seque alicui Ordini, vel Religioni addixerunt, gestando habitum, & recognoscendo Superiores, qui in eadem Constitutione §. 3. *& seqq.* semper nominantur vna cum Ordinario, Et propterea nil mirum, si tales personæ vti religiosæ, vel pro religiosis se gerentes iurisdictioni Ordinarij subiectæ intelligantur. Secus autem est in istis sæcularibus mulieribus sine votis, sine adhæsione alicui Regulæ, sine habitu, & sine Superioribus. Nulla enim Constitutio aptatur illis, quibus illius verba non aptantur, *cap. indemnitatibus 43. §. supradicta, de elect. in 6.* Nauar. *d. cons. 6. n. 2. & cons. 7. n. 3. de stat. Monach. lib. 3.* Quare in Constitutione Pij præcipiente clausuram non comprehendi has mulieres latè in fortioribus terminis probauit Nauar. *d. cons. 6. lib. 3. de Regular.* vbi loquitur de Oblatis Turris Speculorum, & plures ponderat rationes huius conclusionis Menoch. *d. cons. 948. n. 36.* Sanch. *in præcept. decal. tom. 2. lib. 6. cap. 15.* Bonac. *de clausur. q. 1. pun. 2. n. 4. tom. 3.* Azor. *instit. moral. tom. 1. lib. 3. cap. 9. q. 5.* Tambur. *de iur. Abbatiss. disp. 18. q. 5. n. 4.* Candid. *disquis. moral. tom. 4. de rect. regim. Sanctimonial. disq. 5. ar. 5. dub. 2. n. 2.* Thom. del Ben. *de immun. cap. 19. dub. 5. n. 10. & 11. tom. 2.* Giballin. *de clausur. d. disquis. 1. cap. 3. §. 2. nu. 10. consect. 4. & 6. in fin.* ac Barbos. *in Clem. 2. de stat. monach. n. 5.*

Tandem non obstat dispositio S. Concilij Tridentini *sess.* 20
25. cap. 5. de Regular. Tum quia loquitur de Monasterijs Monialium, quales non sunt sæculares mulieres. Constitutio enim de Regularibus extendi non debet ad sæculares, Nauarrus *d. cons. 6. n. 8.* Rodrig. *qq. regular. tom. 2. q. 54. ar. 6.* Tamburin. *de iur. Abbatiss. disp. 30. q. 2. n. 3.* Tum quia loquitur in casu, quo Moniales essent expositæ vel latronum, vel hostium incursibus, Barbos. *ad eundem locum Concilij num. 126. & de iur. eccles. lib. 2. cap. 12. n. 63.* quod non contingit in hoc casu. Quare cessante hac necessitate, cessat pariter eiusdem Concilij dispositio, Fagnan. *in cap. Recolentes n. 52. de stat. monach.* Neque itidem refragatur *cap. 8. sess. 22. de reform.* permittens Ordinarijs visitare etiam Congregationes, & Confraternitates laicorum. Nam id non permittitur absolutè, sed solùm in casibus à iure concessis, & iuxta sacrorum Canonum statuta, A iure autem communi non est concessa facultas Episcopis visitandi Congregationes, & loca sæcularium, nisi quando ibi diuina celebrantur, idque vt videant, an ritè ac rectè cultus diuinus seruetur, vel quando agitur de aliquo errore concernente forum pœnitentialem.

Atque hinc euertitur motiuum deductum tam ex abolitione Iesuitissarum, facta per Vrbanum VIII. quàm ex 21
abolitione Conseruatorij Faustinæ Mainardæ. Primæ enim prætextu status, ac vitæ regularis ducendæ specialem vsurpauerant habitum, ædificia in Monasteriorum, & Collegiorum formam, ac Domos probationum erexerant, in eisq; instituerant Præpositam generalem, in cuius manibus tria Religionis vota essentialia emittebant, ad libitum diuagabantur, multaque alia modestiæ muliebri, ac virginali pudori minimè conuenientia attentabant, exercebantque, vt patet ex eodem suppressionis diplomate, quod refert Tamburin. *de iur. Abbatiss. disp. 7. q. 11.*

Secundæ verò, vilissimæ conditionis fœminæ ob illicita opera perpetrata, quæ concernebant forum ecclesiasti- 22
cum, reddiderant illicitum suum Collegium, & proinde iure abrogatum, suppressumque fuit, Non autem idcircò debent prohiberi licita sub prætextu, quod possint committi illicita, Caualer. *dec. 286. n. 5.* Et licet in litteris S. Congregationis addatur, quod similia loca pia non possunt erigi, vti contra dispositionem Pij V. nihilominus hoc intelligendum est in ea parte, in qua Pius V. mandat, vt scandalosè viuentes seuerissimè puniantur, Vltra quod ibi præsupponitur, quod esset locus pius, cùm tamen nostrarum mulierum talis non sit, vti carens requisitis, de quibus per Rot. in d. Mediolanen bonorum 19. Martij 1648. §. *Tandem non obstat*, coram Bichio,

Verùm data etiam competentia iurisdictionis, iustè non 23
poterit his mulieribus Ordinarius præcipere vel arctiorem vitam, vel dissolutionem Collegij. Nam quoad primum, licet aliquando permissum sit imponere Regularibus seueriorem viuendi modum, sæcularibus tamen, quales sunt huiusmodi mulieres, id ordinari non potest, Nauar. *d. cons. 6. n. 8.* Quod autem ad secundum supponun-

tur

tur aut prætensa introductio nouæ Religionis, aut opera illicita, concernentia forum ecclesiasticum, per quæ Collegium redditum sit illicitum. Quorum neutrum in hoc casu consideratur. In omnem verò casum non debent Episcopi hac in re simpliciter, & absolutè hisce mulieribus præcipere clausuram, sed eas ad illam hortari. Quod si huiusmodi consilio acquiescere noluerint, illis duntaxat prohibeant, ne imposterum alias mulieres accipiant, quemadmodum dicta Constitutio Pij V. disponit; ac notant Tambur. *de iur. Abbatiss. disp.18. q.5. n.2.* Sanch. *in decal. d. lib.6. cap.15. n.4.* Rodrig. *tom.4. q. regul.44. ar.3.* Bonac. *de clausul. q.1. pun.2. n.43.* Gibellin. *d. disp.11. cap.3. §.2. confect.7.* Lezan. *to.1. qq. regul. cap.25. num.17.* Nauar. *in comm.4. n.45. de regular.* Passarel. *in compend. priuileg. Minim. cap.25.* Llamas *de metod. curat. in append. §.1.* alijque. Nam illæ dumtaxat mulieres clausuræ legibus comprehenduntur, quæ in Religione approbata tria vota substantialia emittunt. Omnia enim iura, quæ clausuram præcipiunt, vti sunt Constitutio Bonifacij VIII. quæ incipit *Periculoso*, Concilium Tridentinum *sess.25. de Regular. cap.9.* Constitutiones Pij V. & Gregorij XIII. expressè limitant suum præceptum ad professas tacitè, vel expressè, & ad proprias Religiosas tantum. Quapropter licet hæ mulieres sint per votum virginitatis Deo consecratæ, viuantque collegialiter, atque sub obedientia vel spontanea, vel etiam priuato voto, aut pacto promissa, nisi tamen habuerint statum ab ecclesia pro religioso approbatum, & in eo tria vota substantialia emiserint, non obligantur præcepto clausuræ, sed solum ad obseruantiam Constitutionis Pij V. vnde S. Congregatio Concilij die 15. Ianuarij 1663. in vna Florentina puellarum Montaluæ, censuit, citra approbationem actus, huiusmodi puellarum Congregationem in hac specie posse sustineri.

24 Quæ sententia, licet vera sit, nihilominus aduerto, quod tantùm abest, quod Ecclesia velit acquirere nouam iurisdictionem in eiusmodi mulieres, vt prohibendo earum cœtus, illosque dissoluendo præcipiat ipsarum reditum ad earum domos, ibique viuere tamquam sæculares. Quod si interdum in aliquo casu & tempore eas toleret absque approbatione, tunc rationes, quæ illam mouerunt ad prohibendum earum statum periculosum, ipsam adstringunt, vt quoad poterit, ijs periculis prospiciat, quæ non solùm morum prauitatem, sed etiam falsas doctrinas, atque hæreses præseferunt. Quod quidem aliter fieri nequit, nisi illas subijciendo pastorali curæ, ac vigilantiæ Ordinariorum, à quibus liberum, atque integrum eis est, se eximere redeundo ad proprias domos, ad quas ipsa Ecclesia reuocat. Et certè ingens præiudicium, ac pernicies catholicorum moribus ac religionis puritati inferretur, si huiusmodi mulierum Congregationes ipsarum discretioni, aut laicorum regimini relinquerentur. Atque ideò Ecclesia pietate summa, parique vigilantia suis opportunis ordinationibus districtè sollicitudini Episcoporum hanc Prouinciam demandat. Neque hac in re locum habent coniecturæ illæ, videlicet, quod hæ mulieres non habeant monasterium, aut campanile, neque institutæ sint auctoritate Ordinarij, & id genus alia, congesta à Menochio, alijsque Doctoribus laicis, iurisdictioni ecclesiasticæ, vel exosis, vel parum æquis. Nam procedunt in materia Sodalitatum sæcularium, non autem in hac re grauissima, totque discriminibus plena, pro qua tot, tantæque Constitutiones Apostolicæ, Sacrarumque Congregationum extant decreta, quæ ita in terminis loquuntur, vt nullatenus extranearum rerum argumenta in contrarium admittant.

25 Peruetusta, & Apostolica vox illa est: *Charissimi nolite omni spiritui credere, sed probate, vtrum ex Deo sint. Quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum*, Ioan. ep.1. cap.4. n.1.

26 Quare cauendum maximè, ne nouæ Congregationes prætextu pietatis, vel alterius cuiusque boni, ex quo possit incommodum aliquod suboriri, vel onus Reipublicæ christianæ, coalescant, vel instituantur, atque adeò principia ipsa rescindenda.

27 Reprobandæ nouæ Congregationes fœminarum ob earum præsumptionem temerariam, quia habet crimen. Siquidem prohibentur Sacrosanctis Concilijs tamquam ambitiosæ, importunæ, ac temerariæ, hæresesque ferè omnes propagatæ fuerunt per huiusmodi fœminas specie sanctitatis. Quod præter recentiora exempla, pluribus notat D. Hieronymus ad Ctesiphontem *tom.2. Religionis causa coire*, inquit Marcianus Iurisconsultus in *l.1. de colleg. illic. non prohibentur homines, dum tamen non fiat contra Senatusconsultum.* Quid est autem contra Senatusconsultum conuenire? Nempè si sine permissione Sedis Apostolicæ, vel Ordinarij conueniant vel priuatim, vel publicè. Cùm Religionis cura munus sit planè ecclesiasticum.

Confusionem infert Reipublicæ, qui vsurpant eiusdem religiosæ vitæ formulam, & talem tamen non esse, sed purè laicam. Quamobrem in Concilio Toletano 4. c.52. & in *cap. vt Clerici, de regul.* cautum est, vt Clerici, qui se fingunt habitu, & nomine Monachos, & non sunt, cogantur, vt veri Clerici. Scriptum enim est in lege diuina Deuter.22. *Non est in boue, & asino arandum, nec quemquam debere induere vestem de lana, linoque contextam.* 28

Hæc, atque similia viris cordatis consideranda relinquo. 29

CONSVLTATIO LXVI.

An suscipiens primam tonsuram ab alieno Episcopo absque sui Ordinarij dimissorijs, ac in fraudem fori sæcularis, ac munerum laicalium, priuetur priuilegio fori?

HVius Consultationis tres partes sunt. Quoad primam. Vrbanus VIII. Constitutione sua 33. quæ incipit *Secreti*, §.4. ita statuit: *Italos verò, si quos in posterum clericali charactere insigniri, vel ad minores Ordines promoueri ab alieno Episcopo cum falsis dimissorijs contigerit, etiamsi qualitatibus per Concilij Tridentini decretum cap.6. sess.23. requisitis præditi sint; nihilominus, sequuta tamen prius desuper Iudicis ecclesiastici declaratione, fori priuilegio minimè gaudere, sed sæculari iurisdictioni, vt antea planè in omnibus subiacere, & subiectos esse respectiuè volumus.* 1

Ex his autem verbis aliqui putant hanc pœnam procedere, etiam contra ordinatum sine vllis dimissorialibus; scilicet si temerè eum Episcopus ordinauit, vel si ille furtiuè accessit, quia eadem est ratio delicti. Ita tenet Diana *resol.62. tr.1. de immun. p.2.* 2

At enimuerò dicendum est, huiusmodi ordinatum non priuari fori priuilegio. Nam diuersa & grauior est species criminis vtentis falsis dimissorialibus; atque adeò non debet extendi ad hunc casum. Etenim falsis dimissorijs promotus incurrit crimen falsi, de quo, si via accusationis sit condemnatus, conuictus scilicet, vel confessus, est infamis infamia iuris, & consequenter irregularis. Quia crimen falsi est crimen publicum. Immò secundùm magis communem, si hoc crimen sit notorium iure, vel factò absque sententia sufficit ad hanc pœnam; quia est crimen depositione dignum, Sayr. *lib.7. cap.12. n.3. & 12.* Gatz. *p.11. cap.3. n.110.* Licet aduersus hanc infamiam restitui possit etiam à suo Episcopo, & indirectè dispensari super illa irregularitate per *cap. At si Clerici, §. de adulterijs, de indic.* Ita Tolet. *lib.1. cap.62. §. fin.* Sayr. *d. cap.12. n.3.* Abb. *in cap. fin. de temp. ordin. n.5.* vbi etiam Gloss. *v. damnatione*, Syluest. *v. irregularitas, q.14.* Est enim crimen falsi inter minora crimina, *d. cap. fin.* ibique Abb. *num.6.* 3

Immò ratione talis criminis falsi potest Clericus damnari ad triremes, si via accusationis processum sit per *l.1. §. vlt. ff. ad l. Cornel. de fals.* vbi pœna falsi via accusationis est deportatio, Menoch. *de arb. cas.306. n.2. & cas.315. n.7.* in cuius deportationis locum successit damnatio ad triremes, Clar. *§. fin. q.67.* Quo casu esset infamis infamia iuris ex genere pœnæ, *l. capitalium, §. cætera*, & ibi Gloss. *v. ad tempus, ff. de pœn.* ac de communi testatur Molin. 4

lin. *tr.3. disp.9. n.18. de inst. & iur.* Quare poterit Iudex laicus instare apud Iudicem ecclesiasticum, vt eiusmodi promotum declaret priuatum priuilegijs clericalibus, & post declaratoriam poterit eum etiam corporaliter punire, eamque declaratoriam ecclesiasticus Iudex tenetur proferre, vt Azot. *p.2. lib.3. cap.49. q.4.* & d. Bulla Vrbani VIII. §.4.

5 Aduertendum tamen hic est, quod ordinatus literis dimissorialibus veris, sed subreptitijs ob falsam, & dolosam suggestionem factam Episcopo, non incidit in pœnas fallantis dimissorias, sed secundum probabilem multorum sententiam, incurrit in pœnas promoti sine dimissorijs, & sine licentia sui Ordinarij, Suar. *de cens. disp.31. sect.1. n.36.* Reginald. *lib.32. cap.25. n.72.* Quaranta *v. Ordo*, §. *Quod intellige*. Contraria tamen sententia, scilicet non reddi nullas dimissoriales Ordinarij ob istam subreptionem, est communior. Nam licet obreptio, vel subreptio in rescriptis gratiæ Principis, vel Legati de latere vitiet gratiam ipso iure, secus tamen est in rescriptis iustitiæ, nisi opponente aduersario, Sanchez *lib.8. de matr. disp.21. num.3.* Garz. *de benef. p.8. c.3. n.1.* Layman *lib.1. tr.4. cap.22. n.17.* Buratt. *dec.74. n.6.* Ac secus in prouisionibus, seu concessionibus Ordinariorum, quia ibi non dicuntur gratiam facere, sed ex officio prouidere secundum communem Doctorum sententiam, quos allegat & sequitur Garz. *eo loco n.3.* quam ostendit procedere etiam in licentijs, & dispensationibus, atque absolutionibus à censuris, quæ ab Ordinarijs, seu Episcopis conceduntur, vt apud eum *à d. n.3. ad* 12. Vnde infert *n. 8. & 9.* cum Authoribus ab ipso citatis, non dici ordinatum sine dimissorialibus sui Ordinarij, qui dimissorias obtinuit falsa patrimonij, aut bonarum qualitatum assertione. Atque ostendit Ordinarij prouisionem non irritari ob subreptionem, seu iustificationem circa aliquam qualitatem, etiam à iure communi requisitam, dummodo tamen à iure alias non sit irrita prouisio, ex defectu qualitatis illius. Quamuis contraria sententia, scilicet Ordinarij quoque prouisionem per subreptionem, vel obreptionem obtentam nullam esse, sit satis probabilis, quam tenet Sanch. *loc. cit. num.4.* & alij multi apud Garziam *num.9. & 11.*

6 Ille verò, qui recipit primam tonsuram, aut ordines ab alieno Episcopo sine dimissorialibus, vel licentia proprij Ordinarij ex *c. Si quis ausus 71. d.* ex Niceno Concilio *c.16. in fine, & c.1. 9. q.2.* redditur ipso iure suspensus, vel irregularis. Ita enim, spectato iuris rigore, intelliguntur communiter verba istorum Canonum, in quibus habetur, *talem ordinationem ratam non fore, nec vires vllas habituram*, non quod ordinatio sit verè nulla in actu primo, cùm impressus sit character, sed in actu secundo, id est, vt non habeat ordinatus ordinis illius licitam executionem. Ita Turrecrem. *in d. cap.1.* & Sanch. *opusc. lib.7. cap.1. dub.20. n.14.* Tametsi multi Doctores teneant, quod hæc verba non sint accipienda cum tanto rigore, sed ita quod peccet sic ordinatus celebrando, seu exercendo tales ordines, quandiu non ratificauerit eam ordinationem proprius Episcopus, non tamen quod sit suspensus, neque propriè irregularis. Ita Glos. *v. statuit*, & Doctores *in cap. eos, de temp. ordin. in 6.* Io. And. *in cap. quod translatus, eod. tit.* Salzed. ad Diaz. *cap.26. lit. C.* Suarez *de censur. disp.31. sect.1. n.14.* Armil. *v. Ordo, n.16.* Nauar. *cons.27. n.5. & cons.29. n.1. de temp. ordin.* Sanch. *loc. cit. dub.28. nu.1.*

7 Quod autem, stando in iure communi antiquo, ratificari possit ordinatio illa, & sic cesset impedimentum, habetur *in c. Lugdunensis 9. q.2.* & ibi Glos. *v. poterit*, & Turrecrem, cum Laur. Archid. & Io. Andr. Glos. *in c. Illud 71. d.* tenetque Salzed. ad Diaz *c.26. prax. can.* §. *Tertio ait*, Nauar. *cons.27. n.5. de temp. ordin.* Suar. *de cens. disp.31. sect.1. n.14.* & Bonacin. *de Sacram. ordin. pun.4. n.26.* Sot. Medin. Gabriel, Cucchus, & Manuel, quos adducit Sanchez *vbi supra dub.28. n.8.* vbi etiam hanc sententiam ait satis probabilem. Quæ procedunt tam de promoto ad sacros ordines, quàm ad minores, vel primam tonsuram. Immò de ordinato in minoribus, vel prima tonsura initiato, quod non sit suspensus, neque irregularis, sed tantum impeditus exercere sub peccato ante ratificationem ait probabiliorem Sanchez *d. dub.28. n.4.* & ideò dicunt, validam esse collationem beneficij tali Clerico factam, Nauar. *d. cons.27. n.5. & cons.29. n.1. de temp. ordin.* Guidop. *dec.449.* Sanch. *eod. dub.28. n.6.*

Contra tamen alij tenent, prædictos ordinatos in sa- 8
cris, vel minoribus esse suspensos, vel irregulares ex ratione prædicta; ita vt neque collatio beneficij eis facta sit valida, neque posse eam ordinationem à proprio Episcopo ratificari. Quod tradunt Doctores, quos sequitur Sanchez sibi contrarius *dub.20. n.16. & seqq.* Immò quod recipiens primam tonsuram sine licentia sui Episcopi non gaudeat priuilegio clericali ipso iure, ait communem Salzed. *d. cap.26.* §. *Et non solum*, ac tenent Chassan. Rebuff. quos citat, & sequitur Sanch. *ibi n.15.* Cephal. *cons. 682. vol.* Alter. *tom.2. disp.9. cap.4.* Azor. *tom.2. lib.3. cap. 49. q.4.* vbi ait, talem non posse vlterius promoueri, & incapacem esse beneficiorum, & non gaudere priuilegio clericali fori & canonis, vel posse ratificari tonsuram eiusmodi à suo Episcopo, sed indigere Apostolica dispensatione. Quod quidem de iure antiquo & quoad initiatum prima tonsura aliqui verum putant, si tamen sequatur sententia declaratoria priuationis priuilegij clericalis. Atque ita intelligendus est Bonac. *tr. de suspens. part. q.1. pun.11. q.21.*

Ex Bulla verò secunda Pij II. quæ incipit. *Cum ex sacro-* 9
rum, ordines sacros suscipiens sine literis dimissorialibus sui Episcopi, incurrit ipso facto suspensionem, in qua celebrans fit irregularis. Hæc autem Extrauagans est confirmata à Leone X. Paulo III. & Pio V. vt per Diaz *d. cap. 26.* & ibi Salzed. §. *Extrauagans Pij II.* Verùm hæc Bulla solùm procedit contra recipientes ordines sacros, non autem minores, Mandos. *reg.24. nu.6.* Salzed. *ibi*, §. *Quanto erit*, Sanch, *loco cit. dub.28. n.2.* Sicque hodie ex vi huius Bullæ Episcopus non potest per solam ratificationem rehabilitare ordinatum, sed requiritur absolutio à suspensione, Quarant. *v. Ordo*, §. *Amplia hanc*, cum Mandosio, Rebuffo, & Lopez; potest tamen hunc malè ordinatum absoluere idem proprius Episcopus,

Denique ex Tridentino *sess.6. cap.5.* ordinatus ab Epi- 10
scopo alieno sine licentia expressa sui Ordinarij est ab executione ordinum ipso iure suspensus. Et iterum *sess.23. cap.8.* ordinatus ab alieno Episcopo sine licentia proprij Episcopi, est suspensus ipso facto à susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire. Ex quo decreto hodie multi aiunt per ratihabitionem proprij Episcopi induci dispensationem super Ordinibus, seu absolutionem à prædicta suspensione, Maiol. *lib.4. cap.20. n.1.* Paris. *de resign. lib.4. q.2. n.22.* Quod est intelligendum quando Episcopus per hoc intenderet auferre suspensionem, Quarant. *d. v. Ordo*, §. *Ampla hanc Extrauagantem*.

Hic etiam aduertendum est, quod ad Ordines legitimè 11
ab alieno Episcopo suscipiendos, sufficit vel proprias habere dimissoriales, vel expressam licentiam; ita vt non sit necesse licentiam dari in scriptis, nisi pro vltramontano in Italia ordinando. Probatur ex Trid. *sess.14. c.2. de ref.* & Sanch. *loc. cit. dub.20. n.4.* Et Vicarius generalis Episcopi, regulariter loquendo, non potest dimissorias concedere sine speciali mandato, nisi Episcopo agente in remotis, Sbroz. *de offic. Vicar. lib.2. q.41.* Item aduertendum est, quod plures dicunt, præfatam suspensionis pœnam, latam à Tridentino contra promotos sine licentia proprij Episcopi habere locum non solum contra promotos in sacris, sed etiam in minoribus. Quamuis enim in principio *d. cap.8. sess.23.* loqui videatur de ordinibus sacris, tamen postea generalius loquitur, prout etiam generaliter loquitur *in cap.5. sess.6.* & ita tenet Maiol. *lib.4. cap.20.* Cherubin. *super Bulla 7. Pij II. schol.2.* Tolet. *lib. 1. cap.49.* §. *Quarto*, Quarant. *v. Ordo*, §. *limita in eo*, Suar. *de censur. disp.31. sect.1. n.19.* Filiuc. *tr.17. n.68.* vbi ait, ita à S. Congregatione declaratum, & communem ait Salzed. ad Diaz *d. cap.60.* & communiter etiam dicunt procedere de prima tonsura initiato dicta Tridentini decreta, quia in iure canonico venit communiter appellatione Ordinum, Ricc. *collect.1678.* Sà *v. suspensio n.11.* Fornar. *de Sacram. Ordin. pun.4. n.27.* & ita de communi Salzed. *loc. cit.* & tenet Dian. *resol.144. tr.4. p.2.* Et quod

prima

statis, *pœna incipere ab hærede ita demum potest, si viuo reo accusat io mota est, licet non fuit condemnatio sequuta*, vbi Glos. *v. Pœna*, *& in fine*. Nec dici potest, quod intelligatur de cœteris delictis priuatis, non autem de publicis. Quia dictio cœteris significa reliqua, vt *in l. quæsitum*, *§. idem respondet*, *ff. de fund. instr. leg. & l. cœterum*, *ff. de verb. signif.* & notat Grat. *in dict.* Dictio autem *reliqua* comprehendit omnia, præter excepta, vt notat Menoch. *cons.* 1020. *nu.* 39. atque adeo non solum priuata, sed etiam publica delicta. Rursus quando lex dicit: *Ex cœteris verò delictis*, idem est ac si diceret, ex alijs verò omnibus delictis, præter delictum maiestatis, & repetundarum &c. Cùm enim in his duobus delictis disponat, quod etiam lite non contestata possit institui actio contra hæredes, alia delicta ab his contradistinguit, quod in his possit contra hæredes institui actio, sed solum pœna ad ipsos deriuet, si ante mortem delinquentis lis contestata sit, seu instituta accusatio. Vnde dictio *cœteris* stat pro dictione *alijs*, & importat alia delicta, quæ non sint maiestatis, aut repetundarum. Dictio autem *alijs* importat similia præcedentibus, de quibus facta est mentio, ita vt repetat easdem qualitates, *l. quidam relegatus*, *ff. de reb. dub. & l.* 3. *C. de ser. fug.* vbi Glos. *& cap. sedes, de rescript.* vbi etiam Glos. *v. alio quocumque modo*. Immò non solum repetit eandem qualitatem, sed etiam similitudinem in substantia, vt notant Felin. *in d. cap. sedes n.* 6. *v. dictio alius*, *de rescript.* Alex. *cons.* 1. *n.* 10. *lib.* 4. Anchar. *cons.* 361. *n.* 5. Socin. sen. *cons.* 300. *vers. tertio principaliter*, *lib.* 2. Honded. *cons.* 7. *num.* 11. *lib.* 2. Surd. *cons.* 21. *n.* 13. *&* 14. *lib.* 1. Cened. *sing.* 4. *n.* 8. Rot. *decis.* 839. *n.* 2. *de rescript. in antiq. & dec.* 663. *n.* 8. *& dec.* 327. *n.* 7. *p.* 1. *rec.* apud Farinacium. Vnde cum delicta maiestatis, & repetundarum sint publica, dictio cœteris refertur etiam ad delicta publica.

17 Neque obstat, quod initio dictæ legis habeatur: Ex iudiciorum publicorum admissis non alias transeunt aduersus hæredes pęnæ bonorum ademptionis, quàm si lis contestata, & condemnatio fuerit sequuta, & proinde videatur requiri, quod præcesserit sententia condemnationis. Nam respondetur, quod non potest intelligi, quod præcesserit sententia condemnationis ante mortem delinquentis, quia in fine dictæ legis illam excludit, ibi: *Si viuo reo accusatio mota est, licet non fuerit condemnatio sequuta*. Vnde non est præsumendum, quod lex statim, & in continenti seipsam corrigat, *l. cum hic status*, *§.* 1. *C. de donat. inter vir. & vxor. & l. præcipimus in fin. C. de appell.* Immò semper vitanda est correctio quoad fieri potest, *l. si quando*, *C. de inoff. testam. & cap.* 1. *de nou. oper. nunc & cap. cum expediat*, *de elect. in* 6. passimque Doctores. Quare ad vitandam contrarietatem debet intelligi de condemnatione sequuta post mortem. Quia cum hæredes possint prosequi causam defuncti, possunt etiam obtinere absolutionem ipsius in iudicio. Et ideo non tenebuntur ad pœnam, nisi sequatur condemnatio, vt pœnæ transeant ad hæredes. Vt verò iudicium prosequi possit, sufficit, si accusatio sit instituta, vt decernitur in fine eiusdem legis.

18 Quod si rursus obijciatur, supradicta habere locum, quando licet non sit sequuta condemnatio, adest tamen aliquid ęquipollens, quod trahit secum condemnationem, vt quando adest confessio solemnis in iudicio, tunc potest ex bonis defuncti exigi pœna, vt notant Specul. *tit. de accus. §.* 1. *vers. quid solutio*, Bart. *in l.* 1. *ff. de pœn. delict.* Angel. *in l. vn. vers. quid autem si reus*, *C. ex delict. defunct.* Vasq. *supr. d. cap.* 96. *n.* 19. cum Glos. *in l.* 1. *§.* 1. *ff. si ex nox. cau. ag.* Aut si sit conclusum in causa, & liquidè probatum delictum, vt notant Bald. *in d. l. vn. C. ex delicto defunct.* Vasquez *loc. cit.* Quia tunc sententia veluti retrotrahitur, *arg. l. denique*, *§.* 1. *ff. de minor.* Alioquin cum per mortem delinquens subtrahatur iudicio hominum, & transeat ad Tribunal Dei, nisi saltem conclusum sit in causa, non possunt contra ipsum prosequi actiones iudiciales; alioquin procederetur contra non subditum, & extenderetur iurisdictio extra proprios limites. Resdondetur, licet quando interuenit aliquid æquipollens sententiæ, vt est confessio solemnis, aut quando est conclusum in causa, pœna transeat ad hæredes, hoc tamen non est necessarium, sed sufficit contestatio litis præmissa, nec aliud requiritur, vt constat ex iuribus adductis, & etiam *ex §. non autem in fin.* *delict. defunct.* Nec officit, quod reus per mortem subtrahatur iudicio hominum, & sistatur iudicio Dei; nam cum semel subiectus fuerit iudicio per litis contestationem, qua mediante Iudex acquirit ius ad procedendum, per mortem subtrahitur solum quoad personam, non autem quoad bona, quæ relinquit post se, quæ adhuc subiecta manent in iudicio. Ideòque quod etiam de iure ciuili, posita litis contestatione, possit procedi contra hæredes quoad pœnam in bonis defunctorum tradunt Cynus, Bartolus, Baldus, Angelus, Salycetus, Paulus de Castro, Fulgosius, Cuiacius, & alij *in d. l. vnic. C. ex delictis defunct.* Boer. *dec.* 64. Socin. *reg.* 291. *fall.* 3. Gomez *to.* 3. *var. c.* 1. *n.* 84. Couarr. *lib.* 3. *var. cap.* 3. *n.* 3. Roderic. Suar. *alleg.* 26. *dub.* 2. Enenchel. *de priuileg. lib.* 3. *cap.* 2. *n.* 28. Mynsing. *centur.* 1. *obser.* 85. *resp.* 7. *n.* 35. *& resp.* 51. *n.* 22. Mandel. *cons.* 90. *per tot.* Harprect. *§. hæc actio n.* 67. *in fin. instit. de iniur.* Mundius *de diffamat. cap.* 7. *n.* 49.

Tandem non vrget, quod sicut per mortem rei iudiciū 19
dissoluitur, ita etiam per Clericatum, *l. in Senatusconsul. §. si propter mortem*, *ff. ad Senatusconsultum Turpel.* Nec delictum etiam quoad pœnam transit ad hæredes, atq; adeò ad bona, *l. sicuti pœna*, *& l. pupillum*, *§. in hæredem*, *ff. de regul. iur.* & notant Dec. *ibid.* Gigas *de crim. læsæ maiest. lib.* 1. *tit. qualiter in crim. læs. maiest. q.* 20. *n.* 21. Aretin. *in §. pœna*, *instit. de perpet. & temp. act.* Duegn. *regul.* 13. *&* 137. Et quidem non posse puniri pœna personali certum est, quia pœna corporis finitur morte delinquentis, *l.* 3. *& l. defuncto*, *& l. fin. C. si reus*, *vel accus. mor. fuer.* & notant Cynus *in l.* 2. *C. qui testam. fac. poss.* Alex. *ibid.* Bald. *in d. l. vnic. col.* 2. *C. ex delict. defunct.* & Angel. *ibid.* Quia cum homo mortuus non sentiat, non est capax pœnæ corporalis, imò nec etiam est amplius homo, *l. si homo mortuus*, *ff. de verb. oblig. & l. seruo manumisso*, *ff. de condit. indeb. & l. falsus*, *C. de furt.* Et ideò subtrahitur iudicio humano, ac proinde etiam à pœnis infligendis per ipsum, nisi versaremur in casu, in quo iura aliquid decernant contra cadauer.

Nam respondeo, quod in illa *l. in Senatusconsul. §. si propter mortem*, *ff. ad Turpil.* sicut etiam *in l. si is*, *quem*, *C. si reus*, *vel accus. mor. fuer.* dicitur cum morte rei solui iudicium, & extingui crimen, quando accusatio est solùm incepta, non autem completa, ita vt nondum accusator produxerit quæ faciunt contra delinquentem, & proinde nōdum fiscus habeat fundamentum ad procedendum contra delinquentem. In illis namque textibus statuitur, quod mortuo reo, accusator non teneatur pœna desertæ accusationis, si illam non prosequatur peragendo rem, hoc est complēdo quod deest, vt accusatus pro reo habeatur, quia morte ipsius iudicium soluitur, cùm non sit plenè constitutus pro reo. Quando autem dicitur, quod pœna delicti transit ad hæredes, siue ad bona, intelligitur, quando lis est contestata, ita vt accusatus incipiat haberi pro reo, & possit fiscus procedere. Quia nimirum actiones semel in iudicio inclusæ, saluæ permanent, nec morte, aut tempore pereunt, *§. non autem*, *ver. pœnalis*, *instit. de tempor. & perpet. act. & l. non omnes* 139. *& l. pœnalia* 164. *ff. de reg. iur.* Harprectus *d. §. hæc actio*, *n.* 65. *instit. de iniur.* Mund. *de diffamat. d. cap.* 7. *n.* 50. In alijs autem textibus nihil habetur contra resolutionem traditam. Nam *in l. sicuti pœna*, *ff. de reg. iur.* solum habetur, quod hæres non tenetur pœna delicti defuncti. Quia scilicet non punitur ipse nec in persona, nec in bonis proprijs ob delictum defuncti. Vnde textus ex hoc infert, quod neque ex eiusdem delicto debet aliquid lucri facere. Non autem dicitur, quod non teneatur quoad bona hæreditatis. In textu autem *l. pupillum*, *§. in hæredem eod. tit.* sicut etiam *in l. eum qui*, *§. idem dicendum*, *ff. si quis caut. & in l.* 1. *ff. de priu. delict.* & in alijs huiusmodi solum decernitur, quod actio delicti non transeat contra hæredem. Quia nisi lis contestata sit contra defunctum, non potest actio institui contra ipsos, vt explicatur *in §. non autem*, *instit. de perpet. & temp. act.*

Hæc autem, quæ dicta sunt de reo defuncto applicari 21
possunt reo laico, qui in fraudem Clericatum assumit. Quamuis nonnulli Doctores dicant, quod si laicus post delictum fuit solùm citatus à Iudice sæculari ad comparendum intra certum terminum, & ipse non compareat, sed intra terminum Clericus efficiatur, liber omnino remanebit à foro laico, vt neque in bonis mulctari possit,

Instit. de perpet. & tempor. act. & *ex l. vn. post litis*, *C. ex* secus si post litem contestatam, vel obligationem contractam comparendi, Ita Menoch. *d. cent. 2. cas.* 121. *n. 8.* cum Mascabr. *cons.* 44. & Caualc. *dec.* 10. *n. 6. p. 5.* vel *dec. 3. nu. 29. tit. de iudic.* quam sententiam veram puto,

22 Illud etiam concedendum existimo, quod si laicus sit delatus ad forum laicum, & iudicium cæptum, sed postea perempta sit instantia, & tunc Clericus fiat, liber remanebit à foro laico, neque poterit Princpes laicus instantiam in integrum restituere, seu ei vitam insufflare in dicti Clerici præiudicium, vt Ioan. Vinceut. de Ann. *sing.* 129. Marth. *de iurisd. p. 4. cas.* 141. *n. 4. & cas. 32. n. 6.*

23 Item poterit Iudex, seu Princeps laicus instare apud Iudicem ecclesiasticum, vt cogat illum in fraudem promotum, etiam per coercitionem personalem, obseruare sententiam prius latam à Iudice laico, quatenus, salua immunitate ecclesiastica, obseruari possit, verbi gratia, si erat bannitus, vel relegatus, vt Iudex ecclesiasticus eum cogat obseruare sententiam banni, seu exilij, & eum puniat pro banni, seu exilij trangressione. Quia licet laicus non possit contra eum procedere ad banni duplicationem, seu aggrauationem, quia pęna banni est pœna corporalis, Genuens. *d. cap. 8. n. 3.* tamen mutatio status non liberauit eum ab executione prioris sententiæ, & pœnæ corporalis, licet mutatus fuerit Iudex executor, vt Alberic. *in l. meminisse, n. 5. §. Item quæro, ff. de offic. Procons.* Franch. *dec.* 395. & multi, quos allegat Diana *resol.* 118. *tr. 2. p. 1,*

24 Si verò in fraudem promotus antea erat in carcerem coniectus, vel pœnæ corporali actu expositus per Iudicem laicum, tunc potest Iudex laicus instare apud ecclesiasticum Iudicem, vt procedat ad degradationem illius, eumq; foro laico restituat, etiamsi postea se fecisset ad sacros Ordines promouere, quia iam erat præuenta, non solum caussa, sed etiam persona, seu executio, & sic non potuit forum mutare, quia Ordo sacer non inuenit eum liberum. Ita Abb. *in cap. 1. n. 5. §. concludendo, de oblig. ad ratioc.* Io. Andr. Zabarel. & Anchar. *ibi in fin.* Capel, Tolos. *dec.* 144. Layman *loc. cit. cap. 4. n.* 12. Filiuc. *tr. 16. n.* 265. Et tunc poterit laicus Iudex degradatum etiam corporaliter punire, Ias. *in l. Cum quadam puella*, *n. 9.* cum ibi alleg. *ff. de iurisd. omn. iud.*

25 Quod tandem attinet ad tertiam partem, si quis in fraudem onerum, seu collectarum laicalium faciat se ad Ordines promouere, aliqui dicunt duntaxat eum non frui immunitate, seu exemptione. Ita Alberic. *in l. qui sub prætextu, n. 2. C. de Sacros. Eccl.* Prosper August. *ad Quarant. v. vestig. limit.* 1. Cotiolan. *super Bulla Cœnæ Domini excom.* 18.

26 Sed contrarium tenendum est. Quia obligatio ad onera laicalia non est per se primo homini annexa, sed in consequentiam iurisdictionis, seu subiectionis quoad forum. Vnde dummodo non sit criminis ratione laico foro obnoxius, non censetur impeditus mutare forum, & statum propter subiectionem ad onera. Atque ita declarauit Sacra Congregatio Immunitatis in vna Asculana die 24. Ianuarij 1668. *Sacra &c. censuit suscipientem primam tonsuram, vel minores Ordines ab alieno Episcopo absque sui Ordinarij dimissorialibus, & in fraudem iurisdictionis ordinariæ, vel sæcularis non priuatur priuilegio fori, nec Constitutionem Vrbani habere locum in hoc casu, sed quando quis cum falsis dimissorijs promouetur*, Idem declarauit in vna *Theanen* Clericatus 15. Septembris 1668.

27 An autem suscipiens primam tonsuram, vt se subtrahat à tributis, & à foro sæculari, peccet mortaliter, negant Nauar. *in man. cap. 25. n.* 108. Rodrig. *to. 2. sum. cap. 17. concl.* 2. Gallet. *v. Ordo*, Sanch. *lib. 7. disp. 31. n. 16. &* 17. Coninch. *to. 2. de Sacram. disp. 20. n. 104. & seq.* Nald. *in sum. v. Ordo n.* 15. Laym. *lib. 5. theol. moral. tr. 9. cap. 7. n. 2.* Villalob. *p. 1. sum. tr. 11. diff. 14. nu. 2.* Dian. *p. 1. tr. 16. resol. 22. & tr. 2. resol.* 43. Duard. *in Bull. Cœn. c. 18. q. 7. n. 2.* Bonacin. *de Sacram. Ord. disp. 8. q. vn. pun. vlt.* Homobon. *p. 1. exam. Eccles. tr.* 3. 2. Io. Bapt. de Fabr. *in man. ordinand. de Sacram. Ordin. cap. 4. q. 7.* Auersi. *q. 4. de Sacr. Ord. sect. 2.* Gaspar Hurtad. *de Sacram. tract. de Ordin. diff. 22. ins.* Ghilin. *in sum. v. Ordo nu.* 3. Machad. *de perfecto confessar. to. 2. lib. 4. p. 1. tr. 1. docum. 2. nu.* 5. Quia licet talis nō deberet ordinari, si ab Episcopo cognosceretur eius intentio, fraus tamen ista, & deceptio non est grauis, ac proinde non mortaliter, sed venialiter peccaret,

Nihilominus oppositam sententiam tenendam censeo. Eam sequuntur Bannes 2. 2. *q. 12. ar. 1. diff. 2. concl. vlt.* Ledesma *p. 2. sum. tract. de Sacram. Ordin. cap. 7. concl.* 3. Molfes. *p. 1. sum. tr. 2. cap. 15. nu.* 1. Ghetius *in thesaur. anim. tom. 1. v. Clericus q.* 10. Marchin. *de Sacram. Ordin. tr. 1. p. 8. cap. 1. n. 7.* Ludou. à S. Ioseph *p. 1. sum. tr. de Sacram. Ordin. q. 2. ar. 9. diff. 3. in append.* Pasqualig. *tom. 1. qq. moral. qu.* 48. vbi certam appellat. Ratio est, quia tunc quis peccat mortaliter, quando in sua operatione deserit Deum, & se conuertit ad creaturam. Nam tunc se auertit à Deo, vt vltimo fine. Assumens autem primam tonsuram, aut Ordines minores non vt se dedicet seruitio Dei, sed solum vt se subtrahat à foro sæculari, & fiat immunis à tributis, deserit Deum, quia peruertit ordinem rerum, itaut quæ ad Deum ordinanda sunt, ordinet ad creaturam, tollens à sua operatione ordinem ad vltimum finem, & ponens ordinem ad creaturam, ac se conuertit ad finem, nempè ad seipsum per amorem proprium inordinatum, ac proinde peccat mortaliter.

Ratio verò Aduersariorum refellitur. Quia cùm in tali casu interueniat fraus, sitque in re graui, siquidem est in ordinem ad priuandos Principes totali iurisdictione supra eiusmodi promotum, erit vtique peccatum mortale. Illud verò certum puto, quod sic ordinatus non committant contra iustitiam, cùm vtatur iure suo. 27

CONSVLTATIO LXVII,

An vulnerans letaliter in Ecclesia, vel Cœmeterio gaudeat Ecclesia immunitate?

QVod satis sit ad excludendam immunitatem, vt letaliter vulneratus intus Ecclesiam, vel Cœmeterium, extra illam moriatur, dixerunt Bonacin. 1
tom. 2. Præcept. Decalog. disp. 3. q. 7. pun. 6. §. 2. n. 5. ac tom. 3. de censur. disp. 1. q. 1. pun. 11. n. 11. Nouar. *in sum. Bullar. p. 1. tit. de immun. Eccles. n.* 52. testans, ita, se referente, practicatum fuisse in Curia Archiepiscopali Neapolitana anno 1553. Donatus de Asylia *resol. 129. nu. 3.* Gambacurt. *de immun. Eccles. lib. 5. cap. 24. nu. 6.* Thom. Delben. *eod. tr. tom. 2. cap. 16. dub. 19. sect. 2. num.* 11. ac Michael de Cortiada *dec.* 112. *num. 5. p. 2.* Ea ratione, quia tale homicidium censetur motaliter commissum in Ecclesia. Quia ponitur caussa sufficiens homicidij in Ecclesia, ex qua postea sequitur naturaliter mors. Quod sufficit, vt homicidium dicatur patratum in Ecclesia. Nam est consumatum totum illud liberum, & culpabile, quod reperitur in homicidio.

Nibilominus oppositum tenendum est. Probatur. 2
Quia causa exclusiua immunitatis non est quomodocumque actio ipsa occidendi, sed quatenus coniungitur cum morte. Ergo si mors non causatur intra Ecclesiam, vel Cœmeterium, non committitur homicidium intra Ecclesiam, vel Cœmeterium. Quia homicidium non consistit in sola actione, sed in complexo ex morte & actione; itaut actio de se sit tantum causatiua homicidij, mors verò, vt sequuta ex tali actione sit homicidium, seu talis actio, vt est in termino mortis, atque adeo passiuè accepta. Quod ita confirmo. Quamdiu non sequitur mors, non dicitur perpetratum homicidium. Siquidem de ratione homicidij est, quod extinguat vitam hominis, ita vt per hanc extinctionem formaliter constituatur. Ergo si in Ecclesia non extinguitur vita hominis, non committitur in ipsa homicidium, cùm non fiat id, in quo formaliter consistit homicidium. Ergo neque habetur exclusio immunitatis inducta à Constitutione Gregoriana per homicidium, quia Constitutio accipienda est de homicidio propriè dicto. At vulnus letale est causatiuè tantum homicidium, non autem formaliter. Constitutio autem, quæ disponit de homicidio non se extendit ad causam homicidij. Sunt enim valdè diuersa caussa, & effectus ex ipsa sequutus.

Id quod certissimum est, si ex causa data in Ecclesia 3
mors sequatur post tempus considerabile. Quoniam non solùm militat ratio, quod homicidium non sit sequutum in Ecclesia, sed etiam remanet dubium, an ex sola causa

data

data in Ecclesia, vel etiam ex alia superueniente sit mors sequuta. Quia si superuenit alia causa, indicat quod data in Ecclesia non fuerit sufficiens pro morte. Et proinde illa actio non fuerit causatiuè homicidium. In dubio autem censendum est pro vulnerante, quia semper, quando est possibile, sumenda est illa interpretatio, quæ excludit delictum.

4 Confirmatur ibidem animaduertendo quod verba Constitutionis Gregorianæ, *Quiue homicidia, & mutilationem membrorum in ipsis Ecclesijs, earumue Cœmeterijs cōmittere non verentur*, exigunt, quod homicidium physicè committatur in ipsa Ecclesia, vel Cœmeterio. Idque probo, quia in dicta Constitutione excipiuntur inter alios casus homicidia, & mutilationes. Exceptio autem firmat regulam in contrarium in casibus non exceptis, *l. Nam quod liquidè*, *§. fin. ff. de pœn. legat.* Rot. coram Gregor. XV. *decis.* 259. *n.* 4. Vnde cum excipiantur tantùm committentes homicidia, & mutilationes membrorum in Ecclesijs, & Cœmeterijs, sequitur, quod vulnerans, etiam letaliter in eisdem locis gaudeat immunitate. Tùm, quia dum in eadem Constitutione excipiuntur casus aliqui, apponitur dictio taxatiua *Tantùm*, ibi: *Ita ad vnam tantùm formam reducimus*. Hæc autem dictio de sua natura impedit extensionem ad non expressa, *l. Properandum, C. de iudic. l. si cum exceptio, §. Quod si homo, ff. Quod metus caus. §. 1. in fin. instit. de stipul. seru.* Dec. *cons.* 54. *n.* 7. *in fin. lib.* 1. alijq; quos sequitur Delbene *ibid. dub.* 24. *sect.* 1. Tùm etiam quia in ipsa Constitutione eorundem casuum exceptio fit per modum formæ, vt patet ex verbis relatis, *Ad vnam tantùm formam reducimus*. Nil igitur illis addi, vel minui potest, sed omnia debent adamussim obseruari, vt docet Paris. *cons.* 19. *lib.* 3. Roland. *cons.* 3. *n.* 3. *& cons.* 72. *n.* 60. *&* 68. *lib.* 3. *ex l.* 1. *§. Opus nouum, ff. de nou. oper. nunciat.* Delben. *sup. n.* 9. Ac denique, quia in allegata Constitutione extensio fieri prohibetur, ibi: *Sublata eis* &c. Hæc enim clausula tollit omninò omnem interpretationem, & extensionem ad casus non expressos, vt notat Put. *decis.* 52. *num.* 5. *lib.* 1. & vnicuique os claudit, Bart. *in l. fin. C. de can. frum. Vrb. Rom. lib.* 11. & omnes. Ac proinde exceptio de committentibus homicidia, vel mutilationes in Ecclesijs, vel Cœmeterijs non potest extendi ad letaliter vulnerantes, quamuis grauissimè delinquant per textum *in cap. Inter alia, de immun. Eccles.*

5 Et quidem indubitatum est, quod vt lex extendatur ad aliquem casum, non sufficit, quod detur ratio alicuius æquitatis, quæ hanc extensionem rationabilem reddat; sed requiritur, quod legislator voluerit, & velit illam extensionem fieri, & legem suam ad illum casum extendi. Vnde generaliter verum est, quod finis proprius, & proximus legis est illi adæquatus, nec illam excedit, nec ab ea exceditur, ac propterea huiusmodi finis numquam se extendit extra casum in lege expressum; quia in verbis legis exprimentibus in particulari hunc casum, has personas, vel hunc locum, vel has circumstantias continetur oratio particularis, ob quam legislator applicauit finem generalem ad hanc Constitutionem condendam. Et ita expressio Legislatoris ad hunc casum limitat generalitatem finis, illamque coarctat, ideoq; lex ad vlteriorem non se extendit, quia vltra finem, & rationem, ac voluntatem Legislatoris se extenderet, cum intentio Legislatoris fuerit finis, vt applicatus ad talem casum, & ex ratione inuenta in eo casu, quem exprimit. Cùm ergo Constitutio Gregoriana de solis committentibus homicidium, vel mutilationem in Ecclesia, vel Cœmeterio decernat, non potest eius finis proximus, nec ipsa Constitutio ad inferentes vulnera letalia extendi.

6 Et hanc sententiam tenere coguntur ij, qui docent, præfatam Constitutionem præter delicta excepta non habere locum in alijs delictis etiam grauioribus, ac etiamsi polluatur Ecclesia, vel Cœmeterium. Hi sunt Farinac. *cons.* 76. *à n.* 9. *par.* 1. *& in append. de immun. c.* 22. *nu.* 35. Ambros. *de Immun. Eccles. cap.* 5. *num.* 4. *&* 6. Francisc. Leo *in thesaur. for. Eccles. cap.* 13. *num.* 27. Card. Tusch. *tom.* 3. *litt. E. concl.* 11. *num.* 9. Gratian. *discept. forens. tom.* 2. *cap.* 380. *nu.* 29. *cum seqq.* Sanchez *in opusc. tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 1. *dub.* 10. *num.* 2. Elisæus Danz. *in pugn. Doctor. to.* 1. *de Immun. Eccles. cap.* 7. *nu.* 15. Gutier. *in pract. qq. lib.* 3. *q.* 1. *n.* 3. *& q.* 4. *n.* 12. Germon. *de Sacr. Immun. lib.* 3. *cap.* 16. *num.* 55. Azeued. *lib.* 1. *tit.* 2. *leg.* 3. *num.* 18. Marcell. Vulpes *in prax. for. Eccles. cap.* 3. *num.* 3. Marant. *in contr. iur. p. resp.* 36. *num.* 29. Castro Palaus *to.* 2. *tr.* 11. *disp. vnic. punct.* 10. *numer.* 6. Chartar. *dec. crimin.* 46. *num.* 3. *&* 4. Lezan. *v. Immunitas Ecclesiarum num.* 11. Sperellus *dec.* 22. *num.* 8. Peregrin. *de Immun. cap.* 6. *numer.* 23. *& seq.* Locatell. *in Breuiar. de tortur. inspect.* 5. *nu.* 159. Anton. de Marin. *in resol. quotid. cap.* 170. *num.* 10. Ciarlin. *in contr. for. cap.* 4. *num.* 34. ipse Bonacin. *to.* 2. *disput.* 3. *qu.* 7. *pun.* 3. *num.* 1. Nouarius *in Summ. Bullar. tit. de Immun. Eccles. num.* 3. *&* 53. ac ipse Delbene *d. c.* 16. *dub.* 24. *sect.* 1. *n.* 11. & alij, quos adducit, ac sequitur Diana *p.* 1. *tr.* 1. *resol.* 1.

Idem firmat Abb. *in d. cap. Inter alia n.* 17. & Anton. Gomez *to.* 3. *var. cap.* 10. *n.* 2. ac Bossius *tit. de capt. n.* 32. vbi testatur, decisum fuisse in Senatu Mediolanensi, quod nec etiam ex vi illius textus pro crimine læsæ Maiestatis possit reus extrahi, sicque ob crimen quamtumuis graue vltra ibi excepta, non sit extendendus. Quod etiam sequitur Montald. *p.* 1. *tit.* 21. *lib.* 4. Marian. Socin. *in tr. de citationib. ar.* 17. *nu.* 36. & Faber. *§. fin. Instit. de his, qui sunt sui, vel alieni iur. n.* 2. Immunitas enim, & fauor Ecclesię debet amplè intelligi. Atque hinc est, quod S. Congreg. Immunitatis die 10. Martij 1631. declarauit, quod furans in Ecclesia gaudeat illius immunitate. Et Sac. Congregatio Episcop. & Regular. die 16. Nouembris 1618. etiam declarauit quod immunitate Ecclesiæ etiam gaudeat, qui in illa ferro faciem cuipiam deformat. 7

Neque huic sententiæ aduersatur communis opinio Doctorum, quæ docet, eamdem exceptionem factam per Greg. IX. *in cap. fin. de Immun. Eccles.* extendi ad quodcumq; delictum graue, commissum in Ecclesia, esto quod non interueniat homicidium, aut membri mutilatio. De qua communi testatur Remig. Gonni *de immun. Eccl. fallent.* 3. *n.* 5. Clar. *§. fin. q.* 30. *n.* 13. Bonacos. *in comm. opin. p.* 1. *v. Ecclesia*, Couar. *lib.* 2. *var. cap.* 20. *num.* 15. Nauar. *in man. cap.* 25. *n.* 20. Suar. *de Relig. to.* 1. *tr.* 2. *lib.* 3. *cap.* 11. *num.* 6. Syluest. *in Sum. v. Immunitas* 3. *q.* 2. *nu.* 2. Gambacur. *lib.* 5. *c.* 18. Portel. *in dub. Regul. v. Ecclesiæ immunitas nu.* 15. Cutell. *in l. Martini Reg. c.* 17. *num.* 5. *& de Imm. Eccles. q.* 2. *&* 21. *lib.* 1. Sar. *de iur. Asyl. cap.* 5. *fol.* 155. Probaturque ex eo, quod ob extensionem rationis, etiam in exorbitantibus à iure, datur extensio, Nauar. *in cap. Pœna, de pœnit. d.* 1. Cochier. *de iurisd. Ordinar. in exempt. to.* 2. *p.* 2. *q.* 102. cum Guttieres, & alijs. 8

Primò, quia multi ex his Doctoribus scripserunt ante Constitutionem Gregorianam, in qua strictiùs quidem fit exceptio, quàm *in d. cap. fin. de immun.* per illam dictionem taxatiuam *Tantùm*, & per modum formæ. Deinde quia Summus Pontifex Gregorius sanxit suam Constitutionem ad tollendas quascumq; extensiones, ac interpretationes Canonum à Doctoribus factas in præiudicium Immunitatis Ecclesiæ, vt obseruat Farinac. *cons.* 76. *num.* 9. & Francisc. Leo in *d. cap.* 13. *num.* 7. Postremò, quia per hanc Constitutionem declaratur *d. cap. fin. Extr. de immun. Eccles.* non loqui generaliter de delictis, nec ibi fuisse factam mentionem de homicidio, & mutilatione gratia exempli, vt aliqui opinantur; sed excepisse à regula tradita *in d. cap. Inter alia* homicidium, & mutilationem tantummodò factam in Ecclesia, vel Cœmeterio. 9

Ex quibus probatio eliditur. Tum quia casus non expressus habetur pro omisso, *l. Commodissimè, ff. de fil. liber. & posth. & cap. Inter temporalia, de translat. Episcop.* Quod locum habet in omnibus dispositionibus, vt notat. Anchar. *cons.* 120. *initio, & cons.* 245. *n.* 5. vbi docet, id valere, etiamsi maior ratio militet, Socin. *cons.* 32. *nu.* 18. *lib.* 1. Alex. *consil.* 113. *n.* 5. *lib.* 2. *& cons.* 133. *n.* 21. *lib.* 1. Oldrad. *cons.* 224. *n.* 14. Tiraquel. *de iure primog. q.* 40. *nu.* 194. Vnde sequitur, quod in casu non expresso in dicta Constitutione delinquens gaudeat immunitate Ecclesiæ, atque adeo quod exceptio non sit extendenda, nisi ad casus expressos. Id quod præcipuè verum est, quia vbi expressum requiritur, non sufficit tacitum, & præsumptum, *cap.* 2. *de præbend. & cap. fin. de procurat. in* 6. Cùm autem delinquens gaudeat vniuersaliter immunitate, & solùm in aliquibus casibus illa priuetur, non potest illa priuari, nisi expressè illa priuetur. Quia stante regula generali, opus 10

est speciali expressione, vt habeatur exceptio, nec contra regulam exceptio est admittenda, nisi de illa constet, *l. Ab ea parte, ff. de probat. & l. Aliud, C. de Sacros. Eccles. & l. fin, C. de hered. instit, & l. apud antiquos, C. de furt. & cap. 2, de coniug. leprof.* Ac proinde in hoc casu non potest admitti extensio priuationis immunitatis Ecclesiæ in vulnerantes letaliter in Ecclesia, vel Cœmeterio, cùm non sit casus inter exceptos in Constitutione, extra quos non constat de exceptione à regola vniuersali immunitatis.

11 Tùm etiam quia, cum sit concessa delinquentibus absoluta immunitas Ecclesiæ, atque exprimantur in specie casus, in quibus Constitutio Gregoriana voluit illos ea priuare, itaut ad conseruandam generalem immunitatem, constituat Episcopos pro illis casibus Sedis Apostolicæ Delegatos, priuatio immunitatis pro illis casibus stat taxatiuè, cumque inclusio vnius sit exclusio alterius, *l. Cum Prætor, ff. de iudic. cap. Nonne, de præsumpt.* sequitur, quod expressio casuum, in quibus Rei priuantur immunitate Ecclesiæ, nedum includat alios, sed etiam excludat iuxta doctrinam Abb. *cons. 57. num. 2. lib. 1.* Calderini *cons. 543. aliàs 12. de sent. excom.* Angel, *cons. 375. num. 3.* Ruin. *cons. 112. num. 3. lib. 5.* Castr. *cons. 468. nu. 4. lib. 1.* Anchar. *cons. 70. num. 8.* Gemin. *cons. 15. n. 18. & 19.* Atque adeò quod priuatio immunitatis in delinquentibus non sit capax extensionis de casu ad casum ex paritate, aut maioritate rationis,

12 Item quia cùm intersit Summi Pontificis, immunitatem Ecclesiæ vel limitare, vel interpretari, vel derogare, vt ostendi *tom. 1.* sequitur, quod extensio priuationis eiusdem Immunitatis esset contra potestatem Summi Pontificis, & contra iura præseruantia auctoritatem, & iurisdictionem ipsius. Vnde non esset extensio in fauorabilibus, sed in odiosis, in quibus non admittitur, com debeant iuxta regulam iuris restringi,

13 Hinc non sumus in exorbitantibus à iure, sed in correctorijs. Nam Constitutio Gregoriana corrigit iura de immunitate. In correctorijs autem tamquam in odiosis non fit extensio, sed restrictio, *argum. l. Præcipimus, C. de appellat. in fin, & l. Sancimus, C. de testamen. & cap. Cum expediat, de elect. in 6.* Neque dici potest, quod debeat fieri extensio, quia correctio reducit ad ius antiquum cum Gloss. *in cap. statutum, v. Munerandum, de preb. in 6.* & alijs. Quoniam hoc habet locum, quando ius antiquum non est in totum abrogatum, tamquam odiosum, vt notat Tiraquell. *in præfat. ad retract. nu. 59.* Ius autem antiquum de immunitate est abrogatum, vt odiosum, & præiudicans Religioni, ac ipsi Ecclesiæ, & iurisdictioni Summi Pontificis, ac proinde redactum in nouam formam à Gregorio XIV. in dicta Constitutione, vt ex ea constat.

14 Ex quibus liquet, non esse admittendam doctrinam, quam tradunt Couar. *lib. 2. cap. 20. num. 4. in fin.* Curellius *de immunit. Eccles. lib. 1. quæst. 4. num. 18.* Cenallos, & alij, dum docent, immunitatem Ecclesiæ esse odiosam, & stricti iuris, quia detrahit Principibus sæcularibus. Nam licet ipsis sit odiosa, est tamen fauorabilis Religiooi, Ecclesiæ, ac Summo Pontifici, atque reis ipsis, ideoque non est restringenda, sed amplianda, quia præualet fauor. Quando enim lex habet admixtum odium, & fauorem, est censenda fauorabilis, si fauor sit ex intentione Legislatoris, vt notant Gloss. *in cap. Si propter, v. Primi anni, de rescript. in 6.* Gemin. *ibidem num. 9.* Franch. *in 6.* item Gloss. *in cap. Sciant cuncti, v. Alios, de elect. in 6.* Io. Aodr. & Gemin. *ibidem*, Bart. *in l. Qui exceptionem num. 7. ff. de condit. indeb.* Albet. Ias. Salicet. *ibidem*, Castr. *in l. si quis nec causam num. 4. ff. si autem petatur.* Felin. *in cap. 1. num. 14. de sponsal.* Euerard. *loc. à ratione leg. ampl. numer. 68.* Syluest, *v. Interpretatio in fin.* ipse Couar. *lib. 1. variar. cap. 11. num. 5.* alios citans, Mandos. *regul. 10. de ann. quæst. 3. num. 7.* Flamin. *lib. 12. de resignat. quæst. 2. num. 23.* Sanchez *lib. 1. de matrim. disput. 1. num. 4.* Tiraquel. *de retract. in d. præfat. num. 56. & §. 30. glos. 1. num. 5.* Menoch. *de recuper. possess. remed. 1. num. 28.* Ioseph Ludouic. *dec. Lucen. 26. num. 23. par. 1.* Cæphal. *cons. 35. vol. 1.* Honded. *cons. 95. num. 17.* & desumitur *ex cap. 2. §. Statuimus, de decim. in 6.* ibi: *Cùm non sit dicendum asperum, sed pium potius, & benignum.* Ratio autem est, quia intentio est forma legis, & finis dat speciem actionibus humanis. Finis autem, & inteotio coocedendi immunitatem delinquentibus, fuit noo solum fauor ipsorum, sed Ecclesiæ, vt magis ac magis fideles eam venerarentur. Et ex his vana opinione contrariæ declinatio depellitur. Quoniam non sufficit, vt dicatur patratum homicidium in Ecclesia, quod in ipsa ponatur causa sufficiens ex qua naturaliter sequatur mors. Quia sicuti non dicitur homicidium patratum, nisi sit mors sequuta, ita nec dicitur patratum in Ecclesia, nisi in ipsa sit sequuta mors, præsertim quando sumus in materia odiosa, quæ strictè accipienda est. Non obstat, quod sit consumatum totum illud liberum, & culpabile, quod reperitur in homicidio. Quia quamuis priuatio immunitatis supponat totum hoc liberum, & culpabile, non tamen inducitur per ipsum, sed per ipsum verum, & physicum homicidium. Vnde si mors necessario sequuta ex vulnere, miraculosè impediretur, non priuaretur vulnerans immunitate, quamuis præcessisset totum illud voluntarium, & culpabile, quod reperitur in homicidio.

15 Et hanc sententiam sequi videtur Sacra Congregatio Immunitatis, nimirum sic vulnerantem gaudere; quamuis ob grauitatem delicti procedendum sit, si Sanctissimus annuerit, ad pœnam extraordinariam. Id quod in eiusmodi casibus obseruari solet. Vnde vulnerans letaliter io Ecclesia, si ex vulneribus deinde vulneratus moritur, damnatur iuxta circumstantias delicti, & scandali. Est casus io Tropien. 14. Maij 1669. in quo Sacerdos quidam vulnerans letaliter alium Sacerdotem tempore, quo in choro cantabantur vesperæ solemnes, & vulneratus antiphonam, fuit condemnatus ad triremes per decennium à Sac. Congregatiooe cum oraculo Sanctissimi.

CONSVLTATIO LXVIII.

An verba hæc à mandante homicidium mandatarijs dicta: Che al bene, e al male, al quale starò io, starete ancor voi, *& huiusmodi alia æquipolleant rei pecuniæ æstimabili, satisque sint ad constituendum crimen assassinij, ac proinde ad amittendam immunitatem Ecclesiæ?*

1 DE hac re paucula diximus *in tom. 1.* sed diximus tantùm, nunc illam resoluimus. Affirmant Franch. *decis. 176. num. 11.* vbi refert, Consilium Neapolitanum iudicasse pro sufficientibus verba illa: *Ammazzate questo M. Antonio, perche sapete, che la casa mia vi è aperta, e non vi mancherà mai, e che ammazzassero il detto M. Antonio, perche già sapeuano, ch'erano padroni di casa sua.* Quam decisionem referunt Baiard. *ad Clar. in §. Assassinium num. 6.* Io. Anton de Nigr. *in cap. 7. num. 73.* Mastrill. *ad Indult. cap. 29. n. 14.* Ricc. *de public. iudic. quæst. 37. num. 35.* Thor. *in comp. decis. Neapol. par. 1. v. Assassinium, fol. 47. & p. 2. d. v. fol. 25.* Didacus de Marin. *in addit. ad Grammat. decis. 4.* Episcopus Minoren. *v. Assassinij, vers. secus in foro laicali, fol. 6.* Rouit. *in pragm. de assassin. num. 5. in fin.* Muscarell. *in prax. crimin. fol. 94. num. 55. & 58.* Farinac. *de homicid. quæst. 123. inspect. 4. nu. 146.* & Michael de Cortiada *decis. 95. n. 18.*

2 Idem de verbis à mandante dictis mandatario: *Quod numquam ei deerit*, relecta contraria assertione Bossij *tit. de mandato ad homicid. numer. 73.* dixerunt Decian. *tract. crimin. tom. 2. lib. 9. cap. 30. nu. 16. in fin.* & Farinac. *sub initio d. n. 146.*

3 Ac de verbis mandantis, *Ammazzate il tale, che vi leuerò dalle forche*, respondit Nouarius *qq. forens. lib. 1. q. 45. n. 3. & q. 52. è n. 6.*

4 Prout etiam de verbis, *Ammazzate il tale, che non vi mancherà la casa mia*, censuit idem Nouarius *d. quæst. 45. num. 4.* post Farinac. *cons. 211. n. 18. vol. 3.* loquentem de promissione *d'vsargli cortesia, e che non gli haurebbe mancato casa sua.*

Et de

Et de verbis istis famulo à domino dictis; *Fac, vt audiam nouum*; & per illum famulum reperitur occisus inimicus domini, quia præsumitur de mandato domini, vt per Bartol, *in l. si quis mihi §. iussum ff. de acq. hered.* quam sequitur Anchar, *in cap. ex litteris 1. de exces. Prælat.* & Bald, *in l. 3. in 3. col. C. de ser. fug. & in cap. veritatis in 3. col. de do. & conc.* idemque Bart. *in l. si neutri §. fin. ff. de priu. cred.* quē sequitur Bald. in *l. multum in 2. col. C. si quis alteri, vel sibi*, & in *d. cap. veritatis*, quod præsumitur contra dominum, qui dixit aliquid in aure famulo, & statim famulus commisit homicidium, quod Felinus *in cap. Petrus n. 4. de homic.* intelligit, nisi dominus fuisset ab aliquo læsus, de quo posset in iudicio conqueri, quia si diceret famulo, Fac vindictam, intelligitur de iusta, scilicet accusando, non de iniusta, scilicet occidendo, & ideò occisio non imputaretur domino. Et ita videtur tenere Paul. de Castr, *in l. 1. C. de his, quibus vt indign.* per illum textum cum *glos.* 1. vbi vindicta facienda per hæredem de morte defuncti, exponitur de iusta, Quod admittit Felinus loco allegato, nisi qualitas domini, vel famuli, vel communis vsus loquendi aliud suaderentur.

5 Necnon de promissione facta, *quod mandans numquam sit ei defuturus in necessitatibus*. Quia talis promissio censetur pretio æstimabilis, & æquipollens pecuniæ, Villagut. *de extens. leg. tit. de crimin. Assassinij num.* 8. Iust. Osdesop. *in pract. crimin. tit. 2. caus.* 10. *num.* 9. Vincent. de Franch. & Mastrill. *vbi supra*, & alij apud Farinac. *quæst.* 113. *num.* 145. *& in append. cap.* 8. *nu.* 231. quos sequitur Delben. *de immun. cap.* 16. *dub.* 21. *sect.* 1. *n.* 12. & Cortiad. *d. dec.* 95. *sub init. num.* 18. *par.* 2.

6 Et generaliter de promisso incerto, dummodo pretio æstimabile sit, tradunt Franc. Aretin, *cons.* 163. *num.* 16. *in fin.* Gabr. *tit. de malef. conclus.* 1. *num.* 3. Mascard. *de probation. vol.* 1. *concl.* 138. *num.* 2. Farinac. *in princip. præcitat. num.* 146. *dictoque cons.* 211. *num.* 18. cum alijs, quo sequuti sunt Thom. Delbene, & Cortiada *locis allegatis*.

7 At contrarium tenendum est cum Giurba *cons.* 70. *num.* 25. *&* 26. *ac* 37. vbi de communi, Farinacio *ibidem*, vbi Baldum adducit, Bossio *tit. de mandat. ad homicid. num.* 35. *& consil.* 170. *num.* 18. *& seqq. lib.* 1. & consuluit Gabr. *cons.* 170. *num.* 6. *& seq.* Bursat. *cons.* 20. *num.* 4. *lib.* 1. Bertazzol. *cons.* 141. *num.* 38. *vol.* 2. Honded. *cons.* 93. *num.* 66. *lib.* 2. vbi testatur de communi, Rimin. iun. *cons.* 685. *n.* 12. *lib.* 6. Grammat. *vot.* 11. *num.* 29. Corn. *cons.* 249. *lib.* 1. Eugen. *cons.* 76. *num.* 138. Cabal. *in tract. de omn. gen. homicid. num.* 494. Vulpel. *cons.* 143. *num.* 5. Baiard. *ad Clar. in §. Assassinium num.* 7. traduntque Peregr. *de immun. cap.* 7. *num.* 40. Ambros. *eodem tit. cap.* 7. *num.* 9. Dian. *par.* 6. *tract.* 1. *resol.* 18. Squillant. *de priuil. Cler. cap.* 7. *num.* 113. Barbosa *de iur. Eccles. lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 97. Lezan. *d. v. Immun. num.* 13. Bonacina *disput.* 3. *quæst.* 7. *de immun. punct.* 4. *num.* 18. & ita decisum refert Bardellon. *cons.* 133. *num.* 36. *& cons.* 147. *num.* 24. *lib.* 2. Decian. *tract. crimin. lib.* 4. *cap.* 30. *num.* 17. Guaz. *defens.* 4. *cap.* 13. *n.* 8. Add. ad Farin. *cons.* 4. *lit.* K. *limit.* 2. *& cons.* 10. *n.* 1. *& seq.* Ratio autem est, quia promissio debet esse certa, & specifica, non autem incerta & generalis, quemadmodum est illa, quæ in verbis allegatis continetur, *l. triticum & l. ita stipulatus, in princip. ff. de verb. obligat. l.* 2. *§. Si quis Insulam, ff. quod certo loco, l. cum post, §. Gener, ff. de iur. dot, l.* 1. *tit.* 11. *par.* 5. ac alibi, vbi huiusmodi promissiones irritas esse ratione incertitudinis, decernitur. Nam eiusmodi verba vrbanè, atque ad complacendum potius, quam ad se astringendum verbis generalibus aliqua offeruntur, ideòque non inducunt obligationem. Vt si petenti vnum, illud concedatur, & insuper addatur, reliqua etiam bona mea, tua sunt, & de illis, quod libuerit, facere poteris. Aut si nihil petenti dicatur; mea omnia bona in tuum obsequium sunt parata, & de eis facere poteris, quod libuerit. Ita Panorm. *in cap. Cum venissent, de institut. num.* 5. ibique alij Felin. *in cap. Cum iuramento, de homicid.* Nauar. *de datis & accept. monit.* 51. *num.* 23. & plures alij, quos *in citat. cap. Cum venissent* adducit, Molina *de iust. & iur. disput.* 268. *nu.* 4. & Sanchez *in Decal. cap.* 13. *num.* 4. *tom.* 1. Quicquid sit in materia voti, vel alterius causæ piæ, qua de re idem Sanchez *eo loco*, & Molin. *disp.* 198. Hæ autem, ac similes formulæ loquendi vsurpantur solummodo testandi animi causa, non autem ex intentione se absolutè obligandi, vnde absolutè non obligant. Quandoquidem sola promissio certa, & specifica, vel solutio pecuniæ, vel alterius rei loco pecuniæ constituit Assassinium ex doctrina Saliceti *in l. Non ideò minus num.* 36. *C. de accusat.* vbi æquiparat pecuniæ receptionem, vel promissionem, Grati *cons.* 52. *num.* 47. *lib.* 2. Curtij sen. *cons.* 20. *num.* 43. Capycij *decis.* 125. *num.* 6. *& seq. & num.* 17. *& seq.* quos refert ac sequitur Farinac. *in pract. crim. par.* 2. *tom.* 2. *quæst.* 123. *num.* 36. 40. *&* 145. Bossij *tit. de mandat. ad homicid. num.* 14. *&* 35. Grammatici *vot.* 9. *num.* 2. Ambrosini *de immun. cap.* 7. *num.* 3. *&* 9. & Gutierez *lib.* 3. *pract. quæst.* 7. *num.* 20. Riminaldi, Eugenij, Gabrielis, Deciani, Vulpelli, & Caballi locis allegatis. Et ex his ratio in contrarium euersa est. Et hanc etiam opinionem sequitur S. Congregatio Immunitatis, quæ aliquando, considerata qualitate mandantis ac mandatarij, alijsque rei circumstantijs, egit cum Sanctissimo pro pœna extraordinaria, vt alibi aduerti.

Et nota, quod antequam sequatur effectus, qui pe- 8
cuniam dedit propter homicidium, gaudet immunitate, ex Sac. Congregatione super Episcopis *in Sarzanen.* 21. Februarij 1620.

Constitutio Gregoriana non habet locum in eo, qui 9
mandat, seu mandatum recipit, vel cooperatur ob precium acceptum, vel promissum ad vulnerandum, vel faciem vulneribus deturpandum. Quia tales impropriè dicuntur assassini, ex eadem Sacra Congregatione sub die 25. Iunij 1601.

Si mandatarius nihil adhuc attentauerit, licet manda- 10
tum cum pecunia receperit, mandans non priuatur immunitate, eadem S. Congregatio *in eadem Sarzanen.* 21. Februarij 1620.

CONSVLTATIO LXIX.

1 ***An liceat Superioribus laicis præcipere, quod non ponantur in scrutinio simplices Clerici pro electione Magistratuum?***

2 ***An iisdem Clericis in scrutinio positis possit à Superioribus laicis denegari possessio illius officij Magistratus, ad quod fuerunt electi?***

3 ***An sit permittendum, quod in libris publicis Communitatis regerantur litteræ continentes prohibitiones, atque præcepta Superiorum sæcularium contra Clericos tam in primo, quàm in secundo casu supradictorum quæsitorum?***

4 ***An à dictis Superioribus laicis præcipi possit eisdem Clericis, vt non exerceant Magistratum, quando ad illum electi fuerint? &***

5 ***An iidem Superiores laici possint condere decretum aliquod, vel alium actum iudicialem facere, quo declarentur eiusmodi Clerici incapaces ad exercendum officia publica, quamuis illis à sacris Canonibus prohibeatur?***

CVm hæc quæsita Procurator Fisci Curiæ Archiepi- 1
scopalis Firmanæ S. Congregationi Immunitatis Ecclesiasticæ proponeret, S. Congregatio die 20. Decembris 1667. ità respondit.

Quoad primum posse præcipere laicis sibi subditis, ne 2
nomina Clericorum in vrnam conijciantur.

Quoad secundum, posse. 3

Quoad tertium, posse, dummodo ordo non feratur 4
directè in Clericos.

Quoad quartum, negatiuè. 5

Quoad quintum, pariter negatiuè. 6

Sed quid de Clericis coniugatis? Eadem Sac. Congre- 7
gatio in *vna Auellinen. respondit.* Clericos coniugatos, habentes requisita *cap. vnic. de Cleric. coniug. in* 6. esse

capaces

capaces interessendi Consilijs publicis Communitatis, & similibus, & non posse ab Ordinarijs eis prohiberi. Die 3. Octobris 1634.

8 Et *in Tudertina* Episcopo scripsit in hunc modum. *I decreti del Conseglio di cotesta Città esclusiui de' Cherici coniugati dagli vfficij publici, a' quali sono stati eletti, repugnano all'immunità Ecclesiastica, di modo che V. S. douerà operare con mezo proprio, che venghino riuocati, con notificare à colui, che in esso hà hauuto parte, che consulat propria conscientia per l'incorso delle censure. Quando però i detti Cherici volontariamente s'astengono ad accettare i detti vfficij, sarà stimato effetto della prudenza di V. S. Di Roma à 16. di Nouembre 1634.*

9 Et in *Agnanina* Gubernatori. *Essendosi dato parte a Nostro Signore, come Federigo Ricchezza, benche sia Chierico coniugato, voglia esercitare il carico di Conseruatore di cotesta Communità, la Santità Sua hà commandato, che si astenga da questo, e da ogni altro vfficio publico. Però voi non permetterete, che l'eserciti, e farete eleggere altro in luogo suo. E Dio vi guardi. Di Roma a 2. di Maggio 1640.*

10 Et *in Viterbien.* Communitati. Sacra &c. censuit, Clericos coniugatos admitti debere de rigore iuris ad Magistratus, & officia, sed scribendum Eminentissimo Episcopo, vt pro sua prudentia curet, illos voluntariè abstinere ab huiusmodi prætensione, vel seruatis seruandis, præuio termino competente declaret priuatos priuilegijs clericalibus, quatenus non incedant, vt supponitur, in habitu, & tonsura. Die 27. Febr. 1646.

11 Ac denique die 17. Octobris 1667. scripsit Gubernatori Marchiæ, *che debba far cancellare dal registro vna sua lettera scritta al Gouernatore di Recanati, con cui gli ordinaua d'inuigilare, perche non s'ammettino all'officio di Magistrato persone, c'hanno il carattere di Cherico, se però non renunciassero a i loro priuilegi, e che le renuncie si accettassero dal Vescouo.*

12 Et quidem rectè agunt ij Principes, qui huiusmodi hominibus exemptis, nisi optimæ vitæ sint, non vtantur, præcipuè in inferioribus muneribus, vt in omnibus ferè dominijs cautum videtur peculiaribus statutis, quorum meminit Vincent. de Franch. *decis.* 379. Mastrill. *de Magistr. lib. 2. cap. 6.* Carleual. *de iudic. fol. mihi* 205. *num.* 453. *tom.* 1. & Tap. *decis.* 10. *num.* 8. qui tam Clericis, quàm Equitibus Hierosolymitanis publicorum munerum collationem, & administrationem prohibitam refert, quamuis subdat in Senatu Italico decisum esse, in hac prohibitione legationem publicam non includi, & propterea Equitem quendam Hierosolymitanum Legatum à Ciuitate Neapolitana missum admitti debuisse, cui obstat Alber. *de stat. par. 2. quæst.* 160. asserens nomine officij legationem etiam venire, & fauet titulus *ff. & C. de legat. Ciuit.* vbi tale officium censetur munus publicum, ad quod infames non admittuntur. Rationes sunt perspicuæ tum politicis, tum iurisdictionis Ecclesiasticæ mystis.

CONSVLTATIO LXX.

Miscellanea,

In qua strictim multa ac curiosa quæstiones absoluuntur.

AN cum eo, qui viuente prima vxore in monasterium detrusa in pœnam commissi adulterij, secundam duxit, quia falsò audiuit primam esse mortuam; quare coram Ordinario introducta causa, fuit declaratum matrimonium nullum, & ipse punitus, possit super bigamia dispensari, vt ad Ordines promoueri possit, cùm dicta prima vxor fieri velit monialis?

Respondetur, posse habilitari ad Ordines suscipiendos, emissa tamen prius per vxorem professione.

An Sacerdos Armenus, qui post obitum primæ vxoris, quam virginem duxerat cum secunda contraxit, possit absolui, & cum eo dispensari, vt Missam celebret in Vrbe ritu latino.

Respondetur: Posse celebrare ritu Armeno, dummodo tamen prius abiuret de vehementi.

An qui existens tantum Diaconus, audiuit Confessiones Sacramentales, & baptismum solemniter ministrauir, deinque se a Presbyteratum promouere fecit, possit absolui ac dispensari?

Respondetur, Posse committi Ordinario, qui illum præuia abiuratione absolueret cum suspensione executionis Ordinum per tempus arbitrio, &c.

An prouisus de Canonicatu ob resignationem fratris sui, asserens, quod nisi hæc resignatio fiat in manibus Capituli, cuius maior pars est hæretica, ipse non poterit adipisci Canonicatum, sed à dictis Canonicis hæreticis conferretur alicui eorum sectæ, possit cùm eo dispensari?

Respondetur: Posse dispensari, vt dicta resignatio ad ipsius fauorem fieret in manibus dicti Capituli, dummodo post adeptam possessionem petat prouisionem à Sede Apostolica, & in expeditione narretur nullitas tituli obtenti à Capitulo ex causis, de quibus fiat mentio, & hoc concedatur pro foro conscientiæ tantùm.

An cum eo qui post contractum matrimonium per verba de futuro, ac illud consumatum iussu parentis Ordines minores & Subdiaconatum suscepit, postea vxore, & eius patre instigantibus per decretum Curiæ secularis fuit damnatus ad ducendam illam in vxorem, prout duxit, declarata nulla susceptione ordinum à Vicario Episcopali, deinde vxore mortua ad alios Ordines se promoueri fecit, Canonicatumque obtinuit, possit dispensari?

Respondetur, posse committi Ordinario, vt præuia iudiciali abiuratione saltem de vehementi illum dispenset, & habilitet.

Quid censendum de Sacerdote ritus latini, qui matrimonium cum muliere ritus græci contraxit?

Respondetur. Præuijs examine, abiuratione, & reassumptione habitus Clericalis potest reconciliari.

An græcus ordinatus ab Episcopo schismatico possit habilitari ad executionem suorum Ordinum?

Respondetur: Posse in ritu greco tantùm.

An Diaconus, siue Presbyter græcus habilitari possint, ille ad suscipiendum Præsbyteratus ordinem ritu latino, iste vt transeat ad ritum latinum?

Respondetur: Posse, dummodo amplius non redeant ad ritum græcum.

An cum muliere græca, mortuo eius viro presbytero, possit dispensari, vt cum alio contrahere possit?

Respondetur. Affirmatiuè idque etiam non obstante consuetudine, quod relicta presbyteri, alteri nubere non possit.

Quid agendum cum Apostata à fide, & à Religione?

Respondeo. Recipiatur ad abiurationem, absoluaturque ab excommunicatione, ac detur ei licentia transeundi ad aliquam aliam Religionem Monachorum si inueniat beneuolos receptores. Interim maneat in sęculo in habitu Clericali, & suspendatur ab exequutione suorum Ordinum arbitrio, itaut illos sine expressa licentia exercere nequeat.

Catholicus quidam in partibus hæreticorum iuuenili ætate cum iuuencula clandestinè coram duobus vel tribus tantùm, inscijs vtriusque parentibus, matrimonium contraxit, sed ante eius consumationem metu & inductione patris cum alia in faciem Ecclesiæ contraxit, prolemque ex ea genuit. Quæritur an ad euitandas cœdes atque exitia, nec non scandala inter Catholicos cum irrisione hæreticorum dispensari possit in primo matrimonio rato ad fauorem secundi consumati?

Respondeo. Constito canonicè ac legitimè de narratis posse dispensari super matrimonio rato ad fauorem secundi consumati.

Cum puellis ab Hebræis vltra secundum gradum trahentibus originem dispensatur, vt ingredi Religionem possint, & habilitantur ad officia, & munia Religionis.

An laici ritus latini à Sacerdote Rutheno catholico Sacrum Eucharistiam sumere possint?

Addubito. Quia Sacerdotes Rutheni illam laicis ministrant sub vtraque specie. Non ignoro tamen semel atque iterùm fuisse permissum die 12. Iunij 1603. & ex decreto permissiuo huiusmodi administrationis Eucharistiæ amotam fuisse clausula *Deuotionis causa*.

An Episcopus, qui ordinando per alium ipsis ordinandis

dis faciebat porrigere materiam, quam postquam tetigerant, ipse proferebat verba, dicendo: *Accipe potestatem conficiendi sacrificium, &c.* rectè ac ritè se gerebat in hoc munere?

Respondeo negatiuè. Quare Episcopus acriter est monendus, & huiusmodi ordinati iterùm ordinandi secreto, & sub conditione. Quod si hæc publica sunt, indeque ortum scandalum, publicè reiterentur.

An qui venenum cuidam complici propinat, ne deueniat in potestatem S. Officij incidat in Constitutionem *Si de protegendis*?

Affirmo, si in loco delicti Constitutio eiusmodi sit publicata.

Quid agendum de tradito Curiæ sæculari in cuius carceribus hæreticum impenitentem se ostendit?

Respondeo. Potest reduci ad carceres S. Officij, ibique examinari ac ei constitui breuis terminus ad resipiscendum arbitrio Inquisitoris, adhiberi viros Religiosos, qui procurent eum reducere in viam salutis. Si autem resipuerit, consignetur iterùm Curiæ sæculari pro executione sententiæ contra eum iam latæ. Si verò non resipuerit, feratur ab Inquisitore contra illum sententia, vti contra impænitentem, & tradatur eidem Curiæ, quæ eam omninò exequatur.

An sæcularis qui indutus superpelliceo interest celebrationi matrimonij, vti Parochus, puniendus sit in S. Officio?

Affirmatiuè. Abutitur enim Sacramento.

An Turcę existentes in triremibus, & petentes baptizari, si baptizentur, fiant liberi?

Respondeo, Possunt baptizari, & postea debent restitui Domino suo.

An hebræus infans, quem eius nutrix christiana baptizare fecit, inscio patre, sit patri suo restituendus?

Respondeo, non esse restituendum patri Iudæo, esseque verè baptizatum, & eius patrem teneri ad præstandum alimenta.

An Strigis deponentibus se vidisse tales, etiam eos nominando, in diabolicis suis ludis, & Congregationibus, credatur?

Respondeo. Non creditur in præiudicium aliorum.

An filij infantes mulieris, quæ apostatauit à fide, & illos genuit cum patre Turca, possint baptizari?

Possunt baptizari post absolutionem matris, si ipsa instet, etiam inuito patre.

An Doctores Catholici possint in causis Ecclesiasticis consilium dare Officialibus hæreticis, illud petentibus?

Respondeo, hoc esse contra sacros Canones, atque adeò non posse.

An Parochis, qui in partibus Turcarum domos Christianorum aspergendo eos aqua benedicta benedicunt, cùm cogantur à Turcis etiam id in eorum domibus facere, potest permitti, vt hoc faciant?

Respondeo, posse id permitti, dummodo non adsit contemptus, seu periculum superstitionis ex vsu aquæ benedictæ apud eos remanentis.

An puella Iudæa, quæ confugiens ad christianos pluries asseruit se velle fieri christianam, consignanda sit suis parentibus?

Respondeo, puellam hanc collocandam esse apud mulierem nobilem christianam, ipsam eiusque parentes examinandos, & facta diligentia, ipsaque nolente fidem amplecti, esse parentibus restituendam.

Vir pius solitus componere lites, & discordias ad eius notitiam deuenit assassinium machinari contra Consultorem S. Officij, quem ipse per suas literas monuit, vt sibi caueret. Verùm lethaliter percussus dictus Consultor, fuerunt dictæ literæ in iudicium exhibitæ, ac super eis examinatus idem vir pius, qui illas recognouit, recusans tamen detegere factum asserit, fuisse sibi commissum sub sigillo secreti naturalis. Dubitatur, an possit cogi ad veritatem integrè fatendum.

Respondeo, huiusmodi virum esse cogendum ad veritatem fatendam.

An Christianus, qui occasione conuersationis habitæ cum Iudæis multos eorum pueros in articulo mortis constitutos baptizauit, licitè id fecerit?

Respondeo, id non licuisse neque licere, nisi vbi nulla spes adsit, quod huiusmodi pueri possint superuiuere, nec adsit scandalum.

Qua pœna puniri debeat mulier, quæ ad confingendum partum suppositum curauit baptizari infantem aliàs baptizatum?

Respondeo. Potest torqueri super intentione, abiurare de leui, & manere præ foribus Ecclesiæ cum candela accensa, & inscriptione.

Quid agendum si magnus Princeps hæreticus transiturus sit per Vrbem?

Respondeo per conniuentiam dissimulandus erit eius accessus ad Vrbem, liberaliter, & splendidè cum eo agendum à Santissimo, alieno tamen nomine, & quod si institerit admitti ad deosculandum pedes Sanctitatis suæ, poterit admitti, secretò tamen. Sic olim actum cum Palatino Rheni sub Paulo V. Aliàs conniuendum, vt per aliquot dies morari possit in Vrbe, dummodo absque scandalo, secreto, & priuatim viuat. Quod oretenus est ei significandum, vt actum sub Vrbano cum quadam Principe hæretica.

An mulieri ad fidem Catholicam, à qua apostatauerat, conuersæ possit concedi, vt incedat in habitu Turcico ad mortis pericula euitanda?

Respondeo negatiuè, cùm talis habitus sit protestatiuus sectæ Turcarum.

An propositio, quod sacramentum Extremæ Vnctionis possit validè ministrari oleo ab Episcopo non benedicto digna sit aliqua censura?

Respondeo, esse temerariam, & errori proximam.

An Confessarius filiam spiritualem cognoscens puniatur in S. Officio?

Respondeo negatiuè, si confessione, vel confessionali non fuerit abusus.

Blasphemare audientes, & non denunciantes quando incurrant excommunicationem?

Respondeo, tunc incurrere, quando per tales blasphemias credunt, vel dubitant illos esse hæreticos, vel suspectos de hæresi.

An absolutio ab hæresi censeatur comprehensa sub clausula generali posita in Iubilæis, videlicet, quod quilibet possit absolui ab omni censura etiam contenta in Bulla Cœnæ Domini?

Respondeo negatiuè. Vnde solet fieri specialis reseruatio. Illud tamen admoneo, quod clausula præseruatiua posita in Iubilæo, scilicet excepto peccato hæresis, intelligitur de hæresi formali, non autem de peccatis continentibus suspicionem hæresis.

An Prælati regulares habentes quasi iurisdictionem Episcopalem possint procedere in causis S. Officij contra suos subditos sæculares?

Respondeo, posse, dummodo habeant territorium separatum, & exemptum à iurisdictione Episcoporum.

Finis Secundi Tomi.